Digitized by Google

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA
Berkeley

Berkeley
LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Google

DE

NEDERLANDSCHE

WEST-INDISCHE EILANDEN.

I.

„ *Wenn Iemand eine Reise thut,*
So kann er was erzählen."

CLAUDIUS.

DE NEDERLANDSCHE
WEST-INDISCHE EILANDEN,

DOOR

M. D. TEENSTRA.

EERSTE STUK.

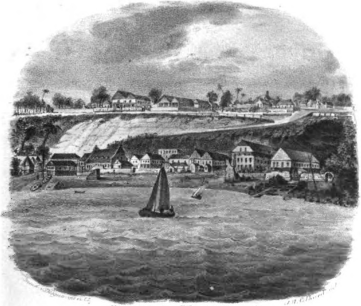

Gezigt op het Eiland S.t Eustatius.

Te AMSTERDAM, bij
C. G. SULPKE.
1836.

Digitized by Google

VOORBERIGT.

Daar ik, gedurende mijn verblijf in de Nederlandsche West-Indische Bezittingen, *in de jaren* 1828 *tot* 1834, *in onderscheidene commissiën, niet alleen het geheele bebouwde en bewoonde gedeelte van de Kolonie* Suriname *tot aan derzelver grensrivieren bezocht, maar ook twee reizen* (*de eerste in de jaren* 1828 *en* 1829, *en de tweede in* 1833 *en* 1834) *naar de* Nederlandsche West-Indische Eilanden *deed, poogde ik, vóór mijn vertrek naar gemelde Eilanden, door deze of geene beschrijving, dezelve in ligging, grootte, bevolking,*

voortbrengselen en andere bijzonderheden nader te leeren kennen, als zijnde eene dusdanige lektuur van landen of plaatsen, welke men denkt te bezoeken, niet alleen zeer aangenaam, maar tevens hoogst nuttig en noodzakelijk; dan ik konde, ondanks alle mijne moeite en nasporingen, geene *zoodanige beschrijving vinden; althans van de Eilanden* St. Martin *en* Saba, *bekwam ik niets, dan eenige mondelinge zeer uiteenloopende, en zelfs tegenstrijdige berigten; ook van* St. Eustatius *vond ik slechts eenige oppervlakkige aanhalingen in den zesden brief van het werk van* Cornelis de Jong, Reize naar de Caraïbische Eilanden in de jaren 1780 en 1781, met platen, te *Haarlem,* bij F. Bohn, 8°. *De Heer* de Jong, *welke toen ter tijde als Luitenant op 's Lands schip van Oorlog* Mars, *onder bevel van den Schout bij Nacht* Willem Krul *dienende was, schrijft op eene niet onbevallige wijze over de toen aldaar plaats gevonden hebbende gebeurtenissen, den aanval der Engelschen enz., met eenige korte aanstippen van* St. Eustatius *zelve.*

Ook uit het werk van den Heer J. van den Bosch, Nederlandsche Bezittingen in *Azië,*

Amerika en *Afrika*, te *'s Gravenhage* en te *Amsterdam,* bij de Gebr. van Cleef, 1818, *bekomt men naar derzelver doel, een algemeen overzigt, en dus eene zeer beknopte plaatselijke beschrijving, terwijl ook dat van den Heer* G. B. Bosch, *Predikant op* Curaçao, Reizen in West-Indië enz., *te* Utrecht *in* 1829 *uitgegeven, oppervlakkig is en wel eens onnaauwkeurigheden behelst. Zoo zegt zijn Wel-Eerw. b. v. op bl.* 3*:* » *Een van deze opgangen* » (*n. l. op* Saba) *heet de* Ladder*, aan welks* » *begin, beneden aan het strand, men een* » *gehucht of klein dorpje vind,*" *enz., dit is geheel abusivelijk, er is geene plaats zoo groot, dat er hut of tent, veel minder buurt of dorp staan kan, zoodat er dan ook letterlijk niets van dien aard gevonden wordt.*

Weinig beter is het met berigten omtrent Curaçao *gelegen; van de aldaar plaats gehad hebbende gebeurtenissen tusschen de Marine-Officieren en de Burgers, in* 1738 *en* 1740*, wordt verslag gedaan in:* het ontroerd Holland; *van het springen van 's Lands schip van Oorlog* Alphen, *in* 1778, *heeft men eene beschrijving van* J. H. Hering, *ofschoon zelf*

nimmer op Curaçao *geweest zijnde; ook het werkje van den Schoolonderwijzer* G. G. VAN PADDENBURG, *hetwelk in* 1818 *te* Haarlem *uitgegeven is, onder den titel:* Beschrijving van het Eiland *Curaçao*, en onderhoorige Eilanden, uit onderscheidene Stukken, Bijdragen en Opmerkingen, opgemaakt door een bewoner van dat Eiland, *is niet alleen kort en onjuist, maar de Schrijver veroorlooft zich wel eens, de zaken aanmerkelijk te vergrooten, zoo als deszelfs ongehoorde Duizendbeenen, bl.* 38: (*of zoude deze benaming hiertoe de vrijheid geven?*) »*van eene el lang, en vijf à zes duimen breed.*" *Ook geeft* VAN P. *de bergen omtrent ééns zoo hoog op, als dezelve werkelijk zijn. — In de werken van Abt* RAYNAL, Geschiedenis der Indiën; *Abt* DE LA PORTE, de Nieuwe Reiziger; COOK, Reizen om de Wereld *en anderen, worden deze Eilanden als ter loops aangehaald; ook de weemoedige* H. J. ABBRING *schrijft in zijne* Weemoedstoonen enz., *gedurende zijn tienjarig verblijf op* Curaçao, *uitgegeven te* Groningen, 1834, *bijna uitsluitend van zich zelven, en genoegzaam niets van* Curaçao. — *In de* Geschiedenis der Ne-

derlanders buiten *Europa, door den Heer* N. G. VAN KAMPEN, *te* Haarlem, 1831, *vindt men, zoo als ook de titel aanduidt, slechts eenige geschiedkundige aanteekeningen, betrekkelijk deze en onze andere overzeesche bezittingen. — Terwijl de niet onbelangrijke bijdragen in de* Mengelwerken *der* Curaçaosche Couranten, *weinig verspreide stukjes bevatten, welke niet in ieders handen zijn. En eerst na mijne terugkomst in het moederland, werd de zoo fraaije als naauwkeurige kaart van* Curaçao, *te* Amsterdam, *bij de Wed.* GERARD HULST VAN KEULEN, *in dit jaar uitgegeven, zijnde waarschijnlijk door den zoo werkzamen als kundigen Majoor* VAN RADERS, *Kommandant van dat Eiland, bezorgd geworden.*

Zoodat ik vermeende, dat er een meer algemeen overzigt van onze West-Ind. Eilanden *ontbrak, en ten einde daarin ook ter voldoening aan het verlangen van vele onzer West-Indische Kolonisten te voorzien, besloot ik, om, voor zoo ver mijn vermogen, tijd en omstandigheden mij daartoe in staat zouden stellen, deze beschrijving, zijnde een Extract van mijn Reisjournaal, in het licht te geven.*

Het Tweede Stuk, waarmede dit werk compleet is, bevattende de geschiedenis van Curaçao, *en de beschrijving der Eilanden* Bonaire, Aruba, *alsmede in de tweede Afdeeling* St. Martin, St. Eustatius *en* Saba, *is ter pers en zal spoedig volgen.*

M. D. TEENSTRA.

EIJERLAND,
17 September 1836.

INHOUD VAN HET EERSTE STUK.

INLEIDING. — ALGEMEEN OVERZIGT.

EERSTE AFDEELING.

CURAÇAO EN ONDERHOORIGE EILANDEN

EERSTE HOOFDSTUK.

Curaçao, ligging, klimaat, enz.

§ 1. Aardrijkskundige ligging. . . . . . . Bladz. 9
« 2. Oppervlakte en gedaante. . . . . . . « 12
« 3. Naamsoorsprong. . . . . « 12
« 4. Kapen, klippen, riffen, baaijen en inhammen . . . . « 13
« 5. Bergen, valeijen, rivieren, kreken en meeren. . . . . « 16
« 6. Grondsoorten of andere bestanddeelen des eilands. . . . . « 17
« 7. Saizoenen of jaargetijden, klimaat, winden, regens, enz. . . . . « 18
« 8. Watergetijden, miswijzingen, enz. . . « 24
« 9. Kortste en langste dag, zons op- en ondergang. . . . . « 24

TWEEDE HOOFDSTUK.

Verdeeling en Topographische beschouwing van Curaçao.

« 1. Hoofdverdeeling. . . . . « 27
« 2. De stad en derzelver omtrek. . . . . « 27
« 3. West-Divisie. . . . . « 31
« 4. Oost-Divisie. . . . . « 37

§ 5. Nadere beschouwing van de stad en derzelver omstreken, haven, fortificatiën, publieke gebouwen, enz. . . . . Bladz. 39
« 6. Midden-Divisie. (*Schottegat*, *Piscadero*, *Hato*). . . . . « 86
« 7. West-Divisie. (Nadere beschouwing.) . . « I13
« 8. Oost-Divisie. idem . . « 136

DERDE HOOFDSTUK.

Statistiek overzigt.

« 1. Bevolking 162
« 2. Voedsel, kleeding, Godsdienst en ziekten. « 171
« 3. Taal, leefwijze, zeden en gewoonten. . « 179
« 4. Regering, Wetten, en Reglementaire verordeningen. . . . . « 188
« 5. Finantiewezen, munten, maten en gewigten. . . . . « 191

VIERDE HOOFDSTUK.

Middelen van bestaan.

« 1. Landbouw. . . . . « 209
« 2. Veeteelt. . . . . « 248
« 3. Winstgevende voortbrengselen uit de Delfstoffen. . . . . « 257
« 4. Jagt en Visscherij. . . . . « 262
« 5. Ambachten. . . . . « 269
« 5. Handel en Zeevaart. . . . . « 272

VIJFDE HOOFDSTUK.

Voortbrengselen uit de drie Rijken der Natuur.

« 1. Dierenrijk. . . . . « 283
« 2. Plantenrijk. . . . . « 297
« 3. Delfstoffelijk rijk. . . . . « 346

INLEIDING.

Algemeen Overzigt.

Wanneer men van onze gezamentlijke Nederlandsche West-Indische bezittingen eene algemeene beschrijving wilde daarstellen, zoude men dezelve gevoegelijk in drie hoofdafdeelingen kunnen verdeelen, als:

A. *Suriname;*

B. *Curaçao en onderhoorige eilanden*, en

C. *St. Marten, St. Eustatius en Saba.*

Echter zullen wij ons voor het tegenwoordige slechts met eenige korte aanteekeningen van deze of gene bijzonderheden, betrekkelijk de twee laatstgenoemde hoofdafdeelingen onledig houden, doordien wij de kolonie *Suriname* in een afzonderlijk werk beschreven hebben (*).

(*) Zie het door mij uitgegevene werk, onder den titel: *De Landbouw in de Kolonie* Suriname. Te *Groningen*, bij H. Eekhoff, 1835.

De Nederlandsche West-Indische eilanden behooren tot *Zuid-Amerika* en liggen in de *Caribische Zee*; zij worden op eene merkwaardige wijze door eene keten eilanden gevormd, over welker wording zoo vele onzekere en verschillende gissingen bestaan, dat wij ons met de vermoedens diengaande hoegenaamd niet zullen inlaten. Van deze eilanden, die aan onderscheidene natiën behooren of liever onderworpen zijn, zoo als aan de Spaansche, Engelsche, Fransche, Hollandsche, Deensche, Zweedsche, die der Zwarten van *Haïti*, enz., behooren ons de kleine en weinig beteekenende eilandjes *St. Marten*, *St. Eustatius* en *Saba*, alsmede de meer binnenwaarts gelegene eilanden *Curaçao*, *Bonaire* en *Aruba*, liggende nabij den vasten wal van *Terre* of liever *Tierra firma*, of wel de provinciën *Caraccas* en *Venezuëla*, in *Spaansch Amerika*.

Deze geheele groep eilanden word de *Antillen* of *Caraïbische* (ook *Caribische*) *eilanden* genaamd en maakt een hoofafdeelding van de *West-Indiën* uit.

Men verdeelt dezelve gewoonlijk in de Noordelijke *Antillen*, onder welke zich de grootste dezer eilanden bevinden. De Oostelijke of bovenwindsche eilanden en de Zuidelijke *Antillen* liggen langs de kust van de Republiek *Columbia*. Deze verdeeling is als door de natuur, wegens de verscheidenheid van hare ligging en rigting, aangewezen, daar het eerste en laatste deel van het Oosten naar het Westen, en het tweede van

het Noorden naar het Zuiden loopt, en ook hoofdzakelijk daardoor, dat deze eene verschillende bergstructuur, maaksel of zamenstel hebben; — zoo behooren, volgens Professor MEINICKE (*), de noordelijke *Caraïben* bijna geheel tot den overgangs- en vlotformatiën, terwijl de oostelijke bijna geheel vulkanisch zijn, bestaande de zuidelijke eilanden gedeeltelijk uit eene jongere kalkformatie.

De overgangsbergen maken, ten aanzien van derzelver ligging, den overgang uit van de granietbergen tot de vlotbergen, en zijn derhalve van lateren oorsprong dan de eerste doch ouder dan de laatste. De vlotbergen zijn steeds op of over de graniet- en gangbergen.

VON HUMBOLDT in zijne *Reize naar de Keerkringsgewesten*, veronderstelt, dat de *Kleine Antillen* uit kalksteen of liever uit een zandaardigen kalksteen (in het Fransch *grès callaire)* bestaan. In zijne reizen van *Cumana* naar *La Guayre* vond hij deze steensoort overal langs de kusten.

Ter plaatse waar de schrijver spreekt van de gebergten van *Zuid-Amerika*, betoogt hij, dat er drie takken van het hoofdgebergte de *Andos* afgaan, evenwijdig met de kusten zich uitstrekken en bij den *Atlantischen Oceaan* eindigen. Een vierde tak, zegt hij, schijnen de *Kleine Antillen* te zijn, als zijnde dit eene bergketen onder zee,

---

(*) *Proeve eener Geschiedenis der Europesche Kolonien in de* West-Indiën. *Weimar*, 1831.

wier kruinen boven de oppervlakte uitsteken en de eilanden *Aruba*, *Curaçao* enz. uitmaken.

Allerwaarschijnlijkst zoude men, zoo de *West-Indische Zee* droog ware, een keten bergen evenwijdig met de kust en ook evenwijdig met de drie andere ketens zien loopen; terwijl de *Kleine Antillen* de hoogste kruinen van dit gebergte zouden uitmaken, welke bergtoppen thans met water omgeven, als een zijtak der *Andos*, nu bewoonde eilanden zijn.

Misschien waren deze eilanden eenmaal aan het vasteland verbonden, en de stroom, door den wind versterkt, heeft eene scheiding of doorbraak daargesteld. — Het kanaal, dat op *Curaçao* de zee met het *Schottegat* of de *Golf van St. Anna* verbindt, is vrij zeker een doorbraak. De gelijkvormigheid der bergteschichten aan beide wanden van het dal, waarin zich dit kanaal bevindt, alsook de afgebrokene steile gedaante dezer wanden doen vermoeden, dat zij vereenigd zijn geweest.

Het schijnt dat de laag kalksteen, die VON HUMBOLDT langs de kust van *Columbia* waarnam, vandaar noordwaarts voortloopt, de rots die de basis vormt van *Curaçao*, en andere kleine eilanden bedekt, over een smallen zoom van *Jamaika*, *Haïti* en sommige *Caraïbische Eilanden* heen gaat, en weêr te voorschijn komt aan de noordelijke zijde van het bekken der *Mexikaansche Golf* in het *Missisippedal*, dat ook toont uit dezelfde formatie te bestaan.

Deze verschillende gebergte-structuur geeft aan die

eilanden ook een geheel onderscheiden karakter. De vulkanische zijn hoog en steil, met kale, zwarte rotsen, en rijk in water de kalksteen-eilanden zijn daarentegen vlak, arm in geboomte, droog en doorgaans zonder rivieren en beeken.

Deze structuur heeft ook invloed op de daarin groeijende plantsoorten.

Ook de oorspronkelijke bewoners der *Antillen* waren in ligchamelijke bouworde, karakter enz. zeer verschillende. De oudste Spaansche waarnemers bemerkten vroegtijdig, dat de bewoners van den *Antillischen Archipel* twee geheel verschillende volken waren. Op de noordelijke en groote eilanden vonden zij talrijke stammen, die eene gemeenschappelijke afkomst aanduidden, hoewel zij in taal en zeden van elkander weken; deze stammen waren zwak en vredelievend; zij leefden onder het absolute gezag der erfelijke Vorsten. De Caraïben, de bewoners der oostelijke eilanden, daarentegen waren krachtvol en krijgszuchtig, en werden niet ten onregte voor menscheneters uitgekreten, zoo dat zij de schrik hunner naburen waren. Zij leefden in kleine Republieken van eenen eenvoudigen vorm.

Het viel den Spanjaarden ligt om de zachtaardige inwoners der noordelijke *Antillen*, namelijk *Cuba*, *Haïti* en *Porto rico* onder hun juk te brengen, en volkplantingen in die streken aan te leggen.

Op de overige eilanden hebben de Spanjaarden

geen blijvende Koloniën aangelegd, terwijl de krachtvolle en strijdbare Caraïben zich niet zoo ligt onder het juk lieten brengen als hunne naburen.

Drie der zuidelijkste eilanden zijn hiervan uitgezonderd, namelijk *Trinidad*, *Margaretha* en *Curaçao.*

De inwoners van *Trinidad* onderwierpen zich zonder wederstand, werden in missiën of zendelingen vereenigd en bekeerd tot de Roomsche Kerk.

De Nederlandsche W. I. eilanden, die wij straks ieder in het bijzonder meer van nabij zullen beschouwen, liggen, óf in een droog onvruchtbaarmakend klimaat, óf in eene allesverwoestende orkaan-streek, en men vindt overal armoede en vermindering van voormalige bloei en welvaart.

Van alle kanten hoort men klagten over slechte tijden, of liever gebrek aan geld, geene verdiensten, hooge drukkende belastingen, donkere vooruitzigten in de toekomst aanheffen; en . . . . dan hiervan ter zijner plaatze nader. Sommige dezer klagten mogen dan, wel is waar, in vele opzigten overdreven zijn, of aan verkeerde grondoorzaken worden toegeschreven, doch dat men in alle W. I. Koloniën, tot welke natie ook behoorende, eene algemeene vermindering in neringen en handteringen, van welken aard ook, ontwaart, is eene te zigtbare waarheid, dan dat dit eenig betoog behoeven zoude. In dezen kwijnenden staat van zaken deelen dan ook in ruime mate de Nederlandsche W. I. eilanden. De hoofdbronnen van bestaan, als: landbouw en koophan-

del, gaan meer en meer te niet; echter vindt dit in geene onzer Koloniën zoo zigtbaar plaats, als op de eilanden *St. Eustatius* en *Curaçao.* Beide deze eilanden verkeeren in eenen bedroevenden toestand; onbewoonde huizen, ruïnes, openbare bedelarij, alles toont verval en armoede aan, en het is eene treurige gewaarwording, wanneer men *hier* de verwelooze, *daar* de onderschraagde of ingestorte woningen ziet, in welke vroeger welgezetene familiën gehuisvest waren. *St. Eustatius* wordt meer en meer ontvolkt; de tegenwoordige bevolking maakt geen tiende gedeelte uit van de bevolking voor eene halve eeuw geleden.

Ook van *Curaçao* worden de werkende handen naar *Portorico* en elders uitgevoerd, om voor de opbrengst der slaven voedsel enz. te koopen, ten einde de overigen te onderhouden, zoodat in het jaar 1833 meer dan 500 slaven van *Curaçao* verkocht en weggevoerd zijn.

Aruba is, wel is waar, een lastpost voor het Gouvernement, als aan hetzelve meer kostende dan opbrengende, maar neemt in bevolking toe; ook bezit hetzelve zeer goede weilanden voor het vee, en daar het niet ver en in het gezigt van den vaste wal, of *Spaansch-Amerika* ligt, drijft men hier eenen kleinen handel op *Coro* enz., terwijl er thans ook weder eenig goud gevonden wordt.

Het stille, weinig bezocht wordende *St. Marten* levert wel een bedroevend gezigt van verarming op, maar heeft eenige vruchtbare valeijen, en daardoor meer ressources uit zich zelve.

Van *Bonaire* worden thans niet onaanzienlijke hoeveelheden zout, hout en ezels uitgevoerd, zoodat hetzelve eenige ondersteuning aan *Curaçao* toebrengt.

Saba is, als het ware, eene vrije Kolonie, en een weinig beteekenend eilandje, liggende zonder haven en met eene onveilige reede, als eene vergetene rots in zee; het heeft genoegzaam geene correspondentie met andere eilanden en blijft zich door eenen vruchtbaren bodem, ten aanzien der middelen van bestaan, leefwijze enz., het meest van allen gelijk.

Deze W. I. eilanden zijn gezamenlijk niet zoo groot in oppervlakte of in voortbrengselen zoo rijk, als *Suriname* alleen. Alle bedrijven en werkkringen zijn op eene geringe schaal geplaatst, en de middelen van bestaan veel geringer, ofschoon het niet te ontkennen is, dat ook laatstgemelde Kolonie, zoo in het personeel als in bloei en welvaart, aanmerkelijk afneemt. (*)

(*) In *Suriname* schijnen de zaken, volgens de jongste berigten, naar het oppervlakkig voorkomen, in de tegenswoordige dagen, merkelijk vooruit te gaan; er zijn in de jaren 1834 en 1835, behalve een aantal kostbare huizen, bij langs den waterkant drie kerken gebouwd, eene Evangel. Luthersche, eene Gereformeerde en eene Synagoge van de Israëlitische gemeente; behalve de kostbare verfraaijing van het Gouvernementshuis, thans een waar paleis, welke vertimmering enz. de koloniale kas, (die voorzeker bij zulk eene luxe niet ledig zijn zal) bijna twee tonnen gouds kosten zoude.

EERSTE AFDEELING.

CURAÇAO EN ONDERHOORIGE EILANDEN.

EERSTE HOOFDSTUK.

CURAÇAO, LIGGING, KLIMAAT ENZ.

§ 1.

Aardrijkskundige ligging.

Curaçao maakt met *Bonaire*, *Aruba* en *Klein-Curaçao*, in rang, onze tweede W. I. Kolonie uit, en staat, sedert het jaar *1828*, met onze overige W. I. eilanden, onder het bestuur van Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal der gezamentlijke Nederlandsche W. I. bezittingen, welke te *Paramaribo*, in de Kolonie *Suriname*, residerende is.

Het eiland *Curaçao* zelve ligt ruim 10 geographische mijlen van de vaste kust *Terra Firma*, of wel ten Noorden van de Provincie *Venezuela*, zoodat men bij helder weër het gebergte van *Coro* kan zien, alsmede dat achter de landpunt *Sav. Atlas.*

Dit eiland strekt zich van het N. W. t. W. naar het Z. O. t. O. in de lengte uit; deszelfs noordelijke punt zoude op 12° 24′ N. B. en deszelfs zuidelijkste op 12° 03′ B.; de oostpunt op 68° 42′ en de westpunt op 69° 12′ W. L. van *Greenwich* liggen. Het fort *Amsterdam*, aan de *St. Annabaai*, ligt, volgens den Spaanschen Navigateur DON FIDALGO, op 12° 06′ 20″ N. B., en 69° 03′ W. L., en volgens de topographische kaart van den Luitenant-Kolonel-Ingenieur I. C. NIENABER, in de jaren 1825 en 1826, door eene kommissie van Ingenieurs vervaardigd, op 12° 6′ 16″ N. B. en 69° 1′ 52″ W. L.

Curaçao schijnt als uit den afgrond te zijn opgerezen, en is rondom van eene zuivere, onpeilbaar diepe zee omgeven. De noordelijke kust is rotsachtig, steil en geheel ongenaakbaar, terwijl de zuidkust eenige baaijen heeft, waarvan de *St. Annabaai*, aan welke de stad ligt, de schoonste, ruimste en wegens hare veiligheid, de beroemdste van dezen geheelen archipel is.

Ten aanzien der ligging van *Curaçao* vinden wij, in een onlangs in het licht verschenen geacht Duitsch werk (*), de volgende merkwaardige periode:

» Twee eilanden op het bekende gedeelte van den aardbol zijn ten opzigte hunner ligging voor moderne aardrijkskundigen nog onbekend, namelijk *Japan* en *Caraçao*.

(*) Het aangehaalde van Prof. MEINICKE.

» Van *Japan* is geene latere kaart bekend dan die, welke het Hollandsche gezelschap, dat in het begin der zeventiende eeuw naar den Keizer van *Japan* was gezonden, ten ruwste heeft opgemaakt

« Van *Curaçao* is geene andere kaart dan die, welke in 1634 is opgemaakt door een' stuurman, dien VAN WALBEEK met eene boot uitzond, om het eiland op te nemen, die misschien geene andere optische instrumenten dan zijne oogen, en geene andere meetkundige werktuigen dan zijne vingers heeft gehad. Volgens deze kaart, geplaatst in een werk van de West-Indische Kompagnie in dien tijd, zijn naderhand fijne Engelsche kaarten gegraveerd; insgelijks de fraaije kaart van *Curaçao*, in het werk van den Generaal VAN DEN BOSCH, *Over Nederlands Oost- en West-Indië.*"

» In de *Connaissance des Temps*, waarin de *ligging* der voornaamste punten van den aardbol ten nutte der zeevarenden wordt opgegeven, heeft men van *Curaçao* nog geene opgave kunnen doen, ten opzigte der lengte en afwijking van het kompas, zelfs nog niet in die van 1832."

En hoe hard dit verwijt van vreemdelingen ook voor ons zijn mag, mogen wij ons zelven wel eens vragen, of dit een en ander zoo geheel van waarheid ontbloot is, terwijl men met regt bij ons, die op deze gewesten varen, en daardoor het meeste belang in dezelve stellen, naauwkeurige kaarten van dezelve zoeken zal; en bestaan er noch zee- noch landkaarten van onze eilanden, —

waar bestaan de eerste van de kust van *Suriname*, zoo als zich dezelve tegenwoordig bevindende is? Niemand toch zal willen beweren, dat die van de Wed. VAN KEULEN (kust van *Guijana*), benevens de daarbij behoorende beschrijving, de tegenwoordige kust en banken naar waarheid zullen doen kennen.

§ 2.

Oppervlakte en gedaante.

De juiste oppervlakte van *Curaçao* laat zich moeijelijk bepalen; het is 9 geographische mijlen, of 12 uren lang, en bevat op het breedste slechts ⅓ dier lengte, terwijl het bij *Kleinberg*, alwaar het eiland het smalste is, niet meer dan een half uur breedte heeft.

Zeker schrijver zegt (*), dat dit eiland eene *komkommerachtige* gedaante heeft, en is dit voor het uitwendige de waarheid, dan mag men er nu gerustelijk bijvoegen, dat het er inwendig zeer *kommerachtig* uitziet.

§ 3.

Naamsoorsprong.

De oorsprong van de tegenwoordige benaming

(*) *Beschrijving van het eiland Curaçao*, enz. Te *Haarlem*, bij de Erven F. BOHN, 1819, bl. 2. — Van dit werkje zou de schrijver zijn G. G. VAN PADDENBURG, in leven Schoolonderwijzer te *Curaçao*, en aldaar in 1826 overleden.

Curaçao is geheel onzeker, en men weet zelfs niet, of het naar eene Spaansche of naar eene Indiaansche benaming aldus genoemd wordt. Ook heeft de naam van dit eiland, even als de gedaante van GELLERT's *Hoed*, eene menigte veranderingen ondergaan, zoo als: *Curaquirra*, *Quiracao*, *Corrosol* (Zuurzak), *Curaçao*, *Kurakao* (*), *Kurassau* (†), enz.

§ 4.

Kapen, klippen, riffen, baaijen en inhammen.

De oostpunt *Cano*, bij J. W. NORIE *Canon* genaamd, de westpunt en kaap *Maria* zoude men onder de kapen kunnen tellen.

De geheele noordkant des eilands is verschrikkelijk bar en woest; op een half kwartier afstands van den steilen wal verheffen zich, ter hoogte van 40 a 50 voeten, eene menigte geheel op zich zelve staande naaldvormige kalksteen-rotsen, die door een altoosdurend en onvermoeid geklos in eene bruischende branding ondermijnd en geheel bespat zijn. De Heer G. B. BOSCH, Predikant te *Curaçao*, zegt van deze klippen (§), dat derzelver

(*) Zie J. VAN DEN BOSCH, *Nederl. Bezitt. in Azia, Amerika en Afrika.* D. II, bl. 225.

(†) In bovenaangehaalde *Beschrijving van Curaçao*, bl. 2.

(§) *Reizen in West-Indië en door een gedeelte van Zuid- en Noord-Amerika*, door G. B. BOSCH, Predikant te *Curaçao*. Te *Utrecht*, bij N. VAN DER MONDE, 1829, bl. 171.

bestanddeelen het voorkomen van schuim of *acoria* hebben. Deze rotsen, gelijk ook de steile kust, zijn even als alle andere kalksteenformatiën vol poriën en gaten, terwijl men op sommige plaatsen aan deze zijde des eilands druipsteen-grotten vindt, waarvan die van *Hato* de voornaamste is.

Riffen vindt men zeer weinig; een paar voor de haven zullen wij straks nader doen kennen.

Baaijen en inhammen, ook binnenwaters genaamd, vindt men des te meer van de oostpunt afkomende; zoo als *Curaçao* het meest aangedaan wordt, heeft men, na deze punt te zijn voorbij gezeild, aan de zuidoostzijde des eilands twee binnenwaters; het eerste, of het *Lagoen*, aan de oostpunt, wordt *Groot-Ambre* (omarming) genaamd, en het meer westelijke *Klein-Ambre*, of het *Lagoen blanco*, de *Fuikbaai;* vervolgens *Krakiesbaai*, welker baai door eene batterij en torenvormig kasteel *Beekenburg* gedekt wordt, (*)

(*) De Heer N. G. VAN KAMPEN noemt deze sterkte, in zijne *Geschiedenis der Nederlanders buiten Europa*, bl. 734, *Bakenburg*, welke benaming voor deze toren met eene baak veel eigenaardiger is; echter ben ik er niet voor, en vooral niet om in een geschiedkundig werk zoo maar op eigen gezag plaatselijke namen te veranderen, omdat men dezelve fraaijer of doelmatiger vindt. Ook is het zeer te bejammeren, dat men onder zoo veel schoons zijner werken, tevens zoo veel onjuist en partijdigheid vindt.

zijnde de eenige buitenpost van dit eiland. Nabij deze post zijnde hijscht men de vlag, wordende er alsdan insgelijks eene vlag op gezegden toren geheschen; achter deze post ligt een ruim binnenwater, het *Spaansche water* genaamd; voorbij *Krakiesbaai* zijnde ziet men reeds de fortificatiën van den mond der haven, of *St. Annabaai* geheelen, terwijl het gezigt op de stad en vestingwerken meer en meer in schoonheid toeneemt; dan thans zullen wij de haven voorbijvaren, beneden welke men nu aan de *Piscadero* of *Piscaderisbaai* komt, hebbende een vlak en zandig strand en eene kleine verlatene batterij, of fortje, aan deszelfs overzijde. Hierna komt men aan de *Blaauwbaai* en die van *St. Michiel*, de laatste met een vervallen fortje; verder de *Vaarsebaai*, nu kaap *St. Maria* boven vermeld, achter welke *Booibaai* ligt; hierna heeft men *Porto Mariabaai*; verder *Valentijnsbaai*, *St. Jans-* en *Lapjenbaai*, *St. Martensbaai*, de *Spaansche baai*, de *St. Kruisbaai*, (bij VAN DEN BOSCH *St. Crou*), aan welke baai een vervallen en nu geheel verlaten fortje ligt; hierna heeft men het *Lagoen* (binnenwater) en nu aan het westeinde des eilands *Knippe-* of *Hofjensbaai*; hierna *Westbaai*, ten Zuiden de westpunt, en deze punt om zijnde, aan de noordkant, eenen geheel ongenaakbaren klipoever, terwijl de meeste der voornoemde baaijen voor kleine vaartuigen en visschersbooten bevaarbaar zijn.

Aan de noordzijde heeft men, van het westen

afkomende, eerst de *Savonetbaai*, de *Barthoolsbaai*, de *St. Pedrobaai*, en daarna de bogt van *Hato*, verder oostelijk de *St. Jorisbaai*, waarna men weder aan de oostpunt komt.

Deze noordelijke baaijen zijn zelfs voor kleine vaartuigen ongenaakbaar; in geval van den uitersten nood zoude men de *St. Jorisbaai* kunnen invaren, maar geen vaartuig kan dezen inham weder uitkomen, doordien de wind den mond inwaait, en de branding het vaartuig, bij eene poging om weder zee te kiezen, op de klippen verbrijzelen zoude.

§ 5.

Bergen, valeijen, rivieren, kreken en meeren.

Hebben wij nu, in onze gedachte, het eiland rondgevaren om de kusten te beschouwen, thans zullen wij hetzelve inwendig bezigtigen.

Het geheele eiland is zeer bergachtig; het oostelijke gedeelte noemt men gewoonlijk, omdat het boven de wind en stroom der haven ligt, het *boven-*, en het westelijke gedeelte het *beneden-kwartier*, wordende door een *midden-kwartier*, of liever divisie, gescheiden.

In het oostelijk gedeelte, tusschen de *Fuikbaai* en de *Krakiesbaai*, ligt de vrij platte *Tafelberg*, met eene vlakke kruin van ongeveer 1000 Nederlandsche ellen diameter en bijna 300 ellen hoog. Deze berg kan op 8 geographische mijlen afstands uit zee gezien worden, en zelfs nu en dan van den vasten wal.

Aan de N. W. punt van *Curaçao* ligt de *Christoffelberg*, of de piek, zijnde vrij steil, met twee spitse kruinen, beide 375 ellen hoog, zijnde dit de hoogste berg van het eiland. Dan wij zullen deze en de overige bergen in onze topographische beschouwing nader leeren kennen.

De valeijen bevatten de meeste teelaarde en zijn het vochtigste, waardoor dezelve hier het meeste voor cultivatie en bebouwing geschikt zijn.

Rivieren, kreken of meeren vindt men op het drooge of rotsachtige eiland niet, maar eene menigte spruiten, die alleen bij zware regens water lozen en voor het overige droog zijn, zoodat het zoete water op *Curaçao* dikwerf zeer schaarsch is. Voor het vee heeft men hier en daar putten, of liever ruime gemetselde waterkommen.

§ 6.

Grondsoorten of andere bestanddeelen des eilands.

De voornaamste bestanddeelen van *Curaçao* zijn kalkformatiën, kalksteen of koraal kalksteen en groensteen (*dioriet*). De noordzijde, welke een woest en bar aanzien heeft, met eene steile afgescheurde kust, is naakt, geheel kaal en onvruchtbaar, hetwelk minder het geval aan de zuidzijde is, alwaar men, vooral in de valeijen, eenige teelaarde op de hellingen der bergen vindt.

Sommigen hebben willen beweren, zoo als ook de Predikant BOSCH in deszelfs aangehaalde beschrijving van dit eiland, dat *Curaçao* eene groo-

te hoeveelheid *scijniet* en *serpentijnsteen* bevatten zoude; echter is dit door de Heeren WIRZ en STIFFT (*), stellig ontkend geworden. Dan van de steensoorten, onder het rubriek *Delfstoffen*, en van de teelaarde, onder dat van *Landbouw*, nader.

§ 7.

Saizoenen of jaargetijden, klimaat, winden, regens.

Ofschoon men hier op de afwisseling der saizoenen geene vaste bepaling kan maken, rekent men den regentijd te hebben in de maanden October, November en December. Echter regent het somtijds in geene jaren achtereen, althans zoo weinig, dat de veldgewassen verdroogen en de oogsten geheel mislukken. Het is tevens eene proefondervindelijke waarheid, dat het op het westelijke gedeelte van *Curaçao* meermalen, en veeltijds zwaarder regent dan op het oostelijke gedeelte des eilands; doordien de wolken door de hoogere bergen van de westpunt worden aangetrokken.

Niettegenstaande het op *Curaçao* zelden regent,

(*) Beide deze Heeren waren door ons Gouvernement als Commissarissen voor de berg- en mijnwerken van *Aruba* naar herwaarts gezonden. WIRZ, een Coblentzer van geboorte, was Directeur van de mijnen op *Aruba*, en STIFFT, een Nassauwer, Commissaris en Opperberg-raad.

stelle men zich niet voor dat er altoos een heldere onbewolkte hemel is, — het tegendeel vindt plaats, — eene menigte veelbelovende en niets gevende wolken drijven over, zonder zich op *Curaçao* van eenige regendroppelen te ontlasten (*), dan over het algemeen heeft men overheerlijke nachten in deze gewesten, welke voor hen, die de sterrekunde beoefenen, alleruitlokkendst zijn.

Het klimaat van *Curaçao* is vrij gezond, welke gezondheid door eene koele, frissche passaat- en zeewind niet weinig bevorderd wordt. Eenige dagen uitgezonderd heeft men op *Curaçao* altoos eenen oostelijken passaatwind. Zuidelijke winden heeft men zeer zelden, echter meer noordelijke. Ook heeft dit eiland het voordeel, dat het buiten de orkaanstreek ligt, door welke het verblijf op de bovenwindsche eilanden *St. Thomas*, *St. Marten*, enz. zoo hoogstgevaarlijk is. Sedert den 17 *October 1807* heeft men op *Curaçao* geene orkanen gehad. Men heeft hier gewoonlijk de sterkste winden in de maanden Junij, Julij en Augustus, dewelke, gelijk aan *Kaap de goede Hoop*, geweldige stuiving veroorzaken; deze vrij hevige wind voert tevens eene zware dampige lucht aan.

(*) Zekeren klagenden kastelein, die mij naar een opschrift vroeg voor zijn uithangbord, wijl er vele rijtuigen en voetgangers voorbij gingen, zonder bij hem aan te komen, gaf ik, (na hem het bovenstaande verhaald te hebben) dit opschrift: *De wolken van Curaçao.*

Bij zuidelijke winden is, over het algemeen, de kust van *Coro* het zigtbaarste, zijnde veeltijds het voorteeken, dat er spoedig een noordelijke wind volgen zal.

De drooge steenachtige grond van dit eiland heeft nimmer, gelijk het moerassige en zwampige *Suriname*, nadeelige uitdampingen; ook bevat de kalk en groensteen geene schadelijke uitwasemingen van koper, arsenicum enz. Dan ofschoon men hier veeltijds eenen helderen hemel heeft en schaarsch met regen gezegend wordt, is de dampkring zeer vochtig, zoodat men hier nimmer stalen versierselen bezigt, als ongemeen spoedig roestende; ook de lijm laat los, en de snaarinstrumenten (vooral darmsnaren), zijn spoedig ontstemd.

De Thermometer (*Farenh.*), heeft, gedurende de jaren 1831, 1832 en 1833, nimmer boven 95° en nimmer beneden de 75° gestaan.

De luchtgesteldheid dezes eilands veroorzaakt, door eene groote hoeveelheid daarin aanwezig zijnde zoutzuurgas (*acidum hijdrochloricum*), dat men op *Curaçao* weinig voorbeelden van brand heeft, zoodat de Curaçaosche slaven oogschijnlijk zoo roekeloos met vuur en licht omgaan, dat dit voor een Surinamer allerijzingwekkendst is. Er bestaan voorbeelden, dat zelfs pogingen tot opzettelijke brandstichting niet hebben willen gelukken, waarvan men bij den opstand der negers in 1795, en bij de landing en roemrijke ondernemingen der Engelschen in 1804, om het weerlooze

westelijke gedeelte des eilands plat te branden, de duidelijkste bewijzen gehad heeft, daar bij die beide gelegenheden de moedwilligste brandstichting nietalleen veel moeite kostte, maar telkens weder uitging. (*)

Vele oude inboorlingen getuigen eenparig, dat het in vroegere jaren veel meer op *Curaçao* heeft geregend dan thans, hetwelk zij aan het wegkappen der boomen, vooral aan die der *Mangrove* (op *Curaçao* Manglebosschen genaamd), voor het branden der kalk, toeschrijven. Echter strijdt dit met de geschiedenis van dit eiland, waaruit men ziet, dat men ten allen tijde over veelvuldige droogten heeft geklaagd; maar het is een algemeen aangenomen iets, dat men den ouden tijd veel gelukkiger beschouwt dan den tegenwoordigen; dat zulks echter in vele opzigten ook wel niet te betwijfelen zal vallen, betwist ik niet, maar men kan *deze stelling* ook te algemeen aannemen. Men neme hierbij in aanmerking, dat de drooge grond van *Curaçao* veel regen noodig heeft, om de oogsten wel te doen slagen, en dat men dus hier eene goede regenbui slechts een stofje noemt.

Somtijds kan het op *Curaçao* regenen, alsof het met emmers uit den hemel gegoten wierd, waardoor dan ook wel eens algemeene ziekten ontstaan zijn; dien ten gevolge stroomt het water alsdan met eene verschrikkelijke kracht en gedruisch door de bergengten zeewaarts, en for-

---

(*) *Vaderlandsche Letteroefeningen.* Mengelwerk, 1822, bl. 784.

meert breede diepe rooijen, verbreekt de sterkste dammen, en voert ontwortelde boomen en groote steenen met zich naar zee. Wanneer het zoo geregend heeft, dat het water van de bergen stroomt, noemen de verblijde inwoners zulks *rooi loop*, zeggende: » ik heb bij mij de *rooi loop* gehad." In het eerst vermeende ik, dat dit stroomende water door het ijzer-oxyde rood geworden zijnde, *roode loop* beteekenende; echter komt deze benaming daardoor, dat de rooijen (van het Spaansche *Arroijo*, in het Duitsch *Bächlein*, wij zouden zeggen *regen*-geulen) geloopen hebben, of het water zoo veelvuldig gevallen is, dat de grond het niet kunnende inslurpen, hetzelve afgestroomd is.

Gevallen regen op de plantaadje Savonet, *westpunt van het eiland* Curaçao, *waargenomen door den Heer* M. E. VAN DER DIJS.

Jaren en maanden.	*Datums.*	*Ned. Ellen.*	*Palmen.*	*Duimen.*	*Strepen.*	*AANMERKINGEN.*
1830.						
Januarij....	31	»	»	7	9	
Februarij..	28	»	»	5	3	
Maart......	31	»	»	1	0	
April.......	30	»	1	7	1	
Mei.........	31	»	1	6	5	
Junij........	30	«	»	2	8	
Julij........	31	»	»	1	8	
Augustus..	31	»	»	5	3	
September	30	»	»	1	2	
October....	31	»	3	2	1	
November	30	»	»	5	0	
December	31	»	»	1	4	
		»	9	7	4	

Jaren en maanden.	*Datums.*	*Ned. Ellen.*	*Palmen.*	*Duimen.*	*Strepen.*	*AANMERKINGEN.*
1831.						
Januarij....	31	»	1	3	1	In de maand October is de meeste regen gevallen, waarvan eens 1 palm 4 duim in een uur tijds, zijnde bij volle maan op den 30 October, van 11 tot 12 uren 's middags. vergezeld van zwaren donder en verschrikkelijke bliksem. — Op den dag van volle maan, in de maand October, heeft men hier reeds sinds jaren achtereenvolgende, zwaar weêr gehad, zoodat men dezen dag den *Curaçaoschen Donderdag* noemt.
Februarij..	28	»	»	0	3	
Maart......	31	»	»	1	6	
April.......	30	»	»	0	0	
Mei..........	31	»	»	0	0	
Junij........	30	»	»	8	5	
Julij..........	31	»	»	0	5	
Augustus..	31	»	»	3	5	
September	30	»	»	7	8	
October....	31	»	1	4	2	
November	30	»	»	3	4	
December	31	»	»	4	8	
		»	5	7	7	
1832.						
Januarij....	31	»	»	3	5	
Februarij..	29	»	»	1	3	
Maart......	31	»	»	0	5	
April.......	30	»	»	1	5	
Mei..........	31	»	»	0	0	
Junij	30	»	»	0	0	
Julij.	31	»	»	0	3	
Augustus..	31	»	»	0	0	
September	30	»	»	2	0	
October...	31	»	1	8	0	
November	30	»	»	4	0	
December	31	»	»	6	2	
		»	3	7	3	
1833.						
Januarij.....	31	»	»	0	0	
Februarij..	28	»	»	1	5	
Maart.......	31	»	»	1	0	
April.......	30	»	»	0	0	
Mei.........	31	»	»	0	0	
Junij........	30	»	»	0	0	
Julij	31	»	»	4	0	
Augustus..	31	»	»	2	5	
September	30	»	»	2	0	
October....	31	»	2	1	8	
November	30	»	»	2	8	
December	31	»	»	5	3	
		»	4	0	9	

§ 8.

Watergetijden, miswijzingen, enz.

Voor de haven van *Curaçao* loopt meerendeels een vrij sterke stroom, naar het westen; zeer zelden heeft men oostelijke stroomen, hetwelk men alsdan door eene kabbeling der golven onmiddelijk zien kan. Bij gewone tijden bestaat er steeds een verschil van het hoogste en laagste water, van ongeveer twee voeten; echter heeft men opgemerkt, dat bij zware Z. W. winden, welke nimmer buiten den orkaantijd waaijen, het water aanmerkelijk wast, wordende bij de inwoners voor een voorteeken van ophanden zijnde regen gehouden, hetwelk men in het jaar 1829 aan boord van Z. M. Brik van Oorlog *Valk* bevestigd gevonden heeft. Ook loopt de stroom alsdan zoo sterk om de West, dat het geheel ondoenlijk is, om boven de oostpunt van het eiland op te werken. Bij deze Z. W. winden en hooge vloeden drijven er veeltijds kleine kokosnoten van den vasten wal op de kusten des eilands.

Bij aardbevingen, die op *Curaçao* echter zeer zeldzaam en altijd van eenen ligten onschadelijken aard zijn geweest, heeft men altijd eene inreguliere eb en vloed gehad, zoo in tijd- als in peilsverschil. De tegenwoordige miswijzing van het kompas is 4 graden en 15 minuten naar het N. O.

§ 9.

Kortste en langste dag, met eene doorloopende tafel van zons op- en ondergang.

Het spreekt van zelve, daar *Curaçao* benoorden

de linie ligt, dat men ook hier den kortsten dag gelijktijdig met ons in *Nederland*, *Suriname* enz. heeft. Op *Curaçao* is de langste dag 12 uren 43½ minuten en de kortste dag 11 uren 16½ minuten, makende een tijdsverschil tusschen den langste en kortsten dag van 1 uur en 27 minuten.

TAFEL van Zons op- en ondergang, berekend op de poolshoogte van Curaçao.

Maanden.	*Datums.*	*Zons-opgang.* u.	m.	*Zons-ondergang.* u.	m.
Januarij	1	6	19	5	41
	10	6	18	5	42
	20	6	16	5	44
	30	6	14	5	46
Februarij . . , ... ,	10	6	10	5	50
	20	6	07	5	53
	28	6	04	5	56
Maart	10	6	01	5	59
	20	6	00	6	00
	30	5	55	6	05
April	10	5	53	6	07
	20	5	49	6	11
	30	5	46	6	14
Mei	10	5	43	6	16
	20	5	41	6	19
	30	5	39	6	21
Junij	10	5	37	6	23
	20	5	35	6	25
	30	5	36	6	23
Julij	10	5	38	6	22
	20	5	39	6	21
	30	5	42	6	18
Augustus	10	5	45	6	15
	20	5	48	5	12
	30	5	51	6	09
September	10	5	55	6	05
	20	5	59	6	02
	30	6	01	6	59
October	10	6	04	5	56
	20	6	06	5	54
	30	6	12	5	48
November	10	6	14	5	46
	20	6	19	5	42
	30	6	21	5	39
December	10	6	22	5	38
	20	6	25	5	37
	30	6	20	5	40

Praetereunt et Imputantur.

EERSTE HOOFDSTUK.

VERDEELING EN TOPOGRAPHISCHE BESCHOUWING VAN CURAÇAO.

§ 1.

Hoofdverdeeling.

Curaçao is verdeeld in drie Divisiën, waaronder de stad met derzelver omtrek begrepen zijn. Deze Divisiën zijn: *West-*, *Midden-* en *Oost Divisie.* West-Divisie is weder verdeeld in drie Distrikten, gelijk mede Oost-Divisie; Midden-Divisie is in twee Distrikten en de stad verdeeld. Daar nu in laatstgemelde Divisie, stad en haven liggen, is zij het meest belangrijk, weshalve wij haar dan ook het eerst zullen behandelen; daarna zullen wij West-Divisie, als zijnde de grootste en volkrijkste, en ten slotte Oost-Divisie bezoeken.

§ 2.

De stad en derzelver omtrek.

Hoezeer Midden-Divisie in oppervlakte de kleinste is, wordt zij, wegens de stad en haven, met

derzelver kostbare fortificatiën, als de belangrijkste beschouwd; echter bestaat zij, wat het buitenste gedeelte betreft, slechts uit eenige tuinen om het binnenwater (*Schottegat* genaamd), en eene eenige plantaadje, zijnde *Hato*.

Om Midden-Divisie nu nader te doen kennen, zullen wij eerst de stad in oogenschouw nemen, en vervolgens eene wandeling om het *Schottegat* en een uitstapje naar *Piscadero* en *Hato* doen.

Wat men op *Curaçao* eigenlijk onder de stad verstaat, bepaalt zich alleen tot het kleine ommuurde gedeelte, *Willemstad* genaamd, ofschoon dit weinig meer dan een vierde gedeelte van het geheel der tegenwoordige stad bevat; echter zullen wij dit eenmaal aangenomen gebruik volgen, en het overige *voorsteden* noemen, en dan komen wij van zelve tot vier Hoofdafdeelingen, als:

A. De *Willemstad*, zijnde verdeeld in vier wijken.
B. *Pietermaai*, vier wijken.
C. *Scharlo*, eene wijk.
D. *Otrabanda*, de Overzijde of ook de Spaansche zijde genaamd, hebbende vijf wijken.

A. De *Willemstad* is, volgens het bekende werk van VAN DEN BOSCH, over *Oost-* en *West-Indië* (*), 57 roeden lang en 48 breed, zijnde met een' muur, uitgezonderd aan de havenzijde,

---

(*) Deel II. bladz. 228.

omgeven, grenzende ten Noorden aan het *Waaigat* met een' versterkten muur, ten Oosten aan eene onvoltooide gracht, die deze landtong zou doorsnijden en de stad van *Pietermaai* afscheiden, formerende daardoor een eilandje op zich zelve, ten Zuiden aan de zee en ten Westen aan de haven.

De *Willemstad*, ofschoon veel te naauw en opeengedrongen gebouwd, is vrij regelmatig aangelegd, tellende in 267 huizen, 1899 inwoners, als:

Blanken.	759	
Kleurlingen.	569	1899.
Negers.........	571	

B. *Pietermaai*, zich oostelijk met *Vianen* vereenigende, maakt daarmede de oostelijke voorstad uit, en bestaat slechts uit een eenigen weg, die oostwaarts in de strekking van het strand loopt, en aan weerszijden met niet groote huizen bebouwd is. Het grenst ten Noorden aan het *Waaigat*, hetwelk ten Oosten in een' vrij breeden kom (het oostelijke binnenwater genaamd, en aldaar geheel doorwaadbaar) eindigt, ten Oosten aan de buitenbuurt *Vianen*, ofschoon dit eigenlijk niets anders, dan slechts eene verlenging van *Pietermaai* is; ten Zuiden aan de zee, en ten Westen aan de bovengemelde onvoltooide gracht.

Pietermaai telt aan inwoners:

Blanken..........706 ⎫
Kleurlingen..1085 ⎬ 2152,
Negers..............361 ⎭

welke in ruim 400 huizen en bijgebouwen wonende zijn.

C. *Scharlo*, tot hetwelk de meer oostelijk gelegen berg *Altena* behoort, is de kleinste afdeeling van de stad, en ligt geheel van de zee af, aan de landzijde, formerende door het noordelijk gelegene *Schottegat*, de haven ten Westen, en het Waaigat ten Zuiden, eene landtong van *Altena*, zoodat het zeer bevallig, met breede waters omgeven, geheel op zich zelf ligt; het bewoonde gedeelte verliest zich ten Noorden op de helling van het *Scharlo* gebergte in eenige huizen, die verspreid liggen; ten Oosten aan den weg van *Altena*, loopende over den bewoonden berg van dien naam, welke een afzonderlijk gedeelte dezer voorstad uitmaakt; en ten Zuiden en Westen aan het *Waaigat* en de haven.

Scharlo telt niet meer dan 541 inwoners, als:

120 *Blanken*,
210 *Kleurlingen*,
211 *Negers*,

welke in nagenoeg 60 huizen en onder 100 afdaken wonen.

D. *Otrabanda* ligt aan den westkant der haven, vanwaar een nimmer rustende overvaart, wijl men hier geene bruggen of sluizen heeft, met pontjes

naar de oostelijk gelegene *Willemstad* en *Scharlo* plaats heeft. Deze westelijke voorstad *Otrabanda* grenst ten Noorden aan het gebergte *Cortijne* en iets Oostelijker aan de Gouverneurs klip, of liever, over deze bergen en klippen tot aan het *Schottegat*, ten Oosten aan de haven, ten Zuiden aan de zee, waarvan het echter nog door een, aan *Otrabanda* behoorend rif, gescheiden is; ten Westen verliest deze voorstad zich in eenige kleine huizen, ruïnen en een paar kerkhoven, welke aan den rooden weg liggen.

In *Otrabanda* wonen, in 5 à 600 huizen, onder welke echter vele hutjes en krotjes zijn.

Blanken.........652		
Kleurlingen.1020	2389. (*)	
Negers.........717		

zoodat de *Willemstad*, *Pietermaai*, *Scharlo* en *Otrabanda* te zamen 6981 zielen tellen.

§ 3.

West-Divisie.

Ten einde nu ook de landdistrikten van *Curaçao*

(*) De opgaaf der bevolking, welke ik uit de Burger-Registers op de Algemeene Secretarij getrokken heb, is naauwkeuriger dan die van het getal huizen, welke laatste zeer moeijelijk in den overgang van huizen, afdaken en bijgebouwen op te geven zijn. Ik ben in deze opgaaf der huizen hoofdzakelijk VAN PADDENBURG gevolgd, (*Beschrijving van het eiland* Curaçao, bladz. 24 en volgg.)

eenigermate nader te leeren kennen, zullen wij dit eiland op de kaart, als met den vinger, rondgaan, en ons de hoofdzakelijke ligging hierdoor in het hoofd geprent hebbende, ons werkelijk op reis begeven en er eene topographische beschrijving van maken, waarbij zich alsdan de bijzonderheden van zelve zullen opdoen.

West-Divisie is in oppervlakte het grootste. *Otrabanda* westwaarts uitgaande, heeft men den rooden weg, die zich, met verlies van dezen zijnen naam, in verschillende takken naar deze en geene plantaadje verspreidt, en zich benoorden het *Schottegat* in *Midden-Divisie*, met de wegen van *Oost-Divisie* vereenigt. Doch laten wij dezen weg na *West-Divisie* nu volgen.

De *Breestraat* van *Otrabanda* uitkomende, heeft men voorbij de kerkhoven ter linkerzijde de plantaadje *Mundo-nova* van den Heer A. W. HELMUND; verders ter linkerzijde, op den top van een' berg, het vervallene fortje *waakzaamheid*, (ook naar deszelfs gedaante het *l'ombredoosje* genaamd). Ten westen van dezen berg gaat de weg noordelijk, alwaar men de Plantaadje *Plantersrust* van Mevrouw de weduwe VAN DER MEULEN ter linkerzijde heeft; vervolgens heeft men regts eene andere Plantaadje van Mevrouw VAN DER MEULEN, *Habaai* of *Welgelegen* genaamd, liggende aan den voet van den *Groenenberg*. Vervolgens heeft men ter linkerzijde de hougte *Caja Ciquito*; van hier heeft men een zeer duidelijk gezigt op de bergen, de 3 gebroeders genaamd, welke men nu achter

zich heeft; de eerste of Oostersche dezer bergen wordt *Sjarroo* of Priesterberg genaamd; tusschen den tweeden en derden dezer broeder-bergen, (naar hunne gelijkheid) ligt de *Piscaderobaai*. Verder gaande, scheidt de weg zich bij een nederig huisje in tweeën, wordende hier het *Plankenhuis* genaamd, alsof het de laatste woning van zoo velen onzer lot- en reisgenooten ware; dan ten einde ons thans niet op te houden, zullen wij den regts gelegenen hoofdweg vooreerst laten liggen en dien, welke aan de linkerhand ligt, volgen.

Hier vindt men links weldra de plantaadje *Groot-Piscadero*, naar de baai van dien naam; vervolgens, mede links, *Groot-Blaauw*, en aan diezelfde zijde verder westwaarts *Klein-Blaauw*, en daarna weder links *Klein St. Michiel*, en regts *Groot St. Michiel*, aan de baai van dien naam. Iets verder heeft men de plantaadje *Mount-Plaisant* van Mevrouw de weduwe DUYCKINK, liggende aan de *Vaersebaai*, vanwaar men noordwaarts naar den hoofdweg rijden kan, komende alsdan op denzelven uit tusschen *Soa* en *Grootberg*. Keeren wij echter nu naar het *Plankenhuis* terug en volgen wij nu den regts gelegenen weg.

Ter regter zijde ziet men nu over de vlakte de plantaadje *Mahoma*, liggende N. O. van deze plantaadje de veeplaats *Hato*, met eene merkwaardige grot aan de noordelijke kust.

Verder rijdende heeft men regts en meer nabij

den weg *Soa* en daarna komt men aan *Grootberg.*

Grootberg over zijnde, heeft men links de plantaadje *Harmonie.*

Daarna komt men op *Kleinberg*, alwaar, zoo als wij in § 3 gezegd hebben, het eiland het smalste is.

Vervolgens heeft men regts de plantaadje *Daniël* van LE SEUR, aan den weg, welke het *Gebed zonder einde* genaamd wordt.

Deze plantaadje voorbij zijnde, heeft men links aan de helling des bergs eene buurtschap van ellendige hutten, die door vrijlieden bewoond worden, welk gehucht men *Baai-Klaas* heet.

Hierna heeft men aan de linkerzijde de plantaadje *Siberiën* van AUGUST MULLER; ten noorden van deze plantaadje ligt aan het strand de plantaadje *St. Pedro*, aan de baai van dien naam; voorbij *St. Pedro* loopt de lager liggende strandweg oostwaarts naar *Hato* en westwaarts naar *Ascension*, vereenigende zich op beide plaatsen met den hoofdweg.

Van *Siberië* zuidwaarts rijdende heeft men regts de plantaadje *Sebastiaan* van JAN SCHOTBORGH Mz. en links *Arienkok* van HASETH, en daarna *het Rif* van CAPRIELES aan de westzijde van de *Bullebaai.* Ook kan men van *Arienkok* langs eenen binnenweg over de plantaadje *Oud St. Marie* (niet bewoond) en *Korporaal* van JAN ROEMER naar de plantaadje *Daniël* terugrijden.

Van *Siberië* verder westwaarts rijdende heeft men links de plantaadje *Fontein* van ARRIESSON,

daarna regts *Ascension* van Mevrouw DE PEROUSON, en links, iets verder van den weg *Doctorstuin* van de Erven JAN SCHOTBORGH Sr. Voorbij *Ascension* zijnde, heeft men regts *Patrik*, eene plantaadje van LE SIERE DE ROCHEMONT en daarna links *Barber* van den pastoor NIEWINDT; hier voorbij zijnde heeft men regts dan berg *St. Anthonie*; vervolgens komt men aan de plantaadje *Hieronimo* van GERMAIN ROOIJER Jr, ten oosten van welke plantaadje de *Barthoolsbaai* ligt en westwaarts de *Tafelberg* van de westpunt. Hierna komt men aan de plantaadje *Savonnet* van M. E. VAN DER DIJS, liggende ten N. O. van den *Christoffelberg*.

Van *Savonnet* naar de westpunt rijdende, laat men de nu met *Savonnet* vereenigde plantaadje *Zorgvliet* links op een' hoogen berg liggen.

De plantaadje *Westpunt*, ten N. O. van de baai van dien naam, van VAN DER DIJS Sr. heeft eene woning met een eenvoudig stroodak; van hier zuidwaarts rijdende heeft men de plantaadje *Knip* ter linkerzijde, toebehoorende aan een' zekeren ROBERTSON, liggende aan de *Knippe* of *Hofjesbaai*; daarna komt men aan de plantaadje *Lagoen* (binnenwater) van Mejufvrouw VAN DER MEULEN; hier van daan rijdende heeft men ter regterzijde de *Jeremiabaai*, daarna heeft men ter linkerzijde de plantaadje *St. Kruis* en regts de baai van dien naam van Mevrouw de weduwe *Rochemont*.

Van hier loopen weder twee binnenwegen naar de N. O. zijde des eilands; de westelijkste gaat

over de plantaadje *Wackou*, regts van den weg gelegen en toebehoorende aan HAZETH en vervolgens over de mede regts gelegene plantaadje *Paradera* naar *Savonnet*.

De oostelijkste weg gaat voorbij de regts gelegene plantaadje *Rustenpad* naar de plantaadje *Flip*, links aan den weg liggende en toebehoorende aan GERHARD SCHOTBORGH Jz., komende bij *Barbes* op den straks beschrevenen weg uit.

Van *St. Kruis* den zuidelijken kustweg oostwaarts vervolgende, ziet men regts de zeer hoog gelegene plantaadje *Spaansche put* bij de baai van dien naam; verder regts *St. Nikolaas* en links *Klein St. Marten*; regts *Groot St. Marten* aan de *St. Martensbaai*, met zeer rijke en uitgestrekte zoutpannen.

St. Marten voorbij zijnde komt men op *St. Jan* van Mevrouw de weduwe M. SCHOTBORGH, welke plantaadje tusschen twee baaijen in ligt, de oostersche de *St. Jans*, en de westersche de *Lupjensbaai*.

Van deze plantaadje loopt een binnenweg naar *Siberië*; dan wij den zuidkant des eilands volgende komen eerst aan *Engelenberg* aan de *Valentijnsbaai* en daarna aan *Port-Maria* van Mevrouw ROCHEMONT aan de *Mariabaai*; hierna heeft men regts de plantaadje *Spijt* aan de *Booibaai*; vervolgens aan die zelfde zijde de plantaadje *het Rif* aan het ruime, daarnaar genoemde binnenwater, en ten Noorden van kaap *St. Marie*, vanwaar

men weder over *Siberië* of ook langs den straks beschrevenen weg van *Piscadero* stadwaarts rijden kan.

§ 4

Oost-Divisie.

Van de stad over *Pietermaai* naar *Altena* wandelende en den zuidelijksten weg achter het fortje *Batavier* inslaande, heeft men eerst de plantaadje *Koraal* van MARIA SPECHT, tegen over welke, meer regts naar de zuidkust, de plantaadje *Stofilius* ligt, toebehoorende aan ANTONI MADURA, en verder oostwaarts de plantaadje *Lubodero* aan een groot binnenwater.

Van de *Batavier* een' meer noordelijken weg inslaande, heeft men de plantaadje *Zuurzak*, van den Israëliet HENRIQUEZ, vanwaar men noordwaarts den berg ziet, op welken de seinpost van Middel-Divisie gelegen is; verder zuidwaarts komt men aan de plantaadje *Gentiel* van DAVID CAPRIELES en vervolgens aan *Knoekepoos* of *Coewoekopoos*, van ISAAK CAPRIELES, liggende ten noorden van de *Carackesbaai*.

De *Spaansche baai* en de *Carackesbaai* vormen hier met het binnenwater een eilandje, dat slechts door een smal rif met het overige gedeelte des eilands verbonden is; aan de oostzijde van de Spaansche baai ligt de *Cabrietenberg* en aan de westzijde ten Oosten van de *Carackesbaai*

het fort *Beekenburg* op en tusschen barre klippen, en meer zeewaarts de batterij *Uitkijk*.

Aan den oostkant van den *Cabrietenberg* ligt de *Kleine* en vervolgens de *Groote Tafelberg*, ten Zuiden van den *Tafelberg* ligt de *Fuikbaai*, zijnde door een smal rif met eene naauwe opening, bijna tot eene kom ingesloten.

Ten Noorden van den *Tafelberg* ligt aan het Spaansche water de groote plantaadje, met het ruimste en prachtigste huis van geheel *Caraçao*, *St. Barbara*, van HENDK. SCHOTBORGH JANSZ.

Verder oostwaarts heeft men de plantaadje *Fuik*, thans met *St. Barbara* vereenigd; aan de N. O. zijde van deze plantaadje ligt de berg, op welken de Seinpost van *Oost-Divisie* is aangelegd; verder zuidoostwaarts ligt de zoogenaamde *Duivelsklip*, en eindelijk aan de oostpunt een binnenwater, dat men hier naar het Spaansch *Lagoen* (Laguna) noemt. Aan de oostpunt ligt de plantaadje van dien naam van H. A. COHEN.

Noordwaarts van de *Fuik* heeft men den *Oranjeberg*, met de daarnaar genoemde plantaadje van den Heer G. STRIDDELS PLAAT; meer westelijk *Klein St. Joris* van JACOBUS NAAR en MOZES DE MARCHINA, en daarna *Groot St. Joris*, ten zuidwesten van de *St. Jorisbaai* van MOSES PENSO.

Ten Noorden van deze baai nabij de kust ligt de plantaadje of kraal *Tabak* van I. P. LESUEUR en verder westwaarts, mede aan de kust, *St. Catharina* van N. en GERHARD GOUVERNEUR, en daarna de plantaadje *Rondeklip* van de weduwe

FORBES, ten Noorden den berg *Rondeklip* genaamd.

Van hier zullen wij nu naar het *Schottegat* terugkeeren; op dezen weg hebben wij eerst ter regterzijde *Jongbloed* van ADRIAAN VOS; vervolgens *van Engelen* en *Rust*, beide regts; van *Rust* komt men op *Maron* terug.

Een andere weg loopt van de plantaadje *Groot Kwartier* van Mevrouw de weduwe PARKER aan het *Schottegat* naar de noordzijde des eilands, leidende eerst naar de plantaadje *Brievengat* van Mevrouw de weduwe GRAVENHORST en vervolgens door eene bergkloof naar het strand, alwaar de plantaadje *Noordkant* van ALEXANDER EVERTS gelegen is.

Van *Maron* stadwaarts gaande, heeft men links *Bloemhof*, vervolgens regts *Zeelandia*, vanwaar men aan den berg komt, op welken het fortje *Batavier* gelegen is. Het nu regts gelegene *Paradera* voorbij zijnde, komt men op den meergemelden berg *Altena*.

Doch laat ons nu overgaan, om dit een en ander meer van nabij te beschouwen en de bijzonderheden er van op te nemen.

§ 5.

Nadere beschouwing van stad en omstreken, haven, fortificatien, publieke gebouwen enz.

a. Het aandoen der haven van Curaçao.

Wanneer men van *Europa* of van het zuidelijke

of noordelijke *Amerika* naar *Curaçao* zeilt, loopt men gewoonlijk het oostelijk gelegene eiland *Bonaire* in het gezigt, en daar men het meestentijds voor den wind en stroom heeft, zeilt men spoedig tusschen *Groot* en *Klein Curaçao* door, wanneer er reeds sein gemaakt wordt van *Oost-Divisie*, wat soort van schip enz. er in het gezigt is. Tegen *Karakkesbaai* komende, wordt op het fort *Beekenburg* de vlag geheschen, hetwelk men van boord beantwoordt; men ziet nu westwaarts reeds de forten van de *St. Annabaai* en meer achterwaarts *de drie Gebroeders.* Wanneer de loods nu nog niet in het gezigt is, doet men best om bij te draaijen, dewijl wind en stroom sterk de haven voorbij zetten; volgens opgave van den beëedigden loods A. DE PORTER, welke deze betrekking jaren lang met de beste gevolgen op *Curaçao* waargenomen heeft, moet een fregat of schip van grooter Charter vroegtijdig in deze peiling komen, als:

De eerste of oostelijke van de *Drie-Gebroeders* bergen, de *Priesterberg* genaamd, in den zuidwester uithoek, (den hoek naar zee toe), van het nieuwe riffort aan de westzijde der haven, en het portierpoortje van de nieuwe batterij of het waterfort, in den toren der protestantsche kerk, alwaar men 21 vademen water loodt. Ligtere schepen van 12 en 15 voet diepte sturen gemeenlijk op de galg en het dolhuis, staande op het rif bezuiden *Otrabanda* aan de zee, welke zij in elkander houden. Grootere schepen sturen op de westpunt

(den hoek naar zee) van het rifpunt aan, houdende het Dol- of Leprahuis even open van de galg.

Wanneer men nu den mond der haven genaderd is, zorgt men, om de zeilen bij tijds bij den wind te brassen, zoodat het volk met de brassen in de handen klaar staan moet; zoodra de haven openkomt, namelijk in dier voege, dat de koepel van Mevrouw BÄSDEN (aan de westzijde van de haven, nu van VAN DER MEULEN, liggende op een' berg, zijnde vierkant gebouwd en wit geverwd) zich vertoont om den hoek van het *Waterfort* (oostzijde bij den mond van de haven), dan laat men het schip willig oploeven, terwijl men alsdan onbeschroomd kan binnenzeilen, echter altoos zorgende, om, zooveel mogelijk, den oostelijken of loefwal te houden.

Buiten de monding der haven liggen twee *banken*, om welke te vermijden *groote schepen best doen*, om kort *langs den opperwal te houden*, in de opgegevene peiling van het leprahuis en de galg. Men lette vooral bij het noordwaarts sturen tusschen deze banken op de peiling van den koepel, te meer daar veeltijds wind en stroom sterk naar het Westen zetten. Deze vrij drooge banken worden nog steeds drooger en groeijen in omtrek aan.

De haven van *Curaçao* is voorzeker eene der fraaiste en veiligste havens, die men vinden kan. Bij de monding is zij nog geen honderd Nederlandsche ellen breed; binnenwaarts verbreedt zij

zich tot aan de zoogenaamde klippen, zijnde van de monding tot aan het *Schottegat*, of liever het fort *Nassau*, ruim 1400 Nederlandsche ellen lang.

b. Fortificatiën.

Bij het binnenloopen heeft men ter regterzijde eene zeer prachtige geflankeerde kunstbatterij, met twee rijen *embrasures* of geschutpoorten. Alleen in deze kustbatterij zijn 136 zulke poorten, terwijl een naar zee uitspringend bastion een uitmuntend verdedigingspunt uitmaakt op de regter lijn dezer batterij, vermits men van dit bastion tevens den mond der haven kan bestrijken, daar het smalle strookje blaauw water, (de eenige naar binnen gaande diepte) van hier niet alleen tusschen het groene water der ondiepte zigtbaar is, maar tevens onder het bereik van het geschut eene kromte bekomt, vanwaar de schepen meestentijds bij of in den wind de haven moeten binnenloopen; de onderste batterij heeft zeer ruime gewelven of geschutbogen, welke tevens dienstig zijn voor Cazematten, terwijl in ieder gewelf slechts ééne geschutpoort is. In beide batterijen, boven door eene uitmuntende borstwering gedekt, kunnen de artilleristen zeer veilig ageren.

Ook bevat deze witte prachtige kustbatterij het verwulfde observatorium voor de geneeskundige faculteit, kazernen, kruidmagazijnen, werk- en bergplaatsen, regenbakken, enz.; en heeft het

voorregt, dat er altijd een sterke stroom, veelal met een' oostelijken wind vergezeld, naar het Westen loopt, terwijl het klippig strand noch anker- noch landingsplaats heeft; zelfs zou men, sloepen gebruikende, dezelve in de branding verliezen; ook kan men op deze batterij moeijelijk bres schieten, aangezien de bodem, waarop ze gebouwd is, uit eene massieve rots bestaat, in welke geene approches kunnen worden daargesteld, terwijl de schepen bovendien meestal zeer spoedig door wind en stroom de haven voorbij drijven; ook de muren dezer batterij zijn van hechte klipsteenen opgetrokken, en met kalk en cement gemetseld en bepleisterd.

Deze batterij is 200 ellen (Ned.) lang, 7 ellen, 8 palmen hoog, en de muren 1¼ el dik.

Binnen deze batterij of aan derzelver noordzijde ligt het vroeger gebouwde fort *Amsterdam*; tusschen beide staan de kazernen der Infanterie en Artillerie, wordende de overige daar staande gebouwen door onderofficieren bewoond.

Aan de oostzijde van het fort *Amsterdam* en de *Willemstad*, zou deze kustbatterij, volgens het daarvan bestaande plan, tot aan het Waaigat hebben rond geloopen, en op die wijze de *Willemstad* aan de oostzijde of *Pietermaai* tegen een' aanval hebben gedekt. De vrij breede gracht, welke het Waaigat met de zee vereenigen zou, was reeds over hare geheele lengte en breedte gedolven; echter nog niet op hare diepte, kostende, doordien alles steenrots is, ontzaglijk veel tijd,

moeite en geld, doordien men dit werk geheel en al door het laten springen met buskruid moest daarstellen.

Deze gracht zou vijftien ellen breed worden en aan de binnenzijde, in de verlenging der kustbatterij, twee bastions hebben gehad, het eene aan zee en het andere aan het Waaigat (*) met een' versterkten muur tusschen beiden, in welken eene poort voor een' ophaalbrug over de bedoelde gracht, ten einde de Communicatie met *Pietermaai* en andere plaatsen open te houden; deze muur en bastions zouden, volgens het plan, 55 stukken geschut bevatten en binnen den versterkten muur eene ruime kazerne worden gebouwd. Bij de door mij gedane meting tot het opmaken eener begrooting van kosten, om den uitgedolvenen steenhoop in het Waaigat aan de zijde van het plein van *Pietermaai* te brengen, bevond ik, dat de dam, waar de brug moest komen, nog tien ellen breed was, dat van daar de zuiderarm van de gracht tot in zee tachtig ellen was, waarvan tien ellen voor den zuiderdam afgingen; de noorderarm was, tot in het Waaigat, 75 ellen, waarvan 7½ ellen voor den dam bij het Waaigat afgingen.

(*) Het Waaigat is een oost- en westwaarts loopend binnenwater, scheidende *Scharlo* van de *Willemstad* en een gedeelte van *Pietermaai*, zoodat de *Willemstad* op eene landtong ligt. Het eb en vloed houdende Waaigat is een zeer ondiep water met een' klippigen bodem, op welken zeer fraaije koraalgewassen groeijen.

Thans is deze geheele onderneming gestaakt en hoe schoon het voltooide gedeelte dezer sterkte ook zijn moge, is het waarlijk te bejammeren, dat dit alles begonnen of niet naar het daarvan gemaakte plan, voltrokken is. Aan het zuideinde van deze onvoltooide gracht stond de door mij naar *Suriname* en vervolgens naar *St. Marten* gebragte vijzelmolen, om gezegde gracht, bij de bewerking, droog te houden, wijl eene menigte wellen of wateraderen, onder den grond, in dezelve aanwezig waren, maar door het ophouden der werkzaamheden stond ook deze molen geheel werkeloos en met de wieken in het rouwkruis gedraaid.

Den hoek der kustbatterij scherp bij den wind omzeilende, om de haven binnen te loopen, heeft men aan de linkerhand, naar de zijde van *Otrabanda*, het geheel op zich zelve staande *Riffort*, aan hetwelk men mede in 1827 is begonnen te bouwen; — dit ontzag inboezemend kasteel, dat er van verre even somber uitziet, alsof het een klooster ware, — en waarlijk, de soldaten mogen het ook met regt een mannenklooster heten, — is 140 Nederlandsche ellen lang en 44 ellen breed, met zeer dikke muren en ruime geschutbogen, even als in de kustbatterij, en eene fraaije kazerne, ofschoon de logeerkamers, mijns inziens; ongezond voor ziel en ligchaam zijn. Verbeelden sommige jonge militairen zich nu reeds, dat ze op *Curaçao*, afgescheiden van de wereld, in eene vrijwillige gevangenis verkeeren, hoezeer moet

dit sombere gevoel, zoo geschikt, om het heimwee op te wekken, niet toenemen tusschen deze dikke muren met verwulfde zolders, alsof ze in donkere salpeterachtige regenbakken zaten, met het eentoonig gedruisch der zee, een' schralen droogen passaatwind, dorre klippige omtrekken, met onkruid en doornstruiken begroeid?

Dit fort van zeesteen (eene soort koraalrif) en de hoeken van gezaagde bergsteenen, welke door den tijd als in ééne massa versteenen, opgetrokken zijnde, werd in Mei 1831, onder het onmiddelijke toeverzigt van de Ingenieurs, voltooid en door de militairen betrokken, en in het begin van 1834 vond ik hier als Kommandant Kapitein G. ENTEL met eene bezetting van honderd manschappen.

De batterijen zijn ingerigt voor 56 stukken kanon, (bij Dom. BOSCH D 1. blad. 106 verkeerdelijk 66); ook bevinden zich twee bomketels in het fort, benevens twee houwitsers op het dak der kazerne; in de onderbatterij staan eenige karonades van de op *Bonaire* verongelukte brik *Sirene*, welker sleden op hooge rollen gezet zijn, zoodat deze vroeger ter zee gebruikte stukken nu ware amphibiën waren.

De kazerne staat aan den noordkant van het Riffort in de keel of achterzijde, hebbende eene zeer dikke platte zoldering of liever een plat dak met een' zwaren ringmuur tot borstwering, zijnde deze zoldering 15 voet dik, op welker westeinde een vlaggestok staat. Naar dit plat leiden twee verwulfde steenen trappen, de een aan het

oost- en de ander aan het westeinde, zijnde 50 treden hoog.

Onder de kazerne zijn de kruidmagazijnen, welke, gelijk het geheele fort, *bomvrij* zijn en mede eene zeer dikke steenen zoldering hebben. Onder de kruidmagazijnen is een zeer groote regenbak.

De muren van het Riffort zijn 7 ellen, 8 palmen hoog en 2 ellen 5 palmen dik, even eens als die van de kustbatterij.

Uit het Riffort kan men met het zoogenaamde waterfort (de tegenoverliggende kustbatterij) een geweldig kruisvuur op de monding der haven maken, eerst op de schepen, terwijl die langs de kust naar de haven stevenen, en vervolgens op dezelve, wanneer ze op het punt zijn, om den draai naar binnen te nemen.

Bovendien staat er op het *rif* aan de noordzijde van het beschrevene fort, eene ronde van steen gebouwde koepel met een vrij plat steenen dak en gewelf, zoodat dezelve van binnen een halve bol is. In deze koepel bevindt zich een kaapstander, om de ketting, welke aan de overzijde in een bastion van het waterfort ligt, over de haven te spannen, welke, tusschen het waterfort en het riffort, slechts 100 Ned. ellen breedte heeft, zijnde het bevaarbare gedeelte daarvan zeer smal, loopende (meest naar de oost- of loefzijde) tusschen klippige oevers door.

In de bomvrije koepel, uit welke eene menigte smalle schietgaten voor het geweer op genoegzaam

alle punten van derzelver omtrek gerigt zijn, heeft men, door derzelver zuiver halfrond, op sommige plaatsen een' klank en echo, alsof het geluid uit den grond opkwam en met verdubbelde kracht in het gewelf weêrkaatste. Een gedeelte der ketting, (van dikte en zwaarte als die van een zwaar oorlogschip, — ik kon ten minste het ijzer van de schakels niet eens met duim en vinger omvatten) ligt hier bij den kaapstander opgeschoten, terwijl het langere gedeelte aan gene zijde ligt. Bij een' vermoedelijken aanval wordt deze ketting, die, voor de roest, met roode menie geverwd is, op een vlot over de haven gewonden. Dit vlot, dat altoos in voorraad achter het riffort, in het rifwater gereed ligt, bestaat uit eenige overdekte langwerpig-vierkante bakken of pontjes, welke geteerd en gebreeuwd, van alle zijden digt zijn en dus niet vol water kunnen loopen; voor de wormen zijn dezelve van onderen gekoperd.

Alleen het riffort zou, volgens opgave van Kapitein ENTEL, tweehonderd acht en negentig duizend guldens hebben gekost, en hoeveel meer de overige nog onvoltooide fortificatiën niet?

Men beweert, dat de muren van het riffort drooger zijn en minder salpeter in zich bevatten, dan die van de niet bewoonde kustbatterij, hetwelk toegeschreven wordt aan het zoute water, waarmede men de kalk der laatste batterij had aangemengd.

c. De haven.

Tusschen het regts gelegene waterfort of de kustbatterij en het links gelegene riffort doorgevaren zijnde, bevindt men zich in de stille prachtvolle haven van *Curaçao*, welker helder effen water de schoonste spiegeling van huizen en schepen oplevert. Wanneer men in eenen donkeren nacht door dit zuivere zeewater vaart, is hetzelve, bij de minste aanraking, ongemeen sterk lichtende of vurende, terwijl het, vooral bij avond en morgen, krielt van vliegende vischjes. Daarbij heerscht er eene *groote* levendigheid door de altoos over en weêr varende pontjes, (zijnde langwerpig vierkante bakken met drie of vier banken voor 8 à 12 personen, wordende door een' neger, met een' langen staartriem wrikkende, voort- en overgestuwd, en kostende slechts *eene plak* (zie munten). De naauwe versterkte monding van slechts 100 Ned. ellen binnen zijnde, verbreedt zich de haven tot op 150 ellen, zijnde van 10 tot 14 vademen, of bijna 19 tot meer dan 26 ellen diep, en meer dan een half uur lang. Deze voor alle winden veilige haven vereenigt zich noordwaarts tusschen twee hoofden, (steile, door de natuur gevormde rotswanden, die zich als eene scheuring van vroegeren tijd voordoen) hier klippen genaamd, waarnaar ook de hier zijnde scheepstimmerwerven, altoos de klip van A, de klip van B enz. genaamd worden;) met een zeer ruim en allerbevalligst binnenwater, *het Schottegat* genaamd,

op welks omtrekken wij, te zijner plaatse, wel terug zullen komen.

Dit binnenwater dan, wel drie uren gaans in omtrek, is de veiligste ligplaats voor schepen van 't grootste charter, dat er in de wereld te vinden is. Geheel van land en heuvelen omgeven, kunnen hier wel 300 oorlogschepen, voor alle stormen beveiligd, voor anker liggen. De Commissarissen GROVESTEIN en BOEY zeggen mede in hun rapport, dd. 11 Februarij 1791, van het *Schottegat*: » Eene haven, waarin meer dan 300 schepen van » 't grootste soort kunnen geborgen worden."

Het helderblaauw water van het Schottegat en de haven, dat door den helderen Hemel nog eene hoogere tint bekomt, is bij hoog water bijna drie, en bij laag water iets meer dan drie graden zwaarder dan het regenwater. Op vele plaatsen lossen de schepen onmiddelijk op den wal, liggende met touwen, zonder een anker te gebruiken, aan de steenen *Duc-d'alven* vast; ook onze oorlogschepen, welke meestal dieper naar binnen liggen, hetzij voor het oostloopende waaigat of voor *Scharlo*, liggen aan de daar zijnde werf van VAN DER MEULEN met eene plank aan den wal.

Dan, ten einde deze onze beschouwing geregeld te volgen, zullen wij de haven, met de daaraan verbondene binnenwaters bij de behandeling van de stad en derzelver omtrek, van zelf nader leeren kennen, en dus nu daarvan afstappen.

De kustbatterij dan voorbij zijnde, heeft men

Google

ter regterhand het fort *Amsterdam*, met het gouvernementshuis in het front; hier zullen wij dan nu aan wal stappen, om dit fort en de *Willemstad* naauwkeurig in oogenschouw te nemen.

d. De Willemstad.

Tusschen de haven en het gouvernementshuis bevindt zich een langwerpig, (naar de strekking der haven) onregelmatig plein. Hier ziet men eenige militairen wandelen en een paar zesponders op den voorgrond, met welken, door bijvoeging van een paar andere, de binnenkomende of uitgaande schepen gesalueerd worden, alwaar ook de eerste steenpalen of *Duc-d'alven* zijn.

Het gouvernementshuis met blaauwbepleisterde muren en een dak van roode pannen, is een gebouw van twee verdiepingen en maakt van het fort het westerfront uit; dit vrij lange gebouw heeft een niet groot balkon, op vier kolommen rustende, voor de bovenste verdieping regt boven de poort, die naar het binnenplein leidt, zijnde deze poort meer naar het noord- dan naar het zuideinde van het gonvernementshuis gebouwd geworden. In het dak zijn op eene niet smaakvolle wijze negen dakvensters op eene rij gemaakt.

Ter regterzijde, (wanneer men van de haven naar het gouvernementshuis gaat) heeft men eene nieuwe fraai gebouwde poort, die het plein achter de kustbatterij afsluit, en links eene oude blaauwe poort, welke naar de *Breestraat* van

de *Willemstad* leidt. Dan wij gaan thans regtuit, de poort van het gouvernementshuis door, onder welke de hoofdwacht is.

De poort door zijnde komt men op een' onregelmatigen vierhoek, door militaire en civiele gebouwen omgeven. Hier heeft men nu aan weerszijden der poort, welke men doorgegaan is, twee steenen trappen, die bordesgewijze naar de bovenverdieping van het gouvernementshuis leiden. Boven zijnde komt men in een ruim met marmer gevloerd voorportaal; regt uitgaande komt men in de kamers en de voorgallerij van den directeur of hoofdpersoon des eilands, regts in de zaal van den raad van policie en dien van civiele en kriminele justicie en links in de audientiezaal van den directeur, terwijl in de zaal ter regterzijde tevens zitting nemen de militaire krijgsraad, het collegie van commercie en zeezaken, de regtbank van kleine zaken, de kamers van koophandel, enz.; kortom vele collegiën, waarin meestal dezelfde heeren leden zijn, zoodat men te dien opzigte wel zeggen mag: » Groote parade en klein garnizoen."

Het benedengedeelte van het gouvernementshuis bestaat uit civiele gevangenissen en bergplaatsen, hebbende de artillerie hare magazijnen in het noorder- en zuidereinde.

Op het binnenplein vindt men genoegzaam alle publieke kantoren, uitgezonderd de weeskamer. Ter linker of noordzijde van het gouvernementshuis heeft men verscheidene officierswoningen;

aan de oostzijde staan mede eenige niet onaanzienlijke officiersgebouwen, alsmede in den noordoosterhoek de protestantsche kerk.

Dit gebouw, vroeger uitsluitend de gereformeerde kerk, is, naar evenredigheid van deszelfs hoogte, niet lang en breed, welk laatste gelijk staat; het is hoog en luchtig met twee opgaande steenen gevels en een dak met roode pannen, op hetwelk een klein vierkant houten torentje in het midden staat, aan weerszijden van hetwelk twee vrij groote dakvensters op het kerkdak vooruit komen; het dak des torens is bogtig zamenloopende, onder hetwelk klok en uurwerk met vijf wijzerplaten, namelijk eene regt onder den toren, in het midden van het gewelf der kerk; tegen betaling van eene zekere som aan de kerk wordt deze klok bij begrafenissen geluid.

De klok staat in lengte, (zoo als men het door de opgaande gevels noemen moet) Zuid en Noord en ziet er uit- en inwendig vrij zindelijk uit. In het noordeinde bevindt zich een, naar evenredigheid der ruimte van de kerk, vrij groot orgel; aan de oostzijde staat de predikstoel; aan het zuideinde hangt een wapenbord, op hetwelk een burg als wapen, waaronder men leest:

JEAN ESAIE CLARIS RODIER DE LA BURGUIÈRE, *Gouverneur van Curaçao en onderhoorige Distrikten* enz.

Geboren te Anduze, 5 *Januarij* 1715, *overleden op Curaçao* 21 *Oct.* 1783.

Aan de westzijde, tegenover den predikstoel, zijn de banken van den directeur en verdere regeringsleden.

Het verwulf rust op vier zware, van steen opgetrokkene kolommen, waar tusschen twee fraaije koperen kroonen hangen; het houtwerk, waaruit ook het gewelf bestaat, is massief mahony, maar is desniettemin lichtblaauw met donkerblaauwe paneelen en witte lijsten, naar den smaak der oude Vriesche boerenhuizen geschilderd.

Sedert het jaar 1825 zijn de gereformeerde en luthersche gemeenten tot ééne protestantsche gemeente vereenigd, hebbende voor de protestantsche gemeente een afzonderlijk evangelisch gezangboek met 376 gezangen, hetwelk den 1 December 1830 in het Moederland kerkelijk goedgekeurd is.

Het benedengedeelte van dit kerkgebouw levert ruime koele bergplaatsen op en dient voor een gouvernementsmagazijn, inzonderheid ter bewaring van vivres voor de marine.

In den zuidoosthoek van dit binnenplein heeft men het bureau van den boekhouder-contrôleur van finantiën en den secretaris van de bank (beide waargenomen door een' en denzelfden persoon.)

Aan denzelfden zuidoosterhoek heeft men ook de op kolommen rustende algemeene secretarie, waaronder het postkantoor, alsmede dat voor den burgerlijken stand, gehouden wordt. Iets verder naar het gouvernementshuis aan de zuidzijde van

het plein vindt men het bureau van den algemeenen ontvanger, benevens de secretarie van den raad van justicie, het bureau van den ontvanger der belastingen en eindelijk bij het gouvernementshuis het kantoor van den magazijnmeester voor de artillerie, tevens met de werkzaamheden van den algemeenen magazijnmeester belast zijnde.

Op de batterij ten Noorden van de kerk heeft men de constructiemagazijnen voor de artillerie.

De poort van het gouvernementshuis weêr uitgaande, heeft men regtsom de gezegde blaauwe poort, die naar de Breêstraat leidt en tusschen deze poort en de haven, onder het noordwester bolwerk van het fort *Amsterdam*, het ellendige schaalhuis of waaggebouw. Boven hetzelve staat op het bolwerk de vlaggestok met zwarte ballen, met welke laatste de seinen beantwoord of gegeven worden.

De nieuwe poort naar de *batterij inslaande*, komt men op het reeds beschrevene tusschenplein; wij gaan dus door de blaauwe poort stadwaarts.

De poort door zijnde, welke van binnen eene bonte mengeling van publicatiën, advertentiën en aanslagbiljetten vertoont, bevindt men zich in de Breêstraat; — van de haven oostwaarts gaande, heeft deze naauwe kromme straat met hooge huizen het aanzien van eene hooge oude stad. De bonte, bogtige of hoekige gevels met geele steenen vensterkozijns, lange smalle glazen met bogen en kolommen, welke weder met figuren en beelden versierd zijn, geven dezen huizen een

somber aanzien; echter heeft de *Willemstad* veel stedelijker voorkomen, dan men ergens in *Paramaribo* eene straat vinden kan. Niet alleen zijn deze hol klinkende straten, over de hoekige steenen, pijnelijk voor de voeten, maar ze stuiven ook, bij sterken wind, tevens niet veel minder dan die van de Kaapstad.

De dikke van klipsteenen opgetrokkene muren, zijn met een mengsel van kalk en zand bepleisterd, sommige geel, andere wit en weder andere bont of blaauw van kleur, hebbende meestal roode, enkele ook blaauwe pannen op de daken met witte vorsten, hoeken en lijsten; de meeste huizen hebben gallerijen met kolommen en bogen en zijn over het algemeen luchtig en koel, met ruime kamers, welke ook meest alle boogsche deurkozijns hebben; door de dikte der muren heeft men breede vensterbanken, maar de binnenkamers zijn niet vrolijk en door de gallerijen altoos donker. De luiken en jalouziën zijn groen, door welke verscheidenheid van kleuren de huizen en straten zeer bont zijn.

Het eerste of hoekhuis aan de linkerzijde is drie verdiepingen hoog, en, hoezeer ouderwetsch, met smaak gebouwd; men ziet in deszelfs gevel naar de zijde der haven een groot Atlasbeeld in steen uitgehouwen; dit huis, toebehoorende aan zekeren MATTEY, een' Italiaan, is door denzelven voor bureau en bergplaats aan de Handelmaatschappij verhuurd.

De Breëstraat verder opgaande, vindt men ach-

ter het huis van MATTEY, de Heerestraat, die noordwaarts loopt en dus links uit de Breëstraat gaat, met welke zij nagenoeg eenen regten hoek maakt; tegenover de Heerestraat, regterzijde van de Breëstraat, is het Fiskalaat, en eenige civiele gevangenhuizen achter aan den muur van het fort *Amsterdam.* Verder gaande ziet men eenige winkels en pakhuizen, en eenige vrouwen, die hout, groente, visch enz. op straat uitventen. Vervolgens heeft men ter regterzijde de Burgerpoort, onder welke de hoofdwacht der schutterij is; deze doorgaande komt men op het oosterplein buiten het fort *Amsterdam*, van welk plein men vervolgens over de niet voltooide en half uitgediepte gracht naar *Pietermaai* gaat.

De Burgerpoort voorbijgaande, heeft men over dezelve, regts van de Breëstraat, de weeskamer. Nu wordt deze straat merkelijk naauwer, stinkende en vuil, verliezende zich zuidoostwaarts aan den muur; deze muur loopt in een' stompen hoek van de oost- en noordzijde om de *Willemstad* henen, zoodat ze beide nagenoeg een' kwartcirkel formeren. De zuidoosterhoek voor de Breëstraat heet de Burgersbatterij en de bastion op den noordoost stompen hoek van het Waaigat de Bloedbatterij. Van de Breëstraat dezen muur opgaande en langs wandelende, heeft men regts banketten en bastions op borstweringen en batterijen; van hier heeft men buitenwaarts een zeer fraai gezigt op *Pietermaai*, *Altena*, *het Waaigat*, *Scharlo* en regts op de zee, maar binnen-

waarts is het vol vuile, smerige, stankverwekkende gangen en stegen. Den muur nu verder rondwandelende, komt men aan de Heerestraat, welke nagenoeg van het noordwesten naar het zuidwesten in de strekking der haven loopt. De *Willemstad* heeft eigenlijk maar twee straten, de Breêstraat en de Heerestraat, ofschoon de laatste meer van eene steeg, dan van eene straat heeft. Tusschen de Heerestraat en de haven staan slechts 15 of 16 huizen, tusschen welke eenige communicatiegangetjes zijn. Deze huizen staan met het front naar de haven en komen achter aan bovengemelde straat uit. Het zijn meestal huizen met drie verdiepingen, met ouderwetsche, bogtige of hoekige gevels, met pilaren en bogen van geelen zerksteen, even eens als de huizen in de Breêstraat. Behalve het genoemde huis van MATTEY vindt men nog een vrij aanzienlijk huis op den hoek van de haven en het Waaigat, zijnde vroeger een koffijhuis geweest. Thans is het een winkel en pakhuis van JUTTING en DE VEER.

De holklinkende straten van de *Willemstad* zijn zeer irregulier en oneffen geplaveid; vooral is de Heerestraat zoo hoekig, puntig en hobbelig, dat het gaan hier een halsbrekend werk is; ook de overige kromme duistere gangen en stegen zijn geplaveid met dikke balvinten, *hier* gesprongene klippen, kei en kalksteen, en *daar* weder eene soort van zeekoraal. De ondergedeelten der huizen bestaan veelal uit winkels, met uithangborden zoo groot, dat al de aanwezige koopwaren

er wel in eens op staan konden.

In de stad zijn de meest gegoede ingezetenen joden, van welke natie men hier, als eene bijzonderheid, ook vele landbouwers vindt; de ambtenaren en meest alle andere welgezetene familiën wonen buiten de stad.

Thans het voornaamste der stad gezien hebbende, moeten wij ook de morsige binnen- en buitenstraatjes door.

Aan het einde der Breêstraat, beneden den muur rondwandelende, bevindt men zich in het zoogenaamde *Achter-den-muur*, ook de *Princestraat* genaamd; — van hier loopen overal zeer naauwe duistere gangetjes binnenwaarts, welker huizen in het Curaçaosche klimaat zeer ongezond moeten zijn; daarbij zijn dezelve van boven, door het aanbouwen van gaanderijen om de huizen, bijna met elkanderen vereenigd, zoodat de luifelpannen hier en daar tegen die van de overburen leunen. Dat dit de stegen beneden zeer donker maakt, en dat men er eene benaauwde stiklucht inademt, spreekt van zelf. 's Morgens kunnen de buren van de bovenverdiepingen elkander over en weêr de hand geven, terwijl het water, waarmeê zij zich 's morgens aan den rand der galerij den mond spoelen, dikwerf een' onaangenamen regen voor de voorbijgangers in de steeg veroorzaakt.

De Princestraat en eenige daarmeê verbondene steegjes maken het *non plus ultra* van stank en smerigheid uit. Men vindt in deze buurt de Sy-

nagoge, zijnde een hoog gebouw met drie gewelven van mahonijhout, welke op zware steenen kolommen rusten. Het inwendige van dit gebouw heeft iets sombers, wegens het weinige licht, dat door de kleine vensters in de dikke muren komt; tusschen de kolommen hangen vier koperen en twee kristallen kroonen, zijnde voor het overige een eenvoudig en zindelijk Godshuis, waarbij ik dacht aan het gezegde van den grooten BOERHAAVE: *Simplex veri Sigillum* (het eenvoudige is het kenmerk van het ware) en aan de woorden van MOZES in het tweede gebod van de wet des Heeren.

Boven de deur der Synagoge leest men aan de buitenzijde:

• בוואחהכבאו •

(*God zegene u en uwe komende.*)

en aan de binnenzijde:

•

ר כ ד ו א ת ו
ב כ א ת ו

5490. (*)

Voor het overige bestaat de omtrek dezer kerk uit eene allerellendigste buurt van in en op elkander gebouwde woningen, met naauwe, duistere en ongemeen stinkende steegjes en gangetjes,

---

(*) Zijnde in het jaar 1730, naar onze jaartelling, gebouwd.

welke met groote en kleine rolsteenen zeer onregelmatig geplaveid zijn, zoodat men hier niet zonder knobben en stooten, smeren en gleren kan doorkomen. Onder deze steegjes verdienen de *Keukensteeg* en de *Verkoopstersteeg* inzonderheid te worden genoemd. Ook is het, in den omtrek der kerk, in het zoogenaamde *Achter-den-muur*, maar in 't geheel niet כשר (kausser) als zijnde dit de verblijfplaats van een *legio* slordige bruingetaande sletten, van welke menig matroos een pijnlijk aandenken gekregen heeft. Vandaar het gezegde, dat *men op Curaçao* het Spaansch uit twee *monden spreekt*. Doch laat ons deze smerige kastenbuurt verlaten en door de Burgerpoort in de Breêstraat naar de oostelijke voorstad *Pietermaai* wandelen.

e. Pietermaai.

Zoodra men den dam van de nog onvoltooide gracht over is, komt men op een naakt bar plein, of het klippige rif tusschen het Waaigat en de zee, zijnde hier zeer smal. Ter regterzijde van den weg aan het strand heeft men de vischmarkt en de vleeschhallen, bestaande uit ellendige houten hutten of opstallen met stroo gedekt. (*) Vroe-

---

(*) Hoe klein de opstallen dezer vleesch- en vischmarkt ook zijn mogen, is dit echter eene allerprijzenswaardigste inrigting, iets, wat men sedert het jaar 1812 aan het Engelsche Gouvernement te danken heeft. Hoe wenschelijk zou het niet, voor de gezondheid en reinheid der stad *Paramaribo* zijn, dat men ook daar eene

ger vond men, op deze hoogte, eene batterij, de *Krommelijn* genaamd.

———

vleeschhal deed bouwen, b. v. aan de Sommeldijkskreek, aan de westzijde van den grooten rijweg; of moet men het algemeen belang aan de eigendunkelijkheid van eenige slagters opofferen?

Veel zou echter aan de hier op *Curaçao* bestaande vleeschhal ter verbetering kunnen worden toegebragt; door namelijk in luchtige lokalen, bij openbare inschrijving te verhuren, het vleesch door gepatenteerde slagters te doen verkoopen, en allen anderen handel in versch vleesch, bij eene vast te stellen boete en prijsverklaring der aangebodene waren, te verbieden. Hierdoor zou men het stelen van cabrieten en schapen, waarvan het vleesch niet zelden publiek op de markt verkocht wordt, grootelijks tegengaan; de slagters zouden zich niet genoodzaakt zien, het vleesch, door dergelijke diefstallen en knoeijerijen, onder den bepaalden marktprijs (met welke bepaling, om een prijs van Gouvernementswege vast te stellen, ik mij echter niet vereenigen kan, want nu betaalt de rijke voor het beste stuk vleesch — een uitgezocht ribstuk, bij voorbeeld — niet meer per pond, dan de arme daglooner voor een' ellendigen halsknook) te verkoopen; — laat de eerste meer en de laatste minder, dan den gemiddelden prijs betalen, en beide hunne vrije keus behouden.

Eene hal, uitsluitend aan gepatenteerde slagters verhuurd, zou tevens een indirect voordeel voor de planters zijn, want als de vleeschhouwers nu, bij de tegenwoordige inrigting, op den laten morgen, door allerhande slinksche wegen, tot onderhandeling worden gebragt en het vleesch voor een' appel of een ei moeten afzetten, kunnen ook zij den planters niet dan zeer geringe prij-

Verder oostwaarts gaande, komt men in de hol bebouwde buurt, *Pietermaai* genaamd. Het is wel zeer waarschijnlijk, dat deze naam van een dusgenoemden persoon, (*Pieter Maai* of *May*) is ontleend. In het begin der vorige eeuw bepaalde de stad zich uitsluitend tot de huizen, binnen den ringmuur van de *Willemstad*, zijnde deze strook gronds toen nog geheel onbewoond en eerst in 't midden der 18e eeuw bebouwd. Ook schijnt deze naam van eene Hollandsche afkomst te zijn, wijl MAY een oude bekende Hollandsche familienaam is. Welk mensch van eenige lectuur kent niet den beroemden vaderlandschen zeevaarder JAN MAY, den ontdekker van eene groote uitgestrektheid zeekusten in de Noordelijke Poolgewesten, naar wien ook nog heden het Jan-Mayen eiland deszelfs naam draagt?

Een weinig voortwandelende, scheidt zich de bovengemelde weg in tweeën; de linkertak gaat ten Oosten om het Waaigat heen, vereenigt zich met den weg van *Scharlo*, en wordt alsdan de weg van *Altona* genoemd. *Pietermaai* regts oostwaarts uitgaande, heeft men eerst ter linkerzijde aan den voet van den berg *Altona*, het naar dezen berg genaamde kerkhof, zijnde de vrij algemeene begraafplaats der bewoners van *Pietermaai* en *Scharlo*. Dit kerkhof is echter veel kleiner, dan de westersche kerkhoven, doordien men zoo op

---

zeu betalen, niet overeenkomstig met die, welke het slagtvee, bij eene wel ingerigte hal, waard zou zijn.

Altena als elders, tevens eene menigte partikuliere grafplaatsen vindt. Op dit kerkhof van *Altena* treft men een aantal gemetselde graven aan, met inscriptiën. Zoo vond ik hier onder anderen een' blaauwen arduinsteen, toegewijd aan de nagedachtenis der echtgenoote van ANTON BEAUJON (in 1833 Secretaris van den raad van civiele en kriminele justicie op *Curaçao*) welke volgens het opschrift in Mei 1827 overleden was.

« De bron van mijn geluk ligt onder dezen steen;
« Met haar vloog al mijn wensch naar 't andre leven heen.
« O dierbre vrouw, rust zacht; — op den schoonsten aller morgen
« Ontmoeten wij elkaar, bevrijd van aardsche zorgen.''

Voor het overige vindt men op dit bijna heiningblooze kerkhof niets anders dan eenige marmeren platen met Engelsche inscriptiën.

Dit kerkhof voorbij zijnde heeft men weldra ter regterzijde, aan het bulderende strand, eene vrij aanzienlijke buitenwoning, *Rustwijk*, hebbende drie daken; dit was de woning van den voormaligen Gouvernements-secretaris, WILLEM PRINCE, een' ongemeen nuttig en werkzaam man, zijnde hier den 24 Januarij 1834 overleden. Iets oostelijker heeft men aan dezelfde zijde van den weg het buitenverblijf van den Directeur des eilands, zijnde thans Jonkheer I. J. RAMMELMAN ELSEVIER, hetwelk *de Pen* genaamd wordt, bij de Engelschen *the Penn* of *Belle Alliance* geheeten.

Deze huizen zijn, zoo als meer buitenwonin-

gen, gedurende den Engelschen tijd verfraaid of geheel nieuw opgebouwd, waardoor de stad, zoo als ook nog heden plaats vindt, meer en meer verlaten werd en de huizen hunne vroegere waarde verloren. Zoo werd ook *the Penn* door een Engelschen Gouverneur, voor zijn buitenverblijf gebouwd, wordende later in eene vrijmetselaarsloge herschapen, in welke de Curaçaosche metselaars de batterijen zeer levendig hielden maar de stukken tegen zich zelven rigteden.

De *Pen* is een huis van twee verdiepingen met een fraai gebeeldhouwd frontespies naar het Noorden en eene vrolijke koepel naar het strand. Ook de *Pen* is, gelijk de meeste andere gebouwen, met roode pannen gedekt; ten tijde der regering van CANTZLAAR was dit weder het buitenverblijf van den Gouverneur; echter is dit gebouw, ofschoon ruime en luchtige zalen hebbende, door de breede gallerijen donker en somber, en is geenszins met smaak gebouwd; echter doen de tegenwoordige bewoners, door een' allerliefsten omgang, bij huisselijke genoegens, dit alles niet alleen niet bemerken, maar ook voor het geheel hier eene vrolijkheid en levendigheid huisvesten, welke schaarsch bij zooveel gulheid en gastvrijheid, (de bewoners dezes eilands over het algemeen eigen) gevonden wordt.

De overige woningen van *Pietermaai* zijn van minder aanbelang; kleine huisjes met hooge muren om de tuinen of erven van ruwen steen opgetrokken; deze omheinde plaatsen of erven, welke

men hier *el coral* of werf noemt, worden wederom door grootere en kleinere gebouwen, meestal van eene ouderwetsche gedaante afgewisseld. Den weg nu door *Vianen* vervolgende, verliest deze buurt zich in kleine hutjes en ruïnen, tusschen rotsen en klippen, met verschillende doornstruiken begroeid.

f. Scharlo.

Scharlo of *Scharloo* of *Scharlois*, (wordende op verschillende wijzen geschreven) is zeer klein en bevat de belangrijke werf van H. VAN DER MEULEN en C°., thans ook eigenaren van de hier tegenover liggende werf van BASDEN. Ook vindt men aan de zijde van *Scharlo*, op den hoek van het Waaigat, nog de werf van JOSEPH FÜLK, een' Amerikaan. Verders vindt men hier aan de haven het vrij aanzienlijke huis van Doctor D. BEEVERS, en meer achterwaarts aan het exercitieplein dat van den Heer J. C. JANDROEP.

Van de haven gaan twee wegen oostwaarts op, welke zich spoedig tot éénen weg vereenigen, die tusschen de hol bebouwde erven doorloopt, welke weg als uit een eenigen steen bestaat, zijnde geelachtig wit en vol gaten, even eens als zwaar ijs bij sterken dooi; het groote ruimgebouwde huis van JANDROEP voorbij zijnde, heeft men aan dezelfde regterzijde het tooneelgebouw, zijnde eene zeer langwerpig vierkante zaal, zoo smal, alsof het een breede gang ware en laag onder verdieping; daarbij zoo ruw gebouwd, alsof het

voor een' schaapsstal bestemd ware, zoodat er dan ook geene loges en niets dan een zoogenaamd parterre bestaat. Het gordijn was versierd met de lier van APOLLO en de inscriptie:

« On fait ce qu'on pêut
« Non pas ce qu'on vêut."

Op de helling van het Scharlogebergte ziet men een wit bepleisterd ondergedeelte eener steenen kolom van ongeveer drie ellen hoog en twee ellen in omtrek, op welke eene menigte namen worden gevonden, strekkende tot eene scheidspaal van het grondgebied van 't fort *Nassau*.

Altena is een berg, op welken zeer weinige aanzienlijke huizen worden gevonden, terwijl de overige meerendeels onbewoond tusschen armoedige hutten verspreid liggen, welke laatste meestal wanden van gevlochten rijswerk hebben, zijnde eveneens als die in 't landschap *Drenthe*, met klei bepleisterd; de daken bestaan, als de afschuttingen, uit gevlochtene palmbladen, eveneens als de Atapdaken in de Oost, in welke hutten meestal eene kleine negotie gedreven wordt; men zou dezelve, in navolging der stooterskramen, *plakhuisjes* kunnen noemen daar men hier voor eene plak (2½ Cts. Nederl.) brandhout, geroosterde maïs en pinda's in Calabasjes maat koopen kan, terwijl men hier ook eene menigte vrouwen vindt, die stroohoeden maken, bestaande uit de gespletene ribben van de bladen der Mauricepalmen, verders treft men

hier ook eenige handmeelmolens aan, om grof en klein maïs te malen. Over het algemeen vindt men in deze buitenbuurten groote armoede, en eene deerniswaardige, vroeger nooit gekende bedelarij.

De voornaamste huizen op den berg *Altena* zijn die van den Doctor A. DE VEER, waarbij een observatorium of toren met plat dak van 6 à 7 ellen hoog. (*)

Verder oostwaarts ten Noorden van den weg is het zoogenaamde Princenhof, zijnde een particulier huis met eene groote vierkante en geel geschilderde poort aan den weg.

Op de oosterhelling van den berg *Altena* heeft men ten Zuiden van den weg, een blaauw huis, *Cavaliëro* genaamd, vroeger bewoond geweest door den meer aangehaalden schrijver VAN PADDENBURG, welk huis echter minder dan middelmatig is, zoodat deze buurtschappen weinig bijzonders opleveren.

g. Otrabanda.

Otrabanda (overzijde) ligt aan de westzijde der

(*) Van dezen toren nam ik de ondervolgende peilingen waar:

De noordwestpunt van den Tafelberg, O. t. Z.
De tuin *Zeelandia*, N. O. (en meer in het verschiet de berg *Ronde klip*)
Het fort *Nassau* N. W. en de Protestantsche kerk W. t. Z.

haven en heeft bijna zooveel bevolking alleen, als *Pietermaai* en *Scharlo* te zamen. Tusschen *Otrabanda* en de zee loopt een vrij breed water, nagenoeg Oost en West, tusschen eene strook gronds of smal rif, (zijnde 40 en 50 Ned. ellen breed) en het vaste gedeelte des eilands, welk ondiep, met de zee eb en vloed houdend rifwater (*) eene menigte kleine vischsoorten, alsmede *Jakob Everts* oplevert; het is tevens de vrij algemeene waschplaats van kleedingstukken voor de waschvrouwen van *Otrabanda*, die hier op eene vernielende wijze de kleedingstukken met smalle plakjes of leppen op de klipsteenen uitslaan, hetwelk des morgens een vrij eentoonig geklep geeft; op het rif zelf staat aan de monding der haven het boven omschrevene riffort; iets westelijker staat het voormalige kruidmagazijn, dat hier zeer ondoelmatig aan zee gebouwd en aan het vijandelijke vuur blootgesteld is. Het rif verder westwaarts langs wandelende, komt men aan het dol- en leprahuis, zijnde in drie afzonderlijke verblijfplaatsen afgedeeld, terwijl de oppasser van hetzelve in een klein huisje aan den westkant woont. Toen ik maandag, den 25 November 1833, met een klein pontje derwaarts voer, vond ik in het oostelijke gedeelte van dit gesticht, de kamers voor de krankzinnigen, in welke zich twee geketende mannen bevonden, waarvan de een altoos bezig

---

(*) Gemiddeld is het rifwater ongeveer 200 ellen breed en 1 el diep, loopende tot voorbij den *Priesterberg*.

was, met eene gelijkenis van strooboeden te maken.

Het middelste gedeelte van dit Lazarushuis was een plein met hooge muren, op hetwelk eenige besmette personen aanwezig waren; echter kon ik van de vijf hier opgeslotene mannen slechts bij één neger, met name ossé, de werkelijke *Boassi* herkennen, hebbende dit in zulk een' hoogen graad, dat hij geen' enkelen teen of vinger meer had. De anderen waren in een hoogen graad veneriek, terwijl ook een lamme gecondemneerd was, om zijn leven in dit pesthol te moeten eindigen.

Het westelijke gedeelte was een dergelijk plein met even zulke gaten of kamertjes in de rondte, bestemd voor besmette vrouwen; hier waren drie bejaarde vrouwen en twee kinderen; eene dezer vrouwen had de knobbel, en de beide kinderen de natte *Boassie;* eene andere zonder neus was zeer veneriek.

Dit huis der ellende verlatende, heeft men verder westwaarts de galg, bestaande uit twee hooge steenen kolommen, die van boven met eene ijzeren dwarsbalk vereenigd zijn, onder welke de beenderenput is. Hier worden de misdadigers in kettingen gehangen, totdat ze door de vogels en de lucht verteerd zijn en hun geraamte uit de kettingen naar beneden stort.

Aan de noordzijde van *Otrabanda* heeft men de zoogenaamde gouvernementsklip met eene koepel of vierkant theehuisje op den berg nabij de hier

vernaauwende haven; beneden deze klip is eene scheepstimmerwerf, waaraan deze koepel behoort, vroeger het eigendom van de wed. HENDRIK BASDEN, geb. REUVENHAGEN, doch sedert het midden van 1833 het eigendom van VAN DER MEULEN. Van dit, op den berg staand theehuis, heeft men, vooral 's morgens met het opkomen der zon, een allerprachtigst gezigt op de vier genoemde hoofddeelen der stad, haven en het Waaigat. Nog langen tijd zal ik mij den verrukkelijken morgen van vrijdag den 22 November, dien ik, al zoekende naar planten en kruiden, op dit gebergte doorbragt, voor den geest brengen. Nimmer zag ik het licht van den dageraad schooner verspreiden, dan over het onbeschrijflijk schoone Panorama, 't welk ik hier ten zuidoosten voor mij zag. Door den gevallenen regen waren boomen en heesters heldergroen met donkere schaduwen, gelijk ook hier en daar het gras en de struiken op de hellingen van het gebergte, welk groen allerbevalligst afstak bij de mengeling van wit en geel geverwde huizen met roode daken, terwijl men op den achtergrond van blaauwe golven, welker kruinen door den zonnegloed als verguld waren, in de ruime kimmen zich als in eene onbegrensde wereld verbeeldde te zijn. Bij deze beschouwing stemde ik volkomen in met hetgeen VAN PADDENBURG zegt: (*)

» Intusschen worden thans, op voorbeeld van

(*) Beschrijving van *Curaçao*, bladz. 23.

het Gouvernement, vele huizen geel bestreken, ook wel donkergraauw, hetwelk door de bontkleurige daken en vensters, aan de stad, van eene hoogte beschouwd, iets van eene Neurenburger poppenstad geeft," en dit is vooral het geval, wanneer men van hier over de *Willemstad*, *Otrabande*, *Scharlo*, *Pietermaai* en den berg *Altena* ziet.

Van deze koepel boven op den berg klimmende, ziet men benedenwaarts aan de noordzijde, eenen tuin op een' barren klippigen grond, *Monted* genaamd en verder links aan den uitspringenden hoek dezes bergs, eenige losse steenen; het was op dezen hoek, *Hak-* en *Zaaglust* genaamd, dat men in 1827, bij het bouwen der fortificatiën, de steenen liet springen en zagen, staande hier toenmaals een huis, hetwelk evenwel later weêr afgebroken werd. Meer westwaarts ziet men *Groenberg* en andere tuinen van het *Schottegat*.

Van de Gouverneursklip wandelde ik met mijnen gids, een' ouden Creoolschen neger, westwaarts naar *Cortijne*, een fraai huis op de helling des bergs, bewoond door den Heer C. JUTTING, alwaar ik zeer minzaam ontvangen werd.

Ofschoon *Curaçao* over het geheel genomen eene niets voortbrengende steenklip is, was deze wandeling echter door den gevallenen regen zeer aangenaam, doordien ik hier eene groote verscheidenheid van welriekende heesters en kruiden, bloeijende planten en grassoorten vond. Van *Cortijne* wandelde ik voorbij eene links gelegene

put, uit welke men vroeger eene soort van roode klei groef, zijnde door ondermijning ingestort en iemand levend er in begraven geworden.

Vervolgens kwamen wij aan den Rooden weg, die naar het westelijke gedeelte des eilands leidt en bij de Breêstraat een' aanvang neemt. Deze weg is aan beide zijden met klipsteenen of met cactusheggen afgezet. Aan de regterzijde vindt men eerst het kerkhof of liever de begraafplaats van de Roomsch-Katholyke gemeente, bevattende eene menigte opgemetselde graven, in de gedaante van halve cilinders of regenbakken, welker bogen wit bepleisterd zijn, met inscriptiën aan derzelver vooreinden. Het grootste dezer graven was van zekeren B. BLAN, in 1832 overleden. Overal ziet men hier aan de grafsteenen eene niet groote soort van hoornslakken met eene witte fraai gerimpelde schelp.

De westzijde van dit ommuurde kerkhof was beplant met fijne maïs.

Verder buitenwaarts gaande heeft men ter linkerzijde het Protestantsche kerkhof, zijnde, even als het bovengemelde, met eenen 8 voet hoogen en wit bepleisterden muur omgeven; ook hier vindt men eene menigte gedenkteekenen; zoo zag ik hier onder anderen een' blaauwen arduinsteen, op welken gebeiteld was eene cirkelvormige slang, zinnebeeld der eeuwigheid, in welken cirkel de volgende inscriptie stond:

ALBERT KIKKERT,
GEBOREN DEN 17 NOVEMBER 1762.
IN LEVEN VICE-ADMIRAAL,
GOUVERNEUR-GENERAAL VAN CURAÇAO ETC. ETC.
OVERLEDEN
DEN 18 DECEMBER 1819.

Eene andere graftombe, nader bij den ingang van dit kerkhof, bestond uit een fraai bewerkt marmeren blad, op zes dito voeten, waarop men in de Engelsche taal las, dat JAMES BUCHANAN, in de maand April 1828, in den ouderdom van 38 jaren, was overleden.

Deze begraafplaats, die geheel met wild en struiken begroeid is, voorbij gaande, vindt men ter regterzijde van den weg eene menigte zoogenaamde *Zoetboomen* en vervolgens links het meergemelde buiten van HELMUND, op welks poort men het grafschrift van COLUMBO leest; echter in plaats van *Otra mundo* (andere wereld) leest men hier *Mundo-nova* (nieuwe wereld), waarnaar dit buiten dan ook *Mundo-nova* genoemd wordt.

Verder gaande wandelden wij voorbij het regts gelegene *Planters-rust*, alwaar de groote rijweg naar het Noorden loopt, en kwamen aan den *Priesterberg*. Hier vonden wij eene plantaadje, *Sjarroo* genaamd, liggende op de helling van den eersten der Drie-gebroeders-bergen, noordzijde, vroeger behoord hebbende aan den ouden achtenswaardigen Priester PERUVANO en thans het eigendom der R. K. kerk.

Na hier een weinig te hebben uitgerust, beklommen wij den berg, van welks platten kruin men een allerverrukkelijkst gezigt op de stad en omtrek, Schottegat en andere binnenwaters heeft. Goddelijk schoon is het gezigt op de eilandjes en schiereilandjes van dit ruime binnenwater, het fort *Nassau*, de haven, fortificatiën enz. Rondom ziet men baaijen, kapen, inhammen, en onoverzienbare zee, en aan den voet des bergs eene schoone vallei, met welig groeijende tamarinde- en knipboomen. Op de hoogten meer stadwaarts ziet men twee nu gedemonteerde batterijen; de zuidelijkste aan den Rooden weg, de *Waakzaamheid* en de noordelijkste op *Groenberg*, de *Wreker* genaamd, zijnde na de landing der Engelschen in 1800 en van de Franschen in 1802 aangelegd. De *Wreker* diende alleen tot dekking van de *Waakzaamheid*.

Dan laat ons nu het inwendige van *Otrabanda* van meer nabij beschouwen.

Langs den *Rooden weg* terugkeerende kwamen wij aan de Breêstraat, zijnde de voornaamste straat wat lengte en breedte betreft, van de stad en derzelver omtrek, echter niet zoo levendig en neringrijk als de Breêstraat van de *Willemstad*, en vooral niet als de havenkant van de *Willemstad*.

Voordat men aan de Breêstraat komt, heeft men ten Noorden van den weg, tusschen het R. K. kerkhof en *Otrabanda*, *Waçao*, zijnde eene hol bebouwde hoogte met eenige geringe bouwvallige huizen. Het voornaamste particuliere huis in de

Breéstraat is dat van den Kolonel DE QUARTEL aan de noordzijde; aan de andere zijde van de straat, tegenover dit huis, heeft men de nu niet meer gebruikt wordende Synagoge van de Portugeesche Israëlitische gemeente. (Hoogduitsche joden vindt men hier weinig of geen, waarvoor hier dan ook geen Godshuis aanwezig is.) Verder naar de haven gaande, heeft men aan dezelfde zuidzijde, de eenige hier aanwezige R. K. kerk, zijnde een langwerpig vierkant gebouw, op hetwelk drie daken met roode pannen; het noorder-geveleinde, aan de Breéstraat uitkomende, heeft deze inscriptie:

Non est hic aliud, nisi domus Dei et porta Coeli.

Lib. Gen. 28 vs. 17b.

Aan het zuideinde van deze kerk staat een vierkante onvolbouwde toren, een weinig hooger dan de kerk zonder dak. De opbouw van dezen toren werd begonnen onder de Engelsche regering, 1807—1816, maar *Curaçao* weder onder de Nederlandsche vlag terugkeerende, werd de voltooijing of verdere opbouw van dezen toren aan de R. K. gemeente verboden.

Het inwendige dezer kerk ziet er armoedig en morsig uit; onder het middenste dak is een houten verwulf, maar buiten de kolommen, op welke de daken rusten, ziet men onder de zijdaken tegen de pannen aan. Men vindt er een hoofd en twee bijaltaren en eene menigte onzindelijke biechtstoelen. Aan den westermuur staat de pre-

dikstoel, met het omschrift uit het Euangelium van LUCAS: » Zalig zij, die Gods woord hooren en onderhouden." Het schilder- en beeldwerk was allerellendigst, en wat de eeredienst zelve betreft, zeer bij de eerbiedwekkende dienst der Ned. Katholieke gemeente afstekende. De geestelijken zijn meestal weggejaagde Columbianen, en wie dus het minste van *Spanje* en de daar heerschende religie weet, zal zich hiervan, bij deze soort van wezens, wel eenig denkbeeld kunnen vormen.

Verder naar de haven wandelende, heeft men mede op de regterhand het plein, waarop vroeger de in het jaar 1763 gebouwde Luthersche kerk stond, zijnde in 1804 bij het beleg der Engelschen onder BLIGH tot op den grond toe verbrand. Thans is dit plein in tweeën verdeeld en aan de eigenaren der belendende erven verkocht.

De Breëstraat uitkomende stuit men tegen de haven, alwaar echter altoos eene menigte pontjes (somtijds wel 25 stuks) gereed liggen, om iemand over te zetten.

Van de Breëstraat heeft men noordwaarts de huizen met hunne erven aan de haven grenzende, en met hekken en muren omringd. zoodat men hier achter de huizen, langs een smal, bogtig steegje naar de gouvernementsklip moet gaan.

Zuidwaarts naar de zeezijde heeft men voor de huizen eene breede vrolijke straat langs de haven, welke op het Molenplein uitkomt, zijnde kort bij het Riffort.

De voornaamste partikuliere huizen van *Otrabanda* staan langs de haven, en zijn, van het Zuiden aftellende, dat van Mevrouw de wed. JAN SMIT, aan het Molenplein, (*) dat van Mevrouw CAMBIASO aan de Havenstraat, regt over het gouvernementshuis, — het groote huis van den Heer SCHOTBORGH, Kommandeur van *Bonaire* staande op den hoek van de Breëstraat en de haven, tegen hetwelk de Havenstraat stuit; verder noordwaarts van Mevrouw de weduwe C. A. Graaf DE LARREY, dat van THEODORUS JUTTING, dat op de werf van MATTEY, en eindelijk het nu geheel herbouwde huis op de werf van de gouverneursklip.

Op het Molenplein staat nog de steenen romp van een' vrij grooten windmolen, zijnde vroeger een maïsmolen geweest. Echter staat deze bouwvallige molen, ten gevolge van een proces, reeds sedert het jaar 1816 zonder wieken en zwikstellingen, met eene zeer vervallene kap. Deze als tot eene klomp versteende muren, welke ongemeen gaaf en sterk zijn, zouden tot een goed voetstuk voor een sterrekundig observatorium kunnen dienen.

Behalve de Breëstraat, de Havenstraat en het Molenplein bestaat *Otrabanda* uit eene groote hoeveelheid kromme naauwe steegjes en gangetjes, met welker optelling ik mij niet zal bezig houden, te minder, daar men voor sommige mis-

---

(*) Hier heb ik, gedurende mijn verblijf op *Curaçao* een zijgebouw in huur gehad voor *f* 10., 's maands.

schien wel vijf en twintig namen heeft, naar personen, welke in dezelve gewoond hebben of nog wonen; echter zal de *Windsteeg*, die oostwaarts in de Havenstraat uitkomt, daarop welligt, zoolang de oostelijke winden hier de heerschende zijn, eene uitzondering maken.

Het zuidwestelijke gedeelte van *Otrabanda*, zijnde eene vervallene achterbuurt, wordt *Carthagena* of *Waterloo* genoemd, zijnde door de kromme gangetjes een regt (of liever *krom*) doolhof, tusschen omgevallene muren en doornstruiken; echter vindt men hier ook het civiele en militaire hospitaal voor de zieken van de Marine en het garnizoen, alsmede voor vreemdelingen, welke zouden mogen verkiezen, hier verpleegd te worden.

Hetzelve is een partikulier huis van den Heer H. SCHOTBORGH Jr, eigenaar van de groote plantaadje *St. Barbara*, welke hetzelve voor twee jaren aan het gouvernement heeft verhuurd. Behalve de ruime, luchtige zalen heeft dit huis nog het voordeel van aan 't rifwater uit te komen, zoodat men de zieken hier gemakkelijk met pontjes kan aanvoeren, ofschoon het voormalige landshospitaal aan de oostzijde der haven nabij het fort *Nassau* eene veel geschiktere ligging had.

Aan de noordzijde van de Breêstraat heeft men mede eene zeer armoedige buitenbuurt, door welke eene menigte hobbelige kromme dwaalwegen slingeren, op welke men wezens aantreft, die op dit ongelukkige eiland, door bittere armoede ge-

drongen, hun brood op eene onteerende wijze zoeken te verdienen, — althans Dominé BOSCH zegt van *Otrabanda :* » Hier wonen geen joden, maar zooveel te meer hoeren." (*)

Men ziet eene menigte onbewoonde huizen op *Curaçao*, terwijl aan andere de pannen van de daken zijn genomen, onder welke, nu in geraamte staande daken, eene halve eeuw geleden, rijkdom en welvaart heerschten; — dit is het gevolg zoowel van de algemeene verarming en het verval op *Curaçao*, als van het gebrek aan pannen, als zijnde sedert een' geruimen tijd niet op *Curaçao* ingevoerd geworden, zoodat men zich genoodzaakt heeft gevonden, om de daken van de niet bewoonde of bouwvallige huizen af te breken of van arme menschen te koopen, (die zich dan weder met stroo behielpen), ten einde de andere daken te kunnen herstellen.

h. Fort Nassau.

Zoo hebben wij dan nu de *Willemstad* en derzelver voorsteden, of liever de tegenwoordige stad in hare vier hoofdafdeelingen doorwandeld. Thans zullen wij nog de omtrekken bezoeken en eene wandeling naar het fort *Nassau* en vervolgens om het *Schottegat* ondernemen.

Wanneer de lezer zich nu met mij in een pontje zet, — voor één gulden hebben wij dit den geheelen dag, met den roeineger, tot onze dis-

---

(*) Deel I. bladz. 126.

positie, — dan varen wij nu de haven noordwaarts op; — regts hebben wij het waaigat en achter hetzelve in het verschiet den oosterschen *Tafelberg*. De scheepstimmerwerven voorbij zijnde, komt men aan eene naauwte met twee vrij steile wanden, de eene de Ooster- en de andere de Westerklip geheten. Deze naauwte door zijnde heeft men regts een, thans zeer vervallen huis van twee verdiepingen, in eene vallei tusschen het gebergte van *Scharlo* en het meer noordelijke, waarop het fort *Nassau* gelegen is. Dit huis was vroeger het hospitaal; — het staat op eene met maïs begroeide vlakte. Dáár hebben zoovele lijders, thans van smarten en zorgen ontheven, den laatsten tol aan de natuur betaald en liggen in een' steen- en klipgrond bedolven.

In den vroegen morgen van woensdag den 27 November 1833, voer ik met mijn' land- en reisgenoot, den Heer B. DURLEU, 2^en^ Luitenant op Z. M. Brik *Echo*, met een pontje voorbij dit hospitaal naar het Schottegat; hier komende voeren wij oostwaarts op, ten einde van het Schottegat het majestueuze ontzaginboezemende gezigt op den steilen, geheel onbeklimbaren rotswand van het gebergte te hebben; op welks noordwaarts overhangenden kruin het fort *Nassau* ligt. Dit gezigt op dezen kalen zwarten rotswand met roode plekken van ijzer oxyde doortrokken, — de ruwheid en woestheid dezer natuurtooneelen — veroorzaakte ons in het daaronder voortdrijvende pontje eene huiveringwekkende gewaarwording.

Aan den voet van dit gebergte ligt aan de noordzijde, geheel op zich zelve in het water, eene niet groote rots, hebbende de gedaante van een schoenleest en zoo groot, hoewel iets hooger, dan eene gewone roeisloep. Op deze rots groeiden eene menigte blaauwkleurige planten. Men noemt deze rots *Lingua di bakka*, (koetong.) Iets verder varende, zoodat men het fort *Nassau* zuidwest van zich heeft, komt men weder aan eene, op zich zelve gelegene klip, *Pierro grande* (groote steen) genaamd, zijnde ronder van gedaante, grooter en hooger dan de vorige. Hier vindt men tevens in het ongemeen heldere water eene ondiepte, op welker bodem prachtige zeewier groeit met lange smalle bladen van eene donkergroene kleur, terwijl zich aan de onder water liggende rotsen tevens eene menigte zwarte zeeappels hadden vastgezet, welke diersoort eene menigte lange zwarte stekels heeft, vrij gelijk aan die van *Onrust* bij *Batavia* en op andere plaatsen van *Java*. Ook bevindt zich in het zeewier eene menigte krabben en andere amphibiën, waarbij het water krielt van eene groote verscheidenheid veelkleurige vischsoorten.

Van *Pierro grande* heeft men een allertreffendst gezigt op den Seinpost van *Nassau*, staande boven angstbarende rotsklompen, die op de helling van het gebergte liggen, welligt vroeger afgescheurd, hebbende het voorkomen, alsof ze elk oogenblik naar beneden zullen rollen, zijnde dit gezigt nog veel ijsselijker dan van de noord-

westzijde; ten Noorden van het seinhuisje staan de seinpalen, hebbende met hare blokken en lijnen veel overeenkomst met eene galg.

Van hier voeren wij nu eene vischrijke baai in, de *Parera-bogt* genaamd, strekkende zich ten Oosten van *Nassau* naar het Zuiden uit. Het fort nu ten Westen van ons hebbende, aan welke zijde de berg minder steil *is*, lieten wij het pontje naar de stad terugkeeren, waarna wij het gebergte van deze zijde beklommen, ons met handen en voeten naar boven werkende, zoodat onze broeken door de klippen, doornheesters en andere struiken niet weinig te lijden hadden. (Van de verschillende plantgewassen en steensoorten, hier en elders aangetroffen, onder die rubrieken nader.) De voornaamste steile te boven zijnde, kwamen wij aan eene helling, op welke een soldaat met een *tjap* (kromme spade met lange steel in de gedaante van een koolhouwke of kalkwrijver) bezig was, de daar geplante maïs van wied en onkruid te zuiveren, een werk, dat niet alleen moeijelijk, maar ook in de oogen van een' kleurling zoowel hier, als in *Suriname* zeer verachtelijk is, een schandelijk vooroordeel, dat ook nog hedendaags in vele onzer Nederlandsche steden heerscht.

Bij het fort *Nassau* (*) gekomen, vonden wij

(*) Dit fort werd in 1796, onder de regering van LAUFFER gebouwd en alstoen *Fort-Republiek* genoemd, doch de Engelschen zoozeer aan het herdoopen van Ne-

aan deszelfs zuidzijde een' dikken muur, door welks midden eene niet hooge, smalle, donkere poort naar binnen leidt; boven welke muur en poort de hoofdbatterij gelegen is. Binnen dit niet groote fort zijnde vindt men twee nieuw gebouwde kazernen en eene zeer in verval zijnde officierswoning, die echter spoedig vernieuwd zoude worden. Ten noordoosten van deze woning heeft men den vlaggestok en seinpalen; boven de poort en kazernen aan de zuidzijde heeft men de hoofdbatterij, bestaande uit negen lange achttienponders, welke stukken in eene regte lijn staan, en met welke men de kogels over de stad, haven en forten op een' merkelijken afstand in zee kan brengen; aan ieder einde van deze batterij ligt eene karonade van 30 ponden kaliber. Voor het overige was dit fort gearmeerd met vier zesponders, één drieponder, (waarmede men 's avonds te 8 ure het nachtschot doet, zijnde het dagschot 's morgens te 5 ure, ter bezuiniging van buskruid, afgeschaft.) Behalve deze stukken vindt men aan de oostzijde nog drie kleine draaibassen. Echter bedroeg de bezetting van dit fort, tijdens ons bezoek, slechts tien manschappen en drie seinwachters.

Bij den vlaggestok staande, alwaar de grond-

---

derlandsche benamingen gewoon, noemden het later *Fort-George*, terwijl hetzelve eindelijk in den ouderdom van twintig jaren den tegenwoordigen en derden naam bekomen heeft.

vlakte bijna 70 Nedl. ellen boven het dagelijksche peil van 't Schottegat is, heeft men rondom zich een allerverrukkelijkst gezigt. Naar het *Zuiden* ziet men over de geheele stad, haven, forten enz. naar zee; westwaarts ziet men over de bergen, *de drie Gebroeders* genaamd; ten Noorden over het Schottegat, eene menigte tuinen en plantaadjen, tusschen rosse bruinachtige heuvelkruinen, waarbij de groene valleijen met de witte plantaadjegebouwen eene prachtige mengeling van kleuren verspreiden; terwijl men eindelijk meer in het verschiet naar de westpunt het blaauwende *Christoffel-gebergte* ziet.

Oostwaarts ziet men op een' bergtop de seinpost van Midden-Divisie, van welke post het fort *Nassau* de seinen overneemt, terwijl men meer regts den breeden *Tafelberg* ziet; dan hoe bekoorlijk en romanesk is niet het gezigt, wanneer men beneden zich, zoo ten Westen, ten Noorden als ten Oosten het merkwaardige Schottegat ziet, — dit bogtige binnenwater van drie uren wandelens in omtrek, levert met zijne onregelmatige hoeken en inhammen, klippen, eilanden en schiereilanden een allertreffendst gezigt op, terwijl het heldere water, zoo door de diepten en ondiepten, als door het meerdere licht van een' helderen hemel en de schaduw der wolken, *hier* eene overschoone lichtblaauwe, *daar* eene geele of graauwe, *hier* eene witachtige en *daar* eene donkere tint aanneemt, hetgeen bij de spiegeling van bergen en boomen een onbeschrijflijk schoon geheel op-

levert. Dan men kan zich bezwaarlijk een meer angst- en duizeling-barend gezigt voorstellen, dan wanneer men achter de seinpost naar de noordwaarts overstekende bergspits kruipt, en vandaar op de beneden liggende rotsklompen nederziet.

Het fort *Nassau* verlatende daalden wij dit gebergte aan de zuidwestzijde af, komende in de vallei aan het eenvoudige in het vierkant opgemetselde graf van de familie des Graven DE LARREY, en vervolgens aan het bovengemelde hospitaal. Van hier wandelden wij over het *Scharlogebergte*, zijnde door de scherpe en loshangende klippen en brokken van steenen, alsmede door doornheesters cactusplanten en distels ongemeen moeijelijk te bewandelen, over *Petit Versailles* naar den berg *Altena*.

Dan dit ligt voor het tegenwoordige buiten de grenzen van ons bestek.

§ 6.

a. Schottegat.

Hebben wij, in onze topographische beschouwing, de voornaamste tuinen van het *Schottegat* opgenoemd, thans zal ik u verslag doen van eene wandeling, die ik om hetzelve ondernam, ten einde het merkwaardige meer van nabij te leeren kennen.

Veel had ik hooren spreken van eenen boom, *Zandkoker* genaamd, en van eene rank, *Guaco* geheten, welke in eenige tuinen aan het *Schotte-*

gat groeiden; — ik besloot dus, om niet alleen deze gewassen te gaan zien, maar tevens eene wandeling om het *Schottegat* te doen, ten einde ook de tuinen en het daar zijnde joden-kerkhof te bezoeken. De Heer KORNELIS R. VAERST, een geboren Curaçaonaar en met deze omstreken zeer goed bekend, deed mij het pleizier, mij op deze wandeling te vergezellen. Daarbij huurde ik een neger, die in eene *baskiet* (platte mand) onze *breakfast* en dranken droeg, en nu gingen wij dingsdag morgens den 21 December, precies te 5 ure, op marsch, ten einde het Schottegat westwaarts om te wandelen. Te zes ure bevonden wij ons op *Welgelegen*; van hier wandelden wij het hofje door, (zoo als zich meestal bij iederen tuin en plantaadje bevindt,) en kwamen nu voorbij *Haai*, door eene boomrijke vallei, op *Marchena*, toebehoorende aan THEODORUS JUTTINGH, zijnde een groot geel huis op een' dorren heuvel, latende *Casparito* of *Kattenberg* van ABRAHAM DE VEER', Jr., meer links ten Noorden van ons liggen. (De rijweg om het Schottegat loopt tusschen *Marchena* en *Casparito* door.) Nu volgt de tuin *Goa-tanto*; hierna zagen wij benedenwaarts ter regterzijde in eene boomrijke vallei aan de boorden van het Schottegat *Niaue* of *Rust en Vrede* van de heeren officieren P. C. SIMON en S. L. PLATS. Hierna kwamen wij aan *Vredenberg*, van J. R. LAUFFER, Jr. (zoon van den oud-Gouverneur), welk huis veel van een oud klooster had, hebbende hooge muren en kleine vensters, waardoor dit op een

heuvel staande gebouw een somber aanzien had. Van hier wandelden wij, zonder ons aan den eigenlijken weg te houden, voorbij *Koeimans*, liggende ter linkerzijde op een' heuvel, met eene rondloopende gallerij. Vervolgens kwamen wij aan het nederige *Rozentak* van den schoolonderwijzer P. POEL (*) zijnde een klein gebouw, dat in de laagte digt aan het Schottegat ligt. Van dezen tuin is het gezigt op het Schottegat allerbekoorlijkst. De oevers zijn hier, gelijk ook van het zuidoostwaarts gelegene eilandje, in eene bogt van het Schottegat, rijk aan *Mangleboomen*, aan welker stammen wij eene menigte oesters zagen; deze bladrijke boomen leverden zeer romaneske donkere groepen op, terwijl men op andere plaatsen de diepte en ondiepte, reven en banken, zoo aan de kleur als aan de kabbeling van het water kan onderkennen, op de ondiepten, ziet men bij het overvaren, eene menigte koraal- en plantgewassen.

Rozentak bestaat uit eene kleine woning, welke tevens zeer in verval is; ook leveren de ruïnes bewijzen van haren vroegeren bloei en tegenwoordigen kwijnenden staat op; echter zou het meer dan waarschijnlijk zijn, dat men door het aanleggen van zoutpannen op den lagen kalen uithoek van de voorgronden *Rozentak*, 't welk thans een zoo doodsch aanzien heeft, op nieuw zou kunnen laten uitbloeijen en botten, te meer, daar

---

(*) Schrijvende zich vroeger PHOEL, hetwelk om de Engelsche beteekenis, met weglating der *h* veranderd is.

men het zout zoo gemakkelijk van hier met platboomde vaartuigen over het Schottegat stadwaarts zoude kunnen voeren.

Wij vonden den Heer POEL in de gallerij, en hij had de vriendelijkheid van ons naar het niet ver van hier gelegene joden-kerkhof te vergezellen.

Noordwaarts van *Rozentak* komt men op een kleinen dorren heuvel, waarop men de familie-graven van den zoogenaamden Columbiaanschen Admiraal BRION vindt, welke met geele mopsteenen gevloerd zijn en geene inscriptiën hebben. Aan de noordelijke helling van dezen heuvel heeft men tusschen de tuinen *Rozentak*, *Koeimans* en *Bleinheim* het ommuurde kerkhof der Israeliten, waarop eene menigte *Zadelhout*-boomen groeijen met eene vleeschkleurige schors en leelijke takken, even als verminkte en bonte *boassie*-armen, waarvan de handen door de *lepra* afgevallen zijn, hetgeen aan deze boomen op eene begraafplaats een afzigtelijk aanzien geeft. Hoezeer deze begraafplaats vrij ruim is, is zij echter genoegzaam geheel en al met grafsteenen belegd, zoo van marmer als van arduin, afgewisseld met klipsteenen en houten palen. Op sommige dezer graven vindt men zotte zinnebeelden en inscriptiën, zelfs zoodanige, welke de kieschheid kwetsen. De meeste opschriften zijn in het Hebreeuwsch, Portugeesch of Spaansch; eenige weinige in de Engelsche, Fransche of Nederlandsche taal.

Op een' blaauwen steen was eene afbeelding van rijp graan, hetwelk door eene uit de wolken

gestokene hand werd afgesneden en door de Engelen verzameld. Op een' anderen het afkappen van de kroon eens booms, die nog in volle kracht stond. Ginds ziet men den wagen van ELIAS met vlammende wielen, daar de ladder JAKOBS of MOZES met de steenen tafelen der wet; hier den berg *Sinai*, en daar weder een' schreijenden vader met zes kinderen bij het doodbed zijner vrouw. Echter heb ik nooit vreemder en onwelvoegelijker zinnebeeld op een' grafsteen gebeiteld gezien, dan op zekere hier liggende blaauwe grafzerk.

Op de bovenhelft vindt men deze inscriptie:

SEPULTURA.

De la Bien avanturanda SARAH HANA. — *Meyer que feu de* ABRAHAM DIAS COUTINO. *Su alma gose de gloria. Falleceo en* 12 *de Tisri del A°.* 5507 *pertene ciente A°.* 26 *de 7bre del A°.* 1746.

dat is:

GRAF

Der Welgelukzalige S. H., *echtgenoot van* A. D. C. *Hare ziel geniet de Heerlijkheid. Overleden den* 26 *September* 1746.

Onder deze inscriptie vindt men op het benedengedeelte des steens in *basrelief* uitgehouwen een ledikant of paviljoen met opene gordijnen, waarop eene kraamvrouw, in eene half liggende, half zittende houding met groote dikke ronde bor-

sten, wordende door eene andere vrouw ondersteund, terwijl de vroedvrouw bezig is, de stervende lijderesse te verlossen.

Meer naar het Noorden ligt een andere blaauwe steen met een Nederduitsch opschrift, behelzende, dat de schoolonderwijzer DAVID RODRIGUES op den 9 Mei 1831 overleed en aldaar begraven werd, en om van 's mans smaak en kennis eene proef te geven, volgt daaronder een allerzotst en ellendig kreupel rijmpje, door hem zelven vervaardigd.

Op den zuidoostelijken hoek van dit kerkhof is mede eene veel kleinere begraafplaats, met muren en poort voorzien, afgezonderd, zijnde insgelijks van Portugesche Israeliten, maar die zich om Godsdienstige verschilpunten, (zegge *punten*) van de andere joden hebben afgescheiden. De voorzanger namelijk sprak zekere comma niet goed uit, en daar de man om die reden niet afgezet werd, wilden zij, zelfs na hun overlijden, met deze obscuranten niet vereenigd zijn. Een dikke hooge muur scheidt deze lijken, die hier stil en vreedzaam rusten, van de overige lijken af, en het graf, de eeuwige scheidsmuur tusschen leven en dood, scheidt ze van de nog levende en twistende Israeliten over de bedoelde comma.

Van hier wandelden wij nu verder, in gezelschap van den Heer POEL naar *Bleinheim*, in de wandeling *Blijn*, of ook wel *Bleijenburg* genaamd, alwaar wij den oud-Gouverneur LAUFFER zeer ziek vonden, zoo dat wij den achtingswaardigen grijsaard, wiens echte vrijheidlievende gevoelens, als

een geboren Zwitser, zoo gemakkelijk opgewekt en tot een' hoogen graad van levendigheid gebragt werden, niet te lang wilden vermoeijen, maar onzen weg vervolgden naar den tuin *Valentijn*, komende eerst aan *Hoedio* of *Hoop*, een zeer morsig en vervallen huis, toebehoorende aan en bewoond door den Israeliet SAMUEL MARTIJN.

Valentijn met eene fraaije laan van *Pokhoutboomen* is een ruim en prachtig gebouw met een blaauw dak, toebehoorende aan MICHIEL CAMBIASO, en bewoond door den Heer G. B. BOSCH, Protestantsch leeraar op *Curaçao*, bij wien wij eenige oogenblikken bleven vertoeven, gedurende welken tijd het berigt kwam, dat de oud-Gouverneur LAUFFER reeds overleden was, waarop de Heer POEL ons verliet en naar het sterfhuis retourneerde.

Wij vervolgden onzen weg tot naar *Brakke Smit;* hier vonden wij den vrolijken bewoner in een kluchtig négligé, zittende met zijne rhumatieke beenen in roode lappen, en eene witte wollen kous om den hals op de stoep. Van hier wandelden wij nu naar *Assiento*, toebehoorende aan Mevrouw de Gravin DE LARREY, zijnde een ruim en luchtig gebouw. Van hier kan men over het, in het Schottegat uitstekende schiereiland *Sero di May* (*Berg van May*) de schepen in de haven zien liggen, terwijl men ook een fraai gezigt op het fort *Nassau* heeft. Echter moeten deze buitenhuizen in den regentijd door de veelheid van stofwolken, die bij sterke winden van de kale oevers van het bovenste of oostelijke gedeelte van

het Schottegat komen aanwaaijen, bijna onbewoonbaar zijn.

Van *Assiento* gaande passeerden wij een paar putten met gemetselde riolen, om het water naar het Schottegat te kunnen leiden, wordende hier in vaten met pontjes of roeivaartuigen afgehaald en naar de schepen gebragt. Men vindt de voornaamste en zuiverste putten op *Valentijn*, *Brakke Smit* en *Assiento.*

Vervolgens kwamen wij bij een lommerrijk boschje van *Mispel* (Sapatillaboomen,) hetwelk mede tot *Assiento* behoorde. Door de schaduw uitgelokt, besloten wij op de drooge bladeren eene servet te spreiden en hier in de koelte een gebakken vischje te peuzelen; waarbij wij ons herinnerden, dat het vischje zwemmen moest, » Wijl 't vischje, enz." (*Haringlied van* SPANDAW.)

Na hier een' overheerlijken veldmaaltijd te hebben genuttigd, wandelden wij naar *Rooy Canarie*, bestaande uit eenige stroohutten van den hier wonenden KORNELIS DE WIND, een kleurling (*), welke eigenaar van eenige slaven was. Van dezen heuvel heeft men een fraai gezigt op eene rij kokosboomen van *Groot kwartier*. Geinformeerd zijnde, dat hier op *Rooy Canarie* de zandkokerboomen groeiden, namen wij, vergezeld van DE WIND, dezelve in oogenschouw (†), ofschoon wij

(*) Zie bevolking; eene tusschenkleur van blanken en zwarten.

(†) Zie *Boomen.*

totdat einde niet weinig terug moesten wandelen.

Van hier gingen wij nu in eene hevige regen en stofvlaag, door eene groote kale vlakte, naar *Groot kwartier*, van de wed. PARKER, of nu Mevrouw FILIPS. Hier stond bij eene zoutpan het raam van een' vervallen watermolen, die vroeger, door wind gedreven, met pompen werkte, gelijkende uitwendig wel iets naar die welke men in *Groningerland* en *Vriesland* op de lage landen heeft. Van dezen watermolen gingen wij vervolgens langs eene verwaaide tamarindelaan, naar het groote en fraaije woonhuis, welks front tegen het Oosten op een tiental schoone pilaren rust. Ook vindt men aan die zijde van het huis, voor den gevel van het magazijn, een molenkruis of wieken, staande tegen het Oosten (vanwaar hier genoegzaam altoos de wind komt) om de maïs tot meel te malen.

Vervolgens kwamen wij aan min belangrijke tuinen, zoo als, *Gaïtoe* links, *Koningsplein* regts, en verder oostwaarts in het verschiet *Rust*, waarbij eene menigte kokosboomen stonden Iets noordelijker ziet men *Engelen* op een' vrij hoogen heuvel, en verder noordoostwaarts *Jongbloed* met een vrij groot huis. Verder gaande hadden wij regts *Poots-Kabaai* en links *Buena-Biesta* (of schoon gezigt) van D. BEEVERS, liggende kort bij en regt over *Poots-Kabaai*; van hier worden de tuinen merkelijk kleiner en tevens menigvuldiger. Vervolgens hadden wij *Rooy Catochie* of *Vergenoegen*, en aan de andere zijde of regts het *Suikertuintje*,

met zure gezigten van deszelfs bewoners, alwaar een dikke, vierkante jood woonde, hebbende een voorkomen als een aartsbarbier uit *Westfalen*. Hier staken wij eene pijp op en dronken voor een paar plak *Liplap* (kokosmelk); dan mij nu onledig houdende met het een en ander in mijn journaal te noteren, vroeg de nieuwsgierige huisvrouw mijnen reisgenoot, wie ik was, vanwaar ik kwam, waar ik heen ging, wat ik schreef, enz. Zoodra ik dit laatste woord hoorde, vroeg ik al schrijvende, hoe groot haar tuin was, hoeveel de boomen en vruchten opbragten, hoeveel zij aan belastingen betaalde, en of dat in zulk een schoonen, nabij de stad gelegenen tuin niet wat al te weinig was? doch, o lieve tijd! nu waren man en vrouw tegelijk aan het woord, om deze veronderstelling te weêrleggen, vreezende, dat mijne komst een onderzoek deswege ten oogmerk had, en dat zij, als een onvermijdelijk gevolg, zoo als bij alle vorige veranderingen, nog meer bezwaard zouden worden.

Naast het *Suikertuintje* lag de tuin van MOZES COHEN, *Moron* genaamd, op welks poort KRAIJENHOFF'S LUST, 13 *Augustus* 1825 stond, als hebbende de Luitenant-Generaal hier met eigene handen oranjeappels geplukt.

Vervolgens hadden wij links *Bloemhof* met een ijzeren hek voor de poort, en iets verder regts *Davelaar*, en weder links op een' heuvel *Suriwet*, en daarna aan diezelfde zijde *Steer Henricus* mede op een' heuvel gelegen.

Hier een weinig voorbij zijnde kwamen wij aan de regts gelegene poort van het groote en fraaije buitengoed *Zeelandia*, toebehoorende aan den Heer C. L. VAN UIJTRECHT. Hier op den hoogen stoep staande ziet men oostwaarts den tuin *Hollandia* en meer naar hét Zuiden op den kruin eens kalen heuvels *Popo*, verder *Groot-salienja* (groote *pan*) van CANCRIN en in het zuidoosten een' anderen tuin van KORNELIS DAVELAAR.

Zoowel het huis als de tuin van *Zeelandia* zijn ongemeen zindelijk en net van onderhoud; in den tuin vonden wij de beroemde rank *Guaco*, welke even als Turksche boonen in twee rijen op bedden geplant wordt, en zich ook op dezelfde wijze om stokken slingert. (Zie *rankgewassen*.)

Van *Zeelandia* wandelden wij door eene kale vlakte aan de oostzijde van het Schottegat om en kwamen nu aan den berg, op welks oosteinde het fortje *Batavier* ligt. Het fortje *Eendragt* ligt meer naar het Zuiden; beide deze fortjes hebben eene vierkante gedaante. Vervolgens wandelden wij voorbij *Chobolobo*, een geel links liggend huis, en vonden iets verder ter regterzijde *Salienja* of de kleine pan van de wed. ADAMS, alsmede aan diezelfde zijde aan het Schottegat den tuin *Parera* van den Heer GIJSBERT VOS. Vervolgens hadden wij regts het *Paradijs* (ook *Hel* genaamd) aan de bogt van *Parera* en links het *Vagevuur*, zijnde bijna afgebroken. Hierna wordt de weg smal en is ter weerszijden met hooge cactusplanten begroeid, Hier den berg *Altena* op-

gaande, vonden wij links het blaauwe huis van VAN PADDENBURG, en nu wandelden wij over *Scharlo* naar *Otrabande*, alwaar wij des middags te 3 ure terugkwamen.

b. Piscadero en Hato.

Ofschoon ik *Piscadero* en *Hato* niet op eene en dezelfde reis heb bezocht, meen ik echter deze uitstapjes zeer geschikt achter elkander te kunnen laten volgen, als beide niet ver van de stad, in het middengedeelte des eilands, gelegen zijnde.

De afspraak, om naar *Piscadero* te rijden, was met den Heer KLAAS SCHOTBORGH, Kommandeur van het eiland *Bonaire*, welke zich voor eenigen tijd op *Curaçao* bevond, en vader van den eigenaar en bewoner van *Piscadero*, den Heer MARTINUS B. SCHOTBORGH was, gemaakt. Er werden paarden naar de stad gezonden, en wij reden dingsdag morgens, den 3 December, voor dag en dauw, naar de Plantaadje *Groot-Piscadero*, liggende een groot uur westwaarts van de stad, nabij de baai van dien naam. Wij reden de Breëstraat uit, lieten *Mundo novo* links liggen, en vervolgden den *Rooden weg*, welke op de hoogte van den tuin *Plantenrust* rijst, regts afdraait, en veel klipachtiger wordt. Dit links gelegene *Plantersrust* van Mevrouw de wed. VAN DER MEULEN heeft een ruim huis met een fraai uitzigt op de stad en het zuiderstrand, en somwijlen bij helder weêr op *Coro*, aan de vaste kust van *Columbia*. Hier gaven wij de paarden de sporen, en vlogen (neen —

sukkelden zachtjes en zoetjes) den klippigen bergweg over. Aan het westeinde van het Schottegat gekomen zijnde, zagen wij *Welgelegen*, vroeger naar een' hier gewoond hebbenden jood *Habaai* genaamd. De weg is hier in allen deele krom en hobbelig, zoo horizontaal als vertikaal, en had met zijne heiningen van klipsteenmuren, Cactusplanten en doornheesters wel iets, ofschoon in miniatuur, van dien aan de *Kaap de goede hoop*. Ook bevonden zich onder deze muren en heggen eene menigte veelkleurige hagedisjes, terwijl eene menigte bloemdragende ranken en heesters door haar fraai kleurenmengsel den weg vervrolijkten.

Welgelegen voorbij zijnde, tegenover hetwelk ter linkerzijde de *Zandrock* of *Goedgelegen* ligt, treft men weder ter linkerzijde een' tuin aan, met zeer hooge witte kolommen of hekzuilen op den Dam. Van dezen tuin, *Gerustheid* genaamd, heeft men een zeer prachtig gezigt op woeste en raadselachtige natuurtafereelen, en wel op de zeer sterk naar het zuiden overhellende, en naar het noorden opwaarts loopende steenlagen van verschillende kleur en zelfstandigheid, in den middelsten van de *Driegebroeders-bergen*. Ofschoon het geenszins eene nieuwe opmerking zij, blijft het toch altoos zeer merkwaardig, dat meest alle steenlagen van deze en andere eilanden, als uit de diepte opwaarts loopen, en, zoo als dit het geval benoorden de linie is, vindt men zulks ook buiten den zuiderkring, naar het Zuiden oploopende, alsof de aarde bij de linie ingestort was; ook is het eene algemeene waar-

heid, dat, hoe hooger het land is, des te dieper ook de zee aan de kusten is, terwijl vlakke lage landen ondiepe kusten hebben. Doch laat ons onze reis vervolgen.

Gerustheid voorbij zijnde, heeft men ter regterzijde *Haai* of *Vrijheid*, zijnde een kleine tuin van den Heer THEOD. JUTTINGH. Het woonhuis, dat ingestort was, werd afgebroken, zullende de gronden met die van het belendende *Marchena* vereenigd worden. Hierna kwamen wij aan het zoogenaamd *planken huisje*, alwaar een paar kleine woningen op den grond van den tuin *Morgenster* staan, maar op den achtergrond ziet men op een' heuvel het van steen gebouwde huis *Morgenster* zelf. Wij draaiden hier links af, en lieten het planken huisje regts liggen. (Straks naar *Hato* gaande, zullen wij den anderen weg oprijden.)

Een eind verder gereden zijnde, zagen wij ter linkerzijde *Piscaderobaai*, hebbende eene zeer ondiepe monding, ofschoon dezelve binnenwaarts zeer diep is; meer op den voorgrond zagen wij eene allerbevalligste groep kokosboomen; hier gekomen, draaiden wij regts af, hebbende het huis van *Groot-Piscadero* regt voor ons. Hier afstijgende vond ik een gul gastvrij onthaal, bij landelijke ongedwongenheid, waarbij tevens zindelijkheid, orde en huishoudelijkheid heerschten, waarvan in de stad geen zweem gevonden wordt, ofschoon de gastvrijheid ook daar allen lof verdient.

Terwijl de oude heer, mijn reisgenoot, bij zijne schoondochter vertoefde, deed ik met zijnen zoon

eene wandeling naar de zoo vruchtbare vallei en tuin, in welken de straks gemelde kokosboomen stonden, zijnde tevens met eene groote verscheidenheid van andere vruchtboomen van een' weelderigen groei beplant. Ook de maïsbouw en schapenteelt droegen in alles kenmerken, dat de Heer SCHOTBORGH een kundig, oplettend en werkzaam landbouwer was. Het genoegen, dat ik op deze wandeling smaakte, deed ons langer uitblijven, dan wij ons wel voorgesteld hadden, zoodat de oude heer reeds stadwaarts gekeerd was. Dit tot ons leedwezen eenmaal zoo zijnde, begaven wij ons, ofschoon het reeds laat was, aan het *breakfast*, en hernieuwden daarna onze wandeling, zoodat ik niet voor den donkeren avond, in mijne eenzaamheid, naar de stad reed.

c. Hato.

Hoezeer een weinig tijds overslaande, zullen wij ons nu naar het Noorden des eilands begeven, doordien zich dit uitstapje het geschiktste in opvolging van het vorige laat behandelen, en slechts weinig verder is.

Reeds lang had ik den wensch gekoesterd, om de merkwaardige grot van *Hato* te bezigtigen, liggende aan de steile noordkust des eilands in *Midden-Divisie.*

Ten einde tot dit doel te geraken, had de Heer Mr. C. C. ROMER, Auditeur militair en kommissaris van policie de vriendelijkheid, van zijnen broeder M. ROMER, eigenaar en bewoner van *Hato*, en

districtmeester van *Midden-Divisie* van dit mijn verlangen te verwittigen. Deze had dan ook de goedheid, eene chais naar de stad te zenden, om mij af te halen.

Zondag den 29 December reed ik dan des morgens te 6 ure met den gezondenen *Bakeer* (pikeur) naar *Hato*. Aan het meergemelde planken huisje gekomen, reden wij regts af, hebbende ter regter zijde de groote fraaije gebouwen *Marchena* of *Buena Esperança* (goede hoop) genaamd, en het meer noordelijk gelegene *Casparito* of *Kattenberg*, welke beide op heuvels zijn gebouwd. Verder noordwaarts komende, hadden wij ter regterzijde *Rozendal*, eene ruïne van muren zonder dak, en gedeeltelijk omgevallen, liggende eveneens op eenen heuvel. Hierna hadden wij ter linkerzijde eene kleine woning, *Paradijs* genaamd; van hier komt men aan *Bethlehem*, alwaar zich de weg in tweeën verdeelt, gaande de linkerarm naar de westpunt; hier draaiden wij regtsaf, zoodat wij dezen armoedigen tuin links lieten liggen; vervolgens hadden wij regts den kleinen tuin *Vredenburg* of *Toefielsrijke*, en ter linkerzijde in het verschiet *Mahoema*. Hierna hadden wij ter regterzijde eenige armoedige hutten van vrijlieden (*), tusschen dorre sobere maïsvelden, welke *Espérance* of *Gijsbert Raven* genaamd worden.

Verder noordwaarts kwamen wij op eene kale

(*) Hierdoor verstaat men gemanumitteerde of vrij gegevene slaven.

zandige vlakte, of liever vallei, tusschen barre rotsen en losse ruwe steenklompen, leidende door eene bergkloof naar de poort van *Hato*. Hier door zijnde, bevindt men zich op eene merkelijke hoogte, waar de weg links omdraait. Van dezen hoogen stootenden steenweg ziet men ter regterzijde als van boven op de ruime zee neder, en ter linkerzijde tegen eene steile blaauwe rotswand, in welke zich tevens de bedoelde grot bevindt, terwijl wij regt voor ons naar het Westen het woonhuis en de veekoralen van *Hato* zagen. Dezen klipachtigen weg, op welken de chais scheen te zullen moeten verbrijzelen, over zijnde, komt men aan een, onder den weg door gemetseld steenen riool, leidende een' niet zwaren, maar altijd loopenden straal bergwater, dat hier uit eene koele bron ontspringt, in een' vierkanten opgemetselden bak. Deze bron of fontein voorbij zijnde, heeft men ter linkerzijde eene kleine ommuurde begraafplaats, waarop eenige gemetselde graven staan; een derzelven heeft op een vierkant stuk hout deze inscriptie:

DEN DAPPEREN VADERLANDER,
DEN HEERE
KORNELIS GERHARD EVERTSZ.
KAPITEIN KOLONEL TER ZEE
EN KOMMANDANT IN DE HAVEN VAN
CURAÇAO.
GESNEUVELD DEN 1 JANUARIJ 1807. (*)

(*) Zie *Geschiedenis*, § 22.

Voorbij dit kerkhof zijnde, rijdt men eene tweede en grootere waterleiding van het gebergte over, welk water eerst in eenen grooten, in het vierkant gemetselden bak ter linkerzijde vergadert. In dezen bak staat op palen een vierkant theehuisje, om en onder hetwelk, onder het dikke groene eendenkroos, eene menigte vischjes zwemmen. Aan de andere zijde van den weg, verder de helling der vallei op, is een nog ruimere bak, in welken het water uit den eersten wordt afgeleid, en uit welken eene menigte vruchtboomen en tuingroenten, zoo door steenen riolen als met gieters, gedrenkt en begoten worden. Na een uurtje rijdens van de stad bevonden wij ons dan voor het woonhuis van *Hato.*

Hato, een Spaansch woord, hetwelk zooveel zeggen wil als veeplaats, is voor deze Plantaadje eene zeer goede benaming, dewijl het vee door de uitgestrekte kustlanden, die zeer goede weiden opleveren, terwijl de bronnen altijd goed water geven (*), hier grooter, zwaarder en vetter valt, dan op eenige andere plaatsen van *Curaçao.* Dit schoone, vlezige en vette vee is dan ook zeer gewild.

Vroeger behoorde deze Plantaadje aan het land,

(*) Dusdanige bronnen vindt men ook aan den westkant van *Hato*, welke insgelijks zeer zuiver en drinkbaar water opleveren; echter is hetzelve voor vreemdelingen een stellig purgatief Het bevat geene andere mineralen, dan een weinig ijzerdeelen, en men heeft voorbeelden, dat oude en verzwakte gestellen, door zich in dit water te baden, geheel hersteld zijn geworden.

hebbende in het jaar 1790, volgens het vroeger aangehaalde rapport van Heeren Commissarissen GROVESTEIN en BOEI, 99 koppen slaven, » waarvan'' — zoo als het rapport luidt, — de Directeur des eilands alle voordeelen trok, en de compagnie alle schaden had." Dien ten gevolge werd *Hato* en de landsplantaadje *De fuik* in *Oost-Divisie*, in het jaar 1797 publiek verkocht.

Niet alleen werd ik hier ongemeen vriendelijk en gastvrij ontvangen, maar de Heer ROMER had daarenboven de goedheid, mij zelf in de *druipsteengrot* te vergezellen, ofschoon niet meer door nieuwsgierigheid tot het doen van dezen moeijelijken togt aangespoord wordende. Daar het juist zondag was kon een genoegzaam aantal negers ons vergezellen, zonder aan huns meesters werk te kort te doen, waardoor deze grot anders dikwerf schadelijk voor de bewoners van *Hato* is, zoowel als door de vele bezoeken aan hun huis, gelijk Mevrouw ROMER mij niet onduidelijk te kennen gaf.

Aan den voet des bergs komende, beklommen wij denzelven van punt tot punt, welke tusschen scheuren en gaten uitsteken; — eene barre naakte rotswand, met eene menigte door lucht en water uitgeteerde holligheden, even als ontdooid ijs, en van eene blaauwe kleur moesten wij nu, ter hoogte van bijna 20 Ned. ellen, beklimmen. Hier gekomen, vonden wij eene kleine vlakke plaats, beneden aan eenen overhangenden steilen wand. Van deze bank, welke ongeveer eene Nederl. el breed is, heeft men een allerprachtigst gezigt op de zee

en de kust, tegen welke de zee allergeweldigst brandt. Deze branding bevindt zich wel 200 voet beneden den ingang der grot. Het is tevens de moeite waard, hier het klimmen en springen van schapen en geiten, vooral van de laatste, tegen de steilste rotswanden en op hooge smalle uitstekende punten, te zien. Drie à vier passen verder westwaarts komt men aan de vrij ruime poort van de grot, zijnde 3 à 4 el hoog, van eene onregelmatige gedaante, ofschoon niet zoo breed als hoog.

Alvorens het daglicht te verlaten, moest ik hier mijne oogen nog eens laten rondweiden op het verrukkelijk schoone Panorama van verschillende voorwerpen. Nabij de kust zagen wij op de lage landen groote kudden van runderen, schapen en kabrieten; meer op den voorgrond uitgebreide maïsvelden, alsmede het hofje en den tuin van *Hato*; tegen het noordwesten ziet men het woonhuis, staande in lengte zuidoost en noordwest; benedenwaarts ziet men loodregt op een' puntigen kalen steengrond, waarvan het akelige gezigt toeneemt door het denkbeeld, dat iemand, die hier viel, tot gruis zou worden verpletterd. De grotpoort 15 à 20 passen ingegaan zijnde, komt men aan eene ingemetselde deur, welke hier door den vroegeren eigenaar van *Hato* werd geplaatst, om de grot te kunnen afsluiten, eensdeels opdat zij geene schuilplaats aan weggeloopene slaven zou kunnen aanbieden, en anderendeels, om de kabrieten er buiten te houden. Tegenwoordig is het echter slechts een kozijn zonder deur. Hier binnen zijnde, zagen wij

reeds eenige vuren, die ons vooruit geloopene slaven hier hadden aangelegd. Hier ontstaken een twaalftal negers nu ieder eene flambouw, bestaande uit kardoesjeshout, (*cilinder cactus*) en drooge maisstokken. Echter geven de laatsten zulk een' scherpen rook van zich, dat men bijna niet uit de in tranen zwemmende oogen zien kan.

Maar hoe onzen verderen bergweg nu naar waarde en naar den aard der zaak te beschrijven? van alle zijden door flambouwen omgeven, volgden wij eenen onregelmatigen gang, welke aan alle zijden onder en boven, hoogten en laagten, punten en knobbels, holen en gaten vertoonde, en zich in een' eeuwigen nacht, en eene onbegonnene angstbarende duisternis scheen te verliezen. Met wankele schreden drongen wij, met behulp van het fakkellicht, dezen hobbeligen gang verder door, en daalden nu eens meer, dan weder minder steil naar beneden. Nadat wij het lieve daglicht reeds lang hadden verloren, en ons reeds eene verbazende lengte ver in deze spelonk bevonden, kwamen wij in eene hooge, ruime, verwelfde kapel. Hier sloegen de negers de flambouwen, om dezelve beter licht te doen geven, op de druipsteenpilaren, die eveneens glinsterden en te zamen gegroeid of gestold waren als ijstappen. Vervolgens zwaaiden zij dezelve om hunne zwarte kroesharige koppen en witte oogen en tanden, in dit spookhol rond, terwijl andere negers hier en daar in duistere gaten kropen, en met hunne naakte zwarte huid, een akelig voorkomen hadden, zoo dat het was alsof wij ons op weg

naar den, in de fabelkunde der ouden beruchten *Tartarus* bevonden. Het spreekt van zelf, dat men zich in deze kapel predikstoel, nissen, beelden, kolommen en andere figuren scheppen moet, — en waarlijk, men vindt hier van dat alles veel gelijkenissen; ook hebben sommige druipsteenkegels de gedaante van beelden, die door ouderdom armen of beenen hebben verloren, zijnde in nissen of tusschen hooge kolommen en pilasters geplaatst. De wanden en gewelven waren geelachtig wit en op sommige plaatsen groen, eveneens als de vochtige muren van sommige kerkers, wordende hier en daar in zijdelingsche grotten door eene zwarte, schrikbarende duisternis afgewisseld.

Boven in het verwulf hingen eene menigte gele en witte tappen of punten van lekkende en nu en dan druipende Conussen, welke beneden zich de opgroeijende kegels formeren, om welke het ziltige water hier en daar zijdelings aangroeit, eveneens als eene afloopende smeerkaars of stollend kaarsvet aan den kandelaar. Deze kegels doorslaande, vindt men ze van binnen ringsgewijze aaneengegroeid, even als een beetwortel.

Uit de zoogenaamde kapel gingen wij ter regter zijde eenen gang in, welke naauw en bogtig was. Deze leidde ons in een ander en veel grooter gewelf, in welks midden een groote zware rotsklomp lag, welke van boven neêrgevallen was. Boven in het midden van het verwelf zag men een langwerpig rond gat, zich naar het Noorden vernaauwende, door hetwelk wij weder den helderen hemel

zagen. Boven hetzelve hingen verschillende takken van heesters, welker bladeren van uit deze diepe duisternis eene prachtige groene kleur tegen het heldere daglicht opleverden.

Bij latere meting bevond ik de diepte van deze grot te zijn zestien ellen en ruim zes palmen. Hoe flaauw het daglicht ook in dit onderaardsche spookhol doorbrak, was het echter veel liefelijker, dan dat van de flambouwen. De mengeling van gewaarwordingen in dit woeste natuurtafereelen opgewekt, deed mij uitroepen: » God is groot, en wij begrijpen Hem niet!" (ELIHU in het boek JOB.)

Deze ruimte weder doorgegaan zijnde, scheen de duisternis tot eene voelbare zelfstandigheid te zijn toegenomen. Ook moest men zeer op zijne hoede zijn, om de duistere zijdelingsche gangen en holen met diepe benedenwaarts loopende gaten niet in te slaan, of op andere steile plaatsen niet te glijden of te rollen, dewijl hier en daar zeer puntige scherpe steenen uitstaken. Dan eenmaal door de nieuwsgierigheid op deze donkere wegen gebragt zijnde, moest ik de verdere kloven in haren natuurlijken loop volgen, zoodat de nieuwsgierigheid in noodzakelijkheid verkeerde. Niet zonder vrees of gevaar drong ik dezelve dan verder door, terwijl onze fakkels slechts een te bleek en te gering licht verspreidden, om de ons omgevende dikke duisternis te verdrijven, waarbij ik zuchtende uitriep: » O onbegrijpelijke natuur, wat zijn onze wegen, om uwe grootheid en zamenhang na te sporen? Niets anders, dan volslagene duisternis en onzekerheden.

Hoe zwak is ook hier niet het licht, dat wij in uwe navorsching volgen! En dit schemert slechts, wanneer wij ons in de bovennatuurkundige wetenschappen verdiepen, om de werking der natuur na te gaan en op te lossen."

Verder gaande treft men benedenwaarts loopende gaten, waardoor men in eene tweede verdieping van grotten, en vandaar weder in eene derde komen kan, want de geheele berg is hol, gelijk eene spons, maar niet overal toegankelijk, ofschoon men bij nader onderzoek misschien veel meer grotten ontdekken zou; echter zijn de negers voor sommige holen zeer bevreesd, zoo als zij voorgeven wegens onbekende putten en afgronden. Mij hier in eene naauwte met rug en voeten vastzettende, droogde ik mijn met tranen vermengd zweet, het gevolg van den helschen smook der fakkels, van mijn gezigt; en daar hier in eene holte eenig water stond, zijnde eene natuurlijke vergaârbak, gaf mij het wasschen met dit koele water niet weinig verfrissching aan de oogen. Doch hoe keek ik op, toen ik hier diep benedenwaarts door eene niet breede scheur licht zag, terwijl een zwart wezen naast dezelve over den grond kroop; — het was hier een regt tooverhol; overal zag ik fakkels komen en verdwijnen, uit en door gaten en kloven, welke de negers doorkropen. Ik gaf mijn verlangen te kennen, om die benedenste gangen en gewelven ook in te kruipen, waarop mij een slaaf met eene flambouw vooruitging, dien ik op handen en voeten volgde, en die mij op de steilten ondersteunde.

Doch hier was alles hetzelfde, behalve dat de ademhaling (ook door vermoeidheid) korter en moeijelijker werd. De fakkels gaven in deze muffe gaten een flaauw en somber licht; en de vrees, dat dezelve geheel zouden uitgaan, waardoor wij dan onmogelijk eenen uitweg zouden hebben gevonden, zoodat er geen sterveling van ons zou teregt gekomen zijn, zoo als de Heer ROMER en de negers eenpariglijk erkenden, deed ons besluiten, om deze kromme gaten en holen te verlaten, en naar de bovenverdieping op te klouteren. Ik dacht bij mij zelven aan de woorden van den wijzen SALOMO, wanneer ik in de kromten, door de duisternis, tegen de scherpe wanden stiet: » Daar is een weg, die iemand regt schijnt, maar het laatste van dien zijn de wegen des doods," (*) — zoodat ik mij aan de les van PAULUS hield: » Ziet dan, hoe gij voorzigtiglijk wandelt, niet als onwijzen, maar als wijzen." (†) Boven zijnde, gingen wij weder een' bekenden gang in, leidende ons naar eene ruimte, alwaar een zeer groote druipsteen lag, om deszelfs gedaante *'t Kanon* genaamd; andere geleken naar de ondereinden van afgezaagde boomen, boven welke Conussen hingen, in kleur en gedaante als nierbedden van vette runderen; deze spelonk was in woestheid en verscheidenheid eene der schoonste van die, welke ik hier gezien heb, en leverde eenige prachtige versteeningen op. Vervolgens kwa-

(*) Proverb. 14: 12.
(†) Ephes. 5: 15.

men wij in de zoogenaamde *keuken*, zijnde een halfrond met zwarte wanden, en eene zijdelingsche grot, in de gedaante van een' bakoven, terwijl de grond met eene zwarte zachte stof bedekt was, veel naar snuif gelijkende, hetwelk ik echter voor vleermuisdrek hield; echter werden deze hier maar zelden gevonden, zoodat ik er zelfs geene enkele heb gezien.

Ook dit hol was ongemeen muf, en door de steeds rookende maïsstokken zoo benaauwd, als het in eene bokkinghang zijn kan, zoodat wij nu door een' anderen gang terugkeerden, in welken de negers een' *rat* doodsloegen, zijnde het eenigste levend gedierte, dat wij in deze kluizen hadden aangetroffen. Deze gang was laag van boog, zoodat men voorzigtig moest zijn, om zich niet tegen de scherpe Conuspunten te stooten. Deze benaauwende holten, de verblijfplaats van heksen, toovenaars en obscuranten, die het daglicht schuwen, door zijnde, kwamen wij aan eene ruimte, alwaar eene menigte namen, meestal met houtskool geschreven, aan de wanden stonden. Hier sloeg ik, met hulp van de negers, het bovenste gedeelte van een' fraaijen druipsteen af, op welken alle 25 à 26 sekonden een droppel water viel. (*)

(*) Later heb ik, bij mijne komst te *Groningen*, het bovenste gedeelte van dezen druipsteen, benevens den Conus, welke in een' nog druipenden staat boven dezen kegel aan het verwulf hing, aan het kabinet van natuurlijke historie der gemelde stad geschonken. Zie bladz. 22

Deze ronde, kamer mede vol prachtige beelden noemde ik het *Pantheon.* Eindelijk kwamen wij dan weder op onzen vorigen weg, de kapel, te regt, en nu zag ik, hoe genoegelijk en merkwaardig die grot ook zijn mogt, met eene zekere vreugde het lieve daglicht terug. Buiten de grot gekomen beklom ik den berg, om van boven door het zoo even gemelde gat in de ruime spelonk neder te zien, en de diepte met eene koord en een' steen te meten, maar de negers wilden mij het naar beneden zien als met geweld beletten, omdat men, duizelig wordende, — zoo als zij zeiden, dat eens geschied was, — ligt naar beneden kon vallen; echter kroop ik op mijn' buik zeer voorzigtig naar den rand, wel vertrouwende, dat mijn hoofd ligter was, dan het overige gedeelte van mijn ligchaam; ik praaide den binnen zijnden en mij afwachtenden neger, en volvoerde de meting, terwijl twee negers mij aan de beenen vasthielden. Beneden gekomen zijnde, hetgeen nog veel moeijelijker viel, dan het opklimmen, erkende ik volmondig aan den mij afwachtenden ROMER, dat de moeite, om het bovengedeelte van den steilen berg met scherpe rotspunten en dorens te beklimmen, geenszins door het gezigt in eene duistere grot, waar het daglicht slechts flaauw schemerde, en hetwelk men te voren van nabij gezien had, vergoed werd.

Beneden zijnde werd mij het stof van de laarzen

---

van het 12° vervolg der aangekomene voorwerpen, te *Groningen*, bij OOMKENS, 1835.

geveegd, niet zoozeer om ze te reinigen, als wel om een weinig handgeld te bekomen. » Om de wille van de smeer likt de kat de kandeleer," zegt vader CATS. Nu moest ik dan ook aan een twaalftal negers nog al eene belangrijke fooi geven.

Geheel beneden zijnde, wandelde ik met den heer ROMER oostwaarts op, alwaar men ook verwonderlijke grotten en holen in den hoogen rotswand ziet. Ook groeit de *Mahoboom* hier op de verwonderlijkste wijze op en uit pure steenen en klippen.

Op *Hato* wedergekeerd, nuttigden wij een smakelijk *breakfast*, en wandelden vervolgens naar het strand en de maïsgronden, welke laatste, ten gevolge van langdurige droogte, niet veel beloofden. 's Nachts op *Hato* overblijvende, bezigtigde ik den volgenden morgen het vee in de kralen, en keerde daarna met den vriendelijken ROMER naar de stad terug.

§ 7.

West-Divisie.

Van *Piscadero* in de stad terug gekomen zijnde (zie § 6, B.), vond ik een invitatiebiljet op de tafel, van Mevrouw de weduwe VAN DER MEULEN, tot het bijwonen van een bal, hetwelk plaats zou hebben in den tuin *Welgelegen*, op vrijdag den 6 December, bij gelegenheid dat hare dochter met den Heer VAN DALEN, 2° Luitenant aan boord van Z. M. brik van oorlog *Pegasus* in ondertrouw zou worden opgenomen. Doch hoe gaarne ik mij ook

hiervan wenschte te verschoonen, als willende liever een' zweettogt op de bergen, dan in de danszaal ondernemen, kon ik zulks niet wel afslaan, doordien de Heer M. E. VAN DER DIJS, met wien ik naar de westpunt zou rijden, tevens met deszelfs kinderen verzocht was, en deze laatsten, (eene huwbare dochter, en een aan de Akademie te *Leyden* studerend jongeling) hierdoor dan ook te veel zouden verzuimd hebben. Hun billijk verzochte uitstel van de reis werd dus ook dadelijk goedgekeurd.

Wij gingen dan op vrijdag avond naar het bal en stegen niet voor zaturdag achtermiddag, te 5 ure, te paard. Ons gezelschap bestond uit den ouden Heer VAN DER DIJS, deszelfs zoon NIKOLAAS, mijn persoon, en een' *Bakeer* tot voorrijder, hebbende deze laatste voor mij een' bruinen hengst gezadeld, een koppig, brutaal dier, hetwelk ik niet dan met moeite in bedwang kon houden.

Wij reden dan door de Breestraat naar *Plantersrust*, vanwaar wij het gebergte van *Coro* zeer duidelijk konden onderscheiden. Vervolgens reden wij voorbij *Welgelegen*, waar wij den vorigen nacht de dames van *Curaçao* met de voornaamste ingezetenen bij elkander hadden gezien; doch hij, die deze dames schoon en bevallig noemt, moet voorzeker eene lange zeereis hebben gemaakt; — eene gevolgtrekking, die ik niet alleen afleidde uit het bijwonen van een enkel bal, alwaar opschik, dans en houding uitsluitend worden ten toon gespreid, maar ook uit den dagelijkschen omgang. Van hier reden wij langs het links gelegene *plankenhuisje* naar

Bethlehem, waar zich de weg in tweeën scheidt. Wij draaiden hier links af, en lieten *Bethlehem* regts van ons liggen.

Van hier gaat de weg over eene barre, naakte vlakte, welke met stekelachtige jufvrouwen en gevaarlijke doornheesters, (*Wabie's*) als bezaaid is. Beide deze scherp gewapende struiken groeijen over geheel *Curaçao*, op rotsen en bergen zoowel, als op derzelver hellingen en in de valleijen. Ze zijn in de grootste menigvuldigheid over het eiland verspreid, zoodat ik deze twee plantsoorten als de heerschende van hetzelve heb beschouwd. De eerste behooren tot de cactusplanten en de laatste tot de doornheesters, waarvan bij de beschrijving van het plantenrijk nader.

Deze vlakte over zijnde, vanwaar men ter regter zijde de Plantaadje *Mahoema* op eenigen afstand van den weg heeft, komt men aan *Grootberg* met de regts gelegene Plantaadje van dien naam. Niet dat deze berg juist zoo bijzonder hoog en groot is, maar deszelfs klippige hoogte is, althans in omtrek, de voornaamste op dezen geheelen weg. Een weinig verder komt men aan *Kleinberg;* van hier ziet men, zoo ter regter als ter linkerzijde, op de bruischende golven der wentelende zee, doordien het eiland, te dezer plaatse, van de eene kust naar de andere, slechts een kwartieruurs breed is.

Kleinberg over zijnde, heeft men een' langen, regten, eenzamen weg, die, zonder bogten zijnde, gevolgelijk zeer vervelende is, eveneens als het den menschen op den weg des levens gaat. Daar-

bij heeft deze weg bijna geene hoogten of laagten; geene rijzing of daling, maar loopt steeds eenzelvig over eenen rotsachtigen, dorren grond, tusschen ellendige struiken en doorngewassen voort, welker verwaaide onvruchtbare kruinen door de hier altoos heerschende oostewinden, alle naar het Westen oversteken, staande als staarten van niet pronkende paauwen, slechts aan den westkant dwars van den stam af.

Aan de zuidzijde van dezen weg, dien men hier *het gebed zonder einde* noemt, heeft men een kale bergketen, waar van de hellingen met verweerde *groensteen* bedekt zijn; echter is de groene kleur van dit *Dioriet* door de daarin aanwezige ijzerdeelen verloren gegaan, en door eene roestkleur vervangen.

Tegen de eenzame, tusschen den weg en het strand gelegene plantaadje *Daniël* gekomen zijnde, reden wij bij den Heer LESUEUR op, en vermeenden hier eene gelukkige armoede te ontwaren, — eene oudvaderlijke levenswijze met oostersche gastvrijheid, deed mij aan de aartsvaderlijke herderstijden herdenken, terwijl gezondheid en tevredenheid op ieders gelaat stonden te lezen. Het gulle aanbod van gekookte en nog heete Cabrietenmelk werd door ons geenszins versmaad, en hoezeer dit hier zonder eenige bijvoeging of vermenging genuttigd wordt, is hetzelve op zijn' tijd smakelijk en meer verkwikkende, dan de hier algemeen gebruikt wordende rumgrog (rum en water). Het ruischen der golven op het steile ongenaakbare Noorderstrand, deed mij

onwillekeurig aan mijn avondverblijf van *Pontac*, aan kaap *l'Aguillas* in *Zuid-Afrika* denken.

Na een uurtje toevens reden wij van *Daniël* naar *Siberie*, (niet in het Noorden van *Rusland*, maar eene aldus genoemde Plantaadje in het Noorden van *Curaçao*); en zulks nog altoos langs den vervelenden weg, *het gebed zonder einde.* Op *Siberie*, liggende ten Zuiden van den weg, bleven wij bij den Heer A. MULLER, grondeigenaar, koopman en uitgever der Curaçaosche Courant, overnachten.

Zondag morgen, den 8 December, hadden wij, nadat het des nachts geregend had, een fraai gezigt op de noordkust van *Curaçao*, alwaar *St. Pedro* ligt; verder ziet men de bogt van *Hato*, en meer in het verschiet het gebergte van *Bonaire.*

Het gezelschap voorgesteld hebbende, om van den schoonen morgen gebruik te maken, en een togtje naar den zuidkant van het eiland te doen, ten einde de daar zijnde zoutpannen te bezigtigen, werd zulks dadelijk aangenomen, de paarden werden gezadeld, wij stegen op en reden nu door eene smalle klippige bergkloof, naar het Zuiden. Op het hoogste punt van de straks genoemde bergketen zijnde, zagen wij den *St. Anna'sberg* op den vasten wal in het verschiet, vertoonende zich als een afgeknot suikerbrood. (*)

(*) De eenzame *St. Annaberg* ligt op het schiereiland *Peraguana;* dieper landwaarts komt men aan bergen, welke tot dien tak van de *Andes* behooren, die zich in *Nieuw-Granada* van de hoofdketen scheidt, en oostwaarts niet ver van *Cumana* eindigt.

De Plantaadje *Arrienkok* voorbij zijnde, welke wij ter linkerzijde lieten liggen, kwamen wij aan een ruim binnenwater, *het Rif* genaamd, liggende bij de *St. Mariakaap*, bewesten de *Bullebaai*. Aan dit rif waren zeer uitgestrekte en winstgevende zoutpannen aangelegd, welke pannen, sommige van wel 10,000 Ned. el oppervlakte, met muren en dijken van klipsteen en klei afgedamd waren. Gewoonlijk maakt men deze dammen van een' regt opstaanden muur, zonder eenige helling van aarde er aan te geven, ten einde ze daarmede te ondersteunen, zoo als de stortdammen en de rooijen gemaakt worden. Deze laatste, om de sterke afstrooming van het bergwater te beteugelen, of het gevallene regenwater op te houden en te behouden, bestaan uit een gedeelte steen en een gedeelte klei, zijnde de klei naar het gebergte of het te bewarene water gekeerd.

Deze dammen zijn gemeenlijk vier en een halven voet hoog, en de muur boven twee en beneden zes en een halven voet dik, glooijende voet op voet (45°). De kleidam, tot aanvulling aan de

---

Meestentijds is de *St. Annaberg* voor de bewoners van *Curaçao* onzigtbaar, maar vertoont zich somtijds ongemeen duidelijk, even eens, als zulks het geval met het eiland *Helgoland* is, liggende zeven mijlen van den mond der *Elbe* verwijderd, en zijnde op de vaste kust doorgaans onzigtbaar. Echter treedt het somtijds zeer duidelijk van achter den waterspiegel te voorschijn, zoodat men niet alleen den vorm en de gedaante dezer rots, maar zelfs het daarop gelegene dorp, onderscheiden kan.

waterzijde, is gemeenlijk meer dan eens zoo breed met eene vlakke helling. De grond, tot dezen aarden dam te bezigen, moet goed van groote en kleine steentjes gezuiverd worden, om denzelven wel waterdigt te houden. De groote zoutpannen kunnen bij gunstige saizoenen, zijnde voor dezen tak van nijverheid droogte, wel een vat per quadraat Ned. el, of 10,000 vaten opleveren, namelijk dan, wanneer men drie oogsten in een jaar heeft. In de nabijheid dezer pannen lag een hoop zout in voorraad, van ongeveer 2000 vaten, hebbende eene zeer groote, grove blanke korrel. Van buiten had deze aan de lucht blootgestelde zouthoop, door zon en regen verwaterd en zamen gesmolten, en eene graauwachtig-witte kleur hebbende, op een' afstand volkomen de gedaante van een' langwerpigen hoop schelpen, zoo als men dezelve in *Nederland* bij de kalkovens ziet.

Terwijl wij bij dit rifwater waren. vervoegde zich ook de Heer JAN ROMER bij ons, met welken wij nu naar *Siberië* terugreden.

Hier gezamentlijk, onder vrolijke scherts, het middagmaal genuttigd hebbende, besloten de Heeren MULDER en ROMER ons naar *Savonet* te vergezellen, liggende *Siberie* nagenoeg op de helft van de stad naar *Savonet*, zoodat wij nu met den *Bakeer* of voorrijder zes personen uitmaakten.

De laan van *Siberie* uit zijnde, reden wij links af, en vervolgden *het gebed zonder einde.* Eindelijk hadden wij ter linkerzijde de Plantaadje *Fortuin* en vervolgens het regtsaf liggende *Ascen-*

sion. Hier voorbij zijnde heeft men aan denzelfden kant een steilhoekigen berg, een' barren rotsklomp, die door geoxydeerde ijzerdeelen bruingeele wanden heeft. Ten Westen van dezen berg ligt de Plantaadje *Patrix*, bestaande uit dorre steengronden, waarop een geel huis met twee vleugels. Eindelijk kwamen wij op het links liggende *Barber* of *Cabrietenberg*, alwaar wij bij den Pastoor M. J. NIEWINDT en den kapellaan E. VAN LOMMEL een weinig opreden. Echter sloot zich de laatste dadelijk op, doordien hij den beker wat sterk gevuld, en wat dikwerf voor zichzelven geleegd had; dit gemis echter werd door het vriendelijke onthaal van den Heer NIEWINDT ruim vergoed. Deze Heer had de goedheid, mij naar de hier staande kapel te begeleiden, zijnde een vrij ruim, doch zoo uit als inwendig zeer eenvoudig gebouw, hetwelk niets opmerkenswaardigs bevat. Van hier onzen weg vervolgende, hadden wij regts den berg *St. Antonie* en vervolgens links de Plantaadje *Hieronymo*, vanwaar wij nu naar *Savonet*, de plaats onzer bestemming, reden.

Savonnet, hetwelk ten noordoosten van den *Christoffelberg* ligt, werd naar den hier groeijenden zeepboom (*Savonnier*) aldus genaamd, en is thans met het meer westelijk gelegene *Zorgvliet* vereenigd, zijnde nu eene der belangrijkste bouw- en veeplaatsen van geheel *Curaçao*, en volgens sommige deskundige planters de eerste en voornaamste van alle Plantaadjen.

Na eene verkwikkelijke rust gingen wij maandag

morgen de uitgebreide, in cultuur gebragte maïsvelden bezigtigen, zijnde allen in eenen weligen en zindelijken staat, hoezeer het saizoen voor het eerste zeer ongunstig was geweest.

De kleine donkergroene maïs stond hier zoo groot en voordeelig, als ik ooit te voren gezien had. Ook de groote vruchtbare tuin, *Hofje* genaamd, bevatte eeene menigte soorten van vruchtboomen en warmoezerij-gewassen, waarvan de voortbrengselen op een' ezel naar de stad gevoerd werden, en, in vergelijking van den afstand, een nietsbeduidend voordeel opbragten; ook moest men de gewassen, bij de menigvuldige, op *Curaçao* heerschende droogten, bestendig door begieting en bedekking van de wortels tegen de kracht der zon, in leven houden, waarvoor echter in deze vallei groote en fraai gemetzelde putten aanwezig waren, waarvan ik mij de aangename badplaatsen levendig herinner.

Vooral van *Zorgvliet*, hetwelk zeer hoog op den top van een' berg ligt, heeft men op deze vruchtbare vallei met het hooge, daarin gelegene kokosboschje, alsmede op het woonhuis, magazijn en veekralen van *Savonnet* een zeer fraai gezigt, hetwelk door treurige herinneringen afgewisseld wordt, op het zien der ruïnes van het voormalige, iets oostelijker gelegen hebbende woonhuis, welks brokken van muren nog tot een monument van de heldendaden des Engelschen brandstichters MURRAY dienen, die in het jaar 1806 het westelijke gedeelte des eilands plat brandde en de partikuliere eigendommen der weerlooze landbewoners verwoestte, — eene daad, de Britsche na-

tie waardig; men herinnere zich slechts de brandstichting op het arme onmagtige eiland *Terschelling* in 1666, die van het eiland *Onrust* in 1808 door den Engelschen Admiraal DURIJ en vele andere.

De Plantaadje-woningen, voor welke doorgaans zeer hooge stoepen liggen, dewijl ze meerendeels aan hellingen van heuvels gebouwd zijn, staan meest alle in lengte Oost en West, en zijn zelden meer dan ééne verdieping hoog.

Maandag zouden de Heeren MULLER en ROMER weêr huiswaarts zijn gereden, maar de vreugde, dat er dien dag zeventien lijnen of strepen regenwater was gevallen, had ook geen' droogen avond ten gevolge, dien wij dan regt vrolijk in de wolken (van tabaksrook) doorbragten, blijvende de reis tot dingsdag morgen uitgesteld.

Na het vertrek dezer Heeren deed ik met VAN DER DIJS eene wandeling door de naburige valleijen en maïsvelden.

Woensdag morgen een ander toertje willende doen, werden er drie ezels voor ons gezadeld, en nu reden wij met deze langooren naar de *Savonet-baai*, zijnde een weinig beteekenende ondiepe inham, aan welken een bosch *Manchenilleboomen* gelegen is. De baai zelve levert echter een zeer woest tooneel op. Hier naar toe rijdende, waren wij door de kleine lastdieren gedurig in gevaar, om met onze voeten en beenen in de *wabie* en cactusdoornen te geraken, waarop: » Pas op je beenen!" zeer algemeen was. Niet minder zorgvuldig was de waarschuwing in het Manchenillabosch:

» *Pas op je oogen!*" want wanneer men het sap van een blad dezer boomen in de oogen kreeg, zou zulks eene stellige onherstelbare blindheid ten gevolge hebben.

Dat wij de bedoelde baai naderden, werd ons door een verschrikkelijk gedruisch eener zware branding aangekondigd; aan het witte zand gekomen, ziet men aan weêrszijden de rotswanden op de wonderbaarlijkste wijze zamengesteld, welke van onderen door diepe holen en zwarte grotten ondermijnd zijn. Boven deze gaten en holen ziet men lange, ronde of ovaal geschuurde klippen, alle in een' lossen, niet verbonden' staat zamengepakt, alsof ze uit zee op elkander gerold waren, zich voordoende als zware beenderen van dieren uit de voorwereld. Boven deze losse graauwe steenen wordt het weder eene enkele zelfstandigheid van een zeer vast zamengepakt ligchaam, zijnde als 't ware een deksteen van *Mammouths en reuzenbeenderen.* Deze zonderlinge onbegrijpelijke rotsen te beschrijven, *is mij* geheel ondoenlijk; — alles predikt wording en vernietiging, ommekeer en bestaan, zijn en vergaan; — maar hoe? ziedaar de groote vraag, welke wij kortzigtige stervelingen ons dikwerf vermeten, door loutere gissingen op te lossen.

Aan de westzijde der baai is eene diepe zwarte kloof, in welker wanden de losse onderrotsen zich hier en daar voordoen, alsof het zware en ligtere boomtakken waren; — wanneer men naar boven ziet, schijnen deze ver overstekende, koude, ziltige rotsklompen, uit welke het water steeds af-

druipt, op den huiverigen en in diepen eerbied verzonkenen aanschouwer te zullen nederploffen. Een kille wind voert de drijvende dampen als nevelwolken vol prachtige regenbogen naar boven. De brekende zee voert het bruischende schuim met een verschrikkelijk gedruisch in de zwarte spookachtige holen, in welke de golven met een donderend geraas, bij het uitblazen van dampwolken, te niet loopen, terwijl de groote rijzende kloof bovenwaarts tot in eene kromme rotsscheur vernaauwt.

Boven in deze kloof dekt een afgevallene bloksteen het rampzalig overschot van twee verbrijzelde slaven, welke hier gezonden waren, om koraalsteen voor het branden van kalk uit te werken, bij welke ondermijning deze rotsklomp hun beider grafsteen werd. Hadde ik tijd en instrumenten gehad, ik zou op deze natuurlijke tombe de volgende inscriptie hebben gebeiteld:

Dit is het grafgesteent' van twee verplette slaven,
Door de natuur gesticht op 't graf door hen gegraven;
Stoor thans hun rust niet meer; hun ketens vielen af; —
O mensch! hoe groot ge ook zijt, wij zijn gelijk in 't graf; (*)
Natuur beschermt deez' kluis, en geeft, aan deze kust,
Bij 't buld'ren van de zee, aan uwe slaven rust!

In het midden dezer baai vindt men een' hoogen zoom van grof, wit zand, waarop de golven te niet loopen; hiervan te scheiden, valt den nieuwsgierigen wandelaar ongemeen moeijelijk, door de

(*) Job 3: 19.

veelheid van fraaije, hier aangespoelde schelpen en zeegewassen. Ook vond ik hier eenige zeer gave menschenbeenderen: zijnde zoo wit als ivoor; en wie weet, hoelang dezelve hier reeds door het pekelnat gewasschen en in de zon gebleekt waren! Wat geeft de zee de steunsels van onzen aardschen tabernakel niet veel schooner en reiner terug, dan het duistere graf! Dit levert niets dan rotte en doorknaagde beenderen uit, terwijl die der zee zoo zuiver en wit als leliën zijn.

Deze baai verlatende, reden wij weder westwaarts langs het strand over de zoogenaamde kustsavannes, door welke onderscheidene *rooijen* (drooge slenken, zijnde veelal steile laagten, door welke het bergwater, bij zware regens, met een' sterken stroom naar zee loopt) zich uitstrekken. Aan den *langen berg* komende, beklommen wij denzelven, om het daar zijnde kwarts, met deszelfs fraai gekristallizeerde punten, te bezigtigen. Wij vonden aan dezen berg eene kudde kabrieten of bokken, tusschen de 6 en 700 stuks, en nagenoeg een even groot aantal schapen.

Op den bergtop gekomen zijnde, lieten wij onze oogen op de omliggende heuvels, valleijen en de kust rondweiden, al hetwelk een roskleurig dor aanzien had. Hier op eene wonderlijk zamengegroeide rots plaats nemende, pakte ik mijne verzamelde soldaatjes, polypen, sponsen, mosplanten en fraaije schelpen uit, en bewonderde de eenheid en de zachte schakel der natuur bij hare grootste verscheidenheid. Ook de zamengroeijing en wor-

ding der rots, op welke wij gezeten waren, bragt ons tot eene sprakelooze stemming en stille bewondering. Welk eene zachte schakel van opklimming en overgangen levert de geheele schepping niet op! Nimmer ontwaart men in de natuur plotselinge en snelle sprongen van het eene tot het andere; — alles is klimmen of dalen met zachte afgemetene stappen, terwijl in de tusschenruimte, welke twee verschillende schepselen van een scheidt, een groot aantal schepselen worden gevonden, die den overgang van het eene tot het andere als onmerkbaar doen worden, en eene groote onafgebrokene reeks van volmaking en vermindering daarstellen. Het delfstoffelijk rijk verhoogt zich zoo onmerkbaar met het plantenrijk, als dit met het dierenrijk, en welk eene nuttige studie levert de vergelijkende ontleedkunde niet voor den physiologist op! welke schoone schakeeringen van vormen en kleuren wisselen elkander niet af! waar zijn de grenzen van de planten? wanneer wij de planten, plantdieren, witbloedige dieren gadeslaan, daarna de visschen en slangen beschouwen, en van de laatste tot de roodbloedige dieren opklimmen, naderen wij zonder eenige gaping den mensch. Wij zien in verscheidene planten de duidelijkste bewegingen; de bladeren van het *zinkruid* trekken zich met dezelfde snelheid terug, wanneer men dezelve aanraakt, als de voeler (huid der weekdieren, die zeer gevoelig is,) der polypen.

De werktuigen, die bij de planten tot de voortteeling bestemd zijn, brengen dien toestel voor

een oogenblik in sterke beweging, en doordien deze gevoeliger en prikkelbaarder zijn, ziet men ze ook duidelijker werken.

De meeldraden, en met deze de meelknopjes (*étamines*) of de mannelijke teelwerktuigen der plant, buigen zich over, naderen de vrouwelijke werktuigen of het vrouwelijke stijltje (*pistil*) en storten op den stempel (*stigmate*) hun bevruchtend stof uit, rigten zich daarna weder op, verwijderen zich, en sterven met de bloem, op welke het zaad of de vrucht volgt.

Verwonderde ons, bij de beschouwing van bloemen en heesters deze werking in het plantenrijk, niet minder verwonderlijk is de wording dezer rotsen, die uit duizenden van verschillende grondstoffen zamengepakt, gesmolten en gegroeid zijn, en waarmeê zich dagelijks nog vele andere zelfstandigheden vermengen, die men op de oppervlakte des bergs, in een' lossen staat, als slakkehuisjes, keisteentjes, grof zand, kalkformatiën, kwarts, enz. aantreft.

Van dezen berg te huis gekomen, besloot ik den volgenden morgen den *St. Christoffel* te beklimmen, waarop de Heer VAN DER DIJS de vriendelijkheid had, een paar negers vooruit te zenden, om een pad naar den bergtop te kappen, daar dezelve anders bijna ontoegankelijk was, als wordende juist niet alle dagen bewandeld.

Donderdag morgens stegen wij dan weder op onze ezels, om naar den Christoffel te rijden, bevindende ons met zonsopgang reeds op *Zorgvliet*,

een oud vervallen huis, hetwelk de Heer VAN DER DIJS thans bezig was te repareren, wordende hetzelve door negers bewaakt. Dit huis niets merkwaardigs bevattende, dan een fraai gezigt op de omstreken, werd spoedig door ons verlaten, zoodat wij met onze langooren den berg aan gene zijde weder afreden. Onze koppige hardbekkige dieren voerden ons door een uitgestrekt maïsveld, en vervolgens door een veld met *Pinda's*, waarna wij ons aan den voet van den 1200 voet hoogen *Christoffelberg* bevonden. De oude Heer VAN DER DIJS wenschte ons hier eene goede reis naar boven, zeggende, dit voor de liefhebbers over te laten. Ik steeg dan met deszelfs zoon NICOLAAS, een' vluggen, zeventienjarigen jongeling af; wij bonden onze ezels hier beneden aan een' boom vast, en lieten dezelve (ofschoon men tegenwoordig in de maatschappelijke zamenleving, de ezels veelal naar boven ziet voeren), aan den voet des bergs staan. Wij beklommen dien aan de westzijde, door twee negers en vier jagt of legerhonden vergezeld wordende. De eerste neger baande met een' houwer den weg door de meest hinderlijke doornstruiken, terwijl de achterste eene kruik met water droeg, en de functie van *voetboij* bekleedde. (*)

Het onderste gedeelte van den berg was niet zoo

(*) Een *voetboij* is gewoonlijk een negerjongen, die zijn' Heer op de hielen volgt, en alle kleine diensten, boodschappen, enz. verrigten moet.

steil, en met eene menigte boomen en kreupelhout begroeid, op welker stammen eene groote verscheidenheid van ranken en woekerplanten groeiden, terwijl de cactusstekels overal ontzag inboezemden. Daarenboven was deze bergweg, door de menigte van losse roodpuntige steentjes, ongemeen moeijelijk te bewandelen, waardoor men, vooral in het afgaan, ligt valt; ook maakt dit de voeten pijnlijk en brandend heet.

Na anderhalf uur klimmens bevonden wij ons onder eene overhellende rotsklomp, alwaar de grond kaal en donker was, groeijende hier en daar een enkele paddestoel; ook vindt men hier eene menigte *marabonbo's* (wespen) en houtluizen (witte mieren) die hare nesten aan de boomen hechten.

Vervolgens wordt de weg steiler en moeijelijker om te beklimmen, terwijl de barre blaauwe rotsklompen, zonder eenige teelaarde, met verschillende mossoorten begroeid zijn, waarvan de boombaard het meeste in 't oog viel. Eindelijk tegen den naakten kruin opgeënterd zijnde, bereikten wij het hoogste toppunt, vanwaar wij een algezigt over het geheele eiland hadden. Tot mijne verwondering vonden wij op de laatste spits versche kabrietenmest, van tamme afgedwaalde bokken; ook zagen wij eene menigte valken en hagedissen, alsmede eene soort van verwilderde huiskatten, welke men hier ten onregte *wilde katten* noemt, zijnde groot en effen graauw van kleur. Een ander, veel lastiger, ongedierte, zijn de kleine muskieten, hier *Sangoera's* genaamd, welke giftig en brandende bij-

ten, en bij geheele zwermen aanvallen. De *Christoffelberg* heeft twee spitsen, waarvan de zuidelijkste iets hooger is dan de noordelijkste. Op de noorderspits peilden wij:

Ten Noorden *Zorgvliet.*

Ten noordoosten *Savonet.*

Ten Oosten *Bartholsbaai.*

Oost-zuid-oost *den Tafelberg.*

Zuidoost-ten zuiden *De drie Gebroeders.*

Ten zuidoosten de Plantaadje *Flip*, en in 't verschiet *kaap St. Maria* en *het Rif.*

Zuidoost-ten-zuiden *St. Jan.*

Zuid-zuid-oost *Groot en Klein St. Marten.*

Zuid, de Plantaadje *St. Kruis.*

Zuid-zuid-west de *Spaansche put.*

West de Plantaadje *Knip.*

West-noord-west de *Knippebaai*, en noordwest de *Westpunt.*

Van dezen bergtop ziet men rondom op eene bonte zee met ongemeen sterke branding, het eerste veroorzaakt door lage drijvende wolken en de mengeling van licht en schaduw.

In het zuidwesten zagen wij op de helling van een' nabijgelegenen berg eene groote rotsklomp, welke men *de Molen* noemt.

Een langdurig verblijf zoude onze gezondheid, na eene sterke transpiratie, op dezen kouden bergtop, alwaar een gure wind door onze kleederen trok, en de barometer van RÉAUMUR $19\frac{1}{2}°$ teekende, benadeeld hebben; wij keerden dus uit deze ijle lucht, onder het gekir der steenduiven, naar

onze getrouwe lastdieren terug, die ons reeds veel vroeger hoorden, dan wij hen zagen, waarop zij een luidruchtig ezelsgezang aanhieven. Jammer, dat vorst MIDAS hen niet accompagneerde!

Binnen vijf uren tijdsverloop waren wij dan op en afgeklommen, ofschoon het verzamelen van planten en steenen ons niet weinig had vertraagd, en den last der negers merkelijk verzwaarde, met welken wij nu huiswaarts keerden.

Het beklimmen dezes bergs is niet alleen moeijelijk, maar wordt ook geenszins door een bekoorlijk uitzigt of verscheidenheid van natuurkundige voorwerpen beloond. Maar als men een en ander gezien heeft, is de nieuwsgierigheid bevredigd en de onzekerheid van de deswege ingewonnen berigten houdt op, en dit geeft eene zekerheid, welke zelfs in benarde omstandigheden, — b. v. eisch en doodvonnis, — bij teleurgestelde hoop minder kwellende en martelende is, dan onzekere gissingen; deze zijn plagen des duivels.

Zaturdag morgens werden onze ezels weder gezadeld, en nu reden wij naar de kopermijn, ten Oosten van den *Christoffelsberg*, ten Zuiden van het woonhuis van *Savonet* (waarvan onder het rijk der delfstoffen nader). Bij den ingang van de schacht dezer mijn stegen wij af, en lieten de ezels aan de ons vergezellende negers over, bezochten de mijn, en deden vervolgens eene wandeling om den kleinen *Christoffelberg*. Van dezen vermoeijenden togt te huis gekomen zijnde, waren mijne voeten bijna zonder schoeisel, zoodat ik een paar schoe-

Digitized by Google

nen op *Savonet* achtergelaten heb, ten dienste van hem, die derwaarts wil gaan, om deze bergen te beklouteren.

Na eenige dagen op het westelijke gedeelte des eilands genoegelijk te hebben doorgebragt, drong ik op de terugreis aan, welke op maandag bepaald werd; echter werden wij door eene contravisite van den Heer ROBERTSON van de *Knip* — (eene aldus genaamde Plantaadje) — hierin verhinderd.

Dingsdag morgen den 17 December zaten wij 's morgens te 4 ure reeds aan de koffijtafel, terwijl men onze paarden zadelde. Te half vijf ure stegen wij op, en reden nu, langs de zuidkust, naar de stad.

Het was een koele heldere morgen, en een ongemeen prachtige sterrenhemel verspreidde zijn glansrijk licht. Ten Zuiden naderde het Kruis den meridiaan, terwijl het schoone sterrebeeld *Orion* in de westerkim nederdaalde; de *Groote Beer* stond hoog boven de *Poolster*, en in het Oosten verrees de flikkerende *Venus*, welke haar luisterrijk licht in vollen glans verspreidde, alsof zij zich, na een' verkwikkelijken slaap, in de morgenlucht verlustigen wilde. Doch wij zitten nu te paard, om *Curaçao* te bezigtigen, en niet den sterrenhemel, welk laatste eene vermakelijke en doelmatige uitspanning op het ruime pekelveld oplevert.

Den berg, waarop *Zorgvliet* ligt, lieten wij ter linkerzijde van ons en reden nu naar de *Westpunt*, de verst van de stad verwijderde Plantaadje. Van hier kwamen wij aan de *Knip*, bekend door den

Digitized by Google

opstand der negers in 1795, zijnde een groot woonhuis, met eene geheel rondgaande en overdekte gallerij, alwaar de Heer ROBBERTSON woonde. Hier reden wij, volgens belofte, even op, en vonden den dikken Engelschman nu beter gemutst dan des zondags avonds te voren. Toen was het *damn* dit *damn* dat; — dan was *Curaçao* eene ondankbare rots zonder regen, — dan putte het Hollandsche Gouvernement de landlieden door hooge belastingen uit; — doch ik wist wel beter, echter liet ik onzen knorrigen gast bij zijne rumgrog en zijne klaagliederen ongestoord voortgaan, denkende bij mij zelven, als de vader in het dolhuis: » Men moet de gekken maar laten praten." Dit deed Koning SALOMO ook reeds, (Spreuk. 26: 4.)

Doch, om den Brit, ten slotte, nog wat erger dronken te maken, zeide ik eindelijk tegen *Master* ROBBERTSON, (alsof ik zelf van geen landbouwers afkomstig ware): » De boeren moeten het » *ook niet al te ruim* hebben; dan hangen zij met » rijden en rossen, zwieren en ledig loopen, te » veel den grooten Heer uit; daarbij gaan hunne » kinderen naar school en leeren, behalve muzijk » ook dansen; — zij moesten zelfs lezen noch schrij- » ven leeren, maar boeren blijven; thans gaan zij » echter gekleed, dat men weldra geen' boer meer » van een fatsoenlijk man zal kunnen onderscheiden, » ofschoon het, van nabij beschouwd, altijd eene » waarheid blijft:

« Hoe of men 't beest ook kleeden wou,
« De aap kijkt altoos uit de mouw."

Doch dit waren gesprekken van zondagavond; — dat wij nu *Master* ROBBERTSON vaarwel zeggen en onzen weg vervolgen.

Van hier reden wij voorbij het links liggende *Zevenbergen*, welke bergketen en valleijen een treffend Zwitsersch gezigt opleveren, naar *St. Kruis*, alwaar men nog een' steenen romp van een' nu vervallenen snikermolen ziet, welke vroeger door den wind gedreven werd. Vervolgens kwamen wij aan de *Spaansche put*; dit huis en het huis van *Zorgvliet* liggen het hoogste van alle Plantaadjegebouwen des eilands. Hier reden wij voorbij *St. Nicolaas*, en daarna *Klein en Groot St. Marten*; het eerste met een hoog gelegen woonhuis; deze drie Plantaadjen heboen de meest voortbrengende zoutpannen van geheel *Curaçao*.

Naar de vruchten te oordeelen, kwam mij de zuidzijde van dit eiland minder vruchtbaar voor, dan de noordzijde; althans het hier staande koren (kleine maïs) was klein en armoedig, terwijl het vee, dat ik met medelijden beschouwde, op een' kalen steengrond lag. Overal waren de stronken van de *Flaides* (welke minder door de natuur gewapend zijn, dan de scherp gedoornde *Wadies*) door de schapen en de kabrieten afgevreten. Van hier zagen wij ter linkerzijde den *Pannekoek*, aan de helling eens bergs, en dus meer gelijkende naar een gerezenen dan naar een platten koek; dezelve had een ongemeen droog en mager aanzien. Ten Oosten van dit Plantaadjegebouw staat de nederige, met stroo bedekte woning van den achtings-

waardigen BOIJER. Mogt deze ook hier kunnen zeggen:

» Waar ned'righeid gebied,
» Bestaan de zorgen niet."

Nu kwamen wij aan *St. Jan*, alwaar wij door eene regte en lommerrijke laan van *Manchenille*-boomen, die door eene vochtige en vruchtbare vallei loopt, naar het vrij groote woonhuis reden, zijnde met blaauwe pannen gedekt, en vertoonende nog over deszelfs geheel de sporen van vroegeren bloei en welvaart. Ook werd op deze Plantaadje, in het begin dezer eeuw, de suikercultuur beoefend, welke tak van nijverheid tegenwoordig op heel *Curaçao* is te niet gegaan.

Op de nu volgende Plantaadje *Engelenberg* gekomen zijnde, alwaar een neef van den Heer VAN DER DIJS woonde, stapten wij bij den Heer JACOB EVERTS af, alwaar de in 1805 verwoeste gebouwen door de brandstichting der heldhaftige overwinnaars van *Koppenhagen* slechts muren zonder daken zijn, wordende slechts eene herbouwde gallerij met een half dak bewoond, terwijl het overige gedeelte van het woonhuis, magazijnen en pakhuizen, door de verarming van het eiland in het algemeen en van de landbouwers in het bijzonder, in dien bedroevenden staat verbleven zijn. Van *Engelenberg* reden wij naar *Port Maria*, alwaar wij aan onze linkerzijde een groot en kostbaar gebouw vonden; echter stond het nu met geslotene luiken, terwijl stoep, straten en pleinen rondom

met gras en wild begroeid waren, waardoor het een somber en doodsch aanzien had. Daarbij stond hier dit eenzame en als verlatene gebouw te vergeefs om timmerman en verwer te treuren. Ook in de oostwaarts gelegene vallei zweepte de drooge oostelijke wind de gele en armoedige maïs met derzelver dorpuntige half gestorvene bladeren, over den kalen steengrond, of werd dit gewas op vruchtbaardere plaatsen door welig groeijend onkruid verdrukt, zoodat het geheel een deerniswaardig voorkomen had; daarbij scheen het gekraak der van zelve langzaam digt vallende wring (slagboom) een noodgeschrei te doen hooren.

Van hier kwamen wij nu aan het boven beschrevene rifwater, vanwaar wij naar *Siberië* reden, door dezelfde bergkloof, die wij te voren doorgekomen waren. Tegen elf ure kwamen wij bij den Heer MULLER; hier een gedeelte van den dag aangenaam doorgebragt hebbende, reden wij te 5 ure langs den gewonen weg stadwaarts. Op *Grootberg* zijnde, zagen wij *Orion* reeds weder in het Oosten voor ons opkomen, hebbende de onderaardsche reis veel spoediger gedaan, dan wij die over het enkele westelijke gedeelte van *Curaçao*; althans wij kwamen niet vóór 's avonds laat in de stad terug.

§ 8

Oost Divisie.

Nadat wij in de stad een' vrolijken oudejaarsavond, die wat buitengewoon lang werd, zoo bij

den Heer Directeur des eilands, bij den Majoor VAN RADERS, als bij de Gravin DE LARREY hadden doorgebragt, bij welke laatste, onder aanmoediging der muzijk van het garnizoen, de champanjewijn pelotonsgewijze kwam oprukken, gaf ik mijn verlangen te kennen, om ook een uitstapje naar het oostelijke gedeelte des eilands te doen, welke reis reeds meermalen bepaald, maar telkens door tusschenkomende omstandigheden mislukt was. Intusschen begon de tijd van mijn verblijf op *Curaçao* te verloopen, weshalve ik besloot, dit reisje alleen te doen, doch de kommandant der artillerie, de Heer P. C. SIMON, welke door ziekte verhinderd werd mij te vergezellen, bragt dit ter kennisse van zijn' zwager, den Heer S. L. PLATS, toen 1e luitenant, nu kapitein bij datzelfde wapen, die dan ook de goedheid had, om (onder uitdrukkelijke voorwaarden van te voet te gaan, als geen vriend van paardrijden zijnde) dit togtje met mij te ondernemen.

Wij besloten om langs het zuiderstrand naar boven (het Oosten) te gaan, en langs den hoofdweg terug te keeren.

Woensdag den 15 Januarij 1834 gingen wij, door een' korporaal, die in de bovengedeelten van het eiland zeer goed bekend was, en een' negerjongen, als *voetboy* vergezeld, op marsch, en bevonden ons reeds tegen half zeven ure op *Pietermaai*, vanwaar men in den morgenstond een verrukkelijk schoon gezigt op den berg van *Altona* heeft. De *Pen* voorbij zijnde, werden de hui-

zen steeds minder aanzienlijk. *Vianen* verder doorgaande, ziet men regts op het, door de branding ruischende strand, en links op de puinhopen van een voormalig huis, in een' nu sterk vervallenen tuin, wordende met regt *Steenwijk* geheeten. Achter dezen tuin ziet men op een' berg de verlatene batterij *Eendragt*. *Steenwijk* voorbij zijnde komt men aan een eenzaam huis, het laatste van *Vianen*, liggende ter regter zijde tusschen den weg en het strand. Dit huis, hetwelk aan het land behoort, wordt *Maria Pompoen* genaamd. Iets oostelijker scheidt zich de weg in tweeën, waarvan de linkerarm naar den hoofdweg gaat. Echter wandelden wij langs de barre naakte kust voort, en vonden aan onze linkerzijde, tusschen de kalksteenrotsen eene natuurlijke zoetwaterbron van nog geen twee voeten diameter, welke echter altoos tot groot gerief der hier niet ver af wonende ingezetenen, water houdt. Meer oostwaarts gingen wij door eene slijkachtige morsige vallei, door welke men echter eenen steenen dam gelegd had.

In het boveneinde van deze vallei groeiden eenige kokospalmen, behoorende aan de Plantaadje *Koraal*, welke plantaadje door zekeren DANIEL SPECHT aan de negerin MARIA SPECHT geschonken is. Iets verder heeft men ter linkerzijde het woonhuis van de Plantaadje *Stofilius*; hierna komt men aan eenen inham, *Boca zuurzak* (mond van den zuurzak) genaamd; uit de hoogte meende ik hier een' zandigen oever te zien, naar welken ik afdaalde, om schelpen te zoeken, terwijl mijn reisgenoot een bad

nam. Echter vond ik hier niets anders, dan kleine rond gewassene koraalsteentjes, die bij het woeste geraas der op en afloopende golven, eene slepende rateling veroorzaakten.

Hierna kwamen wij aan *Bocca Julliao* of *Cornetsbaai*, met een' geheel droogen, door de natuur gevormden klipdam, zoodat het binnenwater geene gemeenschap met de zee heeft, dan door onderaardsche siepering, en slechts op ééne plaats door inspoeling van de hoog gezwollene zee, waardoor het zeewater echter niet, dan bij buitengewoon hooge vloeden, binnenstort. Aan het ruime binnenwater, waar ook de Plantaadje *Gentiel* lag, bevonden zich eene menigte hopen zout, in de nabijheid der aldaar zijnde groote en rijke pannen. Aan de andere zijde dezer vallei beklommen wij eenen vrij steilen heuvel, en namen hier, uit puur medelijden met onzen negerjongen, die de provisie droeg, ons ontbijt tusschen de wilde struiken; en ofschoon onze stoelen uit groote klipsteenen bestonden, en dus alles behalve zacht en gemakkelijk waren, smaakte ons deze veldmaaltijd overheerlijk goed. Van deze hoogte hadden wij tevens naar de noordzijde een fraai gezigt op de eilandjes en uitspringende hoeken van dit ruime binnenwater, peilende de Plantaadje *Labodero*, mede van MARIA SPECHT, N. N. W. van ons, en verder regts naar het Noorden *Zuurzak*, achter 't welk meer in 't verschiet de plantaadje *Scherpenheuvel* ligt, van MOZES JULLIAOU en in het noordoosten *Julliaou*.

Na van hier een kwartiertje te zijn voortgewan-

deld, verdwaalden wij tusschen de struiken, en kwamen eindelijk bij een aan het strand staand zouthuisje, behoorende aan DAVID CAPRIELES of de Plantaadje *Bottelier*, ook *Langetuin* genaamd. Vandaar werden wij door den wachtneger op het regte pad te rug gebragt. Echter verdoolden wij al spoedig weder, en werden nu door de zoutdragers, door de vallei aan de oostzijde van dit binnenwater op den regten weg aan de andere zijde gebragt. Op een' hier liggenden heuvel zijnde, zagen wij op den voorgrond bij *Krakiesbaai*, het witte, met blaauwe pannen gedekte huis van de Plantaadje *Knoekepoos*, en op den achtergrond, op een' kalen, vrij hoogen heuvel, *Uilenburg* van de wed. SCATES, welke Plantaadje in de wandeling *Jan Zoutvat* wordt genaamd. In het oost-zuidoosten zagen wij het groote huis van *St. Barbara.*

Vervolgens kwamen wij onder eene steile klip, ten Westen *Krakies* of liever *Karakkasbaai* (*), vanwaar wij boven ons niets dan steile, naakte en overhangende rotsen en traslagen hadden, welk tras vooral niet minder edelsoortig is, dan dat van *St. Eustatius.* Beneden ons zagen wij in het water van de baai. Deze hoogte afkomende, wan-

(*) Misschien is deze naam ontleend van het tegenover op de vaste kust liggende *Caraccas.*

Caraccas of *kraken* is ook de benaming van eene zekere soort schepen, die even als de vroegere fluiten meer voor groote ladingen, dan wel voor het snelle zeilen gebouwd zijn.

delden wij over eenen lagen. door de natuur opgespoelden steendam, bestaande uit langere en kortere cilinders, welke gladde rondgespoelde koraalsteenen het voorkomen van gebrokene beenderen en stokken hebben; deze dam scheidt de baai van het binnenwater, zijnde dit laatste even onregelmatig met hoeken en bogten, als het Schottegat. Van dezen dam ziet men zuidwaarts in zee, terwijl men in het zuidoosten op een' berg *de Uitkijk* ziet, bestaande uit een geel huisje met roode pannen gedekt, bij hetwelk eene batterij en vlaggestok. In het oost-zuid-oosten ziet men den romanesken toren van *Beekenburg*, welke, van hier, veel van een' Zwitserschen berg heeft, of wel van een rooverkasteel uit de middeleeuwen. Achterwaarts naar het Westen heeft men een allerprachtigst gezigt op den bovengemelden rotswand, schijnende eene natuurlijke metseling te zijn, welke oudheid en bouwvalligheid vertoont. Breede zwarte steenlagen worden door geele strepen van witachtige tras afgewisseld, welke lagen van het Zuiden naar het Noorden loopen, zijnde in het midden echter veel lager dan aan de twee buitenhoeken, eveneens alsof zij eene zware verzakking hadden ondergaan.

Thans kwamen wij aan een natuurtafereel, zoo woest en zoo verbazend wonderlijk zamengesteld, dat ik mij niet kan voorstellen, ooit ruwere en merkwaardigere rotsengroep te hebben gezien. Tusschen deze schrikbarende rotsklompen door zijnde, kwamen wij op den top van eenen niet hoogen,

maar westwaarts overhellenden berg, op welken het fort *Beekenburg*, (dat eerder *Klippenburg* mogt heten) gebouwd is. Alvorens wij hier kwamen, wandelden wij om eene naakte steile rots met breede scheuren naar boven, bij welke wandeling de verbazing en bewondering steeds toenam. Hoe toch, — was mijn herhaalde uitroep, - komen die hooge steile klompen steen, ieder zoo op zich zelve staande, in zulk eene verwonderlijke groep bij een? Zijn deze torenachtige piramiden door eruptiën opgeworpen, of door overstroomingen bloot gespoeld, of door aardbevingen opgesmeten? of zijn het brokken uit de voorwereld, die door botsingen van deze planeet met andere hemelligchamen op de zonderlingste wijze eene rotsenbuurt maken? — Doch, om het merkwaardige *Beekenburg* te leeren kennen en bewonderen, moet men het zien; — hoe zou men anders kunnen gelooven, welk eene prachtige woestheid de verhevene natuur hier als uit speelzucht heeft ten toon gespreid? Geene beschrijving kan het verwonderlijke daarvan naar waarheid doen kennen, terwijl menigeen bij het lezen daarvan de voorstelling als overdreven zou beschouwen.

Op eene, geheel op zich zelve staande rots, aan de oostzijde van de baai, en geheel naar de baai overhellende, bouwde het menschelijke vernuft eenen dikken ronden steenen toren, in de gedaante eens afgeknotten kegels met een ruim plat dak, hetwelk met een ringmuur is omgeven, welke reeds door de natuur van alle zijden ongenaakbaar is; —

aan de zijde der baai een steile overhangende rotswand, ten Noorden, ten Oosten en ten Zuiden eene breede kloof van eene verbazende diepte, welker bodem bijna zoo laag is, als het waterpeil van de baai. Ik kan mij geen schooner gezigt van een verdedigingspunt voorstellen, dan dat men ten zuidoosten des torens dit fortje uit de diepte der rotskloof beschouwt. Wanneer er nog spoken, toovenaars en heksen bestaan, dan voorzeker moeten zij in dit schijnbare rooverkasteel huisvesten, en in dezen toren hun nachtverblijf houden, of zij zijn op aarde niet meer aanwezig.

Om op de versterkte rots te komen, gaat men door eene steile kloof, tusschen hooge zwarte steenwanden, naar boven. Op de rots, door de poort zijnde, heeft men ter linkerzijde eene, de baai bestrijkende batterij, waarop één 18ponds en vier 12ponds stukken geschut. Iets verder heeft men aan die zelfde zijde de kazerne, en ter regter zijde eenige magazijnen en bijgebouwen, en regt voor zich naar het Noorden het huis van den kommanderenden officier, aan welks westzijde de versterkte toren staat. Dezen beklimmende, vindt men op de helft van deszelfs hoogte, aan den kant der baai, tegen den toren, eene batterij, gebouwd in de gedaante van een' halven cirkel, zijnde geärmeerd met vijf stukken geschut, waarvan drie 12 en twee 8ponders, ten einde de monding der baai te dekken. Dezen toren, die van binnen regte trappen heeft, opklimmende, heeft men een plat dak, hetwelk met gele mopsteenen op den kant

bevloerd is. Op het midden van dit dak staat de vlaggestok, terwijl aan den buitenringmuur tien stukken geschut liggen, waaronder vier twaalf en zes 8 ponders.

Het plat van dezen toren is ongeveer 15 el in diameter, terwijl de hoogte van denzelven ook weinig meer dan deze doorsnede bedragen zal.

Van den vlaggestok nam ik de ondervolgende peilingen waar:

N. N. W. *Rust en vrede*, tuin van BARKMEIJER.
N. t. W. *Midden Brakke put* van de wed. ELLIS.
N. t. O. *Groote of boven Brakke put* van EMANUEL PENSO.
O N. O. *St. Barbara* van SCHOTBORGH.
O. t. N. De noorderhoek des Cabrietenbergs.
Zuiden. De batterij *Uitkijk*.
W. t. Z. De zuiderste hoek van den westkant der *Caraccasbaai*.

Volgens meting van den Heer H. J. ABBRING (*) zou de hoogste punt van den *Cabrietenberg* 708 Ned. ellen van dezen toren verwijderd zijn, welke berg het fort *Beekenburg* domineert, en als een hooger punt, dan dit fort, de defensie van dezen toren merkelijk benadeelt, van welk punt dan ook de Engelschen in het jaar 1805 gebruik wilden maken. (zie *Geschiedenis* § 21.) De uitkijk ligt 767

(*) Van 1816 tot 1826 1° Kapitein-Ingénieur en Kommandant der Genie op het eiland *Curaçao*.

ellen, en de westpunt der baai 1255 ellen van den toren verwijderd.

Den versterkten toren afklimmende, wandelden wij naar den *Uitkijk*, in welk wachthuis een paar seinwachters waren. Op de batterij liggen slechts twee stukken, een van 18 en een van 12 ponden kaliber. Van deze batterij ziet men den *Priesterberg* in het W. N. W., terwijl *Beekenburg*, ook van deze hoogte, een allerprachtigst gezigt oplevert. Oostwaarts ziet men eenige zouthuisjes, liggende aan het strand, bij de *Fuikbaai*, O. Z. O. van de Batterij; de hoogste punt van den *Tafelberg* ligt in het Oost ten Noorden.

In de wachtkamer des Uitkijks waren de muren met allerhande zinnebeelden en portretten beschilderd, zijnde van een' bonten militairen smaak.

De bezetting van *Beekenburg* bestond uit een' tweeden luitenant bij het korps sein- en batterijwachters, den Heer F. STOLK, een serjant, een korporaal en 16 soldaten.

Ten Noorden uit de officierswoning, alwaar wij ongemeen gastvrij werden ontvangen, heeft men een treffend gezigt op het rotsgebergte. Aan deszelfs bovengedeelte ziet men door eene natuurlijke opening, die zich als eene Gothische poort voordoet, het licht van de andere zijde des bergs, zijnde deze poort hier en daar met boomen en struiken begroeid, welk een en ander, vooral bij het vallen van den avond, een allerprachtigst gezigt oplevert.

Nadat wij bij den vriendelijken luitenant STOLK

overnacht hadden, begaven wij ons donderdags morgens, den 16 Januarij, met het aanbreken van den dag, naar het barre noordelijke gebergte, om deze schoone natuurvertooningen van meer nabij te beschouwen. De Heer PLATZ, die hier vroeger kommandant was geweest, twistte nu met den Heer STOLK, wie het beste den weg en de meeste merkwaardigheden kon vinden, en hierin moet ik het den eerstgemelden gaaf gewonnen geven, want deze bragt ons niet alleen door de poort, maar tevens in zoogenaamde ketels, holen en bedekte verwulfde gangen onder natuurlijke rotsbruggen, enz. enz., welke de Heer STOLK niet eens wist dat er bestonden, hoezeer hij dikwerf met zijne soldaten, op dit gebergte, weggeloopene Cabrieten had gezocht. Maar dit alles te beklimmen en te beklouteren, kostte mij eene broek en een paar schoenen, terwijl mijne eene knie en beide beenen gekneusd of bloedig gewond waren, doch dit laatste lapte zich zelf. Wij wandelden dan nu met ons drieën, slechts door den negerjongen gevolgd, daar de korporaal, op zijn verzoek, achterbleef, door de drooge vallei, naar de baai, alwaar wij met stappen en springen langs het strand over de rotsen naar de westzijde van dit gebergte gingen, komende hier met natte en slijkerige voeten aan eene smalle kloof, die wij binnendrongen, ofschoon de gescheurde rotswanden dezer overhangende naauwten een dreigend aanzien hadden. Dezen gang uitkomende, stuitten wij boven voor eene ijsselijke diepte, welke beneden veel ruimer en wijder was,

dan boven. Ook bevond zich op den bodem, geheel onder de rotsen, een natuurlijke put van versch water, welken wij, volgens onzen gids PLATZ, volstrekt zien moesten. Niet zonder gevaar des levens daalden wij dan in deze grot af, terwijl wij ons tusschen scheuren en holten vasthielden, en van de eene blaauwe scherpe rotspunt op de andere stapten, zoodat het waarlijk om den hals te breken te doen scheen. Eindelijk kwamen wij gelukkig op den muffen en stinkenden bodem te lande, alwaar wij niets vonden wat het gevaar en de moeite beloonde. Weder boven zijnde, verdwaalden wij tusschen groote losliggende klippen, breede scheuren en verschillende struiken en heestergewassen. Van sommige diepten werd de bodem door een' zwarten nacht aan onze oogen onttrokken, en de vrees voor invallen of instorten hield ons van derzelver randen terug. Nadat wij, onder het herhaald geroep van *Poco! Poco!* (zachtjes, zachtjes) deze ijsselijke afgronden en duizelingwekkende steilten voorbij en overgeklouterd waren, kwamen wij eindelijk met doornen en stekels in de bebloede handen, aan den kruin des bergs, bij de majestueuze poort of doorgang, bij welken een vrij hooge *Pokhoutboom* groeide, die zich van des kommandants woning als een heester voordeed, en vanwaar men een overheerlijk schoon gezigt op de kliptorens van het tooverachtige *Beekenburg* heeft. Onder deze bergpoort staande, wordt men onwillekeurig door eene huivering overvallen op het gezigt van de kolossale brokken zamenge-

vallene, en tegen elkander leunende rotsgevaarten, die bij den schijn der overdrijvende lucht zich schijnen te bewegen en neder te zullen storten. Om in deze poort, door welke een koude wind trekt, lang te vertoeven, is ook den niet voor invallen vreezenden wandelaar grootelijks af te raden, dewijl hier eene kille togt door de nat bezweete plunjes trekt, en meer gevaarlijk is, dan de bergboog zelf.

Aan de noordzijde dezer poort komende, werd de weg gemakkelijker, en wij daalden vervolgens naar de zuidoostzijde van den berg af, en kwamen zoo op het naar de stad leidende voetpad terug. Op *Beekenburg* geärriveerd zijnde, besloot de Heer STOLK, om aan ons verzoek te voldoen, met ons naar *St. Barbara* te vergezellen, en daar wij door dien bergtogt niet weinig vermoeid waren, dit met eene van zeil en riemen voorziene Corjaal te doen, welke aan de baai bij den *Cabrietenberg* lag. Wij liepen dan derwaarts over de begraafplaats van *Beekenburg*, welke vol natuurlijke piramiden stond, en bij welke een hoofdofficier van de Engelsche Marine begraven ligt, die ten gevolge van het eten van Manchenilleappels overleed. Zoo bereikten wij de gemelde baai, welke aan het strand door eene hooge drooge baar of dam gesloten is. Wij *parelden* (dat is schepten met korte riemen) met hulp van twee soldaten, tegen een' stijven oostewind, het Spaansche water in, alwaar wij, ten Noorden van den *Cabrietenberg*, eene gevaarlijke klip zagen, welker kruin met de oppervlakte van het water

gelijk was, zijnde dus maar even zigtbaar, ofschoon dit van alle zijden ingeslotene Spaansche binnenwater op sommige plaatsen meer dan 25 Ned. ellen diep is. De *Cabrietenberg* vertoont zich hier van de noordzijde even steil en ongenaakbaar, als die van *Nassau* uit het *Schottegat.* Dit ruime en bij harde winden erg spokende binnenwater bevat eene menigte eilandjes, schiereilandjes, klippen, baaijen, reven en inhammen. Hetzelve meer oostwaarts opvarende, vonden wij tusschen den *Cabrietenberg* en den kleinen *Tafelberg*, de vroegere monding van dit binnenwater, de *Spaansche haven* genaamd, welke, zoo als beweerd wordt, door kunst gestopt is, hebbende aan hare monding eene bank, waarop slechts min of meer eene el water staat, zijnde het alleen deze monding, door welke het binnenwater gemeenschap met de zee heeft. Deze voormalige haven voorbij zijnde, komt men in de baai van *St. Barbara.* Hier heeft men ter regter zijde den vrij steilen en barren *kleinen Tafelberg*, aan welks noordelijke helling eene menigte losse klippen liggen, terwijl andere tot aan den voet des bergs neërgerold zijn. Ten Noorden van dezen berg ligt in het binnenwater een eilandje, zijnde bar en naakt, ofschoon overigens eene bevallige ligging hebbende; — hetzelve behoort tot de Plantaadje *Uilenbroek.* Voorbij dit eilandje loopt deze baai geheel noordwaarts het land in, alwaar zij ten Oosten in eene kom eindigt.

Aan de gronden van *St. Barbara* komende, stapten wij aan land, liggende het prachtige woonhuis

op den kruin des eersten heuvels, en ten Noorden van den *grooten Tafelberg*, welke berg het eigendom van den Heer HENDRIK SCHOTBORGHIS, die met zijne echtgenoote, (de dochter van den op *Curaçao* overledenen Admiraal KIKKERT), op *St. Barbara* woont.

Het fraaije huis van *St. Barbara* is het schoonste en grootste van alle Plantaadjegebouwen des eilands, en ook tot dat einde veel te groot. Het bestaat uit een regten hoek van twee vleugels, waarvan de een naar het Westen, en de ander naar het Noorden gerigt is; beide zijn vrij breed en twee verdiepingen hoog, met onder en boven rondgaande gallerijen met fraaije vierkante kolommen, die, gelijk de muren, wit bepleisterd zijn. Van *Beekenburg* en het binnenwater heeft dit gebouw een ridderlijk aanzien, en schijnt een voornaam adellijk slot te zijn, waartoe de groote afzonderlijke bijgebouwen, mede op dezen heuvel gelegen, zoo als magazijnen, keuken en andere, ook het hunne toebrengen. Van binnen ontwaart men al spoedig, dat de noordervleugel met zijne dikke muren sporen van hoogeren ouderdom oplevert, dan de westervleugel, welke van lateren tijd en bouworde is. Inwendig is hetzelve in twaalf kamers en eene biljardzaal verdeeld, terwijl men op de bovengallerij een vrolijk gezigt op het binnenwater en de omstreken heeft, — zoo ziet men b. v. van hier in het Noorden *St. Catharina*, en in het N. N. W. de *ronde klip*, een vrij hoogen berg, waarbij de daarnaar genoemde Plantaadje

van de wed. FORBES gelegen is. Meer op den voorgrond ziet men in de Savanna eenige gebouwen van zekeren vrijman JOHN GLASER.

Uit de westergallerij ziet men den seinpost van *Midden-Divisie* in het N. W. t. W., en in het W. t. N. *Uilenburg* of *Jan Zoutvat*, en iets meer links naar het Westen een drietal Plantaadjes, met namen *Boven- Midden-* en *Beneden Brakke put*, welke laatste aan WILLEM CRAANEVELD HOIJER behoort. In het W. Z. W. den toren van *Beekenburg* en het midden van den *Tafelberg* in het Z. Z. O.

Niet alleen is het gebouw van *St. Barbara* ongemeen groot, maar ook de daartoe behoorende gronden hebben eene zeer groote uitgestrektheid, vooral nu ook de meer oostelijk liggende Plantaadjen *de Fuik* en de *Duivelsklip* aan hetzelve behooren.

Ook vindt men bij den heuvel, waarop *St. Barbara* is gebouwd, twee hofjes, het een ten Noorden en het ander ten Zuiden, welke met welige vruchtboomen en tuingroenten beplant waren, hebbende buitengemeen zware waterkeeringen, hier dammen genaamd, welke het zoete, door de regens afstroomende water moeten tegenhouden, ten einde dit versche water niet te spoedig te verliezen. Men vindt hier dammen van 8 en 10 voet hoog, welke aan de bovenzijde, vanwaar het water komt aanstroomen, geene vlakke hellingen hebben, naar evenredigheid der kracht, waarmede dit water komt aanruisschen. Door deze dammen te verbreeden, en vlakkere hellingen er aan te geven, zou men minder aan doorbraken zijn blootgesteld.

Noordwaarts loopt eene fraaije Tamarindenlaan, naar eene groep kokos- en dadelpalmen, mahonij- en pokhoutboomen, waartusschen zich ruime putten, en eenige gemetselde, nu vervallene Indigobakken bevinden. Alles levert hier de sprekendste bewijzen van vroegere welvaart en rijkdom op; echter heb ik van de kapel der Spanjaarden (zie *Geschiedenis*,) nergens eenig bewijs of aanwezen gevonden.

Vrijdag den 17 Januarij wandelde ik met den Heer PLATS, met het aanbreken van den dageraad, naar de Plantaadje *Fuik*, werwaarts wij een' vrij effenen en breeden rijweg volgden, terwijl een frissche oostewind de koelte van den morgen vermeerderde. Op *de Fuik* gekomen, op welker hekpalen men den naam *Fuik*, en het jaartal 1784 las, werden wij door den factoor (of opzigter) verwelkomd. Dit was een kleurling, die ons naar 's lands gebruik heete melk aanbood, zijnde een verkwikkelijke morgendrank. Echter begaf mijn reisgenoot zich naar den likeurkelder, en nuttigde een glaasje huzarenthee. Dat hij hierdoor genever met bitter verstond, gaat een' ander niets aan.

Het niet zeer groote woonhuis van *de Fuik*, slechts ééne verdieping hoog, ligt op een' heuvel, ten zuidwesten van den hier bij gelegenen seinpost *Oost-Divisie*. Terwijl de Heer PLATS hier een weinig uitrustte, beklom ik met den korporaal den seinberg, zijnde een roode, kale en zeer windrijke heuvel, welke zich ongeveer 125 ellen boven de zee verheft. Bij den vlaggestok gekomen, wil-

de ik van de voornaamste plaatsen in den omtrek peilingen nemen, waartoe ik een reis-abstrolabium bij mij had, doch de vele ijzerdeelen in deze bergsteenen aanwezig, hielden de kompasnaald zoo onrustig, dat ik door hare bestendige beweging de hier genomene peilingen op geene kwartstreek na voor zuiver hield.

In het O. N. O. peilde ik de niet groote huizen van de Plantaadje *Oostpunt*, terwijl de oostpunt des eilands door een' hoogen ronden berg onzigtbaar was.

Z. O. t. W. het huis van *Duivelsklip*.

Z. Z. O. Lagoen Blanco.

Z. W. beneden aan den seinberg de huizen van de *Fuik*.

W. de noordpunt van den *Tafelberg*.

W. t. N. de Plantaadje *Knookepoos*.

W. N. W. ½ W. *beneden Brakke put*.

W. N. W. *St. Barbara*.

W. N. W. ½ N. *Montagne*, eene Plantaadje bij den seinpost van *Midden Divisie*, van FREDERIK HUECK.

N. N. W. de Plantaadje *Oranjeberg*.

N. t. W. achter het ruime binnenwater van de *St. Jorisbaai* de Plantaadje koraal *Tabak*.

Van dezen seinpost op de *Fuik* geretourneerd zijnde, alwaar de Heer PLATS ons was blijven afwachten, spoelden wij den kinderachtigen smaak en de melkslijm met eene snaps uit den mond, en begaven ons weder op marsch, langs eenen regten zuidwaarts door eene uitgebreide vlakte loopenden

weg, met wel onderhoudene heggen en muren. Voorbij den regts gelegenen berg *de Predikstoel* zijnde, kwamen wij in eene ruime vallei, welke zich tot aan het strand uitstrekte; hier vonden wij zeven groote zoutpannen van de Plantaadje *Fuik*, zijnde de grootste en meest opbrengende van het geheele eiland. Van het hier zijnde zouthuisje, dat op eenen hoogen zoom aan het strand staat, ziet men achterwaarts, in het bovengedeelte der vallei, eene groep kokosboomen, boven welke zich de berg en de seinpost van *Oost-Divisie* luisterrijk verheffen, liggende van hier in het N. N. O.

Van deze pannen vervolgden wij onzen weg westwaarts langs het strand naar *Casas di Plaja*, (huizen van den waterkant) liggende aan eene geschikte landingsplaats aan een rifwater, en ingerigt voor zoutmagazijnen, om hetzelve voor regen en zon te bewaren, en spoedig voor wind en stroom naar de stad te kunnen afzenden. Van deze huizen ligt de uitkijk bij *Carraccasbaai* W. N. W.

De *Bomba* (in *Suriname Bastiaan*) zijnde een Onderofficier van de negers, welke ons van *St. Barbara* tot gids om den tafelberg te beklimmen, was medegegeven, noemde deze landingsplaats den mond der *fuikbaai*. Thans liepen wij meer dan twee uren, tusschen het strand en den voet des tafelbergs, westwaarts voort, over een smal pad, dat zich hier en daar tusschen wild kreupelhout slingerde; — dit kreupelhout zou, naar de *Bomba* ons zeide, aan den voet des bergs nog toenemen, zoodat hij ons nog een' weg kappen moest. Dit

bleek echter zeer overdreven te zijn, daar wij in 't vervolg slechts door weinige struiken werden gehinderd.

Eindelijk kwamen wij ter plaatse, waar wij den berg moesten beklimmen; dan, na slechts een uurtje klimmens, liet mijn reisgenoot de Heer PLATS zich onder het gedoornde kreupelhout eene kleine opening kappen, wenschte mij eene goede reis naar boven, en sloeg hier, tusschen de elendigste struiken en stekelachtige cactusplanten, tot mijne terugkomst, zijn bivouak op.

Ik vervolgde intusschen, door den korporaal en den *Bomba* vergezeld, den bergweg langs eene geheel met cilinder-cactus begroeide kloof; echter zal mij deze moeijelijke togt, door de menigte van prikkels en stekels en de scherpe doornvormige rotspunten, die ik eindelijk met brandende pijnlijke voeten overhompelde, lang heugen. Na veel zweetens en zwoegens waren wij dan eindelijk boven, — zoo zeide ik althans bij mij zelven, maar ja wel! Nu zagen wij, op dit breede gebergte, even als in de Hollandsche duinen, weder hoogere punten, en om die te bereiken moesten wij wederom in laagten afdalen. Ook vonden wij op de bovenvlakte, (om het maar eens vlakte te noemen,) een zeer diep, droog hol, zijnde van onderen veel breeder, dan de opening van boven was; daarbij was deze opening door een' hoogen in dit hol groeijenden boom, van boven als met loof bedekt. Hier klimt men nu langs den boom naar beneden, alwaar men eene allerzonderlingste kamer of grot

vindt, terwijl eenige houtskolen ons deden vermoeden, dat zich hier eenige gedroste slaven hadden schuil gehouden en hun potje gekookt; echter kan zulk eene schuilhouding voor weggeloopene slaven op dit, door de natuur zoo weinig gezegende eiland, niet dan kort van duur zijn, dewijl zij zelve door gebrek aan voedsel uit deze spelonken worden verdreven, hetwelk ook misschien de reden is, dat men in deze holen geen wild gedierte aantreft.

Eindelijk kwamen wij op de westpunt van dit steile gebergte, waarvan niets twijfelachtigs overblijft, wanneer men slechts naar beneden ziet, welk ijsselijk gezigt ik nog steeds met huivering herdenk. Hoe schoon toch de blik van deze bergpunt over de omliggende bergen en binnenwateren, afgewisseld door Plantaadjen en tuinen, zoutpannen, maïsvelden, veekudden enz., zijn moge, zoo is toch het gezigt op den beneden liggenden afgrond, onder dezen overhellenden rotsmuur van eenige honderden voeten hoogte, duizelingwekkend en verschrikkelijk.

Om nu echter ook *St. Barbara* te zien, moesten wij nog verder en langs den steilen rand naar de noordwestpunt klouteren. Wij moesten deze gescheurde *klipkrans*, ofschoon nog wel benedenwinds zijnde, wel volgen, vermits men den berg meer binnenwaarts door de veelheid der breede kloven en het doorngewas niet kon overkomen. Echter beloof ik pleglig zoo min den korporaal als den *Bomba* ooit meer te zullen bepraten om

dit toertje, ter voldoening eener loutere nieuwsgierigheid, op nieuw met mij te ondernemen. Dikwerf toch klouterden wij over steile smalle punten aan den uitersten rand des bergs, waarbij ons leven geheel en al van het houden of niet houden van een takje eener wabieheester of campêcheboompje afhing. Neen! dat nooit weer! Nog gaat mij eene rilling door de leden, wanneer ik mij dezen even gevaarlijken als vermoeijenden bergtogt levendig voor den geest breng, een togt die door geene de minste natuurlijke bijzonderheid beloond werd.

Eindelijk den noordwesterhoek van dit gebergte bereikt hebbende, peilde ik het einde van het rifwater, aan 't welk de voormelde zouthuisjes staan, in het zuidwesten.

Beekenburg W. t. Z.

De stad (Protestantsche kerk) west.

St. Barbara noord, en meer op den achtergrond de Plantaadje *St. Catharina.*

N. N. O. ½ N. *Groot St. Joris*, waarachter in het O. N. O, Koraal *Tabak.*

Van hier klommen wij, langs eenen anderen weg, weder naar beneden, welke togt vooral niet minder moeijelijk en gevaarlijk was, dan de opgang, zoodat ik bijna zonder schoenen bij den Heer PLATS terug kwam, die met het *breakfast* mijne terugkomst in de doornstruiken verbeidde.

Na hier een' smakelijken maaltijd te hebben gehouden, wandelden wij den *Tafelberg* westwaarts om, en nu bewonderde ik op nieuw den overhellenden barren rotswand, boven welken zich de

heesters en boomen als nederige grashalmen bewogen, en van welks steilen krans wij straks de voormelde peilingen hebben genomen.

Niet voor des achtermiddags drie ure, kwamen wij moede en afgemat, met een door het loopen nat gewasemd pak, in eene brandende zonnehitte op *St. Barbara* terug.

Zaturdag morgens gingen wij te half zes ure weder op reis, nu den grooten weg volgende, om zoo weder in de stad te komen. Een hernieuwd aanbod, om ons met rijtuig daar heen te brengen, of rijpaarden ter onzer beschikking te stellen, werd met de meeste dankbetuigingen voor genotene en aangebodene vriendschap, van de hand gewezen.

Wij wandelden dus langs de noordwaarts loopende, vrij lange baan van *St. Barbara* naar den hoofdweg, zijnde tamelijk breed en voor het rots- en steenachtige *Curaçao* effener en regter dan men zich zou hebben durven voorstellen. In het eerst was het gezigt tusschen naakte roode heuvels zeer eentoonig; dit verbeterde evenwel, na een half uur wandelens, eenigermate. Wij vonden hier ter regter zijde eenige vervallene gebouwen van eenen armoedigen tuin (kleine Plantaadje) en kwamen vervolgens aan *Mountain*, zijnde een berg, met twee ronde naakte punten, waarvan de duidelijkste de hoogste is. Op de noorderpunt staat de seinpost van *Midden-Divisie*. Den regts gelegenen tuin *Mountain* voorbij zijnde, klommen wij dezen kalen, effenen en met roode steentjes overdekten berg op. Boven zijnde bevond ik, dat hier nog een veel

sterkere wind heerschte, dan op den seinberg van *Oost-Divisie.*

In het kleine wachthuisje komende vonden wij er een' ouden Duitscher, die reeds met de Bataven, of Nederlanders, ten tijde der Bataafsche Republiek, op *Curaçao* was gekomen en hier reeds sedert 15½ jaar den post van seinwachter had bekleed, zijnde thans alleen te huis, dewijl zijn kameraad naar de stad was om vivres te halen. Deze seinwachters zijn oude militairen met behoud van *f* 20 tractement 's maands.

Op dezen berg nam ik de volgende peiling:

N. W. t. N. Plantaadje *Brievengat.*

Noord de Plantaadje *Rondeklip* en iets meer links op den voorgrond der savane eenige kleine woningen van zoogenaamde vrijlieden.

N. t. O. de berg *Rondeklip.*

N. N. O. de plantaadje *St. Catharina*, en in deze zelfde rigting heneden aan den seinberg, de tuin *Mountain.*

O. N. O. de Plantaadje en baai van *Groot St. Joris.*

O. t. N. *Klein St. Joris.*

O. Z. O. de seinpost van *Oost-Divisie.*

Z. O. t. O. *St. Barbara.*

Z. O. *Uilenburg.*

Z. O. t. Z. *Boven Brakkeput.*

Zuid, de hoogere bergtop van *Mountain*, achter welken het van hier onzigtbare *Beekenburg* ligt. Het zou voor *Beekenburg* zeer nuttig zijn, dat de seinpost op den zuiderbergtop stond, echter is de

zuiderpunt weder buiten het gezigt van het fort *Nassau.*

Den zuiderbergtop beklimmende, op welken het drooge gras onophoudelijk, door een' dorren voetpassaat, over de steenbrokken wordt gezweept en waar het veeltijds koud en guur is, ziet men in het zuiden den versterkten toren van *Beekenburg*, in het Z. W. de Plantaadje *Gentiel*, W. Z. W. *Bottelier* en verder in het verschiet *Koraal.*

W. Z. W. de plantaadje *Zuurzak.*

West *Pareira* of *Parera* van G. VOS.

W. t. N. *Groot Saleinja.*

W. N. W. de tuinen ten noorden van het Schottegat, en meer op den voorgrond het witte huis van *Scherpenheuvel*, terwijl men van dezen zuider bergtop genoegzaam het geheele oostergedeelte van het eiland kan overzien.

Na deze peiling te hebben genomen, begaven wij ons in het nederige seinwachtershuisje, alwaar wij het medegevoerde ontbijt nuttigden; wij lieten den ouden invalide eens opsteken, en gaven hem tevens eene flesch wijn. Nu begon deze nieuwsgierige veteraan, na ons eene menigte vragen gedaan te hebben, van zijne voormalige krijgsavonturen te verhalen, en voer tevens met groote vertontwaardiging uit over de overrompeling van *Curaçao* op den 1en Januarij 1807, hebbende hij toen tot de bezetting op het fort *Nassau* behoord. Nu eens schold hij, in bijna onverstaanbaar gebroken Duitsch, op de Engelschen, en dan weder op CHANGUION en anderen.

» Die verdamte Engelsche windmachers — die roote hoende, solten *Goeraçao* nooit nich gekregen haben, wen der CHANGUION, der schurk, das land nich verkauft und verraten had. Ier had ze doerch den schmous RICARDO (hij lebt nog aber das geld ist lang zum teufel,) op *Jamaika* lassen verkaufen ond hat der Engelsche ingeroefen, anders was" —

Ofschoon ik nu sprak: » zacht wat, vadertje, zacht, — de Heer CHANGUION heeft zich immers verdedigd, hij . . . . ." viel hij mij steeds met nog meerdere drift in de rede: » Das mag der schurk als advokaat jedaan haben, als ein eerlich man ond als ein braaf soldaat hat er das nicht gekond. Sie moesten hem opjeknoopt haben!"

Ten einde onzen voetboij met geene overtollige vracht te belasten, lieten wij onze resterende provisie hier achter, en vervolgden onzen weg, wandelende nu naar *Zuurzak*, alwaar wij een weinig vertoefden, hetwelk ons echter wegens de eentoonige en overal herhaalde klagten over de zware belastingen en de geringe inkomsten, spoedig verveelde. Van hier wandelden wij nu langs een' kleinen omweg, naar *Bottelier* of de *Lange tuin* en keerden van daar naar den hoofdweg terug, komende vervolgens ten Oosten van het *Schottegat*, op denzelfden weg, dien wij reeds vroeger bij gelegenheid onzer wandeling om dit binnenwater hebben beschreven, en welken wij nu, tot over *Pietermaai*, stadwaarts volgden.

TWEEDE HOOFDSTUK.

STATISTIEK OVERZIGT.

§ 1.

BEVOLKING.

Blanken, Kleurlingen en Negers.

De bevolking van *Curaçao* bestaat, gelijk in meest alle koloniën, uit eene zamenvloeijing van verschillende natiën, talen, kleuren en Godsdienstige gezindheden, alhoewel men in de laatste de zoo hoog geroemde verdraagzaamheid, liever *onverschilligheid* zou mogen noemen, en de verwijdering van kleur *zotte verwaandheid.*

De hoofdverdeeling der bevolking bestaat in:

Blanken,
Kleurlingen en
Negers of Zwarten.

zoo als de generale, hier achter gevoegde staat nader aantoont.

Anderen verdeelen de twee laatste klassen wederom in vrije personen en slaven.

Van den bosch zegt (*): de bevolking bestond in den jare 1815 in:

Blanken.	2781
Vrije Mulatten. . . .	2161
Vrije Negers. . . .	1872
Mulattenslaven. . . .	690
Negerslaven. , . . .	5336
te zamen	12840

G. G. van paddenburg zegt in eene noot op bladz. *28* (†) » Eene nadere begrooting brengt het getal op 18 of 19000 zielen." Dan, zoo als het in vele gevallen gaat, ligt ook hier de waarheid in het midden. Gedurende de laatste jaren heeft de bevolking altijd 15000 zielen bedragen; evenwel zal de toenemende emigratie dit getal spoedig doen verminderen.

Volgens telling op het laatst van het jaar 1832 waren er in de stad en derzelver omtrek 7003 zielen

In het overige van *Midden-Divisie.*	2112	——
In *West-Divisie* . . . . , . .	3325	——
In *Oost-Divisie.*	2587	——
te zamen	15027	zielen.

(*) Nederl. bezittingen in *Azia*, *Amerika* en *Afrika*. Deel. II. bl. 227.

(†) Beschrijving van het Eiland *Curaçao.* Te *Haarlem*, bij de Erven bohn, 1819.

(zie Tabel A.)

Men vindt op *Curaçao* bijna drie vrouwen tegen twee mannen, terwijl velen der laatsten bovendien hun brood met de vischvangst of als matroos verdienen; dit is ook de hoofdoorzaak, dat de matrozen onzer oorlogschepen zoo veel liever te *Curaçao* dan te *Suriname* zijn.

Blanken.

Vooral de blanke bevolking van *Curaçao* bestaat uit allerhande natiën en tongen; echter vindt men hier meer blanke inboorlingen, dan in de kolonie *Suriname*. De eersten zijn niet alleen in ligchamelijke hoedanigheden en kleeding, maar ook in manieren en levenswijze, zeer onderscheiden. Meer eenvormig is dit het geval met de Creölen of inboorlingen, zijnde over het algemeen, zoo mannen als vrouwen, van eene lange ranke gestalte, waarvan zich de grootte vooral tot de meer dan gewone lengte van dijen en beenen bepaalt.

De dames, welke genoegzaam alle inboorlingen zijn, en van welke wij thans spreken, zijn meest alle van een lang en mager voorkomen, dun en smal, zonder boezem en bleek geel van kleur, even als die van een' zieken; echter hebben ze fraai haar en heldere, vurige, blaauwe oogen.

De blanke Creölen zijn er inzonderheid op gesteld, om te kunnen aantoonen, dat zij van moeders zijde, (van zijde des vaders zijn het meest allen oorspronkelijke blanken), van de vroeger hier gewoond hebbende Indianen en niet van Ne-

Tabel A.

Generale

GODSDIENST.				BLAN		
	Protes-tanten.	*Room-schen.*	*Israë-liten.*	*Mannen.*	*Vrouwen.*	*Jongens.*
Blanken . .	1672	183	747	579	905	51
Gekleurden	45	3640	»			
Zwarten . .	1	8739	»			
Totaal . .	1718	12562	747			

gers afstammen, zoo als men dan ook werkelijk vele familien op *Curacao* aantreft. Echter schijnt de meer dan middelmatige lengte der meeste Creölen met deze veronderstelde afkomst te strijden, want de kleurlingen van *Aruba*, waarvan nog Indiaansche moeders in leven zijn, hebben een' geheel met de Indianen overeenstemmenden ligchaamsbouw, waardoor zij, vooral door de breede borst en korte dijen, van andere volksstammen te onderkennen zijn.

De lange Creölen van *Curaçao* zijn zeer stijfhoofdig, en doordien zij zich niet geheel en al willen laten uitkleeden en maar alles aan het gouvernement opbrengen, wat zij hebben of verdienen, wel eens een weinig muitziek; vandaar ook, dat de commissarissen Grovenstein en boeij in hun meergemeld rapport, aangaande hen zeiden: » De Gouverneur van *Curaçao* moet zoo veel gezag hebben, om in zaken van policie niet door de burgerlijke regering te kunen worden verhinderd; de aard der inwoners alhier, (*Curaçao*) vordert zulks ten hoogste."

Kleurlingen.

De kleurlingmannen zijn meestal vuile luije dronkaards en buitengewoon brutaal, zoodat men het verstandigste doet, hen te mijden.

De bruine vrouwen zijn beter geproportioneerd dan de blanke en hebben onder fraaije zwarte haarlokken groote ronde oogen, in welker donkerbruin men fonkelende blikken ontwaart. Echter

is haar taankleurig vel vuil en smerig, terwijl zij ook in den mond geenszins zulke fraaije witte tanden hebben, als de inboorlingvrouwen van *Suriname*, welke zij in zuiverheid en zindelijkheid in geenen deele evenaren. Verders hebben zij een' breeden platten neus en dikke lippen. In de ooren dragen zij groote cirkelvormige gouden ringen en een dito kruis laag op de buik, omdat ze (zoo als de Pastoor zeide) hier het meeste door den duivel werden geplaagd. Verders dragen ze lange slepende vuile japonnetjes, welke slordig om een heel smodsig vel hangen. Echter hebben de niet onbevallige Spanjoletten en sommige Mulattinnen een goedhartig en vrolijk gezigt bij een welgemaakt ligchaam.

De kleurlingen worden op *Curaçao* met veel grootere minachting door de blanken behandeld, dan in *Suriname*; echter is dit met de negers een tegenovergesteld geval; deze worden op *Curaçao* beter gekleed en minder onder bedwang gehouden dan in *Suriname*.

Aldus is de opklimming en benaming der kleurlingen op *Curaçao*.

Een blanke verwekt bij eene negerin een mulat of mulattin.

Een mulat met eene negerin produceren een *Sambo* (in *Suriname* Caboeger.

Een neger en eene mulattin verwekken eenen *Grief*.

Een blanke en mulattin een *Mestiche*.

Een blanke en mestiesche een *Castiche*.

Een blanke en castiche een *Poestiche*.
Een blanke en poestiche een *Liestiche*.
Een blanke en liestiche een *Liplap*.
Een blanke en liplap een *Blanke*.

Negers.

De negerslaven van *Curaçao* zien er over het algemeen gezonder en opgeruimder uit, dan de meer verdrukt wordende slaven van *Suriname*; ook zijn zij meer geëduceerd, slimmer en uit zich zelven werkzamer. Mannen en vrouwen gaan hier gekleed, dragen zelfs schoenen en hebben 's avonds na 8 uren geene pas of zoogenaamd passeerbriefje van hun' meester noodig, om naar goedvinden, buiten hun erf, op de straat te gaan, waarbij sommigen zelfs met stokken en knuppels gewapend zijn. Bij overtollig gebruik van drank zijn deze negers, hoewel anders gedienstig en vriendelijk, maar in het geheel niet gemakkelijk; terwijl nog daarbij komt, dat de policie op *Curaçao* nog veel zwakker en ellendiger is, dan in de kolonie *Suriname*.

Niet alleen de slaven, maar ook de zoogenoemde vrije lieden (gemanumitteerde negers en kleurlingen) zijn van vroegere tijden reeds als brutaal en hardnekkig bekend. In het meergemelde rapport van Heeren Commissarissen, BOEIJ en GROVENSTEIN, wordt ten aanzien der Negers gezegd: » Ook kunnen de ondergeteekenden betuigen, in geen eene kolonie geweest te zijn, waar de negers zooveel losbandigheid en stoutmoedigheid be-

zitten dan op *Curaçao*. Het voorbeeld is aldaar niet zelden, dat een neger de hand heeft gelegd op een' blanke en denzelven gekwetst heeft, eene daadzaak, welke in eene landbouwende kolonie, zonder genade met het rad gestraft wordt. Het straffen met zweepslagen is op *Curaçao* niet in gebruik; wanneer een neger publiek wordt afgestraft, geschiedt zulks met eene geesseling, hetgeen *watapana* (*) genoemd wordt. De huisstraffen geschieden met de bullepees, doch zelden tot een' bovenmatigen graad." Ook dit is nog heden gebruikelijk, ofschoon er geen tiende deel der straf op *Curaçao* wordt geappliceerd, die op *Suriname* plaats vindt.

In 1833 was de gemiddelde prijs van de slaven *f* 400, moetende het al een zeer gunstig bekende slaaf zijn, of eenig handwerk verstaan, die haar *f* 500 konde opbrengen, als zijnde deze prijs, zelfs voor een' goeden kok zeer ongemeen.

De inboorlingen van *Curaçao* zijn ongemeen sterk aan hun land en slaven gehecht, zoodat zij dezelven niet, dan in den hoogsten nood, om 's lands lasten te voldoen of uit broodgebrek verkoopen. Echter bestaat op *Curaçao* zoo als in *Suriname* het familieregt niet; men verkoopt kinderen van 7 à 8 jaren voor 70 à 80 gulden, zonder de moeder om toestemming te vragen, die er trouwens even min om treuren; als hunne kinderen, wanneer zij slechts van *Curaçao* weg gevoerd worden, zoodat er vol

(*) Men noemt de roeden naar een' zoogenaamden boom.

geladene schoeners met een algemeen *hoera!* en het eeuwige vaarwel der moeders en naastbestaanden de haven uitzeilen.

De negers van *Curaçao* zijn zelfs in andere koloniën kenbaar door hunne meer luidrugtige gesprekken, dan wel andere slaven voeren; zij beminnen veel geraas en leven. Ook zijn de negerinnen uitermate bedreven in kijven en schelden, hetgeen niet zelden door een bloedig gevecht wordt gevolgd, terwijl zij bij de alledaagsche verhalen en straatgeruchten vooral niet minder beweging en gebaar maken, dan de rederijkers der visch en groenmarkten, slaande nu en dan met den rug der hand tegen de binnenzijde. Het schijnt hedendaags nog even eens met de Curaçaosche slaven gesteld te zijn, als toen de meergemelde Commissarissen zich hier bevonden. Dezen toch zeiden in hun boven aangehaald rapport: » Op den eersten opslag zou men gelooven, dat deze slaven volkomen vrij waren, en dat de meesters niets over denzelven te zeggen hadden," en dit is niet alleen schijnbaar de waarheid, maar bij velen werkelijk het geval; ten gevolge waarvan dan ook orde en discipline, (vooral in het oog van een' Surinamer) zeer gering is; ook houde ik de conditie dezer slaven voor veel ongelukkiger, dan die van de landbouwende kolonie *Suriname*. Zij worden op *Curaçao* wel is waar beter gekleed, en doen minder werk, maar krijgen door de meerdere schaarschheid en duurte van meel of bananen, ook minder voedsel, en worden op den ouden dag dikwerf geheel aan zich

zelven overgelaten, zoodat het op *Curaçao* niet vreemd is, dat een neger of negerin, die den besten leeftijd in slavernij ten dienste eens meesters doorgebragt heeft, den verschrikkelijksten hongerdood sterft; hetwelk in *Suriname* nimmer gehoord of gebeurd is. Gedurende mijn kortstondig verblijf zag ik een' grijzen slaaf in de Breêstraat van *Otrabande*, dien ten gevolge, dood op straat liggen. Ook leest men in bovengemeld rapport: » Het is niet zonder voorbeelden, dat in schaarsche en dure tijden de negers door gebrek aan voedsel zijn omgekomen; daarvandaan is de barbaarsche gewoonte ingevoerd, dat een oude en verminkte slaaf door zijn' meester wordt vrij gegeven, welke zoogenaamde gunst voor zijne gedane diensten, hem noodwendig aan gebrek moet blootstellen."

Vandaar dan ook de toenemende bedelarij op *Curaçao*. Verbeeld u, slaaf te zijn; verbeeld, dat de meester van u en van uwen grijzen vader, uw' vader, op zijn' ouden dag, uit erkentelijkheid voor bewezene diensten, de deur uitliet met den groet: » Zoek uw fortuin, gij zijt vrij!" wat zoudt gij dan als zoon doen? misschien zoo als ik thans doe, in navolging van AÄRON. (*)

Indianen.

Indianen of Naturellen zijn op *Curaçao* niet

(*) Leviticus 10: 3.

meer, echter vond men in 1795 nog 3 personen vau dezen stam, welke toen reeds oude afgeleefde menschen waren, — zijnde nu geheel uitgestorven.

Voedsel, kleeding, Godsdienst en ziekten.

Het hoofdvoedsel op *Curaçao* is meel van fijne maïs, hetzij gekookt of tot koeken gebakken, welke koeken de Creölen *Arepa's* heeten. Ook kookt men het meel der grove of fijne maïs in puur water, aangemengd tot eene podding, welke slijm en leemachtige meelklont *fonche* genaamd wordt. Deze meelkoeken, bijna de uitsluitende spijs der slaven, worden, door het roeren van het drooge meel in een' pot met kokend water, zeer spoedig bereid, en deze smakelooze kost gelijkt veel naar de Surinaamsche *tom-tom.*

Daar, waar men melk, boter, gest, eijeren en specerijen bezigt, is van deze *fonche* wel iets goeds te maken, en kan door bijvoeging van een goed stuk rundvleesch niet meer met de *fonche* der slaven vergeleken worden, komende als dan nader met eene *plumbpudding* en *a fat goose* der Engelschen overeen.

Ook kookt men er eene dikke pap of eene soort van brij van, welke vooral, gelijk de *Gongotée* in *Suriname*, aan de kinderen toegediend wordt.

De vleeschspijs is voor de geringere klasse Cabrietenvleesch, alsmede visch, welke hier gelukkig

veelvuldig, en daardoor goedkoop is. De minder behoeftigen eten, behalve visch, nu en dan schapenvleesch, waarvan zij *jurk* of *trankeerjurk* maken, zijnde vleesch, dat zij, even als ragout in lappen snijden, en vervolgens op de *tranqueer* (hek) te droogen hangen, nadat het alvorens gezouten en met lemmetjessap gewasschen is. Na 24 uren op de heg te hebben gehangen, wordt het gekookt of gebraden, en is alsdan uitmuntend van smaak.

De rijke en welgezetene bewoners dezes eilands, hoe gering hun getal dan ook zijn moge, hebben, door aanvoer van provisiën en dranken, zoo uit *Noord-Amerika*, als uit *Europa*, eene tafel, welke men niet onder de tot het land behoorende tafels kan rangschikken.

De aanzienlijkste bewoners van *Curaçao* kleeden zich veelal naar den Engelschen smaak, zijnde overigens eenvoudig en doelmatig, en naar de behoefte van het klimaat ligt en dun.

De mannen dragen gewoonlijk witte vilten of stroohoeden, om welke in den rouw (die hier, door de uitgebreidheid der familiën zeer veel gedragen wordt), ter halver hoogte van den bol een band van zwart floers gewonden wordt, zijnde eene aan dit eiland bijzonder eigene dragt.

De vrouwen en jonge dochters kleeden zich eenvoudig en met geen' overtolligen zwier.

Ook de slaven en slavinnen gaan gekleed, en niet zelden zeer kostbaar, en zoo kwastig als een

aap in liverei, waardoor zij dan ook dikwerf vreemd in hunne eigene oogen zijn. Bij dezen hun ongewonen optooi zijn zij altoos slordig en veelal morsig, zoowel wat de kleeding, als het ligchaam betreft. Daarbij bestaat hunne pronkkleeding even als die der vrije kleurlingen in *Suriname*, meestal uit geleende koralen of goudene halssieraden, oor- en vingerringen, doeken, enz. enz, Ook de vrije kleurlingvrouwen omwinden haar hoofd met een' doek, over welken zij dikwerf een' mans hoed dragen, zoodat zij wel Hermaphrodieten gelijken. De kleeding der slaven bestaat uit een hemd en broek van koletten, meestal van wit of blaauw bont katoen; verders gaan zij barrevoets, terwijl enkele slaven sandalen of voetzolen dragen. De ambachtsslaven slaan, wanneer zij aan het werk gaan, een voorschoot van zeildoek om het lijf, die hun tot aan de knieën hangt. De vrije lieden dragen ook dikwijls een gestreept katoenen baatje, terwijl eenigen ook schoenen dragen; maar wanneer zij van de stad komen, loopen zij gewoonlijk met de schoenen in de hand, zoo om de gemakkelijkheid, als om hunne pronkzucht met spaarzaamheid te vereenigen.

Behalve eene rok en jak of sleepjapon, gelijk JACOBA VAN BEIJEREN droeg, hebben de slavinnen het hoofd met een' doek omwonden, en dragen veelal een groot gouden of zilveren kruis aan eene lange snoer koralen.

Meest alle blanke ingezetenen behooren tot de

Protestantsche Godsdienst, terwijl de kleurlingen en de zwarten, (zoo als uit den voormelden staat van bevolking blijkt,) meest allen tot de Katholieke kerk behooren, zijnde er bovendien nog 7 à 8 honderd joden.

De verdraagzaamheid der verschillende gezindheden is hier zeer groot; niet alleen tusschen de Gereformeerden en de Lutherschen, welke gemeenten tot ééne Protestantsche gemeenten zijn vereenigd, (bekrachtigd bij koninklijk besluit van 1825) maar ook tusschen deze en de andere Godsdienstige gezindheden.

Het spreekt van zelf, dat daar, waar men eene ceremonieele Godsdienst in de landtaal uitvent, de geestelijken, vooral bij de geringere volksklasse, vele proselieten maken, zoodat dit van zelf het geval met de negers zijn moest; echter vonden de commissarissen GROVENSTEIN en BOEIJ, blijkens meergemeld rapport, zwarigheid, om de negers te laten doopen en Roomsch worden, zeggende, dat dezen daardoor hoogmoedig en gevaarlijk worden, terwijl zij hoegenaamd geene zedelijke kennis bekomen, maar slechts eene ceremoniëele Godsdienst belijden. Deze leer der zoogenaamde verlichting is bij de negers even gevaarlijk, als het kaarslicht in een vat met buskruid te plaatsen.

Hoezeer men op *Curaçao* niet, gelijk in *Suriname* uitwasemingen en schadelijke dampen van zwampen en moerassen heeft, wordt hetzelve echter niet voor zeer gezond gehouden. De meest be-

ruchte ziekte is de geele koorts. Ten gevolge van het veelvuldig gebruik van meel zijn de kinderen veelal geplaagd met wormen en opgezette buiken, maar men vindt hier niet, zoo als in *Suriname*, de afzigtelijke roosbeenen (*Elephantiasis*), de *Jaws* en andere kwaadaardige huidziekten; ook de *Boasie* of *lepra* is hier genoegzaam niet bekend, zoo min als de opzwelling der zaadballen of groote waterzakken, aan welke vooral de joden in *Suriname* onderhevig zijn, zoodat zij, door de uitzetting van het *Scrotum* bijna buiten staat worden gesteld om te kunnen gaan. Echter vindt men daarentegen op *Curoçao*, volgens getuigenis van veel practijk hebbende geneesheeren, zooveel te meer venerische lijders van verschillende soort en geaardheid.

Ook heerscht er nu en dan eene epidemische ziekte, welke zich inzonderheid tot de zeelieden en andere nieuw aangekomene personen bepaalt. Oude lieden herinneren zich, dat deze ziekte, in de laatste helft der vorige eeuw, twee of drie malen *Curaçao* heeft bezocht.

Ik het jaar 1803 stierf het grootste gedeelte van het garnizoen, hetwelk *Curaçao* na den vrede van *Amiens* had overgenomen, alsmede de équipages der fregatten *Medusa*, *Ceres* en *Kenau Hasselaar*.

Ook ontstond die zelfde ziekte onder de hier overgevoerde Engelsche troepen in 1807, zoodat er dagen waren, dat er 18 à 20 lijken in hunne hangmatten genaaid en in zee geworpen werden; somtijds spoelde de zee deze lijken weder binnen

de haven, zoodat men dezelve weder naar buiten moest slepen.

Ook van een Engelsch linieschip, dat hier een' geruimen tijd moest blijven liggen, stierf het scheepsvolk grootendeels uit, waarna de Engelschen een garnizoen van negers naar *Curaçao* zonden, welke het klimaat beter konden verdragen, zoodat de buitengewone sterfte nu ophield.

In de jaren 1818 kwam deze ziekte weder op nieuw te voorschijn, zoodat er een groot gedeelte van het scheepsvolk van het fregat *Eurydice*, de brik *Zwaluw* en van onderscheidene grootere en kleinere koopvaardijschepen uitstierf.

Deze ziekte, welke men op *Curaçao* de rotkoorts noemt, is echter noch in haren oorsprong, noch in haar karakter bekend; althans is er nimmer iets over in het licht verschenen, hetzij dat zulks een gevolg der West-Indische onverschilligheid of van onkunde is.

Oppervlakkig evenwel zoude men zeggen, dat de haven van *Curaçao* met een' rotsachtigen bodem en oevers, — drooge kalksteen, vrij van alle schadelijke uitwaseming, — zeer gezond moest zijn.

Ook spoelen er door de regens geene animalische of vegetalische zelfstandigheden in het water, en dit heldere zeewater is met geen slijk of modder, zoo als de rivier van *Batavia*, bezwangerd, door welker stinkende uitwaseming de putrefactie zou kunnen worden veroorzaakt, of ten minste

bevorderd, terwijl dan ook de inboorlingen en geäcclimateerde Europeanen aan dezelve onderhevig zouden zijn. Hoe het zij, een nader onderzoek te dezen aanzien van kundige geneesheeren en natuurkenners zou hoogst belangrijk zijn.

Onder de zwarten worden sommigen tot over de 100 jaar oud, en derzelver propagatie overtreft hunne sterfte.

Tot staving, dat *Curaçao* gezonder is dan *Suriname*, kan tevens de hierbijgevoegde staat der sterkte en sterfte van de troepen dienen.

Staat der effective sterkte van de Officieren, Onder-officieren en manschappen van het Batt. Jagers, N°. 27 en detachement Veld-Artillerie, N°. 1, te Suriname mitsgaders Staat der sterkte op den laatsten dag van elk jaar van de Onder-officieren en Manschappen van voormelde korpsen, alsmede der Mineurs te Curaçao tevens aanwijzende den Staat der sterfte, welke bij die troepen heeft plaats gehad, gedurende de onderstaande jaren, ongerekend de Koloniale troepen.

Jaartal.	Sterkte. te Suriname.	Sterkte. te Curaçao.	Sterfte. te Suriname.	Sterfte. te Curaçao.	*Aanmerkingen.*
1818	686	323	32	16	Uit dezen Staat blijkt, dat de gemiddelde sterfte bij de Europesche korpsen te *Suriname*, gedurende het nevenstaande tijdvak, heeft bedragen circa 40 hoofden per jaar, komende alzoo het verlies, na evenredigheid der sterkte, op 5°/₀ in het jaar. Te *Curaçao* de gemiddelde sterkte 221 geweest zijnde en de gemiddelde sterfte 6 a 7 per jaar, zoo heeft het verlies aldaar, na evenredigheid der sterkte, plus min. 3°/₀ bedragen.
1819	677	315	25	8	
1820	586	268	52	6	
1821	972	183	33	4	
1822	782	147	40	3	
1823	816	216	60	2	
1824	745	148	61	7	
1825	690	205	42	5	
1826	655	185	29	7	
1827	631	224	24	8	
Totaal in 10 jaren	7240	2214	398	66	
Gemiddelde sterkte en sterfte per jaar	724	221	40	6 a 7	

Paramaribo, 2 Mei 1829.

§ 3

Taal, levenswijze, zeden en gewoonten.

Wordt er in *Suriname* eene leelijke, verbasterde, neger-Engelsche taal gesproken, ofschoon eigenlijk slechts eene voor alle talen onverstaanbare spraak zijnde, niet minder vindt dit met het verbasterde Spaansch op *Curaçao* plaats. Zoomin als een Engelschman het neger-Engelsch verstaat, zoo min verstaat ook een Spanjaard het neger-Spaansch, of het zoogenaamde *Jargon* van *Curaçao.*

Dit wanluidend Spaansch *patois*, op *Curaçao papiemento* genaamd, is niet minder onaangenaam van dialekt als armoedig in woorden.

Ten einde eene kleine proef van de Curaçaosche spraak te geven, laat ik hier volgen de *Tien Geboden* en het *Onze Vader*, zoo als ze in de R. K. kerk worden voorgelezen, en mij door den Pastoor M. J. NIEWINDT zijn medegedeeld.

DE TIEN GEBODEN.

Dieez mandamiento di Dioos.

1. Stima Dioos aribi toer Coos.
2. No Hoera sien grandi misteer.
3. Santifica fiesta nan.
4. Honora bo tata e bo mama.
5. No mata.
6. No haci Coos dishonesto.
7. No horta.

8. No papia malve di bo progimo.
9. No desea moheer di bo progomi.
10. No coedicea coos di otro hende.

HET ONZE VADER.

Padre Nuestro.

Noos Tata coe tana cieloe, coe Bo nombre ta santaficar, larga coe Bo reynabini na noos, coe Bo bolontad, haci na tera com na cieloe, Doena noos avé, noos pam di cada dia. Pardona noos noos debé, asina coe noos ta pardona na noos dehedoornan e no larga noos caî din tinta cion, ma libra noos di toer maloe. Amen.

Dat de bovenstaande kerktaal zuiverder en meer naar het Spaansch geschoeid is, dan men wel in de wandeling en op de straten hoort, spreekt van zelve; echter bestaat er daar eene verscheidenheid van taal, die zich met geene pen omschrijven laat.

Van paddenburg zegt, — en deze zal als schoolonderwijzer op *Curaçao* en die aldaar, ten gevolge des te veelvuldigen gebruiks van spraakwater, de woning der stilzwijgenheid zou zijn ingegaan, de Curaçaosche spraak wel hebben kunnen beoordeelen:

» Het *papiement* (van *pappiar* spreken) bestaat uit bedorven Spaansch, Indiaansch en Hollandsch, arm in woorden, zonder buiging, voeging of geslachtsonderscheiding, maar rijk in hevig door de

keel uitgesproken wordende schelle klanken en vooral in scheldwoorden. Onverdragelijk is dit gekakel voor het fijnere oor van den Europeaan, bij zijne eerste aankomst, en moeijelijk kan men zich aan dit kalkoenengeluid gewennen. Niet alleen de Negers, Mulatten en andere kleurlingen spreken dit *Jargon*, maar ook de blanken, vooral de blanke Creolen," (inzonderheid de vrouwen,) » wier kinderen, door negerinnen gezoogd, door dezelve de eerste indrukselen ontvangende, niets dan Creoolsch of *papiment* spreken, en dan naderhand het Hollandsch of Nederduitsch doorgaans gebrekkig en onvolkomen leeren, hetzelve nog gebrekkiger lezende en schrijvende. Deze kwade gewoonte, vooral onder de schoone kunne, is zoo ingeworteld, dat daaraan geen verbeteren schijnt te zijn. In verscheidene huisgezinnen is het Nederduitsch zoo bekend als het Arabisch, en echter rekenen zij zich van Nederlandsche afkomst. Vandaar dan ook de verbazende moeite voor den onderwijzer, om zijne leerlingen met de Hollandsche taal gemeenzaam te maken, daar zij, Nederduitsch *papiement* met moeite sprekende, telkens de geslachten verwarren, het toekomende, tegenwoordige en verledene door elkander haspelen, en alzoo dikwijls onverstaanbaar worden."

Doch, dit mag vroeger zoo geweest zijn, maar thans is dan de Nederduitsche taal onder de fatsoenlijkste klasse merkelijk verbeterd, en zelfs de negers verstaan en spreken hier het Hollandsch beter, dan die van *Suriname*.

Dat de Hollandsche taal hier echter door de inboorlingen naar de letter gesproken wordt, zal niemand, al ware het ook een schoolmeester, die nimmer zijn erf en school verlaten had, kunnen verwachten, want ook hierin bestaan er groote afwijkingen van het provincialismus van *Noord-Nederland*.

Op *Curaçao* wordt de *g* of *gh*, naar het Spaansche dialekt, scherp uitgesproken, met een door de tanden sissend geluid, even als *st*. De *h* is, even als in het Fransch, meestal stom, of wordt met de *g* verwisseld, zoodat *gaat* en *haat*, *geel* en *heel*, *giet* en *hiet*, *goed* en *hoed*, *gijs* en *hijs*, *gaan* en *haan*, enz. kelijk of gelijk wordt uitgesproken. Ook verwarren zij, eveneens als de Surinamers, de *r* met *l* en de *l* met *r*. Ook gebruikt men hier, even als aan *Kaap de goede hoop*, het woordje *nie* of *niet* zeer overtollig en dikwerf als ontkennend woord aan het slot der rede. B. v., wanneer zij vragen willen, of een jong mensch van eene fatsoenlijke afkomst is, of hij geld heeft enz., zullen zij zeggen: » Geld heeft hij, niet?" » hij is van eene fatsoenlijke familie, niet?" zoodat het in deze geheel op de teekens en comma's aankomt, om welke de joden dan ook nog, van elkanderen verwijderd, begraven worden. Ik herinner mij hierbij een verhaal, daarop neêrkomende, dat zekere boer een weeskind uit het armhuis bij zich in dienst hebbende, welk meisje hoog zwanger werd, door de Diakenen aldus werd aangesproken:

Diak. Wij hebben gehoord, dat LIJSJE in de kraam moet.

Boer. Dat is *haar* zaak.

Diak. Nu ja, maar wij willen noch haar noch het kind onderhouden.

Boer. Dat 's *jou* zaak.

Diak. Maar als het kind van u is.....

Boer. Dat 's *mijn* zaak.

Diak. 't Is toch geen laster? — 't ware infaam,
Maar *Janoom*, zie, wij hebben spoed,
Kom, antwoord ons dan kort en goed,
Moet de meid (*) van jou (†) in de kraam?

Boer. 'k Geloof van ja, mits dat gij net
Achter *jou* een comma zet.

Op *Curaçao* leeft ieder bepaaldelijk in den gemeenzamen omgang met zijnen zoogenaamden stand, zooals blanke Christenen met blanke Christenen, Joden met Joden, en deze beide klassen houden zich weder op eenen zeer grooten afstand van den omgang met de kleurlingen verwijderd. Dominé BOSCH zegt in het dikwerf aangehaalde werk D. I, bladz. 226: Dat het eene koloniale staatkunde is, om de menschen van de *zwarte* en *bruine* kleur in minachting te brengen; dat, hoe grooter men den afstand houdt tusschen blanken en zwarten, hoe meer men den laatsten vernedert, des te vas-

---

(*) De comma achter meid gezet, erkende *Janoom* vader van het kind te zijn.

(†) De comma hier gezet, erkende *Janoom* slechts, dat de meid zwanger was.

er en langduriger zoude het koloniale stelsel staan; » want," — vervolgt de schrijver — » hield vrees » voor de Blanken de Negers niet op eenen eer- » biedigen afstand, bestond er onder de laatsten » geen ontzag voor de morele meerderheid en hoo- » gere waarde der eersten, dan waren leven, en » bezittingen, rust en veiligheid in gevaar, en in- » derdaad de omwenteling te *St. Domingo*, die » met de invoering van *liberté* en *égalité* begon » en met de gansche uitroeijing der blanke bevol- » king eindigde, bevestigde datgene, wat men » eene eeuw vroeger voorspelde, indien het ver- » schil der kleuren in *West-Indie*, onder de te- » genwoordige omstandigheden, verdween."

Doch zeer wijsselijk laat de heer BOSCH hier op volgen, dat de gewoonten en gebruiken in het maken van onderscheid tusschen de kleuren dikwerf aanleiding gaven tot de schreeuwendste onregtvaardigheden, en dat men dezelve in de zamenleving dikwijls tot een belagchelijk uiterste dreef.

Bij de aanzienlijksten der eerstgemelde klassen, de zoogenaamde *beaumonde*, vindt men Europesche zeden en gewoonten in gebruik, welke hier en daar meerdere en mindere afwijkingen hebben; ligte en veelal witte kleederen, zijn naar den Europeschen smaak gemaakt en door de onbestendigheid der mode, vooral bij de dames, niet te beschrijven De tafels zijn veelal rijk voorzien van vleesch, visch, gevogelte, schildpad, groenten, vruchten en eene groote verscheidenheid van edelsoortige dranken. Ook heeft men hier het

gebruik der Engelschen gevolgd, met 's morgens niets te nuttigen, dan een kopje koffij en een stukje brood; tegen 10 of 11 uren, een hartelijk ontbijt (*breakfast* met visch of vleeschspijs) en na 3 ure, wanneer de kantoren hier sluiten, het *diner* of middagmaal te houden, wordende des avonds niet of slechts door een eenvoudig *souper* gevolgd.

Het huisraad is prachtig van mahonij, (dat hier veel van den vasten wal wordt aangevoerd) door de Curaçaosche schrijnwerkers vervaardigd; een groot pronkbuffet, bij de Engelschen *sideboard* genoemd, mede van mahonij, is met keur van glas en zilverwerk voorzien; minder aanzienlijk zijn de porseleinserviezen, spiegels en schilderijen; en vooral de lusters en glaslantarens, zijn hier veel minder fraai en lichtgevende dan de prachtige kloklantarens, hang- en schotlampen, welke in *Suriname* in gebruik zijn, en met zuivere patentolie voorzien, een helder licht geven; zelfs op groote festiviteiten zijn de danszalen op *Curaçao* met ellendige, smalle, met blik gemonteerde stolpen, die men aan den balk ophangt, en waarin een dun smeerskaarsje brandt, verlicht; echter is het aan den anderen kant de waarheid, dat ruime glazen klokken, gedurende de nachtpartijen, groote verzamelplaatsen van honderden dikke zwartebromtorren opleveren.

Vooral de Creölen en Creolinnen zijn, even als in *Suriname*, groote en onvermoeide beminnaars van het dansen en willen ook de Europische dames

navolgen in het aankoopen van kostbaar huissieraad en meubelen, maar de zonderlinge zamenstelling en ophooping daarvan, doet al dadelijk zien, dat deze gasten hier niet te huis zijn, schijnende, onder stof en spinrag, om hunnen verlorenen glans en luister te treuren.

Niet alleen is men op *Curaçao* zeer onzindelijk op de pleinen, straten en erven, zoodat daar, waar visch en groenten uitgevent worden, gewoonlijk gistende vuilnishoopen liggen en een' verpestenden stank verspreiden; maar dit vindt ook in andere opzigten plaats; niet alleen, dat in vele huishoudingen alles door elkander ligt, orde en netheid ontbreekt en alles het aanzien van een' verwarden vuilen boel heeft, maar men gaat nog veel verder, in het doen van de behoefte. Gemakhuizen, — een enkele tuin of plantaadje uitgezonderd, — zijn er niet; iedere slaapkamer heeft, zoowel voor de gezonden als voor de zieken, een stilletje, waarvan de pot des morgens ten 5 a 6 ure naar de haven gedragen wordt, en hier voor ieders oogen uitgespoeld. Niets heeft mij op *Curaçao* meer gehinderd, dan iets dergelijks den geheelen dag op de kamer te moeten hebben, en deze anders aangename vervulling van eene onzer noodwendigste behoeften, stilletjes, alsof ik het gestolen had, op stilletjes te moeten verrigten.

De dames mogten dan wat vuil en slordig van ligchaam en kleeding, door de bestovene kamers slenteren, zulks mogt bij den vreemdeling eenige

opmerking verdienen, het zou toch geenszins zoo ergerlijk zijn, als het algemeene gebruik van stilletjes en waterpotten.

Openbare vermakelijkheden vindt men op *Curaçao* niet; een koffij- en biljardhuis te *Willemstad* aan de haven uitgezonderd, hetwelk op de derde verdieping van het huis gehouden wordt, zijnde tevens een logement met een groot bord, waarop men leest: City Hôtel, T. A. CORRA. Hier bestaat tevens op eene fraaije bovenkamer eene zoogenaamde societeit of collegie, wordende alleen door eene geringere klasse van kleurlingen en vreemdelingen bezocht. De avonduitspanningen bepalen zich op *Curaçao*, meestal tot kransjes en onderlinge bezoeken, terwijl men de loffelijke gewoonte heeft van vroeg naar bed te gaan, en vroeg op te staan.

In 1807 rigtte VAN PADDENBURG met eenige kennissen en vrienden, hier een departement van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen op, tellende 24 of 25 leden; hetzelve is echter met den dood van den oprigter, in 1827, weder te niet gegaan.

Ook de loge der vrijmetselaren is door oneenigheden der werkende leden, uit elkander gegaan.

Alle Zaturdagen komt er eene Curaçaosche Courant in het licht, welke in het Nederduitsch, op goed papier gedrukt, behalve eene legio van publicatiën, reglementen, ampliatiën en alteratien, niet zelden belangrijke mededeelingen bevat. De loopende couranten, die de gebeurtenissen van den

dag of het straatnieuws mededeelen, vindt men bij de kooplieden in de pakhuizen, en deze weten het nieuws van ieder huisgezin en ieder individu zoo naauwkeurig en met zulk een' verbazenden spoed over te brengen, dat dit ieder vreemdeling verbazen moet.

Op de viering van den Zondag valt niet veel te roemen; men koopt en verkoopt naar willekeur.

De goede Vrijdag, kersmis en oude-jaars-avond zijn de belangrijkste feesten, juist niet zoozeer in Godsdienstige overdenkingen, als wel om te zwelgen en te dansen.

Bij sterfgevallen zijn de sterfhuizen, zoowel bij blanke kleurlingen, als negers, de vergaderplaatsen van familie en feestgenooten, de kleurlingen welke meest alle Roomsch zijn, maken alsdan even als de Creölen van *Suriname*, een verschrikkelijk leven; het lijk ligt dan tusschen honderden aanschouwers in eene opene kist, tusschen vier brandende en in een langwerpig kruis geplaatste kaarsen en wordt den geheelen nacht onder zingen, huilen en schreeuwen bewaakt.

§ 4

Regering, wetten en reglementaire verordeningen.

Curaçao, *Bonaire* en *Aruba* maken gezamentlijk een Gouvernement uit, hetwelk, zoo als wij reeds vroeger gezegd hebben, onder het hoofdbestuur van den Gouverneur Generaal der gezamentlijke Nederlandsche West-Indische bezittingen staat.

Op den 1 Januarij 1834 was op *Curaçao* Directeur over gemelde drie eilanden Jonkheer Mr. J. J. RAMMELMAN ELSEVIER; de verdere ambtenaren op *Curaçao* bestonden uit:

De leden van den raad van policie.

De leden van den raad van civiele en kriminele justicie.

Het collegie van commercie en zeezaken.

De regtbank van kleine zaken.

De kamer van koophandel.

Het collegie der wees-onbeheerde en desolate boedelkamer.

Directie van de bank en verders sekretarissen, kommiezen, klerken, enz., kerkelijke ambtenaren, schoolwezen, wijk en distriktmeesters.

Het Garnizoen, gekommandeerd door den Majoor R. F. VAN RADERS, bestond uit het bataljon jagers No. 27, en eene kompagnie artillerie, welk garnizoen in zindelijkheid, orde en eensgezindheid uitmuntte, zoowel als het fraaije korps muziekanten in het beoefenen van kunstmatige muzijkstukken, hetwelk men vooral aan de volijverige medewerking van den in de toonkunst tevens ervarenen kommandant VAN RADERS te danken had.

In het jaar 1828 zijn de gezamentlijke Nederl. West-Indische bezittingen onder een eenig hoofdbestuur gesteld, zijnde te *Suriname* gevestigd, waarvan de Heer P. R. CANZLAAR, bij besluit van

16 Februarij van gemeld jaar, tot Gouverneur-Generaal werd aangesteld.

Hierop werd door Z. E. den Commissaris-Generaal van Z. M. voor de Ned. W. I. bezittingen, JOHANNES VAN DEN BOSCH, een *Reglement op het beleid der regering van de Ned. W. I. bezittingen* ontworpen, zijnde onder nadere goedkeuring des Koning, bij besluit van 21 Julij 1828, N°. 222, gearresteerd.

Echter heeft dit en hebben andere reglementen en verordeningen reeds zoo vele veranderingen en wijzigingen ondergaan, dat men door de veelvuldige alteratiën en ampliatiën, waarmede de Surinaamsche en Curaçaosche dagbladen steeds opgevuld zijn, de bestaande orde van zaken, en het eigenlijke rigtsnoer, waarnaar men zich gedragen moet, moeijelijk kan volgen.

Alvorens het reglement van 21 *Julij uitgevaardigd was*, nam Z. E. de Kommissaris-Generaal een besluit dd. 15 Febr. 1828, nopens de door hem daargestelde nieuwe orde van zaken in de kolonie *Curaçao*, en onderhoorige eilanden *Bonaire* en *Aruba*, zoo als dezelve vooral was in een *Reglement op het beleid der regering*, *het justiciewezen*, *den handel en de scheepvaart*, gearresteerd bij besluit van den Commissaris-Generaal, d°. 7 Febr. 1828, Lr. C, No. 1. (zie Curaçaosche Courant van Zaturdag, 1 Maart 1828) en een *Reglement op den in- uit- en doorvoer van koopmanschappen*, zijnde de toenmalige Gouverneur CANTZ-

LAAR met de uitvoering van deze verordeningen belast geworden (*), zijnde bij voormelde organieke stukken de Heer Mr. J. J. RAMMELMAN ELSEVIER, tot Directeur *ad interim* van *Curaçao* en onderhoorige eilanden benoemd geworden, zoowel als verdere leden van onderscheidene collegiën. Deze nieuwe orde van zaken werd op 4 Maart daaraanvolgende in werking gebragt. Te gelijker tijd werd er eene kamer van koophandel daargesteld. Doch later hebben de zaken weder te vele veranderingen ondergaan, om langer hierbij te kunnen blijven stilstaan.

§ 5.

Financiewezen en het stelsel van belastingen, met eene korte opgave der munten, maten en gewigten.

Hoort men overal en genoegzaam door alle standen, met meerdere of mindere gegrondheid, klagten aantreffen, over slechte tijden, geldgebrek, drukkende en alles stremmende belastingen, vermindering van eigendom, waarde, crediet en inkomsten, — onzekerheid van de middelen, die men tot een dagelijksch bestaan aanwendt, en het be houd van 't verkregene, — nergens vindt zulks meer algemeen, meer aanhoudend en dringender

(*) Niet, voordat de Kommissaris-Generaal reeds vertrokken was, kwamen de zaken aan het licht, seggen de Curaçaonaars.

plaats, dan op *Curaçao.* Worden op het platte land in ons vaderland de huizen door het digtmetselen der vensters ontsierd, terwijl andere door het gedeeltelijk digt metselen der glasramen een loerend aanzien hebben, op *Curaçao* zijn vele huizen door het te niet gaan der huurwaarde in begroeide puinhoopen verkeerd.

De Heer VAN EECKHOUT, die den bewoners van *Curaçao* nog eenige troostredenen wil toevoegen, door hunnen staat als gelukkiger dan die van den Europeaan te schetsen, zegt:

» In *Europa* moeten de menschen des zomers » voor den winter zorgen, en des winters verte- » ren, wat zij des zomers van hunne winsten op- » leggen, maar hier en elders in warme landen » weet men niet van zulke zorgen. Heeft iemand » een paar pakjes dunne kleederen, uit drie stuk- » ken bestaande, een stroohoed en een paar schoe- » nen of voetzolen, dan heeft hij hier zijne klee- » dij; eene mat met een kussen, of een bundel » oude lappen, of een steen voor hoofdkussen, in » een hutje van stroo, of des noods onder eene » gallerij, dan heeft hij zijne legerstede en nacht- » verblijf. Licht en brandstof heeft men ook niet » veel noodig. Het eerste zou men des noods » kunnen missen, en voor den eenvoudigen maal- » tijd wordt er ook niet veel vereischt. Een paar » schellingen zijn spoedig gewonnen of gebedeld," enz. enz. (*)

(*) Zie VAN PADDENBURG, bladz. 78.

Is deze bedelstaat, met het hoofd op een steen te leggen, en zich als regte dweepzieke obscuranten in eene duistere strochut te verschuilen, nog gelukkiger, dan wij het hier in *Europa* hebben? Neen, — behalve de koude schijnt er op *Curaçao*, wegens deszelfs barheid, onvruchtbaarheid en rosse heuvels, een altoosdurende winter te heerschen.

Niet alleen is op *Curaçao* sedert het jaar 1780 de handel te niet gegaan, maar bij de toenmalige voordeelen, die dezelve aanbragt, waren ook de uitgaven en opbrengsten veel geringer, zoodat de vermindering van inkomsten en de vermeerdering van uitgaven een dubbel verlies hebben na zich gesleept.

Van 1784 tot 1788 inclusief, was de generale opbrengst aan onderscheidene belastingen van *Curaçao Bonaire* en *Aruba*, *f* 381,860.70, en de uitgaven over de gemelde vijf jaren, bedroegen *f* 744,206.10, zoodat er een deficit van *f* 362,345.40 bestond.

Volgens het werk van den heer G. B. BOSCH, bladz. 313, zouden de jaarlijksche uitgaven van *Curaçao* en onderhoorigheden onder de W. I. Kompagnie, 20,000 pesos hebben bedragen.

Volgens eigene opgave van den heer LAUFFER bedroegen de jaarlijksche uitgaven onder zijn bestuur van 1795, tot 1801, de som van 25,000 pesos, — zijnde de toenmalige koers der pesos, in den handel op het moederland, *f* 2. (*)

Zoo bedroegen dan de jaarlijksche civiele uitgaven, van 1790 tot 1795, *f* 40,000; van 1795 tot

(*) In 1827 is dezelve, ingevolge besluit van Z. M. gereduceerd op *f* 1.33½.

1801, *f* 50,000; in de jaren 1801 en 1802, *f* 60,850. (Deze vermeerdering ontstond, doordien Lord HUGH SEYMOUR aan den Fiscaal VAN STARCKENBORCH, — in de wandeling JOHN PIET genaamd, — een jaarlijksch traktement van 4000 pesos akkordeerde, en aan den kommandant der Engelsche troepen 3000 pesos.)

Met de komst van den Gouverneur CHANGUIÓN in 1804, heeft de Fiscaal dat traktement behouden, ofschoon het salaris dier betrekking vroeger slechts 366 pesos was.

Ten tijde van LAUFFER had de Gouvernements sekretaris slechts een middelmatig bestaan, bedragende de kosten der klerken slechts *f* 1000. 's jaars. Daarentegen hebben de latere sekretarissen een ruim bestaan gehad, behalve nog de zeer aanzienlijke emolumenten, zoodat tegenwoordig de kosten van de Gouvernements-secretaris meer dan *f* 8000 bedragen.

Onder de regering van CHANGUION werd er meer papieren geld in omloop gebragt, onder voorwendsel, dat er geen genoegzaam geld circuleerde, zoodat door den raad van policie in 1805, 3000 pesos aan kaartengeld, van 1 tot 8 realen, werden gefabriceerd.

Hierna werd de kolonie Engelsch.

In 1816 bedroegen, onder het bestuur van den Gouverneur KIKKERT, de jaarlijksche civiele uitgaven *f* 200,000, en vervolgens onder de regering van den Gouverneur CANTZLAAR *f* 170,000.

Niet alleen klagen genoegzaam alle Curaçaosche

ingezetenen over de drukkende lasten, maar ook LAUFFER (de oud Gouverneur) schreef op eene schets van den staat van *Curaçao*: »Nu de inwoners uitgeput en verarmd zijn door zoovele onheilen en rampen, worden de jaarlijksche lijsten van het civiel departement, die onder de besturen van de W. I. kompagnie, H. H. Mogenden, en van de Bataafsche republiek, 20, à 23,000 pesos jaarlijks hebben bedragen, tot op 70 à 80,000 pesos met alle de gratificatiën, emolumenten, verhooging van traktementen, enz. enz. enz, vermeerderd, zoodat weldra noch de Hypotheken noch de effecten meer gerealiseerd zullen kunnen worden."

» Men hoort steeds spreken van vereenvoudiging en bezuiniging," — zegt men op *Curaçao*, — » echter loopt het op niets anders uit, dan op varanderingen van namen met deze of gene wijzigingen, terwijl het wezen der zaak steeds verslimmert. Morgen worden u de ooren belast, wanneer gij met dezelve wilt blijven hooren, tegen een gulden per stuk. Maar dit is veel te drukkende! — welnu, stel de ooren en de oogen (zoo gij wilt blijven zien,) elk op 75 Cents, en dus moet gij nu, wilt gij niet doof en blind zijn, in plaats van twee, drie gulden betalen." » Men zoude bijna kunnen inwilligen, om beide te sluiten," zeide mij zekere planter, met welken ik hieromtrent sprak.

Om nu deze meerdere uitgaven te kunnen bestrijden, moesten natuurlijkerwijze de belastingen vermeerderd worden.

Belastingen.

Onder de regering van den Gouverneur LAUFFER bestond er aan de koloniale sekretarie, tot het kopiëren der Notulen, slechts een klerk met een salaris van 300 pesos; thans echter worden er niet alleen zware traktementen, bij vermeerdering van personeel, uitbetaald, maar ook zijn de inkomsten door de notariële praktijk, (tot uitoefening van welke de sekretaris of eerste kommies ter sekretarie alleen bevoegd is, thans aanmerkelijk vermeerderd.

Dan, ten einde het tegenwoordige stelsel van belastingen nader te leeren kennen, laat ik hier volgen eenige aanteekeningen op het deswege genomen besluit van Z. Exc. den Commissaris-Generaal J. VAN DEN BOSCH.

» Wij, enz.

Art. 2. A. De vaste goederen, zijn op *Curaçao* in zes jaren tijds op minder dan 20 pCt. van de vorige waarde gedaald, en desniettegenstaande wordt er 1 pCt. belasting geheven naar de voormalige waarde zelfs van landen en huizen, die reeds twee malen na de invoering dezer wet, bij publieke veiling, telkens minder dan de helft van den vorigen koopschat zijn verkocht geworden; huizen, waarvoor men, — vier of vijf jaren geleden, — 8 à 10,000 guldens betaalde, worden nu voor 2 à 3000 guldens verkocht, terwijl men echter van de eerste som de 1 pCt. moet blijven betalen. — » Hoe ?" zegt men, bij het maken van

aanmerking, — » het is immers uw voordeel, dat gij het zoo goedkoop gekocht hebt; of gij nu 1 pCt. van *f* 10,000 betaalt, of 5 pCt. van *f* 2,000. » dat is toch ook net hetzelfde; het geld moet er toch wezen."

Het gouvernement heeft een interest bepaald van 6 ten honderd en vraagt eene belasting van de hypotheken, en de onroerende goederen of vaste bezittingen van 1 pCt., hetwelk een zesde of 16⅔ van de inkomsten is, en waar moet zulks heen, wanneer dit vier of vijf malen, zoo als tegenwoordig werkelijk geschiedt, verdubbeld wordt?"

Art. 3. *u.* Ook de contributiën voor de schutterij (vroeger gewapende burgerwagt) zijn mede een zeer drukkend bezwaar voor de arme ingezetenen van dit eiland; zij worden geheel willekeurig naar hun calculatief vermogen, aangeslagen op *f* 20. *f* 40, ja *f* 60 's jaars.

Bij de organisatie in 1796 werden deze contributiën afgeschaft; die niet kon, moest de wacht voor zich laten waarnemen, welke bepalingen door het committé der kolonien in 's Hage en in 1802 door het staatsbewind gehomologeerd zijn, wordende er tot goedmaking der kosten eene belasting van een kwart patienje (*Patinos* is *f* 2.) op de consumptie van ieder vat meel gesteld, zijnde de eenigste belasting, die onder den Gouverneur-Generaal LAUFFER ingevoerd is geworden.

Door den hoogen en dringenden nood aangepoord, maken sommige welgezetene smoussen; zoo Christenen, als Joden,) een schandelijk mis-

bruik van de bittere verlegenheid hunner evenmenschen; zoo nemen zij b. v. op een voorgeschoten kapitaal van *f* 1500, eene hypotheek van *f* 2000, naar welke laatste som ook de intrest berekend, en reeds vooraf op de *f* 1500 gekort en afgetrokken wordt. Ook de interessen waren verschrikkelijk hoog; — echter hebben sommige woekerzuchtige geldschieters loon naar werken gekregen, door dien de hoog beleende eigendommen, waarvan zij 15 à 20 pCt. meenden te trekken, al spoedig de hunne werden en geen vijfde gedeelte van de voormalige eigendomswaarde meer hadden.

Het klagen of liever noodgeschrei der planters op *Curaçao* is onbeschrijffelijk groot, en misschien somtijds wel eenigermate overdreven. In de eerste plaats beklagen zij zich veel meer belast te zijn, dan de handel en de scheepvaart; eene andere noodkreet betreft de kostbaarheid van hun uitgebreid bestuur, naar evenredigheid van zulk een klein armoedig eilandje. Hun uitroep is: » Wij willen bezuiniging door vereenvoudiging; een enkel dorpsbestuur ware voor *Curaçao* voldoende; door vermindering van ambtenaren en van derzelver traktementen, zouden wij ook minder lasten hebben op te brengen. Laat men uit de meest gegoede grondeigenaren, die meer dan 5 jaren op *Curaçao* zijn geweest, door hoofden der huisgezinnen, die stemgeregtigd zijn, een bestuur verkiezen, om het Budget op te maken, en de lasten te regelen; wij willen de tering naar de

nering gezet hebben; wil het moederland meer vertering en uitgave daarstellen, dan wij dragen kunnen, dat men dan dit eiland als een lastpost beschouwe en aan hetzelve subsidien en onderstand verstrekke, en dit niet willende, ons noch voede noch melke, maar ons aan ons zelven overlate! Het is toch onbarmhartig en tiranniek, vogels in eene kooi op te sluiten om der eijeren wille, zonder ze te willen voeden." Werpt men hun tegen: » Gij zijt immers niet opgesloten; wie niet blijven wil, kan heen gaan; gij voert immers ook uwe slaven uit," dan zeggen zij hierop: » Wij zijn toch geene slaven van het Gouvernement, ofschoon de eenigste uitzondering ten dezen, misschien alleen deze is, dat wij geene objecten van handel zijn, en, konden wij onze vaste goederen mede nemen, wij zouden *Curaçao* blijhartig verlaten. Dit doen onze slaven ook zelfs, met achterlating van hunne dierbaarste betrekkingen, maar wij kunnen noch onze landerijen, noch onze huizen mede nemen, en het eiland te doen ontvolken, zal toch ook des Gouvernements bedoeling niet zijn."

» Zoo hebben wij ook," dus gaan zij voort, » op *Curaçao* een klein Protestantsch kerkje, » (echter voor de uit 1700 zielen bestaande ge» meente groot genoeg); en twee ruim bezoldigde » predikanten, welke slechts eens om de veertien » dagen, bij afwisseling van lange gezangen, een » uurtje prediken, nimmer huisbezoeken doen of » den kranken in hun lijden tot troost verstrek-

» ken, en die, wanneer een van hun tweeën ziek » of afwezig is, nog durven zeggen: » het is mijne » beurt niet," zoodat de dienst alsdan veertien da- » gen onvervuld blijft. Zulke kostbare onverschil- » lige herders, waarvan één ten minste genoeg » ware, strekken slechts tot verarming en vermin- » dering der kudde."

» Gedurende het jaar 1833 zijn meer dan 500 » slaven van *Curaçao* uitgevoerd geworden, meest » alle van het aankomende geslacht; kinderen zijn » uit de armen hunner ouders weg genomen, en » aan boord gebragt, om met de verkoopspennin- » gen voedsel voor de ons overblijvende slaven te » koopen, opdat zij niet van honger zouden ster- » ven. Zoo wordt dit diep ongelukkige eiland » al meer en meer van werkende handen, die » de bronnen van bestaan moeten open houden, » beroofd. O mogt dit eens het lot van hen zijn, » die consumerende monden en geene werkende » handen hebben, even als de rupsen, die van » onze nijverheid leven en de te verwachten oog- » sten onzer korenvelden, in groote massa van » ons wegrooven."

Het is evenwel geenszins door de hooge traktementen, welke de ambtenaren trekken, want dit geeft aan de meesten slechts een zeer sober bestaan, of aan andere groote posten van het budjet te wijten, dat *Curaçao* zoo ten achteren raakt, maar de voorname oorzaak ligt in de vermindering der waarde van de vaste goederen en de geringheid der inkomsten, zoodat ieder penningsken,

waarmede de ingezetenen worden belast, ongemeen drukkende is. Men vergelijke verders de *rubriek Middelen van bestaan.*

Munten enz.

Niet alleen is het financiewezen op *Curaçao*, door het verval van landbouw, koophandel en zeevaart, en dien ten gevolge vermindering van inkomsten, zoowel al door verhooging en vermeerdering van belastingen, in een' deerniswaardigen en zeer verwarden staat geraakt, maar er hebben ook groote verliezen plaats gevonden, door het in circulatie brengen van verschillende muntspeciën en papier, welke eene veel mindere of slechts eene nominale waarde hadden van hetgeen, waarvoor dezelve in de wandeling uitgegeven en ontvangen werden.

Tot het jaar 1793 of 1794 was het placaat van haar Hoog Mogende van 1 Mei 1750 in vigueur; op dat tijdstip of mogelijk het jaar te voren, (1792) heeft het huis van commercie G. & C. door de invoering van omtrent 1000 ligte Johannessen (*) die niet eens de waarde van zes Spaansche matten, of ronde daalders van *f* 2,50 Ned. Ct. hadden, veel valsch geld in omloop gebragt. Dit schandelijk bedrog duurde voort, totdat er ongeveer 30,000 stuks van deze vervalschte muntspecie op *Curaçao*

(*) De JOHANNES is eene gouden Portugesche munt, moetende 9 eng. en 8 azen wegen, en hebbende, naar hare gehalte, eene waarde van min of meer *f* 18. In *Portugal* doen dezelve 8 Spaansche matten.

circuleerden, en de goede muntspeciën buiten 'slands gevoerd waren.

Het Publiek, door de algemeenheid dezer munt tot nadenken komende, wilde deze nieuwmodische Johannessen geenszins tegen de waarde der oude, of acht ronde daalders, meer aannemen, hetwelk al dadelijk botsingen ten gevolge had. Het Gouvernememt hiertegen maatregelen willende nemen, vaardigde daarop eene publicatie uit, waarbij het publiek gelast werd, om deze Johannessen als volwigtig te ontvangen, mits dezelve gestempeld waren met het merk van den goudsmit GOD HELP ISRAËL HOIJER (de man mogt wel *God help Curaçao* geheten hebben), en alle degene, die naderhand minder of van hetzelfde gewigt mogten ingevoerd worden, naar de waarde van derzelver gewigt.

Eenige maanden na de uitvaardiging dezer publikatie, zond de heer LAGE te *Martinique*, weder eenige duizenden aan ligte Johannessen aan de heeren R. & M. te *Curaçao*, om voor het beloop derzelve Silezischbe lijnwaden te koopen. Deze twee heeren, waarvan de een lid van den Raad, en de tweede een zeer speciale vriend van den toenmaligen Gouverneur A. DE VEER (*) was, haalden den zoeten goeden ouden man, die tevens in een' ziekelijken staat verkeerde, in hun belang over, zoodat er nu, met intrekking der eerste publicatie, eene andere in het licht verscheen, waarbij

---

(*) Zie *Geschiedenis*, § 18, alwaar ik zeg, liever door een' NERO dan door een St. Nikolaas-gebak geregeerd te willen worden.

bepaald en bevolen werd, dat voortaan alle Johannessen, van wat gewigt die ook zijn mogten, de waarde van $11\frac{1}{4}$ pesos zouden hebben en daarvoor gangbaar zouden zijn, zullende tegen dien vastgestelden prijs moeten worden aangenomen.

Kort hierna, (1796) kwam de Gouverneur LAUFFER aan het bewind, welke alle op *Curaçao* in circulatie zijnde Johannessen, die ligter waren, dan bij plakaat van H. H. M. M. bepaald was geworden, ten Gouvernementshuize aan twee daartoe gecommitteerden vertoonen liet; de massa bedroeg 30,059 stuks, welke $7\frac{1}{4}$, tot hoogstens $8\frac{1}{4}$ Engels gewigt hadden, terwijl er zelfs eene groote hoeveelheid waren, die niet meer dan $4\frac{1}{2}$ à 5 Engels wogen.

Ten einde verdere besnoeijing voor te komen, werden de Johannessen nu op vier plaatsen aan den rand gestempeld en met een kaartje, door de twee Commissarissen geteekend en met het koloniale zegel voorzien, terug gegeven, om den verderen invoer van deze vervalschte munt te preveniëren, terwijl de met kaarten of banknoten voorziene Johannessen voor $11\frac{1}{4}$ pesos zouden blijven circuleren. Verders werden er vijf goudsmeden aangesteld, tot het stempelen en essaijeren der munt; en allen die bevonden werden, minder dan 18 karaat te zijn, doorgesneden, zoodat er ongeveer 300 stuks doorgesneden werden. Hierop werd, bij eene andere publicatie, bepaald, dat alle niet met stempels en een kaartje voorziene Johannessen op het gewigt moesten worden ontvangen, tot welk einde drie beëedigde essaijeurs

werden aangesteld, twee voor het publiek, en een voor het Gouvernement, met een traktement van 200 pesos 's jaars.

Twee of drie jaren later ontwaardde men, dat er eenige duizende kaartjes moesten zijn zonder Johannessen, weshalve men tot eene nieuwe oproeping en verandering van kaartjes, waarbij de oude geännulleerd of ingetrokken werden, overging. Bij deze gelegenheid bleek het, dat er slechts 19,100 stuks met kaartjes inkwamen.

Na de overgave van *Curaçao* op 1 Januarij 1807 aan de Engelschen, werden nog 6000 Johannessen van *Curaçao* naar *Jamaika* uitgevoerd, zoodat er slechts 13000 stuks op *Curaçao* in omloop bleven, die, wel is waar besnoeid waren, maar toch een allooi van 20 à 22 caraat hadden; echter vernietigde de raad van policie in 1808 de zoogenaamde prullen en nuttelooze kaartjes, en ontsloeg de essaijeurs van hunne werkzaamheden, zelfs met verbod, om voortaan geene valsche Johannessen meer door te snijden. Het gevolg daarvan was, dat er zoovele valsche en ligte Johannessen in omloop kwamen, dat de Raad zich in het jaar 1815 genoodzaakt vond, om, bij Publicatie van 24 November en 7 December van gemeld jaar, het publiek te gelasten, dezelve te moeten ontvangen, wordende nu op nieuw (hoe ligt ze ook waren en van welke gehalte ook, want er waren Johannessen, die meer dan de helft koper bevattedenof met andere onedele metalen vermengd waren, zoodat ze slechts uit ⅓ goud bestonden) van Gou-

vernementswege gestempeld. *Het* toenmalige getal beliep weder 30,759 stuks, zoodat er meer dan 1700 Johannissen, sedert de vernietiging der kaartjes, ingevoerd waren, voor welke de regering van *Jamaica* het publiek gewaarschuwd had, zeggende met duidelijke woorden: »die Johannessen, welke te *Curaçao* in omloop zijn."

In 1818, onder het bestuur van KIKKERT, vond het Gouvernement, op den schijnbaren rijkdom, een te kort van 138,000 pesos, naar de verschillende intrinsique waarde der Johannessen berekend, alsmede aan buiten koers gesteld wordende stuivers, ten bedrage van 11500 pesos.

Thans, in 1834, vindt men op *Cnraçao* noch gouden noch zilveren, noch goede, noch slechte Johannessen, terwijl alle klinkende muntspeciën naar *Noord-Amerika* zijn uitgevoerd geworden; ook vindt men slechts enkele gouden *dubloenen* of *quadrupels* van 16 zilveren matten (*patmos*) of 40 Nederl. guldens.

Zilvergeld.

Heeft men op *Curaçao* groote schade geleden, door de invoering van ligt en vervalscht goudgeld, — een anderen misslag heeft men begaan, met het kappen van 8000 Spaansche daalders of matten, ten einde klein geld te bekomen, alsmede om het geld in de kolonie te behouden. De Gouverneur LAUFFER deed 8000 matten of *patmos* in vier deelen kappen, welke kwartjes, *driekantjes* of *guil-*

lotinos genaamd werden, gaande tegen 3½ realen in circulatie. (*)

In 1815 werden er wederom 8000 daalders gekapt, in stukken van vijf uit eene mat, waarvan een groote ongelijkheid der stukken het gevolg was, zoodat er gedeelten waren, die niet meer dan 2, en andere, welke 3½ realen waarde hadden, ofschoon alle voor drie realen circuleerden. Dit opende de oogen der speculanten van *St. Thomas*, die nu ter sluik zesde deelen van Spaansche matten invoerden, en ze voor vijfde deelen uitgaven; echter deed dit bedrog den ronden daalder al spoedig 20 pCt. rijzen.

Sedert den aanvang van het jaar 1827, is, volgens koninklijk besluit van 10 Mei 1826, het Nedelandsch muntstelsel op *Curaçao* ingevoerd geworden, zoodat tegenwoordig de *gulden* de standpenning is; echter rekent men nog veelal naar de oude muntspeciën. Ook zijn de gekapte daalders of *driekantjes* nog in wezen, zoo als van 1815,

Pesos.	15,000
Onder de regering van CANZLAAR.	70,000
idem stuivers.	10,000
	95,000 Pesos.
Gereduceerd met 20 pCt. verlies...	19,000
	76,000 Pesos.

Ook zijn de hypotheken van de Weeskamer,

(*) De Reäal bestaat hier gemeenlijk uit eene Deensche schelling; 8 maken de ingebeelde munt *Patos* of *patokos* uit.

de gelden der Armenkas van de Protestantsche gemeente, alsmede die der Israëlieten in de cassa van de 1 pCt. Kaapvaart, ten bedrage van 600,000 pesos, benevens eene gelijke som, het eigendom van partikulieren, met 20 pCt. gereduceerd, ofschoon die kapitale sommen, meest alle met harde gemunte ronde daalders van 50 St. Holl. Ct., de ronde patienje of Spaansche mat, zijn gefourneerd geworden.

De hoofdzilvermunt op *Curaçao* is de ronde *patienje* (*) zijnde de oude gemunte Spaansche pilaardaalder of ook *Spaansche mat* of *Patmos* genaamd, hebbende op *Curaçao* een koers van *f* 2 50. Nederl.

De *Patienje*, met weglating van het woord *ronde*, bestaat uit vier driekantjes van vijf uit eene mat.

De *Pesos* is oorspronkelijk *f* 1,66⅔ Nederl. of, drie *pesos* maken twee ronde daalders; echter heeft het Gouvernement ze in die verhouding tot de gekapte *patienje* gesteld, en dus tot *f* 1,33⅓ gereduceerd, zoodat deze denkbeeldige munt, met de valschelijk gekapte *guillotinos*, ten bedrage van 85,000 pesos, zooals ik boven gezegd heb, werden gelijk gesteld, en de ronde patienje in plaats van *f* 2 op *f* 1,99⅓ werd gebragt.

De driekantjes doen in de wandeling op *Curaçao* 50 Ct. (†)

(*) Eigenlijk *Patinkos*, de Portugesche naam voor Spaansche matten.

(†) Onze Matrozen zeggen dikwijls: » *Curaçao* dat is

De Curaçaosche stuiver, *plak* of *plaka* is $\frac{1}{100}$ste van een' Spaanschen of Amerikaanschen dollar, of $2\frac{1}{2}$ Cts. Ned. Ook circuleren hier eene menigte Centen en halve Centen, welke echter in *Amerika* of de Spaansche West-Indiën niet gangbaar zijn. De Nederlandsche zilverstukjes van 5, 10, en 25 Cts, die hier, ten tijde van den vestingbouw, in omloop zijn gebragt, zijn meerendeels *in natura* naar *Holland* terug gezonden.

In het jaar 1828 werd er te *Curaçao* eene nog bestaande Bank opgerigt, omtrent welke men de nadere bepalingen vindt in de Publicatie van Z. E. den Kommissaris-Generaal J. VAN DEN BOSCH, dd. 6 Februarij 1828.

De Maat is Engelsch, of ook Rijnlandsch, en het gewigt meerendeels naar het Amsterdamsche ℔, tenzij het Engelsche of Amerikaansche genoemd worde.

» een landje! voor een driekantje heb je een vierkantje," meenende met dit laatste eene stoop of kelderflesch met sterken drank.

VIERDE HOOFDSTUK.

MIDDELEN VAN BESTAAN.

§ 1.

Landbouw.

De middelen van bestaan zijn op *Curaçao* in eenen beklagenswaardigen toestand, zoodat deszelfs voornaamste bronnen, de *Landbouw*, de *Handel* en de *Zeevaart*, alsmede de voordeelen, die de *Zoutoogsten* en de *Visscherijen* opleveren, gezamentlijk niet toereikend zijn, om in de volstrekte levensbehoeften dezer arme eilanders, zoo als *voedsel*, *kleeding* en *huisvesting* te kunnen voorzien.

In de werkdadige beoefening van den landbouw vindt men hier twee groote hindernissen, zijnde, in de eerste plaats, een drooge en heuvelachtige grond met niet groote valleijen, die hier en daar slechts eenige vruchtbare plekken met teelaarde bevatten; en ten tweede, een niet minder nadee-

O

lig, voor geen verhelpen vatbaar kwaad is het hier altoos heerschende drooge klimaat en een verdorrende ooostpassaat.

De teelaarde, die men hier en daar in de valleijen in kleine *Cerkars* (*) aantreft, vormt eene laag, die op sommige plaatsen vrij dik, en op andere weder dun is, totdat zij zich in pure klippen en rotsen verliest; deze aarde, gelijk die van de meeste *Antillen*, bevat eene groote hoeveelheid ijzerdeeltjes, en vertoont, wanneer zij door sterke regens weggespoeld en gewasschen is, eene groote hoeveelheid sterk flikkerende sterretjes en lovertjes op de zwarte oppervlakte, die bij het roeren met eene staaf, welke door een magneet gestreken is, aan het ijzer blijven hangen.

Deze teelaarde verdeelt men weder in zwarte, grijze en roode; de eerste, welke de vruchtbaarste is, bestaat meerendeels uit gemengde tuinaarde, *Humus*, vette bruine klei, steentjes en ijzererts, wordende het meeste in de laagste valeijen in de nabijheid der baaijen gevonden, zoo als in de hofjes van *St. Barbara*, *Piscadero*, *Savonet* en *de Knip*. De zwarte aardlagen zijn min en meer eene halve Ned. el diep en bereiken op sommige plaatsen eene diepte van eene Ned. el, on-

(*) *Cerkar*, waarschijnlijk afkomstig van *cirkel*, is een bebouwd stuk gronds van zeer ongelijke grootte; men rekent de oppervlakte gewoonlijk per uitzaaijing van de Amsterdamsche schepel.

der welke men gewoonlijk eene laag van zware met zand vermengde klei vindt.

De minder compacte grijze aarde ligt in de hoogere valleijen en is door eene mindere hoeveelheid klei ligter, en daardoor minder regen behoevende.

De *roode aardsoort*, uit welke, behalve op de naakte bergen, genoegzaam het geheele eiland bestaat, vindt men op de helling der bergen en op de heuvels, en bestaat genoegzaam geheel en al uit geoxydeerd steengruis, verweerde groensteen (Dioriet) en kraalsteen, welk laatste de heerschende grondstof dezes eilands of het hoofdbestanddeel van geheel *Curaçao* is, zoodat de ondergrond slechts uit barre koraalsteenrotsen bestaat; deze *roode grond* is veelal zeer onvruchtbaar en zoowel ongeschikt voor *Savane* (weide) als teelgronden; sommige planters verbouwen nog eenige *Pinda's* op dezelve, ofschoon ook deze kultuur zelden de moeite beloont, zoodat de uitgezaaide hooveelheid dikwerf niet eens ingeöogst wordt, waarbij de landman zich dan nog troost met te zeggen: » wij hebben nu toch weder nieuwe zaaiboonen."

Vooral aan de zeekust van *West-Divisie* vindt men eenen schralen grijzen roodachtigen grond, wordende meer stadwaarts, voorbij de *Piscadero-baai*, meer kleiachtig, welke kleigronden wel is waar bebouwd worden, doch schrale, veelal mislukkende, maïsgronden zijn.

Eene veel zuiverdere klei, welke uitmuntende

leem voor metselwerk oplevert, vindt men op de eilandjes van het Schottegat, en eene nog fijnere roodachtige klei vindt men op de Plantaadje *Brievengat*, aan de Noordkust van Oost-Divisie, van welke de vrijlieden der savannes waterkannen, en andere aarden werken fabriceren, echter alleen voor eigen huisgebruik.

Curaçao is zulk eene barre, van alle zijden door de zee naakt gespoelde rots, dat er zelfs zooveel teelaarde of losse grond niet aanwezig is, om de diepte van een graf te delven, zoodat de lijken in en tusschen klipsteenen begraven worden.

Wat het tweede punt, het klimaat, betreft, beweren de ingezetenen van *Curaçao*, dat dit in vroegere jaren niet zoo ongunstig zoude zijn geweest als het thans is, en beroepen zich op het rapport, dat VAN WALBEEK, omtrent hetzelve, uitgebragt heeft: » Een Hollander, die uit *Braziliē* of uit zijn vaderland komt, noemt zeker geene geroosterde vlakte, (zooals men hier thans vindt) eene schoone vallei. Ook hebben zij door de schoone valleijen, niet alleen verstaan de rooijen of hofjes, waarheen het water vloeit, en die zelfs in het drooge jaargetij vruchtbaar blijven, maar wel de vlakten in het algemeen, in tegenoverstelling der bergen."

» Doch het is niet alleen uit dit berigt, waar het schijnt, dat de droogten in vroegere jaren niet zoo aanhoudend geweest zijn, als in latere tijden,

maar er bestaan nog meerdere bewijsgronden voor dit gevoelen. Men ziet in de oude koopbrieven van eenige tuinen, aan het binnenwater gelegen, en die tegenwoordig al zeer droog zijn, dat dezelve toen vele waterkano's gehad hebben, om zoet water naar de stad te voeren, een bewijs, dat deze gronden voor dezen rijkelijk van water voorzien waren," (maar ook tevens, dat men in de stad of elders veel water behoevende was, terwijl voor de schepen in de haven, het water met eigene booten, althans tegenwoordig, wordt aangehaald.) » Eene vrij aanzienlijke hoeveelheid katoen, dat eertijds jaarlijks te *Curaçao* is aangeplant geworden, pleit insgelijks voor het bestaan van menigvuldige regenvlagen." — De katoenheester lijdt eerder door veelvuldige regens, dan door veelvuldige droogten, ofschoon zij ook door het laatste geheel versterven en verdorren kan. » Ook vindt men nog op zeer steenachtige en dorre hoogten tamelijk groote boomen, welker wortelen jaren hebben noodig gehad, eer zij tot eene diepte in den grond gedrongen waren, waar de wateraderen bestaan; dit is mede een bewijs, dat in de tijden, wanneer deze boomen geplant zijn geworden, dezelve door genoegzame regens gedrenkt zijn, totdat hunne wortelen diep genoeg in de aarde zijn geschoten, om zelfs in drooge saisoenen het water te kunnen inslurpen." (De Spanjaarden zeggen; liever op drooge plaatsen en in drooge saizoenen te willen planten, dan op vochtige plaatsen en in

in de regentijden, als kunnende veel beter de drooge plaatsen naar willekeur begieten, dan de vochtige plaatsen doen opdroogen, van daar ook, dat dit volk zooveel werk van putten en waterleidingen maakt, — en waren het ook geene Spanjaarden, die *Curaçao* voor twee eeuwen in bezit hadden?) » Ook kunnen de menigvuldige Indigobakken, welke hier, omstreeks eene eeuw geleden, bestonden, mede tot een bewijs van groote vruchtbaarheid verstrekken." (De wilde Indigo wordt in *Suriname* nergens gevonden, als aan den dorren droogen zeekant, op hooge onvruchtbare zandritsen, waar het juist het minste regent,) » Indien dan in vroegere jaren de regens menigvuldiger waren, dan moet er eene oorzaak bestaan, die dezelve verminderd heeft, en deze wordt toegeschreven aan het wegkappen der boomen."

Ook GROVENSTEYN c. s. beweren, in hun rapport, dat men reeds voor eene halve eeuw (dus omtrent het jaar 1740) dit gebrek aan opgaand bosch toeschreef, zeggende verders: » Deze droogten zijn veeltijds oorzaak van groot gebrek aan voedsel en water voor het vee, waardoor een planter in *een jaar* dikwijls meer verliest, dan hij in *zes jaren* verdienen kan."

Onder de regering van den heer CANZLAAR, die in het jaar 1828, als Gouverneur-Generaal naar de kolonie *Suriname* vertrok, werd *Curaçao* door eene zevenjarige droogte zoozeer geteisterd, dat

bijna alle vruchtboomen uitgestorven zijn, waaronder zelfs de prachtvolle tweehonderdjarige mispelboomen (*sabatilles*), zoo hoog en dik als de zwaarste eiken.

Door dusdanige droogten worden de gewassen op *Curaçao* niet zelden tot eenen volkomenen winterstaat gebragt; het geboomte verdort en sterft; zware takken, hoewel levend hout, scheuren af, door dien de droogte den zamenhang der deelen verbroken heeft, zoodat ze bros geworden, door hun eigen gewigt nedervallen; ook de savanes worden naakt en kaal, ziende zoo rood als puin op trekwegen, door de groote hoeveelheid oxyde, in den groensteen aanwezig; zelfs de op de dorre rotsen te huis behoorende cactusplanten zijn met eene fijne, voor het ongewapend oog onzigtbare stof overdekt, waardoor derzelver poriën worden verstopt en de planten aan het kwijnen geraken. Dit vindt ook bij de boomen plaats, zoodat het afdruipende regenwater, na eene lange droogte, altoos troebel is.

Hoe zeer niet volmondig erkennende, dat het vroeger op *Curaçao* meer geregend heeft, dan tegenwoordig, wil ik echter de mogelijkheid daarvan niet betwisten en tevens volgaarne gelooven, dat het wegkappen der boomen daarvan mede eene oorzaak is; — althans in de kolonie *Suriname* heeft men, sedert het wegkappen der bosschen langs de zeekust, tusschen de *Warappa* en de *Motkreken* veel meer droogte gehad, dan vroeger, toen deze bosschen nog bestonden.

Ook de beroemde VON HUMBOLDT schrijft aan het verbranden der bosschen de ontzettende droogte toe, welke op de kusten der Columbiaansche provincie *Cumana* heerscht, terwijl er eerst ver in het binnenland een genoegzame regen valt; ook *Barbados* en eenige andere bovenwindsche eilanden, welke mede door droogten gekweld worden, zijn even eens van bosschen ontbloot, terwijl men ook hier de sterke en langdurige droogten aan het wegkappen der bosschen toeschrijft. Doch alvorens te beslissen of de boomen werkelijk invloed hebben op de regenwolken, dienen wij eenigzins bekend te zijn met de theorie der uitdamping, de vorming der wolken, en de werking der electriciteit.

Ten oosten van *Curaçao* ligt een groot gedeelte der Caraïbische zee en meer oostwaarts de uitgestrekte Atlantische oceaan, op welker oppervlakte tusschen de keerkringen, de zon hare verwarmende stralen dagelijks loodregt nederschiet, zoodat eene groote hoeveelheid dampen uit dezelve opstijgen, welke uitdamping door de beroering dier oppervlakte door den passaatwind bevorderd wordt. Zoo lang deze opgerezene waterdeelen in eene warme luchtlage blijven, zijn ze nog in den dampkring, als eene voor het oog onzigtbare stof opgelost, doch wanneer ze in een hooger, kouder, meer ijl luchtgewest komen, alwaar geene genoegzame warmtestof aanwezig is, om deze dampen in een' opgelosten staat te houden, verdikken dezelve en worden in de gedaante van wolken

voor het oog zigtbaar, drijvende met den passaat wind naar het westen voort.

Schielijk echter zouden deze in de bovenlucht drijvende waterbelletjes, door de onderlinge aantrekking, weder tot elkander vloeijen, en zich in dikke droppelen, of in een' plasregen nederstorten, boven de plaats hunner vorming, zoo er geene kracht bestond, die hen van een gescheiden hield, welke kracht de electriciteit is.

Deze waterbelletjes zijn hol en hun binnenste is met een dunnen damp ogevuld, terwijl deze waterbommen door eene electrieke vloeistof worden omgeven, welke eene negatieve of tegenovergestelde werking met die der aarde heeft, en daar nu de gelijknamige vloeistoffen elkander afstooten, en de ongelijknamige elkander aantrekken, zoo worden de waterdeeltjes der wolken van elkander afgehouden en zoeken daarentegen de aarde te naderen, om zich met de vloeistof der aarde te neutralizeren, doch de drooge lucht, welke hoogst ongeleidend is, laat niet toe, dat op zulk een' afstand de electriciteit der wolken en die der aarde tot elkander vloeijen en zich alsdan neutralizeren.

Nu voert de oosterluchtstroom de wolken voort, en zoolang deze hoogten ontmoeten, of donkere vochtige wouden, die haar tegenhouden of aantrekken, drijven zij westwaarts voort. Ontmoeten ze hooge bergkruinen, dan vereenigt zich de electriciteit van de wolken met die der aarde, en de oorzaak, die de waterbelletjes gescheiden hield,

opgehouden zijnde, zoo vloeijen zij te zamen en vallen in waterdroppelen neder.

Deze verschijnselen ziet men zeer dikwerf aan *Tafelberg* bij de *Kaap de Goede Hoop*, welke ophooping en omkransing van wolken men *de pruik opzetten* noemt; ook ziet men dit veelvuldig aan de *Piek van Teneriffe*, en enkel om den *Christoffelberg* aan de westpunt van *Curaçao.*

Nu ligt *Curaçao* ongelukkig in eene groote bogt van het vaste land, en dit naakte barre eiland heeft geene hooge bergen en volstrekt geene bosschen. De passaatwind voert de wolken dus over dit en de andere vlakke benedenwindsche eilanden, waar zij door niets weêrhouden worden, tot naar de landengte van *Panama* of de hooge boschrijke *Andes*, waar de wolken gestuit worden en de stortregens allervreesselijkst zwaar en veelvuldig zijn.

Bij zuidoostelijke winden drijven de wolken naar de *Golf van Mexico* over en bij noordoostelijke winden, welke inzonderheid plaats hebben, wanneer de zon nabij den steenboks- of zuider-keerkring is, drijven de wolken zuidelijker en worden gestuit tegen het gebergte van het binnenland van *Maracaibo*; bij noordelijke winden drijven de wolken veelal lager, nadien dezelve dan reeds door de bergen en bosschen van het uitgestrekte *Haiti* aangetrokken zijn; echter moeten dezelve al zeer laag drijven, wanneer zij zich op *Curaçao* zullen ontlasten. De hooge wolken drijven, volgens HUMHOLDT, 1100 tot 3300 Ned. ellen hoog, zijnde

gemiddeld ruim 2000 ellen, en dus zesmaal hoogor, dan de *Christoffel*, zijnde de hoogste berg van het geheele eiland, zoodat het voormaals hier groeijende kreupelhout weinig invloed hierop kan gehad hebben. Geheel anders is het gelegen met de laag drijvende wolken, op welke ieder punt der boomblaadjes tot geleider der overtollige electriciteit verstrekt, waardoor de wolk van zelve aan het dalen komt, alsmede door de vochtigheid van den grond, onder de schaduwe van dit kreupelbosch, waardoor zon en wind afgekeerd en eene spoedige opdrooging belet wordt, terwijl eene vochtige lucht een zeer sterke geleider is, en zeer veel toebrengt, om de neutralisatie van de electriciteit der wolken en der aarde te bevorderen, zoodat het waarschijnlijk is, dat er tegenwoordig wel eens wolken over het eiland heen drijven, die zich vroeger op hetzelve zouden hebben uitgestort.

Ten gevolge der steenachtige en klippige zelfstandigheden, tusschen welke slechts kleine oppervlakten vruchtbaren grond gelegen zijn, alsmede door het ongunstige klimaat, is de landbouw op *Curaçao* dan ook zeer gering, ofschoon sommige valleijen met vette geleiachtige klei, gemêleerd met humus en eene veen- of turfreuk hebbende, en bruine tuinaarde, in welke vele plantaardige zelfstandigheden opgelost zijn, bij een gezegend saisoen zoo vruchtbaar zijn, als er eenig land gevonden wordt.

Vroeger, en zelfs in het laatste der vorige eeuw,

verbouwde men op *Curaçao* nog suiker en katoen, welke laatste van zulk eene goede kwaliteit was, dat dezelve nog ten huidigen dage, ofschoon op geheel *Curaçao* niet meer verbouwd wordende, aan de beurs te *Amsterdam* verkocht wordt. GROVENSTEIJNS c. s. rapporteerden: In het beneden kwartier vindt men eenige stukken met suiker en katoen beplant, waarvan de katoen, welke tot veel hooger prijs verkocht wordt, dan die van *Demerary*, het meeste voordeel oplevert."

De Indigo cultuur heeft reeds vroeger opgehouden, terwijl de *tabak* en *cacao* hier slechts door den invoer bekend zijn, en desniettegenstaande leest men nog in het *Algemeen noodwendig Woordenboek der zamenleving*, waarvan dit gedeelte in 1832 te *Amsterdam* gedrukt werd: De voornaamste voortbrengselen (van *Curaçao*) zijn suiker, tabak, katoen, cacao, oranjeappelen en allerlei groenten, enz; echter is deze opgave in een Nederlandsch werk over eene Nederlandsche kolonie geheel abusief.

De tegenwoordige landbouw van *Curaçao* bepaalt zich uitsluitend tot den teelt van kleine *Maïs* en een weinig *Pinda's*, terwijl de overige ter markt gebragt wordende produkten uit eenige voortbrengselen der ooftboomen, warmoezerijgewassen, heester· rank- en aardvruchten bestaan, alsmede uit die van den veeteelt; terwijl het aanleggen van zoutpannen een' geheel op zichzelven staanden, hoewel dikwerf winst gevenden, tak van nijverheid uitmaakt.

De Curaçaosche planter is echter geenszins met dien van *Suriname* te vergelijken, noch in luiheid noch in rijkdom met dien van de landbouwende koloniën, hebbende veel meer overeenkomst, met een' melk — en groenboer, terwijl ook *Curaçao* niet de eigentlijke West-Indische vruchten, suiker koffij, katoen enz., voortbrengt, althans zeer weinig, zoodat hetzelve voor eigen gebruik op verre na niet toereikende is; ook de voornaamste voortbrengselen, *Maïs* en *Pinda's*, worden zeer zelden in zulk een' voorraad voortgebragt, dat het een' tak van handel uitmaakt.

De Curaçaosche plantaadjes hebben dan ook slechts eene ingebeelde waarde, welke op een hypotheek-stelsel berust, door hetwelk én de houder én de planter beiden op eene schadelijke wijze geboeid zijn. De meeste plantaadjes zijn hoog belast; men vindt er van 50 tot 70 duizend Pesos, die tegenwoordig aan werkelijke waarde, contanten of soliede wissels, geen derde gedeelte dezer kapitalen zouden opbrengen.

Des Planters rijkdom bestaat meer in de losse dan de vaste goederen, voornamelijk in slaven, runderen, schapen, steengeiten, ezels, gereedschappen en meubelen. Vroeger hadden enkele Planters 700 à 800 runderen, en 1000 tot 1500 schapen en geiten, welke door de aanhoudende droogten en mislukte maïsoogsten op een vierde verminderd zijn; — dan van het vee straks nader.

De meubelen zijn bij de meeste planters, (de

rijke grondbezitters, die van de inkomsten hunner kapitalen leven, kan men hier niet onder tellen) weinig en gering, terwijl ook des Planters werktuigen en gereedschappen van weinig waarde zijn.

De ploeg, die op *Curaçao* gebruikt wordt is een allerellendigst werktuig. De eerst uitgevondene ploeg kan wel niet eenvoudiger en minder zamengesteld zijn geweest, dan die, welke thans op *Curaçao* in gebruik is, zijnde slechts een dunne kromme boom, die van voren op het juk tusschen de ossekoppen rust, wordende hier, met eene houten pen in de gaten des booms te steken, dieper of ondieper gezet; achter aan dezen boom heeft men een schuinschen stok, zijnde de zoogenaamde ploegstaart, terwijl het steengruis en de aarde door een armoedig schaffelijzer, zonder voor snijdend of klein ijzer, omgewroet wordt.

Eggen heeft men hier niet; de groote kluiten worden met stokken stuk geslagen.

De Produkten worden hier veelal met groote karren of bakwagens met twee wielen, die van boven zeer sterk naar elkander toestaan, welke schuinsche rigting hier *zwaai* genaamd wordt, met twee ossen bespannen, naar de stad getransporteerd.

Het braak liggen der landen geschiedt ook hier als in *Suriname*, door het ongemoeid voor een vogelzang te laten liggen, wordende hiervoor, door de Planters, als reden opgegeven, dat de gronden, door het ploegen, tot pulver verbran-

den, op welke geen enkel spruitje ontkiemen zou, terwijl de teelaarde, bij zware regens, van de hellingen der bergen zou afspoelen en niets dan eene barre rots achterlaten.

Kleine Maïs of Guineesche Maïs (ook *gierst* genaamd) *Sorghim.*

Het voornaamste voortbrengsel van den Curaçaoschen landbouw, is dan de kleine of fijne maïs afkomstig van de kust van Guinea. Dezelve is van de groote maïs door de kleinheid van hare graankorrels onderscheiden, ofschoon de plant der kleine maïs wel eens zoo hoog groeit, als die der groote maïs. Bij gunstige jaren wordt de kleine maïs 10 a 12 voeten hoog, met rietachtige halmen, zoo dik als wandelrottingen, hier, na de oogsting, maïsstokken genaamd.

Men verbouwt dit graan op hellingen der bergen en in vochtige valleijen, ofschoon er van de laatste, wegens de vele droogten, waarmede dit eiland geplaagd is, weinig vochtige en koele gronden gevonden worden.

In den droogen tijd zaait men deze maïs met haar kaf en bolsters, hetwelk men in *Bagas* planten noemt; men snijdt de aren alsdan in kleine trosjes, zoodat eenige korrels bij elkander aan de fijne steeltjes blijven. (Deze trossen plant men van medio Augustus tot ultimo September, kunnende, wanneer er geene regens vallen, in derzelver harde bruine schellen, zonder ontkieming, wel 2 a 3 maanden onder den grond goed blijven, terwijl

de zachte punt van ontkieming voor mieren en aardwormen beschermd is. (*)

Bij regenachtig weêr en vochtige gronden zaait men het graan, na voorafgaande dorsching, in eenen lossen, van elkander afgescheidenen staat.

Gewoonlijk wordt het land niet meer, dan om de twee jaren geploegd, ongeveer 8 à 9 Amsterdamsche duimen diep. (Naar deze maat drukken de Curaçaosche landlieden zich het gemakkelijkst uit.) Vervolgens slaat men op ½ à 3 voeten afstands van elkander, naarmate van de deugdzaamheid

---

(*) De meest schadelijke mieren zijn roodachtig en niet groot; zij zijn gemeenlijk de eerste vijanden en verwoesten het graan, wanneer hetzelve los en zonder schillen gezaaid is.

De kleine dunne wormen zijn licht strookleurig met een grooten donkerbruinen kop; deze verslinden, bij opkomende regens, het jeugdig uitkomend spruitje.

Een ander, de maïs veel schade aanbrengend insekt, hetwelk een scherp, de bladen verterend vocht van zich laat, is de roodachtige *Pies-pies*, een gevleugeld insekt met groene schalen, tot het kevergeslacht behoorende. Hetzelve heeft een spitsen kop met zwarte uitpuilende oogen en zwarte voelhorens met twee witte vlerken aan derzelver vooreinden, bruine en zwarte schalen en een driekantig figuur op den rug, zwarte punten aan de vlerken, en is geheel rood onder den buik met zes zwarte poten. Deze kevers wandelen meestal bij de achtereinden aan elkander, zoodat de een voor en de ander achteruit loopt; de jonge kevers, welke geheel rood zijn en geene vlerken hebben, heet men hier *roode mieren.*

der gronden, gaten in het verband van ongeveer 2 à 3 duimen diepte, door middel eener tjap; in welke gaten men tien à 15 korrels werpt, of zooveel, als men tusschen duim en vinger bevatten kan.

De beste planttijd is het begin der maand October, wordende gemeenlijk vijf maanden later geöogst.

Bij gunstig weder komt dit koren reeds drie of vier dagen na de zaaijing op, en wordt nu zoo vroeg mogelijk met de tjap van onkruid (*) gezuiverd, blijvende tusschen de Maïsplanten liggen en wordende hier, bij droogte, spoedig hooi, maar bij regenachtig weêr sterft het niet, wordende alsdan slechts verplant, en groeijende met vernieuwde kracht weder op, zoodat eene tweede zuivering spoed vereischt, welke door eene derde tjapping moet gevolgd worden.

De maïs vijf à zes duimen hoog zijnde, wordt dezelve verdund, zoodat men in goed land niet meer dan vijf à zes halmen staan laat; de slechtste plantjes worden uitgetrokken, en men blijft voortwerken, om het onkruid te verdelgen en

---

(*) Het voornaamste onkruid is een zeer edelsoortig hooggroeijend zaaigras, — eene voederplant, die men elders in geenen deele den naam van onkruid zou geven, welke benaming alleen ontstaat door de plaats, waar dezelve groeit. Verders wilde ranken, als *Patatter tay tay*, *Trompet*, *Maria Tantarie* of *Batatta di porco* (varkensaardappelen genaamd.)

den grond los te houden, wijl het tweede wied of raaigras, veeltijds niet minder schadelijk is, dan het eerste.

Thans, nu de maïs een halven voet hoog is, beginnen zich veeltijds nieuwe vijanden te vertoonen, en wel verschillende rupssoorten, welke ook hier, even als in *Suriname*, verkeerdelijk wormen genaamd worden. (*)

De *Maïsplant* heeft, even als het suikerriet, lange, smalle, spits in eene punt, even als eene bajonet, toeloopende bladen, welke, op eenen vochtigen vruchtbaren grond, donkergroen van kleur zijn.

(*) Men vindt donkergroene spanrupsen en eene graauwe loopende rups; de eerste is dezelfde, als de Surinaamsche katoenwormen, de andere van dezelfde grootte heeft acht paar pootjes en is iets bleeker onder den buik dan op den rug, met donkere in de lengte loopende streepjes in de zijden, kaal, met zwarte stipjes op den rug, bruine kop met eene ligte bles; drie paar fijne spitse voorpoten, vier paar zuigvoeten in het midden en twee dito stampers achter, kruipende bij aanraking als een opgeschoten kabel in elkander.

Ook wordt de maïs, vooral in Februarij, door een klein bont vliegje aan het kwijnen gebragt, zijnde niet grooter dan de Surinaamsche Mompieren. Deze vliegjes met een scharlakenrood achterlijf, zuigen tot groot nadeel de bloesem der fijne maïs uit, en zijn nog schadelijker dan de rupsen; zij leggen een legio van eijeren, om welke redenen men niet, dan met vrees voor dezelve, in November zaait.

De bloeitijd is de laatste helft van de maand December, dat is, wanneer alles naar wensch gaat; echter vindt dit vroeger en later plaats, naar mate men geplant heeft.

Vervolgens vertoont zich uit het midden, boven de bladen, de koker of sleuf, in welke de pluim of het tapoesje (eene Creöler benaming, omdat dezelve de grootte en gedaante eener kat zoude hebben) verborgen zit; boven deze sleuf verheft zich het laatste blad, zijnde smal, puntig en ligt groen van kleur, en zich vertoonende als een uitwaaijende wimpel.

Thans staat de koker op het breken, maar nu geen regen krijgende, smoort of verstikt de aar en de landman ziet zich, op het toppunt van verwachting, en nadat de maïs reeds zoo vele vijandelijke aanvallen te boven is gekomen, geheel en al te leur gesteld.

Is deze graanzetting door versmoring mislukt en komt er nu nog een gezegende regen, dan zet de maïs, in vruchtbaar land, zijtakken, die kleinere aren formeren, dan wel die van den hoofdstam, echter gebeurt het somtijds, dat de schade door de menigvuldigheid dezer aren, (die men Creölen noemt,) rijkelijk vergoed wordt.

De aar, of liever pluim, daar dezelve zijtakken heeft, bloot zijnde, is bij een droog, ongunstig saisoen, onderworpen aan den vernielenden aanval van wormen en kleine roodachtige vliegjes. Ook de droog wordende stam, welke nu eene menigte suikerdeelen in zich bevat, wordt dikwerf,

tot in het hart, doorboord, door een' worm, welken men *de Boor* heet (*), ten gevolge waarvan de stam door midden breekt, en de kroon met het onvolgroeide graan ter aarde stort.

De Halmen en pijlen, of liever zijtakken, op welke het graan groeit, droog zijnde, (anders zou het graan, tot brandens toe in de magazijnen of schuren, broeijen,) wordt de maïs, met een gewoon mes, kort onder de aar, afgesneden en vervolgens in *Makotten*, (veel naar de Surinaamsche katoenbaskieten — eene soort vau platte manden, gelijkende,) verzameld (†) en naar de magazijnen gedragen, en hier, ter voorkoming van bederf, vast in elkander getrapt, kunnende, na eene drooge inoogsting en digte pakking, wel 4 à 5 jaren goed blijven.

Bij het uitdorschen, dat men met kromme stokken, zonder slaghouding, maar met gelijken slag, op een gemetselden, met een' muur omgevenen vloer, in de opene lucht, voor het magazijn doet, en gewoonlijk nu en dan, wanneer de voorraad geconsumeerd is, kan dit graan zoo digt zamen gepakt zijn, dat men het met een' puntigen stok moet los graven.

Na deze inoogsting worden ook de stokken of

(*) Deze kleine witte worm heeft een' zwarten kop en is in *Suriname* bekend onder de benaming van *suikerworm*, levende aldaar in het suikerriet.

(†) Men zet de buitenaren of pluimen opwaarts in de rondte.

halmen met messen, als sikkels of snoeimessen, afgekapt, en verspreid, wordende acht à 10 dagen later in bundels gebonden en bij huis in ronde hoopen (*Moutous*) gestapeld en met een spits toeloopend dak gedekt, even als de hooibergen, gevende in den droogen tijd (dikwerf een langen Surinaamschen winter) een goed voeder voor paarden en runderen, en, bij een algemeen gebrek, ook voor schapen, ofschoon deze laatste enkel de bladen eten.

De Curaçaosche planters geven hun' slaven geene werktaken en de gehuurde slaven, waarvan de mannen 60 à 75 Centen en de vrouwen 45 à 50 Centen per dag verdienen, moeten tegen de eigene slaven opwerken. Men rekent, dat op een' niet te grooten afstand en bij een goed gewas, ieder neger 12 à 14 *Makotten* snijden en te huis brengen kan; kunnende 20 à 25 Makotten op één dag uitslaan, waarvan gemeenlijk twee Makotten (à 12 kannen) ongedorschte maïs eene schepel of 24 Amsterd. kannen graan opleveren.

Na het dorschen wordt de maïs door overstorting met makotten, of met het verschoppen tegen den wind in, van kaf, stof en vuilnis gezuiverd.

Hoe weinig maïs er ook op *Curaçao* verkocht wordt, geschiedt zulks per Amsterdamsche schepel; — de prijs is zeer verschillende, somtijds één, en somtijds vier of meer guldens.

Bij goede jaren levert de kleine *maïs*, op vruchtbaar land een' twee à driehonderdvoudigen oogst op. Er zijn voorbeelden, dat een korrel acht à

tien aren heeft voortgebragt, zijnde 30 tot 50,000 voudig. Men heeft aren van 4000 à 5000 korrels, zijnde rond en zoo groot als een eende hagel, strookleurig en glanzig, terwijl het meel er van zeer voedzaam is.

Bij regenachtige saisoenen loopen de stoelen van de stoppels weder uit, groeijende alsdan tot zeven à 8 voeten hoogte, leverende nimmer of zeer zelden goed graan, maar derzelver stroo uitmuntend voeder op.

De prijs der maïs is met geene mogelijkheid te bepalen, als geheel van de saisoenen afhangende; in Januarij 1834 was dezelve *f* 3,60 per schepel.

Eeno andere soort van kleine maïs op *Curaçao*, Rabo genaamd, welke mede eene soort van *Sorghum* is en veel op *Aruba* geteeld wordt, noemen de Creölen veelal *staart* of *zevenweeksche* maïs, omdat ze in dien tijd, na de zaaijing, kan geöogst worden. Echter brengen beide soorten, bij welgeslagene oogsten, veel minder graan, zoo in kwaliteit als in kwantiteit, op dan de gewone kleine maïs, — van daar ook, dat men deze soorten, (hoezeer op het drooge *Curaçao* misschien met voordeel te verbouwen) ongaarne plant.

Deze maïs heeft eene geheel openhangende pluim en een' grooteren witten korrel, dan eerstgemelde maïs en is tevens veel minder duurzaam en minder smakelijk.

Van beide deze maïssoorten bevat het stroo zeer veel suikerstof, zoodat men er somtijds siroop van maakt, terwijl het stroo tevens, als een uitmun-

end voeder, zorgvuldig voor paarden en vee bewaard wordt.

De *Groote Maïs* (*Zea Maïs*) een oorspronkelijk Amerikaansch gewas, — ook Oostindische wijt genaamd, — vonden de Spanjaarden op de vaste kust, maar niet op de eilanden.

Dit koren, dat ook in *Suriname* verbouwd wordt, aldaar *Caro* genaamd, is op *Curaçao* weinig in achting, en wordt slechts hier en daar tusschen de *Pinda's* geplant; kunnende drie maanden na de zaaijing geöogst worden; echter is dit gewas nog veel meer aan de verwoesting van verschillende insekten bloot gesteld, dan de kleine maïs; vooral bij de tweede planting op hetzelfde stuk land ontstaan er bij de eerste regens eene menigte rupsen. Dit graan bezigt men inzonderheid voor de vogelkwekerij. De prijs is minder, dan van de *kleine maïs*, staande gemeenlijk als 4 tot 8.

Pinda's.

De Pinda is eene aardvrucht, welke ook in *Suriname* groeit, makende, naast de *kleine maïs*, het voornaamste product des Curaçaoschen landbouws uit.

Deze kruipende plant groeit in de rondte plat over den grond, met bladen die, ofschoon grooter, veel van die der klaver hebben, met eene witachtige zenuw; deze bladen, waarvan er gewoonlijk vier aan een' steel groeijen, zijn van onderen, even als de bruine steel, iets harig. De bloesem, zoo groot als eene boterbloem, is hoog oranjegeel van kleur en vrij groot van bloembladen, die, op het midden, in de lengte

safraankleurige strepen hebben, terwijl deze bloembladen aan de boven zijde een weinig hartvormig uitgehold zijn, en zich hierdoor voordoen alsof het twee vereenigde bloembladen waren. Aan het boveneinde der bloemsteeltjes, beneden aan het geele blad, groeijen twee kleine aan elkander gesloten blaadjes, tusschen welke zich eene bleek gele kromme of haakvormige spier vertoont, zijnde eene soort van meeldraad, echter zonder helmknoopje.

De vrucht bestaat uit eene langwerpige, graauwe, gerimpelde peul, waarin twee aardboonen zaden gevonden worden, zijnde roodachtig en geel van kleur, glad en blinkende.

Men plant dezelve in gaten van 4 à 5 Ned duimen diepte, op 2 voeten afstand in het vierkant, twee pitten zonder peul in een gat, komende in geschikte teelaarde den vijfden of zesden dag reeds op; echter duurt dit, bij veel of geheel geen regen, wel eens wat langer.

Vervolgens moet men bestendig tjappen, en den grond van onkruid zuiveren en los houden.

Het kenteeken van rijpheid, is, even als bij de aardappelen, als de rank begint te sterven.

Nu begint men de vrucht uit te delven en gat voor gat van de rankwortels te pikken, wordende in de peulen gedroogd en daarin veelal verkocht, zonder ontbolstering of eenige verdere bewerking.

De aflevering geschiedt veelal bij de rond gevulde schepel tegen 4 à 5, en somtijds 8 gulden.

Bij goede saisoenen rekent men van goed land op eenen 80 tot 100 voudigen oogst.

De *Pinda's* putten het land oneindig meer uit, dan de mais. Deze bouwt men somtijds 25 tot 30 achtereenvolgende jaren op een en hetzelfde stuk lands, terwijl slechts enkele planters de gronden met een weinig schapenmest of door verplaatsbare veekoralen, bemesten; maar ook in dat geval kan men de *Pinda's* hoogstens 3 à 4 jaren op denzelfden grond verbouwen, vereischende tevens betere wieding en zuivering dan de mais, moetende op zijn minst driemaal herhaald worden.

De uitvoer geschiedt meerendeels naar *Noord-Amerika*, *St. Thomas* enz., ter bereiding van koek en fijn gebak. Tevens levert deze vrucht eene zeer goede olie op. De gemiddelde prijs is 2 gulden per schepel; echter betaalde men in Januarij 1834, *f* 6.

Behalve de zorgvuldige aanplanting van het onontbeerlijke voedsel *mais*, en de Aardboon (*Pinda*) zoekt de Curaçaosche planter met veel meer moeite, vlijt en bezorgdheid ook eenig voordeel uit zijn hofje en tuin te trekken, dan de Surinaamsche; waardoor men dan ook op de markt te *Curaçao* veel meer en veel edelsoortiger vruchten vindt, dan te *Paramaribo*; — vooral de canteloupen, meloenen enz., zijn op *Curaçao* veel geuriger en minder waterachtig dan te *Suriname*.

Op sommige, reeds vroeger met naam opgegevene plantaadjen, zoo als *St. Barbara*, *Zeelandia*, *Groot Piscadero*, *Savonet* en andere, vindt men

ongemeen schoone valeijen, met ruime, altoos waterhoudende putten, uit welke fraaije groepen van verschillende soorten van vruchtboomen en wel aangelegde tuinen gedrenkt worden; leverende tevens smakelijke aardvruchten, tuingroenten en peulen op.

Onder de hier groeijende vruchtboomen vindt men:

Tamarinden (zoete en zure), beide soorten groeijen hier niet zoo groot en zwaar, als in *Suriname.* (*)

De zoete Tamarinde verlangt eenen vetten, vochtigen grond, maar de zure of wilde groeit op rotsen en dorre steengronden, en weêrstaat de sterkste en langdurigste droogten. De vrucht der zoete Tamarinde, op *Curaçao* gekonfijt, wordt voor beter gehouden, dan de Surinaamsche, hetzij dat de vrucht edeler is of dat men dezelve beter behandelt. Men heeft voor een Curaçaoschen stuiver (2½ Ct. Ned.) 15 à 20 zoete Tamarindepeulen.

De *Mango*, in *Suriname* ook *Manja* genaamd, is hier hoog en bladrijk; men betaalt voor iedere *manja* 5 Centen.

De *Mispel* of Sapatille (*Achras Sapota*) is mede een groote, zware en lommerrijke boom, maar

(*) Van de boomen, enz. welke ook in de kolonie *Suriname* groeijen, vindt men eene breedvoerige beschrijving in het door mij uitgegevene werk: *De Landbouw in Suriname* enz.

draagt eene kleinere, doch smakelijkere vrucht dan de Surinaamsche sabadille of sapatille; men besteedt gewoonlijk 2 Centen voor het stuk. Ook is deszelfs hout deugdzamer, zoodat stam en takken een onvergankelijk timmerhout opleveren, hetwelk, jong zijnde, geel en ouder zijnde bruin van kleur is; het rijpe hout is zwaar en zeer substantieel, kan lang in de buitenlucht duren, en bevat tevens eene groote boeveelheid brandstof in zich. Door dien het brandhout op dit eiland zeer schaarsch is, betaalt men (gemiddeld) *f* 12 per vadem.

Mamaja, (*Mammea Americana*) in *Suriname*, *Mamy*, kost hier $2\frac{1}{2}$ Centen.

Zuurzak. Deze boom zoude hier in zijnen natuurstaat t'huis behooren, zoodat men, bij de ontdekking van *Curaçao*, dit eiland naar deze vrucht, welke hier *Corossol* heette, zoude hebben genoemd. De gewone prijs dezer vrucht is *f* ». 05.

Schubappel (kaneelappel) prijs *f* ». $02\frac{1}{2}$. Deze boom is van de Moluksche eilanden afkomstig.

Cachou, (roode en geele) beide soorten ook in *Suriname* bekend, hoewel aldaar niet onder de vruchtboomen gerekend wordende (zie Houtsoorten.) Kosten een halve Cent het stuk.

Gujabes of Guava's (*Psydium pyriferum*) hebben hier minder wormen, dan in *Suriname*, maar zijn vooral niet minder stinkende; 4 stuks 1 Cent.

Broodboom. Hier vindt men den Otaheitischen, met groote getakte bladeren en eene puntige vrucht,

waarin gemeenlijk 100 à 120 pitten worden gevonden.

Bilambie. De op *Curaçao* groeijende draagt eene ronde geribde vrucht, veel naar een' zeeappel gelijkende.

Papaija groeit hier even als in *Suriname*, zijnde eene boomachtige plant. De vrucht kost $2\frac{1}{2}$ Centen.

Pompelmoes (zoete en zure) kosten $2\frac{1}{2}$ Centen; worden ook *Adamsappelen* genoemd.

Succades, *Gideonsappels*, *Citroenen.*

Appel-china's, *oranjes* en *lemmetjes* (zoete en zure) welke alle veel geuriger en fijner dan de Surinaamsche zijn; ook zijn de lemmetjes onder den naam van *appeltjes van Curaçao* algemeen beroemd, zoodat ook het Curaçaosche limoensap of lemmetjeswater zeer gezocht is.

Meest alle deze limoenboomen worden aangetast en ontzaggelijk geplaagd door eene buitengemeen kleine soort van witte luizen of ander langwerpig insekt, hetwelk zich op de bladen en somtijds aan de vruchten vast zet, waardoor dezelve groote witte plekken vertoonen.

Geene der Curaçaosche vruchten is zoo beroemd als de oranjeappel; op *Curaçao* zelf betaalt men gewoonlijk een Cent per stuk: ook de edele stukken, waarvan de bekende likeur *Curaçao* gestookt wordt, maken een klein artikel van uitvoer uit. Men betaalt voor drooge schillen *f* ,. 15. per Ned. pond.

De *Knip* of *Knippenboom* (*Melicocca*) groeit in *Suriname* niet, om welke reden wij denzelven eenigzins nader zullen beschrijven.

Deze boom, welke vrij groot wordt, heeft, oud geworden, eene zeer stroeve donkere schors en naakte kromme takken, welke, groot en zwaar wordende, vele mos en woekerplanten voeden. Bij het afkappen der takken groeit de schors ongemeen spoedig over het ontbloote hout heen; — de jeugdige schors gelijkt veel naar die van de ijpen. De bladen zijn stevig en ligtgroen van kleur, wel iets naar die van een' peerebloem gelijkende, terwijl hunne witachtige ligtgele trosbloesem veel naar de vlierboom gelijkt, bestaande de bloemkroon uit kelkbloemtjes, ieder met vijf puntjes; de bloesem van den mannetjesboom heeft een' zeer aangenamen geur.

De vrucht, zoo groot als een duivenei, is kogelrond met een steentje in 't midden. De groene schil is zoo dik als leer en bevat een vocht in zich, hetwelk in linnen en katoenen onuitwischbare vlekken geeft; tusschen de schil en den steen vindt men een wit slijmachtig en smeltend vleesch, hebbende, rijp zijnde, een' frisschen smaak, wel iets met die van *frambozen* evereenkomende; — echter is de knip meer adstringerende. Dezelve worden aan de markt voor 2½ Cents of een' Curaçaoschen stuiver de 20 stuks verkocht.

Deze boomen dragen eens in een jaar, en wel in de maanden April en Mei.

Behalve de *zoete knip* vindt men ook de *zure*

of *wilde* knip, die ongemeen sterk adstringerende of zamentrekkende is, terwijl haar vleesch zeer taai en bleekgeel van kleur is. Het hout der zure is beter dan dat van de zoete knip, zijnde hard en digt, maar bewerkt wordende gaat hetzelve ligt tot scheuren over, en is tevens zeer vatbaar voor wormen, die het spoedig geheel en al vermolmen.

Caragonara of *Carowarie* is een niet groote boom met een klein blad, waarin diagonaal loopende zenuwen zijn; de bloemen bestaan uit geelkleurige gekreukelde bladen, even als eene stokroos.

De vrucht kenmerkt zich inzonderheid door eene enkele graauwe stip aan de eene zijde, hebbende voor het overige wel iets van eene witte kruisbes met een steen in het midden van haar lijmig taai sap, hetwelk sommige voor eene lekkernij houden.

Pomme de Rose.

Een niet hooge breede boom, welks blad veel naar dat van de *Manja* gelijkt; deszelfs fraaije welriekende vrucht is bleekgeel van kleur, groeijende in trossen. In het midden dezer ronde appeltjes zit een los beweegbaar pitje van eene bruinachtige graauwe kleur en zoo groot als een pistoolkogel; de aangename geur dezer vrucht overtreft dien van alle de hier en in *Suriname* groeijende vruchten en bloemen. Deze boom werd in 1762 van de Oost- naar de West-Indiën overgeplant.

Kalabas heeft men hier lange en ronde, even

eens als in *Suriname*, — echter wordt op *Curaçao* eene borstsiroop uit deze vrucht tegen de hoest gekookt.

Bananen en *Bacove's* schijnen op *Curaçao* niet te aarden; althans men vindt dezelve zeer schaarsch en hoog in prijs, gewoonlijk 5 Centen voor iedere banaan.

Appels, Peeren, Pruimen, Kersen, Perziken, Abrikozen, Wijndruiven, Aalbessen, Kruisbessen, Frambozen, Aardbeziën, enz. enz. vindt men op *Curaçao* even min als in *Suriname*, waarvan echter een enkele wijnstok uitgezonderd is.

Palmen

Onder de hier groeijende palmen, welke eetbare vruchten dragen, behooren de *Kokos* en de *Dadel*.

De *Kokospalm*, welke hier de meest winstgevende is, levert eene groote hoeveelheid noten op, welke door de planters naar de markt gezonden worden, en gewoonlijk 5 Centen het stuk kosten. De melk dezer vrucht of het kokoswater heet men op *Curaçao* liplap, zijnde waarschijnlijk eene van *Java* overgewaaide benaming, voor het West-Indische *Mulat*. De vrucht rijper en in een half droogen staat zijnde, wordt *Matroos* geheten, en eindelijk voor de verzending geschikt zijnde, noemt men ze *drooge noot*. Ook de stammen van de Palmen leveren, vooral in zout water, duurzaam paalwerk op.

De *Dadel*, ook wel *Trosdadel* genaamd, (*Phoenix dactylifera*) groeit hier met zijne prachtige

oranjekroon en steelen zeer goed, en brengt in groote trossen boven om den stam onder den kruin, eene menigte geele, eironde en zeer zoete vruchten voort. Derzelver kool in zuur gelegd is mede wegens hare broosheid zeer gezocht.

De Mannetjes-Dadel brengt geene vruchten voort.

Aan de markt kosten 20 Dadels 2½ Cents.

Heesters.

Onder de Heesters, welke in de Hofjes en tuinen, hetzij om de vrucht, hetzij om den fraaijen bloesem worden aangeplant, behooren de:

Granaatappel, zijnde een heester met eene roodachtig-geele schors. Dezelve is ook in *Suriname* aanwezig. Echter is de Curaçaosche granaatappel veelal klein, hard en niet zeer smakelijk; het sterk roestende sap der schil is tevens een kortstondige inkt.

De *Oranjebes* is een heester, welke dezen naam van de kleur en gedaante harer vrucht ontleent, zijnde zoo groot als eene morel of zure kers. Sommigen houden haar voor zeer smakelijk.

De Peperheester *Piment*, zoo groene, geele, als roode, groeit er in alle verscheidenheid en ongemeen krachtig.

Ook plant men in deze en gene Hofjes, tot eigen gebruik of tot vermaak, twee soorten van Katoenheesters, welke hier zeer goed voorkomen.

De voornaamste en kostbaarste is de *Gossypium herbaceum* of zwartzadige, hebbende gladde, door de vlok verspreide pitten, zijnde van Spaan-

schen oorsprong en zeer edelsoortig, zoodat het ook aan de kust en op andere eilanden, de duurste en edelste van alle Westindische katoensoorten is, waaronder die van *Curaçao* nog uitmunt, ofschoon dit geheele eiland geene enkele baal oplevert.

Ook VAN PADDENBURG zegt, bladz. 59: » Het katoen van *Curaçao* overtreft in fijn- en vastheid alle andere soorten." Ongelukkig, dat er niet eens zoo veel verbouwd wordt, als men op *Curaçao* behoevende is.

Eene andere soort noemt men Braziliaansch katoen, zijnde ook eene blanke boomwol met eene sterke krimp, in welker vlok de zwarte pitten strengsgewijze in elkander gegroeid zijn. (*)

Bloemen.

Onder de bloemdragende heesters, vindt men onder vele andere, die hier van elders overgeplant zijn, de volgende:

Flos-pavonis, bij TOURNEFORT *Poinciana flore pulcherrimo*, is een hier weelderig groeijende heester, 9 à 10 voet hoog, dragende eene fraaije geele bloem en een paarblad, (bij de Geleerden *gevind* blad) gelijk die der Tamarindeboomen, alsmede peultjes. Men vindt dezelve afgebeeld in het werk van mevrouw MERIAAN, *Surinaamsche Insekten*, plaat 45.

(*) In de maand Maart 1834 heb ik beide deze katoensoorten op de Plantaadjen van den heer SANCHES in de Motkreek en de Warappakreek in de kolonie *Suriname* overgeplant.

Jasmijn, hier *Spaansche Jasmijn* genaamd, groeit hier mede, zoowel de enkele als de dubbelde, zeer weelderig en geurig. Deze witte welriekende bloem is genoegzaam bekend.

De *Fransche pane* (op *Curaçao* Oleander genaamd) heeft eene ringvormige en gegroefde schors, met gevlekte stompvingerige takken, aan welke groote bladen groeijen, met eene dikke witte middenrib en zenuwen. De vijfbladige bloesem, die zich als saffraankleurige schulpjes voordoet, vormt een' geelen kelk zonder spier of zaadstampers, terwijl het overigevan deze dikke stevige bladen wit is; echter zijn de randen violetkleurig, en aan de buiten- of achterzijde roodachtig bruin.

De zonderlinge' knobbel-stompe en gevlekte takken doen dezelve naar de armen van een' vingerloozen Boassie-neger gelijken.

De Oleander of *Bourgondische Roos*, op *Curaçao* de Fransche bloem genaamd, — om welke reden ik deze anders welbekende boomtjes een weinig nader omschrijf, — heeft eene gladde groenachtige schors met graauwe plekken en lange smalle bladen, zoodat blad en schors wel eenige overeenkomst hebben, met die der *Parwa* en van de wilgen.

De bloezem is meerendeels wit en licht rozenkleurig, wel iets, ofschoon veel grooter zijnde, naar de kleur van de *Balsemijn* gelijkende. Men onderscheidt den *oleander* in *roode*, *lichtroode* en *witte*.

Chinesche Roos met een gewoon roosblad en eene roode vijfbladige kelkbloem, tusschen welker slappe dunne bladen, eene lange roode zaadspier of stijltje met vijf purperroode en harige stempels zit, onder welke weder eene menigte gele knopjes op fijne roode helmdraden de stijl rondom omgeven.

Verders heeft men hier vrij algemeen de *Vier uurs-bloemen*, *Leliën*, *Epicaquanen*, *Kruisbloemen*, *Old-maids*, de geele en oranjekleurige *Panachebloem*, de *Amore sicco* (drooge liefde) alsmede eene soort van *Mentha*, wilde *Mimosa*, *Heliantrope*, *Schopet* of geweerbloem, eene soort van blaauwe viooltjes, hebbende een niet zeer groot, maar dik ovaal blad en eene vijfbladige violetkleurige kelkbloesem met 4 à 5 witte helmstijltjes, enz. enz. Echter zijn de bloemen op *Curaçao* zeer schaarsch, hetgeen misschien eene medeoorzaak is, dat er geene honigbijen en weinig kapellen zijn.

Onder de tuinvruchten heeft men verschillende peulgewassen, erwten en boonen, welke meestal van Noord-Amerikaansch plantsoen in de Hofjes en tuinen aangeplant worden; echter komen de erwten niet best voort, maar wel de snij- en slaboonen, welke laatste ook aspersie — of princesseboonen genaamd worden, — verders stam- snij- en saladeboontjes (*Phaseolus nanus*). Snijboonen kosten per half Ned. pond 10 tot 50 Centen. Dop- en andere erwten vindt men hier weinig, maar zoo veel te meer de hier zeer goed groeijende

Jamaica-boon of *oude wijven* (in *Suriname Zevenjarie* genaamd, die wel droog, maar vrij smakelijk is, ofschoon men op *Curaçao* de schillen dezer boonen voor zeer ongezond houdt. « De schapen sterven daarvan, als zij dezelve eten." (*) Gelukkig, dat zij niet op het gezigt daarvan sterven.

De prijs der Jamaicaboonen is 20 Centen per oude Amst. kan.

De *Guacco* zullen wij afzonderlijk behandelen, als zijnde, ofschoon zij in de tuinen aangeplant wordt, eene vreemde en geen vruchtgevende rank. (Zie *Hoofdstuk* 5, *Plantenrijk*.)

Manteca of smeerboon is een roodachtig, niet zeer smakelijk boontje, klein en van gedaante als eene platte erwt.

Onder de aardvruchten heeft men hier *IJams* en *Patatters*, (zoete aardappelen,) met lange ranken aan stokken, met een blad, als dat van de snij- of Turksche boonen. Derzelver vrucht wordt somtijds tot 3 pond zwaar. De gewone prijs is 5 Cents het halve Ned. pond. Het is zeer waarschijnlijk, dat deze vrucht hier te huis behoort of reeds vroegtijdig naar herwaarts is overgebragt. Eene andere rank-aardvrucht, (de Spaansche Ronkes) in het Papimentsch *Bontije Jangador* en bij de Engelschen *Scarlet Runners* genaamd, groeit eveneens als de Turksche boon aan stokken; echter laat men hare ranken op het steenachtige droo-

---

(*) G. VAN PADDENBURG, bladz. 48.

ge *Curaçao* maar over den grond kruipen. Het is eene soort van *trifolium* met grove puntige bladen, eene geele sleufbloem met kromme bleek gele zaadstampers, lange rondachtige, niet dikke peulen, in welke kleine, donkerbruine boontjes zitten, die droog en niet malsch van smaak zijn, ofschoon zoo voedzaam als paardeboonen.

Rammenas (lange) en knolradijs (*Raphanus sativus*) is hier vrij goed, alsmede Roode Beetwortels (*Beta valgaris rubra*) Sjalotten (*Allium esculentum*) Prij en Knoflook, (*Allium sativum*) Uijen of sijpels (*Allium cepa*). Aspersies zijn er schaarsch, ofschoon hier goed voortkomende; Kool (*Brassica oleracea*) en Kropsalade (*Lactuca sativa*) komen er niet zeer weelderig voort, evenmin als in *Suriname*, waar dezelve nimmer kroppen of sluiten; verders Peterselie (*Apium petrocelinum*) Seldrie *Apium dulce rapaceum* en *Pralaloe* of witte Ridderspoor, van welke men eene soort spinazie maakt, zijnde de *roode* niet eetbaar. Ook wordt hier de *Calaon* (eene soort van *Melde*) als spinazie gebruikt; voorts nog Andijvie (*Cichorium endivia*) en Mosterdsalade (bladen van de Mosterdplant.)

Dan *Curaçao* munt uit en schijnt het moederland te zijn van de overheerlijkste Watermeloenen en geurig Spaansch spek (*Canteloupen*), Pompoenen, Komkommers en Augurken, (*Cucumis sativus*), Ezelkomkommers (honderd voor $2\frac{1}{2}$ Cents,) Rankkalabassen, waaronder de Slangkalabas, wegens hare gedaante, een merkwaardig gewas is. De lan-

ge kalabas geeft eene goede olie, maar de ronde wordt niet gegeten.

Ook de *Ginganbo* (vrij gelijk aan de Surinaamsche *Okro*) eene kruipende komkommerachtige vrucht, wordt hier veel met maïs, visch, spek en vleesch, als eene regte slijmsoep, (gelijd de okroblaf in *Suriname*, voor eene lekkernij opgeslobberd.

De Meloenen en Canteloupen munten echter, als dessertvrucht, boven alles uit; zij zijn niet alleen groot, saprijk en geurig van smaak, maar tevens zeer overvloedig en het geheele jaar door te bekomen, zoodat deze vruchten zeer goedkoop zijn en voor den vreemdeling de lekkerste versnapering uitmaken.

Op *Curaçao* betaalt men voor de watermeloenen van 5 tot 25 Centen, en voor Canteloupen en Pompoenen iets meer, tot 30 Centen.

Onder de in het wild groeijende planten vindt men nog eene soort van gemeene waterkers (*Sisymbrium nasturtium*) welke men op *Curaçao* Salada di Rio (*Riviersalade*) noemt; ik heb dezelve echter nergens, dan bij de natuurlijke bron op *Hato*, gevonden.

Aan het strand, vooral op het Rif, groeit ook eene plant, welke eenige overeenkomst met de *Barilla* heeft, hebbende een witten penwortel en lichtgroene steelen en een blaauwachtig blad; de bloesem bestaat uit een vierbladig wit sterbloempje, met eenige geele korte zaadstampers; — deze plant, *Salada di la mar* of Zeesalade is, met olie

en azijn genuttigd, zeer smakelijk en een uitmuntend middel tegen de scheurbuik.

Eene andere soort, de cilindervormige zeekoraal, elders *Krabbestruiken* genaamd, wordt hier somtijds gestoofd en somtijds raauw als salade gegeten, in welk laatste geval dezelve tevens een uitmuntend middel tegen de scheurbuik is.

Dat de voortbrengselen uit de Hofjes en tuinen weinig opleveren, blijkt uit de volgende noteringen uit eene verkooprekening van de stad, welke ik bij den heer ROBERTSON op de Plantaadje *Knip* vond:

Carga recivido dia 11 *Nov. asta* 4 *Decbr.* 1833.

200 Gingambo (*) à 10 stuivers. . .	Cts.	50.	Ned.
2 Garnada (§) à 1 stuiver.	»	05.	»
1 Daque (half makot) comcombre. . . .	»	45.	»
3 Schoappel (kaneelappel.)	»	07½.	»
1 Skippel de Comcombre (†).	»	60.	»
7 Sorsaka (zuurzak) à 2 Cts.	»	14.	»
40 Gouava's (Guavas).	»	07½.	»
17 ℔ Mantica (boter).			
2 ℔ Tarra por awa (water).			
15 ℔ netto à 50 Cents. . . . Fl. 7 . .	»	50.	»

(*) *Gingambo* of *Okro.* Een stuiver Curaçaosch is 2½ Cts. Ned.

(§) Granaatappels.

(†) Schepel komkommers.

§ 2

Veeteelt.

Ook de veeteelt is op *Curaçao* weinig winst gevende, maar de paarden, ofschoon niet tot het vee behoorende, zijn er menigvuldiger, dan *in* geheel *Suriname.* Zij zijn meerendeels afkomstig uit de provincie *Venezuela*, ofschoon het tegenwoordige geslacht grootendeels op het eiland zelve is aangeteeld.

Paarden.

De meeste Creölepaarden zijn klein en koppig, en zeer zwak in den bek, zoodat men ze meestal Karavaansgewijze den *Bakeer* (voorrijder) laat naloopen. Het zijn over 't algemeen betere rij- dan trekpaarden; ook zijn de Curaçaonaars, wegens hunne lange beenen, vastzittende ruiters, gelijk ook de vrouwen goede paardrijdsters zijn, zoodat het niets bijzonders is, eene jonge jufvrouw in vollen ren berg op, berg af, te zien rijden. Het is dan ook mede door het veelvuldig gebruik van rijpaarden, dat de karren meestal met ossen worden bespannen.

De mannen zitten gewoonlijk in een grooten houten zadel, met eene witharige schapenvacht overdekt, terwijl de dames op de gewone vrouwenzadels zitten. De paarden zijn doorgaans taai en onvermoeid, wordende door den *Bakeer* (negerpikeur) een' voor den rijder zeer gemakkelijke pasgang geleerd (*). Deze Pikeurs zitten, bij af-

(*) In een pasgang zet een paard de beide linker- of

wisseling, genoegzaam den geheelen dag te paard om die dieren te leeren, waardoor zij zelven veeltijds zeer goede ruiters worden, zijnde de opvoeding en dressering der paarden tevens aan hen toevertrouwd. De paarden zijn hier meestal onderhevig aan roosziekte en zwelling onder den buik en de borst, alsmede aan de voeten, hetgeen de Franschen *Avant-coeur* noemen.

Ook zijn de paarden geplaagd met ontsteking van het snot of slijmvlies (*la morve*), stramheid en bevangenheid, zijnde eene zinkingachtige of jichtziekte (*Rheumatismus.*)

Ezels.

Muilezels zijn er op *Curaçao* zeer weinig, wordende van de Columbiaansche kust ingevoerd. Zoodra dezelve goed gedresseerd zijn voor het rijden, zijn zij hoog in prijs; ook gebruikt men ze voor chaizen en karren.

Ezels, mede van de vaste kust ingevoerd, worden echter op *Curaçao* en vooral op *Bonaire* sterk aangefokt, zoodat van laatstgemeld eiland, in 1831, 300 stuks tegen 15 tot 20 gulden ieder ezel, naar het eiland *Jamaica* zijn uitgevoerd; — deze prijs is zeker gering, wanneer men daarbij in aanmerking neemt, dat de ezelinnen dertien maanden dragen.

---

beide regterpooten tegelijk van en op den grond; op een' draf worden de pooten beurtelings in het kruis, en in galop de beide voor of beide achterpooten van en op den grond gezet.

Zoo zeer als de Curaçaosche paarden meestal bruin haar hebben, zijn de ezels veelal witachtig en grijs. Dit nuttige, veelal miskende dier, doet groote diensten en is met weinig tevreden. In telgang of galop zijn deze ezels gemakkelijk te berijden.

Rundvee.

Het *Rundvee*, dat van Spaanschen oorsprong is en thans op *Curaçao* wordt voortgeteeld, is meestal roodharig; weinige zijn er onder die zwart en wit, hetzij bont, hetzij ieder afzonderlijk, hebben. Ook de hier aangevoerde runderen van *Portorico* en vooral van *Bonaire* zijn klein, hebben eene gezonkene borst en breeden kop, zoodat zij wel eenige verwantschap met de *Buffels* schijnen te hebben.

Uit hetgeen wij van dit eiland (omtrent deszelfs grond klimaat, akkerbouw enz) hebben geschreven, zal men zich hier geene Hollandsche boterlanden en vetweiderijen voorstellen. De koeijen, aan welker zuigende kalveren men, gedurende de twee eerste maanden de melk, als het ware ontsteelt, (door dezelve ieder in eene afzonderlijke veekoraal af te schutten, en 's morgens te melken,) geven zeer weinig melk, waardoor de witte smerige of reuzelachtige Curaçaosche boter ook niet zelden meer dan 50 Ned. Centen het halve Ned. pond kost. Dezelve wordt met eene hooge naauwe handkarn bewerkt en men rekent, dat 8 tot 12 kan melk één pond boter opleveren. (Amsterd. maat en gewigt.)

De ossen worden hier voor ploegen en karren tot trekdieren gebezigd, dragende den boom op een' over den kop liggenden dwarsstok en trekkende aan de horens. Voor de karren worden dezelve veelal met propstokken aangepord en voorts gestuurd; dit trekken en dragen van den boom veroorzaakt op de oneffene steenwegen eene bestendige trilling in den nek en halsspieren. Veeltijds loopt ook hier, even als aan de *Kaap de Goede Hoop*, een neger voor de runderen, om het gespan te lijden.

Het vee wordt hier veelal, door de geringe consumtie, en dikwijls bij inschrijving, om zoovele ponden te zullen nemen (gewoonlijk 30 Centen het halve Nederl. pond) te oud geslagt, en is dus doorgaans mager en taai. Oude ossen wegen 500 à 600 halve Nederl. ponden. De koeijen dragen hier gemeenlijk 280 dagen, zijnde ruim 9 maanden.

De gemiddelde prijs van de melk is 10 Centen de oude kan, en 60 Centen voor het halve Nederl. pond boter, en de huiden het halve Nederl. pond 50 Centen.

Bij langdurige droogten zijn runderen, schapen en cabrieten veelal onderhevig aan leverziekten; alsmede aan het miltvuur, stervende alsdan gewoonlijk met eene blaas vol bloed.

Schapen.

De Schapen hebben hier wel eenige overeenkomst met die van het Landschap *Drenthe*, ofschoon op verre na zoo groot niet zijnde; echter

hebben dezelve hooge beenen, kromme opwaarts staande ruggen en een' krommen kop met bonte vlekken en zwarte ooren, zeer kromme horens, lange staarten en harige zilverkleurige wol, welke, ofschoon wolachtiger zijnde dan die van de Surinaamsche schapen, evenwel ongeschikt is voor het spinnen. De schapen worden hier dus ook niet gewasschen of geschoren. VAN PADDENBURG zegt in zijn meer aangehaald werk, in eene noot op bladz. 30, dat indien de schapen geschoren wierden, de wol beter zoude zijn, waarna hij de planters beschuldigt, dat zij van dit eenvoudig middel niets willen weten. Doch ik ben het in 't geheel niet met dien schrijver eens, vermits het in deze warme gewesten overal proefondervindelijk bewezen is, dat de wolachtige zelfstandigheid door het scheren meer en meer verloren gaat, en door haar vervangen wordt.

De schapen lammeren hier tweemaal 's jaars en brengen telkens één, — ook twee, maar zelden drie lammeren voort; zij dragen ruim vijf maanden (21 à 22 weken) en werpen veelal hunne jongen in de maanden Maart en April, alsmede in October. Men vindt planters op *Curaçao*, die meer dan 1000 schapen hebben, en het is deze tak van landbouw, of van de daaraan verbondene veeteelt, aan welke ik vermeen, dat eene merkelijke verbetering, door meerdere winstgeving zoude kunnen worden toegebragt. Zij is deze:

De algemeene calculatie is, dat er tegenwoordig 50,000 schapen op *Curaçao* geweid worden, en een

niet minder getal cabrieten, welke beide diersoorten, uitgezonderd de huiden en een weinig melk, slechts om het vleesch worden aangehouden. Nu is het door voorbeelden bewezen, dat de hier ter beproeving overgebragte schapen, de echte *Merino's*, hier goed aarden, en ofschoon weinig, ook bij herschering, zeer goede wol dragen, welke eene zeer sterke krimp heeft.

De nu aanwezige *Merino's* op *Savonet* hebben door elkander bijna een Nederl. pond wol opgeleverd, zijnde aan de beurs te *Amsterdam*, voor 80 tot 100 Centen het Ned. pond verkocht. Wanneer men nu, door eene groote vernietiging van de *cabrieten* en de tegenwoordige schapen, 50,000 Merinosschapen hield, zou men een belangrijk inkomen van derzelver wol kunnen trekken. Het is waar, bij langdurige droogten is de sterfte onder de schapen dikwerf zeer groot, echter sterven dezelve nimmer uit en tieren, bij de minste regens, ook weder ongemeen spoedig voort.

De weinige melk, die men van dezelve krijgt, wordt veelal onder die der koeijen vermengd.

Is het rundvleesch hier droog en onsmakelijk, veel beter is het schapenvleesch, zijnde tevens een gezonder voedsel, dan het vette en walgelijke Hollandsche schapenvleesch, terwijl de gemiddelde prijs 25 Cents voor het halve Ned. pond is.

De meeste schapen sterven hier, even als de runderen, door gebrek aan voedsel, hetwelk men hier *de leverziekte* noemt. Luizen hebben zij niet, maar wel schurft, van welke huidziekte er twee soorten

zijn, waarvan echter geene van beide zoo besmettelijk is, als die van de Nederlandsche schapen. Het zet zich voornamelijk aan den bek en ooren, welke laatste men alsdan afsnijdt; verspreidt het zich verder over het ligchaam, dan worden de schapen dadelijk gedood.

Cabrieten of *Bokken.*

Deze vlugge stoute klimmers hooren op de klippen en rotskransen te huis, en komen hier dan ook zeer veelvuldig voor. Zij hebben, bij een vrolijk opgeruimd gezigt, bij een fraaijer en grooter voorkomen, dan de Europische, eene lachverwekkende houding, terwijl de lammeren altoos een blijspel spelen. Zoowel de geit, als de ram dragen vrij groote horens, zijnde voor het overige, zoo van bontkleurig haar als gedaante, te gelijk aan de Europische, om hierover uit te weiden. De geitemelk wordt op *Curaçao* zeer veel onvermengd, hoewel gekookt, gedronken; het lamsvleesch is bijna zoo goed als dat der schapen; echter is de prijs maar 20 Cents.

De *Cabrieten* zijn hier aan eene verzweering in de voeten onderhevig; — zoodra zij, in de regensaisoenen, door het weiden in de vochtige valleijen een' geruimen tijd nat tusschen de hoeven zijn, gaat zulks tot eene rottende verzweering over, in welke zich dan tevens wormen nestelen.

Varkens.

De varkens, die men nog in het zuidelijke Europa en in *Suriname*, in verschillende soorten in het wilde vindt, schijnen ook hier t'huis te zijn;

dezelve zijn klein, met spitse snuit en steile ooren, meestal zwart of grijs van kleur en geel gespikkeld van haar. De varkens teelen hier sterk aan, brengende 6, 8 à 10 biggen voort en dragende slechts 16 weken.

Het varkensvleesch is veel slechter, dan dat van *Suriname*, en in prijs, gelijk het cabrietenvleesch, 20 Centen, het halve Nederl. pond. Het wordt nimmer tot rook- of pekelspek bestemd, maar altoos versch gegeten.

Honden.

Honden vindt men hier veelvuldig en van allerlei ras. Ook vindt men er eene kale hondensoort, welke van de kust aangebragt zijn, hebbende hier en daar slechts een enkel haar, terwijl de zeere en schurftige huid eene afzigtelijke naaktheid vertoont en op het gevoel zeer koud is. Deze vreemde soort van honden heet men *Sjinos.*

Katten.

Katten zijn hier, eveneens als in *Suriname*, meestal mager en diefachtig, met dunne leelijke staarten. Slechts weinige vette huiskatten zijn hiervan uitgezonderd. Behalve de huiskatten vindt men ook veld of bergkatten, van welke laatste ik er echter nooit gezien heb, dan in eenen beängstigden en verwilderden staat, zijnde door de honden op een' boom gejaagd, zoodat de rijzende haren den staart en het dier zelf merkelijk vergrootten.

Ook schijnen zich hier eertijds *Civetkatten* te hebben opgehouden; althans men leest in eene

instructie voor de Gouverneurs van *Curaçao*, dat zij zorg moesten dragen, dat de *Civetkatten* hier niet wierden uitgeroeid.

Ook Ratten en Muizen worden op *Curaçao* zoowel in het veld, als in de huizen gevonden.

Pluimvee.

Hoenders komen op *Curaçao* tamelijk goed voort vooral op de Plantaadjen, waar men veel maïs en kaf heeft. Alsdan leggen zij vele en smakelijke eijeren. De gemiddelde prijs eener kip is 75 Centen en de eijeren kosten wel eens 5 Centen het stuk.

De Kalkoenen, welke uit dit werelddeel afkomstig en voor derdehalve eeuw naar *Europa* overgebragt zijn, zijn kostbaar van onderhoud, en worden dan ook tegen 5 à 6 gulden verkocht.

Duiven zijn hier menigvuldig, en teelen bij eene goede voeding van mais, of wanneer zij, tot groote schade der Planters, naar de maisvelden vliegen, zeer sterk voort; men betaalt gewoonlijk voor het paar 40 Centen.

Turkies of *Paarlhoenders* met ronde zwarte stippen op de veeren en een leelijk geschreeuw, zijn mede kostbaar van onderhoud, echter vrij smakelijk. Men betaalt ze gewoonlijk met *f* 1,20.

Paauwen zijn hier zeldzaam, en kosten het paar gemiddeld twintig gulden.

Zwanen zijn er op *Curaçao* niet, en *Ganzen* worden enkel voor pleizier gehouden. *Doksies*, (Moscovische eenden) kosten *f* 1,50 tot *f* 2 per stuk. De *Eenden* kosten gemiddeld *f* 1,25.

Eenden en *Doksies* hebben daarin veel overeenkomst met de varkens, dat ze alles, en altoos even gretig vreten; echter zijn dezelve op *Curaçao*, door gebrek aan zoet water, niet zeer overvloedig.

§ 3

Winst gevende voortbrengselen uit de Delfstoffen.

Zoutoogsten.

Een andere en geheel op zichzelven staande tak van nijverheid bestaat, voor den Curaçaoschen planter, in het aanleggen van pannen en het oogsten van zout, en ik twijfel geenszins of bij vermeerdering van pannen en begunstiging van den uitvoer, zou dit een zeer voordeelig handelsprodukt voor dit eiland kunnen worden, en een steeds vruchtbare tak van binnenlandsche vlijt en industrie blijven, nadien men, bij vermeerdering en verbetering der pannen in drooge jaren, (en dus bij mislukte graanoogsten, waardoor de slaven overvloed van tijd hebben) zooveel zout zoude kunnen rapen, als men bewerken konde, welke vermeerdering van produkt voor *Curaçao* geenszins eene drukking op de markt, maar eene verlevendiging en verhooging van prijs ten gevolge zou hebben, vermits de Noord-Amerikanen, die het Curaçaosche en Bonairsche zout voor het beste houden, nu dikwijls te vergeefs komen, en ledig naar andere plaatsen moeten stevenen, ofschoon

verder van hen afliggende. Hierom varen zij niet zelden, door deze onzekerheid afgeschrikt, dadelijk naar deze plaatsen en laten dus *Curaçao*, het zij er zout of geen zout is, liggen, te meer omdat zij van daar weder tegen wind en stroom moeten opwerken.

Het zout van deze eilanden is algemeen beroemd, gelijk ook dat van *St. Martin*, ofschoon aldaar tegenwoordig geen zout meer vergaard wordt.

Ik heb op de Kaap *St. Marie*, aan de zuidzijde van *Curaçao* vierkante zoutkristallen gezien, welker vierkant ondervlak, aan alle zijden, twee Ned. duimen breedte had, zijnde ongemeen glinsterende met een' doorschijnenden parel-d-'amour-glans.

Het onderzoek van de dengdzaamheid van het keuken- of zeezout, is eenvoudig dit:

1. Het moet zonder eenigen reuk zijn.
2. De kristallen moeten wit en doorschijnende zijn.
3. Op gloeijende kolen moet het sterk knappen en spatten.
4. Aan de lucht bloot gesteld moet het niet vochtig worden; heeft zulks plaats, gelijk men veeltijds in het dagelijksche kenkenzout waarneemt, dan strekt dit ten bewijze, dat het zout vermengd is met zoutzure kalk of talk.
5. In zuiver water gesmolten zijnde, moet het zout geenerlei bezinksel laten.
6. De pekel of het zoute water moet volkomen

helder blijven, wanneer men er potaschwater bij doet. (*)

Aan de zuidzijde van *Curaçao* vindt men aan deze en gene baaijen rijke pannen, zoowel natuurlijke, als door het leggen van dammen en muren *kunstdammen* genaamd, die het binnengelatene zeewater, na hooge springvloeden achterhouden, hetwelk vervolgens niet anders behoeft dan droogte en zonneschijn, waardoor het water uitdampt, zoodat het zout al zeer spoedig begint aan te schieten en eindelijk zeer blanke kristallen achterlaat.

Geene der Curaçaosche pannen is echter zoo voordeelig, als de Gouvernementspan van *Bonaire*, welker bodem uit puren rots- en klipsteen bestaat.

Hoe drooger het saisoen is, des te meer zoutzuur-bitter is in het zout aanwezig, en dit zout is het meest rottingwerende, doordien de bittere zelfstandigheid het bederf werend vermogen van het zout grootelijks bevordert.

Een vat zout is vier schepel en een schepel is acht Engelsche gallons, en de gallon 4 en een half Nederl. kannen, terwijl zes kannen 5 Nederl. pond wegen; — de gemiddelde prijs op *Curaçao* is 1 gulden per vat of 144 Nederl. kannen.

Steenkalk.

Een ander voortbrengsel uit het Rijk der delf-

(*) A. IJPEY, scheidkunde, D. I. Bladz. 460.

stoffen trekt de planter uit de steenkalk, doch de lage prijzen, zoo van het zout als van de kalk, doen de lust tot bewerking merkelijk verflaauwen.

Niet alleen worden de steenen in eenen ruwen en gezaagden staat tot het metselen gebezigd, maar men brandt er ook kalk van, hetgeen echter merkelijk afgenomen is door de schaarschheid van het daartoe benoodigde hout, en toen het op was, werd van Gouvernementswege verboden, kalkovens te branden, zonder te hebben aangetoond, dat men genoegzaam hout bezat, en de toestemming van de Regering had verkregen.

Het branden geschiedt door het cilindervormig opeenstapelen van hout en steenen, het een om de andere laag, bovenwaarts als een afgeknotte kegel vernaauwende; deze lagen, welke geheel waterpas liggen, begint men op den vlakken effenen grond met eene laag hout, en zoo de eene om de andere laag opbouwende; — men noemt deze brandstapels op *Curaçao* veldovens; zij hebben 20 tot 40, ja sommige zelfs 50 voeten diameter en zijn 6 of 8 lagen, 20 tot 24 voet hoog. Deze steen, door den sterken gloed van zelfstandigheid veranderende, wordt scherp en bijtend van smaak en door de lucht ontbindbaar; in deszelfs hitte met water gebluscht zijnde, valt deze levende kalk (*calx viva*) tot poeder. Dit ontbinden van de kalk bestaat eigenlijk in het inzuigen van het water en van het koolstofzuur uit de dampkringslucht; het krijt is nu tot metselkalk ongeschikt, en wordt in dien staat *vervallen kalk* geheten; goed gebran-

de kalk heeft eene geelachtige witte kleur, een scherpen alkalischen smaak, vervalt in de vochtige lucht tot een fijne poeder (stofkalk) en verhit zich met water tot kokens toe, zonder dat steenachtige deelen ongebluscht terug blijven. Zij ontbindt zich in zuren met verhitting, zonder opbruischen of uitdrijven van koolstofzuur.

In water opgelost stelt zij het bekende kalkwater daar, hetwelk volkomen helder, zonder kleur en bitterachtig, loodzoutig van smaak is. Aan de dampkringslucht blootgesteld, of wanneer men er in ademt, wordt hetzelve troebel, verwt, met kurkuma gekleurd zijnde, het papier bruinrood, doet het bijtende opgehevene kwik (*chloruretum Hydrargyri*) geel nederploffen, wordt door zwavelzuur troebel en strekt tot veel gebruik in de suikerraffinaderijen, terwijl het tevens dikwijls tot heelkundige oogmerken gebezigd wordt.

Kalkovens van 36 voet diameter en 18 voet hoogte berekent men, dat 2400 schepels kalk opleveren; ik heb echter stapels gezien, van welke men meer dan 10,000 schepels kalk verwachtte. De middelbare prijs is 40 Cents per schepel.

Bij het branden van de kalkovens geven de planters gewoonlijk een groot feest aan hunne buren en aan de slaven, terwijl de eersten den laatsten te laste leggen, dat zij zich dan met hunnen *Bomba* (in *Suriname* Bastiaan, op *Java* Mandadoor) aan het hoofd, lustig aan spel en dans overgeven, waarbij dan ook niet weinig gepimpeld wordt, zoodat de Negers eindelijk, zat en afgemat, met

hun bezweet ligchaam voor het vuur nedervallen, schijnende zich hier in hun eigen vet gaar te braden, welke zwarte braadkleur zij altoos behouden, (*).

Tras.

Behalve den genoemden kalksteen voor de kalkbranders vindt men op *Curaçao* ook natuurlijke Traslagen, zijnde eene soort- van Duif- of Tafsteen, die inzonderheid gevonden wordt op de Plantaadje *Tabak.* Dit geheel onbewerkte cementpoeder is in deugdzaamheid vooral niet minder dan dat van *St. Eustatius.* Het is aschgraauw en geel bruin van kleur, vooral wanneer het geen geoxydeerde ijzerdeelen bevat.

Uitvoer bestaat er van de Tras niet, en zij is ook in dat geval geen artikel van voordeel voor den landbezitter, terwijl zij slechts een gering en kortstondig voordeel aan de scheepsvaart heeft opgeleverd, toen zij naar *Eustatius* werd uitgevoerd. De gemiddelde prijs is *f* » 60 per schepel.

Klipsteenen voor metselwerk kosten, op de plaats van het werk te leveren, *f* 2 per kubieke el.

Ziedaar dan de weinige voortbrengselen van den Curaçaoschen grondbezitter; doch de overige middelen van bestaan zijn nog geringer.

Jagt en Visscherij.

(*) Men lezev erders, over de Curaçaosche kalkovens, het werk van den predikant G. B. BOSCH, alsmede eene bijdrage van Z. W. Eerwaarden, in de *Vadel. Letteroefen.* Mengelwerk, 1822, bladz. 784.

Jagt.

De jagt is op een zoo dor en onvruchtbaar eiland zonder Bosch, en genoegzaam zonder kreupelhout of water, bijna niet noemenswaardig. Men vindt onder het viervoetige wild, op klippen en rotsen, enkele vlugge *Rheebokken*, zijnde reeds meerendeels door de jagt op dezelve, alsmede door gebrek en ellende, ten gevolge van langdurige droogten, uitgestorven. Ook de weinige, hier gevonden wordende, rosharige konijnen zijn, van wege hunne geringe hoeveelheid, bijna niet noemenswaardig.

Damherten, zoo als sommigen verkeerd beweerd hebben, zijn hier niet, en het is ook onwaarschijnlijk, dat ze hier vroeger hebben bestaan.

Men maakt echter ook jagt op Amphibiën of tweeslagtig dieren, zooals *Leguanen* en *Landkrabben*, — de eerste met hunne kam genoegzaam bekend, zijn meer en min, eene el lang, en hun vleesch, hetwelk zeer malsch is, wordt bij sommigen met hoendervleesch gelijk gesteld.

Des avonds, na zonsondergang, maakt men ook jagt op Landkrabben, welke door het licht van flambouwen en vuren uit de gaten of holen gelokt en op dezen hunnen nieuwsgierigen togt gevangen worden; deze krabben, die donkerood naar het zwart hellende schalen hebben, worden, bij vele inboorlingen, voor eene lekkernij gehouden.

De Landkrab (*Cancer ruricola*) wordt gezegd van de *Bahama*-eilanden afkomstig te zijn, en is een zeer merkwaardig schaaldier, als hebbende eene

geheel andere levenswijze, als de overige dieren dezer klasse, zooals de naam *Landkrab* ook reeds te kennen geeft.

Zij wonen in de valleijen in slijkerige gaten en holen onder den grond, en leven van het plantenrijk, geheel van de zee of zoutwater verwijderd, werwaarts zij slechts eenmaal in het jaar gaan, om hunne kuit te schieten, zoodat men in de maanden April en Maart geheele troepen digt op elkander gedrongene krabben derwaarts ziet trekken. Ook leggen zij hare oude schaal af, welke, na ongeveer zes weken, door eene nieuwe, tamelijk harde schaal vervangen is.

In den regentijd, of liever in de maand October, komen hier vooral met Zuid Westelijke winden, niet zelden verschillende trekvogels over, zoowel eenden, duikelaars, hand- en watersnippen, (waaronder de bekende *Plavieren*) alsmede enkele *Pelikanen*, of liever kropganzen.

Deze vogels, gelijk ook de *groote blaauwe duif* komen hier meestal in den regentijd, voor slechts weinige dagen over. Men heeft op *Curaçao* verzekerd, dat hier ook de vlugt van trekvogels, sedert eenige jaren, merkelijk verminderd was, hetgeen men niet ten onregte aan langdurige droogten toeschrijft.

Onder de graanetende vogels vindt men hier, behalve de bovengemelde *blaauwe duiven*, twee andere soorten van duiven, welke hier hetgeheele jaar overblijven. De grootste soort is de *Hala blanco*, eene blaauwe duif met een' witten rand

om de vleugels; de andere soort, welke hier ongemeen veelvuldig is, zijn steenduiven (*ortolanen*) een ongemeen klein en lief duifje, zoo groot als eene spreeuw, hetwelk vooral 's morgens zeer bekoorlijk kirt.

Parkieten, een zeer schadelijke vogel voor het graan, zijn hier zeer talrijk; zij zijn, even als in *Suriname*, klein en altoos schreeuwende. *Patrijzen* vindt men hier zeer weinig.

Visscherij.

Levert de jagt, door gebrek aan wild, naauwelijks de geringste uitspanning, en volstrekt geen voordeel op, rijk en winstgevende is daarentegen de visscherij, welke, door de verscheidenheid en edelsoortigheid van visch, een voornaam middel van bestaan voor de armoedige volksklasse oplevert. De meeste vischsoorten worden in de binnenwateren gevangen, (welke wateren echter alle zout zijn), zooals de *Haven*, het *Rifwater* en het *Schottegat*, zijnde alle vischrijke wateren, ook gaan de visschers, met eene ongelooflijke stoutheid, met bootjes buiten de haven tot op een grooten afstand in de ruime zee, ofschoon deze bootjes slechts ruim eene manslengte lang en een paar voeten breed zijn, zoodat de Surinaamsche dievekorjalen dezelve in grootte overtreffen.

Het vischtuig bestaat uit sleep- en werpnetten, alsmede hoeken en lijnen; ook heeft men gebreide *trommels*, zijnde eene soort van fuik in de gedaante van een' vat, met eenen ingang aan ieder einde; verders groote vischkorven, welke men

hier *kanasters* noemt, en die van kokosbladen worpen zamengevlochten.

Eene scheiding te maken, welke vischsoorten tot de eetbare en welke niet tot de eetbare behoren, is zeer moeijelijk; — ook is mijn verblijf op *Curaçao* te kort geweest, om alle vischsoorten op te nemen, ik laat staan, te omschrijven; wat men dus hier niet vindt, zoeke men in het hoofdstuk, (*Dierenrijk.*)

1. *Koningsvisch* is de meest gezochtste braadvisch. Hij heeft de grootte van een' schelvisch, een ronden gladden dikken rug en een' bleeken buik, op welks geelachtig wit zich alle kleuren van den regenboog vertoonen. De staart is, even als die van een bruinvisch, schaarvormig, de kop gelijkt naar dien van een' snoek, met groote, ronde, zwarte oogen. Deze visch is donkerolijfkleurig, en, geene schubben hebbende, ongemeen glad. Ook op schotel is hij niet blank, maar lichtolijfkleurig.

De Koningsvisch wordt hier nimmer gevangen, dan in brandingen en hol water, met lijnen en hoeken, en wel uitsluitend tusschen het laatste en eerste kwartier, en dus bij donkere maan.

2. *Bonita* is mede een groote zeevisch met roodachtig vleesch.

3. *Kappertan* gelijkt, ofschoon een zoutwatervisch, veel naar den Nederlandschen karper, (*Cyprinus carpio*, Linn.)

4. Jacob peper of everts is een vrij groote blanke visch.
5. *Snoek*, hiervan heeft men drie soorten, als:
   a. *Pekoeda* (Pasop) een groote en gevaarlijke zeevisch, welks kop men niet eet, als zijnde giftig.
   b. De zoogenaamde Binnensnoek.
   c. *Piekiriet*, de kleinste.
6. *Piscaraay*, zeevisch.
7. *Chilihé*, id.
8. *Karper-koetje* (of zilvervisch.)
9. *Maulo*, zeevisch.
10 *Masbanger* id. vrij gelijk aan No 9, ook zeekarper genaamd.
11. *Zeebaars* (groote en kleine.)
12. *Harders.*
13. *Koraal* (een roodachtige zeevisch.)
14. *Pichi porco*, (klein, zoogenaamd negervischje.)
15. *Vliegende visch*, (Boulado) vindt men hier zeer groot, en van twee soorten. De kleinste heet *Fliertje*. Beide soorten zijn smakelijk, ofschoon veel boter vereischende.
16. *Sardijntjes.* Dit vischje, zoo groot als Anchovis, wordt veel aan de kusten dezes eilands gevangen, en is een algemeen voedsel, dat de geringe volksklasse, buiten de deur, op de publieke straat, in ijzeren potten bakt, en alsdan bij boschjes uitvent. De sardijntjes, waarvan de grootste slechts als een mans vinger is, zijn een der kleinste eetbare vischjes.

Men zegt, dat zij in de maanden, waarin geene *r* is, (waarom niet liever gezegd, *Mei Junij*, *Julij* en *Augustus*?) giftig zijn, doch er zijn zoovele voorbeelden, dat er menschen aan derzelver gebruik gestorven zijn, dat ik ze, ook buiten dien giftigen tijd, nooit gerust gegeten heb.

17. *Macambas.* Hiervan heeft men wel drie soorten; de andere heet men *bananen* en *goediou*. Alle drie soorten behooren tot de negervisch, en zijn zoo klein en graatrijk, dat men ze bijna niet eeten kan.

18. *Kleinvisch*, mede een gemeene negervisch.

19. *Koor-koorbaars* (knorrebaars) naar deszelfs geluid aldus genaamd, is een parel-d'-amour-kleurige visch, met hoogen rug, en groote oogen.

20. *Roodbekje*, eene soort van voorn, zoo in grootte, als in gedaante, is uitwendig geelachtig, met geele vinnen en rooden bek en kieuwen; van deszelfs kop loopen achterwaarts naar den staart hemelsblaauwe streepen.

21. *Goudstaartje* of *geelstaartje*, naar de kleur van deszelfs staart aldus genaamd, is vooral kenbaar door de breede roode ringen in de oogen.

22. *Geepi* of Geep (*Esox Belone*, LINN.) is hier blaauwachtig groen van kleur, dun en rank, met een' langen bek, zijnde vrij gelijk aan de Nederlandsche. Ook de hier zijnde *Trompetvisch* is eene soort van *Geep*.

23. *Goetoe* of *Papegaai*-bekken is een loodkleurig stompkoppig vischje.

24. *Tápatápa*, eene soort van *Bot*, vindt men in het *Schottegat;* vele derzelven hebben het voorkomen, alsof zij aan de eene zijde des kops geen, en aan de andere zijde twee oogen hadden. Ook

25. *Caha di morto* (Doodkist) welke mede gegeten wordt, heeft een zonderling voorkomen.

Ook wordt er op *Curaçao* zeer goede *schildpad* gevangen, — zoo land- als zee-schildpad; — de laatste, van welken wij thans gewagen, levert een zeer smakelijk en gezond voedsel op; de *Caret*-schildpad is er zeldzaam. De gemiddelde prijs is 20 centen het halve Ned. pond.

Men vindt hier ook blanke, vaste en zeer smakelijke *kreeften*, die tevens goedkoop zijn.

Garnalen, (hier *Carabons* genaamd) zijn daarentegen veel schaarscher, maar groot en blank van visch; echter zijn de kleine Nederlandsche smakelijker.

De *Zeekrabben* zijn hier vrij goed en hebben steviger witte visch, vooral in de knijpers.

Het vangen dezer krabben, met lijnen, in een pontje, is zelfs voor de vrouwen eene vermakelijke uitspanning.

§ 5.

Ambachten.

Fabrieken of *Trafieken* zijn er op *Curaçao* niet.

Men vindt er eenige ambachtslieden, die gedeeltelijk hun werk zeer goed meester zijn; — zoo als bakkers, kleêrmakers, schoenmakers, enz., timmerlieden, schrijnwerkers en metselaars; ook vindt men er eenige goud- en zilverwerkers, die ook van *Aruba's* goud faaaije sigaarpijpjes, hemdknoopen enz. weten te bewerken.

Geestelijken zijn hier, zoowel als geneesheeren, meer dan genoeg, zoo als ook apotheken, van welke laatste men hier drie vindt, die alle vuil en in een' verwarden staat zijn.

De schrijnwerkers bekomen hier zeer gemakkelijk, door aanvoer van de kust, fraai gevlamd mahoniehout; echter maken zij veelal ruw kastwerk, dat zich meer door zijne natuurlijke, dan kunstmatige schoonheid, aanbeveelt.

De metselaars weten met hoekige en holle bergsteenen zoo kunstig te metselen, dat het geoefendste oog van een' Europisch' metselaar het hun in de kunst van zamensluiten niet verbeteren kan; ook staan hunne muren zuiver in het lood, en lijnregt; zij weten de kleine holligheden met puntige steentjes en leem zeer effen vol te keggen en daarna met een mengsel van kalk en zand te bepleisteren, hetwelk door den tijd zoo hard wordt, dat men er niet dan met moeite een' spijker indrijven kan.

Ook de Curaçaosche kleêr- en schoenmakers worden, om hun werk, algemeen geprezen.

De waschvrouwen, die vooral door het bewasschen der schepelingen, een gering middel van

bestaan vinden, zijn duur en slordig; zij slaan het linnen in het zoute rifwater met houtene plankjes op klipsteenen aan stukken, of slingeren het met de handen tegen de rotsen, waardoor het verschrikkelijk veel heeft te lijden, en dikwerf met franjes of zonder knoopen t' huis wordt gebragt. Ook betaalt men vooral niet minder dan in *Suriname*, alwaar men op de vuisten in tobben wascht; de gewone prijs is 10 centen per stuk tot *f* 1,50 per dozijn, en dan nog veeltijds slecht gestreken en geplooid, terwijl men zich ook niet verwonderen moet, wanneer men het schoonste lijnwaad met ijzervlekken (van den groensteen) terug bekomt. Ook moet men vooral toezien, dat men zijn getal, en dezelfde hemden, doeken enz. van de waschvrouwen wederkrijgt.

Men maakt op *Curaçao* ook grove stroohoeden met breede randen, welke uit de hand worden gevlochten. Dit stroo bestaat uit de gespletene ribben van de Palmbladen, inzonderheid van den *Maurice-palm*, welk stroo van de kust wordt aangebragt; — ook maakt men hier cigaarzakjes (*Makotjes*) van; echter brengt dit slechts een klein voordeel op.

Ook wordt hier een weinig *Aruba's* goud bewerkt. Anderen, zelfs vrouwen, houden zich bezig met het maken van cigaren, waarvan de tebaksbladen van *Porto-Rico*, *Havana* (op het eiland *Cuba*) en elders worden aangevoerd.

Weder anderen houden zich onledig met het bewerken van schildpad voor Dameskammen, enz.,

of het zamenstellen van schulpwerken en andere zeegewassen, het opzetten van vogels enz. enz. Echter is dit alles zoo gering, dat men (vooral het laatste) eer onder de bezigheden tot vermaak en uitspanning, dan onder die van de middelen van bestaan zoude moeten rangschikken.

§ 6.

Handel en Zeevaart.

Handel.

De handel is op *Curaçao* geheel en al verloopen, en heeft zich naar het eiland *St. Thomas* verplaatst. Sedert het jaar 1795 is *Curaçao* als het ware van *Nederland* in wederkeerige betrekkingen afgescheurd, en heeft de aanvoer van goederen, uit *Holland* geheel opgehouden, zoodat er tegenwoordig ieder jaar slechts ééne kleine brik komt; men vindt er nu niets anders dan een' centenhandel van levensmiddelen voor eigene consumtie.

Ook de uitvoer is buitengemeen gering, en bestaat slechts in cabrietenhuiden en eenig slecht vee, *Pinda's*, gedroogde oranjeschillen en zout; en ziedaar de eenige artikelen van uitvoer! Andere groenten en vruchten worden aan de markt of aan boord der ter reede liggende schepen verkocht.

Vroeger bepaalde zich de handel van *Curaçao* genoegzaam uitsluitend tot den sluikhandel, zoo op den vasten wal, als op de omliggende eilan-

den, welke handel meerendeels met schoeners en andere kleine vaartuigen gedreven werd.

In het jaar 1764 begonnen de Spanjaarden de eerste gemeenschap met hunne koloniën te openen, door middel eener paketvaart; ook verlevendigden zij den handel en zeevaart door het oprigten eener zoogenaamde Curaçaosche Maatschappij, waardoor de uitvoer van cacao naar *Spanje* merkelijk toenam, en het was deze toenemende handel, welke den eersten nekslag aan den smokkelhandel van *Curaçao* gaf, zoodat deze anders ruime winst gevende sluikerij in 1756 hare grootste voordeelen verloor.

Dan ten gevolge van den oorlog tusschen *Frankrijk* en *Engeland* begon de handelgeest met *St. Domingo*, (*Haiti*) te herleven, zoodat *Curaçao* het grootste pakhuis en de stapelplaats van goederen voor alle hier handeldrijvende natiën werd (*).

Ook dreef men hier een' sterken handel in slaven, welke bij duizenden naar de vaste kust, *Carthagene* en *Porto-bello* werden overgescheept; echter hield deze handel in het jaar 1778 geheel op, komende toen de laatste Hollandsche slavenhaler, een schip van AART VAN DE KAMER, op *Curaçao*. Voerde men menschen naar de kust, men nam aldaar in retour-lading muilezels, die naar de eilanden *Haiti* en *Jamaica* werden uitgevoerd, vindende tusschen beide op *Curaçao* eene ververs-

(*) RAYNAL, Beschrijving van beide Indiën. D. 4. bladz. 349.

sching plaats. Zelfs op kleine vaartuigen voerden de Curaçaosche zeelieden 100 en meer muilen in eens over, brengende tevens tusschen hooi en gras *jenever* op de Engelsche en drooge goederen op de Fransche eilanden over, hetgeen zij gerust konden doen, daar niemand der kommiezen in of op deze kleine vaartuigen, tusschen de steeds schoppende, slaande of bijtende muilezels durfde in te komen, staande deze dieren zoowel op het dek, als in het ruim. Wilden zij zich echter aan boord wagen, dan maakten de matrozen slechts de beweging, alsof zij de muilen wilden laten drinken, en fluks werden deze wilde, in het bosch gevangene beesten zoo woelig, onrustig en kwaadaardig, dat de tolbedienden al regt in hun schik waren, als zij maar heelshuids in de sloep zaten (*).

Omtrent het jaar 1780 (iets vroeger of iets later) was de Handel hier tot zijn hoogste toppunt gerezen, hetgeen een gevolg was van den Amerikaanschen oorlog. Toen was de haven van *Curaçao*, hoe groot ook, somtijds zoo vol schepen, dat de laatstgekomene in den mond der haven moesten ankeren. Eens vertrokken er op één dag 53 groote rijk geladene koopvaardijschepen, onder konvooi naar het Moederland, die wederkeerig volle ladingen Europische goederen aanbragten. Doch welk een verschil! Thans is er niets te doen; — armoede en ellende waren om de ledige haven!

(*) Volgens G. B. BOSCH, D. 1, bladz. 311.

Zijn de produkten van uitvoer, — gelijk wij reeds onder den landbouw hebben opgegeven, — zoo in waarde, als in hoeveelheid, zeer gering, en de prijzen moeijelijk te bepalen, doordien de eigene voortbrengselen zoo buitengemeen wisselvallig zijn, dit is ook het geval met de artikelen, welke ingevoerd worden, deels door de meerdere of mindere levensmiddelen, die het eiland zelf oplevert, en deels door een ongeregelden aanvoer van *St. Thomas* en andere plaatsen, zoodat het hier hollen of stilstaan is. Sommige artikelen kunnen wel een tienvoudig verschil in prijs hebben, zoodat er somtijds een totaal gebrek en een algemeene hongersnood bestaat. In den laatsten drie jarigen oorlog tusschen de vereenigde staten van *Noord-Amerika* en *Groot-Brittanje* werd hier voor de schepel maïs vijf patienjes betaald en voor een vat meel 50 pesos.

In het jaar 1834 is de invoer van zout en tras of cement van de eilanden *Curaçao*, *St. Marten*, *St. Eustatius* en onderhoorigheden in *Suriname*, geheel vrij gesteld van alle inkomende regten, mits die vaartuigen op een dier eilanden t' huis behooren.

De voornaamste invoer bestaat uit de ondervolgende levensmiddelen en de gemiddelde prijzen zijn:

Gezouten	vleesch,	½ Nederl. pond.	*f* —30.
id.	spek,	———————	» —30
id.	visch	———————	» —20

Tarwemeel (blom) per vat, inhoudende 175 ℔ Amsterdamsch.		ƒ 20—.
Aardappelen, ½ Ned. pond.		» —12.
Ruwe suiker id.		» —15.
Brood —— id.		» —50.
Tabak. id.		» —35.
Wijn (roode) per flesch.	ƒ —30.	» —50.
id. Madera id.	ƒ 1. ».	» 2. »
Brandewijn per oude kan		» —80.
Jenever, per kruik.		» —60.
Rum, per Ned. kan.	ƒ —30.	» 1. ».

Alle levensmiddelen worden met 25 tot 50 pCt. verkocht.

De verdere invoer is in stukgoederen, linnens, katoenen, bonten, modewaren enz. enz., echter, door de armoede der ingezetenen alles in eene zeer geringe hoeveelheid.

Zeevaart.

Wat de zeevaart betreft, ook deze staat en valt als van zelve met den Handel, zoodat dezelve zich slechts tot eene geringe kustvaart met schoeners en sloepen en eene kleine visscherij bepaalt, ofschoon de Curaçaosche zeelieden, die tevens uitmuntende zwemmers zijn, den roem hebben, dat het hun aan geen moed of behendigheid mangelt. Hunne stoute ondernemingen als smokkelaars zijn nog heden algemeen bekend, vooral van zekeren COENTJE VISSCHER ook COENTJE PISCADOOR genaamd (visscher is in het Spaansch *Piscadoor*, onder welke

laatste benaming bij de schrik der kust van *Venezuela* was, daar hij de Spaansche *chebekken* menigwerf op de vlugt dreef, of door eene hem vervolgende overmagt heen sloeg. Sommige ingezetenen van *Curaçao* verkeeren in het denkbeeld dat de *Piscadero-baai* naar hem aldus zou zijn genaamd, doch dezelve was reeds op de kaart van *Curaçao* en in de *Notulen* van de W. I. kompagnie van 1634 als de *Visschers-baai* bekend en COENTJE leefde nog in het jaar 1770.

Verval des eilands.

Uit dit korte overzigt blijkt dus ten duidelijkste, dat de middelen van bestaan hier zeer gering zijn, terwijl de armoede en het algemeen verval van jaar tot jaar toenemen. In de Curaçaosche Courant van Zaturdag den 4 Januarij 1834 No. 1. leest men: » Alles is ongelukkig bij het oude; wij » zeggen ongelukkig, omdat bij ons het spreek» woord, *geen nieuws*, *goed nieuws* niet kan gel» den. Nieuws hebben wij noodig; — bij het oude » langer te blijven, is even zoo goed als diep on» gelukkig te blijven, want ongunstiger kunnen » de tijdsomstandigheden voor dit eiland niet zijn; » meest alle de bronnen van ons bestaan zijn op» gedroogd; de handel is geheel te niet, en ei» gene voortbrengselen hebben wij niet, dan een » weinig zout, welke uitvoer gelukkiglijk, sedert » een paar jaren, van eenig aanbelang is geweest. » Met den landbouw is het sedert 1828, zes ach» tereenvolgende jaren, zeer ongunstig geweest, » dermate, dat er in dit oogenblik, op dit eiland

» geen schepel inlandsche noch buitenlandsche
» maïs, een artikel der eerste behoeften van dit land,
» te koop is te bekomen, en er zijn geene drie
» plantaadjes, die meer dan een paar maanden
» kost voor de slaven in voorraad hebben. Welk
» een droevigen blik moeten de ingezetenen op dit
» diep ongelukkig eiland niet in de toekomst wer-
» pen, hoe zwaarmoedig is niet de gedachte: dit
» jaar is weder een algemeen slecht oogstjaar! En
» het is maar al te waar, dat de oogst van dit
» jaar allerellendigst zal zijn, want reeds is door
» gebrek aan regen, bijna al de maïs op het veld
» afgebrand. Hier en daar op een koel stuk land
» (vruchtbare vochtige vallei) zoude een vrucht
» bare regen nog wat maïs kunnen geven, an-
» ders zal het ongeluk ten top stijgen en wij we-
» derom genoodzaakt worden, plantzaad van maïs
» van buiten te laten komen."

Niet alleen, dat men volgens bovenstaand berigt een slecht jaar te gemoet zag, maar ook het afgeloopene jaar 1833 was allerbetreurenswaardigst geweest. De ellende nam van dag tot dag toe, de schapen, die uitgeput van honger over de naakte Savanes liepen, rekten hun leven met de wortels van het verdorde gras, vermengd met steen en aarde, terwijl het grootste gedeelte den hongersdood stierf.

Ook het hoornvee, dat de bladeren van de boomen zocht, vermagerde zoo sterk, dat het wandelende geraamten schenen. De paarden, meer in 's menschen gunst en bijstand deelende, en meer-

endeels aaan bemiddelde inwoners toekomende, werden ondersteund met maïsstroo van vroegere jaren, hetwelk thans het dak der huizen uitmaakt; en daar de aanvoer van levensmiddelen van elders moest geschieden, strekte zich het gebrek ook onder de negerslaven uit.

Dan ongelukkig, schreeuwend ongelukkig waren de zoogenaamde vrije lieden, onder welke arme Savanebewoners de sterfte zeer groot werd, vooral onder oude lieden en kinderen; voortdurende droogte, zware zonnehitte en gebrek aan voedsel deden geheele huisgezinnen uitsterven. Toen de knippen op waren, welke men wel eens droogt en tot brood bakt, nam men de toevlugt tot derzelver pitten, welke zij kookten en onder hunne kleine portie maïs mengden, waardoor eene verstopping het algemeene gevolg was.

Te *Bonaire*, alwaar de aanvoer van maïs niet plaats vond, was de hongersnood nog grooter; alle schelpdieren werden verteerd en eene menigte kinderen stierven, wijl zij aarde en steentjes in den mond staken.

Het werkloon is op *Curaçao* in den droogen tijd ook zeer gering, en niet zelden kan men, alleen voor de kost, genoegzaam werkvolk bekomen.

Was *Curaçao* niet zoo nabij den vasten wal gelegen, en wierden er niet nu en dan levensmiddelen door de Noord-Amerikanen aangevoerd, men zoude, op dit armoedige eiland, welks bewoners men uit de diepte des harten moet beklagen, gevaar loopen van te moeten deelen in het lot der Kaap-

Verdische eilanden, alwaar de helft der bevolking door honger omgekomen is, terwijl de overigen te naauwernood uit de alverslindende kaken van den hongersdood ontkwamen.

Middelen van herstel.

Wanneer er middelen konden worden aangewezen, waardoor dit eiland uit deszelfs diep verval konde worden opgebeurd, wie zou dezelve dan niet volgaarne willen opgeven, en tevens pogingen doen, om ze in practijk te brengen?

Veelal klagen de menschen, waar men zich ook bevinden moge, over de drukkende belastingen, alsof dit de eigenlijke wortel des kwaads ware, en hun lot merkelijk door derzelver vermindering, door subsidiën of gratificatiën, zoude kunnen worden verbeterd; dan hierdoor is de zaak slechts weinig te verhelpen. Laat de belastingen zijn en blijven, naar evenredigheid, dat de staat des lands zulks vordert, maar opent de bronnen van bestaan, bevordert de binnenlandsche vlijt en nijverheid, en brengt leven en vertier onder alle werkende standen des maatschappelijken levens, door vermeerdering van inkomen; en hierin moet men tot grondslag nemen, de bescherming en aanmoediging van den landbouw, als de voedingsbron voor alle andere werkkringen en bedrijven.

Doch dit is eene te algemeen bekende waarheid, dan dat zij nog eenig betoog zoude behoeven. Maar hoe den landbouw, op een zoo dor eiland, onder zulk een ongunstig klimaat op te beuren? Ziedaar de vraag, die voor *Curaçao* van het uiter-

ste belang is, als met handel en zeevaart in het naauwste verband staande.

Wanneer men zich in de eerste plaats toelag, (ik spreek van het Gouvernement-Generaal der gezamentlijke Nederl. W. I bezittingen) om op de hooge bovenlanden van *Suriname*, welke nu toch voor een' vogelzang onbewoond en onbebouwd liggen, kleine maïs door de vrije lieden dier kolonie te laten aantelen, en dit produkt met het zout van *Curaçao* onbelast en onbezwaard tot een ruilhandel te brengen, dan zoude de scheepvaart hierdoor worden verlevendigd en beide koloniën van hunne onontbeerlijkste behoeften worden voorzien. Ook zoude men, door op *Curaçao* meerdere zoutpannen aan te leggen, een' voordeeligen ruilhandel met de Noord-Amerikanen kunnen drijven.

In de tweede plaats zoude men, om de kostbare wol, de schapenteelt moeten veredelen, door het tegenwoordige schapenras door *Merino's* te doen vervangen.

Ten derde moest het Gouvernement, ter bevordering van de veeteelt, het garnizoen, bij publicke inschrijving, van versch vleesch laten voorzien, zijnde (althans onder het Engelsche bestuur) min kostbaar dan gezouten spek en vleesch.

Ten vierde, op de hier t' huis behoorende en zoo weelderig groeijende *cactus-opuntia* het Cochenille-insekt over te brengen, en deze teelt hier in te voeren en aan te moedigen.

En ten vijfde de handelsbetrekkingen op de vaste kust en de naburige eilanden, langs alle gepaste

middelen, weder aan te knoopen en te verlevendigen, doordien *Curaçao*, als liggende buiten de orkaanstreek en voorzien met eene schoone ruime haven, eene zeer geschikte markt en stapelplaats zoude opleveren.

Door deze bronnen te openen, zoude men *Curaçao* niet behoeven te ontvolken, en de werkende handen naar elders uit te voeren; men zou de voortbrengende volksklasse bij de consumerende monden behouden en in de noodwendigste levensbehoeften, voeding, kleeding en huisvesting kunnen voorzien, want geen land is toch ellendiger, dan een onbevolkt land, zoo als men aan de rivier *Coppename* met derzelver vruchtbare boschrijke boorden in de kolonie *Suriname* kan zien. En kan *Curaçao* zijne bewoners, ook met de boven opgenoemde hulpmiddelen, niet voeden, dat men dan de zegenrijke oevers van de rivieren in het westelijke *Suriname* boven de onvruchtbare rotsen van *Curaçao* verkieze en in massa derwaarts verhuize!

VIJFDE HOOFDSTUK.

VOORTBRENGSELEN UIT DE DRIE RIJKEN DER NATUUR.

§ 1.

Dierenrijk.

A. *Amphibiën.*

Behalve de reeds opgenoemde viervoetige dieren onder de *Veeteelt* en de *Jagt*, vindt men op *Curaçao* niet anders dan eenige amphibiën en korstdieren, zoo als veelkleurige blaauwe hagedisjes en de geelbonte *Totekkie-pega-pega* of *Land salamander*, (*Lacerta Salamandra* Linn) welke zich veel op de daken en tusschen de oude muren der huizen ophoudt. Wanneer dit beestje op iemand nedervalt, houdt het zich door schrik met de pooten en nagels zoo vast, dat het niet zonder verwonding los te krijgen is. Het heeft een afzigtelijk voorkomen en is tevens ongemeen koud en onaangenaam op het gevoel. De Negers vooral zijn zeer bevreesd voor den salamander.

Slangen vindt men op *Curaçao* niet of althans

zeer weinig; enkeld vindt men eene soort van Colubers, welke niet gevaarlijk zijn.

Onder de tweeslagtige dieren, treft men, behalve de reeds onder de rubriek *Jagt* genoemde eetbare Landkrabben, ook de kleine niet eetbare, zwarte krab aan, alsmede eene nog kleinere soort van Landkrabben of schaaldieren, welke op *Curaçao soldaatjes* of schulpkrabben genaamd worden. Deze krabbensoort is zeer bijzonder en merkwaardig, om welke redenen wij dezelve dan ook nader beschouwen en behandelen zullen.

De *soldaatjes* zijn eene soort van Landkrabben, welke zich veel in de tuinen en Hofjes ophouden, alwaar zij dikwerf veel schade aan de tuingewassen doen met jonge boonen en ander plantsoen af te knagen; ook brengen zij dikwijls groote schade aan het waschgoed op de bleeken toe, door er gaten in te maken, zoodat de *soldaatjes* of landkrabben bij de Curaçaosche vrouwen veel minder gezien zijn, dan de *zeekrabben*, doordien de laatste haar voedsel geven, terwijl de eerste haar slechts tot hinder en nadeel verstrekken.

De *soldaatjes* liggen bovendien onder de zware beschuldiging van onbarmhartige roovers en wreede moordenaars te zijn; echter worden deze hun te last gelegde misdaden zeer door mij betwijfeld; waaromtrent, na de beschrijving der krab zelve, straks nader.

Deze krabben dragen hare woning op den rug, bestaande uit een *Kinkhoren* van de grootte eener erwt, tot die van eene mans vuist, zijnde of eene

zeer fraaije bonte, of leikleurige rondloopende en geribde torenschulp, sommige met bruine en purperkleurige vlammen, welke met hoekige bogten, als bliksemstralen van boven naar beneden loopen; van binnen hebben deze schulpen eenen prachtigen pareld'amour gloed. Bij de minste aanraking, en veelal op het naderen van iemand, trekt de krab zich als eene horenslak naar binnen. Met zijn huis marcherende, (wij zullen dan ook maar militaire uitdrukkingen bezigen) loopt de krab, welke roodachtig bruin van kleur is, op vier gespikkelde en harige pooten; de twee meer in de schulp zittende achterpooten zijn kort en kaal, en raken nimmer den grond, terwijl zij slechts aan de krab dienen, om uit en in de schulp te kruipen. Bij het kleinste soort van *soldaatjes* zijn dezelve naauwelijks zigtbaar. Van de twee korte knijpers is de linker knijper veel grooter dan de regter. Beide deze knijpers zijn aan de binnen zijde zeer plat, terwijl de grootste aan de buiten zijde eene zeer fraaije paars- en hemelsblaauwe kleur heeft; voor aan den kop vertoonen zich twee zwarte korrelige en lange voelhorens, in den vorm van een snoeimes, alsmede twee hoekige sprieten met dikke hoogroode vooreinden, gelijkende van gedaante naar eene zwengel of dorsvlegel; verders zwarte uitpuilende oogen en een zacht slakachtig achterlijf. Wanneer het *soldaatje* zich in de schulp verbergt, met welke hij anders in den gezwinden pas, schuins regts door den tuin gaat, is de zamenvouwing van de met scherpe nagels ge-

wapende pooten, om den grooten knijper, welke dan in het midden ligt, zeer aardig, om te zien.

Eens deed ik eene poging, om dit dier in deszelfs geheel te zien en wilde hem de schulp uitdrijven, maar nu kneep hij in eens mijn potlood, waarmede ik hem tergde, door midden, doch nu dreef mijne nieuwsgierigheid mij tot het plegen van eene wreedheid, en ik lag de schulp op een brandend stuk hout neder en blies zoo lang op het vuur, totdat de hitte de krab uit zijn huis dreef, waarmede binnen weinige uren ook deszelfs leven gemoeid was. Het kromme en geringde achtereinde, hetwelk week en slijmerig is, met een bruin knopje aan den staart, scheen aan de schulp te zijn vast gegroeid, zoodat de krab niet dan met groote moeite zijne woning verlaten kon. Nu beweert men vrij algemeen op *Curaçao*, dat dit dier zich meester maakt van eene zeeslak en dezelve vermoordt, om zelf eigenaar en bewoner van dit zijn huis te worden, en dat hij zulks aan grootere slakken herhaalt, zoodra zijn huis, waarin hij leeft en groeit, te klein voor hem wordt. Maar hoe toch kunnen al die onderscheidene krabben van grootte zoo gestadig zulke, naar hun ligchaam passende woningen vinden? Die altoos zoo juist sluiten, van welke grootte men de krabben ook neemt, alsof het eene voor het andere geschapen was; hoezeer het ook waarheid is, dat deze schulpen in vorm, meerdere of mindere spitsheid en kleur eenigermate van elkanderen verschillen, terwijl sommige met koraalringen omgeven zijn;

dan hoe verschillende en met welke aangroeijingen vindt men ook sommige zeeschelpen niet, ofschoon tot eene en dezelfde diersoort behoorende, zoodat ik het daarvoor houde, dat zij als met de schulp of derzelver groeivermogen geboren worden en daarmede gelijkelijk opgroeijen, zoodat beide gelijktijdig vergrooten.

Volgens de leer van sommige Negers, die gelooven, dat men na den dood op eene andere plaats dezer aarde weder opstaan, en onze ziel in verscheidene diersoorten verhuizen en voortleven zoude, kunnen dit wel gesneuvelde Belgische soldaten zijn, die nu, in de gedaante van krabben, met hun schilderhuis rond marcheren, en op het minste gerucht, even als in *België* zelve, in de schulp kruipen.

B. *Visschen.*

Onder de veelvuldige en groote verscheidenheid van visschen, welke zich hier aan de kusten ophouden, vindt men, behalve de reeds genoemde, ook *Dolfijnen* of *Draders*, *Blaauwe Haayen* (*squalus Catulus*, Linn.) *Djokvisch*, een vrij groote vis, welke zich veel in rotsholten en kloven ophoudt, *Balaoe* of *Balau*, een klein rond vischje met een' langen bek. *Barbier* met een' roodachtigen rug, veel naar den *Haringkoning* gelijkende (*Mullus barbatus*, Linn.), *Jager*, *Boneknaap*, *Paroente*, *Karaitoe's*, *Kurkentrekker*, *Kandeeltje*, *Kolala*, *Grammel* (somtijds giftig), *Ladroontje* of diefje, een zeer klein vischje, azende op vuiligheden en alleen als aasvisch gebezigd wordende.

Pisceetje, mede een van de kleinste soort, gelijkende wel iets op *Ansjovis*, zwemmende bij geheele scholen, wordt mede aan den hoek gebruikt, om andere visschen te vangen. *Modderaal*, houdende zich in de zoutpannen en slijkrijke binnenwateren op. Verders *Maniconglas*, zeelamprei, (*Petromyzon marinus*, LINN.) is eene soort van zeeslang, ongeveer eene Nederl. el lang, zijnde groen met graauwe vlekken en roode oogen.

Men vindt in deze wateren nu en dan ook walvisschen of liever Noordkapers. In het jaar 1817 is ten Oosten van *Vianen* bij *Maria pompoen* (alwaar het gebied van *Pietermaai* eindigt) een walvisch gestrand, welke 75 voeten lang was.

Verders leveren de baaijen en inhammen eene menigte schulpdieren op, van welke men zeer prachtige schulpen en horens vindt, alsmede zeer groote zeeappels, zeesterren, groote boompolijpen, zwarte waaijerpolijpen, en rotsdieren met lange zwarte stekels, kwallen, Spaansche zeekatten of *zeepia's* (een negervoedsel, ofschoon een slijmerig en afschuwelijk dier zijnde) en eene menigte andere schepsels, als wormen, slakken, enz.; — ook heb ik hier het fraaije zeepaardje gevonden van slechts een' vinger lang, verders sponsen, wier, en andere zeeplanten, als koraal, groeisteen, drijfsteen, de waaijer en het merkwaardige witte boschkoraal, hetwelk met deszelfs schoone takken veel op den bodem van het *Waaigat* groeit.

Onder de schulpen is de fraaije witte Ammonshoren zeer schoon, zijnde wit en geringd met een'

parel d'amourglans, venus-, zonne-, muzijk-, kakkerlak- en porcelein-schulpen, en eene legio van andere, voor welke ik geen' naam weet; vooral *Bonaire* munt in veelheid en schoonheid van schulpen uit.

Ook vindt men hier in de binnenwateren, aan de neêrhangende takken der Mangleboomen oesters, terwijl de weinige hier gevondene mosselen, *Paloulie* en de *Alikruik* (welke laatste mede een schulpdier is) van weinig waarde zijn; echter worden laatsgemelde schulpdieren (die op *Curaçao Coqueluizen* genoemd worden) door velen met smaak gegeten.

C. *Vogels.* Onder de vogels heeft men hier den vrij grooten roofvogel *Warawaauw*, een grooten, vaal- zwarten en leelijken gier, den *Valk* met donker bruine veeren, witten buik en witten kraag om den hals, en een anderen kleinen roofvogel, die naar zijn geluid *knie-knie* wordt genaamd, zijnde eene soort van sperwer.

Patalewa of de gespikkelde kerkuil (*strix flammea* Linn.), zijnde, gelijk ook de genoemde roofvogels, eene hier steeds blijvende nachtuil. Ook vindt men in kloven en grotten, ofschoon tot de zoogdieren en niet tot de vogels behoorende, de gewone *vledermuis* (*vespertilio murinus*, Linn:)

Onder de graan- en vruchtetende vogels, welke steeds op *Curaçao* aanwezig zijn, vindt men den *Karpienteer* in *Suriname Timmerman* genaamd. Van *Tropials*, eene soort van Banannebek, zijnde iets grooter, dan eene spreeuw, vindt men twee

soorten op *Curaçao*, welke beide, eveneens als de Banannebekken, in lange slingernesten hunne eijeren uitbroeijen. De eerste soort, of de Spaansche, is hoog geel van kleur of heeft eene prachtige schakering van goudgele, oranje, witte, blaauwe en zwarte veêren. Ook de tweede soort is weinig minder prachtig, hebbende den kop, rug en staart zwart, met een geelen buik en geelen kraag om den hals, een spitsen bek, heldere groote oogen onder een blaauw kaal vel, en een schel geluid. *Tjoetjoebie's*, eene soort van lijster, hebbende ligt graauwe veeren, donkergraauwe vleugels en een' spitsen bek, kunnende niet alleen fraai fluiten, maar ook zeer spoedig allerlei zangwijzen leeren. De twee laatstgenoemde vogels kan men, in een' gevangen staat, niet lang in het leven houden.

Geelborstjes, zijnde zwart met eene gele borst.

Wilde Kanarie met gele veeren.

Tjoontorogay, de gekuifde kanarie.

Mofjes, een donker graauw en klein mosje.

Kolibri (*Sucrier*) in verschillende soorten, en vooral niet minder fraai, dan die van *Suriname*.

Onder de strandloopers en watervogels heeft men *krabbevreters*, wel iets van den fregatvogel hebbende, welke jong zijnde zeer ligt tam te maken zijn, en alsdan nuttige huisvogels mogen worden genoemd, wegens het oppikken der kakkerlakken. Deze kleine soort van Meeuwen, welke op *Curaçao* verkeerdelijk strandloopers worden genaamd, zijn slechts weinig grooter, dan eene duif, met een' zwarten korten bek, witteborst en buik,

loodkleurige vleugels, schaarvormigen staart, welke iets donkerder is, en half gevliesde zwempooten. Verders heeft men hier onder de zwemvogels eene groote verscheidenheid van Meeuwen, waaronder de blaauwe *Mouette's*, bij de zeevarenden *Boebis* en wegens hunnen schaarvormigen staart ook *Kleermakers* genaamd. De *Boebi's*, die veel grooter, dan de eerstgemelde krabbevreters zijn, laten zich mede, jong gevangen zijnde, zeer tam maken; dezelve houden zich inzonderheid op *klein-Curaçao* en de *Avesrotsen* op. Men vindt onder de Meeuwen ook *Gooilands*, zijnde grijsachtig wit, en de zoogenaamde *Bootsmans*, hebbende een' spitsen staart, even als eene marrelpriem. De groote *Boebi* is zoo groot als een Eendvogel, met rooden bek en gele zwempooten. Anderen hebben bruine, graauwe en witte veeren, de laatste met zwarte punten aan de vlerken. Al deze Meeuwen zijn groot en langzaam van vlugt. Derzelver eijeren, welke, bij duizenden, te *Curaçao* aan de markt worden gebragt, gelijken veel naar kievitseijeren, maar zijn van smaak even als die op *Texel* (*Eijerland*), *Ameland*, *Borkum* enz., visch- en traanachtig, naar het voedsel der vogels.

Ook zweven langs de barre noorderrotsen van *Curaçao* eene menigte *Zeezwaluwen*.

D. *Kapellen*, *Insekten* en *Wormen*.

Doordien men op *Curaçao* weinig bloemen vindt, is dit ook geenszins het land voor honigbijen en kapellen. De *Oranjekapel* heeft zwarte streepen en plekken op de vlerken; ook is hier de bleek-

gele, waarvan men in *Suriname* somtijds geheele zwermen heeft, en aan welke sommigen het ontstaan der katoenwormen toeschrijven, alsmede eene zelfde soort van spanrupsen op de kool, als in *Europa*. Ook vindt men op *Curaçao* eene menigte zeer kleine kapellen; de grootste, welke ik hier heb aangetroffen, was eene leelijke graauwe donzige boomkapel met korte gevlekte vleugels. Wanneer dezelve over de heesterbloemen snort, zoude men denken, dat het eene *Kolibri* was, terwijl zij ook wel eenigzins de gedaante heeft van een' zeer grooten brommer, als hebbende groote ronde zwarte oogen, eene bruine gladde plek op den nek, en zijnde tusschen de geledingen of ringen van het achterlijf wit en wolachtig.

De van deze kapel voortgebragt wordende *Oleanderrups* is ongemeen groot en schoon, zijnde zoo dik als een mans vinger, en wel een' halven voet lang. Dezelve heeft een' bruinachtig rooden kop, en een rooden halskraag; haar rond ligchaam is fluweelachtig en zwart, met 9 breede en goudgele ringen op een Nederl. duim tusschenruimte omgeven; zij heeft drie paar bruine horenachtige en scherpe voorpoten, en in het midden vier paar donker oranje-kleurige zuigpooten met zwarte stipjes en twee iets dikkere achterpooten, benevens eene ronde bruine plek achter op den rug, waaruit zich eene zwarte borstel verheft, die een paar Nederl. duimen lang is.

Deze rups wordt geboren uit een donkerbruin masker.

Eene andere rups, mede ter dikte van een' mans vinger, heeft eene groene kleur en een groen horen op haar achtergedeelte, benevens bleekgele, diagonaal loopende strepen in de zijden, met drie paar middelpooten; ook is deze rups in *Enropa* algemeen bekend, en bij MARTINET, *Catechismus der Natuur* afgebeeld.

De rupsen zijn hier over het algemeen veel schooner van kleur dan de kapellen, maar daarentegen ook veel schadelijker.

Maribomba (*Guèpe maçonne*) is eene wesp, welke men in *Suriname Marabons* heet; haar nest bestaat uit een' regelmatigen veelhoek, die wederom in vijfhoekige celletjes verdeeld is. Eene andere soort van wesp bouwt een nest van klei, in de gedaante eener flesch, met eene menigte in- en uitgangen, meestal tegen de stammen van de Palmboomen. Eene derde soort maakt zich een vierkant nest in den grond. Het kleine bloedroode *Maïsvliegje* is mede eene soort van wesp, zijnde met een' angel gewapend. Ook is hier, vooral bij regens, de *Vuurvlieg*, waarvan het mannetje één helder phosphoriek licht geeft.

Pies-pies, eene soort van kever, welke veel naar den groenen zandkever gelijkt (*Cicindela campestris*, LINN.) is hier zeer veelvuldig, even als de metaalgroene sluipkever.

Hoezeer geen insekt op *Curaçao* onschadelijk is vindt men er niets zoo overvloedig en lastig, als de zwarte huisvlieg, in *Groningen zwarte muggen* genaamd. Vooral bij regens zijn huizen en schepen van binnen

als met dezelve bezaaid, zoodat de zolderbalken en hangende lantarens hierdoor niet weinig worden bemorst, terwijl men van hare lastige aanvallen rust noch duur heeft, en men ook in eten of drinken er van naar binnen krijgt; echter is het nog al een geluk, dat zij na zons ondergang tot rust en stilte komen.

Muskieten, op *Curaçao Sangoera's* geheten, vindt men hier, door het weinige zoet water, in vergelijking van *Suriname*, zeer weinig en tevens veel kleiner. Men heeft hier twee soorten van *Sangoera's*, namelijk zingende en zwijgende. De laatste, die meer langwerpig zijn en zwarte beenen hebben, bijten veel meer, maar zijn anders min lastig dan de eerste; de zingende *Sangoera's* zetten zich veelal in eene kromme bogt neder, even als de spanrupsen.

Duizendbeenen heeft men hier vrij groot, hoewel niet zoo leugenachtig groot, als VAN PADDENBURG schrijft. (*)

Drie soorten van *Schorpioenen*, als: *roode*, *grijze* en *zwarte*, waarvan de laatste het giftigste en gevaarlijkste zijn.

Ook stinkende *Kakkerlakken* zijn hier, eveneens als in *Suriname*, maar niet zoo veelvuldig. Ook zijn de bekende vijanden van de kakkerlakken, de groote *Spinnen* hier niet schaarsch in de huizen, doch geene der spinnen is zoo berucht wegens haar sterk gift, als de zoo gevreesde *Aranja-spin*

(*) Meer aangehaald werk, bladz. 38.

of *Oranjespin*, zoo als zij ook wel genaamd wordt. Deze spin is het gevaarlijkste insekt van alle dieren, die *Curaçao* oplevert. Op de plantaadje *Siberiën*, vond ik een nest van deze spinnen, aan een' *Watapanaboom*, bestaande uit een' ronden bleekgelen bol, zoo groot als eene Capucijnererwt, van een zeer fijn gesponnen weefsel. Te midden van dit digte net zat de moederspin op honderden van ronde witte eitjes te broeijen. Een tweede hier gevonden nest braken wij eveneens open, doch hier waren de eijeren reeds uitgebroeid, zoodat er al dadelijk eene *legio* van kleine Oranjespinnen over de tafel liepen, en wij de handen vol werks hadden, om dezelve zoo spoedig te dooden, als zij te voorschijn kwamen.

De zwarte moederspin had een' zwarten glinsterenden kop, en groote uitpuilende oogen, twee niet lange scharen, acht zwarte, lange, kale pooten, een glinsterend en glad rondachtig lijf, op welks boven- en voorzijde twee langwerpige plekken of strepen, van eene geelachtig-witte kleur zijn, loopende in eene diagonale rigting achterwaarts naar beneden. Boven op den rug ziet men in eene regte lijn, eene graauwachtig-bruine streep; het onderste gedeelte van hare gladde zwarte pooten is zeer veel dunner dan de bovenleden. Zij steekt de twee voorpooten gemeenlijk in eene kromme rigting vooruit, zoodat dezelve veel naar voelhorens gelijken. Onder den buik heeft deze spin eene goudgele plek, welke, wanneer het diertje getergd wordt, eene hooge oranjekleur, en

somtijds een' gloed van vermiljoenrood krijgt, hebbende de gedaante vau een' zandlooper. De plek van de door mij overgebragte spin had eene bleekgele kleur bekomen, door den spiritus, waarin ik dezelve overvoerde. De punt van het achterlijf is bloedrood, waaruit zich nu en dan de zwarte giftige angel vertoont, die benedenwaarts gebogen, en ongemeen puntig en scherp is.

Hare steek is ongemeen pijnlijk, en verwekt veelal de koorts, zijnde somtijds doodelijk, vooral wanneer men aan de neiging, om den dorst te lesschen, voldoet, en water drinkt.

Niettegenstaande de kalkoenen deze spinnen gaarne oppikken en er vet van worden, heeft zij, bij het inslikken, voor een paard of koe, onmiddelijk den dood ten gevolge.

Men vindt deze gevaarlijke spinnen het meeste onder de schors van omgevallene boomen, zoodat het zeer gevaarlijk is, zich op dezelve neder te zetten.

Het beste tegengift is, om den lijder dadelijk tabakswater in te geven, waardoor braking veroorzaakt wordt, en de beet spoedig geneest. Aan paarden en runderen geeft men eene goede dosis limoensap.

Ook heeft men op *Curaçao* zwarte, roode en witte mieren (welke laatste ook *Houtluizen* genaamd worden). De witte mieren nestelen veel op de boomen, en daar de huizen hier uit steenen muren en daken bestaan, is dit vernielend insekt veel minder nadeelig op *Curaçao* dan in *Suriname.*

Verders vindt men hier lastige en schadelijke Boomluizen, welke zich inzonderheid op de oranje- en andere citrusboomen ophouden, zijnde eene fijne en sneeuwwitte soort van luizen, die door hare menigvuldigheid de boomen doen sterven. De schil van de groote Curaçaosche oranjeappel wordt hierdoor inzonderheid aangedaan, zoodat men in sommige jaren weinige oranjes heeft.

Ook de Negers hebben veelal dusgenoemd ongedierte op het hoofd, maar worden weinig door vlooijen geplaagd.

Shika's zijn op *Curaçao* niet, maar het vee en de honden worden veel geplaagd met dikke leelijke *Karpath* (eene soort van *Schapeluizen*) welker menigvuldigheid deze beesten doet kwijnen, en mager blijven.

Wormen levert het steenachtige *Curaçao* zeer weinig op; echter vindt men in het water van de haven, eveneens als in de Surinaamsche rivieren, zeer schadelijke wormen voor niet gekoperde schepen.

§ 2.

Plantenrijk.

A. *Boomen.*

1. *Manchenille.* 2. *Sia* of *Zadelboom.* 3. *Savonetappel.* 4. *Catsjoua.* 5. *Geelhout.* 6. *Campêche* of *Braziliehout.* 7. *Pokhout.* 8. *Mahonie.* 9. *Watapana.* 10. *Watakerie.* 11. *Marole.* 12. *Wilde Olijf.* 13. *Paldoesje.* 14. *Kibra Hacha.* 15.

Zandkoker. 16. *Horse Radish.* 17. *Makak-pruimen.* 18. *Caimito.* 19, *Indio Biego.* 20. *Otaheitische katoenboom.* 21. *Katoenboom* (*kankantrie*). 22. *Bomboe* (*Postentrie*). 23. *Wilde Amandel* (*Tafelboom*). 24. *Kauharre.* 25. *Trommelstok.* 26. *Ekahes.* 27. *Wilde druif.* 28. *Kraansoog.*

B. *Palmen.*

1. *Palmiet.* 2. *Palisade.*

C. *Heesters.*

1, *Watapana chemeron.* 2. *Wabie.* 3. *Bassora pretoe.* 4. *Wilde Salie.* 5. *Bessie pretoe.* 6. *Strenaboontje.* 7. *Herba poesje.* 8. *Loembra blanco.* 9. *Keribeetie.* 10. *Herba Lagriaou.* 11. *Motta kabaai.* 12. *Toema.* 13. *Herba Cabrieto.* 14. *Lokki-Lokki.* 15. *Prakietje.* 16. *Peulboomtje.* 17. *Palma Christi.* 18. *Toeto roeto.* 19. *Bassora cora.* 20. *Katoen.*

D. *Planten.*

1. *Cactus.* 2. *Flaide.* 3. *Bassora Blanco.* 4. *Cocolode.* 5. *Herba stinki.* 6. *Flora de Sanguine.* 7. *Haggadissie.* 8. *Pinda chimeron.* 9. *Sangoera.* 10. *Carduus Benedictus.* 11. *Theebink.* 12. *Kruizemunt.* 13. *Mimosa.* 14. *Heliantrope.* 15. *Amore Sicco.* 16. *Citroenkruid.* 16. *Aloë.* 18. *Barilla.* 19. *Herba di awa sal.* 20. *Tabaco Piscadoor.* 21. *Herba Plaja.* 22. *Zeekoraal.* 23. *Banannen chemeron.* 24. *Herba leetje.* 25. *Steengoud.*

E. *Ranken.*

1. *Caboja Tranquera.* 2. *Trompet.* 3. *Batoetoe.* 4. *Duivels naaigaren.* 5. *Maria Fantasie.* 6.

Maria Pompoena. 7. *Behoeko.* 8. *Makoraal.* 9. *Batatta geel.* 10. *Tonto azoel.* 11. *Pomme de Diable.* 12. *Klappertje.* 13. *Rankkalebas.* 14. *Ezel-komkommer.* 15. *Guaco.*

F. *Biezen*. *gras* en *mossoorten.*

Hoezeer *Curaçao* woest en bar, als eene naakte klip, in zee ligt, en bij het aandoen van hetzelve uit de verte onbewoond en onbegroeid schijnt, zoo vind men hier echter, onder de voortbrengselen van het Plantenrijk, onderscheidene, in het vruchtbare *Suriname* onbekende gewassen, welke wij dan ook meer breedvoerig beschrijven zullen, dan de algemeen bekende, of die, welke ik reeds vroeger in mijne landbouwkundige beschrijving der kolonie *Suriname* beschreven heb.

A. *Boomen.* Onder de op *Curaçao* in het wild groeijende boomen verdient vooral opmerking de 1. *Manchenille* of *Massenilla* (*Hippomanes Mancinella*, LINN.) Deze giftige boom groeit veel in de noordelijke valleijen dezes eilands, in ziltige gronden. Aan de *Savonetbaai* vindt men een geheel bosch van dezelve. Ook de laan van *St. Jan* bestaat uit deze boomen, gelijk men ze ook hier en daar in *Oost-Divisie* vindt. Deze boomen worden, naar evenredigheid hunner dikte en uitgebreidheid, niet hoog, hebbende eene breede, ronde en bladrijke kruin, welke platachtig en met kromme takken breed uit elkander gegroeid is. Dezelve heeft eene effene, gladde, donkergraauwe schors, om een korten, veelal krommen stam, en

en iets lichter om de lange kromme takken. Zijne bladeren zijn zoo groot, als die van een' peereboom, stevig, puntig en glanzig-groen en derzelver ribben en zenuwen bevatten een zeer giftig melkslijm in zich. De schoonschijnende en gevaarlijke vrucht bestaat uit een' niet grooten, ronden appel, in kleur en gedaante naar de goudgele *Pepplink* gelijkende, en hebbende tevens een' ongemeen liefelijken geur; maar schijn bedrigt! Onder dit schoone voorkomen verbergt hij een doodelijk gift.

Niet alleen de vrucht en de bladeren, maar ook het sap der kapspaanderen en het zaagmeel is zoo bijtend, dat er op *Savonet*, ten gevolge van dien, twee stekeblinde Negers waren, welken dit vocht, bij het kappen, in de oogen gespat was.

De heer VAN DER DYS eens op den stam van een' dezer boomen gaande zitten, ontwaarde al spoedig, dat zijne *posteriora*, zoo ver hij op den boom gezeten had, geheel vervelden.

Het geelachtige, vrij substantive hout van deze boomen levert een niet zwaar, maar deugdzaam timmerhout op, zoo voor deurkozijnen, als ponteknieën, en is tevens in buitenwerken zeer duurzaam, terwijl er ook nimmer houtluizen in komen.

Menig vreemdeling heeft door deze noodlottige vrucht ontijdig het leven verloren; ook had een matroos van Z. M. brik van oorlog *Echo*, gedurende mijn verblijf op *Curaçao* de onvoorzigtigheid van, in plaats van zich 's avonds weder aan boord te begeven, onder dezen boom te gaan sla-

pen, waarvan eene totale blindheid het gevolg was. Men zegt, dat het onmiddelijk gebruik van limoensap het beste tegenwerkend middel is, doch veeltijds is de actie te groot, om door eene reactie te kunnen worden overwonnen. Hij, die op *Curaçao* komt, denke steeds, in meer dan een opzigt, aan den Manchenilleboom. Weest steeds op uwe hoede, van u niet door de gele kleur te laten misleiden, — denk steeds, voor en aleer gij toebijt, dat het geene Hollandsche vrucht is, want in die veronderstelling zoudt gij u deerlijk bedrogen vinden, en door een smartelijk gif uwen dood bespoedigen. Deze waarschuwing is des te noodzakelijker, omdat men, uit zee komende, alle landelijke voortbrengselen schoon en aanlokkelijk vindt; maar — nog eens, denk toch steeds, dat een *Manchenilleappel* op verre na geene *gouden Pepplink* van den vaderlandschen bodem is. Leert den boom aan de vruchten kennen. zonder dezelve te proeven. PAULUS zegt: » Beproeft (en niet proeft) alle dingen en behoudt het goede!" — want met hier te proeven zoude het ligt te laat zijn, en geen limoensap meer kunnen baten.

Sommige Surinamers hebben in het denkbeeld verkeerd, dat de *Manchenille* de *Sodomsappel* of *Wintje Bobbie* (*Solanum Americanum molle*) was, welke laatste, mede eene zeer giftige vrucht, bij Mevrouw DE MERIAN, in haar groot foliowerk over de Surinaamsche insekten beschreven en afgebeeld is, doch de *Manchenille* groeit niet in de kolonie *Suriname*, en de *Sodomsappel* niet op *Curaçao*.

2. *Siaboom* of *Zadelboom*. Hiervan heeft men twee soorten, als, de roode en witte, met eene effene, zeer gladde en glanzige vleeschkleurige schors, en even zulke, hoewel kromme en hoekige takken, hebbende hier en daar groene plekken. In de binnenbogten van de takken in de schors geplooid of gevouwen, even als het vleesch bij menschen en dieren in de gewrichten. De lichtgroene getakte paarbladen groeijen met vleugels aan de steelen, 8 à 9 aan eene gemeenschappelijke bladsteel en los uit elkander. Deze boom draagt een' witten trosbloesem, en de vrucht, mede bij trossen groeijende, bestaat uit los van elkander gescheidene driekantige bessen, iets grooter dan eene aalbes. De bladeren van het witte zadelhout zijn dunner en op het gevoel zachter, dan die van het roode zadelhout, en tevens lichtergroen van kleur, ofschoon van grootte en gedaante vrij gelijk zijnde, — van deze fijn getakte bladen groeijen er vijf aan een risje; ook is de bes van het witte zadelhout donkerbruin, en heeft een' specerijachtigen smaak.

De takken dezer boomen zijn ongemeen broos, zoodat dezelve bij de minste buiging breken, zijnde zoo ligt en poreus als kurk, en zoo wit als lindeboomehout, zoodat dit hout zeer spoedig tot rotting en vermolming overgaat. De visschers gebruiken hetzelve in plaats van kurken aan de netten.

Door den naam van zadelhout zijn sommigen in het verkeerde denkbeeld, dat men hier de Cura-

çaosche zadels van maakt; maar daarvoor bezigt men hier het deugdzame en taaije kalabashout.

Ik heb de *Siaboomen* vooral op het Joden-kerkhof en den Christoffelberg gevonden.

3. *Savonnetappel.* Deze boom, welken HUBNER in zijn woordenboek *Zeepappel* (*Savonnier*) noemt, heeft eene licht-roodkleurige schors en lange slappe bladeren, met vleugels aan de steelen, groeijende los en onregelmatig aan risjes. Dezelve draagt een witten trosbloesem, eene kogelronde vrucht, zoo groot als pruimen, gaande bij het rijpen van groen tot geel over, en hangende, even als druiven, in trossen aan lange steelen, ofschoon los uit elkander.

Deze vrucht heeft eene zeepachtige eigenschap, en doet het water sterk schuimen, zoodat de Negers er hunne kleederen mede wasschen.

5. *Catsjoua* of *Mamaja Chimaron* (*) is een vrij groote boom met eene gegroefde schors en een groot, zeer vlezig peervormig blad, zijnde zoo dik en stevig als zoolleer, met eene bleekgroene middenrib, zonder merkbare zenuwen; deze boom, waarvan er vele op den Christoffelberg groeijen, draagt eene ongemeen fraaije bleekgroene vrucht, die op een' bloesem volgt, welke veel naar dien der peereboomen gelijkt; deze vrucht, die bijna langwerpig is, heeft eene zuivere acht-

(*) *Chimaron* wil zeggen *wild*; vandaar ook, dat men een' weggeloopenen en in het wild zwervenden Neger een' *Chimaron* noemt.

hoekige gedaante met fijne bruine kantjes; aan haar boveneinde ziet men een bijzonder fraai plat van eene bruine kleur, hetwelk weder in acht hartvormige vlakten verdeeld is. De vrucht is niet eetbaar.

5. *Geelhout* is een boom met eene graauwe, bruinachtige schors, met witte stippen, eveneens als die der elzenboomen, en lange, slappe, onregelmatig groeijende bladeren, van eene helder groene kleur. Deze boomen, die zelden meer dan 6 à 7 duim Rijnl. diameter bekomen, groeijen op *Curaçao* zeer enkeld, maar des te menigvuldiger op *Bonaire*. Derzelver hout is broos, maar laat zich ongemeen fraai polijsten, en is tevens zeer geschikt voor draaiwerk, zoodat het om zijne schoone kleur veelvuldig door de schrijnwerkers tot inleggen wordt gebruikt. Verwstof wordt uit dit hout niet getrokken.

6. *Campèche* of *Braziliehout*. Dit zeer harde kreupelhout, hetwelk eene roode verwstof oplevert, werd vroeger ook *Stokvishout* genaamd, en groeit niet zoo veelvuldig op *Curaçao* als op *Bonaire*. Hetzelve is ongemeen zwaar van gewigt, en even als het *Arratte* vol gaten en groeiputten. De schors is donkergraauw, en boven aan de takken bruinachtig rood, met sterke dorens bezet, die veel naar die van den hagedoorn gelijken. De bladeren zijn in grootte en gedaante vrij gelijk aan die der roode klaver, ofschoon iets dikker en steviger. Het is ook geen *trifolium*, wijl vier à vijf blaadjes aan een risje of liever bladsteel groeijen.

Dit gewas draagt een' gelen bloesem van vijf bladeren, op welker bovenzijde fijne roode streepjes zijn; de meeldraden zijn groen met gele knopjes. Het zaad groeit in kleine regte peulen, en bestaat uit graauwe boontjes. Dit ellendig kreupelhout, dat met zijne groeven en holten weinig aanzien heeft, is voor *Bonaire* nog al geen onbelangrijke tak van uitvoer, wordende bij het pond, zoowel als per tonnen verkocht. Men rekent den jaarlijkschen uitvoer van laatstgemeld eiland op ongeveer honderd tonnen, elke ton van duizend Ned. ponden, tegen 7 à 10 centen het pond, of *f* 70. tot *f* 100. de ton.

7. *Pokhout* (*Lignum Guajaci*) op *Curaçao* Guajacca genaamd, groeit hier zeer goed. Ik heb boomen gezien, die in zeven jaren 8 voet in hoogte gegroeid waren. Jong zijnde hebben dezelve een' lichtkleurigen effenen stam, en een blad, waarvan ieder blaadje, waaruit het is zamengesteld, wel iets op de steenklaver gelijkt, zijnde rondachtig klein en donkergroen, en groeijende kort bij elkander, 4 à 5 aan eene steel. De lichtblaauwe trosbloesem gelijkt veel naar dien van den *Oleander*.

De vrucht groeit in eene hartvormige of tweehoekige vleezige zaadtros, met twee platachtige ronde zijden, en van eene hooggele kleur, met de punt naar boven aan de steel; deze vrucht is iets kleiner van omtrek, dan een cent. In de peul zitten twee roode boontjes, van gedaante en grootte als een Princessen of slaboontje. De schors van

deze boomen levert een overheerlijk *decoctum* voor venerieke en rhumaticke kwalen op, terwijl de bladeren het water sterk doen schuimen, zoodat de Negers dezelve voor zeep gebruiken, om grof lijnwaad te wasschen.

De deugdzaamheid van het zware harde *Pokhout* vooral voor nagels in blokken, enz. is algemeen bekend, alsmede deszelfs zaagmeel, schors en harstdeelen, in de Geneeskunde. Dit hout groeit zeer veel en edelsoortig op *Haiti* en *Jamaica*.

8. *Mahonie*.

Deze boomen groeijen hoog en zwaar, maar zijn op *Curaçao* zeer zeldzaam aanwezig. Jong zijnde, hebben dezelve eenen fraaijen gladden regten stam, met eene donkergraauwe, fijn gegroefde schors. De bladeren zijn stevig, spits en donkergroen, en ongeveer 5 à 6 Nederl. duimen lang; zij groeijen bij paren aan risjes tot 9 à 11 stuks, met witte rib en zenuwen.

9. *Watapana*, aan de vaste kust *Divi-Divi* genaamd is een boom, die tot het geslacht der *Acacia's* behoort, en veel naar de *Tamarinde* gelijkt, zoowel als naar de heester *Watapana Chimaron*; echter heeft de laatste doornen, maar deze boom niet. De *Watapana* wordt een vrij groote boom, hebbende eene gegroefde schors, en roodachtigbruine bladsteelen, terwijl de bladeren zelve eveneens als die der Tamarinde, bij paren groeijen, en daarmede veel gelijkenis hebben. De bloesem bestaat uit eene witte tros, in reuk en gedaante wel iets van de *Reseda* hebbende. Van binnen

hebben deze bloemtjes een paar gele fijne blaadjes en gebogene haarachtige spieren met kleine groene knopjes; de vrucht bestaat uit eene breede, vrij kromme peul, in welke de boontjes in een geel lijmerig vocht besloten liggen, riekende, bij het openbreken, naar jonge groene doperwten. Dit slijmerig vocht veroorzaakt onuitwischbare vlekken in de kleederen. Wanneer de peulen droog zijn, leveren zij eene uitmuntende Run ter bereiding van het leder op; ook geven peul en boontjes gemalen eene zeer goede zwarte verf voor linnen en katoenen stoffen, zoodat oude en verscheurde kleederen, in geval van rouw, dikwijls met dezelve worden gekookt.

De dunne taaije teenen dezer boomen dienen tot geesselroeden, en eene zoogenaamde *Watapana-straf* wordt bij de Negers voor zeer onteerende gehouden.

10. *Watakerie.* Is een veel aan de westpunt groeijende boom met eene donkere schors, en een plat donkergroen blad, zijnde puntig en glinsterend. De witte bloesem bestaat uit vijf schulpvormige blaadjes, waartusschen een zestal witte helmstijltjes. De vrucht, welker geel van kleur is, heeft de grootte eener morellekers, en gelijkt van binnen, hoewel in vieren verdeeld, wel iets naar eene opengebrokene koffijpeul.

11. *Mangle*, *Mangrove* (*Rhizophora Mangle*, LINN.) vindt men op *Curaçao* in drie onderscheidene soorten, als zwarte, roode en witte, naar de kleur van derzelver schors en hout. De roode

groeit veel in zout water aan het strand, en in het Schottegat, maar de witte en de zwarte, of Berg-Mangle groeit in de binnenvalleijen, tusschen het gebergte. Op *Curaçao* wordt de Mangle ook *Palodemango*, en bij de vroegere Indianen *Giraparaibo* genaamd.

Alle drie soorten leveren goede sparren, deurkozijnen, assen voor karren enz. op; echter gaat dit hout in de lucht, spoedig tot scheuren over; jong zijnde, is het hout van weinig waarde, maar voor de kalkovens is het een zeer gezocht brandhout. Dat ook hier oesters aan de Mangleboomen, even als in *Suriname* voorkomen, hebben wij reeds vroeger aangehaald.

12. *Wilde Olijf* of *Parwa* groeit mede in ziltige gronden, en inzonderheid aan het Rifwater, en weèrstaat langdurige droogten, blijvende altoos groen; jong zijnde is dezelve zeer geschikt voor heggen. De schors en het blad gelijken naar die der wilgen, zoo in gedaante, als in kleur, evenwel zijn hare lange smalle bladeren dikker en vleeziger, met eene zware witachtige rib in hun midden. De gele vrucht zoowel als derzelver pit gelijken, ofschoon veel kleiner zijnde, op de olijf. Ook bezigt men de takken voor sparren op negerhutten, en andere kleine gebouwen. Dit hout wordt niet ligt door de wormen aangetast, en levert mede eene zeer goede brandstof op, die ook voor kalkovens gebruikt wordt.

13. *Pal Doesje* of *Zoetboom* wordt op *Curaçao* voor de witte Moerbezie gehouden, doch de ei-

genlijke witte Moerbezie heeft geene doornen, en ook een ander blad dan de *Pal Doesje;* deze laatste groeit ter hoogte van den oranjeboom, en heeft ook dezelfde gedaante en schors. De takken hebben scherpe doornen; het blad, een weinig zamengetrokken, is iets smaller, maar voor het overige veel gelijkende naar dat van een peereboom. De vrucht is en blijft, rijp wordende, groen, hebbende overigens de volkomene grootte en gedaante eener Moerbezie; zij bevat eene groote hoeveelheid suikerstof, waardoor zij zoet van smaak is. Het hout is zeer vast en sterk, zijnde eene soort van geel verwhout, veel overeenkomst met dat van den *Cotinus* hebbende. Ook is dit hout uitnemend geschikt voor vellingen en spaken voor de wielen der karren, enz.

14. *Kibra Hacha* (bijlbreker) is dezelfde boom, welken wij in de Landbouw van *Suriname* onder den naam van *IJzerhard* hebben beschreven.

15. *Zaadkoker.* (*)

(*) Er zijn in *Suriname* vele personen, welke in het ongegronde denkbeeld verkeeren, dat de *Postentrie* van *Suriname* en de zandkoker van *Curaçao* eene en dezelfde boomsoort is; doch, hoezeer de gedoornde stam en de bladeren veel overeenkomst met elkander hebben, zijn de twee boomen echter vooral in den bloesem verschillende. Ook wil men volstrekt de *Postentrie* in andere Amerikaansche Koloniën verschillende vreemde benamingen toekennen. Zie *Postentrie* in het door mij uitgegevene werk: *De Landbouw in de Kolonie Suriname*, Deel I. bladz. 386.

Deze vrij groote boom heeft een dikken stam en eene groote uit elkander groeijende kruin, welke rondom met dikke ronde doornen van eene kastanjebruine kleur bezet is, zijnde kort, maar ongemeen puntig en scherp.

Deszelfs bladen, die een handbreed lang zijn, en ruim half zoo breed, hebben eene glanzige, lichtgroene kleur, en dikke zenuwen en ribben, terwijl zij veel naar de bladeren van de walnoten gelijken. De bloesem bestaat uit eene kegelvormige spier, rondom met langwerpige knoppen; op stevige purperkleurige steelen, met eenen vermiljoengloed omgeven.

Het zaad groeit als schijven in eene groote ronde platachtige vrucht, zoo groot als eene ajuin. Dezelve is zamengesteld uit een' cirkel van 12 à 14 schijven of platronde pitten, iets grooter dan een cent, en geelachtig wit van klenr. Ieder huisje bevat eene enkele pit of boon. Deze zaden zijn een doodelijk purgatief, en wanneer men dezelve voorzigtig uit de huisjes neemt, levert de geheele vrucht een' fraaijen zandkoker op.

16. *Horse-Radish* of boomachtig lepelblad. In het Hollandsch zou men dezen boom *Paardenradijs* kunnen noemen. Men houdt hem op *Curaçao* verkeerdelijk voor de *Cochlearia Armoracia*, doch dit is de Latijnsche naam van onzen Peperwortel of Mierik. De *Horse-Radish* groeit hoog en rank, even als de Populier, hebbende eene loodkleurige schors, welke gespikkeld is. De paar bladen, waarvan er gemeenlijk vier, ver uit elkander,

aan los hangende takjes groeijen, zijn zuiver ovaalrond, en zoo groot als die van de witte klaver. De welriekende trosbloesem is wit, en groeit luchtig uit elkander, aan lange risjes; de bloem heeft vijf binnen- of kelk- en vijf buiten- of bloemblaadjes, om een geel hart van vijf draden met gele knopjes.

De vrucht groeit in dikke ronde peulen, van meer dan een' voet lang, welke, rijp zijnde, in drieën opensplijten. Derzelver meelachtige driekantige pitten bevatten eene groote hoeveelheid oliedeelen, welke in de lamp een zuiver licht geven.

Jong zijnde, wanneer de stam pas een vinger dik is, heeft dit boomtje een' spierwitten penwortel, welke veel geuriger van smaak is, dan de gewone radijs, en tevens eene opwekkende en de maag verwarmende eigenschap heeft. Gewoonlijk eet men deze specerij- en peperachtige wortels zoo maar uit den grond, zonder eenig zout, en zij leveren, bij een' aangenamen smaak, een gezond en bloedzuiverend voedsel op.

Deze boom, dien men door zaad of loten voortplant, is zeer geschikt voor hooge beschutsels in Hofjes en tuinen tegen den wind, schietende tevens ongemeen spoedig op.

17. *Makak* of *Macaque-pruimen*, ook *Apepruimen* genaamd, groeijen aan een' boom, met een' krommen stam en takken, en eene graauwe schors; de bladeren zijn lichtgroen, en groeijen bij paren, 12 à 14 stuks aan een risje; de gele, niet groote vrucht van de zoete *Makakpruim* is van gedaante

als eene eijerpruim met een steen in het midden; zij is aangenaam van smaak, maar wordt vrij algemeen voor eene schadelijke en ongezonde vrucht gehouden.

De zure *Makakpruim* groeit aan een' boom met eene stroef gerimpelde schors en bladen, van dezelfde gedaante als die der zoete, maar wel tweemaal zoo groot, ook de vrucht is geel, en meer dan de helft grooter, dan de zoete.

Eene derde soort heeft eene roode vrucht, die insgelijks zoet van smaak is, terwijl de roode zure eene vierde soort uitmaakt, welke laatste tevens veel grooter van blad en vrucht is, dan de zoete roode.

De Makakboomen verliezen, na vrucht te hebben gedragen, hunne bladeren, beginnende eerst in 't laatst van October te bloeijen en bladeren te geven.

Aan de markt heeft men gewoonlijk voor een cent *vier* Makakpruimen.

13. *Caimito* of *Cainito*, de spaansche benaming van den sterappel, is een boom met eene bruinachtige schors en groote stevige ovale bladeren met dikke ronde middenribben en fijne dwarsloopende aderen. Deze bladeren zijn van boven glanzig groen, en van onderen bronskleurig. De vrucht is eene soort van appel, welke doorgesneden, naar eene ster gelijkt.

19, *Indio Biego* is een boom met krommen stam en takken, om welke eene sterk gegroefde en gebarstene schors zit, en eene platte verwaaide kruin.

Deszelfs blad, ofschoon kleiner, heeft veel overeenkomst met dat der Tamarinde, zijnde waarschijnlijk eene soort ven *Mimosa;* de takken hebben lange, scherpe en stevige doornen, groeijende in eenen bijna regten hoek; de bloesem bestaat uit een gelen bloemknop, zonder bloembladen, eveneens als een ragebol, de vrucht groeit in lange smalle kromme peulen; welke somtijds zeer zonderling in elkander gegroeid zijn. Het hout geeft, wegens zijne kromte en sterkte, zeer goede knieën in pontjes en andere vaartuigen, en is tevens zeer goed brandhout.

20. *Otaheitische* of *Witte Katoenboom.* Deze tegen droogte geharde boom wordt vrij groot en zwaar, en groeit tevens hoog op. Hij heeft, even als de ijpen, eene fijne gegroefde schors, welke ook bleekgraauw van kleur is. Blad, bloesem en vrucht hebben veel gelijkenis met die van de gewone Surinaamsche Katoenheesters; echter zijn de bladeren grooter, vleeziger en glanziger. Zij zijn donkergroen en puntig, met sterke bleeke zenuwen.

De paarskleurige kelkbloesem bestaat uit vijf bladen met een' gelen zaadstamper in het midden.

De vrucht gelijkt naar een vijfzijdigen appel, groeijende drie à vier bij elkander, welke aan een' hoofdsteel vereenigd zijn. Van binnen heeft zij vijf buizen, waarvan ieder drie pitten bevat, zoo groot en van dezelfde gedaante, ofschoon iets hoekiger, dan amandelpitten. Jong zijnde, bevat deze vrucht een sap van eene fraaije gele kleur.

De bladeren dezer boomen zijn eene lekkernij

voor schapen en rundvee, ofschoon men dikwijls eene kleine soort van glinsterende kevers er op vind, die, ofschoon grooter zijnde, wel iets naar roode mieren gelijken. Het hout is witachtig, en gelijkt wel iets naar dat van de *Kaukarre*, maar is op verre na niet zoo deugdzaam. Hetzelve is niet hard, maar vrij taai, en komt in reuk veel met dat van den Bermudischen ceder overeen.

21. *Katoenboom*, in *Suriname Kaukantrie* genaamd, vindt men ook hier in de valleijen, en kan vrij goed langdurige droogten verdragen, zoodat zijne bladeren dikwerf tot voedsel voor het vee verstrekken. Deszelfs katoen wordt hier ook zonder schroom tot vulling van matrassen en kussens gebezigd, en de Negers dezes eilands houden dezen boom voor niets heiliger dan andere boomen, zoodat zij denzelven niet offeren.

22. *Bomboe* (*Postentrie*) rondom met sterke doornen omgeven, op eene tusschen de groeven vrij gladde schors. Deszelfs rondachtige bladeren zijn vrij breed en groot, de bloesem is rood en wit, groeijende aan lange naakte steelen. Ook de bladeren van dezen boom verstrekken het hongerende vee dikwerf tot voedsel.

Men verplant deze boomen door loten, gevende zeer spoedig goede heggen en omheiningen.

23. *Wilde Amandel* (Tafelboom), ook in *Suriname* bekend, heeft eene in trossen groeijende vrucht, welke vrij goed van smaak is, en hier veel gegeten wordt. Deszelfs hout is zeer poreus en vatbaar voor wormen, vooral wanneer men het

tot sparren op de huizen bezigt, zoodat het niet alleen een slecht timmerhout is, maar ook een slechte brandstof oplevert.

24. *Kauharre* is de naam van een' zeer grooten boom met eene rimpelige schors en een niet diep getakt en stroef blad, zijnde min of meer stekelachtig, en, naar evenredigheid van deszelfs lengte, vrij breed, met eene geurige fraai gele trosbloesem, bestaande uit gekrulde bloembladen, eveneens als de gele stokroos. In het midden dezer kelken vindt men een viertal helmstijltjes.

De vrucht is ovaalrond, zoo groot als eene aalbes, echter met eene punt van onderen. Rijp zijnde, wordt ze wit, bevattende inwendig een wit slijmerig vocht, waarin eene vrij groote ovale pit steekt. Het hout van dezen boom wordt gebezigd voor steelen in schoppen, tjappen, bijlen, voor spaken in wielen, vellingen, pieken (eene soort van pikhouweel), brandstof, enz.

25. *Trommelstok* of *Pijpkassia*, (*Cathartocarpus Fistula*, PERS.) aldus naar de dikke, lange peulen, die er aan groeijen, geheeten. Deze boom heeft eene gescheurde graauwe schors; zijne fraaije lichtgroene blaadjes zijn zoo groot als die van eenen peereboom, en spits toeloopende, waarvan 12 à 14 een zamengesteld blad uitmaken. De gele, vrij groote bloesem groeit aan risjes, van welke vervolgens de peul uitschiet. Het merg dezer peulen is een sterk purgeermiddel.

26. *Ekakes* is een boom met krommen stam en takken, welke met eene donkergraauwe schors,

op welke zich loodkleurige plekken bevinden, omgeven zijn. Het blad is hartvormig en vleezig, van eene glanzige heldergroene kleur. De bloesem is wit, en de vrucht roodachtig en wit, zijnde iets kleiner dan een duivenei, en rond van gedaante met een steen in het midden; van den boom gegeten is deze vrucht laf van smaak, maar als konfituur is zij zeer gezocht.

27. *Wilde Druif* of *Zeedruif* is een boom met eene zeer fijne blanke schors, en een groot vleezig blad, welks breedte de lengte overtreft, hebbende zware bruine zenuwen. Dezelve heeft een' lichtgelen witten trosbloesem, terwijl ook de vrucht in trossen groeit, bestaande uit lichtgroene en paarskleurige druiven, welke zoo groot als eene kleine kers en niet doorschijnende zijn. Deze vruchten worden, wel is waar, gegeten, maar zijn niet zeer smakelijk; ook het vee eet dezelve.

De schors dezer boomen wordt somtijds voor Run gebezigd; echter worden de koussen, door het daarmede bereide leêr, onuitwischbaar rood geverwd.

Het hout, eene zeer goede brandstof, wordt ook voor het maken van karren gebezigd, echter is het in de opene lucht ligt vatbaar voor scheuren.

28. *Kraansoog*, aldus naar deszelfs eigenschap genoemd, heet in *Suriname* purgeer- of schijtnoot (*Semen Ricini majoris*) of, volgens anderen, zou deze boom de *Struchnos nux vomica* van LINNAEUS zijn, ofschoon andere plantenkenners dit tegenspreken, en de Purgeernoot voor eene geheel al-

dere plant houden, dan de *Struchnos nux vomica* van L. Echter is het zeker, dat de kraansoog eene purgatieve eigenschap bezit.

B. *Palmen.*

Onder de Palmen, welke geene eetbare vruchten dragen, vindt men op *Curaçao.*

1. De *Palmiet* of Koninklijke Palm, op *Curaçao*, alwaar dezelve zeer schaars gevonden wordt, *Coco di amına* genaamd

2. *Palisade* of *Pinapalm* heb ik slechts één eenigen op *Curaçao* gezien, en wel op *Piscadero.*

C. *Heesters.*

1. *Watapana-chemeron* is een' Heester met een' graauwen stam en steelen, met scherpe dorens bezet. Deszelfs bladeren gelijken zeer veel naar die van den boom *Watapana.* Echter zijn die van de Heester iets langer, en bezitten tevens de eigenschap, dat zij gekookt een heilzaam middel tegen kiespijn opleveren, waarvoor derzelver extract gebezigd wordt. Ook neemt dit ongemeen sterk adstringerend middel het vuile en wilde vleesch veel spoediger uit eene wond, dan de blaauwe steen of vitriool.

2. *Wabie* of *Montain*, een niet groote, maar de vreesselijkste doornheester op geheel *Caraçao*, hebbende overal witte scherpe doornen, die ongemeen sterk zijn, en zeer veelvuldig regtstandig van steel en takken groeijen.

Deszelfs blad gelijkt op dat van de *Watapana*, en deze paar-bladen sluiten zich eenigermate bij

aanraking, even als het zinkruid; ook groeit de vrucht in kleine peulen.

3. *Bassora prétoe* (zwarte bezem) is een heester of kreupelgewas, met eene graauwe donkere schors, welke zeer nestig in elkander groeit. Deszelfs blad is niet zeer groot, rimpelig, getakt en spits. De bloesem bestaat uit kleine witte kelkbloemen, met 5 puntige blaadjes en 5 à 6 geelachtige meeldraadjes, groeijende in trossen boven een' ronden groenen bol, welke uit zamengekrulde bladen bestaat, onder welke eenige pitten digt in elkander groeijen.

De groene bessen, welke aan deze heester groeijen, worden vervolgens rood, en zijn zoo groot als eene aalbes; zij bevatten eene enkele, lichtgele pit.

De bladeren kokende bekomt men een extract, hetwelk niet onaangenaam van smaak is, wordende voor een heilzaam middel tegen buikziekten, en inzonderheid als afdrijvend middel voor kraamvrouwen gehouden.

4. *Wilde Salie* is eene kort aan den grond groeijende heester, met regte fijne takken, en blaauwe, rimpelige, getakte en zachte bladeren, welk ovaal en zamengedrukt of ligtgekruld blad van onderen harig is, en bij wrijving met duim en vinger een' aangenamen saliegeur heeft.

De bloem groeit kelkvormig in trossen bij elkander, zijnde bleekgeel van kleur en hebbende zeer fijne meeldraden en helmstijltjes, de laatste met witte knopjes, echter is derzelver reuk onaangenaam.

De bladeren leveren, als thee gedronken, een smakelijk en bloedverdunnend middel op.

5. *Bessie Pretoe* (zwarte bes) een heester met eene kastanjebruine schors en lange scherpe doornen, kleine, dikke, ovale bladeren, welke kort bij elkander groeijen, donkergroen en glanzig van kleur zijn, een' groenen bloesem, en eene platachtige, zwarte en zoete bes, zoo groot en bijna van dezelfde gedaante als de zwarte aalbes, met een steentje in het midden.

6. *Stréna-boontje* (of Bliksemboontje) wordt in *Suriname* Jerusalemsdoorn genaamd, zijnde een doornheester met eene effene groene schors, lange dikke, smalle en stroeve bladeren, en lange smalle peulen.

7. *Herba Poesje* (kattekruid) is een heester met eene lichtgraauwe schors, een ovaal, plat blad, met een smal bruin randje omgeven, terwijl ook de ribben en zenuwen bruinachtig zijn; dezelve draagt eene ronde donkerroode bes, iets kleiner, dan de *Bessie Pretoe.*

Eene andere soort van besheester, waarvan ik geen' naam ken, vond ik veel aan de oostpunt, vooral aan den *Tafelberg;* deze soort had fijn getakte, dikke en gegroefde bladeren, van een aangenamen geur, en een' witten trosbloesem, met een geel hart in de kelkjes, en violetkleurige randen. Derzelver vrucht, zijnde eene kleine roode bes, wordt als een heilzaam gorgelmiddel gebruikt.

8. *Loembra blanco* (wit hout) aldus naar de

kleur van deszelfs hout genaamd, is een heester met een klein, effen, lichtgroen en glinsterend blad, hetwelk eene fijne punt heeft. De vrucht bestaat uit eene donkerroode bes, zoo groot als eene morellekers.

9. *Keri-beti* is een heester met eene bruingraauwe schors, een lang, smal en vrij dik blad, en eene dikke middenrib. Het grootvormig blad heeft eene donkergroene kleur.

10. *Herba Lagriaou* (of kreeftenkruid) is een heestertje met eene bleeke schors en paar-bladeren even als die van de jasmijn; de trosbloesem is geel-groenachtig, met lange gele en zeer fijne meeldraden.

11. *Motta Kabaay* (Paardedoorn) is een heester met eene donkerbruine schors en korte, stevige doornen; deszelfs takjes groeijen veelal regelmatig op dezelfde hoogte bij drieën evenwijdig van elkander van den stam af, wordende afgesneden veel gebezigd tot roering van de chocolade, door rolling tusschen beide handen. De kleine hartvormige bladeren, waaraan dit heestertje zeer rijk is, groeijen 4 à 5 aan een risje, zijnde donkergroen met eene bleeke zenuw, veel naar die der Pokhoutbladeren gelijkende.

12. *Toema* is een heester met een langwerpig puntig blad, van welke er 5 stervormig aan het einde der steel groeijen; dezelve draagt eene groene vrucht, iets grooter dan de meikers, welke een' zoeten smaak heeft.

Nergens heb ik dezen heester zoo veelvuldig

gevonden, als op den *St. Christoffelberg.*

13. *Herba Cabrieto* (Gabrietenstruik) is eene soort van wilde salie met fijne, zachte en puntige blaadjes, welke echter, bij wrijving, stinken als de baard van een' ouden bok, en een nieswekkend vermogen hebben. De bloesem van dezen heester gelijkt naar dien van de *Camille.*

14. *Lokki Lokki* is een niet hoog groeijend heestertje, met eene bruine, fijn gegroefde schors, veel naar die van den Haselaar gelijkende. Dezelve heeft eene menigte gladde bladeren, die kort bij elkander, het een om het andere, aan regte takken groeijen; deze langwerpig-ronde bladeren hebben geene takken of insnijdingen, eene spitse punt en witachtige rib en zenuwen. De fraaije bladeren zijn tevens dun en zacht. Men vindt dezen heester vooral aan den voet des Tafelbergs in *Oost-Divisie.*

15. *Prakietje* is een zeer nestig in elkander groeijende heester, zonder bladeren en takken, (zoo als men op *Curaçao* zegt.) Doch, ofschoon geene bladeren hebbende, zijn het genoegzaam alleen takken, waaruit deze heester bestaat. Deze gladde, overal even dikke takken eindigen ook plotselijk rond af, en zijn iets dunner dan eene mans pink, van eene blaauwachtig-groene kleur, met leelijke witte vlekken. Inwendig bevatten deze knobbelige takken eene groote hoeveelheid melkachtig vocht.

De kegelvormige ronde bloesem, waarvan 5 à 6

bloemen in eene tros groeijen, heeft dwars geplaatste langwerpige knoppen.

Deze heester heeft een voorkomen, alsof ze de Leprazickte of melaatschheid had.

16. *Peulboomtje.* Ook dit Heestertje groeit in onderscheidene tuinen van *Paramaribo*, hebbende paar-bladen, eveneens als de Indigo, en een' rooden, fraaijen bloesem, benevens vrij breede platte peulen.

17. *Palma Christi* of *Krapat*, van welke ook de *Oleum Ricini* wordt verkregen, hebben wij in ons werk *over den Landbouw in de Kolonie Suriname*,, reeds beschreven.

18. *Toeto-roeto*, een peuldragende doornheester met eene lichtgraauw-groenachtige schors en breede doornen, veel naar die van de *Esdoorn* gelijkende. De paarbladen gelijken op die van den *Gouden regen.* Ieder takje heeft 14 à 16 risjes, waarvan elk weder tusschen de 20 en 30 bladeren bevat. De bladeren van den safraankleurigen bloesem zijn met lichtgele randen omgeven, en vier in getal, met eene kromme buis of sleuf voorzien, uit welke zeer lange harige en helderroode meeldraden met fijne roode helmknopjes voortkomen.

Deze heester draagt eene donkerbruine, zwartachtige breede platte peul, met platte, ronde en bruine boontjes of zamengedrukte erwten.

De bloesem, als thee gedronken, wordt voor een heilzaam middel tegen sleepende koortsen gehouden.

19. *Bassora Cora.* Door de benaming *Bassora* duidt men hier eene wilde onbekende struik aan. De hier bedoelde heeft een zacht loodkleurig blad, zijnde zwaar geribd, puntig en getakt, en fluweelachtig op het gevoel.

De bloesem heeft eene kleur als de appelbloesem, en bestaat uit vijf blaadjes, tusschen welke eenige witte helmstijltjes, welke kelkbloemen 5 à 6 bij elkander in trossen groeijen.

De bladeren worden gekookt en hun aftreksel voor buikpijn gebruikt.

20. *Katoen.* Ofschoon men op *Curaçao* wel katoenboomen in den wilden staat vindt, is dit echter het geval met de katoenheesters niet. De hier overgebragte en in de valleijen te schaars aangeteeld wordende katoenheesters brengen eene zeer deugdzame katoensoort voort.

Doch de katoenheesters en de behandeling der *Boomwol* heb ik reeds vroeger beschreven. (*)

D. *Planten.*

1. *Cactus.* De Cactusplant schijnt op *Curaçao*, eveneens, als aan de *Kaap de goede Hoop* en op het eiland *St. Helena*, t' huis te behooren; zij groeit hier in groote menigte en verscheidenheid op het dorre gebergte.

Men verdeelt dezelve alhier in vier hoofdsoorten.

a. Blad-cactus (*Toena*).

b. Cilinder-cactus (*Cardouche*).

(*) Zie mijne *Beschrijving van den Landbouw in de Kolonie Suriname*, D. I. bladz. 264 en volgende.

c. Rank-cactus, en

d. Bol cactus.

a. Onder de *Blad-cactus* is de *Nopal* de voornaamste, welke tevens de grootste bladeren heeft, wordende op *Curaçao Toena* geheeten. Men vindt twee soorten van Toenaplanten, die eigenlijk tot de *Cactus opuntia's* behooren; op beide soorten wordt het Cochenille insekt geteeld. Zij worden, naar de kleur harer peervormige vrucht, in witte en roode *Toena* of *Nopal* onderscheiden.

De witte of liever bleekgele heeft eene vrucht, zoo dik, maar iets langer dan een ganzenei; echter is de roode niet grooter dan een hoenderei; ook de bloesem onderscheidt zich in eene gele en eene roode kleur.

De vrucht groeit aan de kanten der bladeren, welke zijdelings het eene uit het andere groeijen, en zeer dik en vleezig zijn, sommigen 2 à 3 Ned. duimen, hebbende eene ovaalronde gedaante, ter groote van een gewoon boek *in folio*, met een blaauwachtig-groen vlies omgeven. Jong zijnde, vindt men op de bladeren van de witte en roode Nopalplanten zwakke, onkwetsbare, hoewel vrij dikke doornen, welke bij meerderen groei van het blad afvallen, en op hetzelve alsdan eene kleine ronde en witte hoogte achterlaten. Van de oude cactusplanten gaan de onderste bladeren tot eene houtachtige zelfstandigheid over.

Alle cactusplanten dragen kelkvormige bloesems.

De reeds genoemde peervruchten zijn omgeven door zeer fijne stekels, welke bijna onzigtbaar

zijn, en in bosjes op ronde zwarte plekjes groeijen. Door deze stekels wordt aan een gevoelig vel eene brandende kwetsuur toegebragt. Het vleesch dezer vruchten is goudgeel, laf, droog en meelachtig, zittende vol kleine harde pitjes, zoo groot als eendenhagel, en platachtig rond, van eene graauwe geelachtige kleur.

Hoezeer het meer dan waarschijnlijk is, dat op *Curaçao*, waar deze planten zeer weelderig in den natuurstaat groeijen, de cochenilleteelt een belangrijken winstgevenden tak van nijverheid zoude kunnen opleveren, wordt hier zoo min het wilde als het tamme cochenille-insekt gevonden, ofschoon het eene onvergeeflijke nalatigheid is, dat men geene proeven neemt, of het zoo behoeftige *Curaçao* niet eenigermate door deze teelt zoude op te beuren zijn, en wel, door hier van Gouvernementswege de zoogenaamde *Grana fina*, en niet de *Silvestra*, op de hier aanwezige Nopalplanten over te brengen. Reeds voor eene eeuw (in 1737) werden, alleen uit *Mexico*, 800,000 ponden naar *Europa* uitgevoerd, hebbende eene waarde van *f* 7,410,000 Holl.

De wilde *Cactus Opuntia*, welke zeer veelvuldig op *Curaçao* aanwezig is, en aldaar met den elders onbekenden naam van *Cactus Lauferi* beschreven is, (*) voedt in *Mexico* en *Guatimala* eene wilde soort van cochenille, welk insekt tus-

---

(*) Van paddenburg, *Beschrijving van het eiland Curaçao*, bladz. 67.

schen de sterke en lange stekels, waarmede de bladeren gewapend zijn, een wit wolachtig web of vlies spint.

Ook deze grootbladerige *Cactus* wordt op *Curaçao Toena* genaamd, en heeft een' gelen kelkbloesem en eene roodachtige peervrucht, welke door de veelheid der prikkels of stekels bijna oneetbaar is.

Jufvrouw (Bringa Mosa) is eene cactusplant met eene groote hoeveelheid bladeren, welke kleiner zijn dan die der *Toena*. Echter is zij de ergste doornplant van geheel *Curaçao*, en tevens de algemeenste, zoodat ze overal in groote menigte gevonden wordt. Zij wordt niet alleen door menschen en honden, maar ook door het vee sterk gevreesd.

Deze plant draagt eene gele bloem en eene bleekroode vrucht, die de gedaante eener vijg heeft.

Caliber, de kleinste van de hier groeijende cactussen, heeft kleine smalle bladeren, welke mede zeer scherp met dorens gewapend zijn.

b. Cilinder-cactus. Onder deze cactusplanten, welke geene bladeren hebben, maar cilinder- of spiervormig met 9 à 11 ribben, even als die van eene meloen opgroeijen, is de *Dadel* of *Cardouche*, bij VAN PADDENBURG *Cactus ficoides herisatus* genaamd, — welke namen echter geheel vreemd en nergens bekend zijn, — de grootste. Men vindt twee soorten van *Cardouches*, de roode en de witte, naar de kleur der peervormige vrucht. Beide soorten hebben op en neërloopende ribben en groe-

ven, welke eerste met witte, ongemeen scherpe stekels, die stervormig uit een enkel punt voortkomen, gewapend zijn, en zeer gevoelig kwetsen. De zoogenaamde armen en beenen dezer regt op groeijende plant worden meer dan 20 voet lang, en bevatten inwendig een melkachtig en slijmerig vocht.

De vrucht der roode cactus is eetbaar, en heeft geene stekels; echter is zij laf zoet van smaak. Deze vrucht, bruinrood aan de einden, heeft min of meer de grootte en gedaante eener pruim. Het groenachtig slijmerig vleesch zit vol zwarte pitten, iets grooter dan klaverzaad, die, op den mangel geperst, eene witte olieachtige meelstof bevatten.

De witte vrucht (*Dato*) heeft eene kogelronde gedaante, en eene glinsterende, iets naar het zwart hellende schel. Het vleesch is zuur en bitterachtig van smaak; uitwendig is deze vrucht met 15 à 16 zeer lange scherpe witte doornen omgeven, welke stekels van onderen purperrood zijn, en stevige zwarte punten hebben.

Het van den stam dezer *Cactus* verkregene hout is wit van kleur en zeer substantief, terwijl het min of meer, ofschoon als het beukenhout gevlamd zijnde, naar dat der lindeboomen gelijkt.

Op *Curaçao* bezigt men deze soort van *Cactus* veel tot *tranqueren* (omheiningen).

Cardouche di Katgoor of Honde-cactus is veel dunner dan de Cardouche, en ook, naar den smaak der vrucht, in zoete en zure verdeeld. De toppen dezer planten zijn veelal met eene soort van web-

ben omgeven, welke naar den boomwol gelijken.

c. *Rank-cactus* bestaat uit een driekante lange met doornen gewapende rank, welke over de bergtoppen en barre rotsen kruipt, en door hare dunte en lengte zich niet kan oprigten.

d. *Bol-cactus* (Meloendistel) of *Melocactus*, welke de Negers *Cabera Indian* (Indiaansch hoofd) heeten, is een ronde bol met 10 gedoornde ribben. De roode peervormige vrucht groeit op de kruin in een wollig hoofd, en deze wollige zelfstandigheid wordt door de Negers voor tonder gebruikt.

Alle Cactusvruchten zijn laf zoet of zuur van smaak, en tevens purgerende.

2. *Flaide* of *Flaria*, waarvan de wortel hier *Radix Althaeae* genaamd wordt, ofschoon de Nederlandsche *Radix Althaeae* geheel anders is, is eene roodstammige plant, welker stam min of meer eene dikte van een' mans vinger heeft, zijnde hier en daar donkerbruin, gelijk ook de harige steelen van de bladeren, welke zoo diep getakt of doorgesneden zijn, dat men ieder blad bijna voor drie bladeren zoude kunnen houden. De omtrekken dezer bladeren zijn met fijne haren bezet, ofschoon het blad overigens effen en glad is, hebbende bleeke ribben en zenuwen.

De bloesem bestaat uit donkerbruine bloemtjes, met 5 gekrulde blaadjes, tusschen welke drie zaadstampers met gele vierkante knopjes. De vrucht, welke naar de krapat gelijkt, is zoo groot als eene koffijpeul; echter is zij beneden iets dikker, dan aan de steel! Hare kleur is groen, en hare gerib-

de gedaante heeft veel overeenkomst met het Spaansche spek (*Canteloupen*).

De fijne takjes dezer plant gebruikt men, even als de oranjetakjes in *Suriname*, ter zuivering en witbouding van den mond en tanden, zijnde dit tevens een bederfwerend middel voor het tandvleesch.

3. *Bassora Blanco* (blanke bezem) ofschoon volstrekt niet tot bezem geschikt zijnde, is eene plant met een breed en zacht blad, en eenen rooden bloesem.

4. *Cololode* is eene plant met een zeer rimpelig, eenigzins harig blad, zijnde blaauwachtig-groen van kleur, terwijl ook de steeltjes harig zijn.

De bloesem bestaat uit eene tros zeer fijne witte bloemtjes, ieder met 5 puntjes, welke bloemtros digt in elkander is gegroeid.

Deze plant heeft de eigenschap van safraan, en men dient het extract daarvan voor de *Geeluwee* (gele zucht) aan kinderen en bejaarde personen toe.

Ook is het eene zeer gezochte groente, zoowel gekookt, als in stede van thee gebruikt.

Herba Stinki of slaapbollen, is eene soort van Doornappel (*Datura*) maar niet de gewone (*Datura Stramonium*) van LINN. De Curaçaosche is eene kruipende, niet hooge plant, met een' bruinen stam en groene steelen met fijne haren, zoo zacht als fluweel. Dezelve heeft groote blaauwachtig-groene bladeren. en een' grooten witten stinkenden bloesem. De vrucht is besloten in eenen ronden stekelbol, zoo groot als een appel, welke van binnen in vier buizen is verdeeld, waarin eene

groote hoeveelheid bleekgele pitten aanwezig zijn.

Het blad dezer plant heeft, even als de Papaver, een bedwelmend slaapwekkend vermogen, en op pijnlijke deelen gelegd, verdooft het de pijn, maar veroorzaakt tevens dikwerf een nadeelige tegenwerking op het naar buiten afleiden der inwendige stoffen.

6. *Flora de Sanguine* of Bloedbloem, is eene plant, met eene loodkleurige schors, en een donkergroen, dik en stroef blad, met bleeke zenuwen, zijnde fijn getakt en van onderen blaauwachtig, en hebbende eenen welriekenden geur. De trosbloesem bestaat uit een twintigtal kleine oranjekleurige kelkbloemen, zonder zaadstampers, met roodachtige kelkjes aan de onderzijden. Eene tweede soort dezer planten heeft een violetkleurigen, dergelijken bloesem.

Het aftreksel der bladeren is zeer heilzaam ter verdunning en verkoeling van het bloed.

7. *Hagyadissie* heeft, eenigzins als de klaver, drievoudige bladeren aan eene steel, zijnde zoo breed als lang, en een weinig hoekig van gedaante, terwijl het bovenblad veel grooter is, dan de twee beneden-bladeren. Ook hiervan is het extract zeer verwarmende, wanneer men koude in den onderbuik heeft gevat. Het is bloedzuiverend, en drijft de urine af.

8. *Pinda chimeron* of wilde Pinda, heeft ook drievoudige bladeren, zeegroen van kleur, en zoo groot als die der roode klaver, verders gele sleufbloemen aan risjes.

9. *Sangoera* is eene bittere plant, die eveneens genaamd wordt als eene zekere kleine soort van Muskieten, van welke overeenstemming ik geene oplossing weet te geven. De jonge takjes dezer plant zijn harig, groen, hier en daar bleek rozekleurig; de getakte bladeren zijn van boven donker en van onderen blaauwachtig groen, en aan beide zijden harig, hebbende de gedaante van een frambozenblad, en van eenen zeer welriekenden geur. De blaauwe bloesem is zeer klein; het zaad bestaat uit twee ovale pitjes in een harig hangend klokje met stekels, die onschadelijk zijn om deszelfs rand. De *Sangoera* heeft eene enkele bruine penwortel met eene menigte vezelen.

Bladeren en steelen leveren, als thee gedronken of op jenever getrokken en als *bitter* gebruikt, een uitmuntend maagversterkend middel op, en zijn tevens een goed middel tegen buikpijn en roering, ook zoude de spijsverteering er door worden bevorderd. Voor eene diarrhée, waaraan vooral de nieuwaangekomene (vreemdelingen) veel onderhevig zijn, is het proefondervindelijk een zeer goed geneesmiddel. Ook is het, zoowel als thee, als bij wijze van bitter gebruikt, vrij aangenaam van smaak.

Geen wonder dus, dat dit op *Curaçao* het geliefkoosde morgenbittertje is.

10. *Carduus Benedictus* (gezegende distel) ofschoon eene andere plant, dan onze *Carduus Benedictus* zijnde, is eene plat aan den grond groeijende plant, met blaauwgroene bladeren, van gedaante als die der gewone distelen, met witte vlek-

ken en aderen, alsof dezelve gemaskerd waren, en fijne scherpe doornen om den rand. Dezelve draagt eenen gelen zesbladerigen bloesem, waaruit eenige gele zaadstampers rondom een groen huisje met een hoogbruin kopje te voorschijn komen.

Het zaad van deze plant, op *Curaçao Patrijs-zaad* genaamd, gelijkt naar Mostaardzaad, en behoort tot de drastieke middelen, daar het eene sterk purgerende olie in zich bevat.

11. *Theebink* is een fijn plantje, maar behoord niet (zoo als men op *Caraçao* wil) tot het geslacht van de *Herba Majorani.*

Men vindt mannelijke en vrouwelijke *Theebrink* welke beide dunne steelen en lange smalle blaadjes met rondachtige einden hebben, benevens een droogen bloesem, die zeer enkelvoudig is, met lange smalle bladeren en dorre haarachtige helmstijltjes. Steel, blad en bloem van de mannetjesplant zijn hoogbruin van kleur, terwijl die der wijfjes bleekgeel of strookleurig zijn. De laatste is eene in de geneeskunde bekende plant, wordende, behalve den wortel, als thee gebruikt, of ook als decoctum toegediend, en zijnde, met heete melk gedronken, een verhittend en zweetdrijvend middel.

12. *Kruizemunt* (Mentha crispa).

13. *Wilde Mimosa* en

13. *Heliantrope* zijn op *Curaçao* niet zeldzaam, alsmede

15. *Amore sicco* (drooge liefde) en

16. *Citroenkruid* (Melissie) hetwelk vooral op *Hato* groeit.

17. *Aloë.*

Onder de *Aloeplanten* vindt men op dit eiland de gewone dikbladerige *Injo sopo*, zoo als men dezelve in *Suriname* noemt, wordende op *Curaçao Semper vivum* genaamd. (*)

Deze *Aloe* (*vulgaris?* PERS.) heeft zeer vleezige holle bladeren en een' gelen bloesem.

Koeki Indian (*Aloe Succotrina?* PERS.) heeft zeer korte dikke bladeren, en een' roodachtigen bloesem.

Pita, of het Indiaansche zeilgras (*Bromelia*) is de *Americanus*, van welks vezelen ik kousen gezien heb, zoo fijn als zijde.

Bajonet Aloe met lange en zeer puntige bloesem.

Alle deze Aloëplanten hebben bruinachtige doornen aan de punten en aan de zijden der bladeren.

18. *Burilla*, in *Suriname* zeeporselein genaamd, groeit hier op het ziltige stand, en is als de *Salsola sativa*, een dikbladig loogkruid, hetwelk de meeste *soda* bevat. Deze plant wordt op *Curaçao* Banan di Rif genaamd. Ook vindt men hier aan de zoute binnenwateren eene menigte andere loogzoutaardige planten, met loodkleurige steelen en bladeren, zoo als:

19. *Herba di awa sal*, groeijende hier veelvuldig en weelderig; dezelve heeft zachte, niet breede en lange blaadjes, en een' kleinen bloesem aan

---

(*) *Semper vivum* is eigenlijk gemeene *huislook*, maar deze plant hier niet groeijende, heeft men haren naam aan deze *Aloë* gegeven.

risjes. Uitgebloeid hebbende, gelijkt dit risje naar eene gebogene veelpootige rups. Het bloemtje bestaat uit eene zeer kleine witte kelk met 5 punten en een geel hart, met bijna onzigtbare zaadstampertjes.

20. *Tubaco Piscadoor* (visschers tabak) is een klein plantje, veel naar de *Banan di Rif* gelijkende, doch veel kleiner. Het heeft kleine, small, dikke, glanzige bladeren, een' appelbloesemkleurigen kelkbloesem, en eene witte platachtige vrucht, zoo groot als eene witte aalbes.

Herba Plaja (zeegras) is een roodachtig-bruin of bierkleurig plantje, met korte, ronde, peulvormige blaadjes.

22. *Zeekoraal* (Salicornia) of de gewone *Krabbestruik* met geledingen, geeft eene heilzame salade tegen het scheurbuik.

Eene kleinere soort van blaauwe strandplanten heeft violetkleurige steelen en blaauwachtige blaadjes, welke getakt en gekruld zijn, benevens gele bloemtjes, die hol uit elkander aan risjes groeijen.

23. *Banannen chimeron* is eene fraaije woekerplant. Deze wilde Banan (*Epidendrum*) groeit veel op de boomen van den St. Christoffelberg. De vrucht bestaat uit een gelen kegelvormigen koker, zoo dik als een mans arm, en eene span lang. Aan deszelfs boveneinde groeijen een drietal zeer stevige vleezige bladen, die echter, eveneens als de koker, droog en hard zijn. Tusschen deze bladeren schiet eene rietachtige spier uit, aan welke eene zeer schoone rozenkleurige kelkbloem groeit,

welke bij de Oost-Indische dames, vooral die van *Ternate*, in zeer hooge waarde staat. Deze fraaije bloem is buitenwaarts omgebogen en vrij groot, hebbende tevens eene soort van lip. De goudgele koker heeft bruine op en neêrloopende strepen en twee witte ringen, die dezelve kruisen. Van binnen is deze koker bruin, en in huisjes zonder zaad verdeeld. De Negers maken denzelven van binnen schoon, en snijden de beide einden af, als wanneer men dezen koker voor een trechter kan gebruiken.

24. *Herba Leetje* (Melkplant) in *Suriname Melkie Wiewierie* genaamd, is een klein bruin plantje, hetwelk uitsluitend op steen groeit, en zeer plat over steen en rotsen kruipt. Hetzelve heeft kleine paarblaadjes van eene ovale gedaante. Inwendig bevat het een melkachtig vocht, dat met de plant gekookt, een zeer heilzaam middel voor de verkoudheid oplevert, en veel aan kinderen toegediend wordt.

25. *Steengoud* is eene rotsplant met eene graauwe schors, en dikke, lange, smalle, loodkleurige blaadjes, die als een gutsbeitel achterom gebogen zijn; dezelve draagt eene vijfbladerige witte kelkbloesem, met 5 kleine witte binnenblaadjes, en even zoo vele zaadstampers.

Op de barste rotsen en klippen groeit ook eene korte stevige plant met blaauwachtige gladde bladeren, veel naar die der wilgen gelijkende, ofschoon korter en breeder zijnde. Derzelver stam is bruin en houtachtig, terwijl de dikke platte bla-

deren eene menigte gomdeelen in zich bevatten, waardoor ze moeijelijk te droogen en steeds smeerig en slijmerig zijn.

De trosbloesem heeft eene geel-groenachtige kleur en is zeer dor; opengaande is het eene zachte vlok; bloeijende is het eene drooge, witachtige, steenvormige bloem, met zeven vlak groeijende, *lange* smalle blaadjes, zonder kelk of helmstijltjes.

De visschers gebruiken deze plant, welke niet spoedig verdort en lang groen blijft, om er de visch, die zij naar de stad brengen, mede te bedekken, tegen den invloed der heete zonnestralen.

E. *Ranken.*

Alle rankgewassen heet men op *Curaçao Caboja* of *Caboeijers*, zoo als men dezelve in *Suriname* zeer algemeen *Tay Tay* noemt.

1. *Caboja Tranquere* (dat is *hegrank*, heeft een' geelachtigen bloesem met 5 blaadjes. Uit deszelfs geel hart komen fijne groene knopjes voort. Dezelve draagt eene rondachtige lichtbruine zaaddoos, zijnde een platachtige driekant, zoo groot als een cent, in welken slechts een eenige groene pit of korrel gevonden wordt, die iets kleiner dan een ganzenhagel is.

2. *Trompet* (Convolvulus Scammonia) in *Suriname Patatter tay tay* genaamd, is eene rank, welke een' vrij dikken langen, zwarten penwortel heeft. Hare bladeren zijn van grootte en gedaante als het blad van het Eiloof of klimop, echter zijn ze slap, effen en dun, en veel lichter groen van kleur. Deze plant heeft de gedaante van een pa-

pegaaijenvoet, met twee achterwaarts stekende lange punten, eveneens als de spitse voorpunt. De bloesem van deze rank is van verschillende kleur, de eene wit en de andere bleek appelbloesemkleurig, zoo als de bloesem der *Oldmaids* of *Vinca's*.

De naam *Trompet* duidt de gedaante dezer vrij groote kelkbloem aan, hebbende inwendig rimpels, eveneens alsof zij uit zamengegroeide bladeren bestond; echter is de cirkelvormige bovenrand geheel gesloten; uit deszelfs midden komen eenige witte meeldraden voort.

3. *Batoetoe* is de Curaçaosche benaming van den bekenden hier groeijenden *Convolvulus Jalappa.*

4. *Duivels naaigaren* is eene zeer dunne oranjekleurige, min of meer roodachtige, kale, rank met draden, zonder bladeren. Dit schadelijke onkruid is, ook onder deze benaming, in *Suriname* bekend, waar men dikwijls ziet, dat een enkel stukje, op eene lemmetjesheg geworpen, zoo spoedig voortgroeit, dat de geheele heg binnen zeer korten tijd er door overdekt en verstikt wordt.

5. *Maria Fantasie* is eene over den grond kruipende rank met diep getakte drielobbige bladeren, zoodat ieder blad als het ware uit drie bladen bestaat, zijnde glad en lichtgroen van kleur. Ook heeft deze rank eene menigte vasthoudende draden als de wijnrank. De bloesem bestaat uit eene kleine witte bloem met een geel hart. Deze witte blaadjes zijn van boven in tweeën gespleten, en vormen, door de buitenwaardsche krulling, een'

vijfzijdigen cirkel. De geur dezer bloemen is zeer aangenaam.

6. *Maria Pompoena*, eene wilde houtrank, en vandaar ook *wilde Pompoen* genaamd, slingert zich veel om heggen en boomen, Dezelve heeft eene geelachtige schors, en een hartvormig, zacht en fluweelachtig blad. De vrucht is ovaalrond, zoo groot als een ganzenei, met niet kwetsende doornen. Jong zijnde wordt deze vrucht als snijboonen gesneden en gestoofd; echter houdt men dezelve in een raauwen staat uit de hand gegeten, ook voor zeer smakelijk, hoewel ik er weinig smaak in heb kunnen vinden. Een decoctum van blad en steelen is een sterk urienafdrijvend middel.

7. *Behoeko*, eene zeer taaije bergrank met gevleugelde bladsteelen, groeijende er 9 bladeren 3 en 3 aan een risje.

Deze ranken worden gebruikt voor *Makotten* (Mandwerken) in *Suriname* Baskieten genaamd, waarvoor zij ongemeen goed geschikt zijn.

8. *Makoraal*, eene rank met paarbladeren, evenneens als die van den *Gouden-Regen*, witten bloesem en roode boontjes, met eene zwarte punt.

Het zeer zoete blad wordt op heet water getrokken en als borstmiddel gebruikt.

9. *Batatta geel*, een medicinaal rankgewas, zeer veel overeenkomst met de *Amomum Zedoaria* hebbende.

10. *Tonto azoel* (Blaauw bloemtje) eene rank met 3 of 5 lichtgroene puntige bladeren, welke

aan fijne steelen los uit elkander groeijen, zonder merkbare zenuwen of ribben; dezelve heeft een penwortel zonder vezelen, en eene blaauwe bloem, van gedaante, hoewel grooter, eenigermate naar het leeuwenbekje gelijkende, en een bleekgeel hart hebbende. De eigenlijke Curaçaosche benaming dezer bloem, zullen wij, om derzelver onkieschheid, niet vertalen.

11. *Pomme du Diable* of *Pom de Diable* (Duivelsbrood) is eene rank met eene menigte wortels, welke zich tot nesten en knoesten vormen. Derzelver blad is glanzig groen, en verbreedt zich buitenwaarts. De vrucht bestaat uit een' ronden aardappel, zoo groot als eene kleine pruim, zijnde geel van kleur, en van eene vaste zelfstandigheid, met achtzijdige hoogten omgeven, met putten of laagten in het midden voorzien. Deze aardvrucht is een geliefkoosd voedsel voor de schapen, ofschoon haar witachtig vleesch, hetwelk vol zaadpitten zit, een' adstringerenden smaak heeft; uit- en inwendig heeft deze vrucht veel overeenkomst met de *ananas*, en levert, met vermenging van ongebluschte kalk, eene bloedroode waterverw op.

12. *Klappertje* is eene groene rank, met dunne getakte bladeren en driekantige zaaddoozen.

13. *Rankkalebas* (*Abobra*) heeft eene vrucht, welke veel naar een' wortel gelijkt. Dezelve wordt gestoofd, of met azijn ingemaakt voor tafelzuur.

14. *Ezel-komkommer.* Dit is een veelvuldig hier aangeplant wordend rankgewas, hetwelk zachte, blaauwe, puntige bladeren heeft, en eene ovaal-

ronde vrucht met een' langen groenen krullen staart; dezelve is met onschadelijke, dikke, k maar zachte doornen omgeven, en van grootte een hoenderei. Zij bevat eene groote hoeveelh vleeschkleurige zaadpitten, en wordt, met m gestoofd, voor eene smakelijke soep gehouden, ook wel, op de manier van Augurkjes, in azi gezet.

Deze veel aan de Curaçosche markt verkoc wordende vrucht is hier zeer overvloedig en goe koop, zoodat ik, tot mijne verwondering, on waardde, dat de heer VAN DER DYS, welke op d Plantaadje *Savonet*, 9 uren van de stad, woonde op zekeren avond een' ezel naar de stad zond, be laden met twee hangende tobbetjes met *Ezel-kom kommers*, welke door den slaaf, die den Ezel ge leidde, op de markt zouden worden afgeleverd tegen 30 centen het tobbetje, zoodat de geheele zending slechts eene waarde van 60 cents bedroeg, zonder dat de heer VAN DER DYS eenige terugvracht van benoodigde goederen, of eenige andere bestelling in de stad te verrigten had. Welk eene opbrengst dus! Voor twaalf stuivers een' met vruchten beladen ezel en een' Neger, op 9 uren afstands stadwaarts te zenden, is wederom een duidelijk bewijs van de geringheid der opbrengsten van de producten der Curaçaosche Planters.

Ook groeit hier nog onder vele andere wilde ranken en lianen het zoogenaamde *Apentouw*, alsmede een andere *Caboeijer*, die veel van de *Veronica Beccubunga* heeft.

15. De *Guaco* (Mikania Guaco) hetwelk uitgesproken wordt als *Guakkoo*, is eene rank, welke op *Curaçao* is overgebragt, en om hare belangrijkheid voor de geneeskunde eene bijzondere vermelding verdient.

De Indianen aan den stillen Oceaan, en in de provincie *Choco*, tot de Columbiaansche Republiek behoorende, hebben reeds sedert onheugelijke tijden de *Guaco* als een krachtig, ja onfeilbaar tegengift gekend, zoodat zij zelfs daarmede inenten, om tegen den beet van slangen en andere venijnige dieren beveiligd te zijn. Deze inenting geschiedt door middel van zes insnijdingen, namelijk, twee aan de handen, twee aan de voeten, en eene aan elke zijde van de borst. Vervolgens neemt men het sap van de Guacobladeren, en stort het over de insnijdingen. Vóór deze bewerking doet men den persoon, die ingeënt moest worden, twee lepels vol van dat sap innemen. Dezelve wordt dan tevens gewaarschuwd, om alle maanden, ten minste vijf dagen van dat sap te gebruiken, dewijl men, zulks nalatende, andermaal de inenting zou moeten ondergaan, daar de kracht van het tegengift anders verloren gaat.

De bladeren worden zoowel gekneusd uitwendig, als bij wijze van extract inwendig gebruikt tegen allerlei ziekten en kwalen, zoo als jicht, podagra, leverziekte, aamborstigheid, derdendaagsche en alle koude koortsen, wormen, verzwakte maag, schele hoofdpijn, kiespijn, maagkramp, ja zelfs de teering; — beeten van slangen en schorpioenen wor-

Google

den er volkomen door genezen, zoowel als verouderde en kwaadaardige zweeren, enz. Talrijke bewijzen van de heilzame uitwerking van dit geneesmiddel stellen de deugden der *Guaco* in de gevaarlijkste ziekten buiten allen twijfel.

De bloeijende *Guaco* ranken, welke ik in den tuin van den heer C. L. VAN UYTRECHT op de Plantaadje *Zeelandia* aan het *Schottegat* heb zien groeijen, en welke men van de Columbiaansche kust naar herwaarts had overgebragt, waren geplant in twee rijen op een bed, eene Ned. el breed, waar zij aan stokken groeiden, en zoowel door de wijze van planten, als door de gedaante der bladeren, veel gelijkenis met Fransche boonen hadden. Op een ander bed, zonder stokken, kropen deze ranken kruislings over en door elkander op den grond, makende, bij iederen knoop, nieuwe wortels en bladeren.

De in elkander gekrulde vezelwortels zijn bruin van kleur; de geledingen tusschen de knoopen der rank zijn, min of meeer, 12 à 13 Ned. duimen lang.

De groene rank, die zeer lang wordt, en een weinig harig is, is iets dikker, dan die der tuinboonen, zijnde, plus minus, 2 Ned. strepen dik.

De driekantige bladeren, (op *Zeelandia* waren de oude bladeren vol gaten) groeijen aan lange dunne steelen, paarsgewijze bij iederen knoop, twee tegen elkanderen over; dezelve zijn dun, met fijne zenuwen, welke zich onregelmatig als aderen van de bleekgroene middenrib verspreiden. Het is een

blad met drie punten, van gedaante als die van het *Patatter tay tay* (eene wilde slingerrank, op *Curaçao* en in *Suriname* algemeen als een schadelijk onkruid bekend). Die van de *Guaco* is fijn getakt, en van de steel af tot aan de punt 5 Ned. duimen lang, terwijl zij over de twee achterhoeken, welke de steel voorbij steken, $5\frac{1}{2}$ duim breed is. Dit is de vrij algemeene verhouding van lengte en breedte, ofschoon de meeste bladeren kleiner zijn.

De strookleurige trosbloesem is, ieder kelkje op zich zelf beschouwd, zeer klein. Deze groenachtige kelkjes groeijen onregelmatig aan kromme dunne groene steelen; uit ieder kelkje komt een donzig of zijdeachtig pluimtje voort.

F. *Biezen, Gras en Mossoorten.* Biezen worden op het drooge *Curaçao* zeer weinig gevonden. De *Honk*, een fijne bladerlooze bies, is 4 à 5 voet hoog met eene zaadtros aan hare punt. Dezelve wordt gebruikt, om de negerhuizen te dekken, even als gevlochtene kokosbladen of Maïsstokken.

Onder de grassoorten en andere voederplanten heb ik hier eene groote verscheidenheid gevonden, inzonderheid raaigras, zoo als *Pegusaja* (rokkenklaver) of *Pegu panja* (kleërenklaver) eenigzins gelijkende op Ramgras (*Cynosurus cristatus*) en hebbende lange smalle bladeren. Het zaad zit in buizen met donkerbruine angels, welke niet kwetsende zijn, maar de buis laat gemakkelijk los, en blijft den wandelaar ligtelijk in de linten der schoenen, broek of kousen hangen. Het vee eet dit raaigras zeer gaarne.

Verders vond ik hier eene plant, veel overeenkomst hebbende met eene soort van gebogene *smelle*, en het zilvergras of Boksbaard, eene fijnere soort van raaigras.

Steenduif of *Ortolanegras*, een zeer voedzaam en gezocht raaigras, met eene soort van korenaar, eveneens als de *watersmelle* (Aira aquatica) bij de Negers *Maïsie tots lieka* genaamd.

Ook vindt men in de valleijen eene menigte kweekgras.

Brakgras (grove en fijne) eene Curaçaosche benaming, is een lang, spichtig en blaauwachtig schapegras, met lange, fijne en smalle bladeren, veel van het Duitsche *Schaafschwengel* (Festuca ovina) hebbende. Hetzelve is door alle veesoorten gezocht, en tevens voedzaam; het groeit vooral op ziltige gronden, zoo als aan de oevers van het *Schottegat* en elders

Bahamegras, hier overgebragt, groeit zeer weelderig in vochtige en vruchtbare valleijen, en heeft veel overeenkomst met het bovengemelde *Brakgras*.

Pluim of *vedergras* heeft 12 of 14 fijne ronde airen, die in een bosje op eene enkele kale ronde steel fraai groeijen.

Ook groeit hier eene kleine soort van *heigras*, met fijne bruine zaadkoppen.

Hanepoot, hebbende 4 à 5 korte bruine aren op eene steel.

Blaauwgras groeit kort over den grond. en is een zeer gezocht voedsel.

Anglo of *Boterbloem* is eene over den grond krui-

pende rankplant met fijne donker groene paarbladen, van gedaante als die der *Watapana*, aan eene bruine steel, waarvan zij dwars afgroeijen, met een zeer klein blaadje aan de tegenovergestelde zijde. De vijfbladerige bloesem is goudgeel en het zaad bestaat uit doornachtige bollen, welke een goed voedsel voor de kippen opleveren en haar tevens vele eijeren doen leggen. Ook bezit de *Angelo*, welke men vooral op steengronden vindt, eene groote hoeveelheid loogzout, zoodat zij het water sterk doet schuimen.

Plantain of *Rebgras* (Plantago lanceolata) is een hier overgeplant gewas, dat vooral zeer weelderig op *Hato* groeit. Deszelfs sap is een zeer heilzaam middel tegen oogontstekingen.

Wilde Maïs, mede eene grassoort, gelijkt in groei veel naar de gewone fijne Maïs, met een lang smal blad. Deszelfs bloesem is ongemeen schoon; aan de eene zijde van de bloemsteel groeijen naast elkander twee ronde lichtblaauwe bladeren, en aan de tegenovergestelde zijde twee zeer kleine witte blaadjes; tusschen dit wit en blaauw verheffen zich 4 fijne zaadstampers met gele koppen; dit bloempje groeit uit eene sleuf, van twee groene bladeren in de gedaante van een' krommen vogelbek.

Mos. *Curaçao* levert zoowel aan de rotsen, als aan de boomen eene groote verscheidenheid in kleur en in gedaante, van Mosplanten op, waaronder de *Barba di palve*, (boombaard) bijzonder groot is, zijnde lang en vlokkig en van eene licht

blaauwe kleur. Gedroogd bezigt men dit mos tot vulling der matrassen.

Men vindt vooral zeer fraaije donker groene, zeegroene, gele, blaauwe, lood- en tinkleurige mosplanten, van allerhande grootte en vorm, zoowel breede als smalbladerige, vlies- en haarachtige, aan de steenrotsen van de kruin des Christoffelbergs.

§ 3.

Delfstoffelijk Rijk.

Behalve de reeds genoemde winstgevende delfstoffen als *Zout*, *Steenkalk* en *Tras* levert dit eiland weinig bijzonders op.

De verbinding van het zout met de kalksteenschichten is zeer merkwaardig, terwijl men hier in schichten van kalkformatiën ook het steen- of fossilezout vindt.

De voornaamste bestanddeelen dezes eilands, zooals wij in § van de 1e afdeeling, 1e Hoofdstuk reeds hebben opgegeven, zijn kalkformatiën, alsmede Groensteen (Dioriet). De *kalksteen* is van eene jongere formatie, dan de veelvuldig op *Aruba* gevonden wordende *Sienit* en *Serpentijnsteen*, zooals blijkt uit de bewerktuigde ligchamen, die in den kalksteen worden gevonden, hetwelk men vooral heeft waargenomen, bij het springen der rotsen door buskruid te *Zaag-* en *haklust* aan het Schottegat, bij welke gelegenheid men eene menigte conchyliën of versteende schelpdieren heeft aangetroffen.

De *Groensteen*, uit putten van 20 en meer voet diepte opgedolven wordende, heeft eene grasgroene kleur, doch wanneer dezelve, met het daarin aanwezige ijzer aan zonneschijn en regen wordt bloot gesteld, begint het ijzer te oxyderen en geeft eene roestkleur van zich, waardoor het op de bleek gelegde linnen onherstelbaar wordt bevlekt.

Wanneer men zich aan de noordzijde des eilands in de steile kloven en grotten bevindt, moet men zich verwonderen over de wording van dit eiland. In de benedenste lagen ziet men niets dan ronde langwerpige, door elkander gerolde en los liggende koraalsteenen, welke meer bovenwaarts in eene zeer harde massa versmolten en als tot een ondeelbaar geheel geworden zijn. De kruinen van de noordelijke bergen vertoonen zich als los liggende rotsklompen, welke uit eene groote verscheidenheid schulpjes, steentjes en zand als zamengegroeid zijn, terwijl eene menigte dezer grondstof, in eene losse, zeer fijne zelfstandigheid bij en tusschen de zaamgepakte rotsklompen in ligt, welke zoo in gedaante als in bestanddeelen, zeer veel van elkander verschillen. Hoe vele eeuwen moeten er niet verloopen, eer dit losse gruis door verwatering en zonnehitte. door een slijmerig vocht ineengepakt en tot een' harden klomp geworden is? Of zouden deze eilanden eenmaal door een verschrikkelijken ommekeer in de Natuur van den vasten wal afgescheurd, of plotseling in eene algemeene verwoesting daargesteld

zijn? of..... dan wij zouden ons, bij deze beschouwing, in gissingen verdiepen.

Niet alleen over den oorsprong dezer eilanden, maar ook bij de beschouwing van de wonderbare zamengroeijing of ineensmelting der verschillende groeistoffen, stond mijn denkvermogen als verstomd. Waar toch, — vroeg ik mij zelven, als in verbazing af, is de scheidslijn tussehen de bewerktuigde en onbewerktuigde ligchamen? Hoe onmerkbaar zijn toch niet de overgangen in de drie rijken der Natuur! Hier vindt men eene zamengroeijing van keisteentjes, kwarts kristallen, hoekig, puntig met regte lijnen en gladde glinsterende driekantige zijden; daar eene soort van kalksteen, welke door stamping een koolzuur *kalkpoeder* (*Carbonas calcis*) geeft; daar ingegroeide huisjes van slakken, — daar rotsplanten, — hier levende hoornslakken; — alles vertoonde zich als eenheid en verscheidenheid, groei en leven, op en tusschen onbewerktuigde delfstoffen, en men twijfelt, of deze rotsklompen levenlooze stoffen zijn, dan niet. Hoe toch kunnen de daarop levende schelpdieren, mos plantjes enz. zich met dezelve vereenigen, en daarin versteenen? Bestaat in deze wording en gedaanteverandering geen groei en leven, of is dit alles een onbewerktuigd geheel, een onsterfelijk ligchaam, dat niet aan den dood onderworpen is?

En is de lijn tusschen dieren en planten duidelijker te onderkennen? Op de laatste sport des dierenschakels, vindt men schepselen, die, gelijk

de planten, bij de plaats, waar zij ontstonden, bepaald zijn, welke slechts met die gevoeligheid, en zamentrekkingskracht begaafd zijn, die het zinkruid en andere planten bezitten, en welke zich gelijk deze, door uitspruitsels weder voortbrengen. Het plantdier is gebonden aan zijne schulpachtige woning en de plaats, waar dezelve groeit, met eene onvolkomene beweging, gelijk aan die, welke vele planten uitoefenen. Wat zijn sponsen — dieren of planten? Hebben ook deze eene voedselholte?

Doch laten wij ons bekorten en ons over de grenzen van dieren, planten en delfstoffen niet verder verdiepen. LINNAEUS zegt: « De delfstoffen groeijen, de planten groeijen en leven; de dieren, groeijen, leven en gevoelen." (*)

Aan de oostzijde van den Christoffelberg en zuidwaarts van de plantaadje *Savonet*, bezocht ik op Zaturdag, den 14 December 1833, een heuvel, welke rijk aan edelsoortige kopererts is; de aderen hebben de rigting van het N. W. naar het Z. O. met eene inclinatie van ongeveer 45° Noordwaarts, zoodat dezelve zuidwaarts oploopende en noordwaarts dalende zijn. Deszelfs breedte is van 15 tot 18 el. Hier vonden wij nog eene schacht of put van eene oude sints lang verlatene mijn, welke zeer steil, ofschoon een weinig schuins bene-

---

(*) *Lapides crescunt, vegetabilia crescunt et vivunt, animalia crescunt, vivunt & sentiunt.* Philosophia Botanica, introd:

denwaarts liep, met eene rigting van 35 N. W. uit de loodlijn tot eene diepte van 9 à 10 ellen.

De Matrice of Moedersteen bestaat hoofdzakelijk uit groensteen, bevattende de beste van alle roodkopererts en (*Cuivre oxydule*) in welke welgedegen en zuiver koper aanwezig is; echter vindt men hier en daar ook *Carbonate de Cuvrere* (bleu kolen zuur koper,) (*) vermengd met ijzer, en op andere plaatsen, weder het *Cuivre gris.*

De rijkste erts bevat 8 pCt. koper; ook vindt men magnetische ijzererts van wel 80 pCt. ijzer (*fer oxydule*) welke erts boven vele andere tot het uitsmelten van goed rekbaar of staalijzer uitmunt.

Behalve *Syeniet*, *Porfier*, *Calcedon*, *Bergkristal enz.*, heb ik ook *Roche Cornéenne* of *Hoornsteenrots* van den *Christoffelsberg* op *Curaçao*, naar meergemeld Museum gezonden, welke men opgeteekend vindt op bladz. 23 van het 12e vervolg der naamlijst van aanwezige voorwerpen.

Ook vindt men op *Curaçao* eenige kwartsaderen, door welke gezwaveld en ander ijzererts verspreid zijn, doch zuivere doorschijnende kwarts, uit welke de aarddeelen met het geoxydeerde ijzer vergaan zijn en de kwarts tot zeszijdige kristallen geformeerd is, vindt men op *Curaçao* niet, of althans zeer weinig, zoodat ik slechts een enkel stukje *Quartz Hyalin*, (de zuiverste der kwartsen)

(*) Ook hiervan heb ik naar het Groninger Museum gezonden, zie 12e vervolg, bladz. 23, N°. 9.

gevonden heb. Ook vertoonen zich hier en daar in enkele groensteensoorten glinsterende kwartz-kristallisatiën.

Mijnen worden op *Curaçao* niet bewerkt; echter zoude de voormelde mijn, bij den *Christoffelberg*, volgens het verhaal der oudste inboorlingen, door zekeren Duitscher, met name PRINS, geopend zijn, doch deze, zijne moeite en kosten niet beloond vindende, vertrok naar *Aruba*, waar men nog eene naar hem genoemde ruïne vindt.

EINDE VAN HET EERSTE STUK.

DE

NEDERLANDSCHE

WEST-INDISCHE EILANDEN.

II.

GROOTE ZOUT PAN

HAVEN VAN

GROOT BAAI

PLATTE-GROND

van het Dorp Philipsburg

van het Eil: St. Marten

met de

Groote Zout Pan

DE NEDERLANDSCHE

WEST-INDISCHE EILANDEN

IN

DERZELVER TEGENWOORDIGEN TOESTAND.

DOOR

M. D. Teenstra.

TWEEDE STUK.

MET EENE PLAAT EN TWEE TABELLEN.

TE AMSTERDAM, BIJ
C. G. SULPKE.
1837.

INHOUD

VAN HET

TWEEDE STUK.

EERSTE AFDEELING.

ZESDE HOOFDSTUK.

GESCHIEDENIS VAN CURAÇAO.

§ 1. Het tijdvak der Spanjaarden voor de komst der Hollanders . . . . . Bladz. 1.

» 2—13. Vervolg der geschiedenis van 1634—1834. . . . . » 5

ZEVENDE HOOFDSTUK.

BONAIRE, ARUBA, ENZ.

» 1. *Bonaire* . . . . » 185

» 2. *Aruba*. . . . . » 196

» 3. *Klein-Curaçao*, enz. . . . . » 218

TWEEDE AFDEELING.

ST. MARTEN, ST. EUSTATIUS EN SABA.

EERSTE HOOFDSTUK.

Algemeen overzigt van het derde gedeelte onzer West-Indische bezittingen.

» 1. Geographische ligging. . . . . . » 223.

» 2. Klimaat. . . . . Bladz. 224.
» 3. Ziektens. . . . . » 226.
» 4. Eb en vloed. . . . . » 227.
» 5. Aardbevingen. . . . . » 228.
» 6. Miswijzing van het Compas. . . » —

TWEEDE HOOFDSTUK.

ST. MARTEN.

» 1. Ligging. . . . . « 230.
» 2. Hoofdverdeeling. . . . . » 231.
» 3. Gedaante en grootte. . . . . . » —
» 4. Natuurlijke gesteldheid. . . . . » 233.
» 5. Bevolking. . . . . » 235.
» 6. Verdeeling. . . . . » 236.
» 7. *Philipsburg*. . . . . » 247.
» 8. *Marygot*. . . . . » 253.
» 9. *Gran-caza*. . . . . » 254.
» 10. Uitstapjes op *St. Marten*. . . . » —
» 11. Geschiedenis. . . . . » 269.
» 12. Middelen van bestaan . . . . . » 290.
» 13. Maten en gewigten. . . . . . . » 303.
» 14. Regering en wetten. . . . . . » 304.
» 15. Taal, zeden en gewoonten. . . . » 306.
» 16. Godsdienst. . . . . » 310.
» 17. Lager onderwijs. . . . . » 312.
» 18. Uitspanningen. . . . . » —

» 19. Dure leefwijze. . . . . Bladz. 313.
» 20. Dieren, planten en delfstoffen. . » —

DERDE HOOFDSTUK.

ST. EUSTATIUS.

» 1. Ligging. . . . . » 319.
» 2. Grootte en gedaante. . . . . . . » 320.
» 3. Bergen en valleijen. . . . . . » 321.
« 4. Kapen en Baaijen. . . . . » 323.
» 5. Luchtsgesteldheid, eb en vloed. . » 325.
» 6. Stad en fort. . . . . » —
» 7. Bevolking. . . . . » 329.
» 8. Uitstapje op *St. Eustatius*. . . » 330.
» 9. Geschiedenis van dit eiland. . . . » 340.
» 10. Middelen van bestaan. . . . . » 349.
» 11. Regering en wetten. . . . . . . » 355.
» 12. Belastingen. . . . . » 356.
» 13. Defensie. . . . . » —
» 14. Taal, zeden en gewoonten. . . . » —
» 15. Godsdienst en lager onderwijs. . » 257.
» 16. Uitspanningen. . . . . » —
» 17. Dieren, planten en delfstoffen. . » 358.

VIERDE HOOFDSTUK.

SABA.

» 1. Ligging. . . . . » 361.
» 2. Grootte en gedaante. . . . . . . » —

» 3. Bergen en valleijen. . . . . . Bladz. 363.
» 4. Verdeeling. . . . . » 364.
» 5. Dorp en fort. . . . . » 365.
» 6. Defensie. . . . . » 366.
» 7. Bevolking. . . . . » —
» 8. Middelen van bestaan. . . . . . » 367.
» 9. Regering . . . . » 369.
» 10. Taal, zeden en gewoonten. . . . » 370.
» 11. Geschiedenis. . . . . » 372.
» 12. Dieren, planten en delfstoffen. . » 373.
» 13. Uitstapje naar *Saba*. . . . . . . » 374.

ZESDE HOOFDSTUK.

GESCHIEDENIS VAN *CURAÇAO* (*).

§ I.

Het tijdvak der Spanjaarden voor de komst der Hollanders.

Het leveren van eene doorloopende geschiedenis van de gebeurtenissen op *Curaçao*, of wel elders in betrekking tot hetzelve voorgevallen, zal altoos zeer onvolkomen zijn, daar er zoo weinige berigten, vooral van de vroegere bewoners, tot ons zijn overgekomen. Ook vindt men in het geschiedverhaal van latere tijden, dikwerf gapingen in de opvolgende gebeurtenissen, of duisterheden in diens ontwikkeling. — Vele bijdragen tot de zamenstelling van hetgeen hier volgt, heb ik echter te danken gehad aan de welwillende mededeeling

(*) Hoofdzakelijk gevolgd naar het deswege vermelde in onderscheidene Curacaosche en Surinaamsche Couranten; van welke laatste ik mij een' geruimen tijd met de Redactie belast had.

van den Heer P. POEL, sedert 1816 schoolonderwijzer te *Curaçao*, voor welke ik bij dezen mijnen opregten dank betuig.

Bij eene genoegzame kennis zoude men de historische bijzonderheden van dit eiland, in drie Afdeelingen kunnen behandelen, als:

Eerstens, het tijdperk dat *Curaçao* nog door derzelver oorspronkelijke bewoners, de Indianen, in bezit was.

Ten *tweede*, van de komst der Spanjaarden in 1527, of misschien reeds vroeger, tot op de komst der Hollanders in het jaar 1634.

En eindelijk ten *derde*, van dat tijdstip tot op den tegenwoordigen tijd. — Thans moeten wij echter eene geheele andere verdeeling aannemen.

Curaçao, het eerste gedeelte der Nederlandsche W. I. Bezittingen, heeft waarschijnlijk vroeger aan het vaste land van *Amerika* verbonden geweest, ofschoon dit even als de tijd van hare eerste ontdekking, slechts op gissingen berustende is. Dat dit eiland echter reeds in de 15e eeuw aan de Spanjaarden bekend geweest is, is vrij zeker, want men weet dat zij in het jaar 1499 een dorp van Indianen aan de golf van *Maracaibo* ontdekten, bestaande uit hutten op onderscheidene eilandjes gebouwd, hetwelk zij als een klein *Venetie* beschouwden, en het daarom *Venuzuela* noemden, zijnde later de residentieplaats van JEAN DE AMPEUZ geweest, die hier met 60 man van *St. Domingo* aankwam, en hier de stad *Coro* bouwde, en daar *Curaçao* bijna in het gezigt der vaste wal ligt, is

het meer dan waarschijnlijk, dat hetzelve ook toen reeds aan de Spanjaarden bekend was, althans kort daarna, wijl het niet denkelijk is, dat men van *St. Domingo* naar *Coro* varende, het tusschen beide liggende *Curaçao* niet zien zoude; echter wordt er geen vroeger gewag van gemaakt, dan toen Keizer KAREL V, *Curaçao*, *Bonaire* en *Aruba*, in 1527 aan het landschap *Coro* verbond en hetzelve onder het gezag van den aldaar zijnde Gouverneur DE AMPEUZ stelde.

Echter stond KAREL V, het landschap *Venuzuela* in het jaar 1529, aan het Augsburgsche handelhuis *Welser* af, zoodat de Gouverneur van *Venuzuela* en *Coro* DE AMPEUZ, de wijk naar dit eiland nam, hetwelk hem door de Spaansche regering bij de aftreding van het bewind over *Venuzuela* voorbehouden was.

Deze Gouverneur stond onder het opperbewind van die van *St. Domingo*, terwijl de hem toegevoegde Spaansche priester, in het gezag naast den Gouverneur DE AMPEUZ volgde, door welke zich dan ook de zachtaardige en vreedzame Indianen dezes eilands, die zeer gedwee en ondergeschikt waren, lieten regeren, latende zich tevens in de Roomsch Catholijke Godsdienst onderwijzen. — Later toen het gezag van DE AMPEUZ zich alleen over *Curacao* en bijliggende eilanden uitstrekte, zette deze Gouverneur zich met der woon op dit eiland neder, plaatsende een ondergeschikt ambtenaar op het eiland *Bonaire*, die door de daar zijnde Indianen, welke zich mede aan de Roomsche kerk

en den Keizer van Spanje onderworpen hadden, verfhout kappen en het vee hoeden liet.

De toenmalige hoofdplaats van *Curaçao* was *St. Barbara* aan het Spaansche water, alwaar DE AMPEUZ eene kapel gesticht had; echter moet dit van weinig beteekenis geweest zijn, daar de Spanjaarden buiten het dorre, onbeduidende *Curaçao*, zulke rijke en vruchtbare landstreken in dit wereld'deel in bezit hadden. Ook kan men dit genoegzaam opmaken uit de weinige Spanjaarden die bij de komst der onzen dit eiland bewoonden; toen ten tijde vond men er slechts 32 blanke inwoners en 415 Indianen, en zie daar! eene geheele bevolking van 447 zielen, terwijl sommigen bovendien beweren, dat het getal Europeanen slechts uit 5 à 6 Spanjaarden bestond, welke inlandsche vrouwen hadden, wier kinderen onder de blanken gerekend werden, althans de Gouverneur had 12 kinderen.

Thans vindt men op *Curaçao* geene Indianen meer, dezelve zijn uitgestorven of hebben door vermenging met andere volken, hunne eigendommelijkheid verloren. Ook de oorspronkelijke bewoners der drie groote noordelijke Antillen, zijn onder het Spaansche juk geheel ten gronde gegaan.

In *Trinidad* is nog eene tamelijk sterke Indiaansche bevolking, die eene groote bescherming van de zijde der regering geniet en een overschot der oude Spaansche zendingen is, doch die gedurig afneemt, ofschoon zij zich niet met de andere menschensoorten vermengen. Even zoo hebben zich

op de kleine, tot *Curaçao* behoorende, eilanden *Aruba* en *Bonaire*, nog Indiaansche familiën van de oude Spaansche tijden af, staande gehouden.

De Caraïben hebben zich langer staande gehouden; zij werden echter van het eene eiland naar het andere gedrongen, en zijn tegen het einde der achttiende eeuw uit den Archipel verdreven geworden.

Hier en daar leven op de oostelijke Antillen nog eenige Caraïben onder de blanken verstrooid, zijnde het treurige overschot van een eertijds talrijk volk, dat echter ook spoedig uitsterven of verbasteren zal.

Uit deze onbeduidendheid van *Curaçao*, dat voor het toenmalig zoo magtig Spaansche Keizerrijk geene bijzondere opmerking verdiende, vloeit van zelve de gevolgtrekking voort, dat men ook van de oorspronkelijke bewoners zeer weinige, en daarbij nog onvolkomene overleveringen bekomen heeft.

Op *Aruba* vindt men in sommige berggrotten of spelonken eenige hieroglyphen, waarvan men de in beelden en figuren uitgedrukte denkbeelden, tot nog toe niet genoegzaam heeft kunnen ontcijferen, om daarvan eenige melding te maken.

§ 2.

1634—1648.

In het jaar 1634 werd *Curaçao* door de Nederlanders op de Spanjaarden veroverd, ofschoon het

vrij zeker is, dat het reeds vroeger door de onzen bezocht werd, althans door andere Europeanen. Ik vond in zeker handschrift aangeteekend: » De Graaf VAN CUMBERLAND kwam in 1593 te *Corraçao* aan land, alwaar zijn volk zich ververschte." » DAVID MIDDELTON landde in 1604 op *Aruba*, om versch water in te nemen, alwaar zeven van zijn scheepsvolk door de Indianen dood geslagen werden."

In het bekende werk van den Abt DE LA PORTE, getiteld: *de Nieuwe Reiziger of Beschrijving van de Oude en Nieuwe Wereld*, in het 12e deel van den 136sten brief, vindt men eene gebeurtenis vermeld, die in de zestiende eeuw op *Curaçao* zou zijn voorgevallen; indien dit voorval geen verdichtsel zij of wel eene daadzaak, maar elders voorgevallen, dan geeft het ons een gunstig denkbeeld van den zedelijken toestand der Indianen, welke in vorige eeuwen *Curaçao* bewoonden: zie hier den hoofdzakelijken inhoud van dit verhaal, hetwelk echter meer dan waarschijnlijk eene fabel is.

Omstreeks het midden der zestiende eeuw zeilde een Hollandsch koopvaardijschip naar de *Nieuwe Wereld* (men weet dat de Hollanders reeds zeer vroeg op *Amerika* hebben gevaren en dat zelfs in 1523 een schip uit *Zeeland* dit werelddeel heeft bezocht); dit vaartuig werd op de hoogte van de boven-eilanden door een orkaan overvallen die hetzelve een geruimen tijd een speeltuig van wind en baren maakte. — Nadat de storm weder gestild was, bespeurde de stuurman dat het schip geheel van deszelfs koers was afgedwaald en ook dat de

stroom het westelijk had afgevoerd, hij werd welhaast eene kust gewaar, die hij in het eerst voor de vaste kust van *Zuid-Amerika* aanzag, doch die bij het naderen bleek een eiland te zijn. Hij zeilde deze kust langs, zoekende naar eene geschikte baai of haven om er de schade door den storm geleden, te herstellen, doch moest een geruimen tijd langs den oever zeilen eer hij eenen geschikten ingang vond die hij ook binnen liep: de scheepsbevelhebber begaf zich toen met de meesten van zijn volk aan wal, doch bespeurde in het eerst geene menschen; toen hij verder in het eiland was doorgedrongen, zag hij in de verte drie Indianen met vederen versierd en met pijl en boog gewapend; deze bleven hem zeer gerust afwachten en ontvingen hem met betuigingen van vriendschap, doch ongelukkiglijk verstond hij niets van hunne taal: maar zocht hunne genegenheid verder te winnen door hen eenige geschenken te doen en hen sterken drank te geven. waardoor hij hun vertrouwen nog meer won

De Indianen van *Curaçao* hebben zeker hunne eigene taal gehad, die naderhand toen zij met de Spanjaarden gemeenzamer werden, met Spaansche bastaardwoorden vermengd is en waarbij in latere tijden ook eenige verdraaide Hollandsche woorden zijn gevoegd, zoodat daaruit het zamengelapte Papiement ontstaan is; eene bij uitstek armoedige taal, waaraan alle woorden van afgetrokkene denkbeelden, de lidwoorden en eenige tijden en wijzen van werkwoorden ontbreken. Zekerlijk heb-

ben de uit *Afrika* overgevoerde negers hun accent of tongval aan dezelve medegedeeld, waardoor zij aan het beschaafd gehoor zoo naar en wanluidend klinkt,

Onze reizigers werden vervolgens naar eene plaats geleid waar eenige hutten stonden, uit welke meer dere Indianen hem te gemoet kwamen, die hen insgelijks blijken van vriendschap betoonden. Deze Indianen bragten hen vervolgens bij eenen grooten steen, die aldaar met voordacht scheen geplaatst te zijn; hier sloegen zij hunne handen kruiselings over hunne borsten en schenen door hunne gebaarden te kennen te geven dat deze steen het graf was van iemand dien zij betreurden; nabij dezen steen stond een klein gebouw in het midden van eenige boomen; men trad dit gebouw binnen en men bespeurde eenige letters die op een stuk hout gekrast waren in de Fransche taal welke hierop neder kwamen:

» Ik ben een Franschman. van *Rennes* uit *Bretagne;* door een schipbreuk ben ik op deze kusten gesmeten, zonder te weten op welk eene wijze, dewijl ik mijn gansche bewustzijn verloren had. De wilden van dit eiland hebben mij opgenomen en uitnemend wel behandeld; zij zijn zeer zachtzinnige menschen en ik heb twaalf jaren onder hen doorgebragt, zonder dat ik lust had hen te verlaten; thans gevoel ik dat mijn levenseinde nadert, en wanneer eenig reiziger deze woorden moge lezen; nadat ik niet meer zal bestaan, bid dan God voor mijne ziel.

» JEAN REMI PERRIN."

De Indianen toonden hen vervolgens de kleederen die deze man gedragen had, doch die in lappen aan elkander hingen, alsook zijn mes en eenige stukken geld die men in zijne zakken had gevonden.

Na eenige dagen uitgerust en de schade van het vaartuig eenigzins hersteld te hebben. vertrok de kapitein die van deze gebeurtenis aan zijn gemeenebest een getrouw berigt heeft gegeven; het bleek hierop dat het dit eiland *Curaçao* was met hetwelk toen de Nederlanders het eerste bekend zijn geworden."

Het is echter opmerkenswaardig, dat in dit geheele verhaal niets van de Spanjaarden gemeld wordt, die toen toch bezitters van dit eiland waren en dat het voorkomt dat deze Indianen wilden waren die nog geene gemeenschap met Europeanen gehad hadden; doch deze gebeurtenis kan plaats gehad hebben op een tijdstip toen er zich geene Spanjaarden op dit eiland bevonden en toen het slechts nominaal den Koning van *Spanje* behoorde; men weet toch dat de Paus dien Koning alle landen geschonken had, welke tot het westelijk halfrond behoorden en dat de Spanjaarden er bezit van namen door het planten van een kruis, zonder echter deze uitgestrekte landen en talrijke eilanden allen met manschappen te bezetten.

Zekere Nederlander, met name BOUDEWIJN HENDRIKS, deed in 1626 met deszelfs eskader, het eiland *Bonaire* aan, alwaar hij op Paaschdag,

eenige Spaansche krijgsgevangenen aan wal zette, en vee en verfhout van daar medenam.

Ook had zekere JAN OTZEN, als krijgsgevangene bij de Spanjaarden op *Curaçao* gevangen gezeten, en zich vervolgens aan de Bewindhebberen der W. I. Kompagnie aangeboden, om hetzelve te veroveren. Tot dat einde werd er dan ook dadelijk eene skader uitgerust, bestaande uit een oorlogschip, genaamd *Groot Hoorn*, twee jagten, *de Eenhoorn* en *de Bark*, alsmede een fluit, *de Engel Gabriel*, genaamd. Tot Opper-Directeur werd de Heer J. VAN WALBEEK (volgens anderen VAN WALBECK) benoemd, en tot Kommandant over de 180 man aan boord zijnde soldaten, den Heer PIERRE LE GRAND, welke Heeren, door bewezene diensten in *Brazilie* gunstig bekend waren; en wel de eerste als politieke Raad en de tweede als Krijgsman of wel als Sergeant-Majoor.

Den 4den Mei 1634 staken voormelde vaartuigen in zee, en kwamen, na *St. Vincent* te hebben aangedaan, alwaar zijn van de Indianen voor eenige messen en bijlen, banannen, enz., inruilden, den 30sten Junij voor *Bonaire* ten anker. Hier werden eenige manschappen aan land gezonden, maar de bewoners waren in de bosschen gevlugt, terwijl ook de zoutpannen niet genoegzaam voorzien waren om eene lading zout te bekomen, waarop men de reis vervolgde. Dan ofschoon slechts eene halve dag zeilens van de *St. Annabaai* zijnde, hadden zij het ongeluk, deze haven, aan

welke een groot kruis, als verkenningsbaak der ingang stond, voorbij te zeilen, en werden nu door de sterke stroom belet om weder te kunnen opwerken, zoodat zij genoodzaakt waren om eene doorsteek om de noord tot naar *St. Domingo* te maken, ten einde op die wijze weder boven *Curaçao* te komen. Dit gelukte ook, echter met een groot tijdverlies, komende na *Bonaire* weder te hebben aangedaan, niet voor den 29sten Julij in de *St. Annabaai* ten anker.

Er werden dadelijk drie sloepen naar het Schottegat gezonden om te onderzoeken, of er ook Spaansche oorlogschepen lagen, welke hier echter niet aanwezig waren.

De hier zijnde Spanjaarden hadden een dorpje, *Santo Anna* genaamd, aan het Schottegat gebouwd, ter plaatse alwaar nu de fraaije Plantaadje of tuin *Groot Kwartier* ligt, waarvan de onzen zeer spoedig in bezit waren; echter had de Gouverneur hem eene vredevlag getoond en zoo lang met schoone beloften gepaaid, dat hij tijd gehad had, om de waterputten te dempen en de huizen en daarin zijnde voorradige gekapte verfhout, te verbranden. Dan op het aanrukken der onzen, namen de Spanjaarden en Indianen, dadelijk de wijk naar het westelijke gedeelte des eilands, alwaar zij aan eene ruime schoone baai (het Spaansche water), een Indiaansch dorpje vonden, alwaar zij bij eene ader van versch water, eene put gegraven hadden, in welke, zelfs bij de grootste droogte, water gevonden werd. Hier werden de

onzen, op den 4den Augustus, door 70 Indianen, die door de Spanjaarden dronken gemaakt en opgehitst waren, aangevallen, bij welke attacque 4 soldaten gekwetst werden; echter werden er 5 Indianen dood geschoten, waarop zich de overigen verstrooiden.

Vervolgens maakten de onzen een klein verschanst kamp van gevulde vaten, takkenbosschen, enz., van elf roeden vierkant, aan het Schottegat, welke plaats nog heden de naam van *Groot Kwartier* draagt.

In het westelijke gedeelte van *Curaçao* woonden de meeste Indianen in kleine buurschappen, waarvan dat te *Ascension*, aan een altijd vlietend beekje, het voornaamste was, ook hadden *zij* eenige woningen met hoven en tuinen, aan eene nimmer uitdroogende waterbron op *Hato* en de natuurlijke en altoos waterhoudende putten te *St. Juan* en de Spaansche put. Ook waren de Spanjaarden derwaarts gevlugt, die tot nog toe slechts verkenningsgewijze achtervolgd waren.

Thans werd er echter besloten hen te vermeesteren; de onzen hadden 12 paarden opgevangen, waarop de beste rijders als ruiters geplaatst werden: het bootsvolk bleef de versterkte kamp bezetten en 170 soldaten, waaronder de gezegde ruiters, gingen naar het westelijk gedeelte op marsch, komende het eerst op *Hato*, alwaar zij versch water vonden en een weinig rust namen, trekkende vervolgens langs de noordelijke kust naar het westen. Echter wist de Spaansche Gouverneur het

gevecht, door middel van Indiaansche spionnen, telkens te ontwijken, terwijl de onzen niet weinig vermoeid en afgemat werden. Bij deze gelegenheid verdwaalde er ook eenen Luitenant van ons, van welke men later nimmer iets vernomen heeft en die nog zoek is. Anderen aten van de giftige *Mackenille*-appel en werden gevaarlijk ziek. Op *St. Juan* komende, vonden de onzen de huizen ledig, wijl de Spanjaarden gewaarschuwd en gevlugt waren; maar desniettegenstaande werden de Spanjaarden zoo zeer in het naauw gebragt, dat zij eenen priester zonden om met den Hollandschen Directeur VAN WALBEEK, welke zich toen ter tijde te *St. Marten* bevond (nu eene Plantaadje, liggende 7 uren van *Groot Kwartier*), te onderhandelen. Dit gelukte dan ook, en het was op den 21sten Augustus 1634, dat de overeenkomst gesloten werd, waarbij wij in het bezit dezes eilands kwamen. De hoofdpunten van deze onderhandeling waren, dat de Spanjaarden aan de onzen, hun regt op het eiland afstonden en dat de Hollanders de Spanjaarden, met datgene wat aan hun lijf behoorde, aan den vasten wal zetten zouden.

Na het sluiten der vrede, kwamen op den 26sten Augustus, 32 Spanjaarden, onder welke de Gouverneur, DON ALONZO LOPEZ DE MORLA, en de Oud-Gouverneur met 12 kinderen en eenen Priester, in het Hollandsche kamp of *Groot Kwartier*, alsmede 415 Indianen, onder welke 105 weerbare mannen waren, zijnde bijna $^1/_4$ gedeelte, welke verhouding een sprekend bewijs daarstelt, van de

geringe voortteeling der oorspronkelijke bewoners. Ook is de sterfte bij de Indianen, in de kolonie *Suriname*, veel grooter dan de propogatie, zoodat het zeer waarschijnlijk is, dat dezelve binnen weinige jaren, geheel uitgestorven zal zijn.

Slechts 20 Indiaansche huisgezinnen, bestaande uit 75 zielen, bleven, gedeeltelijk te *Ascension*, gedeeltelijk in *Groot Kwartier*, op *Curaçao* achter, onder welke men zekeren MONTERA, als het meeste vertrouwen bezittende, tot opperhoofd benoemde; wordende de overigen op hun dringend verzoek, met de Spanjaarden, naar de kust afgescheept. Alle deze Indianen hadden de R. C. Godsdienst aangenomen, en waren ten gevolge van dien, veel getrouwer aan de Spanjaarden dan aan de Hollanders: ook deden de achtergeblevene Indianen herhaalde pogingen om van het eiland te ontvlugten, welke stam tegenwoordig geheel uitgestorven, of door vermenging met de blanken geheel verbasterd is. Men vindt nog verscheidene familiën op *Curaçao*, welke van Indiaansche moeders afstammen; ook is in geheel West-Indiën, de kleur van die stam meer in achting dan die der Afrikaansche negerstam. Vooral op het eiland *Aruba*, vindt men vele inboorlingen die van Indiaansche afkomst zijn, hebbende eene geheele daarmede overeenstemmende ligchamelijke bouworde, als: breed van schouders, korte dijen, enz.

Zoo verloren de Spanjaarden dan dit en beide onderhoorige eilanden na een bezit van 107 jaren.

In het eerste rapport dat de Directeur VAN WAL-

BREEK na de verovering van *Curaçao* aan de Bewindhebberen der W. I. Compagnie inzond, zoude onder andere het navolgende voorkomen:

» Wij kunnen tot nog toe niet beslissen of *Curaçao* een vruchtbaar of onvruchtbaar land is, wij hebben dienaangaande reeds onderzoek gedaan bij de Spanjaarden en de Indianen, welkers oordeel verschillende is. Echter zal dit door den tijd uit de ondervinding nader blijken. Het land is bergachtig, doch er zijn ook vele schoone valeijen, (hieruit blijkt dat men van de bergen niet veel verwachting had), het grootste gedeelte van den grond is met boomen en vooral stokvischhout overdekt, van welk verfhout reeds door de Spanjaarden veel weg gevoerd is, echter groeit het afgekapte steeds weder aan, zoodat er nog eene groote overvloed aanwezig is. De meeste vrucht die de Compagnie echter uit dit eiland zou kunnen trekken, bestaat in de schoone haven, welke dienen kan tot eene wijkplaats voor de Hollandsche schepen die in deze waters varen." (*)

Bij de komst der onzen vond men op *Curaçao* 750 paarden, 2000 stuks hoornvee, 9000 schapen en 1000 cabrieten, niet tegenstaande dat door eene vierjarige droogte, de helft van het vee en eene groote menigte vruchtboomen en aardvruchten gestorven waren, en dat de Gouverneur om de

---

(*) Door mij overgenomen uit een handschrift van den Heer P. POEL, zijnde een extract uit de notulen der W. I. Compagnie van dien tijd.

huiden uit te voeren, veel vee geslacht had, welker uitvoer op 5 à 600 stuks per jaar werd geschat, behalve de bereidde schapenvellen. Uit het bovengemelde verslag ziet men dus, dat dit eiland altoos door de natuurlijke hoofdplaag: gebrek aan regen of langdurig droog weder geplaagd geweest is.

Niet alleen was het de veilige haven van *Curaçao* dat dit eiland voor ons belangrijk maakte, maar ook de rijke zoutpannen, zoo hier als op het naburige *Bonaire*, naar welke VAN WALBEEK een naauwkeurig onderzoek gedaan had en hiervan eene gunstige melding maakte; dit was van te meer aanbelang, daar het zout toenmaals een artikel was, dat de Nederlanders wegens den oorlog met *Spanje* niet gemakkelijk van het toen ter tijde aan *Spanje* onderworpene *Portugal* konden bekomen, zoodat zij trachtten hetzelve uit de West-Indien te verkrijgen.

Langen tijd voor de verovering van *Curaçao*, kwamen de onzen het zout halen van het schiereilandje *Araya* (nabij *Cumana*), doch in 1605 zond de Spaansche regering eenige oorlogschepen naar derwaarts, om de zoutverzamelaars van daar te verdrijven, dat echter van korten duur was, want zoodra waren deze schepen niet terug gekeerd, of de zouthalers vertoonden zich op nieuw tot dat de Spanjaarden in 1622, hier een fort bouwden, *Castillo de Santiago* genaamd, waardoor het zout halen belet werd.

Ook uit de zoutpannen van het eiland *Tortuga*

verzamelden de Hollanders hun zout. Om dit voor te komen liet de Spaansche regering een kanaal graven van de zoutpannen tot in zee, waardoor de zoutpannen door het binnen stroomende zeewater bedorven werden.

Het in bezit nemen van *Curçaao*, eenige jaren daarna, had dus ook ten oogmerk om *Nederland* van zout te voorzien.

Curaçao dan nu in het bezit der Nederlanders zijnde, was echter te zwak bezet, dan dat VAN WALBEEK niet met grond eene onderneming van de zijde der Spanjaarden op hetzelve vreezen zoude; te meer daar men reeds bespeurd had, dat de Spanjaarden van de vaste kust het plan hadden om het eiland weer te heroveren: een Indiaan die door den Gouverneur van *Bonaire* was afgezonden om den toestand der Hollanders op *Curaçao* te bespieden, doch die men ontdekt en gevat had, beleed dat er eene boot van *La Guayra* te *Bonaire* aan wal was geweest met een Spaansche kapitein, welke verteld had, dat er te *La Guayra* vijf Koningschepen van *St. Domingo* verwacht werden, die zich met de Spaansche krijgsmagt op de kust zoude vereenigen, om de Hollanders weder uit *Curaçao* te verdrijven. Op deze tijding werden terstond de noodige maatregelen ter verdediging genomen; men plaatste 100 mannen te *Santa Barbara*, welke het vervallen kerkje aldaar betrokken en die dienen moesten om eene landing aan dien kant te beletten; men liet het vee van de oostpunt naar het kwartier drijven, om in geval

van aanval hetzelve op de eilandjes in het Meer over te voeren; doch het vertrouwen met de Indianen was echter nog niet gevestigd; zij bleven steeds de Spanjaarden aankleven en betoonden zich bij vele gelegenheden ontrouw tegen hunne nieuwe meesters: een kano die van *Coro* was afgezonden kwam in de baai van *St. Maria* en voerde zeven Indianen van *Ascention* met zich weg; de overigen zouden ook vertrokken zijn, indien er meerdere kanos waren geland. Deze handelwijze der Indianen noodzaakte de Directeur om de Indianen van *Ascention* naar het kwartier over te brengen, alwaar men hun gedrag beter kon gadeslaan.

Men kon evenwel niet geheel voorkomen dat de Indianen den Spanjaarden behulpzaam bleven: dit bleek weldra aan het volgende voorval. Een paar Spaansche officieren, welke met eene boot het eiland kwamen bespieden, werden hierin geholpen door de Indianen, welke in het begin dit gansche geval aan de Hollanders verborgen hielden; uit dit voorval besloten de Hollanders op nieuw dat de Spanjaarden bedacht waren op eene landing te *Curaçao*. Toen er naderhand weder eene kano van de vaste kust aan wal was geweest en op nieuw eenigen der overgeblevene Indianen had weggevoerd, werden van tijd tot tijd eenige ruiters afgevaardigd die de ronden langs de kusten deden; deze ruiters ontdekten eene groote kano welke zij vernielden: er waren tien Indianen met dezelve van *Coro* gekomen om de overige hunner landslieden van *Curaçao* weg te voeren; twee de-

zer Indianen werden gevangen genomen en de acht overige die in het land zich verscholen hadden werden niet gevonden; dit voorval verwekte eenige schrik en het wegvoeren van meerdere Indianen nam een einde.

Ten einde te onderzoeken of er op de vaste kust ook toerustingen tegen *Curaçao* gemaakt werden, zond men in December 1635 een paar vaartuigen om langs deze kusten te kruissen; deze namen nabij *Aruba* eene bark, waarin negen personen waren, welke verklaarden dat men in Augustus van het vorige jaar, werkelijk te *Caracas* 300 soldaten had bijeen gebragt, om dezelve naar *Curaçao* over te voeren, en dat men tot dat einde zes galleonen verwachtte, doch dat deze gekomen zijnde, het volk tot op 100 man gedeserteerd waren; zij voegden er nog bij: dat men zelfs omtrent twee maanden geleden van voornemens was geweest, deze manschappen op *Bonaire* aan land te zetten om aldaar hun levensonderhoud op te zoeken, dewijl eene groote droogte de kusten der provintie *Venuzuela* drie achter een volgende jaren geteisterd had en eene schaarschheid aan levensmiddelen had veroorzaakt; hetwelk echter een buitengewoon verschijnsel was. Indien de Spanjaarden op de kust een genoegzaam getal vaartuigen hadden gehad, dan zou de toestand der Hollanders op *Curaçao* gevaarlijk geweest zijn, te meer, wijl vier groote Compagnie-schepen een groot getal Spanjaarden op de kust aan wal hadden gezet, welke in *Brazilië* gekapituleerd hadden en die nu we-

der tot de uitrusting konden gebezigd worden. De Hollanders die nog geen 200 manschappen hadden, waren in eenen neteligen toestand, doch gelukkig kwam er hulp uit het Moederland: twee vaartuigen bragten zestig mannen, vele vivres en amunitie aan, hebbende de regering vastelijk besloten om *Curaçao* in bezit te houden. Nu zette men met nieuwe krachten het werk voort; er werd een fort aan de haven afgebakend, zijnde een regelmatige vierhoek en hebbende bolwerkspunten, 25 roeden van elkander; de soldaten welke er aan werkten, werden nu beter betaald en gevoed. Ook werd er op den berg bij het kwartier eene nieuwe redoute afgestoken om mindere bezetting noodig te hebben, en toen dit fortje op den *berg* tegen het einde van 1635 volmaakt was, werd het kwartier gesloopt en het overige volk naar het punt der haven gebragt. Men bevlijtigde zich ook om de Indianen tot vrienden te maken: zij ontvingen een rantsoen van brood en vleesch, hierdoor kregen zij meerder vertrouwen in hunne nieuwe meesters, zij hielpen hen in het werk, ook voerden zij het hout dat te *Santa Martha* en elders gekapt lag naar de haven en de eerste schepen met verfhout, huiden en zout beladen, zeilden van *Curaçao* naar het Moederland.

De haven van *Curaçao* verstrekte al zeer schielijk tot eene wijkplaats der Hollandsche schepen, reeds in 1635 en 1636, toen eenige oorlogsvaartuigen, welke zich in de nieuwe kolonie van versche leeftogt en water voorzien hadden, eenen

kruistogt door de *Mexikaansche* golf en veroveren of vernielen vele Spaansche vaartuigen op de kusten van *Cuba* , *St. Domingo* en *Terra Firma.* Het Nederlandsche gouvernement bemerkte weldra de belangrijkheid dezer bezitting, en zond eene genoegzame magt om het eiland tegen allen aanval te verzekeren. Ook hadden de Spanjaarden, die der Hollanderen moed, beleid en trouw niet alleen bij gerucht kenden, weinig lust tot eenen aanval, terwijl hunne soldaten deserteerden, wanneer zij vernamen, dat zij met dat ongemakkelijke Hollandsche zeevolk zoude moeten vechten, als wetende bij ondervinding, welk onthaal zij van onzen Janmaat te wachten hadden. De bevolking in de eerste tijden was zeer gering; want van de 75 Indianen welke op *Curaçao* gebleven waren, zijn zoo wij reeds gezien hebben, naderhand nog verscheiden gevlugt of weggevoerd, zoodat er maar ruim zestig overbleven. Het is echter zeer waarschijnlijk dat er naderhand velen dezer Indianen zullen terug gekomen zijn, nadat zij van hunne landgenooten vernomen hadden, de goede behandeling die hun door de Hollanders werd aangedaan; en dat zij overtuigd waren dat deze geene menschenvreters waren, zoo als de Spanjaarden hen in het eerst hadden wijs gemaakt. Dat er naderhand velen terug zijn gekomen is nog meer waarschijnlijk, wijl in vroegere tijden hun getal op dat eiland talrijk is geweest. De Indianen hebben zich echter reeds vroeg met de eerste kolonisten vermengd, wijl deze geene Europeesche vrouwen hebbende,

Indianinnen tot vrouwen namen; die geene welke zuiver bleven, hebben altijd van de Compagnie rations getrokken, doch eindelijk smolten zij met de overige volksklassen in een. De laatste der onvermengde Indianen, welke ruim veertig jaren geleden overleed, is nog bij eenige der oudste inwoners bekend geweest als een stok oud man, *die* maandelijks naar de stad reed op zijn ezel om zijn rantsoen in brood en vleesch te halen.

§. 3.

1648—1672.

Bij het sluiten van de vrede met *Spanje*, in het jaar 1648 te *Munster*, werd ons het bezit van *Curaçao* en onderhoorige eilanden, bevestigd. En het was ook omtrent dezen tijd dat de *Willemstad* gebouwd en ommuurd werd. Deze stad, tusschen de jaren 1647 en 1650 gebouwd, werd misschien aldus genaamd naar een der vijf Prinsen uit het huis van Oranje.

Toen de Nederlanders in 1634 *Curaçao* in bezit namen, was FREDERIK HENDRIK stadhouder, en het is niet waarschijnlijk dat zich in de eerste jaren na de verovering van *Curaçao*, aldaar vele Nederlanders neergezet hebben, doordien wij toenmaals nog in het bezit waren van een groot gedeelte van *Brazilien*, alsmede van de Provincie *Nieuw-Nederland* (hetwelk de Engelschen later *New-York* noemden), en de Kolonisten zich liever naar die vruchtbare streken zullen hebben bege-

ven dan wel naar het min gezegende eiland *Curaçao.*

Het fort *Amsterdam* was reeds vroeger gebouwd om de ingang der haven te dekken, bij hetwelk zich de huizen van compagniedienaars, kooplieden, enz., langzamerhand vermenigvuldigden; welke eindelijk met eenen muur omtrokken de *Willemstad* uitmaakten.

Naar welken Prins zij dezen naam ontleende, laat zich met geene zekerheid bepalen. In 1647 stierf FREDERIK HENDRIK, en werd opgevolgd door zijnen zoon WILLEM den II., die den 6den November 1650, aan de kinderziekte overleed. Het is dus meer waarschijnlijk dat de *Willemstad* haar naam van deze, dan wel van WILLEM den III ontleend heeft, wijl deze vorst niet voor het jaar 1672 tot Stadhouder uitgeroepen werd, toen de stad reeds in haar geheele tegenwoordigen omvang bestond.

Zeide ik boven dat de bevolking dezes eilands, voor de stichting der stad, zeer gering was, politieke omstandigheden in onze andere wingewesten, gaven hier eene gunstige wending aan. De voornaamste dezer gebeurtenissen, waardoor de Kolonisten van Europeschen afkomst hier aanmerkelijk in getal vermeerderden, was het verlies van *Brazilie.* Door den Engelschen oorlog in 1652 uitgebroken, werd onze natie verhinderd in het zenden van onderstand, terwijl de Portugeesche Kolonisten, die tegen het Hollandsche gouvernement opgestaan waren, onderstand uit *Portugal*

ontvingen en de kolonie *Brazilië* overmeesterden. In 1654 werd onze laatste bezitting in *Brazilie*, *Pernambuco*, overgegeven, waarmede dit geheele zoo schoone als vruchtbare gewest, voor ons verloren was. Vele Nederlandsche familien, welke sedert 30 jaren in de *Braziliën* gewoond hadden, en aan het West-Indische klimaat, zeden en gewoonten meer gewoon waren dan aan die van het nu reeds ontwende Moederland, verlieten *Brazilië* en verhuisden naar onze andere Koloniën, waarvan zich velen vooral van het *Recief* naar *Curaçao* begaven, zijnde toenmaals, daar wij *Suriname* nog niet bezaten (*Essequebo* was reeds in het bezit der Zeeuwen) geenszins de onbelangrijkste onzer West-Indische Bezittingen.

Ook nam de bevolking van *Curaçao* sterk toe door het verdrijven der Israëliten uit *Portugal* in het jaar 1659, welke van de Bewindhebberen der West-Indische Compagnie verlof bekwamen om zich naar *Curaçao* te begeven, tevens met vergunning van eenige privilegiën. Dit deed dan eene menigte Joden naar het toen door den handel zoo bloeijende *Curaçao* overgaan. Men vergunde hun echter niet om in de stad te mogen wonen, wordende hun tot dat einde aan het *Schottegat* eene plaats aangewezen, dat nog op den huidigen dag, het *Joden-kwartier* genaamd wordt, alwaar ook thans nog hunne begraafplaats is. Deze harde onderscheiding konde echter bij de verlichte denkwijze onzer natie niet lang stand houden, zoodat de Joden tegenwoordig de grootste en aanzienlijk-

ste huizen der stad bewonen, in welke zij vroeger niet eens mogten overnachten, eene waarheid, welke hun geenszins tot oneer verstrekt. — Door de toegevendheid onzer natie, ten aanzien van vreemdelingen, kleur en Godsdienstige gezindheden, is dan ook hier een gelijk burgerregt geboren geworden.

En thans beschouwen sommigen het meer beleedigend voor dengenen die de vraag doet, dan voor hem aan wien dezelve gerigt is, welke godsdienst men belijdt, als zijnde eene zaak tusschen God en het hart van den belijder, tusschen welke zich geen derde plaatsen mag, hetzij tot bevordering, hetzij tot afwering van eenige Maatschappelijke betrekking.

Ook Prof. MEINICKE erkent, in het meer aangehaalde werk, hoe gunstig de geest der Hollanders reeds in het midden der 17de eeuw in de godsdienstige geschillen, vooral bij de Israëliten, bekend was.

» In het jaar 1654 stond de toenmalige Gouverneur van *Guadeloupe* aan negen honderd uit *Brazilië* verdrevene Hollanders toe, om zich aldaar neder te zetten, en vele honderd anderen dier Hollandsche emigranten zetteden zich neder op *Martinique*. Deze nieuwe Kolonisten, die werkzame en nijverige menschen waren, legden zich toe op de Suiker- en Kakao-teelt, bragten de beide Kolonien weldra in bloei, en geraakten in het bezit van aanzienlijke kapitalen. Door hunne geldmiddelen wisten zij van het Fransche bestuur

verlof te bekomen om de Protestantsche Godsdienst openlijk te mogen uitoefenen en zelfs eene *vrije* Godsdienstoefening te verkrijgen voor de Joden, die insgelijks uit *Brazilië* waren verdreven en aldaar de partij der Hollanders hadden omhelsd, als wetende zij wel het onderscheid tusschen het liberale protestantismus en de inkwisitie der Roomsche kerk te maken.

De nijd en afgunst die de Roomschgezinde oude kolonisten reeds lang verkropt hadden, omdat de Protestanten door vlijt en zedigheid zich boven hun wisten te verheffen, barstteden nu openlijk uit in oproer wegens het verleenen van Godsdienstige vrijheden aan ketters. — Hierop volgden jaren lange onlusten in deze twee volkplantingen, waarin Protestanten en Joden mishandeld werden: doch wij zien niet welk het verdere lot dezer Hollanders en hunner afstammelingen is geweest.

Misschien hebben sommige van hun of hunne kinderen die eilanden weer verlaten; misschien zijn anderen Roomsch geworden, en als dit laatste geval waar zij, dan zal men nog wel familiën met Hollandsche namen op die eilanden vinden."

§. 4.

1672—1678.

In het jaar 1672, een jaar in de Nederlandsche Geschiedenis te bekend, dan dat ieder onzer, de gebeurtenissen van dien tijd niet kennen zoude, verklaarde LODEWIJK den XIV, Koning van *Frankrijk*, den oorlog aan *Holland*.

Ten gevolge van dien, kwam dan in het volgende jaar 1673, de Gouverneur van het Fransche gedeelte van *St. Domingo*, met name DE BAAS, of DE BAS, op *Curaaço*, na alvorens den Gouverneur van laatstgemeld eiland, JAN DONKER genaamd, volgens verklaring van Abt RAYNAL (*), te hebben omgekocht, ofschoon dit door anderen voor laster wordt gehouden.

DE BAAS ging met 900 man van *St. Domingo* onder zeil, maar een vaartuig met 300 koppen bemand, dwaalde van de overigen schepen af, en strandde op de kust van het eiland *Porto Rico*, of liever *Puerto Rico*, zoodat hij slechts met 600 man in de *Caruccas-baai* op den 14den Maart 1673 ten anker kwam. Hier vond hij eene batterij slechts met 25 manschappen bezet, welke spoedig door de Fransche landingstroepen verdreven werden, zoodat de landing volkomen gelukte, brengende ook een paar stukken geschut aan wal; en nu trok hij met ongeveer 500 man en twee veldstukken, stadwaarts. In de nabijheid der stad, en wel aan diens oostzijde, bezetteden zij eenen kleinen berg, van waar men de stad als een panorama voor zich ziet en geheel voor het vijandelijk geschut bloot ligt, waarop de burgers zouden hebben gezegd: » De Franschen zijn al te na!" van waar deze heuvel nog heden de berg *Altena* genoemd wordt (†).

(*) D. IV. Blz. 341.

(†) G. B. BOSCH. D. I. Blz. 270.

De Kapitein-Kommandant der Burgerij (nu Schutterij), een gegrond wantrouwen tegen het weifelend gedrag (waarvan de kwade trouw echter nimmer regtstreeks bewezen werd), van de Gouverneur krijgende, nam dezelve dadelijk gevangen en begon de naderende Franschen nu zoodanig met het geschut der bastions van de stads muren te begroeten, dat de Fransche kommandant weldra begreep, wat er in donker ontdekt was, en dat hij wel de Baas in naam, maar de Burger Kommandant zulks inderdaad was, zoodat zij van den berg *Altena* terug trokken.

Het toenmalige garnizoen van *Curaçao* bestond slechts uit 80 man, hetwelk door den oorlog in het Moederland niet versterkt was geworden; maar de burgerij en de brutale schepelingen, meestal ondernemende smokkelaars en vrijbuiters (*flibustiers*), die met hunne vaartuigen in de haven lagen, achtervolgden hen; de laatsten zoo vaardig en gespierd, als moedig en onverschrokken, joegen de Franschen in allerijl op de vlugt, welke de wijk op hunne schepen namen, komende na gepleegd verraad, met schande beladen over hunne laaghartigheid, zwakheid en snood gedrag op *St. Domingo* terug.

Echter wilde den trotschen LODEWIJK (volgens RAYNAL), » dezen hoon uitwisschen" en de smaad van zijne anders zoo zegenvierende wapenen aangedaan, die de luister zijner met wonderen vervulde regering bezwalken zoude, bloedig wreken, zoodat hij tot dat einde aan den met roem bekende

Minister van Nijverheid en Koloniën, den Heer COLBERT den last gaf, om eene aanzienlijke vloot uit te rusten. Doch de Voorzienigheid, die in vroegere en latere eeuwen, de bedoelingen der magtigste dwingelanden zoo dikwerf paal en perk stelde of geheel verijdelde, en *Nederland* in de hagchelijkste omstandigheden zoo menigmalen hulp en redding schonk, waarvan onder andere voorbeelden de buitengewone lage Eb in het jaar 1672, door welke wij van de Engelschen bevrijd bleven, een onweerlegbaar bewijs opgeleverd heeft; gaf ook nu voor het bange *Curaçao* uitkomst, door den magt van den trotschen veroveraar te fnuiken.

In het begin van het jaar 1678 verlieten 20 oorlogschepen en een aanzienlijk getal kleinere vaartuigen, de haven van *Brest*, welker vloot onder bevel van den Graaf D'ESTRÉES, naar de *West-Indiën* stevende, met last om *Curaçao* te vermeesteren. Deze vlootvoogd, die zich meermalen met onzen onsterfelijken DE RUITER gemeten had, kwam behouden te *St. Domingo*, en overhandigde nu aan den Gouverneur van dat eiland, Monsieur POUANCEY, het Koninklijk bevel om zich met 1200 uitgelezene manschappen bij de vloot te voegen, om die 80 Curaçaosche soldaten toch eens duchtig te kloppen.

Toen POUANCEY, de verbazende kosten van zulk eene Overzeesche onderneming, en de geheelen toestel in verhouding bragt met het plan om *Curaçao* te vermeesteren, zoude hij hebben uitgeroepen: » Mijn Hemel! is deze zoo kostbare uitrusting voor

Curaçao? Dat *nest* verdient zulk eene eer niet! Ik zoude het gemakkelijk met een paar oorlogschepen en 300 man kunnen vermeesteren!"

Dan het Koninklijk bevel was daar, en er was dus niets anders overig, dan deze order te volvoeren. Intusschen had men op *Curaçao* van deze verschrikkelijke magt en derzelver bestemming reeds kennis bekomen, zoodat men daar in den grootsten angst verkeerde, te meer, daar zich verscheidene Koopvaardijschepen van *Martinique*, alwaar D'ESTREÉS en POUANCEY vooraf naar toegestevend waren, bij de vloot gevoegd hadden, om de op *Curaçao* te makene buit weg te voeren.

Omstreeks Paaschen (den 7 Mei) stak men van *Martinique* in zee, en daar men voor den wind en voor den stroom heen zeilde, ging de reis zeer spoedig, tot dat de Almagt riep: *Tot hier toe en niet verder!*

Niet meer dan eene kleine dagreis van *Curaçao* zijnde, stootte zich de geheele vloot op het noorder-rif van de *Aves-klippen*, ondanks de waarschuwingen van zijnen eersten loods DU BREUIL en andere scheepsbevelhebbers, te bersten (*), hebbende DESTRÉES minder stroom gegist en vermeend niet zoo westelijk te zijn, dan zij werkelijk waren, loopende dus te middernacht zorgeloos met volle zeilen op de klippen.

(*) Dit rif strekt zich halvemaansgewijze Zuid- en Noordwaarts uit en is bij dag zigtbaar, door de daarop staande branding.

Van de 20 oorlogsschepen bleven 18 ten prooi der golven, terwijl er niet meer dan twee van de stranding bevrijd bleven; deze bij tijds afgehouden hebbende oorlogschepen, waren de *Bourbon* en de *Drommedaires*, terwijl ook van de andere vaartuigen, slechts twee ontkwamen.

Op *Curaçao* zag men nog hopeloos en neergeslagen het naderend onheil te gemoet. Ieder zeil dat men aan den gezigteinder ontwaarde, verspreidde angst en schrik onder de bedroefde ingezetenen, want aan verdeediging tegen zulk eene magt was niet te denken. Men verbeeldde zich reeds deze ontzettende vloot in de haven te zien, en van alle zijden uit honderden van vuurmonden dood en verdelging te hooren uitbraken; de op buit verhitte soldaten met het onstuimige zeevolk te zien rooven en plunderen; rijkdommen en goederen, de vruchten van langdurige vlijt en spaarzaamheid, in eens te zien wegvoeren en de vlammen uit woningen en pakhuizen te zien opstijgen. Dan, welk eene blijde tijding! op eens was men van het op handen zijnde gevaar gered.

De vlootvoogd D'ESTRÉES had aan de ra van het voorzeilend Admiraalschip eene lantaarn geheschen, en de overige scheeps-kapiteins last gegeven, hem daarop te volgen, die dan bijna allen dáár, waar het Admiraalschip ophield verder te zeilen, in de kaars dezer lantaarn vlogen.

Honderden van menschen zijn hierbij, alsook eene schat van waarde aan goederen van allerlei aard in de golven omgekomen, terwijl anderen door gebrek

en ellende, op deze onbewoonde vogel-klippen den hongerdood stierven.

Volgens het verhaal van den Engelschen reiziger DAMPIER, die kort na dit geval de *Aves* aandeed, zoude een dier schepen geladen zijn geweest met de fijnste wijnen, bestemd voor de opperofficieren der vloot. Ook hiervan zouden vele schepelingen zich bij de algemeene verwarring meester gemaakt hebben en door dronkenschap omgekomen zijn.

Op de klippen zelve vermeerderde de wanorde, vooral door de hulptroepen van *St. Domingo*, bestaande meestal uit zoogenaamde vrijbuiters of Flibustiers, die zich te voren in deze wateren door hunne helden- en gruweldaden zoo berucht als gevreesd gemaakt hadden. Deze sterke en geharde zeeroovers, minder in de *terreur panique* deelende, reddeden zich het eerst en maakten zich naar het regt der sterksten, van levensmiddelen en goederen meester.

D'ESTRÉES en de Gouverneur van *St. Domingo* waren met een der geredde schepen naar *St. Domingo* vertrokken, van waar zij vaartuigen zonden om de geredde schipbreukelingen van de *Aves-klippen* af te halen, welke echter meer dan drie weken wegbleven, zoodat eene menigte Europeanen gestorven waren, anderen leefden van *Boebi's* en andere zeevogels, eijeren enz.

Deze gebeurtenis heeft men zich op *Curaçao* tot het einde der 18de eeuw, door het vieren van eenen jaarlijkschen Dank- en Bededag herinnerd. Ook had men een paar opgevischte metalen stuk-

ken kanon, als een aandenken voor het Gouvernementshuis van *Curaçao* geplaatst, tot dat de Engelschen dezelve in het jaar 1800 wegvoerden; echter viel bij de overhijsching aan boord een stuk geschut in de haven, hetwelk dus voor altoos verloren was.

Nog in hetzelfde jaar volgde de vrede tusschen *Holland* en *Frankrijk*, welke in Augustus 1678, te *Nijmegen* geteekend werd.

§. 5.

1678—1713.

Sedert de vrede van *Nijmegen*, nam de welvaart op *Curaçao* aanmerkelijk toe, en was eene voordeelige kolonie voor het moederland; wordende tevens in eene reeks van jaren, door geene vijandelijke aanval verontrust. Ook bleef zij bij de vredebreuk met *Frankrijk*, in het jaar 1689, waarbij *Suriname* en *St. Eustatius* aangevallen werden, verschoond, zoodat deze eeuw vreedzaam en voorspoedig ten einde liep. Maar de grijze LODEWIJK XIV, die meer zijn' moed en krachten in het veld van *Venus*, dan in dat van *Mars* verloren had, bragt *Curaçao* voor zijnen dood nog eenen gevoeligen slag toe. Op het einde van dezen oorlog, waarbij de onzen hem eens gedwongen hadden, de vrede te smeeken, en wel bijna gelijktijdig toen de Hollanders in het midden van *Frankrijk* gedrongen waren en hem op zijnen troon te *Versailles*, door hunne nadering deden sidderen en beven. Om-

streeks dezen tijd, beraamde hij het plan, om onze West-Indische koloniën te plunderen. Volgens de Notulen, gehouden bij den Raad dezes eilands, in den jare 1713, vergeleken met een maandwerk van datzelfde jaar, genaamd: *de Europesche Mercurius*, luidt het geschiedverhaal aldus:

» De heerschzuchtige en bloeddorstige LODEWIJK XIV, had gedurende zijne lange regering tallooze onheilen in *Europa* gesticht; hij had onregtvaardige oorlogen begonnen die even moorddadig als langdurig waren; door hem waren de oevers van de *Rijn* in eene woestijn veranderd; honderde steden aldaar in de asch gelegd; en talrijke huisgezinnen betreurden het verlies hunner zoonen of ouders en bezittingen; door hem waren meer dan een millioen zijner Protestantsche onderdanen die de beste en vlijtigste der Fransche burgers uitmaakten, uit het land gedreven, terwijl duizenden en tien duizenden hunner geloofsgenooten onder de wreedste martelingen bezweken waren.

Niet tevreden met de rampen die hij over *Europa* had uitgestort, zocht hij ook de *West-Indiën* zijne geeselroede te doen gevoelen; tot dat einde vertrok in de lente van het jaar 1712 uit de haven van *Toulon* een eskader van zes linieschepen en twee fregatten, onder het bevel van zekeren JAQUES DE CASSARD, met bevelen om de koloniën der Nederlanders en derzelver bondgenooten te plunderen of te vernielen. Hunne eerste onderneming was gerigt tegen de Kaap Verdische eilanden, die de Portugezen toebehooren. De hoofdstad van dezelve

St. Jago en haar kasteel werden veroverd, uitgeplunderd en vervolgens verbrand.

In October kwam het eskader te *Suriname* aan, en elf honderd man stapten aan land. De kolonisten in doodsangst om hetzelfde lot te ondergaan als die van *St. Jago*, kochten zich vrij voor 800,000 guldens, zijnde toenmaals voor die kolonie eene verbazende som, offerende hiertoe op, alles wat zij bezaten in geld, goud, zilver en goederen, ook de nabijgelegene volkplantingen *Berbice* en *Essequebo* betaalden zware brandschattingen om hunnen geheelen ondergang voor te komen.

Tegen het einde van het jaar kwam dit eskader te *Martinique* aan en rustte zich aldaar uit tot nieuwe ondernemingen. Zoodra men te *Curaçao* onderrigt was van de aankomst van dit eskader in deze wateren en van de schade die hetzelve de andere Koloniën had aangebragt, twijfelde men niet of men zou weldra ook een bezoek van hetzelve te ontvangen hebben, te meer daar men vernomen had dat hetzelve te *Martinique* een groot getal troepen aan boord had genomen, en dat men aldaar wist dat de kolonie *Curaçao* in een' bloeijenden staat was, en de pakhuizen opgepropt waren met goederen, zoodat er eene goede buit te halen was. Men trachtte daarom het eiland in staat van verdediging te brengen. Den 9den Januarij van het volgende jaar 1713 werd er een beslag gelegd op alle vaartuigen die in de haven lagen: deze maatregel geschiedde eensdeels, opdat de vijand geene inlichting zoude kunnen bekomen we-

gens den toestand der Kolonie, en overigens om meerdere vaartuigen en meerder scheepsvolk ter beschikking te hebben: er lagen wel geene oorlogschepen in de haven, maar daarentegen verscheidene gewapende koopvaardijschepen; ook was ter dier tijd al het scheepsvolk van geweren voorzien.

Den 16den Februarij verscheen het vijandelijke eskader vóór deze haven, bestaande uit vijf oorlogschepen en zeven andere groote vaartuigen. Zij zakten vervolgens naar beneden en kwamen ten anker in de baai van *St. Kruis.* Een persoon die lange jaren op dit eiland had gevaren en met de gesteldheid van hetzelve bekend was, verstrekte hen tot gids en bragt hen daar ten anker. Het was de eigenbaat die de ellendige tot deze lage handelwijze bewoog. Zoodra het Fransche eskader vóór de haven verschenen was, deed de Direkteur of Gouverneur JEREMIAS VAN COLLEN eene oproeping aan alle burgers en ingezetenen, alsmede aan alle verdere magt van manschappen, ten einde in de wapenen te komen en in deze zoo gevaarvolle tijden dit eiland en forteressen ja zelfs met opoffering van goed en bloed te verdedigen. Den volgenden morgen vergaderde de Raad benevens de voornaamste ingezetenen, om in overweging te nemen welke voorzorgen noodzakelijk waren, om de vijanden die met hunne vloot te *St. Kruis* geankerd waren de landing te beletten of hun de aannadering tegen de stad te verhinderen. Men vond goed om iemand te benoemen die over de bur-

gers, vrije lieden en matrozen eene grootere magt zoude kunnen uitoefenen dan tot nog toe de Kommandeur GERRIT VAN UYTRECHT bezeten had, en dezen nieuwen bevelhebber naar beneden te zenden met twee Komissarissen uit den Raad om hem met raad en daad te assisteren. Hierop werd de vaandrig W. KERKRINK benoemd om het opperkommando te aanvaarden; alsmede werden W. DE BY en L. R. HORST tot Kommissarissen aangesteld, wijl men een goeden dunk had van den moed en het beleid dezer personen. — De Kommandant kreeg verders tot versterking nog 36 soldaten uit de forteres en begaf zich met zijne krijgsmagt bestaande uit 36 militairen, burgers, matrozen en vrije lieden op weg naar *St. Kruis*.

Ten einde de Fransche troepen minder af te matten door eenen langen marsch, deed CASSARD den 18den Februarij dezelve in booten overgaan, welke oostelijk oproeiden tot dat zij eene geschikte landingsplaats vonden, alwaar zij aan wal stapten, in eene rooi welke met Manzanille-boomen begroeid en welke naderhand den naam van *Cassards Gat* heeft bekomen.

Het geschut dat over land moeijelijk zou geweest zijn te vervoeren, werd op twee vaartuigen ingescheept, welke oplaveerden om de *St. Michiel of Piscadera baai* binnen te loopen, van waar het gemakkelijker naar de stad kon vervoerd worden.

Niet verre van de landingsplaats ontmoetten de Fransche en Hollandsche divisiën elkander, en raakten weldra handgemeen. Wij vinden nergens

vermeld hoe sterk de beide afdeelingen waren; naar gissing zullen zij elk 5 à 600 man sterk zijn geweest en elkander niet verre in aantal overtroffen hebben, doch de kans was aan de zijde der Franschen: deze hadden geregelde troepen die reeds verscheidene gevechten hadden bijgewoond en die begeerig waren naar buit. Het Hollandsche korps bestond grootendeels uit menschen die voor de eerste maal ten strijde werden gevoerd: ook was de burgerij ter dier tijd niet zoo wel georganiseerd en in den wapenhandel geoefend, als zij was ten tijde des aanvals van de Guadeloupianen, of gelijk zij in den tegenwoordigen tijd is, wanneer een vijand zwaren tegenstand zou ontmoeten, en met gelijke magt in een gevecht niet ligt voordeel op hen zou behalen.

De matrozen der koopvaardijschepen, welke mede waren uitgetrokken, hadden weinig belang in de verdediging van het eiland; het waren vreemdelingen die gereed stonden om te vertrekken, misschien zonder hetzelve ooit terug te zien en men kon dus niet veel van hen verwachten; zij waren ook de eersten die het op een loopen zetten, waarop de Hollanders geslagen en op de vlugt gedreven werden. De Kommandeur welke in allerijl naar *Malpays* (*) trok, vatte aldaar post en verzamelde er zijne verstrooide manschappen.

(*) Eertijds droeg eene groote uitgestrektheid gronds in het westelijke gedeelte dezes eilands, den naam van *Malpays*. In de oude koopbrieven van sommige tuinen,

Zoodra de tijding van de landing der Franschen en de neerlaag der Hollandsche troepen in de stad was ontvangen, verspreidde zich de schrik onder alle ingezetenen. De raad benevens de voornaamste Burgers vergaderden terstond om nadere maatregelen te beramen, ten einde den verderen voortgang van den vijand te stuiten: men kwam overeen om de troepen toe te leggen eene premie van vijftig duizend pesos van achten; indien het hun zoude gelukken den vijand te verdrijven; en daarenboven voor elk individu tot schadeloosstelling van het verlies van arm of been de som van vijf honderd pesos; men hoopte hierdoor de strijders weer aan te moedigen en tevens de lust bij meerder volk en matrozen op te wekken om in dienst te treden; overigens besloot men om in allerijl twee vaartuigen uit te rusten en dezelve met ge-

---

als van *Siberiën*, *Weitje*, *Söea* enz., ziet men dat zij oudtijds tot het grondgebied behoorden dat *Malpays* heette. In de notulen van den raad wordt de schermutseling, die in Februarij 1713 voorviel, aan den opgang van den hollen weg, die over den grooten berg leidt, genaamd: *de bataille van Malpays.*

Deze naam is buiten twijfel afkomstig uit de oude Spaansche tijden. De Spanjaarden noemen een stuk gronds, dat dor en schraal is voor het planten en wei-, doch waar vulkanische zelfstandigheden worden gevonden, *Malpays.* — Misschien was de naamgever dezer streek een Spanjaard, die uit het voorkomen van sommige steensoorten meende te bespeuren, dat de grond aldaar vulkanische zelfstandigheden moest bezitten.

noegzaam volk en andere noodwendigheden te voorzien en het kammando derzelve aan twee kapiteins te geven die zich daartoe vrijwillig hadden aangeboden; deze moesten trachten de twee Fransche vaartuigen welke oplaveerden te veroveren of te vernielen of ten minste te beletten dat zij hare bommen en mortieren in eenige baai aan land zouden brengen, tevens met belofte om het scheepsvolk rijkelijk voor hunnen dienst te beloonen. Na alle deze maatregelen hoopte men weder op het behoud van het land, doch deze hoop was ijdel.

Te *Malpays*, waar de Hollandsche troepen het aanrukken der Franschen nogmaals zochten te stuiten, viel een tweede gevecht voor, dat even zoo ongelukkig uitviel. De Hollandsche troepen verslagen en op de vlugt gedreven, hielden nergens meer stand maar retireerden in wanorde naar de stad, latende den vijand een vrij veld.

Het uitrusten der beide vaartuigen ging ook zeer slecht, meest door de onwilligheid van het zeevolk, zoodat de Franschen voordat de vaartuigen uitzeilden, reeds de baai van *Piscadera* waren binnengeloopen, waar zij hun geschut aan wal bragten. Den 23sten Februarij verscheen de vijand aan den Rooden Weg en rigtten hunne batterijen op, aan de overzijde, omstreeks de Wakao. Nader bij de stad konden zij niet komen, wijl zij dan in het bereik van het geschut van het fort waren, dat vrij konde spelen, wijl er nog geene huizen aan de Otrabanda stonden; daarentegen had het fort aan die zijde geen zwaarder geschut

dan drieponders en kon hen dus niet op grooteren afstand houden. Toen de Hollandsche scheepskapiteins zagen dat de nood aan den man kwam en dat zij gevaar liepen hunne vaartuigen met rijke ladingen te verliezen, verschenen zij allen den 24sten Februarij in den Raad en deden den voorslag om het gansche scheepsvolk bij de Burgerij en Militairen te voegen en zoo gezamenlijk naar de overzijde uit te trekken, alwaar de Franschen met hunne armée en materialen van bommen geposteerd waren, ten einde hen terug te drijven. Dit voorstel werd met eenparigheid van stemmen afgeslagen om reden van de kwade gevolgen die daaruit zouden kunnen ontstaan, wijl men vreesde dat de matrozen hunnen post en korps zouden verlaten en het op een loopen zetten gelijk zij op de beneden posten gedaan hadden, onaangezien hen toen reeds vijftig duizend pesos waren beloofd geworden; en ook wegens de onwilligheid die zij bij het uitrusten der beide vaartuigen hadden doen blijken.

De Franschen welke hunne mortieren in het front van de stad niet verder konden brengen, trachtten dit echter langs een anderen weg te doen ten einde de stad aan meer zijden te beschieten; zij zochten daarom hunne mortieren te vervoeren achter den berg van *Monted*, zijnde zij aldaar bedekt voor het geschut van het fort, en vervolgens dezelve te posteren op de hoogte nabij de klip, waar toenmaals pakhuizen stonden. De Gouverneur welke dit oogmerk vermoedde, gelastte ver-

volgens aan de beide scheepskapiteins, welke het naaste bij het Lagoen lagen om in het *Schottegat* te verhalen en aldaar met hun geschut den vijand het vervoeren der mortieren te verhinderen; dit weigerden beide kapiteins rond uit te doen, waarop de raad hen bedreigde, klagten te doen bij de Staten-Generaal voor hunne hardnekkige weigering om het land zulk eene onontbeerlijke dienst te bewijzen; ook was elke schipper die op de koloniën voer, verpligt om te zweren dat hij de effecten der Kompagnie met lijf en goed zoude verdedigen: op welk dreigement deze beide kapiteins dan eindelijk aannamen om hunne vaartuigen in het *Schottegat* te verhalen, onder konditie dat de gouverneur en raden borg zouden blijven voor de schade die aan hunne schepen en ingeladene goederen zouden kunnen geschieden.

Den 26sten Februarij verscheen aan de overkant der haven een tamboer benevens een persoon met een wit vaandel, welke laatste persoon geblinddoekt in den Raad zijnde gebragt, zich bekend maakte te zijn de ridder LEGONDES, afgezonden door CASSARD en BRANDEVILLE, Kommandanten over de schepen en het krijgsvolk van den Koning van *Frankrijk* en dat het oogmerk zijner komst was om op te eisschen dit eiland met deszelfs forteressen, hebbende de Franschen in geval van weigering hunne batterijen en mortieren gereed om dezelve tot overgave te dwingen. De raad hierover gedelibereerd hebbende besloot met eenparigheid van stemmen hen dezen eisch te ontzeg

gen en dit eiland tot het uiterste te verdedigen; wordende dit besluit schriftelijk aan CASSARD medegedeeld, benevens het afschrift van zekeren brief door een' scheepskapitein uit zee aan den Gouverneur geschreven, welke berigtte dat op den 2den Januarij ll., tusschen *Nederland* en *Frankrijk* een stilstand van wapenen was gesloten, om welke redenen de Raad dus protesteerde voor alle kosten en schade die door een' verderen aanval zou kunnen veroorzaakt worden. Tegen den namiddag bragt M. BELGENS, majoor van de troepen van *Martinique*, het antwoord van BRANDEVILLE terug, 't welk behelsde, dat hij de tijding van het sluiten van den wapenstilstand aan den Vice-admiraal CASSARD te *St. Kruisbaai* had medegedeeld, tevens den voorslag doende, dat de vijandelijkheden van weerskanten zouden ophouden, tot dat het antwoord zal terug gekomen zijn, waarin de Raad ook toestemde. Den 27sten vroeg in den morgen kwam deze Fransche Officier terug, met een' brief van CASSARD, welke berigtte dat er vier vaartuigen met manschappen van *Martinique* waren aangekomen, waardoor hij nu in staat was de stad in forma te belegeren, zoo men naar geene overeenkomst wilde luisteren, waarop de raad antwoordden, dat zij geresolveerd had, het bombardement af te wachten, en alle mogelijke defensie te doen.

Zoodra dit antwoord in de Fransche legerplaats was ontvangen, begonnen zij met zes mortieren op de stad te spelen, werpende dien dag meer dan honderd bommen in dezelve, zij hielden na-

demiddag op en begonnen weder des nachts ten tien uren, welk bombardement voortduurde tot in den morgen van den 28sten Februarij. Het was een der vreesselijkste dagen die de ingezetenen dezer Kolonie immer doorbragten, doch de nacht was nog verschrikkelijker, de bommen die losbarsten, en aller wegen vernieling en dood aanbragten, verspreidden de schrik en de doodsangst onder alle ingezetenen: de stad was opgehoopt van menschen, want alle bewoners van het westelijk gedeelte des eilands hadden in dezelve hunne wijkplaats genomen. Het vlugten der inwoners uit de stad naar *Pietermaai*, hoezeer men dat zocht tegen te gaan, werd weldra algemeen; de schepen die in de haven lagen en van welken men verwacht had dat zij de stad aan die zijde zouden dekken, weken naar het *Schottegat* en lieten de stad aan de waterzijde bloot liggen. — Gelukkiglijk dat in dit eiland de brandstoffen niet ligt ontvlammen en dat er bezwaarlijk brand kan ontstaan, anders ware dien nacht de stad welke zoo opgehoopt was met koopgoederen geheel ten prooije der vlammen geworden.

Nadat het bombardement had opgehouden, verscheen op nieuw aan de overkant een Fransch Officier of Kommissaris, met een brief aan den raad, van welken het volgende de inhoud was: » Dat hoewel de Franschen eene genoegzame magt hadden om de fortres tot overgave te dwingen, zij echter om verdere bloedstorting en ver-

nieling voor te komen, voorsloegen om een stilstand van wapenen aan te gaan, mits de raad voor eene redelijke contributie wilde kontrakteren, zullende zij ingeval van weigering de vijandelijkheden hervatten, welke contributie zij, ingevalle de stilstand van wapenen werkelijk gesloten was, zouden terug geven." — Deze brief was geschreven door M. BRANDEVILLE, Kommandant der Fransche troepen in het kamp aan de Otrabanda. Men dient hierbij in aanmerking te nemen dat indien de Franschen, na het sluiten des wapenstilstands tusschen *Nederland* en *Frankrijk*, *Curaçao* veroverden, zij het toch niet in bezit konden houden en dus liever eene brandschatting eischten: want hoewel zij weigerden gehoor te geven aan zulk een' wapenstilstand, waren zij echter bij zich zelve van de waarheid overtuigd.

Hierop vergaderde de Raad benevens de voornaamste burgers, en na in aamerking genomen te hebben hoe nadeelig de batailles van *St. Kruis* en *Malpays* waren uitgevallen. — Deze zijn de eigen woorden van den Raad: de onwilligheid van het krijgsvolk om eene derde actie bij te wonen, de weerspannigheid van eenige kapiteins der koopvaardijschepen, zijnde echter anderen hiervan uitgezonderd, de ontsteltenis en schrik onder de ingezetenen, het vlugten van mannen, vrouwen en kinderen naar het Steenenpad, veel liever gevaar willende loopen door de vijanden gevangen genomen dan door de bommen verpletterd te worden, niette-

genstaande de daar tegen gegevene orders, waardoor de stad van assistentie ontbloot was in geval van brand, het vlugten van de schepen naar het *Schottegat*, waardoor de vijand met kleine vaartuigen de stad aan de waterkant zonder weerstand konde nemen, verder de zekerheid des wapenstilstands, waardoor men de betaalde kontributie weer terug kon ontvangen (*), daar men integendeel als men de Franschen liet voortgaan met bombarderen, het wonden en dooden van menschen, en de schade aan pakhuizen, opgepropt met koopgoederen, door brand en roof zou voortgeduurd hebben, en eindelijk ofschoon de gansche stad plat ware geschoten, men den vijand dan nog niet uit het land kon verdrijven, en dat men integendeel op het land in de boven en beneden streek de vijand moest laten plunderen, rooven en branden, om welke redenen de raad benevens de voornaamste ingezetenen het best vonden om de Franschen eene redelijke brandschatting toe te staan en hierdoor de ondergang der volkplanting verhoeden. Men deed toen den Franschen kommissaris binnen treden, en bood hem eene som van 50,000 pesos van achten, waarop deze antwoordde dat zijne eisch 300,000 pesos was, en dus niet kon resolveren om de aangebodene som

(*) Hoewel de wapenstilstand werkelijk was gesloten, zoo is toch het geld dezer brandschatting nooit teruggegeven.

aan te nemen, maar verzocht te mogen vertrekken ten einde M. BRANDEVILLE hiervan kennis te geven.

Toen men in den Raad verder delibereerde wat men zoude doen indien de Franschen volhardden om geene gematigde som aan te nemen, raakte de Raad in gevoelens verdeeld: de voornaamste kooplieden en burgers dit vernomen hebbende, traden binnen en vertoogden hoe noodzakelijk het was eene kontributie te betalen, al ware het 100,000 pesos, wijl anders het eiland met een volkomen ondergang bedreigd werd.

Na de terugkomst van den Franschen kommissaris, werd na eenig dingen, op den 3den Maart met hem overeengekomen dat eene som zou betaald worden, groot 115,000 pesos van achten in kontanten, koopgoederen en slaven; en dat men verder de Franschen hiervoor tot gijselaars zou geven de personen J. MARTIN en Z. HASSE, waartegen de Franschen twee andere personen als gijzelaars in handen stelden.

Nu bleef de Raad nog over om deze kontributie te vinden, benevens de onkosten welke ter defensie gemaakt waren, hetwelk gezamelijk eene som van 153,000 pesos uitmaakte. Hiertoe werden zeven personen gekommiteerd (*), ten einde de ingeze-

---

(*) De gecommitteerden uit den Raad waren W. KERKRINK, L. VAN BAMBERG, D. REDOCH, B. TRIBIER, T. BUNDES, P. MOYSERDT, W. MEYER, M. ELLIS, G. LEVY en M. DE CRASTRO.

tenen en hunne effecten te taxeren, opdat ieder naar evenredigheid zijner bezittingen zoude contribueren; ook werden de effecten der kompagnie op het eiland of in vaartuigen geladen hieronder gerekend. Deze taxatie geschiedde dan ook uithoofde om schielijk deze som bij een te hebben en de lastige gasten van den hals te krijgen, in grosse mode; terwijl de gouverneur of directeur bepaalde dat naderhand diegene, welke bevonden werden te veel gekontribueerd te hebben het surplus te worden gerestitueerd, terwijl degene die te weinig hadden gegeven het te kort komende zouden moeten vergoeden. Het is een treurig verschijnsel wanneer er in tijden van nood en gevaar nog menschen gevonden worden, die *ten nadeele* van het algemeen op een klein voordeeltje speculeren, gelijk dan hier ook plaats had.

Den 14den Maart verscheen de gouverneur in den raad, en bragt aldaar de klagten in, dat verscheidene Joodsche kooplieden uit baatzucht hadden aangenomen om voor diverse planters en andere ingezetenen dezes eilands hun aandeel in de kontributie, in koopgoederen te leveren, mits voor die leverantie de planters enz., 10, 15 à 18 percent te laten genieten; en dat hierdoor gestremd werd de leverantie van kontanten en slaven, wel-

---

In den Raad ontmoeten wij nog behalve eenige der bovengemelde personen, D. van Pruysen, J. Ellis; J. Kemp; verders de Fiskaal Halmale en de Secretaris Lamont.

ke bij het gesloten verdrag even zoo zeer als koopgoederen moesten geleverd worden, terwijl de Franschen volstrekt weigerden om sommige soorten van koopgoederen te ontvangen, en op kontanten bleven staan; hierdoor werd het vertrek der Franschen zoovele dagen uitgesteld, terwijl zij het geheele wester distrikt afliepen, voerende het vee en het veldgewas naar hunne schepen, terwijl de slaven dagelijks in groot aantal wegliepen naar de Fransche schepen, en aldaar werden verborgen gehouden; verders dat zoolang de Franschen niet vertrokken waren, het embargo op de vaartuigen niet opgeheven konde worden, waardoor alle vaart gestremd werd; waarop besloten werd om bij een plakkaat deze onwettige handelwijze op bepaalde straffen te verbieden. Verders werd besloten om aan de beide Fransche kommissarissen eene belooning van duizend pesos toe te leggen, ten einde hen aan te moedigen om de kontributie in geld en goederen ten voordeele der ingezetenen te helpen bevorderen; welke gift ook eene gunstige uitwerking had.

Den 21sten Maart was eindelijk de geheele kontributie afbetaald, en kwitantie derzelve werd door den Gouverneur aan de Raad voorgelegd, waarop de wederzijdsche gijzelaars werden uitgeleverd, en den 22sten des avonds vertrokken de Franschen uit de baai van *St. Kruis*, waarop het beslag der vaartuigen in de haven werd opgeheven.

In het jaar 1781 heeft men aan de plaats waar de troepen van CASSARD geland zijn, eene batterij

opgerigt, om als er in lateren tijd eens een andere CASSARD juist in dienzelfden rooi zou willen *landen*, het aan wal stappen van krijgsvolk ondoenlijk te maken. Deze batterij is thans echter geheel vervallen.

§. 6.

1713—1740.

Na het kostbare bezoek van CASSARD, van welken tijd nog eenige paskwillen en satirieke verzen op de verdediging van *Curaçao* aanwezig zijn, nam dit eiland weder in bloei en welvaart toe; geene merkwaardige gebeurtenissen vielen voor en hetzelve bleef eenen geruimen tijd van groote rampen verschoond.

Echter werd hetzelve in het jaar 1738 door rampzalige binnenlandsche twisten en verdeeldheden, tusschen de Curaçaosche burgers ter eener, en de hier aanwezige marine-officieren ter andere zijde, in de grootste onaangenaamheid gewikkeld. Men vindt van deze omstandigheid eene kleine bijdrage in eene der Curaçaosche couranten, zijnde, volgens het daarbij vermelde, uit een oud handschrift overgenomen.

Onder de burgers in dezen twist betrokken, worden opgenoemd: H. STORCK, Kapitein van de Burgerij, deszelfs schoonzoon P. DIEDENHOVEN, de Commissaris J. LULLS; verder, J. SPECHT, N. ELLIS, H. PLIER, J. VERMEULEN, J. STOEL, J. DE GOIJER, F. SEMEREL, C. BERCH en deszelfs beide zonen.

Onder de tegenpartij bevonden zich de Kapitein ter zee E. DE PETERSON, kommanderende 's lands schip van oorlog *de Beschermer*, hier in de haven liggende, benevens de Kapitein S. VERSTEVEREN en de Kommandeur VAN NIMWEGEN.

Het schijnt dat de officieren der marine vermeenden, dat hen van wege de burgers niet de eerbewijzen gedaan werden die hun toekwamen, en dat de burgers van gedachten waren dat deze officieren zich te veel regt aanmatigden en de inboorlingen met minachting behandelden. Daarbij voegde de Gouverneur VAN COLLEN zich, tot groot nadeel der anderen, aan het hoofd der eene partij, waardoor de wanorde vermeerderde en de twistende partijen handgemeen werden. Zoodat van wege de Staten-Generaal de Heer VAN COLLEN, uit zijne betrekking ontslagen werd, en zoo als beweerd wordt, van verdriet en hartzeer overleed, wordende als Gouverneur door den Heer JAN GALES vervangen; dan deze had de onvoorzigtigheid, zich onmiddellijk aan het hoofd der andere partij te stellen, zoodat, in plaats van de gemoederen tot bedaren te brengen en de partijen te bevredigen, het misnoegen in hevigheid toenam.

Bij verschillende gelegenheden dat genoemde zeeofficieren en burgers elkander aantroffen, hadden zij over en weer met elkander bitsche en beleedigende woorden gewisseld: onder anderen voegde de Kommandeur VAN NIMWEGEN aan P. DIEDENHOVEN toe, nadat zij elkander zonder groeten waren voorbijgegaan, met de uitdrukking: » Ver-

doemde buffel! waarom groet gij een fatzoenlijk man niet als gij hem voorbijgaat?" terwijl hij zijne rotting opligtte en dreigde P. DIEDENBOVEN te slaan. Op den 1sten Septenber 1739, toen gemelde personen in de herberg van zekeren ARENTSZ waren, steeg de verbittering tusschen hen zoo hoog, dat zij van woorden tot daden kwamen, zoodat de Kommandeur en de Kommissaris LULLS elkander aanpakten, waarbij LULLS te kort schoot en duchtig geklopt werd. » Zoo" zeide VAN NIMWEGEN, » zal ik u kanailles allen betrekken, en de armen en beenen aan stukken slaan!"

LULLS werd echter door de andere burgers ontzet die den Commandeur aanvielen, hem de pruik van het hoofd trokken en hem op zijne beurt geducht toetakelden. De Kommandeur vlugtte nu terstond naar boord van *de Beschermer* en riep het scheepsvolk tot zijnen bijstand in; dadelijk hierop kwamen de Kapiteins DE PETERSON en VERSTEVEREN met een groot gedeelte van het bootsvolk aan wal, gewapend met dikke stokken, om wraak te nemen over de béleediging, welke den Kommandeur was aangedaan.

Toen de burgers welke in de herberg waren het bootsvolk gewapend zagen aankomen, namen zij de vlugt in het huis van PLIER in de *Heerenstraat* en sloten deuren en vensters toe. — De Kommandeur welke, uithoofde zijner ondergane mishandeling, van woedde ziedde, riep uit tot zijne manschappen; » breekt de deur open en slaat maar alles dood wat in huis is!" De deur werd

ook verbrijzeld, en het bootsvolk drong het huis in en de personen welke binnen waren namen de vlugt naar boven en verdedigden zich met degens op de trappen. Een der burgers, genaamd C. BERCH, welke zich op de gallerij van het aanbelendende huis bevond, had zich van een geweer voorzien, met groffe hagel geladen, en schoot het onder het scheepsvolk af, waardoor kapitein VERSTEVEREN en een paar anderen gekwetst werden, hetwelk oorzaak was dat de verbittering nog hooger steeg, zoodat zonder de tusschenkomst van eene gewapende magt, zeker eenige personen het leven er bij zouden hebben ingeschoten.

De kapitein der burgerij had, zoodra het bootsvolk aan wal was gestapt, alarm doen slaan, waarop de burgers terstond hun geweer hadden gehaald en het bestormde huis te hulp snelden; het scheepsvolk deze overmagt op hen ziende aankomen, nam de vlugt en begaf zich weder aan boord, waardoor gelukkig verdere onheilen werden voorgekomen.

De gebeurtenis is thans door den stroom des tijds te ver van ons afgevoerd, om te kunnen beslissen aan welke partij het meeste gelijk of ongelijk gelegen was; zeker is het met dezen twist gegaan als met vele andere, waarin elk der partijen op zijn regt blijft staan en niets wil toegeven, ja langzamerhand wordt de vijandschap vergroot, tot dat de verbittering ten top stijgt en men zijn pligt over het hoofd ziet, slechts luisterende naar zijne getergde driften; ook hebben hunne Hoogmogenden geene beslissende uitspraak ten voor- of nadeele

van eene der partijen gedaan, want in het groot Plakaatboek vinden wij, dat er ten dien tijde van wege de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden, eene afkondiging gedaan is, waarbij zeer naauwkeurig omschreven worden de eerbewijzen die 's lands oorlogs-vaartuigen te *Curaçao* moeten aangedaan worden, en waarbij alle verschillen tusschen de zeekapiteins en burgers, als vernietigd verklaard, en beschouwd worden als nooit bestaan te hebben.

Omtrent deze gebeurtenissen vindt men eene vrij breedvoerige beschrijving in het werk, getiteld: *Het ontroerd Holland.*

Het gedrag van GALES had dan ook ten gevolge, dat hij in het jaar 1740, door den Heer J. FAESCH, Opperhoofd van het eiland *St. Eustatius*, afgelost werd, wien het gelukte de gemoederen weder tot rust en bedaren te brengen.

Het was ook omtrent het jaar 1740, dat zekere P. DE BOER, als eerste Kommandeur naar *Aruba* gezonden werd, zoodat het schijnt dat men zich vroeger aan dit eiland weinig heeft laten gelegen liggen; bevindende er zich toen slechts één blanke, van *Curaçao* afkomstige, inwoner. DE BOER werd, om zijnen wreeden aard, door de Indianen van *Aruba* vermoord en door den meer menschlievenden DANIEL NIEUKERK opgevolgd.

§. 7.

1740—1784.

In het jaar 1752 had er op *Curaçao*, of wel

eigenlijk op de veeplaats *Hato*, een geduchte opstand onder de Negers plaats, waarvan de heethoofden, of eerste aanleggers, behoorden tot eene familie, welke men hier de stam van *Aminas* noemde, van welke muitelingen dan ook eene menigte ter dood gebragt werden, waardoor de opstand eindigde.

Eene andere ramp gebeurde op dit eiland, door het springen van 's lands fregat van oorlog *Alphen*.

Dit fregat, hetwelk 36 stukken geschut voerde en door VAN DER FELTZ gekommandeerd werd, was den 4den Augustus van het jaar 1778 te *Curaçao* aangekomen en lag tusschen de kleine en groote klip, zijnde de kabel van deszelfs voorsteven aan eene duc d'albe (eene gemetselde steenen cylinder waaraan de vaartuigen vastgemaakt worden), aan wal gebonden; naast hetzelve lag eene Engelsche kaper, en twee scheepslengtens verder het oorlogschip van den Schout bij Nacht VAN BYLAND: nog een weinig verder vijf groote koopvaardijschepen en verscheidene kleinere vaartuigen. — Het was den 15den September 1778, 's morgens omstreeks 8 ure, toen men eene kleine uitbarsting hoorde, die oogenblikkelijk daarop door eene allerverschrikkelijkste slag gevolgd werd, welke alle gebouwen deed schudden. Bij de uitbrasting scheen de gansche haven in lichtlaaije vlam te staan, welke door eene dikke rook en damp vervangen werd, boven welke men de stukken van het schip en van menschelijke ligchamen zag vliegen. Het water in de haven rees tien voeten bo-

ven peil, over de oevers heen en vloeide zelfs binnen de poort van het Fort. De brokken hout en ijzer die door de verbazende kracht van het losbarstend buskruid in de hoogte waren geworpen, stortteden weldra neder ginds en herwaarts op de huizen en in de straten, en de hoofden, armen, beenen en rompen van menschelijke ligchamen die onder de fragmenten van het schip verstrooid lagen, leverden een afgrijsselijk schouwspel op; de bewoners der stad welke de slag hoorden en hunne huizen voelden schudden, vlugtten naar buiten, wijl zij meenden dat hunne woningen zouden instorten.

Het schijnt dat de brand eerst ontstaan is in de kardoezen, welke in de voorkamer werden bewaard, en welker uitbarsting de eerste kleine slag veroorzaakte, waardoor de kruidkamer in brand gestoken werd. De kracht van de uitbarsting had eene oostelijke rigting, en de voortgestuwde ligchamen gingen meestal boogswijze over de huizen aan de klip henen, en vielen op *Scharlo* neder; van hier dat de aanbelendende huizen niet veel beschadigd werden, vallende slechts de boegspriet op de galerij van het naaste huis, die deze galerij deed instorten. De Engelsche kaper, gevoerd door kapitein CARTER, welke het naast aan het fregat lag, zonk terstond; de opgezette zee sloeg met eene vreesselijke kracht tegen de zware schepen aan die naauwelijks op hunne ankers bleven; de ligtere vaartuigen werden van hunne ankers afgeslagen en op de klippen en werven gesmeten,

waar eenige verpletterd werden, terwijl andere zonken; vele der matrozen dezer schepen sprongen in de haven wijl zij meenden dat het kruid hunner eigene schepen losbarstte. Bij dit ongeluk verloren 205 personen van het scheepsvolk hun leven, waaronder de kapitein en de meeste officieren; behalve deze lieden kwamen nog eenige negers en negerinnen om, die aan boord waren of in pontjes in de nabijheid van het fregat. De uitbarsting had plaats op het oogenblik dat al de manschappen tusschendeks waren om te schaffen, welke omstandigheid oorzaak was dat bijna alle lijken die men vond verminkt waren; het lijk van den kok werd gevonden op het dak van een huis aan de overzijde (*otrabande*) met den potlepel in de hand gekneld; van welke gebeurtenis op *Curaçao* nog de zegswijze in zwang is: » Als dat gebeurt zult gij mijn' lepel hebben." — daarmede te kennen gevende hoeveel er niet gebeuren moet en voor hoe ongeloovelijk men iets houdt dat door een ander vooronderesteld wordt. — De kapitein was op dit noodlottige tijdstip in de kajuit en liet zich kappen, wijl hij des avonds te voren den Gouverneur beloofd had om den volgenden morgen bij hem te komen. De kajuit en een gedeelte van het achterschip scheurde zich bij de uitbarsting van het overige gedeelte los en zonk oogenblikkelijk.

De luitenant wiens beurt het geweest was om met de boot naar *Brakke Smit* te gaan om versch water te halen, had daar niet veel zin in, hij verzocht een' adelborst om deze taak voor hem te

vervullen, die dit uit bescheidenheid hoewel met tegenzin aannam; naauwelijks had de boot het schip verlaten of de uitbarsting greep plaats, waardoor die adelborst en eenige mannen die in de boot waren behouden bleven. Behalve dezen de hofmeester en een jongen, die aan wal geweest waren, om provisie te koopen; alsmede de schrijver en een jongen die uit de konstapels poort gesprongen waren en zich aan het roer vastgehouden hadden, is er niemand van de gansche ekwipagie ontkomen. Deze jongen verhaalde dan, dat hij den konstapel-majoor van boven met eene brandende cigaar in de hand naar de kruidkamer had zien gaan, uitroepende: » voor den donder, wij gaan allen in den Hemel ontbijten" (zijnde het toen schaftijd geweest): de jongen liep dadelijk naar achter en riep den schrijver die in de konstapelskamer zat toe, » berg u Secretaris! het schip vliegt op," waarop zij beiden in de haven sprongen. De secretaris zoude naderhand altijd, als een mensch die in eene soes was, gebleven zijn.

Tot bewijs van de kracht der uitbarsting kan dienen dat zelfs eenige stukken en brokken van het schip op eene ver afgelegene woning de *Hel* genoemd, achter den berg van *Altona*, gevonden werden.

De regering droeg terstond de noodige zorg om de stukken der menschelijke ledematen en rompen te laten bijeen brengen en begraven. Twee dagen daarna ontdekte men eerst de lijken van den kapitein, den eersten en tweeden luitenant, welke

boven kwamen drijven en die door het garnizoen met krijgseer ter aarde werden besteld.

J. H. HERING heeft in zijne beschrijving van *Curaçao*, deze ramp zeer breedvoerig, echter meer bespiegelenderwijze dan geschiedkundig beschreven. Het was ook in het jaar 1768 dat het laatste slavenschip hier arriveerde, zijnde dat van AART VAN DE KAMER.

Curaçao bereikte deszelfs hoogsten top van bloei en welvaart in den Amerikaanschen oorlog van 1775 tot 1783, sints welken tijd hetzelve steeds met rampen te worstelen had, en tot dien verarmden staat geraakte, waarin dit noodlottige eiland zich thans bevindt. In den tijd van hare grootste welvaart lag de ruime, veilige haven steeds vol schepen, zijnde toen de verblijf- en toevlugtsplaats van alle vaartuigen die op de kust een' voordeeligen sluikhandel dreven, doordien aan den vasten wal, in welks nabijheid *Curaçao* ligt, geene goede havens gevonden worden. — Niet alleen was zij door hare schoone en belangrijke haven, in welke nimmer stormen, veel minder orkanen heerschen, voor de zeevarenden gezocht, maar ook kooplieden zetteden zich hier gerustelijk neder, daar hunne pakhuizen en magazijnen hier geen gevaar hadden, zoo als op *St. Thomas* en te *Paramaribo* meermalen het geval geweest is, om door de vlammen verteerd te worden. Ook vindt men hier een' gezonden dampkring, zoodat de verschijning van epidemische ziekten hier zeer zeldzaam is. Dit waren dan ook de oorzaken dat *Cu-*

raçao als de stapelplaats der koopwaren in de *West-Indiën* werdt aangemerkt. De Abt Raynal zegt van de kolonie *Curaçao*, in zijne wijsgeerige en staatkundige geschiedenis der *Indiën*:

« *Curaçao* is een groot pakhuis waar de Spanjaarden hun goud, zilver, banille, kakao, cochenille, kina, huiden en muilezels verruilen tegen lijnwaden, zijden stoffen, Indische stoffen, specerijen, kanten, linten, kwikzilver, ijzeren en stalen gereedschappen, enz. Het is de spijskamer van de zuidelijke kust van *St. Domingo*, en de Fransche vaartuigen van dit eiland zoowel als van de eilanden boven wind, zeilen in menigte naar *Curaçao*, wijl zij daar alles in overvloed vinden tot het toerusten hunner schepen; en ingeval van oorlog tusschen *Frankryk* en *Engeland*, gaan bijna alle voortbrengselen van de zuidelijke kust van *St. Domingo* over *Curaçao* naar *Europa*."

Eene andere bron van welvaart voor deze kolonie was dat in de orkaanmaanden, eene menigte vreemde vaartuigen alhier vertimmerd werden, waartoe behalve de veiligheid der haven, ook de goedkoopte der scheepsmaterialen en de geschiktheid der werklieden het hunne toebragten; en men rekende dat hierdoor alsmede door de vertering van het scheepsvolk jaarlijks, het eene jaar door het andere gerekend, een half millioen pesos in omloop werden gebragt.

Ten tijde van den Amerikaanschen oorlog toen RODIER DE LA BRUGIÈRE hier Gouverneur was, was de handel op dit eiland zoo uitgebreid, dat de

pakhuizen de goederen niet bergen konden, zoodat er somtijds eene groote hoeveelheid bruine suiker onder de gaanderijen of in koeralen moest blijven; en ofschoon de vaartuigen welke toenmaals uit het Moederland aankwamen, meer geleken door hunne kolossale grootte naar houthaalders die op de Oostzee varen, dan naar West-Indievaarders, zoo konden deze op dit tijdstip zeldzaam de vereischte hoeveelheid drooge goederen aanvoeren en eene sterke vermindering in de onopgehoopte producten aanbrengen. Zoo gebeurde het in het jaar 1783, dat een konvooi van meer dan 50 vaartuigen tegelijk van hier naar het Moederland uitzeilde.

Dit tijdstip mag wel de goude eeuw voor *Curaçao* genoemd worden en de aardrijksbeschrijvers van dien tijd zeiden met regt: » *Curaçao* is een klein paradijs van aardschen overvloed."

Het was door deze welvaart dat het anders onaanzienlijke eiland thans nog met zoovele groote en schoone huizen pronkt, ja dat er zelfs fraaije woningen zijn gesticht op zeer dorre onvruchtbare plaatsen; doch dit is de eenigste vrucht die het tegenwoordige geslacht inoogst van den bloei hunner voorouders; de meeste Europeanen welke hier behoeftig waren aangekomen, vertrokken van hier nadat zij hun fortuin gemaakt hadden; dit had ook plaats met vele ingezetenen; de rijkdommen bleven dus niet in den boezem der kolonie, maar werden naar *Europa* gevoerd; niet zeldzaam was in dien tijd het voorbeeld dat een eertijds behoef-

tig persoon met fortuin van wel een millioen guldens, naar *Europa* terugkeerde.

Ook zochten de meeste Gouverneurs te dier tijd, zoo als de tegenwoordige Curaçaoanaars zeggen, zich meer bij de Directeurs der West-Indische kompagnie bemind te maken in het overmaken van groote geldsommen, dan in het duurzaam heil der kolonie te behartigen en aan de inwendige verbetering en verfraaijing der kolonie indachtig te zijn. Maar nu gaat het veel beter! Tegenwoordig in dezen verlichte of verligte tijd is men ons voorgeslacht, hetwelk niet eens wist wat zij met al dat geld doen moesten, eene heele boel vooruit. » *Pieter* oom had zijn geld in eenen zwakken linnen geldzak bewaard; zijn zoon kocht vervolgens voor zijn erfdeel eenen ijzeren geldkist, en was toen gerust."

Curaçao had dan voor nu eene halve eeuw geleden, zoo als wij boven reeds zeiden, den hoogsten top van bloei en welvaart bereikt en daalde nu met versnellende schreden tot algemeene verarming terug, waarvan wij ter zijner plaatse de ware oorzaken en de middelen van herstel, nader onderzoeken zullen.

Voor en aleer wij echter deze §. sluiten, moeten wij nog eene gebeurtenis mededeelen, welke met de geschiedenis van dit eiland in het naauwste verband staat, namelijk een zeegevecht voor de haven in het gezigt der stad van *Curaçao*, en dus van duizende aanschouwers, voorgevallen. Een zoo bijzonder, als belangrijk schouwspel.

Den 12den April 1782 was er tusschen de boven eilanden een zeeslag geleverd tusschen de Fransche vloot, onder den Graaf DE GRASSE en die der Engelschen onder den Admiraal RODNEY. De Fransche vloot had acht schepen verloren, waaronder het admiraalschip *la Ville de Paris*, van 110 stukken, dat genomen werd; van het overschot dezer vloot liepen een paar dagen na den slag vier linieschepen te *Curaçao* binnen, namelijk, een van 84, een van 80 en twee van 74 stukken; de drie eerste waren reddeloos geschoten en een groot gedeelte van derzelver ekwipagie was zwaar gekwetst, ook waren er eenige lijken van officieren aan boord, die na het gevecht aan de wonden overleden waren; deze werden gezamenlijk op het Protestantsche kerkho begraven, benevens de aan hunne wonden gestorvene matrozen, de begrafenisplegtigheden werden bijgestaan niet alleen door het scheepsvolk der Fransche schepen, maar ook door die der Hollandsche oorlogschepen en het garnizoen deed de militaire honneurs, bestaande in het vuren van drie salvoos over de graven. De katholijke priesters aan boord der schepen wilden tot de begrafenisplegtigheden nog alle kerkelijke ceremonien voegen, hetwelk echter de Gouverneur niet toestond.

Een der 74 tigers had zich buiten het gevecht gehouden en deszelfs kapitein werd daarom door den krijgsraad in *Frankrijk* infaam gekasseerd. De beschadigde schepen werden aan de werven gebragt en daar met zooveel spoed en bekwaam-

heid gerepareerd, dat zij binnen vier weken tijds weder gereed waren in zee te steken en naar *Brest* te zeilen. De Heer CHATELAIN, welke de kosten der reparatie betaalde, trok hiervoor 60,000 patienjes in wissels op de Fransche kroon, welke behoorlijk betaald geworden zijn.

Ook *Nederland* was toenmaals met *Engeland* in oorlog en de slag van *Doggersbank* had de Britten ontzag ingeboezemd voor de Hollandsche vlag. In de haven van *Curaçao*, lag een Nederlandsch eskader, bestaande uit de *Nassau*, van 64 stukken, kapitein RIETVELD; *Nassau Weilburg*, 56, kapitein KRAS; *Beverwijk*, 56, kapitein BOOT; *de Amphitrite*, 36; *de Zephyr*, 36; *de Arend*, 24; de kotter *de Bark* en de kotter *de Kemphaan*.

Door de overwinning op den Graaf DE GRASSE, waren de Engelschen meester van de wateren der *West-Indiën*, welke hunne fregatten en andere oorlogsvaartuigen doorkruisten. De vaart tusschen *Nederland* en *Curaçao* was daardoor gestremd geworden; een rijk geladen koopvaardijschip, gevoerd door P. MAHLER, werd voor *Carakesbaai* genomen en voorbij de haven gesleept, zonder dat de aldaar liggende oorlogschĕpen eenige poging deden, om den prijs terug te krijgen, tot groote ergernis der ingezetenen. Een gewapende hoeker, genaamd *de Vrouw Machtelijne*, gekommandeerd door C. GEBRMAN, welker reeder de Heer VAN LANKEREN te *Amsterdam* was, ontkwam echter de Engelsche kruissers en arriveerde gelukkig in de maand Mei te *Curaçao*.

Deze hoeker geladen met drooge goederen werd kort hierop bestemd naar de bovenwindsche eilanden, doch de kommandant der zeemagt, kapitein H. RIETVELD, verzocht aan GEERMAN om niet eerder in zee te steken, alvorens de *Kemphaan* gereed was, onder verbindtenis dat zij tot aan de eilanden bij elkander zouden blijven en elkander ingeval van nood den noodigen bijstand verleenen; de hoeker welke eenige manschappen te *Curaçao* had aangeworven, zeilde op den avond van den 15den Junij uit de haven, wijl hij dien nacht niet binnen durfde blijven, vreezende dat de nieuw aangeworvene manschappen door gebruik van sterken drank buitensporigheden zouden begaan; doch bleef vóór de haven bijliggen om de *Kemphaan* af te wachten, welke des anderen daags, zijnde den 16den Junij, des morgens ten negen ure uitliep om zich bij den hoeker te vervoegen. Ten 11 ure werden er van de *Fuik* drie achtereenvolgende schoten gehoord, weldra zag men een schip afkomen, voerende eene witte vlag, hetzelve liep langs den wal heen en passeerde bijna binnen het bereik van het geschut der haven; er werden verscheidene schoten op hetzelve gedaan, zoowel uit het Fort *Amsterdam* als uit het geschut van de *Nassau*.

Dit vaartuig was een Engelsch fregat, genaamd de *Diamant*, kapitein PARKER; hetzelve was van *Jamaika* gezeild en had van eene Deensche bark die van *Curaçao* naar *St. Thomas* zeilde, eenige dagen te voren het vertrek van den hoeker en den kotter vernomen. De *Diamant* zeilde hierop op den

hoeker aan; GEBRMAN die weldra begreep dat het onder eene witte vlag naar hem afhoudende schip, een gemaskerde vijand was, maakte zich welhaast in goede slagorde gereed. Het is waar de krachten waren ongelijk: de *Diamant* was een wel bezeild fregat, hetzelve voerde 40 stukken en had 330 man scheepsvolk, welke bijna allen reeds lang in dienst geweest waren. De hoeker was een plomp gebouwd vaartuig, gearmeerd met 30 stukken van veel ligter kaliber dan die van het fregat, dezelve had 117 koppen, waaronder 30 negers en mulatten van *Curaçao*, pas in dienst geworven, en had ook eene lading in; niettegenstaande deze minderheid, week de hoeker niet, men wilde in het gezigt der haven en der gereed liggende oorlogschepen, digt onder de forten en in tegenwoordigheid der duizenden aanschouwers de Hollandsche vlag geene schande aandoen om voor de Engelschen te wijken; ook meende men dat het eene dwaze onderneming van de Engelschen zijn zoude, om den hoeker voor de haven aan te vallen, want eens in gevecht gewikkeld zijnde, liep men gevaar om door de gereed liggende oorlogschepen aangetast te worden; ook was de *Kemphaan* in de nabijheid, en men verwachtte dat deze ter hulp zou komen. Het fregat had terstond het voordeel van den wind boven den loggen hoeker, gaf denzelven den vollen laag, streek hierop de Fransche vlag en heesch de Engelsche. Het was juist ten half twee uren toen het gevecht begon en hetzelve werd van weerskan-

ten met de grootste woede voortgezet, de Engelschen schoten vreesselijk uit de marsen en met schroot uit de zware stukken, vuurden ook gestadig met klein geweer, en bleven gedurig boven den wind liggen, waardoor de hoeker bestendig in damp en rook gehuld bleef.

Het gansche eiland was intusschen in beweging geraakt, elks verwachting was gespannen wegens den uitslag van het gevecht; ieder zag angstig uit naar het uitloopen van 's lands schepen, doch ongelukkig waren de kapiteins en de meeste officieren aan wal of bevonden zich grootendeels op de plantaadjen tèr hunner uitspanning.

Kapt. BOOT, van de *Beverwijk*, was op *Groot Kwartier*; om 1 uur reed eerst de adjudant VAN DER VEEN voorbij het plaatsje *Lesch den Dorst*, om hem van het gevecht te berigten, en hij was nog de eerste der kapiteins die aan boord kwam; zijn vaartuig lag het achterste, doch toen hij bezig was uit te halen, schoot RIETVELD hem dwars in den weg, roepende hem toe om maar te blijven liggen, daar hij zelve wel in zee zou gaan; doch hoewel RIETVELD voor aan in de haven lag, kon hij niet uitkomen: de kabel brak en de *Nassau* dreef aan lager wal, welke hierop weder naar loefwal moest opgehaald worden, om uit de haven te komen; doch alle ongelukken kwamen nu bij elkander: de paardelijnen, kabeltouwen, alles was verrot, het eene brak voor het andere en vermeerderde de wanorde; het talmen en sukkelen nam toe naar mate het ongeduld der aanschouwers aan-

groeide; het oogenblik van beslissing naderde al meer en meer; kwam er geene schielijke hulp dan moest de hoeker bezwijken, kwam er dadelijk hulp dan moest de *Diamant* zich overgeven, want deze was zoo geteisterd dat zij het niet meer kon ontvlugten en had ook reeds eenige grondschoten bekomen. — GEERMAN bleef telkens in verwachting dat de *Kemphaan*, kapt. J. EYE, hem zou ter hulp komen, om met zijn snelzeilend vaartuig het fregat over en weer met zijne zes ponders eene volle laag toe te zenden, doch kapt. EYE had zijn leven veel te lief en bleef stilletjes buiten het gevecht. Nu ja!

'*t* Is groot en braaf voor Vorst en Vaderland te sneven,
Maar EYE wilde toch voor beide liever leven.

Ondertusschen dreven de beide vijanden langzaam de haven voorbij en al vechtende naar beneden, tot dat men hen uit het gezigt verloor en slechts aan de opstijgende rook hunne plaats erkende. Vele menschen reden te paard naar beneden om de vaartuigen niet uit het oog te verliezen en den uitslag te vernemen. Ondertusschen was ten half vijf ure de hoeker geheel buiten staat om het gevecht voort te zetten, verscheidene stukken geschuts waren ontraponeerd, de rolpaarden in stukken, de vlaggen weg geschoten, de masten op het punt om over boord te vallen, en er waren geen 3 man die niet eenigzins gekwetst waren, en zich in staat bevonden om het gevecht voort te zetten.

Men wendde alle moeite aan om naar den wal te komen en het vaartuig op strand te zetten, doch het was niet meer bestuurbaar; op hulp van de oorlogschepen in de haven was ook niet te wachten, want ten 11 uren was reeds de *Diamant* gezien en nu begon het al tegen den avond te loopen; wanneer kapt. RIETVELD den hoeker had willen ondersteunen, zeide men aan boord, dan had hij dit reeds sedert verscheidene uren kunnen doen; het fregat zond een sloep aan boord en kapt. GEERMAN stapte, benevens zijne eerste luitenant, stuurman, bootsman en vier matrozen, in dezelve, en begaven zich als krijgsgevangen aan boord van het fregat.

In dit gevecht had GEERMAN 7 dooden en 17 zwaar gewonden bekomen, waaronder de tweede luitenant, behalve de ligter gekwetsten; het verlies van PARKER bedroeg 13 dooden, waaronder de eerste luitenant, de schipper en twee luitenants titulair, benevens 27 gekwetsten, waarvan naderhand nog verscheidenen overleden.

Het was mede in dit jaar 1782 dat het Fransche hulpcorps hetwelk onder den Generaal LA FAYETTE in de Vereenigde Staten, de vrijheid der republiek had helpen bevechten, en hetwelk na de roemrijke overwinning op de Engelschen, weder naar *Europa* terug keeren zoude, op *Curaçao* kwam, en wel door de volgende oorzaken.

Dit leger scheepte zich op een getal transportschepen in *Chesapeakebaai* in, welke door de

Fransche oorlogsvloot uit zware linieschepen en fregatten bestaande, gekonvoijeerd werden. Deze vloot vertrok naar Kaap *Français*; doch de Engelschen droegen kennis van derzelver bestemming, en eene zware Engelsche vloot wachtte op de Franschen op de hoogte van de Kaap. De Fransche vloot was op het punt om in den strik te vallen; toen zij nog bij tijds voor het gevaar gewaarschuwd werd, door een klein vaartuig, hetwelk dezelve ontmoette; hierop veranderde de Fransche vloot van koers, verviel aan de noordkant van *Curaçao*, stevende de westpunt om en kwam voor een groot gedeelte deze haven binnen. Een Fransche tachtiger strandde echter des nachts ongelukkiglijk op punta *Hicacos*, dezelve had 1200 zielen aan boord, die waarschijnlijk zouden omgekomen zijn, zoo er niet gelukkig drie Curaçaosche kustvaarders zich in die omstreken bevonden hadden die het scheepsvolk innamen, hetzelve op de Spaansche kust aan land zettede, en de overigen te *Curaçao* opbragten, voor welker redding zij van den Franschen admiraal rijkelijk werden beloond. Er bevonden zich toen tusschen de 8 à 10,000 man Fransche troepen te *Curaçao*, behalve de ekwipagie der oorlogs- en transportschepen; er werden daartoe op de geschiktste plaatsen op de *Otrabanda* en buiten de stad tenten opgeslagen waaronder de troepen bivouakkeerden. De konsumtie van zoo vele duizenden monden was zeer sterk; doch in weerwil van dezelve bleef er overvloed aan levensmiddelen. Uit hoofde van den

grooten bloei des handels in deze kolonie, was men vrij onverschillig of het al of geen goed regenjaar ware; de handel maakte het bestaan uit, en de plantaadjen dienden meestal voor pleiziertuinen; doch ook in die tijden waren de regens overvloediger dan dezelve in latere jaren geweest zijn, zelfs is het toen wel eens gebeurd dat in de maanden Junij en Julij de toppen der hoogste rotsen en bergen nog met lang gras begroeid waren, even als dit thans in December plaats heeft, en dat de menschen zeiden: » thans hebben wij juist zoo veel regen als wij wenschen, wij verlangen nu niet naar meer.'' Deze vruchtbare tijden stelden de planters in de gelegenheid om geheele wagens met vruchten naar de stad te zenden en er talrijke kudden vee ter verkoop heen te drijven, zonder dat er duurte ontstond. De opperofficieren gaven menigvuldige partijen en bals, hetwelk ook veel kontanten in omloop bragt, zoodat de Franschen slechts weinige dagen hier geweest waren of duizende Fransche kroonen cirkuleerden door de kolonie; verder gaven de officieren wissels af op den koning van Frankrijk die allen zeer naauwkeurig betaald werden. Ongeregeldheden die anders wel onder zulk een groot aantal troepen ontstaan, gebeurden er niet; behalve twee Fransche officieren die in een duel werden doodgeschoten. Kort hierop kwam de tijding van het sluiten van den vrede tusschen Frankrijk en Engeland, hetwelk plaats gehad had te Parijs in het jaar 1783, waarop de Fransche oorlogs- en

transportvloot in veiligheid naar Frankrijk terug keerden.

Onder de Fransche troepen welke zich hier bevonden, was ook de hertog *van Tweebruggen*, met zes bataillons Duitschers, drie duizend man uitmakende; deze hertog was toen de vermoedelijke erfgenaam van het keurvorstelijk *Beijeren*, vermits de oude keurvorst kinderloos zijnde, geene nadere erfgenamen had. Na het overlijden van den keurvorst erfde de hertog ook het keurvorstendom, en werd daarop door NAPOLEON tot Koning verheven onder den naam van MAXIMILIAAN. Deze Koning welke uithoofde zijner volksgemeenzaamheid, meer door zijne onderdanen bemind werd, dan eenige andere vorst in *Duitschland*, had toen reeds, jong zijnde, het vertrouwen zijner soldaten gewonnen. Zij noemden hem altijd broeder MAX. Hoewel de Franschen te *Curaçao* aan wal gelegerd waren, bleven echter de Duitschers aan boord hunner vaartuigen, waarschijnlijk wijl men voor desertie vreesde, doch voor de gezondheid der troepen en het genot der frissche lucht deed men hen dagelijks naar een plantaadje marcheren, gelegen boven de stad, en de *Rooi Katootje* genaamd; wanneer de hertog met hen zoude gaan, waren zij zeer te vreden en vertelden elkander vrolijk: » broeder MAX gaat van daag met ons mede."

De jonge hertog was echter zeer verkwistend en verteerde te *Curaçao* in korten tijd misschien zoo veel als zijn hertogdom *Tweebruggen* hem jaarlijks opbragt.

§ 8.

1784—1785.

In het jaar 1784 ontstonden op *Curaçao*, tusschen de voornaamste ingezetenen, die bij de mindere klasse veel aanhang hadden en de leden der regering, groote oneenigheden, waarvan de voorname bron was, dat de Directeur DE VEER en de Raden zich langzamerhand den toom uit de handen hadden laten wringen en op voorstel van zekeren advocaat HESSEN, eene verandering in de manier van procederen hadden ingevoerd. De hier op uitgevaardigde ordonnantie was grootendeels genomen uit die van *Holland* in de steden en ten platten lande van den jare 1580. De Curaçaonaars (zoo als sommigen dit nog als wederregtelijk beschouwen), waren in de verbeelding, dat zij eene privilegie hadden, dat geen burger of ingezeten door de Justitie uit zijn huis vermogt te worden gehaald, op het voorbeeld van de stad *Amsterdam;* doch men ging hier nog veel verder, en men hield staande, dat zelfs zoodanige privilegie moest werken in het criminele, zoodat een delinquant, tegen wien een decreet van apprehensie was verleend, ongestoord in zijn huis of op zijn buitengoed zitten bleef. De door HESSEN bewerkte verandering was voor de procesvoerende ingezetenen veel kostbaarder, en daarentegen voor de practisijns veel voordeeliger. Hierbij deed de pas geslotene vrede de overmatige winsten, waaraan men gedurende den oorlog gewoon was geweest,

eensklaps ophouden, zoodat er eene algemeene ontevredenheid ontstond.

De gisting der gemoederen nam van dag tot dag toe. De ingezetenen presenteerden in het laatst van het jaar 1785 een rekest aan Directeur en Raden (*), om voormelde ordonnantie te vernietigen of in sommige opzigten te altereren, om in materie van schuldvordering en dergelijke liquide pretentiën zijn eigen zaak voor te dragen, dat het salaris der practisijns door een nader reglement mogt worden gemodereert, enz., enz.

De dispositie van Directeur en Raden hier op genomen, in dato 22 December 1785, konde alleen als een paillatief aangemerkt worden.

Op den 3 Januarij 1786, maakten de burgers in eene herberg eene onderhandsche acte van *kwalificatie* op, waarbij 12 personen gecommitteerd werden, om voormelde dispotitie na te gaan en te examineren, enz., en verder om de belangen der ingezetenen, zoo veel mogelijk, voor te staan. Onder deze gecommitteerden waren 5 joden van

---

(*) Zie rapport aan Zijne doorluchtigste Hoogheid den Heere Prince van Oranje en Nassau, etc., etc., etc., overgegeven van wege Hoogtdeszelfs Commissarissen (W. A. J. VAN GROVENSTEIN en W. C. BOEIJ, gedateerd te *'s Hage*, den 11 Februarij 1791) naar de koloniën van den Staat in de *West-Indiën*, betreffende het eiland *Curaçao*. — Beide deze Heeren waren ten gevolge dezer onlusten naar *Curaçao* gezonden, om den staat van zaken nader te onderzoeken en daarvan den Prins van Oranje rapport te doen.

de Portugeesche Israelitische natie, die, hoe strijdig ook met art. 30 van hun *Escamoth*, waarbij hun, op poene van excommunie, wordt verboden, eenige schrifture tegen hunne overheden te teekenen, deze acte ook met hunne handteekening bekrachtigd hadden.

De Directeur en Raden hadden nu de onvergeefelijke onvoorzigtigheid deze 12 afgevaardigden dadelijk in hunne kwaliteit te erkennen. Dan ten einde over deze zaak in geen te breedvoerig geschiedverhaal te treden, hetwelk ons bestek niet toelaat, wil ik alleen zeggen, dat het lid des Raads, HESSEN, de regering afviel en zich openlijk voor de burgerpartij verklaarde. Het bestuur des eilands door toegevendheid hoe langer hoe zwakker wordende, verviel in deze hare ontzenuwing van den eene tot den andere misstap. Intusschen vond de advocaat HESSEN, die bij de menigte als het kwaad te hebben berokkend, zeer gehaat was, het niet raadzaam, langer op *Curaçao* te verblijven, en vertrok met stille spoed, in Junij 1786.

Het twistvuur bleef echter smeulen, zoodat ook de algemeen gehaatten Secretaris STARRENBURG het besluit nam, om van *Curaçao* te vertrekken en naar *Europa* terug te keeren.

Het was zoo erg geworden, dat men de hoofdgelden niet meer invorderen durfde, zoodat men in twaalf jaren tijds, van 1772—1784, inclusief niet meer dan *ƒ* 51.900 verantwoordde, ofschoon op *Curaçao*, volgens opgave van het jaar 1789, alleen 13000 slaven waren, van welke men van

iedere werkbare slaaf, eene halve *pezos*, of een gulden Hollandsch, betalen moest; echter werd er voor dien tijd, even als tegenwoordig (1834), twee gulden kopschatting geheven.

In September van het jaar 1787 barsteden de steeds voortgeduurd hebbende onlusten en de groote ontevredenheid van de ingezetenen over de Fiscaal VAN TEIJLINGEN, met vernieuwde hevigheid los, omtrent welke uitgebreide twisten de Heeren Commissarissen VAN GROVENSTEIN en BOEIJ, de Fiscaal in deszelfs gedragingen in allen deelen gelijk gaven, zeggende: » dat drie hoofden der muitzieke burgers, welke zich de oudsten des volks noemden en buiten hunne jaren niets eerwaardigs hadden, de raadzaal binnen gedrongen waren en geëischt hadden, dat de Fiscaal zoude worden gedemitteerd, daar zij hem, als zijnde tot nadeel van het algemeene welzijn, niet langer in die betrekking wilden erkennen."

Dan de regering bleef bij deze brutale indringing in den raadzaal, en de beschuldiging tegen den Fiscaal zonder aanvoering van eenig bewijs, even weekhartig en koel als zij zich bij de vroegere gebeurtentssen gedragen had. De Fiscaal werd in staat van beschuldiging gesteld, en de misnoegde burgers vergund om getuigen op interrogatoriën te doen hooren. Thans had men ruim veld, en zoo als na de herstelling van den Fiscaal gebleken is, waren zeer vele onderteekenaars daartoe, volgens hunne later gegevene declaratoiren, hetzij door dreigen, hetzij door circum-

stantiën, daartoe gebragt geworden.

Eene andere partij, welke zich voor de Fiscaal in de bres stelde, werd van den Directeur, in de stad terug komende, aangerand, deerlijk geslagenen mishandeld, welke feitelijke aanranding ook, zonder eenig onderzoek, geheel ongestraft bleef.

Een ander hier zijnde advocaat, met name AMALRY, moet, volgens verklaring van gezegde Commissarissen, bij deze onlusten mede eene zeer verderfelijke rol gespeeld hebben, zeggende: » dat die advocaat zijne kunde op eene verregaande wijze had misbruikt, dat hij eerst de zoogenaamde gequalificeerden en hun aanhang had bediend, en *het vuur van tweedragt had helpen aansteken*," enz. — » dat hij mede oorzaak was van de onlusten tusschen de Kerkenraad en den Directeur," — en eindelijk: » dat men hem door eigenhandige brieven konde overtuigen van aan *twee kanten te gelijk als advocaat te hebben gediend*," enz., enz. AMALRY en zijn collega SPENCER (uit hoofde van zijne beleedigende schrifturen), werden dan ook beiden, door Heeren Commissarissen, de balie ontzegd.

Intusschen was de Fiscaal, bij resolutie van den Directeur, dd. 18 October 1787, gesuspendeerd, zeggende in deze resolutie: » daartoe om politieke redenen genoodzaakt te zijn." De betrekking van Fiscaal werd nu vervuld door den Deurwaarder en Geregtsbode, en in plaats van deze, werd een apothekersbediende aangesteld. Deze staat van za-

ken duurde voort tot 15 Julij 1788, wanneer de gesuspendeerde Fiscaal, uit krachte van een mandament van maintenu van H. H. Mogenden, in zijn post hersteld werd.

Echter had den Fiscaal van de zwakke regering, welke met eene kinderachtige vrees bezield was, als ook van de slechte politie, weinig ondersteuning te verwachten, ofschoon er in het fort *Amsterdam* een garnizoen lag, welker bajonetten daartoe overvloedig in staat waren. — Handelen! krachtdadig handelen! om bij het eerste verzet tegen de wettige magt de geheele klub te vuur en te zwaard te verwoesten en te verpletteren, mag oogenschijnlijk barbaarsch en despotiek zijn, echter is het gevolg van *zwakheid bij* de overheid, zoo als uit het bewind van den Directeur DE VEER blijkende was, veel rampzaliger voor het algemeen, dan eene krachtdadige handhaving van wet en orde.

In het jaar 1789 werd de kolonie *Curaçao* en onderhoorigheden door de West-Indische Compagnie overgedragen aan het beheer van H. H. Mogendheden Heeren Staten-Generaal der vereenigde Nederlanden.

§ 9.

1795—1800.

Het revolteren van *St. Domingo* en later van *Venuzuela*, gaf aan den smokkelhandel van *Curaçao* den doodsteek; de Spaansche kust werd door

de omwenteling ontvolkt en verarmd, welk lot reeds vroeger ook *St. Domingo* getroffen had. Daarbij werden de markten door aanvoer uit *Europa* en *Amerika* zoo sterk overvoerd, dat men vele handelsartikelen goedkooper hier, dan in *Europa* zelve, konde koopen. Vervolgens had de revolutie van 1795, toen de Franschen de Nederlanden in bezit namen, het gevolg, dat de Engelschen besloten, om zonder voorafgaande oorlogsverklaring alle Hollandsche vaartuigen te nemen die zich op zee bevonden; eenige rijk geladene koopvaardijschepen van *Curaçao* naar het moederland terug keerende, werden insgelijks genomen, en toen nam de handel met het moederland een einde. Sedert 1795 tot de vrede van *Amiens* in 1802, is er geen enkel vaartuig uit *Holland* op *Curaçao* aangekomen, zelfs was de correspondentie zeer moeijelijk en er waren slechts nog voor een jaar drooge goederen in de pakhuizen, waarmede de zoo verminderde handel nog voortgezet werd, welke vervolgens geheel ophield.

De handel ging daarna meestal naar *St. Thomas* over, en de ondergang van *Curaçao* was de opkomst dier plaats; de groote bevolking die *Curaçao* in bloeijende tijden gevoed had, kon thans niet langer haar bestaan aldaar vinden en een groot getal inboorlingen verspreidde zich over de naburige koloniën; van hier dat eenige straten en wijken in die plaatsen den naam van *Curaçao* ontvangen hebben, bij voorbeeld: de *Curaçaosche-straat* te *St. Thomas;* een dorpje, genaamd *Klein*

Curaçao te *Coro*, en thans ook heeft een wijk van *Puerto Cabello* den naam van *Klein Curaçao* bekomen, zijnde dezelve geheel door inboorlingen van *Curaçao* bewoond.

Ook had het gebeurde op *St. Domingo* eene geduchte invloed op alle negerslaven der naburige eilanden, zoodat mede op *Curaçao* het revolutievuur van ongenoegen overgeplant werd, ten gevolge van welke eene mishandeling genoeg was om het smeulende oproersvuur te doen ontvlammen. En zulks gebeurde dan ook werkelijk op de Plantaadje *de Knip*, in het westelijke gedeelte des eilands, door de slaven dier Plantaadje een gedeelte van hun wekelijks onderhoud te onthouden.

Dit had ten gevolge, dat de slaven op den 17 Augustus 1795 weigerden te werken, waarna zij den volgenden dag de Plantaadje verlieten, en stadwaarts wilden gaan, om zich bij den Gouverneur te beklagen, dan, onder weg de Plantaadje *Santa Crux* aandoende, voegden de negers dier Plantaadje alsmede van andere omliggende tuinen zich bij hun en braken vervolgens het distilleerhuis open; terwijl de rum die zij daar vonden op hunne gemoederen als olie in het vuur werkte. Hier benoemden zij nu onderling tot hun opperhoofd zekeren TOELA (*), eenen dikke groote

(*) In het werk, getiteld: *Reizen in West-Indiën*, enz. door G. B. BOSCH, bladz. 324, verkeerdelijk FOULA genoemd.

neger, en tot officieren zekeren BASTIAAN CARPATA en TOUSSAINT, zoodat de opstand nu tot rijpheid was gekomen; vervolgens zwoeren zij elkander trouw en den dood aan alle blanken, door het drinken van zeker bezweringswater, dat zij *Aqua di jeramento* noemden, zijnde rum met buskruid en aarde vermengd. (De boschnegers in *Suriname* mengen aarde in bloed en wijn.)

De eerste plundering, behalve het stelen van rum en het slagten van vee, begonnen zij op de Plantaadje *Harmanus.*

De eerste zending uit de stad bestond uit 42 manschappen en een Luitenant, alsmede 30 vrijwillige kleurlingen en 12 soldaten; dan deze kleine patrouille door de muitelingen terug geslagen zijnde, stookte het vuur van oproer meer aan dan dat zij tot derzelver blussching werkten, zoodat het schrikbare complot van 2000 weerbare mannen, een geducht aanzien kreeg.

De Roomsch Katholijke Pastoor SCHINK begaf zich naar hunne legerplaats op de Plantaadje *Porto Maria*, als bij de negers in groote achting staande, maar ook deze konde niets op hunne vernieuwde eeden van moord en doodslag uitoefenen; zij lieten hem echter ongemoeid stadwaarts terug keeren.

Dan nu kwam Kapitein VAN WESTERHOLT, met 200 manschappen, als: 93 soldaten uit het garnizoen, 62 mariniers en 45 burgers te paard, op hen aanrukken.

De Kapitein wilde hun echter liever door woor-

den dan door de wapenen tot rede brengen, en reed van slechts een onderofficier vergezeld, hun te gemoet, maar werd door eenige geweerschoten gedwongen terug te keeren. Thans werd dan den aanval op het woonhuis van *Porto Maria* bevolen. Bij de eerste volle laag vielen 9 dood ter aarde, andere werden zwaar gekwetst, waarna de groote hoop de vlugt nam; welke vlugtende verwoedde hoop nu begonnen met Plantaadjen af te branden, regenbakken te vergiftigen, en eenen blanke te vermoorden, zijnde de huisonderwijzer op de Plantaadje *Santa Martha*.

De moord aan dezen ongelukkige gepleegd was verschrikkelijk. Zij bonden hem aan den staart van een paard, en sleepten hem drie uren ver over eenen weg van klippen en doornen; eerst den volgenden dag werd deze bijna onkenbare lijder verder afgemaakt.

De muitelingen versterkten zich vervolgens op eénen berg, slechts een uur van *Santa Maria* af. Hier werden zij zeer spoedig, met behulp van een paar veldstukjes, uit hare stelling gedreven, bij welke aanval een voorname burger, den Heer BRUGMAN, het leven verloor, en eenige soldaten gekwetst werden. Dan ook onder de opstandelingen waren eenige gevallen, terwijl de anderen weder de vlugt namen, en wel naar de *St. Christoffelberg*, zijnde de hoogste berg van het geheele eiland. Hier werden zij omsingeld, ten einde hun door honger of dorst (de putten had men gedempt), uit hunne positie te dwingen, zoodat er ook da-

gelijks deserteurs aankwamen. Eindelijk gebruikte men de deserteurs onder belofte van vergiffenis om tegen hunne kameraden te dienen, welk corps binnen de vier dagen tot 1000 man aanwies. Nu werd er eene algemeene jagt gemaakt en de hoofden werden, met eenige van hunne hardnekkige onderdanen, gevangen genomen. Buiten de twee genoemden, stierf ook (ofschoon niet in het gevecht), den Heer VAN UYTRECHT, door het ongelukkig afgaan van zijn eigen pistool, terwijl men bovendien een aanzienlijk getal gekwetsten had. Echter kwamen er meer dan 100 slaven bij dezen opstand om, 30 waren er in onderscheidene gevechten gesneuveld, 26 werden er bij vonnis van den Raad ter dood gebragt, terwijl er ook op de beneden-posten al dadelijk door den krijgsraad eenige slaven gevonnisd waren, om in het gezigt der muitelingen, eene verschrikkelijke marteldood te sterven.

In 1799 dreigde *Curaçao* een ander onheil. In gezegd jaar werd er op *St. Domingo* het plan beraamd, om ook op het eiland *Jamaica*, hetwelk sedert 1655 aan de Engelschen behoort, eene omwenteling tot stand te brengen, en men besloot om het eiland *Curaçao* tot het middelpunt der werzaamheden te maken. Tot het bereiken van dit oogmerk kwamen de hoofden dezer onderneming, de Adjudant-Generaal DEVAUX en de Kommissaris SASPORTAS, met eenige kaperstroepen en oorlogsbehoeften op *Curaçao*. Men was ten gevolge het Haagsche verdrag van 1795 tusschen de Ba-

taafsche en Fransche republieken, niet alleen verpligt hun deze vaart toe te staan, maar men moest de Franschen zelfs nog hulp en bescherming verleenen. De toenmalige Gouverneur van *Curaçao* was de beroemden J. R. LAUFFER (*), deze nu moest in hun belang overgehaald worden, maar een aanbod van 100,000 dollars was niet toereikende om den edelen man daartoe te bewegen.

Deze mislukking deed de hoofden der zamenspanning besluiten, om zich bij zekeren Franschman, den Heer FIERCE, die reeds eenige jaren op *Curaçao* gewoond had, en tot de regering in betrekking stond, te winnen. Deze liet zich dan ook vinden, en er werd nu dadelijk besloten, de omwenteling eerst op *Curaçao* tot stand te brengen, den Gouverneur gevangen te nemen, eenige personen het hoofd af te houwen, anderen te bannen, alle Noord-Amerikaansche goederen in beslag te nemen, en de joden, bij wien het meeste geld zat, onder schatting te stellen. (†)

Volgens het tractaat tusschen de Bataafsche en Fransche republieken hadden de Fransche kapers de vrije vaart op de haven van *Curaçao* en an-

---

(*) LAUFFER, den 7 November 1752 te *Zofingen* in *Zwitserland* geboren, stierf den 24 December 1833 op deszelfs buiten *Bleijnheim*, aan het Schottegat, en werd hier den volgenden dag, zonder eenige plegtigheid, als een vergeten burger, in den tuin ter aarde besteld.

(†) Zie meer aangehaald werk van G. B. BOSCH, bladz. 336.

dere, waarvan zij nu sedert eenigen tijd niet weinig gebruik gemaakt hadden, zoodat er verscheidene kapers met troepen en oorlogsbehoeften in de haven lagen. De nacht was reeds bepaald, waarop deze het garnizoen des eilands overrompelen en gevangen zouden nemen; dan de Gouverneur ontdekte dit verraad nog juist bij tijds om het te kunnen doen mislukken, nemende DEVEAUX en SASPORTAS in hunne woningen gevangen, welke hij vervolgens met een vaartuig naar *Port au-Prince* op *St. Domingo* overbrengen liet, terwijl ook de medepligtige FIERCE gebannen werd, waarmede deze geheele aanslag ten einde liep.

DEVEAUX werd, ten gevolge van het mislukken dezer onderneming, naar *Frankrijk* opgezonden.

SASPORTAS waagde het onder den dekmantel van koopman te zijn, naar *Jamaica* te gaan, en stond op het punt om met de zamengezworenen het plan der omwenteling tot rijpheid te brengen, dan een enkel toeval verijdelde andermaal zijn boos opzet, en SASPORTAS werd, bij het al te naauwkeurig opnemen der vestingwerken, te *Kingston* op *Jamaica* gepakt en ter dood veroordeeld, gaande, in September 1799, met den uitroep aan het verzamelde volk van: *vive la liberté! vive la republique!* de ladder op.

In Augustus 1799 werd de *Paardebaai* en *Oranjestad* op *Aruba* onder de Kommandeur SPECHT ongemeen tegen een aanval der Engelschen onder den moedigen kapitein EDWARD HAMILTON verdedigd, zoodat deze na verlies van verscheidene ge-

sneuvelden, die in de sloepen met schroot ter neêr geschoten waren, waaronder ook den 1en officier van het fregat, van deze onderneming moest afzien; — doch vier dagen later hernamen zij in de haven van *Porto Cabello* met eene ongehoorde stoutheid het Engelsche fregat *Hermione* — hetwelk zij enterden, toen de Spanjaarden juist bezig waren met het luidruchtig bidden der rozenkrans, — zoodat zij de hun overvallende Engelschen niet hoorden, — welke de kabel kapten en onmiddelijk de haven, ofschoon door het geschut van 60 vuurmonden gedekt, in triomf verlieten.

§ 10.

1800—1804.

Met den aanvang der 19e eeuw, werd er op nieuw, op eene der menschheid vernederende wijze, eenen aanslag tegen *Curaçao* ondernomen. Onder het voorgeven van hulp te behoeven, en met de duurste en met hun *woord van Eer* bekrachtigde verzekering, alleen als vrienden te komen, kwamen hier de Franschen, maar het waren Franschen, en vooral ten hunnen opzichte, had men indachtig moeten zijn aan de spreuk: *fide et diffide.* De volgende daadzaken kunnen, onder honderd anderen ten bewijze strekken, hoe schandelijk zij met hun plegtig gegeven *Eerewoord* den spot dreven.

Het was op den 6e Februarij van het jaar 1800, dat het Fransche Fregat *La Vengeance*, van 54

stukken, voor de haven van *Curaçao* verscheen (*) onder het bevel van den scheepsbevelhebber PITOT. Hetzelve was bij de *Antillische* eilanden slaags geweest met het Noord-Amerikaansche Fregat *the Constellation*, van 44 stukken, welke aanhoudende en bloedige strijd zoo hardnekkig was gevoerd, dat beide schepen zich tot het voortzetten daarvan buiten staat bevonden. Het gemelde Fransche Fregat verkeerde dan ook, bij deszelfs komst voor de *St. Annabaai*, werkelijk in den treurigsten toestand, zoodat men zelfs het deerlijk gehavende schip met sloepen in de haven moest slepen. De kommandant PITOT trachtte vervolgens in de *Willemstad* een verdrag te treffen, voor de reparatie van zijn schip, doch niemand wilde zich noch hiermede, noch met het leveren der scheepsbehoeften belasten, dan tegen contante betaling of voldoende borgtogt van de Fransche regering, hetwelk eene langdurige onderhandeling ten gevolge had.

De grootste zwarigheid bestond in de verzorging van het scheepsvolk, ongeveer 400 personen sterk, waaronder onderscheidene reizigers, zoo als de Generaals PELARDY en LEGRAND, de Scheepskapitein JACQUELIN en anderen. De geheele equipa-

---

(*) De Heer H. ZSCHOKKE, een beroemd Zwitsersch schrijver, heeft deze gebeurtenis breedvoerig beschreven in een Duitsch tijdschrift: *Ueberlieferungen zur geschichte unserer Zeit*, onder den titel van: *Invasion der Franzosen von* Curaçao.

ge moest niet alleen gedurende de herstelling van het schip, dat 6 à 7 maanden tijd vereischte, maar ook voor de terugreis geproviandeert worden, *al*zoo er aan boord voor geene zes weken voorraad was.

Pitot had echter het geluk, met de Fransche agenten van *Guadeloupe*, welke zich te *Curaçao* bevonden, eene overeenkomst te treffen, voor de levering der volstrekte behoeften gedurende eenige maanden; dan de bepaalde tijd verstreken zijnde, weigerden dezen alle verdere levering, en bleven daarin volharden. Hierdoor de nood dringender wordende, vergaderde pitot eene scheepsraad, aan boord van *La Vengeance*, waarin het besluit genomen werd, in deze dringende toestand, zich tot den Gouverneur van het eiland, lauffer, te wenden, en deze om bijstand te verzoeken.

Op den 3den Julij 1800, begaf zich dan ook de geheele scheepsraad, met pitot aan het hoofd, naar het Gouvernementshuis, alwaar zij door den Heer lauffer zeer vriendelijk ontvangen werden. Hij beloofde hen met al zijn vermogen te zullen behulpzaam zijn, gaf zijne genegenheid voor de Fransche republiek te kennen, en deed van dien dag af het scheepsvolk verzorgen, en van de benoodigdheden, tot de reparatie van het schip vereischt, voorzien. Pitot, zich houdende als of hij geheel van dankbaarheid doordrongen was, gaf van deze handelwijze, zoo hij voorwendde, terstond een gunstig verslag aan de Fransche overheden van het eiland *Guadaloupe*. De eigenlijke in-

houd van dit stuk is te *Curaçao* nimmer bekend geworden, doch sommigen twijfelden toen reeds, of hetzelve wel zoo veel schoons bevatte als daarvan wordt opgegeven; althans, het gevolg hiervan was, dat HUGUES, de voornaamste van het *Comité revolutionair* te *Guadaloupe*, ten einde de gelegenheid van het vertoeven te *Curaçao* van het fregat *La Vengeance* waar te nemen, om zich het bezit van dit eiland te verzekeren, met allen spoed vijf gewapende vaartuigen liet uitrusten, waaronder twee brigantijns van 16 stukken. De leiding en uitvoering der overneming, werd door den Franschen agent BRESSEAU zelve op zich genomen, welke dan ook op den 23sten Julij, met het aanbreken van den dag, voor de haven verscheen.

Men stelle zich de verbazing der eilanders voor, vijf gewapende vaartuigen, onder Fransche vlag, de haven te zien naderen, terwijl de wijze van nadering, en de linietroepen, welke men op de schepen konde onderscheiden, geene geringe bezorgdheid verwekten. Intusschen liet de Gouverneur, om zich tegen elke verrassing te verzekeren, eene ketting voor de haven spannen, van het portonschip *Ceres* tot aan de overzijde, en te gelijker tijd alarm slaan, waardoor de schutterij onder de wapens kwam. Deze was echter slecht van wapens en kruid voorzien, dewijl de Gouverneur, hoewel 12000 Pesos tot aankoop van goede geweren bestemd hebbende, dezelve niet had kunnen bekomen, terwijl alle vaartuigen in deze wateren, door vriend en vijand onderschept en van krijgs-

behoeften beroofd werden, zoodat men voor elk pond kruid twee Pezos moest betalen.

Omtrent ten 9 uren des morgens, wilden deze vaartuigen kort achter elkander de haven binnen zeilen, maar werden hierin door de gespannen ketting belemmerd, en genoodzaakt onder het geschut van het fort *Amsterdam* en van het schip *Ceres* te ankeren.

De Gouverneur zond hierop onverwijld deszelfs adjudant om te onderzoeken wie zij waren, en wat de reden hunner komst was, met uitnoodiging tevens aan hem Gouverneur, een' afgevaardigde van de noodige volmagt voorzien, te willen zenden. Bij zijne terugkomst berigtte de adjudant, dat het Fransche bondgenooten, onder bevel van BRESSEAU waren, van *Guadaloupe* komende, om het fregat *La Vengeance* versterking van troepen aan te voeren. Intusschen kwam deze zaak den Gouverneur zeer bedenkelijk voor, te meer toen *hij vernam* dat de bemanning dier vaartuigen wel ongeveer 900 koppen telde, en ongeduldig wordende over het niet verschijnen van de gevraagde afgevaardigde, liet hij den bevelhebber BRESSEAU aanzeggen, dat, indien niet dadelijk iemand van zijnentwege genoegzame opheldering kwam geven, omtrent de reden hunner komst, en hunner bestemming, hij hen als vijand zoude beschouwen, en onmiddelijk hunne vaartuigen in den grond zoude laten boren. Hierop verscheen ijlings een Fransch officier, met eenen brief van BRESSEAU, welks inhoud door LAUFFER van dat gewigt geoordeeld werd, dat hij

den Boodschapper te kennen gaf, daarop niet bepaaldelijk te kunnen antwoorden, maar denzelve alvorens in den Raad des eilands te moeten overleggen.

De koloniale Raad daarop vergaderd zijnde werd denzelve dan ook, door den Gouverneur de gemelde brief voorgelegen. Dezelve behelsde den zonderlingen voorslag van het agentschap te *Guadaloupe*, om de bezetting van het eiland *Curaçao*, tegen alle mogelijke vijandelijken aanval, met Fransche troepen te versterken. Staande de raadsvergadering meldde zich zekeren JOUBERT aan, verlof verzoekende voor den agent BRESSEAU, om de zitding bij te wonen, ten einde zijne zending breedvoeriger te kunnen ontwikkelen.

Dit verzoek toegestaan zijnde, verscheen BRESSEAU, begeleid door den Generaal PELARDY en een talrijk gevolg van officieren, waaronder verscheidene Mulatten van *Guadaloupe*, waarna ook de Generaal JEANNET, mede van gemeld eiland gekomen, binnen trad, vergezeld van een zwerm officieren, meerendeels kleurlingen.

Na de eerste pligtplegingen, gaf BRESSEAU een geschrift van den opperste gezaghebbenden te *Guadaloupe*, aan den Raad over, terwijl PELARDY en JEANNET hunnen wensch te kennen gaven, met den Gouverneur eene vertrouwelijke zamenkomst te hebben, ten einde zich omtrent het voorgevallene in der minne te verstaan.

Om hen ook hierin genoegen te geven, begaf LAUFFER zich met BRESSEAU, PELARDY en JEAN-

NET naar eene andere kamer, en daar verklaarde BRESSEAU nu ronduit: »dat het agentschap van *Guadaloupe* noodig geoordeeld had troepen naar *Curaçao* te zenden, aangezien hetzelve stellig onderrigt was, dat de Engelschen op het eiland *Jamaika*, eene onderneming tegen *Curaçao* uitrusteden; dat bepaald was, dat de Generaal JEANNET het krijgsbevel zoude overnemen, enz." voegende hij er verder naauwkeurig bij, de veranderingen welke men voornemens was, al meer in het bestuur van *Curaçao* te maken.

LAUFFER, dit alles zeer bedaard van den woordrijken BRESSEAU aangehoord hebbende, gaf thans zijne verwondering te kennen, dat men op het afgelegen *Guadaloupe* zoo veel naauwkeuriger narigten van *Jamaika* zoude hebben, als op het meer nabij gelegene *Curaçao*, zocht dit voorgeven twijfelachtig te maken, en voegde er eindelijk bij: » en buitendien heb ik manschappen genoeg, om elke vijandelijke onderneming tegen *Curaçao* weerstand te kunnen bieden; doch evenwel zal de Koloniale raad antwoord geven, op het aanbod van den bijstand, met welke het agentschap van *Guadaloupe* ons vereeren wil."

BRESSEAU scheen eenigermate verlegen, en gevoelde te wel, dat het gehouden gedrag ten aanzien van de uitrusting van het fregat *La Vangeance*, en het terug eisschen van het schip de *Mary* (*) zijne tegenwoordige zending logenstraften,

(*) De *Mary* was een Amerikaansch vaartuig, hetwelk

omtrent welke zaken LAUFFER aanvoerde: » dat, wat het fregat betrof, zich zelve sedert den 3den Julij daarmede te hebben belast, en van de maand Maart af, zich tot borg te hebben gesteld, wegens de materialen en arbeidsloonen aan de scheepstimmerwerven, zoodat alle verdere zorg dienaangaande onnoodig was, en met de zaak van de *Mary*, zich niet verder te kunnen inlaten, als zijnde door eene Proclamatie der Bataafsche regering daarvan volkomen ontslagen."

BRESSEAU geliet zich, van dit alles niets te hebben geweten, en vervolgde in zeer vriendelijke termen: » Nu, Mijnheer de Gouverneur, dat alles zal zich wel schikken, heb slechts de goedheid de ketting voor de haven te doen ontsluiten, en onze vaartuigen in den ingang toe te laten, alzoo die thans eene zeer gevaarlijke ankerplaats hebben, terwijl ook de troepen der divisie noodzakelijk ververschïng behoeven, gevende BRESSEAU en de beide Generaals wijders, hun *woord van Eer* dat aan niemand op *Curaçao* het minste leed zoude worden aangedaan, en dat zoodra het doel hunner zending bereikt was, zij dadelijk naar *Guadaloupe* zouden terug keeren, wijl men toch op *Curaçao* geene versterking begeerde.

Hoezeer zal men zich niet moeten verwonderen,

---

door de kapers van *Guadeloupe* genomen en te *Curaçao* opgebragt zijnde, bij de opeisching door de kapers, door den Gouverneur LAUFFER voor onwettige prijs verklaard werd.

na deze schoonschijnende redenen en plegtige beloften, de gruwelijke ondankbaarheid, en het schandelijk bedrog te ontwaren van Gezaghebbers onder eene met ons bevriende natie. Doch waar golden immer, de heilige regten der menschheid, in staatkundige ontwerpen? Terwijl *Frankrijk* en *Holland* in vrede en bondgenootschap verkeerden, randden deze bevelhebbers, zonder eenige aanleiding, en zonder last van den toenmaligen eersten Consul, *Curaçao* op eene vijandelijke wijze aan, alleen om voor zich zelven een' rijke buit te veroveren. Het doel moest hier de middelen wettigen en billijken.

Door de schoone woorden van BRESSEAU, die buitengemeen wel bespraakt was, daartoe bewogen, liet de Gouverneur zich hunne verzekeringen welgevallen, de ketting weg nemen, de schepen binnen komen, en zoo vele manschappen aan boord der *Vengeance* overbrengen, als tot herstel van het geleden verlies noodig zoude zijn. Doch reeds des avonds van denzelfden dag, ontstonden er moeijelijkheden met den Generaal JEANNET, die zonder voorkennis van den Gouverneur, wachten aan de wal had uitgezet, door welke eenige officieren der Bataafsche Schutterij beschimpt, en anderen zelfs mishandeld waren, waarop de Gouverneur, dezelve deed ontwapenen en in hechtenis nemen.

JEANNET vraagde wegens dit voorval verschooning, beloofde voldoening, en verzocht tevens eene wacht aan de vaste wal te mogen plaatsen,

tot bedwang zijner eigene lieden. Dit werd hem dan ook vergund, maar tevens liet de Gouverneur voorzigtigheidshalve, de wachten der stad door eene kompagnie Schutterij versterken.

De Franschen trachteden evenwel voortdurend, listiglijk een meer vasten voet aan den wal te bekomen, waarom JEANNET, reeds op den derden dag na hunne aankomst, verzocht een gedeelte zijner zieke troepen, ter betere verpleging aan wal te mogen brengen. Zonder zich aan onmenschlijkheid schuldig te maken, konde de Gouverneur dergelijk verzoek niet afslaan, en daarop volgde dan ook de ontscheping van een groot getal krijgslieden, waarvoor aan de *Roode weg* eene legerplaats opgerigt werd.

Intusschen maakte BRESSEAU volstrekt geen haast, met het volvoeren zijner voorgewende zending, terwijl zijne manschappen al meer en meer, eene vertrouwelijke omgang met de inwoners aanknoopten, overal de ontrustende geruchten verspreidende, omtrent het voor *Curaçao* te vreezen lot, indien men de welmeenende voorslagen van hun opperhoofd van de hand wees. De Engelschen zouden, zoo strooiden zij uit, de stad met gloeijende kogels komen beschieten en plat branden, de vestingen slechten, de inwoners zonder genade over de kling jagen, enz, waardoor geene geringe angst en vrees onder de burgerij werd gebragt, en meer dergelijke praatjes, hetgeen echter door den Gouverneur zeer euvel opgenomen werd.

Ter zelfder tijd waren het fregat en de overige

vaartuigen ijverig bezig met allerlei wendingen te maken, waarin zij echter door het Portonschip *Ceres* gevolgd werden; eindelijk, en wel op den 6 Augustus, werd door PETIT aanstalte gemaakt om het fregat voor de stad te halen, doch dit werd hem onmiddelijk door den Gouverneur LAUFFER verboden. PETIT bragt ter verontschuldiging dezer beweging in, dat deszelfs anker niet houden wilde, waarop de Gouverneur hem deed zeggen, voor het waaigat te halen, de gewone legplaats der Hollandsche oorlogschepen en eene beste ankerplaats, terwijl hij hem tot assistentie toevoegde de Havenmeester MARTIN THIJSSEN en de Artillerie Luitenant DUNCAN MUNZO. *Doch thans* antwoordde PETIT hieraan niet te *zullen voldoen*, maar met het schip te willen verhalen, waar *hij* zulks goed vond.

De Gouverneur begon nu al meer en meer te ontwaren, dat men van zijne herbergzaamheid en menschlievenheid een schandelijk misbruik trachtte te maken, en dat de Franschen, ter belooning der zoo belangloos aan hun bewezene diensten, voornemens waren het eiland te overrompelen. Hij begon nu in te zien dat de goede en gulhartige ingezetenen, in stede van vrienden, de arglistigste vijanden in hun midden koesterden en verzorgden, en nu begreep hij dat het tijd, ja hoog tijd was, deze giftige slangen uit te werpen.

Na het hierboven vermelde antwoord van PETIT te hebben bekomen, liet de Gouverneur het Portonschip een weinig van stelling veranderen ten

einde te beter deszelfs batterijen te kunnen doen werken, en liet nu aan PITOT weten: » dat de geringste beweging van het fregat tegen de stad, als eene vijandelijke daad zoude worden aangemerkt, en het sein zoude wezen om hetzelve in den grond te boren." Te gelijker tijd werd de trom geroerd, en de schutterij snelde onder de wapens. Deze krachtige taal had de gewenschte uitwerking. PITOT begaf zich naar den Gouverneur, bragt eenige verontschuldigen in, en toonde zich bereid het eerste bevel op te volgen.

Doch den volgenden dag sloeg BRESSEAU de kolonialen raad eene schriftelijke kapitulatie voor, dewelke, na eenen hevigen uitval wegens de vijandige houding van den Gouverneur, niets minder behelsde, dan de vordering, dat alle vijandelijkheden tegen hen zouden ophouden, de schutterij uiteen gaan, de wachten en posten ingetrokken worden enz., terwijl hij, werd aan zijne eischen niet voldaan, zich genoodzaakt zou vinden, de vijandelijkheden van zijne zijde te doen aanvangen.

Dit Manifest, afgegeven in het nationale gebouw van de Agence Consulaire te *Basseterre* op *Guadaloupe*, gedagteekend den 28 Messidor van het 8 Jaar, (16 Julij 1800) en geteekend door JEANNET, BACO en BRESSEAU, bevatte eene gansche reeks klagten, over de begunstiging welke de Anglo-Amerikanen op *Curaçao* genoten, niettegenstaande zij in openbare oorlog met Frankrijk waren, en de Fransche schepen in de *Antilles* en elders aanvielen; dat men de Amerikaansche krui-

sers vrijen toegang tot de haven vergunde, en toeliet hunne vaartuigen te repareren, terwijl zij dikwijls, de zich aldaar bevindende Franschen beleedigd en mishandeld hadden, dat men van *Curaçao* een groot aantal zoowel Franschen als Bataven gebannen had, onder voorgeven dat het *rustverstoorders* waren, dat op den 8sten Mei 1799 de Fransche vlaggestok in het fort *Amsterdam*, van welke sedert de omwenteling, de nationale Fransche vlag naast de Hollandsche gewapperd had, was omgekapt geworden; dat het bestuur van *Curaçao* geheel eigendunkelijk een besluit genomen had, waarbij eene boete van *f* 1500 vastgesteld werd voor elken kaper, die in den omtrek van drie mijlen, een vaartuig van eene met de Bataafsche republiek bevriende Mogendheid zoude aanvallen, eene aanmatiging die zich het Bataafsche Staats-bewind zelve, niet zoude hebben veroorloofd, en die ten gevolge had gehad, dat een Fransche kaper, die op meer dan 8 mijlen afstands een Amerikaansch vaartuig had genomen, werkelijk tot die boete was veroordeeld, terwijl een andere, die een dergelijk vaartuig tusschen *Bonaire* en *Curaçao* had bemagtigd, mishandeld was geworden; ja dat zelfs de Hervormde Predikant te *Curaçao* (Le ministre de la Secte *Calviniste*) de schaamteloosheid zoo ver gedreven had, van openlijk zijnen haat tegen de Franschen te doen blijken, en op den jaardag van het verongelukken der vloot van den Maarschalk D'ESTRÉES bij de *Aves* God te danken voor de redding van *Cu-*

raçao uit Fransch geweld; dat eindelijk een en ander duidelijk genoeg deed zien, dat op *Curaçao* eene Stadhouderlijke factie bestond, van welke LAUFFER, en den bevelhebber van het Station *Suriname*, den heer BRAAK, de grootste drijfveeren waren, hetgeen alles aan het agentschap te *Guadaloupe* genoegzaam bekend was, en waarom hetzelve dan ook besloten had *Curaçao* onder Fransche bescherming te stellen, en de tot nu toe in beslag gehouden gelden, afkomstig van Fransche prijzen op te eisschen; dat de militairen aan een Fransch Generaal moesten worden over gegeven, doch dat men de eilanders vergunnen zoude in hunne handelsbetrekkingen met de Noord Amerikanen voort te gaan.

Dit stuk, waarin de beschuldigingen, hoewel grootendeels valsch, echter niet geheel en al ongegrond waren, was in de Fransche taal gesteld, en daar de meeste Leden van den Raad die taal niet magtig waren, moest zulks alvorens te kunnen worden overwogen, in het Hollandseh vertaald worden, waarmede een paar dagen verliepen. Dan in dien tijd hadden de zaken eene door BRESSEAU niet te berekene keer genomen. Zijn plan was namelijk geweest, denzelfden dag van de overgifte der voorslag tot kapitulatie eene algemeene aanval op de *Willemstad* en het fort *Amsterdam* te doen, en hij had bereids de daartoe strekkende bevelen, aan den scheeps-kapitein PITOT uitgevaardigd. Deze echter, de vriendschappelijke betrekkingen tusschen *Holland* en *Frankrijk* in-

dachtig, en zich de hem, door de welwillende behandeling van den Gouverneur en der Ingezetenen, opgelegde verpligtingen herinnerende, weigerde aan deze euveldaad deel te nemen, en sloeg de uitvoering dezer bevelen ronduit af. Hij begaf zich in persoon naar den Gouverneur, deed dezen van dit alles vertrouwelijke mededeeling, met overlevering van het oorspronkelijk bevelschrift, en verzocht hem tevens *la Vengeance* ten allesspoedigste van de noodwendigste behoeften te doen voorzien, ten einde hij schielijk zoude kunnen vertrekken, daar hij nu van de toorn en wraakzucht van BRESSEAU alles te vreezen had. De Gouverneur beloofde dit binnen vier à vijf dagen te bewerkstelligen, doch het bleek dat PITOT daarop niet kon wachten. BRESSEAU, door des kapiteins tegenstand en zijne verstandhouding met den Gouverneur in woede gebragt, begaf zich op den 8 Augustus van eene driekleurige sjerp voorzien, met een gevolg van officieren naar het fregat om denzelve in hechtenis te doen nemen. Dan PITOT, van het halfdek dit bezoek ziende naderen, en weinig goeds daarvan verwachtende, deed den schildwacht bij den valreep last geven, niemand te laten overkomen. BRESSEAU, buiten zich zelve door de afwijzing, ontlastte zijne toorn in eene stroom van scheld- en vloekwoorden, en schreeuwde de manschappen op het fregat toe, dat hij den kapitein buiten de wet verklaarde; doch PITOT riep hen toe: » Hoofden eener verraderlijke rooverbende! zoo gij u niet onmiddelijk verwijderd, zal ik op

u doen vuren!" en deed werkelijk eenige manschappen onder het geweer komen, waarop BRESSEAU terugkeerde. PITOT echter voor muiterij vreezende, liet in allerijl het ankertouw kappen, de zeilen aanslaan en het fregat zeewaarts stevenen. Buiten de haven zijnde zond hij een' bode aan den Gouverneur, om denzelve te verzoeken, de Franschen niet vijandig te behandelen, maar hun het benoodigde te verstrekken, om naar *Guadaloupe* terug te keeren, terwijl hij beloofde tot des anderen daags voor de haven te blijven leggen, om de nog loopende rekeningen, en de wissels daarvoor, na te zien en te teekenen: doch den volgenden dag was *la Vengeance*, waarschijnlijk door den sterken stroom mede gevoerd, verdwenen. Eenige achter gebleven reizigers, wier goederen zich aan boord van het fregat bevonden, waren hierdoor in de grootste verlegenheid, en baden den Gouverneur om hen naar het fregat te willen doen overvoeren. Deze had dan ook de goedheid een goëlet ter hunner beschikking te stellen, om het fregat dat 's morgens nog in de rigting van het Z. W. aan den Horizont gezien was, achter na te stevenen, dewelke echter des avonds weder in de haven liep, zonder hetzelve te hebben kunnen opsporen. Later vernam men dat hetzelve tusschen *Curaçao* en *Aruba* om de noord gestoken en vervolgens, in de Mona-passage gekomen, door het Engelsche fregat *la Seine* onder bevel van den kapitein MILNE genomen was. Men leest daaromtrent in *the kingston Chronicle*, November 1816,

(A Sketch of the naval life of the rear admiraal MILNE) dat *la Vengeance* het grootste fregat was, dat *Frankrijk* toenmaals bezat, dat alle zeevaartkundigen eenparig getuigden, dat het gevecht waarbij hetzelve genomen werd, een der wanhopigste, maar tevens met het grootste beleid bestuurde zeegevechten was geweest, en dat het PITOT ofschoon overwonnen alle eer aandeed.

Behalve de Leden van den Raad, had LAUFFER de beide oudste officieren van elke kompagnie der linietroepen en van de schutterij doen oproepen, om deel te nemen, aan de overwegingen, van de nu vertaalde, van BRESSEAU ontvangene voorslagen. Dezelve werden, onder hoog gaande afkeuring der vermetelheid van deze avanturiers, geheel en al verworpen, en BRESSEAU ontving het niet zeer malsche antwoord op zijne onbeschaamde eischen, juist op het oogenblik dat *la Vengeance* de haven verliet. Zich nu van eene zoo krachtige steun beroofd ziende, nam hij een geheel andere toon aan en verzocht vriendelijk hem tot de uitrusting voor de terugreize behulpzaam te willen zijn, en hem eenige vaartuigen te verstrekken, tot het transporteeren zijner troepen. Om deze lastige gasten zoo spoedig doenlijk kwijt te raken, bewilligde men een en ander dadelijk, stond hem een voorschot van 7000 Patienjes (*f* 14000.) toe, die hem door den Gouverneur toegeteld werden, stelde vier vaartuigen ter zijner beschikking, voorzag hem bovendien van alle benoodigdheden voor de reis, en voor meer dan eene maand medicijnen en vivres

voor 900 manschappen. Alles werd ter goeder trouw op schriftelijke verzekering van betaling afgeleverd.

Eindelijk in al hunne behoeften voorzien zijnde, verlangde men hartelijk naar het oogenblik van hun vertrek, te meer daar hun oponthoud te *Curaçao* de handel stremde, door de vrees die zij aan andere vlaggen veroorzaakten.

Intusschen opperde JEANNET al wederom nieuwe zwarigheden, daarin bestaande, dat zij niet wel konden uitzeilen, als vreezende eenige vijandelijke fregatten te ontmoeten, verzoekende in zoodanig geval, de vergunning om in eene der baaijen van het eiland te ankeren, en indien zij werkelijk aangevallen werden te mogen landen. Ofschoon dit verzoek grootelijks wantrouwende, kon de Gouverneur dit aan de troepen eener bevriende Mogendheid moeijelijk weigeren, dewijl men wist dat de Engelschen steeds in deze wateren kruisten. Ook dit werd hun derhalve toegestaan.

Nu zond BRESSEAU zijnen Aide de Camp CHAUDRY bij den Gouverneur, om afscheid te nemen, en voor de hem verleende bijstand te bedanken. JEANNET kwam in persoon zijne hartelijken dank betuigen, voor zoo veel verplichtend hulpbetoon, zeide daarvoor altijd erkentelijk te zullen zijn, en zich slechts eene gelegenheid te wenschen deze zijne opregte dankbaarheid aan den dag te kunnen leggen. De Gouverneur verzocht hem, op afkorting der rekening, 300 a 400 geweren voor de schutterij en een astrolabium voor zich zelven te

willen over zenden, en men nam zeer vriendelijk afscheid.

Op den 3den September werd het anker geligt, en het is opmerkelijk dat nog dien zelfden avond, drie Fransche kapers voor de haven verschenen. Zeer waarschijnlijk droeg BRESSEAU kennis van hunne komst, en was het daarom geweest, dat hij zijne reis zoo lang had vertraagd.

Tegen den avond ankerden alle de vaartuigen, nadat de drie voormelde kapers zich met hen vereenigd hadden, in de *St. Michielsbaai*, en bleven aldaar den volgenden dag liggen, ofschoon zij gunstige wind en gelegenheid hadden, en ofschoon het onze bondgenooten waren, die met *ons* denzelfden vijand te bestrijden hadden, wekte *dit* *op*onthoud nieuwe argwaan, welke al spoedig bleek niet ongegrond te zijn.

Des avonds te acht uren van den 4 September, kreeg de Gouverneur berigt, en wel door eenen eigenhandigen brief van den Generaal JEANNET, dat de Franschen te *St. Michiel* geland waren, voorgevende vijf Engelsche oorlopschepen te hebben bespeurd, waarvan zij, tot bijstand van den Bataafschen officier, de beide daar zijnde forten bezet hadden. Deze voorbeeldelooze trouwloosheid, dit schandelijk misbruik van het ter goeder trouw door hem gegeven verlof, om in geval van nood te landen, bragten den Gouverneur buiten zich zelve; ongehoord was het toch, forten van eenen bevrienden staat, onder wier batterijen slechts weinige dagen vroeger, een Fransche kaper van

Guadeloupe, zich van de vervolging van een Britsch Fregat gered had, op eene zoo willekeurige en bedriegelijke wijze in bezit te nemen, daar de verschijning der Engelsche oorlogschepen een laaghartig verzinsel was, waarover de Fransche soldaten zelve lachten.

Nog in denzelfden nacht trok de Gouverneur, aan het hoofd van 500 man, tot aan de huizen van *Blaauw*, op den weg naar *St. Michiel*, en schreef van daar aan den vaandrig FIKKERT, kommandant der beide forten, met insluiting eener brief aan den Generaal JEANNET, waarin hij verzocht werd zijn volk weder in te schepen, als zijnde hij Gouverneur met een genoegzame magt aanwezig, om de bezetting der bedoelde forten te versterken, en de Fransche vaartuigen, wanneer zij door den vijand mogten worden aangetast, onder zijne bescherming te nemen. Hierop geen antwoord bekomende, vaardigde hij eene tweede brief af, doch nu kwamen zelfs de afgezondenen niet terug, veelmin bekwam men eenig antwoord.

LAUFFER stond nu besluiteloos wat te doen. Hij berekende de sterkte der Franschen, met de manschap der drie laatst gekomene op 1200 man; (later bleek het dat hun getal 1500 bedroeg); daarbij waren zij in het bezit der beide forten, waarvan het eene op eene ontoegankelijke hoogte gelegen was, en de geheele omliggende streek beheerschte, terwijl ook de wegen en toegangen,

naar *St. Michiel* en derzelver hoogten, met zwaar geschut bezet waren.

De Gouverneur trok dan naar de stad terug, en hier vernam hij dat twee van de grootste kapers tusschen *Bonaire* en *Curaçao* kruisten, om alle toevoer naar het eiland af te snijden, en dat de landingtroepen, na zijnen terugtogt, de Plantaadjen van *Blaauw* en *Malpais* ingenomen, geplundert en het vee aan boord hunner schepen gebragt hadden, terwijl hunne stroopbende, den volgenden dag tot *Hato* en *Mehuma*, slechts drie uren van de *Willemstad* verwijderd, doordrongen. Daarbij beloofden de negersoldaten, aan de slaven van *Curaçao*, vrijheid, gelijkheid en broederschap, indien zij wilden helpen, om de *Plantaadjen* van hunne meesters te plunderen, hetwelk dan ook ten gevolge had, dat eene menigte slaven zich naar de Franschen begaven, waardoor men te *Curaçao* in de grootste angst geraakte, niet zonder rede eene vernieuwing der gruweldaden van *St. Domingo* te gemoet ziende, vooral toen de slaven en het gemeen oproerkreten aanhieven, roepende: » weg met de bestrijders van de volksregten! weg met de oranjegezinden!"

De Gouverneur plaatste nu eene wacht van 150 man, aan de *Roode weg*, bij het huis van wijlen den vroeger genoemden Gouverneur DE VEER, welke post later, op het vernemen dat de rebelleerende negers reeds tot aan de Plantaadje *Habaai* (nu *Welgelegen*) genaderd waren, met nog 200

man versterkt werd. Des morgens van den 7e September kwam BRESSEAU, aan het hoofd zijner troepen, voor *Otrabanda* (overzijde der *Willemstad*) en verjoeg de aan den *Rooden weg* geplaatsten post. Op het gerucht hiervan steeg de Gouverneur terstond te paard, en reed onmiddelijk derwaarts; doch op *Wakau* komende, werd hem zulks bevestigd door een hem te gemoet rennende ruiter J. BARNIER genaamd, terwijl alle pogingen ter herzameling der verdrevene manschappen vruchteloos waren. De Franschen rukten intusschen al vurende voorwaarts, waardoor een soldaat, naast den Gouverneur doodgeschoten en een schutter zwaar gewond werd.

De voorstad *Otrabanda* niet meer te redden zijnde, retireerde men over de haven in de *Willemstad*. De Franschen trokken nu om het *Schottegat* en verspreiden zich over het oostelijke gedeelte des eilands, van waar zij met behulp der slaven, het grootste gedeelte van het vee en wat hun verder aanstond wegvoerden, terwijl BRESSEAU overal proclamatiën uitvaardigde.

Des Gouverneurs toestand begon nu werkelijk hagchelijk te worden. Zoo te land als ter zee, door een veel sterker en meer geoefende vijand ingesloten, namen de inwendige verdeeldheden, door de schoone woorden van BRESSEAU aangevuurd, hand over hand toe; de magazijnen waren, door de verstrekkingen aan het Fregat *La Vengeance*, genoegzaam ledig, (men had slechts voor acht dagen brood); het grootste gedeelte der

waterputten bevond zich in de magt der Franschen, terwijl het in achttien maanden niet geregend had, en het buitengewoone drooge weder, het gras en de planten op het veld verzengde; daarbij had men slechts weinig geweren, en van dezen bevonden er zich niet meer dan 60 in eenen bruikbaren staat. Het vee was weggevoerd of door gebrek aan voedsel en drinkbaar water omgekomen, en de slaven, meestal weggeloopen, ademden moord en plundering. *Curaçao* dus van alles uitgeput en geplunderd, en hare haven geblokkeerd, bevond zich in eene kommervollen en benarden toestand, en de goede gezindheid der ingezetenen nam sterk af; de schutters waren alras vermoeid en afgemat, terwijl de vijanden, het zware werk door de overgelopene slaven doende verrigten, frisch en krachtvol waren, waarbij de hoop op buit hen steeds op nieuw bemoedigde. Doch de Gouverneur, hoezeer ook van alle kanten benaauwd, had besloten liever alles te wagen, dan het eiland aan dergelijke verraders en struikrovers over te geven.

Vier dagen waren er aldus, onder wederkeerige vijandelijkheden en schermutselingen verloopen, toen men op den 9 September, tegen zonsondergang, van het fort *Amsterdam* een, zoo men meende, Amerikaansch fregat ontdekte, waarvoor de beide aan de oostpunt kruisende kapers, de wijk naar de *St. Michielsbaai* namen. Een weinig daarna zag men nog eene Amerikaansche vlag, van een ander driemastschip waaijen. De Heer

PHILIPS, consul der vereenigde staten te *Curaçao*, zond dadelijk een vaartuig naar het oorlogsfregat af, om namens den Gouverneur, bijstand te vragen.

Den daarop volgende morgen vernam men, dat het eerste een Engelsch en geen Amerikaansch schip was, en wel het Fregat *Nereide* van 44 stukken, onder bevel van den kapitein FREDERIC WATKINS, terwijl het tweede een door de Engelschen genomen Amerikaansch koopvaardijschip was, geladen met krijgsbehoeften, bestaande uit 3500 geweren, 30,000 ponden buskruid, balken, affuiten, enz., hetwelk men later vermoedde voor BRESSEAU bestemd te zijn geweest, om de negers van *Curaçao* te wapenen.

De kapitein WATKINS gaf ten antwoord, dat hoezeer *Engeland* in openbare oorlog met de Bataafsche republiek was, hij echter daarin geene reden zag, den Gouverneur niet alle de in zijne magt staande hulp te bieden, om hem van eene bende verraders en roovers te verlossen. De Gouverneur deed hierop den raad bijeenkomen, en legde de van WATKINS ontvangene brief over.

De Raad over zulk een zonderlingen toestand van zaken zoo gevoelig als verwonderd, stond een tijd lang besluiteloos. Hier de Franschen, onze bondgenooten, het land afstroopende, en de stad en forten beschietende, dáár de Engelschen, onze verklaarde vijanden, hulp en redding uit deze netelige toestand aanbiedende! Twijfelachtig was hier de vraag, wat regt en pligt gebood. Doch

het vooruitzigt, wanneer men zich aan een hoop kapergasten, en opgeruide negers prijs gaf, was al te afschuwelijk om daarbij te blijven stilstaan. En wat had men van BRESSEAU te verwachten, die, met het Fregat, de kolonie reeds meer dan 100,000 Patienjes gekost had, en hulp en dank, met roof en vervolging beloonde? De Gouverneur werd dus gemagtigd, met WATKINS te onderhandelen, en te onderzoeken op welke voorwaarden hij gezind was, de aangebodene hulp te verleenen.

WATKINS bedong hierop, dat de kolonie zich onder Britsche bescherming zoude begeven; en wel onder dezelfde punten van kapitulatie als *Suriname* met SEYMOUR (of SYMOUR) en TRIGGE, op den 17 Augustus 1799 was overeengekomen, (*) dat is, dat zij hare administratie zouden blijven behouden, en alleen Engelsche bezetting innemen. Deze voorslag werd aan den voltallig vergaderde raad en alle officieren bekend gemaakt, en door dezelven aangenomen, ten gevolge van welk besluit de kapitulatie op den 13 September 1800 door den Gouverneur LAUFFER onderteekend werd, ofschoon de overgaaf zelve eerst vijf weken later, en toen er meerder Engelsche schepen waren, geschiedde. Het Engelsche Fregat dwong intusschen al dadelijk BRESSEAU tot opheffing der blokkade, en leverde ammunitie benevens 50 goede geweren, ten behoeve der schutterij.

(*) Zie: *de Landbouw in de Kolonie Suriname*, D. I. bladz. 56.

De Franschen waren, met de weggeloopene negers, ijverig bezig kanonnen te plaatsen, op den berg *Altona*, op de *Rooden weg* en aan de helling van *Piscadera*, alwaar zij eene schans opgeworpen hadden. Van deze schans, die met drie achttienponders gewapend was, beschoten zij de stad reeds sedert eenige dagen, in welken tijd BRESSEAU eene proclamatie aan den Kolonialen Raad zond van den navolgende inhoud:

In naam der verbondene Fransche en Bataafsche Republieken.

Een der konsularische agenten van de bovenwindsche eilanden, in eene zending naar *Curaçao* heeft in overweging genomen en besloten:

Art. 1. De kolonie *Curaçao* is ingevolge het besluit van het Agentschap van den 28 Messidor dezes jaars, en door de daadzaak eener openlijke aanval tegen de Fransche divisie van heden af, onder de bescherming der Fransche regering gesteld.

Art. 2. De Gouverneur LAUFFER, veroorzaker van deze aanval, en hoofd der factie van de oranje-gezinden, wordt benevens zijne medeschuldigen en aanhangers, voor vijanden der Fransche en Bataafsche republieken verklaard, en voor de gevolgen verantwoordelijk gesteld.

Art. 3. In naam der beide verbondene republieken zijn de forten, schansen, en alle posten, door gemeld factie-hoofd bezet, in staat van beleg verklaard.

Art. 4. In deze in staat van beleg verklaring is eene algemeene oproeping aan alle Franschen, die zich in deze kolonie bevinden, begrepen, om zich onder het bevel van de Fransche Generaals, in het Hoofdkwartier, genaamd het landhuis van DE VEER te begeven, en van dit oogenblik af aan, zullen hunne personen en eigendommen onder de bescherming en het toeverzigt der Fransche republiek staan. Deze bescherming en zekerheid wordt tevens aan alle Bataafsche burgers toegezegd, welke de bezette posten verlaten, en rustig naar hunne woningen terug keeren.

Art. 5. Ieder Franschman, hetzij sedert 1789 genaturaliseerd of niet, welke zich bij de bekendmaking dezes, werkelijk in dienst bij de *Schutterij*, of in eenige andere post van den Gouverneur LAUFFER bevindt, is gehouden daarvoor terstond te bedanken.

Art. 6. Wanneer in de forten, schansen en overige posten, door de troepen der Fransche republiek aangetast wordende Franschen aangetroffen worden, zullen zij als gebannenen en medeschuldigen der oranje gezinden aangezien, en als zoodanig door dewetten veroordeeld en gestraft worden.

Art. 7. Ieder lid der Schutterij, welke niet na drie woordelijke afvorderingen, de wapenen aflegt, wordt daardoor als vijand der Bataafsche republiek beschouwd, en zal gestraft worden naar de wetten van zijn land.

Art. 8. De bevelhebbers der linietroepen, die na eene dergelijke afvordering, weigeren zullen de

wapenen neder te leggen, of wel het sein zullen geven om op de Fransche troepen te vuren, zullen als medepligtigen der Oranje partij beschouwd en behandeld worden; terwijl integendeel zij die het bloedvergieten zullen verhinderen, hunnen rang behouden, ja zelfs in rang bevorderd zullen worden, naarmate van het door hun gehouden gedrag.

Art. 9. Een ieder die betrapt wordt, uit de vensters, naar de Fransche republikeinen of een ander burger de nationale kokarde dragende, te schieten, zal zonder genade gefusileerd worden.

Art. 10. Aan elk en een iegelijk wordt ernstig verboden, in de gebouwen en Magazijnen der stad in te breken, te plunderen, of de huizen in brand te steken. Wie daarbij aangetroffen wordt, zal onmiddelijk met den kogel gestraft worden.

Art. 11. Mits deze worden onder de bescherming der Fransche en Bataafsche edelmoedigheid (loyauté) geplaatst, de vrouwen, kinderen, grijsaards en kranken, van welke natie zij ook mogen zijn, hunne personen zullen heiliglijk (religieusement) in acht genomen worden.

De burger JOUBERT wordt gelast deze Proclamatie, waar zulks dienstig kan zijn, te doen afkondigen en aanplakken.

Aldus gedaan in het Hoofdkwartier te *St. Michiel*, den 18den Fructidor, het achtste jaar der Fransche eene en ondeelbare republiek (5 September. 1800.

Was geteekend: BRESSEAU.

Door den Gedelegeerden JOUBERT.

De Koloniale Raad, zoowel als de Gouverneur achtten het beneden zich, den regt en wet verkrachtende BRESSEAU, hierop eenig antwoord te geven, en deze bleef dus aanhoudend de stad beschieten. Doch de door zijn geschut veroorzaakte schade was onbeduidend, in vergelijking van den angst voor den dreigenden hongersnood, daar er naauwelijks nog voor drie dagen brood was. Doch gelukkig daagde er uitkomst. Nadat de *Nereide* de kapers gedwongen had de blokkade op te heffen, was de algemeene hoop gevestigd, op de aankomst van Amerikaansche schepen, en tot groote blijdschap werd men daarin niet teleur gesteld. Op den 11den en 12den September, liepen drie Amerikaansche vaartuigen, met meel en andere levensbehoeften geladen, de haven binnen, terwijl twee anderen, met dergelijke ladingen te *Caraccasbaai*, nabij de Oostpunt aankwamen. Daarbij begon het, des avonds van den 13den September, te regenen, waardoor men ook weder drinkbaar water bekwam.

BRESSEAU, dit alles vernemende, waagde nog eene uiterste poging, om zijnen laaghartigen aanval, niet met eene even schandelijke uitkomst bekroond te zien. Hij trok met zijne bende om het *Schottegat* en posteerde zich, door de duisternis begunstigd, te *Pietermaai* aan de oostzijde der stad, doch de Gouverneur deed hem, door de nu weder bemoedigde soldaten en schutters, van eene aan de zijde van *Charloo* opgeslagene batterij zoo

wel ontvangen, dat zij weldra naar hunne oude stelling terug trokken.

Op den 20 September verschenen twee Amerikaansche korvetten, de *Marymak* en de *Patapsco*, waarvan de eerste dadelijk de haven binnen liep, en den Gouverneur 50 geweren leverde, onder belofte van verderen bijstand. Zoo zeer deze onverwachte hulp, eene groote vreugde in de stad verwekte, zoo zeer bragt dezelve eene algemeene schrik onder de belegeraars. Zij wanhoopten hunne vaartuigen te bereiken, alvorens dezelven door de korvetten zouden aangetast, ja welligt genomen zijn. In allerijl vluchtten zij naar de *St. Michielsbaai*, en zoodanig waren zij door angst verbijsterd, dat de laatsten, op de eerst aangekomenen begonnen te vuren, vreezende door hun embarkement de gelegenheid tot ontvlugten te verliezen. Het grootste gedeelte scheepte zich, in den nacht van 23 op 24 September, op 13 vaartuigen in, terwijl een ander gedeelte door BRESSEAU op de buiten posten was achter gelaten. Van dezen trachtten sommigen in kano's naar *Coro* te ontvluchten, maar werden een prooi der golven, terwijl de overigen zich krijgsgevangen gaven. Aldus liep deze schandelijke en tegen alle beginsels van eer en regt aandruisschende aanslag ten einde.

Den 12den October kwam het Britsche fregat *Miliage*, vergezeld van de Corvetten *Nimrot* en *la Legére* voor *Curaçao*, dewelke 80 Mariniers, met hunne officieren aanbragten; kort daarna lie-

pen ook de fregatten *Decade*, *Diana*, en *Crescent* binnen, en op den 17den der zelfde maand geschiedde de plegtige overgaaf van het eiland, volgens de met kapitein WATKINS geslotene overeenkomst. De Bataafsche vlag werd nu afgenomen en de Britsche geheschen. Weinige dagen later kwam ook de Vice Admiraal Lord HUGO SEYMOUR met het fregat *Amphion*, en nu werd het Engelsche garnizoen voltallig gemaakt, en tot de sterkte van ongeveer 150 manschappen gebragt.

De Bataafsche regering in het Moederland bekwam op den 6den October 1800, door een' particuliere brief, de eerste tijding van het landen der Franschen, en van hun vermoedelijk voornemen om *Curaçao* te bemagtigen. Terstond deed men den Vice Admiraal DE WINTER, die de belangen der Bataafsche republiek te *Parijs* waarnam, daarvan kennis dragen, met last bij het Fransche Gouvernement, het schandelijke dezer aanslag nadrukkelijk te betogen, waaraan door DE WINTER krachtdadig werd voldaan.

Uit het officiele antwoord van den Minister van Buitenlandsche zaken CH. MAUR. TALLEIJRAND bleek ten volle hoe weinig de Fransche regering van deze onderneming van BRESSEAU was onderrigt geweest. » Eerst op den 19den dezer maand," dus schreef hij den 26sten Vendimiaire, 9 Jaar, (18 October 1800, » bekwam ik het berigt van dezen zonderlingen aanval; zelfs voegde men er bij dat de Fransche Agenten het eiland bemagtigd hadden.

Daar ik evenwel zwarigheid vond, die geruchten te gelooven, schreef ik aan den burger SEMONVILLE den brief, waarvan hiernevens het afschrift gaat, en welkers inhoud uwe Regering geen twijfel zal overlaten, omtrent het belang dat het Fransche bestuur in deze zaak, waarvan zij al het gewigt gevoelt, stelt."

» Wanneer ook, door den manhaftigen tegenstand van den Bataafschen Gouverneur de misdadige aanslag zonder vrucht is gebleven, is dezelve daarom niet minder af te keuren, en ik zelf zal van den eersten Consul, het strengste onderzoek omtrent dit voorval en de straf der schuldigen eisschen."

Ondanks deze verzekering, bleef het gewenschte onderzoek, ten gevolge van den oorlog, langen tijd uitgesteld, terwijl de Engelschen intusschen in het geruste bezit van *Curaçao* bleven, zonder eenigzins zich de administratie des eilands aan te trekken. Deze bleef den Gouverneur LAUFFER opgedragen, die Civiele Chef en Kommandant der schutterij bleef, tot na de vrede van *Amiens* in 1802, waarbij de Engelschen *Curaçao* weder aan ons afstonden, hetgeen echter eerst in het begin van het jaar 1803 weder werd overgegeven. Als toen begaf zich LAUFFER naar Europa ter zijner regtvaardiging, en werd hij in *'s Hage* voor eene krijgsraad, uit hooge ambtenaren en regtsgeleerden zamengesteld gebragt, zijnde de heeren VITTRINGA, President, VAN RADERS, VAN RECHTEREN, MOORREES, VAN WOENSEL, LEWE COSTÉRUS, VAN SANDICK, DROOGHOORN, BIJLL en PIJMAN. Bij sententie van 12 November 1806, verklaarde deze

krijgsraad LAUFFER eervol ontslagen van de t
hem ingebragte beschuldigingen en aanklag
hetwelk door een staatsbesluit van den Raadp
onaris SCHIMMELPENNINCK, van den 15 Novemb
zonder resumptie werd bekrachtigd, en denzelf
dag plegtiglijk uitgesproken.

Intusschen was gedurende het afwezen
LAUFFER reeds een ander Gouverneur voor *Cura*
benoemd. Men bood hem dus een pensioen a
doch dit werd door hem afgeslagen, wijl hij r
zoo behoeftig was, om de reeds zoo verarmde
uitgeputte kolonie, hierdoor met nog grootere l
ten te bezwaren. Hij was uit zijn eigen vermoge
ten behoeve van *Curaçao*, *f* 150,000 Gulden
voorschot, en zijne betrekking had hem meer d
f 65,000 Gulden doen verliezen.

In de zomer van 1802 kwam de Fransche kon
missaris DUNY te *Curaçao*; ten einde een naauw
keurig en daadzakelijk onderzoek te bewerkstell
gen omtrent het gedrag van de konsularische ager
ten van *Guadaloupe*; doch de ontzetting van hur
ne posten, was de eenige straf die hun werd op
gelegd, en het eenige gevolg van dit onderzoek
hoezeer ook de Raadpensionaris op eene mee
schitterende voldoening aandrong, gelijk blijkt ui
den inhoud eener nota van den 9den Maart 6d
jaar der Bataafsche republiek, (*) aan den Minis

(*) De Bataafsche jaartelling, begon in 1795, juist drie
jaren later dan de nieuwe Fransche tijdrekening. Deze nam
haren aanvang op den 22 September 1792 des morgens ten
9 uren 18 minuten en 30 seconden naar het observatorium
van *Parijs*, zijnde het juiste oogenblik, dat de zon in

TALLEYRAND: » Neen," zegt hij daarin: » Neen vorder niet meer de teruggave, eener door de-

---

ra ♎ of de weegschaal getreden, en de ware Herfsteing doorgegaan was. Dus is het eerste nieuwe Frane jaar begonnen te Middernacht, tusschen 21 en 22 tember 1792 (volgens de tegenwoordige tijdrekening) geëindigd te Middernacht tusschen den 21 en 22 Sepaber 1793.

De toenmalige Fransche en Bataafsche Almanakken waa in dezer voege ingerigt:

Bataafsche benamingen der Maanden.	*Tijdvak naar den tegenwoordigen Almanak.*	*Getal dagen.*	*AANMERKINGEN.*
Herfst.			
Wijnmaand	Van Sept. 22 tot Oct. 21	30	Ten opzigte der Jaartellingen van de vestiging der Fransche en Bataafsche republieken, vindt men dikwerf verwarring en onnaauwkeurigheden door dien sommigen het Jaar met 1 Januarij doen aanvangen, terwijl zulks op den 22 September dient te beginnen, en men nu eens de vestiging der Fransche, dan weder die der Bataafsche republiek tot grondslag neemt.
Nevelmaand	« Oct. 22 « Nov. 20	30	
Rijpmaand	« Nov. 21 « Dec. 20	30	
Winter.			
Sneeuwmaand	« Dec. 21 « Jan. 19	30	
Regenmaand	« Jan. 20 « Febr. 18	30	
Windmaand	« Febr. 19 « Maart 20	30	
Lente.			
Spruit- of Boschmaand	« Maart 21 « April 19	30	
Bloeimaand	« April 20 « Mei 19	30	
Grasmaand	« Mei 20 « Junij 18	30	
Zomer.			
Koornmaand	« Junij 19 « Julij 18	30	
Hitte of gloeimaand	« Julij 19 « Aug. 17	30	
Oogstmaand	« Aug. 18 « Sept. 15	30	

ldagen of Sans-Cullotide, als feesten gewijd aan:

	De Deugden	17 September	
	Het Vernuft	18 dito	
	De Arbeid	19 dito	5
	Het Gevoelen	20 dito	
ences	De Belooningen	21 dito	
			365

: invuldag of Sans-Cullotide bij ieder Schrikkeljaar mwentelingsdag genaamd, op welke de vernieuwing de eed, om vrij te leven en te sterven, bepaald was. . . 1

366

nden waren in decades of Tientallen verdeeld, waarvan de dagen naar de Lalletters aldus genoemd werden:
li. 2 Duodi. 3 Tridi 4 Quartidi. 5 Quintidi. 6 Sextidi. 7 Septidi. 8 Octidi en 10 Decudi, zijnde de rustdag.

ze verraderij verlorene kolonie; maar in naam der schandelijk geschondene goede trouw, in naam der gruwelijk misbruikte gastvrijheid, in naam der schandelijk op het spel gezette eer van *Frankrijk* zelfs, vordere ik dat de welverdiende straf, het hoofd der schuldigen treffe, die zich met deze misdaden bezoedeld hebben, misdaden, wier wedergade in de geschiedboeken der volkeren niet gevonden wordt."

» Slechts een groot voorbeeld der Nationale veerkracht, kan de menschheid wreken, wegens zulk een ongehoorden smaad, en deze gestrengheid eischt mijne regering, deze wordt geëischt door de eer van den Franschen naam, en door onze staatsbelangen!"

§ 11.

1804—1807.

De algemeene vrede van *Amiens*, deed Koophandel en Zeevaart in de Nederlanden weder herleven, en eene menigte koopvaardijschepen stevenden naar de ons hergevene koloniën. Velen van dezelven waren ook voor *Curaçao* bestemd, en verlieten dat eiland weldra weder, van rijke ladingen voorzien. Deze schijnbare rust werd intusschen dubbel noodlottig voor onze handelaars. De oorlog in 1803 weder uitgebarsten zijnde, namen de Engelschen; in gevolge de verfoeijelijke Britsche gewoonte (Englisch fashion) reeds lang voor de oorlogsverklaring de Nederland-

sche schepen weg, en alzoo vielen ook de niets kwaads vermoedende West-Indië-vaarders, allen in en nabij de Mona passage, tusschen *St. Domingo* en *Portorico* in hunne roofzuchtige handen. Geen enkel der rijk geladen van *Curaçao* vertrokken schepen, bereikte deszelfs bestemming, en vele der groote Hollandsche handelhuizen werden hierdoor geruïneerd.

Dan, zoo als trouwens doorgaans het geval is, dit nieuwe onheil, werd spoedig door eene reeks van rampen en tegenspoeden gevolgd, en ten einde dit ons geschiedkundig verslag geregeld te vervolgen, zullen wij met het begin van 1804 weder aanvangen.

Curaçao werd provisioneel bestuurd door twee commissarissen. De eerste was A. DE VEER, zoon van den overleden Gouverneur van dien naam, dewelke later en tot in 1828 Gouverneur der kolonie *Suriname* is geweest; de andere was de Heer C. BERCH. Na het weder uitbreken van den oorlog, zonden deze heeren, een schip aan den Franschen bevelhebber van *St. Domingo* FERRAND of FERRANT, met verzoek om eenige geweren en amunitie te bekomen, waaraan zij groot gebrek hadden. Ongelukkiger wijze echter viel dit vaartuig, met de depêches in handen van den Engelschen kommandant J. BLIGH, welke de stad *St. Domingo* blokkeerde, en hierdoor met de zwakheid van *Curaçao* bekend geworden, terstond besloot met zijne scheepsmagt, bestaande uit twee

linie schepen en twee fregatten, naar dat eiland op te breken.

Op den 31 Januarij 1804 kwam hij voor *Curaçao*, en eischte hetzelve in naam zijner Groot Brittanische Majesteit op, doch bekwam een weigerend antwoord. Daarop deed hij nog dien zelfden dag eene landing aan de *Piscaderabaai* (benceden winds of westelijk van de stad gelegen, niet ver en ten oosten van de *St. Michielsbaai*), alwaar hij 120 matrozen en 70 mariniers deed ontschepen. De geringe bezetting eener hier bestaande batterij zag zich genoodzaakt terug te trekken, waarop de Engelschen vier kanonnen aan wal bragten, dewelken door hen op de hoogten, aan de *Roode weg* werden geplaatst, van waar zij gedurende verscheidene dagen een levendig vuur onderhielden, hetgeen aan vele huizen groote schade toebragt, vooral ook te *Otrabande*, alwaar de Luthersche kerk door een gloeijende kogel in de asch werd gelegd.

Gedurende dit bombardement, hetwelk 26 dagen aanhield, liepen bestendig stroopbenden het land af; roofden het vee, plunderden en verbranden de hoeven. Niet zelden vonden daarbij ernstige schermutselingen plaats, en eene Engelsche divisie welke bij het *Schottegat* omtrok, werd bij zoodanige gelegenheid door eenige schutters en soldaten uit de stad overvallen en op de vlucht gedreven. De Kommandant een heviger tegenstand ontmoetende, dan hij verwacht had, deed zijne

troepen weder inschepen, en na eene belegering van ongeveer eene maand, gedurende welke tijd de haven ook geblokkeerd was geweest, vertrok hij weder van daar. Niet lang bleef men echter van hunne tegenwoordigheid verschoond, af en aan kwamen Engelsche kruisers de haven, dan eens met minder, dan met meerdere gestrengheid blokkeeren, hetgeen eene merkelijke stremming in den handel, en in het aanvoeren van noodwendigheden veroorzaakte.

Niet minder onheil berokkenden ons, onze Fransche bondgenooten, welke hier sedert de landing van BRESSEAU algemeen verfoeid en gevreesd waren. Naauwelijks waren de Engelsche kruisers verdwenen, of onderscheidene zeeschuimers van het Spaansche gedeelte van *St. Domingo* overstroomden de wateren, en maakten jagt op alle vaartuigen, welke levensmiddelen naar *Curaçao* voerden, dreven dezelve op de vlugt, of maakten dezelve prijs, ja hunne stoutheid ging zoo ver, dat zij wel eens vaartuigen uit de haven, en van onder de batterijen weg haalden. Dit alles geschiedde onder voorwendsel dat die vaartuigen van *Haïti*, *Occaijes*, of *Jaquemel* kwamen, en met de zich aldaar ophoudende rebellen handel dreven, ofschoon daarvoor ook geen schijn van bewijs was. (*) De Fransche Kapitein-Generaal FERRAND, wist dit voor-

---

(*) Men neme hierbij in acht, dat dit door de van den sluikhandel levende inwoners van *Curaçao* gezegd werd. De berigten van den Agent GOUGES luiden geheel anders

wendsel echter, zoo wel ter zijner regtvaardiging bij Keizer NAPOLEON, te bezigen, dat alle klagten van de diep vernederde en afhankelijke Bataafsche republiek in den wind geslagen werden. Men zag dan ook, en met regt, liever de Engelsche dan de Fransche kruisers, al zoo een openbare vijand, minder schadelijk is dan een gewaande vriend.

Na sedert October 1804 door de Engelschen, hoewel niet gestrengelijk, geblokkeerd te zijn geweest, verscheen op den 31 Maart 1805, de Commodore MURRAY, met een eskader van zeven oorlogschepen voor de haven, en nieuwe rampen barstten over het ongelukkige *Curaçao los.* Nog denzelfden dag deed hij een groot gedeelte *zijner* manschappen landen op het westelijke gedeelte des eilands, en plunderde en verbrandde hier de huizen der weerloze planters, hierin geheel gelijk aan de Algerijnsche zeerovers, bij hunne barbaarsche invallen op de weerlooze Spaansche kusten. De magazijnen werden opengebroken, de maïs op het gestolen vee weg gevoerd, en, met de mishandelde ingezetenen, aan boord der vaartuigen gebragt. Het Garnizoen en de Schutterij des eilands trokken den vijand te gemoet, doch door eene onbegrijpelijke verwaarloozing van militaire voorzorgen, en het in den wind slaan van narigten, welke eenige negers aan den Kommandant kwamen geven, werden zij des nachts op de plantaadje *Ascension* verrast en overvallen, waarbij de Kommandant LEWE, eenige andere officieren, en ongeveer 100

manschappen, mitsgaders twee stukken geschut in vijands magt geraakten.

Moeijelijk zoo niet onmogelijk was het nu, krachtdadige maatregelen te nemen, tot verhindering dezer strooperijen. De sterkte van het garnizoen bedroeg niet meer dan 200 man, daarbij was er gebrek aan krijgsbehoeften, terwijl de in de haven gestationeerde oorlogschepen niet in staat waren dezelve te verlaten, en de vijand van de wal te houden, hoezeer de redenen hiervan niet opgegeven zijn. De regering in het moederland, ten volle met dezen Staat van zaken bekend, trachtte wel tot twee malen toe, *Curaçao* van manschappen en oorlogsbehoeften te voorzien, doch beide expeditiën mislukten. Een dier vaartuigen werd terstond bij het uitzeilen uit *Texel* genomen, en het andere, 's lands fregat *Utrecht*, kapitein COSTERUS strandde benoorden *Schotland.*

Intusschen ontstond op *Curaçao* wel haast algemeen gebrek, door dien alle toevoer van levensvoorraad afgesneden was, het meel steeg tot meer dan het tiendubbele van den gewonen prijs, en men zag angstvallig de reeds dreigende hongersnood naderen. Reeds leverden een groot getal ingezetenen een smeekschrift in, om het eiland aan de Engelschen te doen overgeven, toen de hoop op uitkomst weder eenigzins verlevendigd werd; doordien een Amerikaansch vaartuig de waakzaamheid der kruissers wist te ontsnappen, en eene lading meel gelukkig in de haven bragt. Dan eene tweede poging van denzelfden scheepskapi-

tein mislukte, en hij werd door de Engelschen genomen.

De Commodore MURRAY bespeurende, dat hij door de lange en kostbare blokkade niet veel gevorderd was, trachtte nu zich op het eiland zelve te vestigen. Het op steile klippen gebouwde, en door de natuur zeer sterke fort *Beekenburg* kwam hem voor een geschikt punt daartoe te zijn; eene geringe zeemagt in de *Caraccas-baai* onder de bescherming van het geschut van dat fort geplaatst konde de blokkade met even goed gevolg als thans voortzetten, en tegelijk door gedurige strooptogten de bezetting der stad afmatten.

In het begin der maand Julij 1805 deed MURRAY aan de oostzijde van *Beekenburg*, eenige zijner troepen aan land gaan, en de aldaar gelegene vrij hooge *Kabrietenberg*, die het fort beheerscht, bezetten. Zij plaatsten op dien berg vier stukken geschut, en beschoten van uit de hoogte, het fort met zoodanig goed gevolg, dat de bezetting zich noch op den toren, noch op de batterijen konde staande houden, maar genoodzaakt was het fort te verlaten en zich achter de klippen te verbergen. De Engelschen stonden op het punt zich van de aldus verlatene sterkte meester te maken, toen eene afdeeling van het garnizoen, onder het bevel van den majoor SCHWARTZ, en een gedeelte schutterij gekommandeerd door L. BRION (*) kwamen

(*) BRION, te *Curaçao* geboren en te *Amsterdam* opgevoed, alwaar hij op een Koopmans kantoor was ge-

opdagen. De laatste nam het stoute besluit, om den berg om te trekken, en de vijand de gemeenschap met de zee af te snijden, ofschoon het getal troepen waarover hij te beschikken had, niet sterker was, dan dat der gelande Engelschen, bedragende ongeveer 160 man van weerszijden. De Engelschen de Schutterij ziende aanrukken, begonnen geweldig te vuren, hetgeen echter door dien het geschut te hoog stond geene schade deed, daar de kogels over hunne hoofden vlogen. BRION de voet der *Kabrietenberg* bereikt hebbende, was nu geheel buiten het bereik van het hooger geplaatste geschut, en trok derzelver westkant langs. Verbaasd over deze moedige en krijgskundige onderneming, en vreezende van hunne vaartuigen te zullen worden afgesneden, verlieten de Britten nu in allerijl den berg, met achterlating

---

plaatst, onderscheidde zich reeds luisterrijk als vrijwilliger, in 1799, bij de landing der Engelschen en Russen in Noord-Holland. In latere tijden vlootvoogd, met den titel van Admiraal, van *Columbia*, bragt hij veel toe tot de onafhankelijkheid dier republiek, en was de schrik der Spaansche kruissers. In den ouderdom van slechts 39 jaren overleden, is hij op *Curaçao* op een heuvel achter de tuin *Rozentak*, ten N. W. van het *Schottegat* begraven. Zijn eenvoudig graf is met geele mopsteenen bevloerd, op welke ik geen de minste inscriptie vond, even min als op de grafsteen van NAPOLEON. Doch welken lof zoude hier waardiglijk geplaatst kunnen worden? Hunne daden alleen zijn, genoegzaam om hunne namen te vereeuwigen.

van hun geschut en vele andere krijgsbehoeften, en vluchtten door de Schutterij vervolgd, naar het strand, alwaar zij hals over hoofd in de sloepen tuimelden of in zee sprongen, terwijl velen hunner door het vuur der Schutterij gedood of zwaar gekwetst werden. Een linieschip dat hunne overhaaste aftogt trachtte te dekken, deed eenige schoten met schroot, welke echter weinig nadeel te weeg bragten.

De Gouverneur CHANGUION ontevreden over het gedrag van den Majoor SCHWARTZ, zond hem naar *Holland*, om zich deswegens voor eene krijgsraad te verantwoorden.

De Commodore MURRAY overleed daarop den 13 Julij zeer plotseling aan boord van het door hem gevoerde schip, hetgeen sommigen aan eigene vergiftiging toeschrijven, ter oorzake van het mislukken zijner aanslagen op *Curaçao* Zijn lijk werd op *klein Curaçao* begraven, terwijl eene menigte Ruines, als zoo vele gedenkteekenen, der op zijnen last gepleegde plunderingen en brandstichterijen, door het geheele eiland verspreid staan. Na zijn' dood, deinsden de Engelsche schepen weder af, en *Curaçao* dat gedurende de blokkade schrikkelijk geleden had, genoot weder eenige verademing.

§ 12.

1807—1817.

Na dus al hunne pogingen, ter bemagtiging van

Curaçao tot hiertoe aangewend, vruchteloos te hebben zien afloopen, na hetzelve beurtelings te hebben geblokkeerd en uitgehongerd, door roof en brandstichting verarmd, of met geweld van wapens aangevallen, zonder hetzelve te hebben kunnen vermeesteren; bleef den Engelschen alleen het middel van verrassing, of zoo als anderen deze overrompeling noemen, van list, verraad en omkooping over. Wat hiervan zij, wij zullen den loop der gebeurtenissen volgende, de verschillende denkwijzen daaromtrent bekend maken, zonder omtrent de min of meerdere gegrondheid te willen beslissen.

Op den 27 November 1806 (*) vertrokken van het Engelsche eiland *Jamaika*, de Oorlogsfregatten *Arethusa*, *Latona*, *Anson* en *Fisgard* gekommandeerd door de scheepsbevelhebbers Sirs CHARLES BRISBANE, JAMES ATHOWLOOD, LYDIARD en BOLTON. Het geheele eskader stond onder bevel van Sir CHARLES BRISBANE dewelke of wel de Gouverneur van *Jamaika* zelve, omtrent den toestand van *Curaçao* narigten (†) ontvangen hadden, waarin hun,

---

(*) Zie de Curaçaosche Courant van 9 Julij 1825. N°. 27.

(†) Den eigentlijken inhoud van dit berigt, en hoe de toestand des eilands daarin beschreven werd, zal den nu nog (1834) op *Curaçao* wonende Israëliet, M. RICARDO, Secretaris der kamer van koophandel, en Gouvernements translateur aldaar, beter bekend zijn, dan aan den schrijver.

onder andere, de aldaar bestaande gewoonte werd kennelijk gemaakt, om de oudejaarsavond lustig te vieren, zoo door het afsteken van vuurwerken, als het gebruiken van geestrijke vochten, waarop BRISBANE besloot van de ontwijfelbaar daardoor ontstaande verwarring gebruik te maken (*) om het eiland te verrassen.

Den 22 December vertoonden zich voor de haven het fregat *Fisgard*, vergezeld van twee brikken. Deszelfs kommandant Sir WILLIAM BOLTON zond op nieuw eene sommatie tot overgaaf aan den Gouverneur, welke echter als zoo vele vroegeren, weigerend werd beantwoord, waarop die vaartuigen den steven Zuidwaarts wendden, nog een paar dagen op een verren afstand bleven kruisen en vervolgens niet meer gezien werden.

(*) Zoo koos de Engelsche kapitein HAMILTON tot het hernemen van het schip de *Hermione*, het oogenblik waarop de Spaansche wacht de roozenkrans bad. Zoo kozen de Spanjaarden, tot het hernemen van *Porto bello* den Zondag morgen, toen de troepen van *Mac gregor* zich den avond te voren, door geestrijke dranken, tot verdediging onbekwaam hadden gemaakt. Zoo werden de Joden in den ouden tijd door hunne vijanden meestal op den Sabbath aangegrepen, en zochten de Russische veldoversten in later tijden de Turken in het gevecht te wikkelen, op het einde der groote vasten, wanneer deze door langdurige onthouding verzwakt waren, even als nu de bezetting van *Curaçao* en hare officieren, door een overvloedig gebruik van wijn, grog en dergelijke hartversterkingen.

Daar nu de volgende dagen geene vijandelijke vaartuigen meer bespeurd werden, en alleen op den 31 December een kleine Engelsche brik voor de haven verscheen, welke zich echter met spoed weder verwijderde, zoo werd ook deze sommatie in den wind geslagen, terwijl men veronderstelde, » dat het daarmede, even als met zoo vele » die vroeger gedaan waren, afgeloopen was." (*)

De Gouverneur Mr. PIERRE JEAN CHANGUION (van wien straks nader) vertrok op den laatsten December naar *Bleinheym* (eene tuin aan de overzijde van het *Schottegat*) om aldaar, met vrouw en kinderen, den Nieuwejaarsdag door te brengen en volgens zijn eigen schrijven op Zondag den 4 Januarij naar de stad terug te keeren. In de stad zelve werd de Oude-jaars-avond, volgens gebruik, met danspartijen en vreugde bedrijven, in uitbundige vrolijkheid doorgebragt, terwijl de meeste Officieren der Land- en Zeemagt zich bij dergelijke vermakelijkheden, die tot s'morgens voortgezet werden, bevonden.

In denzelfden nacht verzamelde zich het Engelsche eskader, dat reeds eenige dagen ten noorden *Curaçao* gekruist had, zeilde met het aanbreken

---

(*) Dit zijn de eigene woorden van den toenmaligen Gouverneur CHANGUION in deszelfs gedrukte *Memorie aan Z. K. H. den Souvereine Vorst der Nederlanden*, overgegeven door en van wege Mr. P. J. CHANGUION gewezen Gouverneur des eilands *Curaçao*, met de bijlagen bladz. 15. Maar was zoodanig zorgeloos gedrag verantwoordelijk in een tijd van oorlog?

van den dageraad van den 1 Januarij, den Oosthoek des eilands om, en werd ongeveer een kwartier voor vijf uren van de Oosterseinpost en de Plantaadje Fuik gezien. De kommandant van het *fort Beekenburg* liet onmiddelijk seinschoten doen, in opvolging der herhaalde vlaggeseinen van de bovenposten, doch in de stad werd zulks niet gehoord, daar Muzijk en dans en de afgestoken zwermen en voetzoekers alle andere geluid verdoofden, en was er al een of ander die de kanonschoten hoorde, zoo hield men dezelve voor zware vuurwerken, en wat waren het ook anders?

Toen de Engelsche Fregatten op de *hoogte* van de *Krommelijn* (boven *Pietermaai*) waren, *schraalde* de wind, zoodat de kommandant van het eskader scheen te weifelen of hij al dan niet de haven zoude inloopen; dan, de stoute (?) onderneming werd gewaagd, en hij stevende te zes uren, bijna vijf kwartier uurs na het doen der eerste alarmschooten, de haven binnen.

Dit onverwagte (althans voor velen), Nieuwe-jaarsbezoek, veroorzaakte verschillende gewaarwordingen. Sommigen, het spreekwoord indachtig, hoe meer zielen hoe meer vreugd, waren verblijd over de aankomst van het nieuwe gezelschap; doch de verstandigen zagen met schrik en verontwaardiging den uitslag dezer onderneming en de op het eiland heerschende verwarring, waaruit ten duidelijkste de vroegere verstandhouding deswegens was af te leiden, te gemoet. De smaad, op dezen dag, onzen

vlag aangedaan, ware te wenschen dat voor altijd uit s'lands jaarboeken konde worden uitgewischt.

Om de gebeurtenissen van dezen noodlottigen dag wel te leeren kennen, en ons in staat te stellen dezelve te beoordeelen, zullen wij eerst nagaan wat daaromtrent van onze zijde is gezegd, om daarna op te geven wat van zijde der Engelschen deswegens is aangevoerd.

Mr P. J. CHANGUION, in de maand Maart van 1804, door het staatsbewind der Bataafsche republiek aangesteld tot Gouverneur der kolonie *Curaçao* en onderhorige eilanden, vertrok den 1 Julij derwaarts, en aanvaarde den 10 September daaraanvolgende deszelfs nieuwe functien (*)

De defensie van de hoofdposten des eilands, namelijk het hoofdfort *Amsterdam*, en het fort

---

(*) CHANGUION was vroeger lid bij de Geregtshoven van *'s Hertogenbosch* en *Breda* geweest. Na de gebeurtenissen van 1807, en den afloop van het onderzoek, wegens de overgave van *Curaçao* te *'s Hage* in het werk gesteld, leide hij een afgezonderd leven. In 1816 werd hij (zie Surinaamsch Gouvernements blad van 27 Februarij 1816 N°. 1.) door Z. M. onzen Koning benoemd tot Raad Fiskaal ad-interim bij het toenmalige Hof van Policie en Kriminele Justitie in de kolonie *Suriname*, alwaar W. B. VAN PANHUYS destijds Gouverneur was. In 1817 werd hij, onder het bestuur van den Gouverneur-Generaal C. R. VAILLANT, Secretaris van voormelden hove, in welke betrekking hij in het jaar 1820 te *Paramaribo* overleden is.

Republiek (nu Nassau) was, onder het opperbevel van den Gouverneur, opgedragen aan de Garnizoens-kommandant F. H. PFEIFFER. De kommandant der Marine C. G. EVERTSZ, voerde het bevel over de in de haven liggende Oorlogsvaartuigen, terwijl het sluiten der haven meer bijzonder was opgedragen aan den kommandant der Artillerie W. SCHMIDT, (ingevolge CHANGUION's gedrukte memorie enz. bladz. 12 en 13). De op dat tijdstip in de haven aanwezige Nederlandsche oorlogschepen, waren het fregat *Kenau Hasselaar*, onder het onmiddelijk bevel van genoemden Kapitein EVERTSZ., dewelke bij deze gelegenheid sneuvelde, de korvet *Suriname*, Capitein VAN NES, welke benevens de Luitenant JEAN BAPTISTE zwaar gewond werd, en de Brik *de vliegende visch.*

Op den vroegen morgen van Donderdag den 1 Januarij 1807, acht minuten voor zes uren, (gelijk CHANGUION, van hooren zeggen schreef) kwam het Engelsche Fregat *Arethusa*, waarop de kommandant BRISBANE was, de haven binnen, zeilende tusschen het Fregat *Kenau Hasselaar* en de korvet *Suriname* door, tot voor het *waaigat*, alwaar het met loshangende zeilen bleef liggen, om des noods te kunnen retireren, waarop de drie andere fregatten volgden: (dan, beter komt het ons voor, hieromtrent het verhaal der Engelschen zelven te raadplegen).

Bij het zien binnen zeilen dezer vijandelijke vaartuigen (dus luid de Curaçaosche Courant) vaardigde de wachthebbende Officier, de Heer SICKESZ.

terstond eene ordonnance, om de Garnizoens-kommandant PFEIFFER te waarschuwen: dan deze pas even uit de armen van Bacchus in die van Morpheus overgegaan, lag bedwelmd in eenen diepen slaap, en niet dan met moeite gelukte het, hem te wekken. Doch onmogelijk was het hem te doen gelooven, dat de vijand reeds binnen was, en na eenig wrijven om het gloeijende hoofd, legde hij zich weder ter ruste. Bij eene tweede boodschap echter, (het is altijd geen gekheid!) stond hij op, en keek niet weinig verwonderd uit de gezwollene oogen, dat de vijand reeds in het fort was, terwijl de bezetting verward door elkander liep, en hij zelf zoodra hij zich vertoonde, gevangen gemaakt werd. Eenige officieren en manschappen waren naar het fort Nassau gevlugt, en begonnen op de schepen te vuren, waardoor eenige Engelschen gedood en gekwetst werden. Dan de halfdronken en gevangene kommandant gaf last dit vuur te staken, en dit bevel, dat van een reeds krijgsgevangen kommandant niet had mogen woraangenomen, werd onmiddelijk door den kommandant van het fort *Nassau* (P. BALFOUR VAN BURLEIGH, thans Luitenant-Colonel en garnizoenskommandant te *Paramaribo*, welke eene dochter van den gouverneur CHANGUION in huwelijk heeft) opgevolgd.

De kommandant EVERTSZ. die zich, bij het binnenkomen der Engelschen, nog op een bal bevond, (men zie de Curaçaosche Courant van 9 Julij 1825, N°. 27) begaf zich in allerijl aan boord

van zijn fregat, waarvan zich het scheepsvolk grootendeels aan den wal bevond. De wachthebbende Luitnant, een jongeling DE VEER genaamd, het vaartuig niet zonder verdediging willende overgeven, vuurde op de Engelschen, hetwelk met schrootschooten beantwoord werd, door een van welken de aan boord komende kommandant sneuvelde.

Kapitein VAN NES, die te *Otrabanda* het feest lustig had gevierd, werd uit een diepen slaap gewekt, en kwam aan boord,' toen het reeds te laat was om zich te verdedigen. Twee Engelsche schepen waren reeds in de haven, alvorens er een schot gedaan was, en de *Kenau* en de *Suriname* openden eerst hun vuur, toen de vijand het fort *Amsterdam* reeds bemagtigd had, en het verzuim daardoor onherstelbaar was geworden.

De Gouverneur CHANGUION, op het buitenverblijf *Bleinheym* kanonschoten horende, hetwelk door het seinen van het fort *Nassau* gevolgd werd, » begaf zich," (dus schrijft hij) » oogeblikkelijk » op weg naar de hoofdfortres" (scheepende zich met vrouw en kroost in op een tentpontje) » doch » eer hij noch halverwege was, werd hij door « de hevige kanonnade tot zijne verbazing gewaar," enz,, (bladz. 17 der Memorie,) men had hem vroeger moeten waarschuwen, » het was althans » *zijn* pligt niet, zelve en in persoon op *schild-* » *wacht* te staan," bladz. 18. Intusschen voer de Gouverneur, in zijn plaisierschuitje, voort en in stede van zich naar het fort *Nassau*, dat in zijn

weg lag, en dat nog niet bemagtigd was te begeven, liep hij regelregt den vijand in handen, wordende bij het binnenkomen der Sortiepoort (oostzijde van het fort) gevangen genomen.

Daar nu niets meer te redden was, (de soldaten waren, daar zij hoofd noch aanvoerder hadden, de wapens wegwerpende, uiteengeloopen) poogde de Gouverneur, nog een vrijen en onbelemmerden krijgsraad te bedingen, om ware het mogelijk » eene honorabele capitulatie te verkrij-» gen, waardoor hij het geluk heeft gehad, de » eigendommen der ingezetenen te behouden, die » anders buiten allen twijfel eene prooi en buit » van den overwinnaar zouden zijn geworden." (bladz. 21).

De eergierige en roemzuchtige koopman BRISBAEN, gelijk hij op *Curaçao* betiteld werd, stond alles toe, te vreden met de eer, het land te hebben veroverd, waarvoor zoo veelen zijner landgenooten het hoofd gestoten hadden, en was bij lang na zoo roofzuchtig niet als de onder hem bevelende kapitein WOOD. Men vind echter lieden die beweren, dat de Gouverneur, als een meinëedig loonwachter, *Curaçao* reeds verraden en verkocht had, en de geschrevene en reeds van wêerzijden goedgekeurde capitulatie, geheel gereed om te onderteekenen, uit zijn kabinet haalde. Anderen schreven het gelukken dezer capitulatie toe, aan de vrees der Engelschen voor het fort *Nassau*, en de zwakheid hunner scheepsmagt, bestaande hun-

ne equipagien grootendeels uit een zamenraapsel van vreemdelingen.

Het garnizoen en de equipagien der in de haven liggende schepen, werden met het fregat *Anson*, als krijgsgevangen naar *Jamaika* overgevoerd, alwaar zij den 10 Januarij te *Kingston* aankwamen en vervolgens op hun woord ontslagen, en naar het moederland teruggezonden werden.

Tot hiertoe gaan de berigten, zoo als die in der tijd door de onzen bekend werden gemaakt, zien wij nu ook hoedanig de Engelschen de toedragt dezer gebeurtenis opgeven, en daartoe kunnen wij niet beter doen, dan hier te laten volgen, *eenige bijzonderheden nopens het in het bezit nemen van het eiland* Curaçao, *op den 1 Januarij* 1807, *door een Engelsch smaldeel onder het bevel van den kapitein Sir* CHARLES BRISBANE, op hoog gezag in het het licht verschenen in een vervolg op de Courant van het Engelsche eiland *St. Vincent* (*Royal St. Vincet Gazette*) van den 27 Junij 1829 en overgenomen in de Curaçaosche couranten van September en October 1833 N°. 39—42. De kapitein WOOD wilde zich de eer dezer onderneming geheel alleen toeeigenen, en liet in dien zin, een geschiedkundig verslag daarvan plaatsen, in *Ralfe's. Naval Biography of Great Britain* (Levensbeschrijving van vermaarde Zeeofficieren van Groot Brittanië door I. RALFE) waardoor BRISBANE in 1827 gouverneur van *St. Vincent*, zich zoo zeer in zijne eer gekrenkt achtte, dat hij

besloot de hiernavolgende briefwisseling op de voormelde wijze publiek te maken:

EERSTE BRIEF.

Cove of Cork, den 19 October 1827.

Geachte *Sir* CHARLES!

Aangezien ik u immer geneigd heb gevonden, om elk een, die ambtshalve in eenige betrekking met u stond, regt te laten wedervaren, beschouw ik het pligtmatig, dat de genen die de eer gehad hebben, om tegenwoordig te zijn geweest bij, en door uwe daden voordeel te hebben genoten, even gelijk regt aan u zouden laten wedervaren; maar zulks niet vindende in *Ralfe's Naval Biography*, het 20^e^. deel, over de levensbeschrijving van den Schout-bij-nacht *Sir* JAMES ATHOL WOOD, oordeel ik het regt om u toe te zenden een uittreksel van dat bijzonder berigt, hetwelk betrekking heeft tot de verovering van het eiland *Curaçao*, waarin ik zoo vele, en met mijne denkbeelden van waarheid zoo strijdige daadzaken aangevoerd vind, dat ik een ondankbaar en onwaardig mensch zoude zijn, zoo ik u met dezelven niet bekend maakte, dewijl het gebeuren kon dat gij, nog in langen tijd het bewuste werk niet mogt inhanden krijgen, aangezien het 20^e^. deel waarin dezelve voorkomen, slechts onlangs aan mijnen Admiraal is toegezonden geworden, die de goedheid gehad heeft, mij hetzelve te laten zien.

Gelief verzekerd te zijn dat mijne hoogachting

voor u dermate is, dat niets op aarde in staat i mij te bewegen om uwen goeden naam, indien ik het voorkomen kan, door kwalijk gegevene berigten van anderen te laten lijden, terwijl het mij zeer wel bekend is, dat *ten opzigte van het ontworpen plan* om binnen *Curaçao* te loopen, niemand buiten u de minste aanspraak daarop kan maken; *en wij allen weten het* dat de tegenwoordige *Sir* JAMES WOOD in het geheel uwe bevelen niet nagekomen heeft, en *weinigen zouden gedoogd hebben*, gelijk gij gedaan hebt, dat hij daarvan straffeloos is afgekomen.

Daar ik weet dat gij die berigten niet onwederlegd zult laten, besluit ik deze zonder verdere aanmerking over de zaak te maken.

Met achting heb ik de eer te zijn,

Uw Dw. Dr. en Vriend
JOHN ELLIOTT.

Uittreksel der aanteekening van den Admiraal Sir JAMES ATHOL WOOD, *geplaatst in Ralfe's Marine Biography, waarvan de Heer* ELLIOT *in zijne brief aan* Sir CHARLES *gewag maakt.*

Kapitein WOOD werd bij opvolging geplaatst op de Fregatten *Uranie* en *Latona*; en na een korten tijd op het laatste, in het kanaal gediend te hebben, ontving hij order om na de *West-Indiën* met een konvooi te vertrekken. Na zijne aankomst te

Jamaika kreeg hij, op last van den Admiraal DACRES het fregat *Anson* onder zijn bevel om naar *Curaçao* te stevenen, met zoodanige andere oorlogschepen, welke hij op zijnen overtogt mogt te gemoet komen en zoude hij, wanneer de schepen zeilrede waren, bijzondere voorschriften ontvangen, hoedanig hij zoude moeten handelen. Intusschen verscheen de *Arethusa* voor *Port-Royal*, waarop de Opperbevelhebber der Zeemagt liet seinen, op dat kapitein BRISBANE binnen de haven zoude komen, en daar hij de oudste kapitein was, ontving hij last om de *Anson* en *Latona* onder zijn bevel te nemen, en werden de bevelen, welke voor kapitein WOOD bestemd waren aan hem vergegeven, zij konden in geene betere handen vertrouwd worden.

De drie schepen vertrokken van *Jamaika* in het begin van December en na aanhoudende tegenwinden en eenen westwaarts loopenden stroom te hebben ondervonden, kwamen zij op het eiland *Aruba* aan, alwaar zij eenen korten tijd bleven liggen en op welke plaats ook kapitein BRISBANE zijne bevelen aan de bevelhebbers van de *Anson* en de *Latona* mededeelde; verklarende toen dat hij het eiland *Curaçao* zoude aanvallen, indien hetzelve niet werd overgegeven, nadat hij een vredesvlag zou ingezonden hebben, om het eiland van den Gouverneur op te eischen. (*) Vervolgens gaf hij

(*) Hier wordt gesproken van eene vredesvlag, er is geen vredesvlag door *Sir* CHARLES BRISBANE binnen ge-

aan de kapiteins der andere schepen last, om een plegt-ankers-kabel door de konstabelskamer te halen, en vast te maken aan een plegt-anker; dat het zijn voornemen was om kapitein LYDIARD van de *Anson* met een vredesvlag te zenden; dat terwijl de vredesvlag van de *Anson* wegzeilde, de andere schepen hunne sloepen moesten uitzetten en zich gereed houden om de bewegingen van de *Arethusa* te volgen en dat zoo de stad zich niet overgaf, hij aan den Gouverneur twee uren tijd zoude geven om de vrouwen en kinderen uit de stad te laten trekken, na verloop van welken tijd, de *Arethusa*, *Latona*, *Anson*, en *Fisgard*, (welk laatstgemeld schip zich toen bij de anderen had vervoegd) binnen de haven zouden loopen.

Deze schikkingen gemaakt zijnde, vroeg kapitein BRISBANE aan kapitein WOOD, of hij het plan goed keurde; maar deze antwoordde, met die openhartigheid en vrijheid welke het kenmerk van zijn gansch gedrag zijn, dat hij in genen deele hetzelve goedkeurde, dat het dolheid was den vijand met hun voornemen om de haven binnen te loopen bekend te maken. Vervolgens zeide hij, dat aangezien het des opperbevelhebbers wil is, om een vredesvlag te zenden, het beter ware om de vlag aan den top van de mast te laten waaijen. Dezen raad wilde kapitein BRISBANE niet aanhoo-

---

zonden, de opeisching van het eiland is vroeger geschied, en wel door andere schepen

Cur Court.

ren, die wrevelig antwoordde: » dat het hem niet scheelde of men zijn plan wilde goedkeuren of niet, hij zoude echter hetzelve niet veranderen." Zich echter overtuigd houdende van de ondoelmatigheid van het ontwerp, liet kapitein WOOD geene gelegenheid voorbijgaan, om een ander plan van aanval aan te raden; maar op zoodanige wijze zonder de minste aanstoot te veroorzaken.

Hij bragt den Commodore onder het oog, dat zoo de vijand hun voornemen te weten kreeg, dezelve een ketting over de haven zoude spannen, en dat zelfs een oud schip of vaartuig den doortogt zoude kunnen belemmeren; (*) doch de Comodore antwoordde hierop met te zeggen, dat » hij over denzelven zou springen." » Ik kan even zoo goed springen als gij," zeide kapitein WOOD; » maar geen van ons beide kan onze schepen over denzelven doen springen."

Zoo stonden de zaken tot op den 30 December, toen, na een langen overtogt van eene maand van *Jamaika*, omtrent zons ondergang, de *Latona* land ten noord-oosten seinde, hetwelk bekend werd te zijn het eiland *Curaçao*, waarop de Commodore

---

(*) Kapitein WOOD heeft misschien na het nemen van *Curaçao* te weten gekregen, dat er een ketting en een oud schip bestonden om den mond van de haven te sluiten. Men heeft echter op den 31 December 1806 van deze middelen van verdediging geen gebruik gemaakt; de reden waarom zulks niet is geschied, zijn ons onbekend.

Cur. Court.

sein maakte om zich gereed te houden om te wenden.

Dit bewijst genoegzaam zijn voornemen, om digt onder den wal van het eiland te werken en dat hij vast besloten had, zijn plan van aanval te volgen, en eene vredesvlag binnen de haven te zenden. Kapitein WOOD zich voorgenomen hebbende nog eene poging aan te wenden, om hem van het volvoeren van dat plan te doen terug komen, zich overtuigd houdende dat hetzelve met geen welslagen konde bekroond worden, deed sein om met de *Arethusa* te spreken; hij haastte zich om aan boord van dat schip met zijnen loods, een zeer achtingswaardig en kundig man (*) te komen en ging met kapitein BRISBANE naar *beneden* in de kajuit, toen de zaak wederom wel overwogen werd Na vele woordenwisseling zeide kapitein WOOD: » Nu BRISBANE, laat ons denzelfden koers houden, wij staan nu tegenover het vaste land, waar wij een zachten stroom hebben zullen; morgen kunnen wij den ganschen dag opwerken en waar wij van *Curaçao* niet kunnen gezien worden; morgen nacht kunnen wij oversteken, boven 's winds de haven van *Curaçao* aandoen en ons gereed houden om met het aanbreken van den dag de haven binnen te loopen: wij zullen de Hollanders allen dronken vinden, en de stad zal de onze zijn; want in al de calvaniste landen zijn de eerste en laatste dag van het jaar, dagen

(*) JAN BISLICK.

van groote feestviering en gij moogt mijnen loods, die hiermede wel bekend is, vragen of zulks niet zoo is." Hierop ging kapitein BRISBANE terzijde met den loods spreken; hij keerde zich daarna om en zeide tegen kapitein WOOD: » Hoe, uwe loods zegt juist het tegendeel." Kapitein WOOD natuurlijker wijs vergramd op dit gezegde geworden zijnde, berispte hoewel ten onregte, den loods wegens zijn gedrag, zeggende dat hij (de loods) er tegen was, om binnen de haven te gaan. De Heer BISLICK zeide echter: » de Commodore spot er mede." Toen wendde zich kapitein WOOD tot den Commodore en zeide, » BRISBANE, de zaak is van te veel aanbelang om er mede den gek te scheeren, onze goede naam hangt er van af en zoo gij mijn plan volgt, verzeker ik u het bezit van het eiland." « Welaan," zeide kapitein BRISBANE, » het zij zoo." Zij gaven elkander de hand, en de Commodore zeide daarop: » WOOD, gij hebt mij te voren volstrekt niet aangemoedigd." » Ook kunt gij niet zeggen," hernam kapitein WOOD, » dat ik u daarvan afgeraden heb; het tegendeel is waar, ik heb u steeds de verzekering gegeven, dat ik voorgaan of volgen zal, waar gij ook moogt verkiezen te gaaan, maar ik kon nooit het plan goedkeuren." Zij beschouwden toen het eiland als genomen, en begonnen eenige voorloopige schikkingen te maken, omtrent de goede zaken welke er de gevolgen van zouden zijn. Na eenig gesprek over het benoemen van kapitein WOOD tot Gouverneur van het eiland, verwierp hij het voor-

stel, zeggende dat hij zijn schip niet zoude willen afgeven tegen eenig Gouvernement in Zijner Majesteits begunstiging, maar dat hij liever zoude vast houden, aan de » old main top bowling," (deze spreekwijze is ons onbekend en wij vinden dezelve nergens aangehaald, doch elk een verstaat de meening er van), maar voegde hij er bij, indien de Comodore verkiezen mogt, hem vendumeester en naval officier (een ambtenaar van het tolkantoor) te maken, hij een dezer posten, na verloop van drie jaren, aan kapitein JAMES BRISBANE zoude overdoen. Hierover was men eens geworden; en naderhand had de benoeming plaats. (*) Alles was afgeloopen naar de beste verwachting.

Ten vier ure des morgens van den 1 *Januarij* 1807 maakte de Commodore sein om op de haven aan te houden. Slechts drie van de schepen gehoorzaamden het sein. Met den dageraad waren zij omtrent een mijl of meer afstands van het fort toen de *Anson* zich digt bij de *Latona* ter wind zijde aansloot, bijna boord aan boord; kapitein

(*) Wij vinden hier onder aan den voet aangemerkt, dat *Sir* JAMES WOOD, die beide posten tot en met den overgang dezer kolonie aan de Nederlanden, in *1816*, gehouden heeft, zonder een derzelven aan *Sir* JAMES BRISBANE af te staan, gelijk hij volgens zijn eigen zeggen aan *Sir* CHARLES BRISBANE beloofd heeft zulks te doen. Op zijne plaats ontkent *Sir* CHARLES dat er ooit voorloopige schikkingen zijn gemaakt geworden tusschen hen, noch dat hij met *Sir* JAMES WOOD beraadslaagd heeft, omtrent zijn plan om *Curaçao* aan te vallen.

woon praaide het schip toen en beval deszelfs kapitein, om niet zoo digt aan te sluiten, daar het geen tijd was, terwijl zij eene naauwe haven binnen gingen loopen om aan boord te komen. De *Anson* zakte schielijk af en verviel uit deszelfs plaats, voor welke omstandigheid men zich naderhand verontschuldigd heeft, reden gevende dat de sloep op dat oogenblik los gemaakt was en weg dreef, zoodat men natuurlijk tijd noodig had om dezelve op te visschen. Al de schepen hadden hunne sloepen op sleep. De *Arethusa* en *Latona* liepen binnen de haven, en bragten in omtrent een half uur tijds het Hollandsch fregat, een schip van 20 stukken geschut, twee schoeners als mede het fort *Amsterdam* tot zwijgen. (*) Geen van dezen durfde naderhand een schot doen. Het fort *Republiek*, (nu *Nassau*) gelegen op een berg ten oosten, die de haven bestrijkt, en omtrent een mijl afstands van de schepen, en een fort ten westen van de haven, nog verder afgelegen en bijkans in het bereik van het schot, bleven aanhouden met schieten. (**) Toen de *Anson* binnen de haven kwam, *omtrent een half uur na de komst van de*

(*) Het fort *Amsterdam* heeft volstrekt niet geschoten, maar men vindt in de mahonijhouten deuren van het Gouvernementshuis nog ingezette stukken en gaten door kanonkogels veroorzaakt.

(**) Hier wordt zeker het fort *Waakzaamheid* bedoeld. Naar ons weten heeft dit fort geen schot gedaan.

Arethusa *en de* Latona (†) aan, en brak deszelfs drijfspier, zwaaide rond, en raakte aan de westkant der haven op de rotsen vast. (+) langs de zijde van het Hollandsch schip van 20 stukken geschut, met de voorsteven naar het fort *Amsterdam*, waar het bleef liggen tot dat het eiland over was. *Een uur en elf minuten na de* Anson *verscheen eindelijk de* Fisgard, (*) het liep binnen de haven en raakte vast ter bakboord zijde, in den mond van de haven.

Het was omtrent dezen tijd dat kapitein BRISBANE naar den wal ging en langs de kaai met 20 of 30 man troepen wandelde; hij riep kapitein WOOD toe, en vroeg of het Hollandsch fregat gestreken had, die ten antwoord gaf, dat de vijand *kwartier* verzocht had, maar dat de vlag van het schip onklaar was, en niet konde neergestreken worden, en dat hij een officier den last gegeven had, om bezit van hetzelve te nemen. Toen hij echter zijne oogen langs de zijde van de *Latona* gewend en bespeurd had, dat de officier nog niet vertrokken was, gelastte hij den heer GRINT, (thans ka-

---

(†) Een ieder weet dat deze omstandigheid onnaauwkeurig is, zij wordt tegen gesproken in de wederlegging van *Sir* CHARLES BRISBANE.

(+) Men had beter gezegd dat het schip op den grond vast geraakt is; er bevinden zich geene rotsen op de gemelde plaats,

(*) Dit is ook onnaauwkeurig en wordt almede wederlegd.

pitein GRINT) naar boord te gaan en bezit van het schip te nemen. Deze volvoerde den last onmiddelijk, en bemande het schip voor kapitein BRISBANE. Reeds een geruimen tijd voor dat zulks gebeurde, was er geen man op het dek van het Hollandsch fregat te zien, om dat kapitein WOOD al het volk naar beneden had gezonden. Ook was er niemand op de batterijen van het fort te vinden, behalve een neger die zich onder een stuk geschut verscholen had. De wallen van het fort waren omtrent 15 of 20 IJards afstand van de achtersteven van de *Latona* verwijderd, en omtrent 15 of 20 voeten hoog. Kapitein BRISBANE landde met het volk zijner sloep, en beklom het fort door middel van een ladder, van waar hij binnen het Gouvernements-huis ging. Er werd geen wederstand hoe ook genaamd van het fort geboden. De neger die onder het geschut op het fort, waar kapitein BRISBANE het beklommen had, gescholen was, vuurde zijn geweer af en ging op den loop, doch werd door een der manschappen van de *Latona* doodgeschoten.

Omtrent dezen tijd kwam de Gouverneur van het eiland, vergezeld van eene dame langs de zijde van de *Latona* aan (*) hij werd door kapitein

---

(*) Wij hebben altijd vernomen dat de Gouverneur van *Bleinheim* komende, aan de klip tusschen de werven van deheeren H. VAN DER MEULEN & Comp. en de Heer J. FOULKE, ten huize van wijlen den Heer M. SCHOTBORGH, thans toebehoorende aan wijlen den Heer D. BE-

wood gezegd om naar den wal bij den Commodore te gaan, die op het Gouvernementshuis was. Kort na zijne komst aldaar en op ontvangst van de noodige bevelen, hield men van het fort *Republiek* met schieten op en werd deszelfs vlag gestreken. (*)

Te dezer tijd ging kapitein wood naar den wal, beval de schepelingen naar boord te gaan, en ging bij kapitein brisbane, waarop het volgende gesprek plaats greep.

Kapt. wood. Wel brisbane! Ik wensch u geluk! Heb ik u niet gezegd hoe het zoude afloopen.

Kapt. brisbane. Ah *Fisgard! Fisgard!*

W. Brisbane! gij hebt gedaan, wat u onsterfelijke roem zal verwerven. Laat de kerel naar den d....l loopen, dat wij geen naspraak hebben, hij is uwe aandacht niet waardig.

Br. Wood! Nimmer heb ik iemand in mijn leven zoo lief gehad, als ik u heden heb.

W. Waarom?

Br. Waarom? Wel! omdat gij onder het vuur

---

vers, was afgestapt en zich over het waaigat naar de stad begeven had; aan de poort van het fort gekomen zijnde, werd hij door den Engelsche schildwacht afgewezen; hij ging de stad om, de Breestraat door, door de Sortiepoort binnen het fort.

Cur. Court.

(*) Op last van een gevangen Gouverneur.

De Schrijver.

van al de batterijen zijt gaan leggen, en mij vooruit hebt laten gaan.

W. Ik heb niets meer dan mijn pligt gedaan; want had ik zoo niet gehandeld, dan zoudt gij op de lijzijde der haven vast gezeten hebben.

Br. Ah! maar hoe weinigen zouden zulks gedaan hebben!

W. Wel zoo gij er zoo hoog overdenkt, maak er dan melding van in uwe publieke brieven.

Br. Ik zal er insonderheid aan den Admiraal, melding van maken.

W. Ik had zeer gemakkelijk vóór u binnen kunnen komen.

Br. Had gij zulks gedaan, dan zoude ik het u nimmer vergeven hebben.

Na eenige woordenwisseling vroeg kapitein wood naar de reden, waarom de *Arethusa* toen minder snel dan gewoonlijk zeilde. Kapitein brisbane zeide dat de raas te scherp bij de wind gebrast waren, kapitein wood hernam hierop: » I went in the old stile, trim as you go." » Ja," zeide kapitein brisbane, » gij liept binnen de haven als een zeeman, en er bestaat geen onderscheid tusschen u en mij, dan dat ik wat hooger op de lijst sta."

Wij zijn zoo uitvoerig in het vermelden van deze bijzonderheid geweest, omdat wij ongunstige berigten ten aanzien van kapitein wood in omloop vernomen hebben, alsof zijne beweegreden om af te houden, gelegen was in de vrees om binnen de haven te loopen. Had hij echter niet afgehou-

den, maar vooruit gezeild, zelfs ter leugte van een kabel, dan zoude hij voor het vuur van al de batterijen, welke den mond der haven bestrijken, beveiligd geweest zijn. Eene daadzaak welke te wel bekend is, bij dengenen die de verdedigings-middelen van *Curaçao* kennen.

Deze zijn de bijzonderheden van den buitengewonen aanval in de verovering van het eiland *Curaçao*; (*) en de lezer zal ontwaren, hoeveel zij verschillen met de geschiedkundige verhalen van JAMES en BRENTON, die beide de volle eer van de onderneming aan de kapitein BRISBANE toeschrijven, maar het is zeer blijkbaar dat geen van beide met de bijzonderheden derzelve bekend waren, dewijl zij vermelden dat, » *het eskader binnen de haven*

(*) De lezer bemerkt duidelijk, hoe men door afstand van tijd en plaats berigten kan verdraaijen en vergrooten. Men noemt het bezit nemen van *Curaçao* eene buitengewone onderneming. Niets is er gemakkelijker toegegaan. Men spreekt van het vuur der batterijen. Behalve van de schepen *Kenau Hasselaar*, de *Suriname* en *Vliegende Visch* en het fort *Nassau*, is er geen schot gevallen, als toen de vijandelijke schepen binnen liepen, er van het waterfort twee alarmschoten gedaan werden. De reden waarom er van de batterijen niet geschoten is geworden, ligt in het duister gehuld, en wij zullen ons daaromtrent in geene gissingen wagen. Vele andere onnaauwkeurigheden in dit verhaal worden door *Sir* CHARLES BRISBANE wederlegd, in den tweeden brief, welke in een volgend nommer dezer Courant zal verschijnen.

Cur. Court.

digt aangesloten liep." Kapitein BRENTON zegt dat het » *zeer digt aangesloten binnen liep*, en » *ten anker ging* op eene grootsche en juiste wijze, die met geene woorden te beschrijven is." Ofschoon gelijk wij reeds gemeld hebben, alleen de *Arethusa en Latona* aangesloten binnen de haven liepen, daar de *Anson* door een toeval verhinderd werd zulks te doen en een half uur achteruit raakte, toen het voornaamste gedeelte der zaak reeds afgedaan was en de *Fisgard* kwam niet binnen dan na verloop van een uur en elf minuten tijds, toen niets meer te doen was.

Voor zijne diensten bij deze gelegenheid werd kapitein WOOD beloond, op begeerte van Zijne Majesteit, met een gouden medaille, en door het Committe of the Patriotte fund, met eenen eeredegen.

TWEEDE BRIEF.

Gedagteekend Gouvernementshuis St. Vincent den 29 *December* 1827.

Nadat *Sir* CHARLES BRISBANE breedvoerig ontvouwd had, de redenen waarom hij het geschiedkundig verhaal van het innemen dezes eilands, in 1807, medegedeeld door *Sir* JAMES ATHOL WOOD in RALFE's *Naval Biography*, wederlegd heeft; welke redenen hoofdzakelijk bestaan in de verpligting om den goeden naam van twee waardige en dappere mannen, de kapiteins van de *Anson* en van

de *Fisgard*, LYDIARD en BOLTON, die reeds onder de dooden geteld worden, te verdedigen, wier gedrag bij die gelegenheid, in dat verhaal in een verkeerd en ongunstig daglicht geplaatst wordt, en na zich verschoond te hebben van bij deze wederlegging van zich zelve gunstig te moeten gewagen, vervolgt hij den brief met de volgende opgave der bijzonderheden bij het innemen van *Curaçao*.

» In het jaar 1806, voerde ik het bevel over het fregat *Arethusa*, op het Jamaiksche station, onder de bevelen van den Admiraal DACRES. Omtrent het begin der maand December ontving ik deszelfs bevelen, om met mijn onderhebbend schip, *de Latona*, *Fisgard* en *Anson*, gekommandeerd door de kapiteins WOOD, BOLTON en LYDIARD, naar *Curaçao* te vertrekken. (*) Behalve deze orders

---

(*) Hier valt aan te merken dat de Fisgard, gekommandeerd door kapitein BOLTON, toen niet op *Jamaika* lag, doch waarschijnlijk zullen de aan *Sir* CHARLES gegeven bevelen, gelijkluidend zijn met die van *Sir* JAMES WOOD, om *de schepen die hij tegen mogt komen*, *mede naar Curaçao te nemen.* Wij hebben reeds gemeld dat de Fisgard, op *Aruba* zich bij het eskader vervoegd heeft; want dit vaartuig is op den 22 December voor deze haven geweest en heeft het land op last van den Admiraal DACRES opgeëischt. Dit stemt ook overeen met de berigten uit *Groot-Brittanniën*, in dato *London* 23 Februarij 1807. » Eergisteren werd het geschut van den *Tower* gelost op de officieele tijding, enz. De Vice-Admiraal DACRES, Gouverneur van *Jamaika*, detacheerde

heb ik van den Admiraal eenige mondelijksche onderrigtingen ontvangen en zonder aarseling nam ik mij voor, dat eiland aan te vallen, welke onderneming zoo gelukkig is uitgevallen.

» Dadelijk na mijn vertrek van *Jamaika* liet ik stormladders en alle andere voorbereidselen maken, welke mij noodzakelijk voorkwamen ter bestorming van het fort *Amsterdam* en andere vestingwerken van de stad. Alles was gereed en de officieren der *Arethusa* waren allen met mijn onveranderlijk voornemen, voor dat wij te *Aruba* aankwamen, op welke plaats ik een gedeelte van mijn plan aan de andere drie kapiteins mededeelde, bekend gemaakt. Het was mijn voornemen om met den dageraad van den 1 Januarij binnen te loopen, daar ik wist dat die dag en de vorige dagen van groote feestviering bij de Hollanders zijn. Dit besluit was uit *mij zelve* en onveranderlijk en ik werd daaromtrent nimmer door eenig mensch in weifeling gebragt."

» Ten gevolge van dit plan liet ik op den 31 December de kapiteins WOOD, BOLTON en LYDIARD aan boord van de *Arethusa* komen, toen bij de beraadslaging er eenige tegenwerpingen geopperd werden, ten onregte des aanvals, om redenen men het als onuitvoerbaar beschouwde. Mijn besluit was, gelijk ik reeds gezegd heb, genomen en

---

den 27 November 1806, de fregatten enz., onder kommando van kapitein BRISBANE uit *Jamaika* naar *Curaçao* enz." *Cur. Court.*

voordat mijne wapenbroeders, de kapiteins, de *Arethusa* verlieten, overhandigde ik hun allen, ieder hunne orders, welke *voor de bijeenkomst geschreven*, en van dezen inhoud waren: » Dat het eskader, voorafgegaan van de *Arethusa*, op den volgenden morgen, bij het aanbreken van den dag, binnen de haven van *Curaçao* zou loopen; dat de kommandanten van de drie schepen, ieder in persoon, bij het binnen loopen, zich aan het hoofd van hunne manschappen moeten stellen, om de hoofdfortres, het fort *Amsterdam*, te bestormen, of om de vijandelijke schepen, die in de haven tot derzelver verdediging mogten liggen, aan te klampen en dat de schipper van elk *schip* met 30 man aan boord zal gelaten worden, *ten einde* ingeval eener mislukking, de schepen door vuur te vernielen, opdat er in zoodanig geval geen kenteeken van een britsch oorlogsvaartuig in handen van den vijand blijve." (*)

(*) Welk een helsch voornemen! Had dat plan! bij geval eener mislukking, ten uitvoer gebragt geworden, wat ware dan van *Curaçao* geworden? De Voorzienigheid heeft over ons gewaakt en anders beschikt. De uitbarsting van *zes* groote oorlogschepen en andere vaartuigen in de haven, zoude de gansche *Willemstad*, de *Overzijde* en het fort *Amsterdam* in puinhopen gelegd hebben. De onderneming van *Sir* CHARLES was roekeloos, want had men gebruik gemaakt van de verdedigings-middelen, dan zoude hij werkelijk zijn schrikverwekkend plan ten uitvoer hebben moeten brengen, of spoedig zijne biezen gepakt en wederom uit de haven ge-

» Nimmer heb ik zoo iets belagchelijks in beraadslaging genomen als het afwachten der terugkomst van een vredesvlag, gelijk in uw werk gemeld wordt. Het is waar! ik had een vredesvlag op mijn schip, doch niet op ingeving of aanrading van eenig ander mensch. Zij wapperde van mijn schip bij het binnen loopen, maar door den vijand die met schieten begon, niet geëerbiedigd wordende, haalde ik haar neer. (*) Om een vredesvlag in te zenden en derzelver terugkomst afwachten, zoude ik al mijne hoop verijdeld en zoude zoodanige handelwijs tot niets gebaat hebben. Om met een goed gevolg de verovering van *Curaçao*, gelijk het versterkt was, door eenig ander plan dan door eene verrassing te ondernemen, zouden er vele schepen en verscheiden duizend man vereischt worden."

---

loopen zijn. Men had hem echter het gemakkelijk binnen loopen van de haven kunnen beletten, door den mond derzelve met het daartoe bestemde schip en den ketting te versperren. Het is alles behalve gemakkelijk om met eene vijandelijke vloot deze haven binnen te komen.

Cur. Court.

(*) *Tel it to the mariners, the sailors wo'nt believe you*, zullen Engelsche zeelieden, die deze verontschuldiging lezen, zeggen. Doch is het misschien wegens de vredesvlag die de Engelschen aan den top van den voormast hadden, dat men op hen *niet geschoten*, en zoo maar stilletjes in de haven heeft laten komen. Men moet toch een sterk geloof hebben, om hieraan niet te twijfelen.

Cur. Court.

» Het mag hier niet noodeloos zijn aan te merken dat het ijdele en kinderachtige gesprek; met kapitein WOOD, over het overspringen van den ketting, enz. te verachtelijk is, om wederlegging te vereischen; ook herinner ik mij nog minder dat de *Latona* deszelfs groote marszeil tegen gebrast heeft, om de *Arethusa* vooruit te laten gaan. De geest van het geschiedkundig verhaal onthoud mij van te denken, gelijk ik anders zoude gedaan hebben, dat dit gemeend was als een schimp op den kapitein van de *Latona*. De *Arethusa* was altijd aan het hoofd, en in die order is zij binnen de haven geloopen.

Het was eerst eene week geleden, *dat ik in uw werk voor de eerte maal vernomen heb, dat de* Gouverneur van *Curaçao* met eene dame, langs de zijde van de *Latona* is geweest en naar mij toegezonden.

Indien zulks het geval was, dan had de kommandant van dat schip ongetwijfeld hem als krijgsgevangene naar mij gezonden, inzonderheid daar hij had moeten weten, dat ik bezig was mij meester te maken der troepen van het garnizoen en dat de vlag van het fort nog op was. Waarlijk er is geene daadzaak die ik met meer zekerheid dan een ander kan verhalen, dat ik in persoon den Gouverneur krijgsgevangen heb gemaakt, terwijl hij binnen de fortres door eene private poort kwam, en hem niet uit mijne tegenwoordigheid gelaten heb, dan nadat de voorwaarden der kapitulatie waren overeengekomen en onderteekend.

» Uw werk maakt tevens gewag van het verwijl van kapitein LYDIARD, waarvan ik geheel onbewust ben. Ik was de eerste die binnen de hoofdfortres ging, waarop ik door middel van een stormladder geklommen ben, en ik kan gerust betuigen, dat kapitein LYDIARD, de derde persoon was, die mij is opgevolgd. Hij was ook bij eene andere gewigtige gelegenheid op eene behoorlijke plaats, toen hij de *Latona* voorbij ging, het Hollandsch schip van 20 stukken geschut aanklampte en deszelfs vlag neer haalde.

Ter mijner regtvaardiging ben ik genoodzaakt te ontkennen, dat ik met 20 of 30 man langs de kaai gerustelijk gewandeld, en kapitein WOOD toegeroepen heb, om te vernemen of het Hollandsch fregat zich overgegeven had. Zulks kan ik zonder de minste aarseling doen, wegens de omstandigheid dat ik, vóór aan wal te gaan, werkelijk aan boord van dat schip geweest ben, en met mijne eigene handen deszelfs vlag neergehaald heb. Het is waar, deszelfs volk had reeds het geschut verlaten, toen ik op het halfdek kwam, en ik gelastte aan deszelfs luitenant om de vlag neer te halen, die zulks weigerde, zich als krijgsgevangen en aan mij zijn degen overgaf, welke ik in mijn bezit gehouden heb. Van daar ben ik naar den wal gegaan en in plaats van gerustelijk met twintig of dertig man langs de kaai te wandelen, heb ik nimmer meerder haast moeten maken, dan bij die gelegenheid, om bij het garnisoen te komen, waar ik groote zwarigheid dacht te ontmoe-

ten, doch gelukkiglijk kwam ik daar bij tijds aan, om voor te komen dat twee honderd man, die deels van hunne verwarring herstelden, bezig waren zich aan te kleeden en gereed te maken om ons wederstand te bieden. Het was ons gelukt hen allen krijgsgevangen te maken.

Toen ik door een der schietgaten boven op het fort *Amsterdam* kwam, vond ik den Majoor-kommandant der troepen met den blooten degen in de hand, en ik nam hem gevangen. Verder voortgaand ontmoette ik op een der vleugels van de fortres, een neger die dapperlijk op mij schoot, zoodat de kogel door mijn rok ging. Die man was in mijn bereik, en ik kon hem *neerhou*wen of dood schieten, doch zijne dapperheid *in aan*merking nemende, liet ik hem weg gaan en naderhand heb ik met zeer veel leedwezen vernomen, dat hij vermoord was geworden; maar het was niet voor dat het geschiedkundig verhaal van *Sir* JAMES WOOD in het licht verschenen was, dat ik vernomen heb, dat een van het volk van de *Latona* zich op *die* daad verhoovaardigd.

Deze Mijn Heer! zijn eenige hoofdpunten, betrekkelijk den aanval en verovering van *Curaçao*, waarbij ik nog bij die gelegenheid en in de gevolgen er iets van te bejammeren heb. Het is niet noodwendig het hier aan te stippen, doch het mogt van mij afgeperst worden, wanneer ik zal vernomen hebben, aan wien het geschiedkundig verhaal toe te schrijven is. In den tegenwoordigen toestand dier zaak, zal ik maar zeggen, dat

de van het karakter der twee overledene officieren onafscheidelijke goedheid des harten, mij dien jammer doet gevoelen.

» Hier zoude ik ophouden met den reeds te langwijligen brief, ware niet dat het geschiedkundig verhaal van *Sir* JAMES WOOD mij eene lage hebzucht toeschrijft, welke ik bij mij zelven bewust ben en bij allen die mij kennen niet te bezitten. Niets was meer vreemd aan mijn gemoed, dan de begeerte om amblen of beschikkingen te maken voor mijne familie-betrekkingen. Ik verklaar hier plegtiglijk, dat ik naar *Curaçao* gegaan ben om mijn land te dienen, en met het onwrikbaar voornemen om te slagen of in de onderneming te sterven. Ik dacht toen op geen geldelijk voordeel. Het is niet waar, dat ik eenigen post aan kapitein WOOD heb aangeboden, of met hem in eenige overeenkomst, ten opzigte van anderen ben getreden, het tegendeel blijkt uit de voorwaarden der kapitulatie, waarin ik de posten van al de ambtenaren van het eiland gewaarborgd heb, zoo zij den eed van getrouwheid aan mijnen Koning wilden doen. Niet alleen dat ik in het geheel niet bezorgd was, voor de » goede zaken," gelijk gij zulks in uw geschiedkundig verhaal noemt, maar ik verklaar hier, zonder vreeze van immer door eenig mensch tegengesproken te worden, dat ik noch middelijk noch onmiddelijk eenige beschikkingen voor mij of voor eenig lid mijner familie gemaakt heb; wel verre van zulks te doen, heb ik de koloniale emolumenten van mijn Gouvernement, ten bedrage

's jaarlijks van meer dan duizend ponden sterling, aan de armen der gemeenten van de vier Godsdienstige gezindheden op het eiland geschonken.

» Ik heb de eer enz.

» CHARLES BRISBANE.
Schout bij nacht van de roode vlag.

» *Aan den Heer* J. RALFE,
Schrijver van de Navale
Biographie van G. B.

In een aanhangsel bij het geschiedkundig verhaal van *Sir* JAMES ATHOL WOOD vinden wij eenige aanmerkingen op de wederlegging van *Sir* CHARLES BRISBANE, in de tweede brief, welken *vervolgens* wederom door *Sir* CHARLES wederlegd *worden.*

De Schrijver der *navale Biographie* van *Groot-Brittanje* heeft op verzoek van *Sir* CHARLES openbaar gemaakt dat het gemeld verhaal op gezag van *Sir* JAMES zelve in zijn werk geplaatst is, en hij vindt zich genoopt zoo ter regtvaardiging van zichzelven als van *Sir* JAMES eenige aanmerkingen op die wederlegging te maken.

» Sir CHARLES heeft (zegt hij) beweerd, dat het plan van aanval *aan boord van de* Arethusa *was opgemaakt en aan de officieren van dat schip medegedeeld, voor dat hij met de andere kapiteins beraadslaagd had- en dat hij nimmer zoo iets belagchelijks in beraadslaging* genomen had, als het afwachten der terugkomst van een vredesvlag.

Ter wederlegging van deze bewering brengt hij voort een oorspronkelijken brief, eigenhandig van

Sir CHARLES BRISBANE, luidende als volgt:

» Aan boord Z. M. schip *Arethusa*
den December 1806.

» Zoodra de Vredes-vlag van de *Arethusa* (*) vertrekt, zullen alle sloepen in het water gelaten en op sleeptouw genomen worden."

» Get. CHARLES BRISBANE.

» Aan JAMES ATHOL WOOD, Esqr.
Kapt. van Z. M. S. *Latona*.

Hij zegt » dat deze order niet alleen ten bewijze strekt, dat *Sir* CHARLES bedacht was, om een vredes-vlag binnen de haven te zenden, maar dat hij daartoe stellig had besloten.'' En wat is dan de reden dat de vredesvlag niet binnen gezonden is geworden, die namelijk, dat hij, gelijk wij reeds gezegd hebben, daarvan door de overreding van *Sir* JAMES is terug gehouden.

Sir CHARLES zegt: *dat het besluit uit zichzelven*

(*) De lezer zal zich herinneren dat ingevolge het geschiedkundig verhaal van *Sir* JAMES de vredesvlag van de *Anson* en niet van de *Arethusa* zoude zijn gezonden geworden. De redaktie van de *St. Vincent Gazette* merkt aan, dat het zeer klaarblijkelijk is, dat ingeval het voornemen van *Sir* CHARLES was om de terugkomst van de vredesvlag af te wachten, hij geene order zoude gegeven hebben, om dadelijk na het vertrek de vredesvlag al de sloepen uit te zetten.

Cur. Court.

en onveranderlijk genomen was; en dat hij daaromtrent nimmer door eenig mensch in weifeling is gebragt.''

Hier tegen worden drie getuigenissen voortgebragt, namelijk een kapitein met name W. GRINT, luitenant BROWN en een M. FOGGO (*), die destijds klerk van *Sir* JAMES was.

Aan deze personen zijn de volgende vragen gedaan; kunt gij u te binnen brengen of er op den 30sten December 1806, omtrent zons-ondergang, nadat het sein van » land," in het N. O. gemaakt en bekend werd *Curaçao* te zijn, en dat sein door de *Arethusa* beantwoord zijnde, door hetzelve geseind werd om zich tot wenden gereed te maken; dat *Sir* JAMES WOOD toen sein gemaakt had, om met de *Arethusa* te spreken; en dat toen hetzelve bijkwam, hij naar boord van hetzelve gegaan was, vergezeld van zijnen loods?"

Op deze vraag heeft kapitein GRINT geantwoord:

(*) De redaktie van de *St. Vincent gazette* merkt weder aan, dat bij het in bezit nemen van *Curaçao*, kapitein GRINT slechts Adelborst was, de luitenant BROWN, ook Adelborst doch van minder rang, en de heer FOGGO niets anders dan klerk was; waarom dan had *Sir* JAMES zich niet beroepen op de getuigenissen van zijne luitenants, van zijnen schipper, marine-officier, victualiemeester of officier van gezondheid, in voorkeur boven de op gemelde personen, die nog jong waren, en niet geschikt om zich eenig naauwkeurig denkbeeld, van het destijds gebeurde te binnen te brengen.

Cur. Court.

» Ik herinner mij de seinen, en ik wist wel, om welke redenen *Sir* JAMES den loods met zich naar boord mede genomen had, namelijk om kapitein BRISBANE aan te raden, zijn plan wegens het zenden van een vredesvlag te veranderen, aangezien zulks alles zoude verbroddelen; en om dien ganschen nacht op de Spaansche kust aan te houden, onder die kust den ganschen dag van den 31sten op te werken, en gereed te zijn, ten einde met het aanbreken van den dag van het Nieuwe jaar binnen *Curaçao* te loopen, wanneer zij al de Hollanders dronken en niet op hunne hoede zullen vinden; BISLAKE had mij verteld dat de commodore daarin bewilligd heeft enz."

Luitenant BROWN verklaart: dat men over het voornemen van *Sir* CHARLES BRISBANE, om eene vredesvlag binnen de haven te zenden, openlijk gesproken had; en, dat bij niet de minste twijfel had, of dat voornemen was veranderd geworden op de overreding van *Sir* JAMES WOOD.

De heer FOGGO zegt: dat hij zich het maken der seinen niet te binnen kan brengen; maar dat hij zich het gaan van *Sir* JAMES WOOD met den loods aan boord van de *Arethusa* wel kan herinneren, en na zijne terugkomst openlijk had hooren spreken, dat de commodore ingewilligd heeft, om zijn eigen plan te verwerpen en dat van *Sir* JAMES in te volgen.

» *Sir* CHARLES zegt verder: *dat het hem niet kan voorstaan, dat de* Latona *het groote marszeil had tegen gebrast, om de* Arethusa *te laten voorbij gaan.*''

Omtrent dit punt heeft men aan de drie gemelde Heeren de volgende vragen gedaan:

» Kunt gij u herinneren of bij het binnen zeilen der haven van *Curaçao* de *Arethusa* benedenwinds van de *Latona* en zeer digt bij den lijhoek van de haven was, dat de *Latona* vooruit schoot, en den wind van de *Arethusa's* zeilen opving; en dat toen *Sir* JAMES zich onder het vuur van al des vijands batterijen bevond, hij het bevel gaf, om de zeilen tegen te brassen, ten einde de *Arethusa* in staat te stellen, eerst binnen te loopen?"

De heer FOGGO beantwoord deze vraagpunten met » ja." De geheugenis van den luitenant BROWN te dezen aanzien, is even duidelijk als voldoenend, en kapitein GRINT zegt: » Ik herinner mij *zulks* wel, aangezien ik zelf een gedeelte van die dienst heb uitgevoerd."

Kapitein GRINT noch de Heer FOGGO kunnen zich herinneren, dat de Gouverneur van het eiland langs de zijde van de *Latona* is gegaan, en dat *Sir* JAMES hem naar den Commodore op het Gouvernements-huis verwezen heeft; maar de luitenant BROWN herinnert zich deze omstandigheid zeer wel.

De aanmerking van *Sir* CHARLES, dat ingeval zulks waar was, de kommandant van dat schip de Gouverneur ongetwijfeld krijgsgevangen naar hem zoude gezonden hebben, vooral daar dezelve had moeten weten, dat hij bezig was zich meester der troepen te maken, wordt wederlegd met deze ware tegenaanmerking. » Zoo er eenige vijande-

lijkheden gaande waren, of er het minste gevaar voorhanden was, geen twijfel dan of zulks het geval zoude geweest; maar dewijl alles zoo stil was als in eene bezoekkamer, zoude zoodanige maatregel noodeloos geweest zijn.

Sir CHARLES zegt ook: » Ter mijner regtvaardiging ben ik genoopt te ontkennen, dat ik met twintig of dertig man langs de kaai gerustelijk gewandeld, en kapitein WOOD toegeroepen heb om te vernemen of het Hollandsche fregat zich overgegeven heeft. Zulks kan ik gerustelijk zonder de minste aarseling doen wegens de omstandigheid, namelijk: dat ik, vóór naar den wal te gaan, werkelijk aan boord van dat schip geweest ben, en met mijne eigene handen deszelfs vlag neergehaald heb."

Hier tegen wordt aangehaald eene verklaring van kapitein GRINT die zegt dat hij aan boord van het Hollandsch fregat, op last van kapitein WOOD was gegaan, en zelve de vlag had neergehaald.

Vervolgens worden de volgende vragen gedaan.

» Kunt gij u herinneren of *Sir* CHARLES van de kaai af vóór dat hij aan boord was gegaan van het Hollandsch fregat, kapitein WOOD had toegeroepen en gevraagd of het schip zich overgegeven had; dat hem geantwoord werd, dat hetzelve zich reeds lang overgegeven had, maar dat de vlag onklaar was; en dat wegens het schieten ter gelegener tijd van de *Latona* op hetzelve en in de straten, ten einde te beletten dat er geene menschen binnen

het fort loopen, het volk zich niet op het dek kon houden. (*)

Kapitein GRINT zegt: Ik herinner mij het gesprek *toen kapitein* BRISBANE *op zijnen weg naar het fort was.*"

De Heer FOGGO zegt: » Ik herinner mij, dat *Sir* CHARLES de *Latona* had gepraaid, *toen hij op de kaai was en naar het fort ging*, en met Sir JAMES WOOD had gesproken, doch ik kan mij de bijzonderheden van dat gesprek niet te binnen brengen."

Luitenant BROWN verklaart zeer stellig dat *Sir* CHARLES *van de kaai af*, naar het Hollandsche fregat was gegaan en niet *aan boord van zijn eigen* schip.

Er komen nog een paar aanmerkingen in het aanhangsel bij, welke echter van te weinig aanbelang zijn, om hier over te nemen; dewijl zij deels

---

(*) De *Latona* lag voor aan de Breedestraat, met den voorsteven naar den wal, en tusschen hetzelve en de werf lagen de *Kenau Hasselaar*, de *Vliegende Visch* en de *Arethusa*. (†) Maar als het aan boord zoo stil was, dan moest *Sir* CHARLES van zelve begrijpen, dat het schip zich overgegeven had.

Cur. Court.

(†) De *Kenau Hasselaar* lag het voorste aan den mond van de haven en wel met de achtersteven tegen over de batterij van de waag; en de *Latona* lag dieper de haven in, voorbij de Breestraat met de steven naar de *Willemstad*; en tusschen de *Latona* en de werf, voor het Waaigat, lagen de corvet *Suriname* en *de Vliegende Visch*, tusschen welke BRISBANE met de *Arethusa* liggen ging.

de Schrijver.

niets beduidend, partijdig, en naar ons inzien niet zeer juist zijn; en ten andere dewijl zij door de getuigenis van de drie meermalen voorkomende personen, niet gaaf bevestigd worden.

De volgende vragen zijn door *Sir* CHARLES BRISBANE gedaan:

1ste. Welke was uw rang toen de aanval op *Curaçao* werd gedaan, en welken rang bekleed gij thans in de koninklijke Marine?

2de. Kunt gij u herinneren of de *Latona*, het fregat, destijds gekommandeerd door den tegenwoordigen *Sir* JAMES ATHOL WOOD, haar groot marszeil heeft tegen gebrast om de *Arethusa* van het vuur des vijands te beschermen, en dezelve vooruit binnen de haven te laten loopen?

3de. Kunt gij opnoemen wie de persoon is, die de vlag van het Hollandsche oorlogschip heeft nedergehaald?

4de. Kunt gij u te binnen brengen of de Gouverneur en zijne echtgenoote de wijk aan boord van de *Latona* hebben genomen?

5de. Wie was de eerste persoon die den stormladder, aan het hoofd der bestormers, heeft beklommen?

6de. Is het u bekend of hebt gij van eenig der officieren, welke bij de verovering van *Curaçao* tegenwoordig zijn geweest, vernomen, dat kapitein WOOD eenige persoonlijke dapperheid ten

toon heeft gelegd, of eenig voorbeeld aan zijne manschappen heeft gegeven?

Deze vragen zijn beantwoord:

Eerstelijk door JOHN ELLIOT, aan boord Z. B. M. schip *Semiramis*, *Cove of Cork*, den 3 Maart 1829.

Op de eerste vraag. — Ik was victualiemeester aan boord van de *Arethusa*, bij gelegenheid der verovering van *Curaçao*, en ik ben thans victualiemeester aan boord van de *Semiramis*, vlagschip van den opperbevelhebber op de Iersche station.

Op de tweede vraag. — Ik was op het kompanje van de *Arethusa*, toen wij binnen de haven liepen, maar ik kan mij hoegenaamd *niet te binnen* brengen, dat de *Latona* haar groot marszeil *heeft* tegen gebrast. Zij was een weinig achter en wel aan stuurboordszijde van de *Arethusa*, toen wij in den wind opzeilden, om het rif aan de bakboordzijde van *Curaçao* te vermijden, doch was op geen tijdstip genoegzaam vooruit, om ons voor het vuur des vijands te beschermen. Ook was zij niet eens in het standpunt om zulks te kunnen doen, al waren de stukken der forten twee streken achteruit van onzen boom, in stede van drie streken vooruit te zijn geweest, gelijk het geval was, toen de *Latona* het digst bij ons was en wij het rif omzeilden, en scherp ophielden om binnen de haven te loopen, waardoor dat schip op dat tijdstip geheel achteruit bleef. Ik ben zeker, dat, toen het schieten begon, de *Arethusa* ten minste een kabellengte van de *Latona* vooruit.

n bijkans tegenover de forten was; en daar de ngang der haven zeer naauw is, zoude het zeer noeijelijk geweest zijn voor twee schepen, om aast elkander binnen te loopen; de kans zoude en tegen één geweest zijn, dat zij binnen zouden eloopen hebben zonder te stranden.

Op de derde vraag. — Ik heb te voren, vóór lat ik des Heeren BALFE's *Biographie* gezien heb, iet gehoord, dat eenig ander persoon dan uzelve let gedaan heeft.

Op de vierde vraag. — Ik kan mij niets van lien aard herinneren; maar toen ik den Fiscaal, lie ik, over de haven varende, krijgsgevangen eb gemaakt, bij u op het gouvernementshuis oragt, zeidet gij: » Hij is dezelfde persoon die ik og noodig heb, ik heb reeds den Gouverneur gekregen."

Op de vijfde vraag. — Ik was niet tegenwoordig toen het fort *Amsterdam* bestormd werd, dewijl gij mij bevolen hebt op eene sloep te blijven, om de lagoen te bewaken; maar ik heb altijd gehoord dat gij de eerste persoon waart die de stormladders beklommen had, en ik kan mij zeer wel herinneren, te hebben gehoord, dat iemand, ik vermeen wijlen kapitein JOHN GRIFFITH, toenmaals eerste officier van de *Arethusa*, voor u had willen klimmen, dat gij hem had tegengehouden, zeggende: » niet de eerste, GRIFFITH, maar volg mij zoo na als gij kunt," of iets dergelijks.

Op de zesde vraag. — Ik weet niet, noch heb ik gehoord dat kapitein WOOD bij de verovering

van *Curaçao* eenige persoonlijke dapperheid ten toon gelegd of eenig voorbeeld aan zijne manschappen gegeven heeft.

» Ten besluite moet ik u indachtig maken op een gesprek, hetwelk tusschen ons, kort na ons vertrek van *Jamaika*, heeft plaats gehad. Gij deed mij uw voornemen kennen, en vroeg mij, of ik het eiland *Curaçao* kende. Ik zeide, dat ik drie à vier maanden lang aan boord van *de Elk*, onder het bevel van kapitein MURRAY, die haven geblokkeerd had. Gij spraakt wegens den ingang der haven, ik zeide u dat dezelve zeer naauw was, dat wij dikwijls, zoo boven als beneden winds der stad, landingen hebben gedaan en gevochten, om ons van versche levensmiddelen te voorzien. Gij zeidet iets wegens het nemen van *Curaçao*, waarop ik aanmerkte, dat men daarop niet bedacht was; en toen gaaft gij mij te kennen, dat gij orders had, om het eiland op te eischen, maar dat gij, onder Gods zegen, regt toe regt aan binnen de haven zoudet loopen; ik hernam daarop, dat het, naar mijne denkwijze, het eenigste plan was, om het eiland te nemen. En van al hetgeen ik van uzelve vernomen heb; van hetgeen gij steeds aan mij en mijne tafelgasten gezegd hebt; en uit de voorbereidselen, welke gij, gedurende de overtogt van *Jamaika* naar *Curaçao* hebt laten maken, om de forten te bestormen, geloof ik stellig, dat gij nimmer in de gedachte verkeerdet, om uw besluit te veranderen.

» Op het zeggen, dat kapitein WOOD u op den

30 December 1806 zoude overreed hebben om van plan te veranderen, moet ik aanmerken, dat, voor wij van *Aruba* vertrokken waren, wij in de konstabelskamer ons voorgesteld hebben, om onze voorraad van versche provisiën maar geheel te verbruiken; gij noodigdet de adelborsten en onderofficieren, op den 30 of 31sten December ten avondmaal, in de veronderstelling, dat weinig onzer, die aan tafel waren, van hetzelve, na den aanval, zoude nuttigen; en wij waren allen van gevoelen, dat, zoo wij slaagden om het eiland te veroveren, het ons niet zeer moeijelijk zou vallen om ons van eene versche voorraad te voorzien. Ik geloof dat deze omstandigheid zeer wel bekend is bij kapitein PARISH, kapitein HIGMAN en den Heer SCOTT, die destijds eerste luitenant der mariniers aan boord van de *Arethusa* was.

Ik heb de eer te zijn, enz.

JOHN ELLIOT."

Beantwoord, tweedens door kapitein T. B. SULIVAN, *Wear Cottage* bij *Falmouth*, 29 April 1829.

Op de eerste vraag. — Bij de verovering van *Curaçao* was ik eerste luitenant aan boord van de *Anson*, en ik ben thans kapitein, en medgezel van de ridder van het bad.

Op de tweede vraag. — Zoo veel ik mij herinneren kan, heeft de *Latona* haar groot marszeil

niet tegen gebrast, noch heeft zij op eenig punt gestaan, om de *Arethusa* te beschermen, of te beletten binnen de haven te komen.

Op de derde vraag. — Ik weet niet, maar de eerste persoon, die ik aan boord van het Hollandsche fregat heb zien klimmen, was kapitein BRISBANE. De vlag van de korvet werd door den schipper van de *Anson* nedergehaald.

Op de vierde vraag. — Ik weet niet; ook heb ik nimmer gehoord, dat zij zulks gedaan hebben.

Op de vijfde vraag. — De eerste die de ladders beklommen had, was kapitein BRISBANE aan den eenen en kapitein LYDIARD aan den anderen. Hiervan weet ik eene omstandigheid, *namelijk* deze: JAMES CLANY, eerste bootsmansmaat, *die* destijds als bootsman van de *Anson* diende, voerde bevel over den ladder en de manschappen van dat schip. Hij plaatste de eerste ladder tegen den muur, toen kapitein BRISBANE onverwijld op denzelven wilde klimmen, maar CLANY verzettede zich daartegen, en zeide dat niemand vóór zijn kapitein er op zoude klimmen. Kapitein BRISBANE zeide lagchende: » Mijn beste man! ik geloof niet dat uw kapitein er iets tegen zal hebben, dat ik uwen ladder beklimme; zie! daar gaat hij naar eenen anderen." Naderhand vroeg ik aan CLANY, waarom hij zich tegen den commodore verzet had; hij zeide te hebben gedacht; dat niemand, vóór zijnen kapitein, den ladder van zijn schip het eerst moest beklimmen. Verders verwijs ik naar de le-

vensbeschrijving van kapitein LYDIARD, in de navale kronijk.

Op de zesde vraag. — Ik weet niet, doch ik heb wel dikwijls door officieren hooren aanmerken, dat het vreemd was, de reden waarom kapitein WOOD, ingevolge de orders, aan het hoofd zijner manschappen, niet aan wal was gegaan.

De brief, strekkende ten geleide van dit antwoord, maakte gewag van een gesprek, hetwelk plaats had tusschen kapitein SULIVAN en kapitein LYDIARD.

Toen het Engelsche smaldeeel te *Aruba* lag, en de *Fisgard* zich bij hetzelve had vervoegd, werd kapitein LYDIARD van de *Anson* geseind, om zich aan boord van de *Arethusa* te begeven. Bij zijne terugkomst op zijn schip zag hij misnoegd, en door den kapitein SULIVAN gevraagd zijnde, welk nieuws hij mede bragt, zeide hij: » Nieuws! Ik wenschte, dat BOLTON zich nimmer bij ons had vervoegd, want sedert hij de beschrijving der sterkte van de plaats heeft afgeschetst, zoekt kapitein WOOD den commodore te overreden, om van zijn plan van aanval op het eiland af te zien; ik ben geroepen geworden om mijn gevoelen daarover te geven; ik zeide, dat men aan zijn zeggen geen gehoor moet geven, maar voortgaan." Hierop zoude kapitein BRISBANE geantwoord hebben: » Ik ben blijde dat gij van mijn gevoelen zijt, en, onder Gods zegen, zullen wij gaan."

Beantwoord eindelijk ten derde door kapitein HENRY HIGMAN, te *Plymouth*, den 2 Mei 1829.

Op de eerste vraag. — Ik was luitenant aan boord van de *Arethusa* en werd op den 1e Januarij 1817, de tienjarige verjaring der verovering van *Curaçao*, wegens die overwinning tot kapitein-luitenant (commander) en later tot kapitein bevorderd.

Op de tweede vraag. — Ter gelegenheid des aanvals van *Curaçao* heeft de *Latona* haar groot marszeil niet tegen gebrast, om de *Arethusa* van het vuur des vijands te beschermen; ook was er geen vuur, dan nadat de *Arethusa* binnen de haven en tot bij de batterij van het waaigat geloopen was, steeds voortzeilende.

Op de derde vraag. — Ik geloof *Sir* CHARLES, dat die eer onverminderlijk u alleen toekomt. Ik heb u de *Arethusa* in uwe sloep zien verlaten, de *Latona* voorbijvaren, en aan boord van het Hollandsche fregat gaan; kort daarna ging de vlag neder; en ik heb nooit te voren, voordat ik het aanhangsel gezien heb, gehoord, dat eenig officier in deze daad deel gehad heeft.

Op de vierde vraag. — Ik heb nooit te voren gehoord, dat de Gouverneur en zijne echtgenoote de wijk aan boord van de *Latona* genomen hebben. Ik was in de zaal op het gouvernementshuis, toen de gouverneur en zijne echtgenoote aldaar aankwamen; de dame was op het punt om

te bezwijken, toen hij haar op eene sofa geleide; daarop eischtet gij dadelijk van den gouverneur de overgave van het eiland, en dat hij onverwijld een officier, vergezeld van eenen Britschen officier, zoude afvaardigen, met een bevel aan den kommanderende officier van het fort *Republiek*, om met schieten op te houden, met bedreiging, van hetzelve met 1200 man te bestormen, zoo hij er niet aan voldeed. De gouverneur verzocht met zijnen raad te raadplegen; de leden vergaderden, gij sloot hen in eene kamer op en gaf hen eenige minuten tijd, om te kapituleren. Gij, *Sir* CHARLES, liept de zaal op en af, met eene horologie in de hand, tot dat de verleende tijd verstreken was; gij kloptet toen aan de deur en vroeg naar den uitslag; zij beloofden te kapituleren, maar verzochten nog eenigen tijd, om de voorwaarden der kapitulatie op te maken; en intusschen werd er een Hollandsch officier, vergezeld van een Engelsch officier, naar het fort *Republiek* afgevaardigd, met bevel, om het schieten te doen ophouden.

Op de vijfde vraag. — Ik zelf, benevens wijlen kapitein GRIFFITH, gewezen luitenant, de derde in bevel van de *Arethusa*, hebben de ladder gehouden, terwijl gij, *Sir* CHARLES, de eerste zijt geweest, die denzelve beklommen heeft.

Op de zesde vraag. — Ik moet deze vraag ontkennend beantwoorden. Ik weet, dat hij niet met zijne manschappen geland is, om de plaats te helpen innemen. Ik weet, dat hij uwe orders

niet nagekomen heeft, om met zijne volle laag op het fort *Republiek* (*Nassau*) aan te leggen. Ik moet u hier indachtig maken, dat onder de veelvuldige orders die gij toen gegeven hebt, gij mij met eene aan boord van de *Latona* gezonden hebt, opdat zij met de volle laag op het fort *Republiek* zouden aanleggen. Toen ik aan boord van de *Latona* kwam, vond ik de manschappen aan de kaapstander staan, bezig met het schip tegen de *Willemstad* te verhalen; ik vroeg naar kapitein WOOD, men zeide mij dat hij voor op de plecht was; ik ging vooruit en deelde hem uwe orders mede, hij antwoordde: » Ik zorg voor mijn schip."
Op dat tijdstip was de voorsteven van de *Latona* bedekt voor het vuur van het fort *Republiek* door een tusschenliggende berg, en het gansche schip gehoorzaamde, weinig minuten naderhand, aan uwe bevelen niet meer.

Ik heb de eer te zijn, enz.

HENRY HIGMAN."

Ziedaar, hetgeene er van de zijde der Engelschen over deze zaak is gezegd geworden. Keeren wij thans terug tot den Gouverneur, die weinig tijds na de overgaaf het eiland verliet.

CHANGUION, den 9 Junij 1807 te *'s Hage* aangekomen, werd den 12 Augustus daaraanvolgende met PFEIFFER gearresteerd, en in de generaliteits-provoost gebragt. Den 8 Januarij 1808 werd hem aangezegd, door eene commissie uit de hooge mi-

litaire vierschaar, dat den Fiscaal van 's Konings landmagt geadmitteerd was om op convictie eisch te doen, dewelken tegen hem conclideerde tot den straf met den kogel. Deze eisch en conclusie werden vervolgens door de hooge vierschaar geadjudicieerd, en CHANGUION alzoo tot de voorgestelde straf verwezen.

In eene particuliere brief, door den Heer CHANGUION, uit zijne gevangenis, aan den Advocaat RÖMER te *Curaçao* geschreven, geeft hij op de voorname punten van beschuldiging deze te zijn:

1°. Dat hij na de sommatie van 22 December 1806 niet alleen geen genoegzame, maar volstrekt geene mesures tot defensie genomen had, en op dien dag zelve geen krijgsraad had gehouden.

2°. Dat hij eenige dagen daarna, en terwijl er een vijandelijk vaartuig voor de haven kruiste, buiten de hoofdfortres gegaan was, en zich naar de plantaadje had begeven, en ten

3°. Dat hij, ziende dat de vijand in de haven was, in stede van naar het fort *Republiek* te gaan, zich naar de hoofdfortres had begeven, en in 's vijands magt en krijgsgevangen zijnde, had gecapituleerd.

Wegens de hem door de practicijns gegeven raad om gratie te verzoeken, schrijft hij aldus: » Om de waarheid te zeggen, had ik zeer veel » moeite mij daartoe te decideeren, want in con» scientie overtuigd te zijn, dat men zich niets te » verwijten heeft, en, tegen beter weten aan, » schuld te bekennen en gratie te verzoeken, stuit

» een eerlijk man tegen de borst, en is geschikt, » zoo het geschied, zijne reputatie en de achting » zijner familie te benadeelen. Eindelijk, na rijp » beraad, heb ik, op aanraden van practicijns en » goede vrienden mij bepaald om abolitie te vra- » gen, enz."

De toenmalige koning van *Holland*, LODEWIJK den 1ste, vond dan ook goed, de Gouverneur CHANGUION remissie van alle straf te verleenen, doch verklaarde hem tevens onbekwaam tot het bekleeden van eenig ambt of charge. De gewezen garnizoens kommandant verkreeg insgelijks lijfsgenade, doch werd tot cassatie veroordeeld. Bij eene latere resolutie van Z. K. Hoogheid *den souvereinen* vorst der *Nederlanden*, van 23 November 1814, wordt eindelijk » goedgevonden, al » hetgeen aan P. J. CHANGUION, als gewezen Gou- » verneur van het eiland *Curaçao*, bij sententie » van de hooge militaire vierschaar van den 21 » Maart 1808, tot delict is geimputeerd, te abo- » leeren en te vernietigen, zoo als geschiedt bij » deze, wordende over zulks mede geaboleerd, » dezelve sententie tegen denzelven gewezen, en » voornoemde CHANGUION tot zijnen goeden naam » en faam en in den staat, waarin hij was voor » de pronuntiatie van dezelve, hersteld en geres- » titueerd."

§ 13.

1816—1834.

Curaçao door de Advocaten Mrs. HESSEN, ALMA

RY en SPENCER, vroeger tot inwendige twisten en verdeeldheden gebragt, was dan nu door Mrs. CHANGUION aan de Engelschen overgeleverd, en bleef onder hun beheer tot den 4 Maart 1816, wordende ons, ten gevolge van het bij den vrede van *Parijs* in 1815 gemaakt verdrag alstoen weder afgestaan. Het tijdvak, gedurende hetwelk *Curaçao* door de Engelschen is bezeten geweest, levert voor de geschiedenis weinig belangrijks op.

Op den 27 Januarij 1816 kwamen het Nederlandsche linieschip de *Prins van Oranje*, benevens de schooner *de Haai* voor *Curaçao* aan, dewelken troepen en ambtenaren van het moederland overbragten, en den 4e Maart daaraanvolgende werd het eiland dan ook plegtig teruggegeven.

De handel en welvaart was intusschen, gedurende de regering der Eugelschen, merkelijk verminderd en afgenomen, en deze kwijnende staat van het eertijds zoo bloeijende eiland verergerde van jaar tot jaar. Niet weinig bragt daaraan toe eene, gedurende vijf jaren aanhoudende droogte, van 1820 tot 1825, waarvan algemeen misgewas en zelfs gebrek aan drinkbaar water het onvermijdelijk gevolg waren. Eene menigte landverhuizers van de vaste kust, die zich, ter ontwijking van den oorlog, op *Curaçao* had willen neder. zetten, verlieten het rampspoedige eiland dan ook weder. Een nieuw onheil trof hetzelve, doordien van het koopvaardijschip de *Zeemeeuw*, kapitein BÖNNING, dat op den 1° Februarij 1825 de haven verliet, met bestemming naar de *Nederlanden*,

later nooit iets werd vernomen. Aan boord van dien bodem bevond zich een aantal passagiers die naar het moederland terugkeerden, en tevens werd met denzelven eene vrij groote hoeveelheid *Aruba's* goud, als *remises* verzonden. Men gist dat dit schip met man en muis is vergaan, doch sommigen veronderstellen de mogelijkheid, dat het door zeeroovers zoude zijn genomen geworden.

Thans is *Curaçao* een uiterst armoedig eiland, eene versterkte klip, zonder handel, zonder landbouw. De arme bewoners voeren de jonge slaven uit, om voor de opbrengst daarvan zich de onontbeerlijkste levensbehoeften te verschaffen. Het is een verwonderingbarend, doch tevens *hartgrievend* schouwspel, te zien, hoe blijmoedig de *ouders* hunne verkochte kinderen aan boord der schepen brengen, en hen, meestentijds voor altoos, vaarwel zeggen, terwijl dezen geen ander verdriet gevoelen, dan dat, van hunne ouders en verwanten op zulk eene barre en ondankbare rots, achter te laten. En hoezeer ons gouvernement in het jaar 1826 de haven van *Curaçao* voor eene vrije haven verklaard heeft, was de handel reeds te ver verloopen, om daarvan spoedig herstel te kunnen verwachten.

Gedurende eene korte poos werd de thans aldaar heerschende stilte eenigzins verlevendigd, door het ongeluk, aan het geraseerde Engelsche linieschip *the Barham*, gekommandeert door kapitein Sir JOHN LEWIS, overkomen. Dit schip strandde in den nacht van den 28 op den 29 April 1829, bij de overtogt van *La Guayra* (aan de vaste kust),

naar *Curaçao*, stotende op de zuidoostpunt van *Bonaire*. Het was het vlaggeschip van Zijne Excellentie den Vice Admiraal CHARLES E. FLEEMING, Opperbevelhebber der Britsche zeemagt op het West-Indische station, en, aan boord van hetzelve bevond zich Mevrouw FLEEMING. Eene naar *Curaçao* gezonden boot bragt aldaar de tijding dezer stranding aan, en dadelijk vertrokken Z. M. schepen, de *Courier* en de *Pallas*, derwaarts, ten einde de in hunne magt staande hulp aan te brengen, waarop dan ook, op den 4 Mei, *the Barham*, door dezelven, in de haven van *Curaçao* gebragt werd, na echter vooraf 37 stukken geschut over boord te hebben moeten werpen. Op den 6den daaraanvolgende kwam de Vice-Admiraal zelve, onder het doen van salutschoten, van het fort *Amsterdam*, op *Curaçao* aan. Hoezeer zulks op *Jamaika* zeer euvel werd opgenomen, liet de Admiraal de geledene schade op *Curaçao* repareeren, en huurde te dien einde een gedeelte van de werf van H. VAN DER MEULEN, alwaar min of meer 500 man, die daaraan werkten, gedurende die tijd verbleven.

Op den 29 Julij 1834 werd op *Curaçao* het tweede eeuwfeest gevierd, van het planten der Hollandsche vlag op dat eiland. Alle de zich in de haven bevindende schepen waren reeds van den vroegen morgen met vlaggen versierd. Te 9 uren begon de Godsdienstoefening, in de onderscheidene kerken, en te 10 uren werd er groote parade gehouden, door de schutterij en de troepen

der bezetting. OP den middag werden er van het fort *Amsterdam* en van Zr. Ms. Brik *Echo* eereschooten gedaan, waarna den Heer gezaghebber ELSEVIER de gelukwenschingen ontving, terwijl deze feestdag door eene danspartij werd besloten.

Reeds bij de beschouwing der stad zijn de in 1827 gebouwde forten door ons behandeld. Er blijft dus alleen nog over, de veranderde wijze van bestuur dezer eilanden, bij besluit van Zijne Excellentie den Kommissaris-Generaal VAN DEN BOSCH, van den 16 Februarij 1828, vastgesteld. Daarbij werden de onderscheidene Nederlandsche bezittingen in de *West-Indiën* onder een hoofdbestuur, te *Suriname* gevestigd, vereenigd. Tot Gouverneur-generaal over dezelve werd benoemd P. R. CANTZLAAR, vroeger Gouverneur van *Curaçao*, *Bonaire* en *Aruba*, in welke betrekking hij later, onder den titel van Directeur, enz., door den Heer en Mr. I. I. RAMMELMAN ELSEVIER vervangen werd, terwijl deze laatstvermelde titel eindelijk in die van gezaghebber werd verandert. Of men met namen en titels te veranderen de zaken kan verhelpen, wordt grootelijks door ons betwijfeld; althans, men ontwaard daarbij veelal grootere bezwaren.

En hiermede sluiten wij deze onze geschiedkundige aanteekeningen, om over te gaan tot de beschouwing der overige eilanden.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

BONAIRE, *ARUBA*, ENZ.

§ 1.

Bonaire.

Nadat *Curaçao*, het grootste dezer drie eilanden, door ons is beschreven, kunnen wij ten aanzien van *Bonaire* en *Aruba*, minder uitgebreid zijn, als in ligging, klimaat, gewassen, als anderzins zeer veel met elkander overeenkomende. Wij zullen dan ook *Bonaire*, het volgende in grootte, in dit hoofddeel het eerst behandelen, ofschoon de geographische ligging ons misschien eene andere volgorde had moeten doen verkiezen.

Negen mijlen O. N. O. van *Curaçao* ligt het eiland *Bonaire* (beteekenende *zuivere lucht*), door anderen ook wel *Buon Ayres* genaamd, behoorende tot het Gouvernement van *Curaçao*. Het strekt zich van het N. W. naar het Z. O. in lengte uit, en heeft genoegzaam dezelfde oppervlakte als laatstgenoemd eiland, maar is ongelijk veel schaarscher

bevolkt. De tijd tot de overtogt van hier naar *Curaçao* benoodigd, wordt door de zeelieden op 8, en omgekeerd op 24 uren berekend. Daar dit eiland echter boven wind en stroom ligt, *is dit* laatste, de opvaart van *Curaçao* namelijk, geheel wisselvallig, en soms zelfs geheel ondoenlijk.

Bonaire is smal en krom van gedaante. Aan de Z. W. zijde des eilands, nagenoeg even wijdig met deszelfs uiteinden, vindt men de reede, bestaande in eene diepe onveilige baai, aan welkers westzijde, op eene Engelsche mijl afstand van de ankerplaats, een gering en onbewoond eilandje, of liever eene lage, vlakke met kreupelhout begroeide klip, *Klein Bonaire* genaamd, gevonden wordt, waarop eene menigte cabrieten weiden. Het westelijk gedeelte des eigenlijken eilands, hetwelk het belangrijkste is, bestaat uit hoogland, waar tusschen zich valleijen bevinden, die, wel is waar, eenige teelaarde bevatten, doch door de droogte van het klimaat niet gecultiveerd worden, uitgezonderd de vallei of kom, de *Rinçon* genaamd, alwaaar een weinig maïs en aardvruchten verbouwd worden, hetgeen in deze zwarte, vette grond, bij een weinig regen, zeer welig groeit. Aan de helling der bergen, groeit zeer veel Braziliëhout, *Casalpincia Braziliensis*. (Zie 1e. stuk, blz. 304.) Bij de bovengenoemde baai of reede is een gering dorpje, van eenige verspreide strohutten, in welker midden zich een klein fortje bevindt, met vier stukken geschut bezet, liggende op 12°. 12′. N. B. en 68°. 24′. W. L. De schepen, welke deze baai

aandoen, komen zoo nabij den wal, dat zij gewoonlijk de kabel vastmaken aan een stuk geschut, hetwelk bij dit fortje in den grond zit, liggende aan de oostzijde op wel 60 vademen water. Barken en felonken liggen digt aan den zeer steil afloopenden wal. Op 1½ kabellengte van den wal vindt men, op 17 vademen water, nog eene ankerplants, dewelke echter onveilig is. VAN LENNEP COSTER (*) zegt: » Wij lieten het anker vallen om » den Zuidwest, en maakten twee kabeltouwen » vast aan een stuk geschut, dat te dien einde aan » den wal, in den grond geplaatst is, liggende men » dan zeer veilig op ½ kabellengte van den wal."

Men vertrouwe echter niet te veel op dit *zeer veilig*. Geen gezagvoerder zal hier met een vaartuig, langer dan hoogstnoodzakelijk is, vertoeven, om de buitengemeene gevaarlijkheid der ankerplaats, als zijnde, bij het uitschieten der wind naar het Westen, het stranden bijna onvermijdelijk. Dit lot trof ook Z. M. Brik van Oorlog *Sirene*, welke den 21 Junij 1831 alhier aankwam, en den 24sten daaraanvolgende strande en verbrijzelde, waarbij echter de equipagie gered werd. (†)

De zuidelijke oever van dit eiland is zeer schoon

(*) *Herinneringen mijner reizen naar onderscheidene werelddeelen.* Te *Amsterdam*, bij J. F. SCHLEYER, blz. 143.

(†) Zie het deswegens geplaatste in het *Tijdschrift, toegewijd aan het Zeewezen*, 3e Deel, N°. 4, bladz. 202.

en zuiver, zoodat men gewoonlijk op niet meer dan een steenworp afstands van het eentoonige barre strand heenzeilt. Het strand zelf levert een somber gezigt op, wijl men slechts eene enkele visschers kanoo opgehaald ziet, waar bij men steeds het knarsende geluid van kalksteenbrokken (zeekoraal) hoort, die door de op en nedergaande golven, gestadig al ratelende op het strand geschuurd worden, en kleur en gedaante van doodsbeenderen hebben. De passage aan de N. O. zijde van *Klein Bonaire*, om naar de baai te zeilen, is voor alle schepen bevaarbaar, evenwel kiezen velen, wegens de meerdere ruimte, de Z. W. zijde.

De Zuidoostpunt van *Bonaire*, *Punta de la Ore* genaamd, is laag, met een gevaarlijke hoek, welke met klippen en banken omgeven is. Dit rif, dat zich een Engelsche mijl in zee uitstrekt, ligt op 11°. 59′. N. B. en 68°. 16′. W. L. Op den 29 December 1817 strande op dezelve de Nederlandsche Brik van Oorlog *Ceres*, doch de equipage wêrd gered. Van *Curaçao* komende en kort onder de Zuidwal langs varende, alwaar het land met lage heuvels bezet is, welke laatsten met kreupelhout en cactusplanten begroeid zijn, schijnt het geheel eene onbewoonde wildernis te zijn, dewelke zich op den achtergrond in rijzend gebergte verliest.

In het midden van het westelijk gedeelte des eilands ligt een vrij hoog gebergte, tusschen het welk, op een kwartier uur afstands ten N. W. van het fortje, eene vallei ligt, de *Rinçon* genaamd

waarin men hutten van oorspronkelijke Indianen en vrije kleurlingen vindt. Het Gouvernement heeft op deze, door bergen van min of meer 150 ellen hoogte ingeslotene plaats, eene aanfokkerij van slaven. Hoezeer men den toestand van dezen, als gelukkiger dan die der Surinaamsche slaven schetst, daar zij hier meer vermenigvuldigen, en van eenen moeijelijken pligt, de opvoeding hunner kinderen namelijk, ontheven zijn, worden zij hier geheel en al met de redelooze dieren gelijk gesteld, hun opkomend geslacht wordt hun naar willekeur ontnomen, en, tot eene levenslange slavernij gedoemd, naar *Curaçao* en elders overgevoerd. In dit dal vindt men ook eene Roomsche Kerk, met beelden van omtrent een voet hoogte; er bevindt zich echter thans geen Pastoor.

De Kommandant des eilands, thans den Heer KLAAS SCHOTBORGH, dewelke zeven bevallige dochters heeft, waarvan de kleinste niet minder dan zes voeten lang is, waarom men dezelve op *Curaçao* het zevengesternte van *Bonaire* noemt, woont in het vorengenoemde fortje aan de baai, waar tevens het Gouvernements-pakhuis staat. Ook bevindt zich hier een klein detachement militairen, van het garnizoen van *Curaçao*, die grootendeels voor straf naar herwaarts worden gezonden. Tevens is dit eene verbanningsplaats voor veroordeelde slaven of andere misdadigers van *Curaçao*, even als het eilandje *Onrust* voor *Batavia*. Zoodanige slaven, alsdan kettingslaven van *Bonaire* genaamd, alsmede de andere crimineele gevangenen, hebben

eene ijzeren band om den buik, en een beugel om de linker voet, welke met een ketting vereenigd zijn. Zij worden gebruikt tot het kappen van hout, alsmede om de zoutpannen te bewerken.

Tusschen de schaars verspreide hutten der buurt, staan, op den witten kalkgrond, eenige kleine wit bepleisterde huizen; zonder zolders, hetgeen bij zonneschijn de oogen op eene onaangename wijze aandoet. De kalk wordt grootendeels gebrand uit zeekoraal en kreupelhout, beide in overvloed voorhanden, doch uit hoofde van de afstand en de schaarste van zoet water, wordt dezelve met zeewater gebluscht, hetgeen veroorzaakt, dat de gemetselde muren moeijelijk droogen en steeds eene salpeterachtige vochtigheid behouden. Over het geheel levert *Bonaire* weinig bijzonders op, en het verblijf aldaar op den duur moet zeer vervelende zijn. Er bestaat slechts een huisgezin van blanken, namelijk dat van den Kommandant, als zijnde Creolen van *Curaçao;* en het is dan ook niet te verwonderen, dat zij zich bij voorkeur op laatstgemelde eiland ophouden.

De overige bevolking vindt men in de hier bijgaande Tabel B opgegeven.

De grond van *Bonaire* is dor, en bestaat, even als die van *Curaçao*, hoofdzakelijk uit kalkformatiën, evenwel soms ook uit vrij zuivere kwarts. Ook vindt men hier meer kreupelhout, doch geen enkele vruchtboom. Het Braziliënhout (rood verfhout) maakt een belangrijke tak van uitvoer uit, terwijl almede hier gevonden wordt het fraaije

AIRE,

Meisjes.	Totaal.	Generaal Totaal.	
36	167	1348	

GEHUWDEN.

Blanken	45
Gekleurden	122
Zwarten	22
Totaal.........	189

geelhout, en zeer hooge en zware Cactusplanten, met zware eenigzins giftige stekels. Men vindt van laatstgenoemde planten, die meer dan 6 ellen hoogte hebben, welke piramidale planten tevens zoo monstrueus zwaar zijn, dat men er planken uitzaagd.

Landbouw bestaat hier bijna in het geheel niet, De mais komt er nog minder voort dan te *Curaçao*, en men moet zich vergenoegen met aardvruchten, yams, patattes, enz. Ezels en cabrieten zijn hier evenwel menigvuldig, terwijl ook de visscherij een, hoewel gering, middel van bestaan opleverd, waarbij als niet onverschillig in aanmerking komt, de hier gevonden wordende ongemeen fraaije schelpen. Dan hetgeen het meeste opbrengt, is het zoo beroemde Bonairische zout, hetwelk hier aan de zuidzijde des eilands, in kunstelooze, door de natuur gevormde zoutpannen, van zuivere harde bodems voorzien, zoo overvloedig verkregen wordt, dat er jaren geweest zijn, waarin van 80 tot 100,000 vaten zout uitgevoerd geworden zijn, het vat gerekend op 180 halve Nederlandsche ponden. Men vindt op *Bonaire* 18 voorname zoutpannen. In 1831 rees de prijs van het zout meer dan 100 pCt., van 70 Cents tot *ƒ* 1.50, waardoor vele Noord Amerikaansche vaartuigen ledig moesten terugkeeren, en zulks bleef aanhouden tot in 1833. Doch de omstandigheden, die daartoe aanleiding gaven, zijn thans weder veranderd, zoodat men reeds in 1834 niet meer dan 10,000 vaten, tot verminderde prijzen konde verkoopen.

Volgens de jaarlijksche verantwoording van de Kommandant, bedraagt de alhier uit *koraalstee* gebrand wordende sneeuwwitte *kalk* gemiddel 40,000 schepels 's jaars, waarvan de verkoopprij 60 à 70 centen is, doch dezelve wordt meerendeels verbruikt, tot onderhoud der fortificatiën en andere gebouwen te *Curaçao*.

Handel is hier volstrekt niet. De uitvoer van ezels, cabrieten, huiden dezer laatsten, Braziliëhout, brandhout, zout en kalk geschiedt uitsluitend naar *Curaçao*. Evenwel wordt het zout, na vooraf op *Curaçao* te zijn verhandeld, wel eens regtstreeks door de Noord-Amerikaansche schepen van hier afgehaald. Op gelijke wijze geschiedt dit soms met de ezels, door schooners van *Jamaika* en andere eilanden; terwijl het brandhout, dat ten behoeve van het garnizoen van *Curaçao* van hier getrokken wordt, door eene lands goelet wordt afgehaald.

De ligging van *Bonaire* zoude in vele opzigten geschikter voor den handel zijn, dan die van *Curaçao*. Doch wat is er te verwachten van eene dorre en onvruchtbare rots, schaars bevolkt, wier ankerplaats onveilig en wier voortbrengselen nietig zijn, om aan handel en scheepvaart leven en vertier bij te zetten? Zij moge dus meer boven winds, geschikter voor de terugvaart door de *Monapassage*, en op de vruchtbare oostelijke kust van *Venezuëla* liggen, nimmer zal zij met het meer bevolkte en van eene veilige haven voorziene *Curaçao* kunnen wedijveren. De bewoners van *Curaçao* achten *Bo-*

naire gezonder te zijn dan hun eiland, dan dit kan zeer wel alleen in hunne verbeelding huisvesten, gelijk dit dan ook dikwerf genoegzaam zijn kan tot herstel eener zieke. Doch, even als te *Curaçao*, heeft de gele koorts (eene rotkoorts) in de vorige eeuw, en in 1807 onder de Engelsche soldaten en matrozen, gelijk in 1818 onder de onzen, alhier groote verwoestingen aangerigt. De geäcclimateerde vreemdelingen, gelijk ook de creoolen bleven gezond, terwijl de zoo uit *Noord-Amerika* als uit *Europa* nieuw aangekomenen bijzonder door de ziekte werden weggenomen, zoo zelfs, dat er soms 20 lijken op eene dag ten grave gevoerd werden. De tot op de helft versmoltene equipages van het Nederlandsche Oorlogschip *Euridice* (met welk vaartuig ik later uit de *Oost-Indië* retourneerde) en van de brikken *Mercuur*, de *Zwaluw* en de *Kemphaan*, leverden in laatstgemeld jaar hiervan treurige voorbeelden op, doch dit laatste geldt meer bepaaldelijk de gezondheidsstaat van *Curaçao*.

Op de Z. O. landtong van *Bonaire* vind men de ongemeen fraaije rood gevederde *Flamingo*, met lange bek en pooten, welke prachtige vogels slechts hoogst zeldzaam op *Curaçao* en *Aruba* gezien worden. De bekende karet-schildpadden, wier vleeschachtige visch niet zeer smakelijk is, maar eene overheerlijke soep geeft, wordt ook hier, zoo mede bij de naburige *Avis*-eilanden, gevangen. Derzelver schaal is zeer bruikbaar, en men ver-

vaardigd daarvan op *Curaçao* dames-kammen e andere voorwerpen.

Ziedaar alles, wat ik van *Bonaire* aanteekenings-waardig heb gevonden en waaruit hare min belangrijkheid genoegzaam blijkt, van welk laatste tevens tot bewijs kan strekken de geringe opbrengst van de vroegere verpachting of verhuring van dit eiland, hetgeen echter thans niet meer geschiedt. Onder de Engelsche regering van 1807—1816 werd het geheele eiland verhuurd, aan zeker Amerikaansch koopman, FOULKE genaamd, en toenmaals op *Curaçao* woond, voor slechts *f* 4000 's jaars.

Wel was hij tevens belast met *het* onderhoud van 's lands slaven, doch daartegen *bezigde hij* dezelve ook vrijelijk tot het kappen van Braziliё- en brandhout, tot de bewerking der zoutpannen en het branden van kalk. Later is hij met zijne Curaçaosche vrouw, naar zijn geboorteland terug gekeerd, alwaar hij zich, volgens D[o]. BOSCH, bij *New-York* aan de *Oostrivier* ging nederzetten.

Hoe ellendig een duurzaam verblijf op deze plaats ook zijn zoude, zoude een liefhebber van de jagt, en vooral een Engelsche vossenjager, hier een aangename uitspanning vinden in het bijwonen eener jagt op de wilde ezels. Deze arme langooren, die zich in het gebergte tusschen het kreupelhout ophouden, en wars van alle beschaving, hier vreedzaam grazen en vermenigvuldigen, terwijl de Cabriet, met vrolijke luchtsprongen, de naakte toppen der rotsen beklimt, worden dikwerf

bij voorkomende aanvragen van *Curaçao* of *Jamaika*, op last van den Kommandant van *Bonaire*, en met behulp der Indianen en Kleurlingen, opgejaagd en gevangen, evenwel niet met strikken, zoo als te *Brazilië*, maar in fuiken, ook koralen genaamd, van cactusplanten en kreupelhout.

Na vooraf in het kreupelbosch aan den voet van het gebergte eene kromme steeds vernaauwende koraal, van vleugels voorzien, te hebben aangelegd, begeven zich tot deze jagt een twintigtal inboorlingen, onder aanvoering van een paar indiaansche opperhoofden, op het gebergte, en verbergen zich daaronder of bij hunne paarden, plat op den grond. Zoodra zij nu ontwaren, dat zij de ezels kunnen bejagen, en hunnen loop bedwingen, stijgen zij te paard, en rennen op eene angstbarende en gevaarvolle wijze, met een verschrikkelijk geschreeuw en geraas op hunne langoorige prooi aan, waardoor dezen schuw geworden, al balkende voor hun uit, en in de fuik hollen, waar men hen alsdan strikken om den hals werpt, en aldus hunne vrijheid tegen eene levenslange slavernij, als lastdier van hunnen oorspronkelijken heer en meester, verwisselt. Maar het zijn niet de ezels alleen, welke dom genoeg zijn, zich op deze wijze te laten verschalken. Menig vaderlandsch jongeling loopt uit eigen beweging in deze gewesten in de fuik, door vader CATS zoowel bezongen, en laat zich even eens voor geheel zijn leven eene onverbreekbare band om den hals slingeren.

§ 2

Aruba.

Aruba of *Oruba*, eene naam volgens sommigen afgeleid van *Ora abo*, beteekenende Goudgisting, volgens anderen van het Spaansche *Oro* (*Aurum*) goud, ligt ten westen of beneden winds van *Curaçao* en is meer dan de helft kleiner. Men begroot deszelfs vlakke inhoud op 2070 Nederl. bunders, zijnde gemiddeld 900 roeden lang en 230 roeden breed. De afstand tusschen *Curaçao* en *Aruba*, van land tot land, is 14 Geographische mijlen, zoodat het eene eiland niet van het andere kan worden gezien.

Aruba strekt zich in lengte uit, van het Z. O. naar het N. W. en bestaat meerendeels uit laag land. De Z. W, hoek of zandpunt ligt op 12°. 30′. N. B. en op 70°. 7′. W. L. Het is sterker bevolkt dan *Bonaire*, en telt ook eenige afstammelingen der vroegere Indianen (*zie Tabel C*).

Voor landbouw en veeteelt is *Aruba*, door dezelfde oorzaken, even ongeschikt als *Curaçao*. Het levert niet zoo veel zout, Braziliё- en brandhout op, als *Bonaire*, maar heeft goede weiden, en drijft soms een levendigen handel met de kustbewoners van *Venezuëla* en *Valencia* van waar men ossen en ezels naar herwaarts overzend, welke, na eenen geruimen tijd in de weide te hebben geloopen, naar de *Noordelijke Antilles* worden

Tabel C.

Generale Staat der
op

GODSDIENST.	Protestanten.	Roomschen.	Israëliten.
Blanken . .	330	104	31
Gekleurden	89	1930	»
Zwarten . .	»	262	»
Totaal . .	419	2296	31

BLANKEN.					GE[illegible]	
Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.
151	105	107	102	465	397	4'

overgevoerd, hetwelk dit eiland nog al eenig voordeel aanbrengt. Het Nederlandsche Gouvernement houdt hier jaarlijks niet meer dan 200 ezels. De dit getal te boven gaande, vooral hengsten, worden verkocht, en veelal naar *Jamaika* tegen *f* 20 per stuk uitgevoerd.

Over het algemeen is de grond hier steenachtig, hier en daar met een weinig klei en kalkaarde bedekt. De drooge Noord-Oosten winden hebben hier, even als te *Curaçao*, op het plantenrijk de nadeeligste uitwerking, niet alleen op maïs en andere vruchten op de bebouwde gronden, maar ook op de boomen en weiden, zoodat het houtgewas, op die plaatsen, welke het meest aan die windstreek zijn blootgesteld, een ellendig voorkomen heeft. Watermeloenen en pompoenen komen hier groot en smakelijk voort. Doch niet zelden wordt dit eiland getroffen, door eene mislukte oogst der voedingsprodukten, met name der kleine maïs, waarin alsdan door het leveren van Turksche tarwe van *Maracaibo*, tot groote kosten en schade van *Aruba*, voorzien wordt. Zoet water is tevens ongemeen schaars, en wordt nimmer aan schepelingen afgestaan, dan bij hoogen nood, als wanneer de *boks* (2½ legger inhoudende) tot buitengewoon hooge prijzen moet betaald worden. Hier en daar vindt men in de valeijen enkele vruchtboomen, een weinig maïs en boonen van slechte kwaliteit, doch over het geheel heeft dit eiland een bedroevenswaardig aanzien. Het westelijk gedeelte is laag en vlak, en tevens zoo dor

en zandig, dat de naakte grond, op welke gras noch heester groeit, slechts eenige schrale cactus-planten aanbiedt, terwijl de witte scherppuntige, en op versteende spons gelijkende kalkgrond, zeer moeijelijk om te betreden is.

Aan de Zuid zijde des eilands vindt men de *Paardebaai*, aldus genaamd van wege het gemak, waarmede men hier vroeger, van de vaste wal komende, paarden ontscheepte, welke dan vervolgens weder van hier naar de groote Caribische eilanden werden uitgevoerd. Aan deze baai ligt de hoofdplaats, *Oranjestad* genaamd, uit ongeveer 200 huizen en hutten bestaande, en gedeeltelijk door op de nabijgelegen vaste wal handeldrijvende Joden bewoond. Het ligt slechts 4½ geographische mijl van Kaap *Roman*, in het landschap *Coro*, en iets verder van de landengte *Paraguana*, waarvan men verondersteld, dat het afgescheurd zoude zijn. Voor omstreeks 30 jaren is door het Gouvernement aan de ingezeten dezes eilands een vrijen handel toegestaan.

Oranjestad ligt op 12°. 31'. N. B. en 70°. 7'. W. L. Het heeft een fortje aan het strand, aan de Oostzijde der baai, zijnde eene vierkante sterkte, *Zoutman* geheeten, waarin zich eene kazerne, Magazijnen, gevangenis en andere gebouwen bevinden. Aan de Westzijde van het dorp heeft men een *lagoen* of ondiep, en waadbaar binnenwater, met Mangrove boomen aan de oevers, aan welke vele oesters groeijen. Ten Noorden staat de R. C. kerk, het grootste en hoogste der zich hier bevin-

dende gebouwen, in welks dak men het jaartal 1828 leest, ook ligt hier eene buurt het *ponton* genaamd een weinig verder noordwaarts vind men eene tweede R. C, Kerk. De Protestantsche kerk, kleiner dan de Roomsche, heeft eene klok in het dakvenster. Naast aan de baai staat het Gouvernementshuis, bewoond door den Kommandant, den Heer I. F. W. GRAVENHORST; hetzelve is niet hoog, wit bepleisterd, en met een plat dak gedekt. De Hollandsche vlag waait van eene vierkante, aan de zijgevel van voormeld gebouw opgetrokkene koepel. De overige huizen, allen van ééne verdieping, zijn wit en met roode pannen of singels gedekt; de geringere woningen hebben daken van maïsstroo of palmbladen, terwijl het geheel, verward door een, en met kromme steegen en hoeken gebouwd is, even als de *Zoltkamp* en het vroegere *Molqueerum*.

In het jaar 1797 liet de Gouverneur LAUFFER aan de *Paardenbaai* twee batterijen aanleggen, ten einde den ingang door een kruisvuur te kunnen beschermen. Toenmaals stonden er nog geene huizen aan de baai; de Kommandant BORCHARD SPECHT woonde een half uur verder binnenwaarts, en eerst sedert dezen tijd (1797) is de bevolking van *Aruba* eigenlijk zoo zeer toegenomen, door de begunstiging van den kleinen van hier veelal op *Paraguana* en op de verder westwaarts gelegene Indiaansche kust, zoo mede op het meer van *Maracaïbo* en de *Rio de la Hache*, gedreven wordende handel.

Hoezeer dit eiland het zooveel geruchtsmakende

Goudeiland is, zijn de bewoners over het algemeen zeer arm, en hebben gebrek, zelfs aan de noodwendige levensbehoeften, hoewel door hunne geringe vordering in beschaving, hunne behoeften zeer gematigd zijn. Ter bevordering van het onderwijs en der verlichting werden hier voor eenige Jaren eene school en eene Protestantsche kerk gebouwd. De geringere volksklasse leeft van de visscherij en van het maken van hangmatten.

De overtogt van *Curaçao* naar *Aruba* geschied gewoonlijk in zeer korten tijd, maar de terugtogt tegen wind en stroom zijnde, is zeer langwijlig en vervelende, terwijl men soms dagen achtereen, zonder vooruit te komen, al laveerende, in het gezigt van den *Hooiberg*, eene der hoogste bergen van *Aruba*, blijft. De Oostelijke kust is over het geheel vrij zuiver, ofschoon hier en daar enkele kleine rotzen of eilandjes nabij den wal gevonden worden, doch de westkust is bezet met eene keten van klippen. Aan de steile Noordelijke kust, welke zich 12 à 15 ellen boven de waterspiegel verheft, vindt men eene menigte grotten en holen, waar het zeewater ruischend uit- en instroomt en kleine watervallen vormt. Er worden ook in deze kalksteen rotsen onderaardsche spelonken gevonden, die, volgens de overleveringen, en te oordeelen naar de daarin op de wanden gevondene donkerroode figuren (hieroglyphen), weleer ten schuilplaats aan Indianen zouden hebben verstrekt; dewelken door de Flibustiers vermoord zouden zijn geworden. In eene zoodanige grot of druipsteen-

kelder, over de berg *Arie Kok* bij eene zoetwaterbron gelegen, liggen nu nog eene groote hoeveelheid menschenbeenderen en hoofdschedels, die alleen door uilen en vledermuizen bezocht worden. Over het geheele eiland zijn de oevers rijk aan schildpadden, en andere smakelijke visch, waar onder de groote schoone Koningsvisch uitmunt, alsmede oesters, welke zich aan de takken der Mangroveboomen vasthechten, terwijl men op het land zelve eene menigte zeer giftige ratelslangen vindt. Ook zijn er zeer veel manchenilleboomen, maar bijna geene vruchten of groenten.

Om *Aruba* meer volledig te doen kennen, zullen wij het hier beschrijven, zooals het zich opdoet, wanneer men van *Curaçao* een scheeptogtje derwaarts onderneemt. Weldra en reeds op een verren afstand rijst voor het oog, de straks reeds door ons vermelde ronde berg van ongeveer 100 ellen hoogte, bij ons als de *Hooiberg* bekend, doch door de Spanjaarden *Pan de Azucar*, door de Engelschen *Sugar Laof* genoemd. Het eiland naderende, komt men allereerst aan den Zuid-Oosthoek, waarop de minder hooge *Roode Berg* ligt, dan van deze en de andere hoogten des eilands straks nader. Langs de Zuidzijde voortvarende, ontmoet men een lang smal rif, van het eiland gescheiden door een rifwater, hetgeen echter door sommige openingen in het rif gemeenschap met de zee heeft. Buiten dit rif ligt eene afzonderlijke graauwe rots, onder den naam van de *Indiaansche Kop* bekend; vervolgens komt men

aan het *Groote Gat* en daarna aan de *kommandeurs-baai*, aldus genoemd, doordien vroeger de woning van de Kommandeur des eilands hier gevestigd was. In de schaduw van een paar manchenille-boomen, vindt men hier eenige met inscriptiën voorziene grafplaatsen, van de hier begravene vroegere bewoners dezer streek. Verder Noordwestwaarts is het *Spaansch Legoen*, een smal binnenwater, en nu volgt de vroeger vermelde *Paardenbaai*, waarna men, deze passerende, aan de Z. W. hoek, ook de *Zandpunt* geheeten, komt. De N. W. punt heeft twee uitspringende hoeken, de eerste of Zuidwestelijktse wordt *Matadera*, de andere *Sasariwieke* genaamd. Aan de steile geheel ongenaakbare Noordelijke *kust*, zijn de *Fluit* en de *Kalkoven* de verst vooruitspringende punten, en hier vindt men dan ook de straks beschrevene, zeer merkwaardige grotten, die vroeger tot schuilplaats aan de Caraïben verstrekten.

De niet zeer hooge bergen en heuvelen van dit eiland, loopen in eene smalle strook langs de Noord- en Noordwestzijde, vormen door hun onderling verband eene keten, en bestaan grootendeels uit *Scyniet* en *Serpentijn steen*, in welk laatste men aderen van *kwarts* aantreft, waarvan sommigen eenig goud bevatten.

Zoo als wij gezegd hebben ligt op de Z. O. hoek des eilands, de *Roode Berg*, waarin nog spooren eener mijn gevonden worden, die, ofschoon de juiste tijd niet bekend is, vroeger is bewerkt

geworden. De ingang of schacht dezer mijn is aan de Oostzijde der berg, ongeveer 9 Nederlandsche ellen boven de oppervlakte der zee, heeft ongeveer twee ellen middellijn, en gaat in eene schuine rigting van 40°. uit het lood, naar beneden. Deszelfs vuil roestkleurig gewelf bestaat uit eene kwartsachtige steensoort, en verliest zich benedenwaarts in eene put met ziltig water. De geheele berg is als met eene roestige ijzerkorst overdekt, waarvan zij dan ook hare naam ontleend; en men verhaald, dat, vele jaren geleden, een schip, met stukgoederen geladen, alhier strandende, de daarvan geredde goederen, om te droogen, op deze berg uitgespreid werden, hetgeen echter ten gevolg had, dat alles door ijzerroest geheel bedierf en verloren ging. De verder binnenwaarts gelegene bergen, beginnende van de Zuidoosthoek, zijn:

Barba quoi, in welke mede de sporen van vroegere mijnbewerking worden opgemerkt.

Jamanota; deze en *Arie Kok* zijn de hoogste bergen van *Aruba*: de laatste ligt op de Noord-Oostelijke hoek van het eiland. De hoogte van de *Jamanota* wordt op 500 voeten begroot. (*)

Pan Blanco, met eene goudgevende rooi van dien naam.

Arie Kok, aan welkers N. W. zijde de woning van den Opperdirecteur gelegen is. Op derzelver

---

(*) *Vaderl. Letteroefeningen*, 1824. Mengelwerk, blz. 661.

hellingen wordt eene menigte gebrokkelde biksteen (grünstein) gevonden.

Warawaw.

Carnachiti.

Windberg.

Hooiberg, omtrent 400 voeten hoog, bestaat uit *scijeniet*, hetwelk weder de *feldspath* en *Hornblende*, het eerste eene witachtige of bleekgele, het andere eene zwartachtige en groene kleur hebbende, tot hoofdbestanddeelen heeft.

Ajo, met groote rotsblokken.

St. Lucie.

Matevidiro.

Kristalberg, naar de veelvuldige *kwartskristallen* aldus genoemd.

Sneeuwberg. naar de witte kwartsdeelen, die dezelve bevat.

Tikibanaro.

Adicouradie.

Annaboei, en

Hoerisibana, de Westelijkste.

In het Noord-Oostelijke gebergte zijn eenige spruiten of rooijen, waarin goud gevonden is. Van het Z. O. naar het N. W. gaande, worden dezelve genaamd als volgt:

Pedro Cachoor,

Pan Blanco,

Welvaart,

Kleine Fluit,

Fluit. Deze rooi heeft tot heden het meeste goud opgeleverd. Aan derzelver monding ligt eene

klip in Zee, zeer nabij het strand, zoodat wind en water, met een fluitend geluid, tusschen beiden door gieren, waarna dit de *fluitklip* geheeten wordt, even als de daarbij uitlozende rooij.

Beneden Arie Kok,

Calienti, en

Daimurie.

Op de N. W. punt des eilands ligt de berg *Adicouradie*, in welke eene ader is ontdekt, waaruit men door opgraving eenig goud heeft bekomen.

Ten Westen van de Noordelijke punt, de *kalkoven*, vindt men eene fontein, en eene daarvan afvloeijende zoetwaterspruit, alsmede de ruïne van een klein steenen huisje op eene heuvel, hetwelk, volgens de volksverhalen, in het begin der vorige eeuw, door zekeren PRINS bewoond zoude zijn geweest (*), aan wien eenige vroeger hier plaats gehad hebbende delvingen en mijnbewerkingen, waarvan nog de sporen gezien worden, even als die van de *Roode Berg* en anderen, worden toegeschreven.

Na eerst (zoo als wij reeds vroeger aangeteekend hebben) op *Curaçao* werkzaam te zijn geweest, zoude voormelden PRINS naar herwaarts zijn gekomen, en hier, met behulp van slaven en Indianen, veel goud gevonden hebben, hetwelk hij

---

(*) Voorkomende in een handschrift, getiteld: *Beredeneerde Catalogus van Mineralen, gevonden op het eiland* Aruba, *door den toenmaligen Kapitein* R. F. VAN RADERS, *in den jare* 1825, *bijeenverzameld.*

bij de rooij *Cachountie* (ook *Prinsrooij* genaamd) zoude hebben uitgesmolten, wordende er in de gezegde ruïne nu nog fournuizen en smeltkroezen gevonden. Na hiermede een geruimen tijd te hebben voortgevaren, zoude hij het gevondene goud in kleine vaatjes hebben gekuipt, en met hetzelve naar *Jamaika* vertrokken zijn, terwijl anderen beweren, dat hij op *Aruba* gestorven is. Wat hier ook van zij, waarheid is het, dat naderhand het goudzoeken op dit eiland geheel had opgehouden.

Maar zoo als dikwerf belangrijke zaken eene geringe en toevallige oorzaak hebben, zoo was het ook met de latere goudontdekkingen op *Aruba*, en hoe nietig en onopgemerkt dit eiland tot daartoe was gebleven, werd het, zoodra men er de aanwezigheid van dat algemeen zoo hooggeschatte voorwerp slechts vermoedde, ieders aandacht waardig geacht, en werden er van gouvernementswege commissiën van onderzoek naar derwaarts gezonden.

In een rapport van den Majoor (toenmaals Kapitein-Adjudant) R. F. VAN RADERS, en den 1e Luitenant Adjudant J. F. W. GRAVENHORST, Opper-Directeur der vermoedelijke mijnen, thans Kommandant van *Aruba*, aan den Gouverneur van *Curaçao* en onderhorigheden P. R. CANTZLAAR, in dato 16 April 1825, mij door eerstgenoemden goedgunstiglijk ter lectuur medegedeeld, komen deswege belangrijke berigten voor.

Ook Professor C. G. C. REINWARDT heeft in een

verslag, getiteld: *Waarnemingen aangaande de gesteldheid van den grond van het eiland* Aruba, *en het goud, aldaar gevonden*, voorzien van eene kaart, gevolgd naar de opmeting in den jare 1820, onder directie van den Kapitein ter zee W. A. VAN SPENGLER, en door voormelden VAN RADERS, met verschillende topographische bijzonderheden verrijkt, daarover gehandeld.

Volgens hetgeeen men in deze berigten leest, over de eerste aanleiding tot de weder ontdekking van het in den grond bevatte goud, zoude omstreeks Maart 1824 zekeren jongen, 12 jaren oud, met name WILLEM RASMIJN, die voor zijn vader eene kudde schapen hoedde, zich bij dezen hebben beklaagd, over het gemis van schoenen, daar hij nu barrevoets over scherpe steenen en cactusstekels (de bergen zijn hier met *Melo cactussen* als bezaaid,) loopen moest; doch de vader gaf hem ten antwoord: » Gij zult een paar schoenen hebben, zoodra gij dezelve kunt verdienen." Het toeval, en geenszins de zucht naar gewin, bragt den jongen naar de rooij *Fluit*, met zijne kudde, en bij het doortrekken van dezelve stak hem een stekel in den voet. Om zich van dezelve te ontdoen, zettede hij zich neder, en het was bij deze gelegenheid, dat hij, op den grond iets ziende blinken, zulks opnam, naar huis bragt en aan zijnen vader gaf. Deze, hoezeer het gevondene voor goud erkennende, wist daarvan de waarde niet te berekenen, en verkocht het aan eenen winkelier voor 17 patienjes (*f* 34—.), welke het

later voor 70 patienjes weder verkocht. Het is te gissen dat WILLEM de beloofde schoenen nu wel zal hebben gekregen.

Nu ging ook JACO RASMIJN, de vader, dagelijks in de rooij zoeken, en verkocht het door hem gevondene aan den winkelier. Nog lang zoude dit hebben kunnen geheim blijven, indien niet JACO, in eene vlaag van zinsverrukking over zijn geluk, veroorzaakt door een overmatig gebruik van sterken drank, het zelf ruchtbaar had gemaakt. Al spoedig spoorde dit nu ook anderen aan, zich aan het goudzoeken te begeven, en toen nu een Indiaansch meisje, in de rooij van *Daïmarie*, bij eene waterplaats, waar men gewoon was, de aan het gouvernement toebehoorende ezels te laten drinken, mede een stuk goud vond, nam de ijver in dit vak al meer en meer toe. Men begon de grond om te wroeten en hier en daar gaten te delven, terwijl de genomene moeite nu eens schaarsch, maar dan ook weder zeer rijkelijk beloond werd. Eindelijk vond men klompen goud van eenige ponden zwaarte, en dit was een nieuwe prikkel voor de goudzoekers. Zoodra een vaartuig het anker in de baai had laten vallen, spoedden zich de matrozen, met achterlating hunner gagie, en zich weinig bekreunende wie de lading zoude lossen, naar de *rooijen*. Ambachtslieden, visschers, alles verliet het dorp, om al gravende hunne gouddorst te bevredigen, en toen zich nu het gerucht verspreidde, dat eene gewapende magt van *Curaçao* in aantogt was, om het

graven te beletten, stelden zich alle handen en voeten in beweging, om, eer het te laat was, te bergen wat men nog magtig konde worden.

Den 10 Julij 1824 kwam dan ook werkelijk eene kommissie van onderzoek op *Aruba* aan, zamengesteld uit de Heeren VAN RADERS en GRAVENHORST. Nu werden eenige personen van wege het Gouvernement, tegen een daggeld van 4 schellingen (à 15 cents) in de rooij *Fluit* aan het werk gesteld. Doch de uitkomst beantwoordde geenszins aan de verwachting; men was onbekend met de goudrijke plaatsen, en de tegen een hoog en vastgesteld dagloon werkende lieden groeven, onbekommerd over den uitslag, in den steengrond voort. Den handel in gedegen goud werd verboden, en den Heer VAN RADERS kocht al het nog bij de werkbazen voorhandene, voor rekening van het Gouvernement, tegen *f* 24—. de once Amsterdamsch gewigt.

Intusschen was er van de maand Maart tot Julij 1824, volgens hetgeen men daarvan vernam, ongeveer 6000 oncen goud, Amsterdamsch gewigt, gevonden, hetgeen wel gedeeltelijk naar *Curaçao*, maar verreweg het grootste gedeelte naar *Noord-Amerika* en elders was verzonden geworden. De kommissie oordeelde dus raadzaam, hare nasporingen in de rooij *Fluit* nog verder voort te zetten, doch met geen beter gevolg, terwijl men al spoedig op eene steenbank stuitte, en men, dus luidt het rapport, de onderneming, bij gebrek aan werktuigen, moest staken.

Om de zaak niet al te zeer uit te breiden, stappen wij over geringere bijzonderheden heen, en merken alleen nog aan, dat het gunstig *gevoelen*, door de leden der commissie in meergemeld rapport geuit, omtrent hunne evenmenschen, de negerslaven, hen als mensch, alle eer aandoet. Het punt van ontvreemding of terughouding van gevonden goud behandelende, zeggende: » Zeker » is het, dat velen der werkers genoegzame bil» lijkheid en eerlijkheid bezitten, om het denk» beeld in afschuw te hebben, met de eene hand » eene goede belooning voor hun gedaan werk » te ontvangen, en met de andere, *dezelfde magt*, » die in hunne behoefte voorziet, op *eene schan*» delijke wijze te besteelen." Dit waarlijk *Christelijk* gevoelen is theoretisch goed, schoon, ja edel zelfs; doch, helaas! door het in praktijk te krengen, zoude men zich aan vele teleurstellingen blootstellen. Intusschen blijkt uit het vorenstaande genoeg, dat, in 1824, hier eene niet onaanzienlijke hoeveelheid goud werkelijk is gevonden.

Behalve goud, bevat *Aruba* ook eene menigte ijzererts van uitmuntende hoedanigheid, namelijk magnetisch ijzer, benevens vrij rijke koper-ertsen.

In de vroeger aangehaalde rapporten wordt *ook* nog gezegd, dat de vaste grond der eilanden *Curaçao* en *Aruba* tot het alonde overgangsgebergte behoort, en dat de bodem van *Aruba* voornamelijk is zamengesteld uit *sijeniet* of *serpentijnsteen*, of wel een gesteente, gedeeltelijk met *serpentijnsteen*, gedeeltelijk met *groensteen* overeenkomend,

welke een gelijktijdig ontstaan aantoonen, en ééne zoogenaamde formatie uitmaken. Professor REINWARDT zegt, dat de vaste grond van *Aruba* en *Curaçao* (*) tot datzelfde oude gebergte behoort, dat door de natuurkundigen, bij de beschouwing der elkander geregeld opvolgende rotssoorten, en de daarop gegronde verklaring van de vorming der aarde en van den betrekkelijken ouderdom der beddingen, uit hoofde van derzelver plaatsing onmiddelijk op het alleroudste en diepste gebergte, en uit hoofde der veelvuldige afwisseling der beddingen, die gedeeltelijk het kenmerk der primitive, gedeeltelijk die der latere en hooger volgende of secundaire bergen dragen, het overgangsgebergte genaamd wordt.

» Zeer onderscheiden zijn, gelijk bekend is, in
» de verschillende deelen der aarde de rotssoorten,
» die dit overgangsgebergte zamenstellen, in het
» eene land is de eene, in een ander land eene andere
» rotssoort meer algemeen, meer uitgebreid, en
» als heerschende, terwijl tevens elk van dezelve
» in het bijzonder eene natuurlijke, zeer naauwe
» betrekking te kennen geeft met andere bepaalde

(*) De opgave der bestanddeelen, uit welke de bodems dezer eilanden zamengesteld zijn, is hieruit met meerdere zekerheid aan te nemen van *Aruba*, dan van *Curaçao*. De hoofdbestanddeelen van het laatste zijn meerendeels koraal-kalksteen, en *dioriet*, of, zoo als STIFFT het noemt, *grünstein*. *Aruba* bestaat meer uit *syeniet*, bij de Engelschen grofkorrelige *graniet* genaamd, alsmede uit *serpentijnsteen*.

» rotssoorten en delfstoffen, zoodanig, dat zij bijna » bestendig van dezelve verzeld gaat, of in afwisselende lagen en beddingen tusschen dezelve » geplaatst is, of ook wel door trapsgewijze ver- » andering van menging in dezelve overgaat, en » alzoo met dezelve eene formatie uitmaakt.

» Het verdient allezins opmerking, dat van deze » verschillende groepen of formatiën, die het over- » gangsgebergte uitmaken, over het algemeen die- » gene, die het meeste rijk zijn aan edele me- » talen, goud en zilver, welke die bijzondere » delfstof, die onder den naam van *hoornblende* » of *amplibole* bekend is, bevatten; zoodanige » zijn de *sijeniet*, de *groensteen* of *dioriet*, en de » groensteen-porphyr."

Men vindt op *Aruba* ook *feldspath laminaire* of *sienit*, de zwarte, daarin aanwezige zelfstandigheid is *basaltachtige sienit*, zamengesteld uit *quartz*, *mica* en het zwarte *zirzon;* alsmede *pierre grasse*, in het Duitsch *vetsteen* genaamd, roode agaatsteen (*quartz agate cornalité*), witte agaat, overgaande tot *quartz agate calcidoine*, zijnde nevelachtig doorschijnende, welke ook bij de blaauwe berg, in de kolonie *Suriname*, gevonden, en aldaar verkeerdelijk marmer genaamd wordt.

De groote steenblokken, over geheel *Aruba* verspreid, zijn, naar gissing van den Hoogleeraar REINWARDT, blokken van *sijeniet*, dat is zoodanig gesteente, hetwelk voornamelijk door de daarin opgesloten *hoornblende* gekenmerkt, en daardoor

ook van den *graniet* onderscheiden is. De rotssoorten van den vasten grond van *Aruba* worden verondersteld te bestaan uit *sijeniet*, *dioriet*, *serpentijnsteen*, *magnetisch ijzererts* en anderen.

Humboldt heeft de *dioriet* en *sijeniet* duizendmalen beurtelings met elkander afwisselende, lagen waargenomen, als hebbende eene natuurlijke verwantschap met elkanderen. Het gesteente dat op *Arnba* en *Curaçao* den *sijeniet* verzeld, is zoodanig veranderlijk in menging, dat men het dan eens tot den groensteen, dan wederom tot den serpentijnsteen moet betrekken. Hier en daar is de serpentijnsteen met fraaije groene, meer of min doorschijnende talk bezet. Gelijk sijeniet van groen- of serpentijnsteen, zoo is ook serpentijnsteen wederom veelvuldig van magnetisch ijzer (*fer oxydule*) en van koperertsen vergezeld. Het geheele westelijke en zuidwestelijke gedeelte van *Aruba* schijnt meerendeels uit sijeniet en serpentijnsteen te zijn zamengesteld, ten minste, de *Hooiberg* en de *Warawaw* bestaan daaruit. Doch de aaneengeschakelde hoogten of bergruggen, aan de noordoostelijke zijde, tusschen welke de goudvoerende valeijen zich bevinden, door welker diepten, hier rooijen genoemd, bij zware regens het water, tusschen steile randen, zeewaarts vloeit, bestaan daarentegen uit serpentijnsteen, in dikke schuins of overeind opeengestapelde lagen liggen. De lossen grond op den bodem van deze, hier en daar door het water ondermijnde rooijen, is in vele opzigten gelijk aan den goudvoerende lossen

grond, die in *Brazilië* den naam van *cascalhao* draagt, zijnde eene kleiaarde met vele stukken van *sijeniet*, *groen-* of *serpentijnsteen* doormengd. Op *Curaçao* vindt men, na zware regens, in de noordelijke rooijen een zwartachtig gemengd gruis, van digt in een gepakt klei en zand, in hetwelk zich alsdan eene menigte blinkende fijne ijzerdeeltjes vertoonen.

Het zuidoostelijk gedeelte des eilands is, behalve de beide hoofdrotssoorten, tusschen de *Roode berg* en de meer binnenwaarts gelegene *Barbacoa*, door eene bank van *koraal-kalksteen* overdekt, die veelvuldig met brokken van gerold ondergesteente tot poddingsteen verbonden is. De vaste rots, de serpentijnsteen der voornoemde hoogten, is op onderscheidene plaatsen door scheuren verdeeld, die met eene, van de rots zelve verschillende *gang-* of *adergesteente*, namelijk met *kwarts*, in onderscheidene soorten zijn opgevuld. *Witte kwarts hoornsteen*, en *kieselschiefer* of *zwarte jaspis* verzellen veelvuldig dit ganggesteente.

Al het tot hiertoe op *Aruba* ingezamelde goud, vond men in de losse grond van de rooijen, tusschen serpentijnsteenheuvelen, aan de N. W. zijde en op het midden des eilands, eenige weinige onbeduidende stukjes en korrels uitgezonderd, die door graving in een *kwartsader* van den *Adicouradie* gevonden werden. De Luitenant-Generaal Baron KRAIJENHOFF liet deze ader in zijne tegenwoordigheid door mineurs en sappeurs openen, door middel van petards, waarin de gemelde goud-

deeltjes, op de diepte van 1.70 ellen, gevonden werden.

In het Museum van Natuurlijke Historie te *Leyden* werd een stuk *Aruba's* goud bewaard, van 6,415 Nederlandsche ponden. Doch een veel grooter stuk werd in 1825 op zekeren Zondag gevonden door een slaaf aldaar. Dit stuk had de grootte van een Edammer kaas, was onregelmatig rond, met platte zijden en eene groote holte, den vorm hebbende van den steen, waarop het gevonden werd, terwijl het tevens eenige kleinere steentjes en stukjes aarde omvattede, zoodat het scheen, dat dit goud om of tusschen dezelve gesmolten was. De negerslaaf, die deze belangrijke klomp goud vond, bragt dezelve aan zijnen meester. Zij werd bevonden 32 ponden 8 oncen Amsterdamsch gewigt zwaar te zijn, en aan een' Jood van *Curaçao* verkocht voor 13000 pesos of *f* 17333 gulden, door wien dezelve, na alvorens, daar er sterk onderzoek naar gedaan werd, in stukken te zijn gekapt, naar *Noord-Amerika* werd uitgevoerd. De slaaf, die zijnen meester deze rijke vonds aanbragt, werd niet vrij gegeven.

Volgens Professor REINWARDT is het goud van *Aruba* van eene vrij hooge gehalte, zijnde geëssaijeerd op 21 karat 4$\frac{8}{16}$ grein, terwijl het overige gedeelte van dit natuurlijk goud meest zuiver zilver was; deze gehalte wordt als vrij zeker opgegeven, daar 4 essai- en scheiproeven, zoo met de gewone essai, als op den natten weg genomen, allen dezelfde uitkomst hebben opgeleverd.

Wanneer men nu de waarde van het fijne goud op den gemiddelden prijs van *f* 400—. de mark stelt, zoo is de waarde van het Arubasche goud, de voorschreven gehalte in alle stukken als dezelfde veronderstellende, *f* 356.80 de mark, of *f* 1449.91 het Nederl. pond. Zoo als wij reeds vroeger aanmerkten, hebben echter de goudgravingen te *Aruba* in geenen deele aan de hooggespannen verwachtingen beantwoord. De ongunstige uitkomst, de moeijelijken en zwaren arbeid, en de groote kosten, onvermijdelijk met het ondermijnen en verbrijzelen van het vaste rostgesteente gepaard gaande, hebben dan ook deze onderneming doen staken.

Bewesten de groep bergen bij *Arie Kok*, aan de noordzijde des eilands, heeft de grond eene geheel andere kleur; in plaats dat de bovenste aardlaag van eene roodachtige kleur is, wordt dezelve hier graauw, bestaande grootendeels uit *kwarts* en *mica*, of uit opgeloste granietdeelen, waarvan verbazend groote klompen, vooral aan den berg *Ajo*, schilderachtig door elkanderen liggen.

Aruba is in grondstof van de overige eilanden zeer verschillende, en heeft zelfs, hoezeer zulks door sommigen beweerd wordt, weinig overeenkomst in dezen met *Curaçao* en *Bonaire*. Vroeger was men van meening, dat de rei eilanden, die zich langs de kust van *Venezuëla*, van het oosten naar het westen, uitstrekt, zoo als: *Margaritha*, *Blanca*, *Orchilla*, *Fortuga*, *Rocas*, *Aves*, Bo-

naire, *Curaçao* en *Aruba*, alleen uit kalksteen bestonden, doch latere onderzoekingen hebben bewezen, dat *Aruba* meerendeels uit *sieniet* of *seijeniet* bestaat, zijnde een soort van graniet, welke steensoort, de oudste formatie, gevormd is, toen er nog geene organische wezens bestonden, hetwelk blijkt uit de bijzonderheid, dat daarin geene versteeningen gevonden worden. Zonder twijfel maakt de *sijeniet* de grondslag des eilands uit. Zij heeft eene nevenschicht van *serpentijn*, eene steensoort, insgelijks tot de graniet behoorende, doch welke jonger is dan de *sijeniet*. Beiden nemen hoofdzakelijk het zuider- en westerdeel des eilands in, en het is in het puin dezer rotssoorten, dat zich het goud bevindt. Slechts een klein gedeelte van *Aruba* bevat kalkschichten, welke steensoort het hoofdbestanddeel van *Curaçao* uitmaakt, zoodat deze beide eilanden in een geologisch opzigt weinig overeenkomst met elkanderen hebben. Voor het overige zie men, omtrent *Aruba* en het daar gevondene goud, het eerste deel der Nieuwe Verhandelingen van het Vaderlandsch Instituut van Wetenschappen, *Amsterdam* 1827.

Wat betreft het karakter der Arubianen, den Heer G. B. BOSCH (*), legt hen een overmatig gebruik van sterken drank, en inzonderheid van rum, ten laste, maar noemt hen voor het overige eenvoudig, gedienstig en eerlijk, waarvan hij zelf de Joden niet uitzonderd, maar wel de ne-

(*) *Reizen in* West-Indië, enz. D. II. blz. 58 en 90.

gers en Indianen, van wien hij (*) zegt: » de » Indianen op *Aruba* doen in dieverij voor de » negers niet onder, omdat beiden min of meer » in dezelfde omstandigheden verkeeren." Ik zelf heb wel eens hooren zeggen, dat de Arubianen ruwe, stoute sluikhandelaars waren, tusschen wien vele onderlinge vechterijen plaats vonden, doch het is aangenaam, van een oor- en ooggetuige te vernemen, dat, bij toenemende beschaving, ook hunne zeden verbeteren.

Het grootste gedeelte der voortbrengselen van het dieren- en plantenrijk, die op *Curaçao* gevonden worden, vindt men ook *hier*, uitgezonderd Harten en Rheeën, die wel op *Curaçao*, doch niet op *Aruba* noch *Bonaire* gevonden worden. Daarentegen vindt men hier weder Ratelslangen en Kikvorschen, die op Curaçao niet worden gevonden. De Kikvorsch wordt hier, naar zijn geschreeuw, *Goeri Goeri's* genaamd, en geeft bij regen, die hier echter zelden valt, een somber, akelig geluid. De *Duizendbeen* is hier van buitengewoone grootte. Voor het overige zijn alle dieren en planten aan de van *Curaçao* beschrevene gelijk.

§ 3.

Klein-Curaçao, enz.

Behalve de nu beschrevene eilanden, worden

(*) Blz. 152.

ɔk nog onder het gouvernement van *Curaçao* be-
·epen, de onbewoonde eilandjes en klippen, *Tlein-Curaçao*, *Aves*, *Roques* en *Orchille.*

Klein-Curaçao, een laag, weinig beduidend en ıbewoond eilandje, ligt op 12° N. B. en 68° l′ 30″ W. L. Hetzelve bevindt zich slechts op :n uur afstand, Oost Zuid-Oost, van de oostpunt ın *Curaçao*, en is weinig hooger dan de opper- lakte der zee, zoodat het bijna onzichtbaar en ɔor de scheepvaart zeer gevaarlijk zijn zoude, zoo iet de overste DINGEMANS eenige jaren geleden, oor de equipagie van Z. M. Brik van oorlog, *de Kemphaan*, ter betere herkenning, daarop een euvel van koraalsteen had doen bouwen, die tot ene korte dikke toren zoude zijn opgetrokken, oo niet het vroegtijdig afsterven van den Heer DIN- EMANS de voltooijing daarvan verhinderd had. Bij :elder weder ziet men, op 2 mijlen afstand van *Klein-Curaçao*, op deszelfs westeinde, drie heu- eltjes. De passage tusschen dit eilandje en *Cura- ;ao* is onpeilbaar diep en zuiver.

Bij een niet te droog jaar, haalt men te *Cura- ;ao* het hooi van hier, ofschoon dit eilandje slechts ;en uur gaans in den omtrek heeft. In het jaar 1805 werd den, door zijne brandstichtingen op *Curaçao* zoo bekenden Lord MURRAY hier begra- ven, doch zijn lijk werd een paar jaren later we- der opgedolven, en naar *Engeland* vervoerd.

Ruim acht geographische mijlen O. Z. O. van *Bonaire* liggen eenige onvruchtbare rotsen, door ons de *Aves-eilanden*, door de Engelschen *Bird*

Islands genaamd. Deze vogelklippen bestaan uit twee groepen, die ruim twee mijlen van elkanderen liggen. Het zijn lage onbewoonde rotsen; de oostelijke groep heeft een rif, hetwelk 4 mijlen noordwaarts loopt, terwijl een dergelijk rif bij de westelijke groep zich in diezelfde rigting 6 mijlen uitstrekt.

Zeven en eene halve mijl oostelijk van de Aves liggen de *Roques*, een dergelijk soort rotsen, welke zich van het Zuiden naar het Oosten 3, en van het Oosten naar het Westen bijna 6 mijlen uitstrekken, behalve een rif, dat bovendien nog bijna eene mijl oostwaarts loopt. *De meest noordelijke dezer rotsen wordt Roca-kaai genaamd.*

Sedert het jaar 1834 hebben deze *Roques-eilanden* een nieuw belang bekomen, tot groot nadeel van den zouthandel op *Bonaire*, en van het reeds zoo behoeftige gouvernement van *Curaçao*. In gemeld jaar, namelijk, verpachtte het bestuur der republiek *Venezuëla* de zoutpannen, de vischvangst en die van karetschildpadden aldaar, aan een Noord-Amerikaan, voor *f* 2000—. 's jaars. Deze liet de zoutpannen verbeteren en bewerken, door 120 personen van *Curaçao* en *Bonaire*, welke zich daartoe, als om hun eigen graf te delven, lieten bezigen. *Roques* bezit eene goede ankerplaats, is, met betrekking tot wind en stroom, veel beter gelegen voor de Noord-Amerikanen, en ligt in de nabijheid van *La Guayra* en *Porto Cabello*. Daarbij zijn hier geen lastige ambtenaren, commiesen, enz., en de regten van uitvoer-, ha-

ngelden en andere lasten zijn hier onbekend. een wonder dus, dat de, in alles vrijheid min- ende, Amerikanen, dit zeer naar hun genoegen nden, en het zout liever van hier, dan van *onaire* halen. De Heer BOSCH zegt echter, in eszelfs, vroeger reeds aangehaalde, reizen, in et 2e Deel, bladz. 307, van het *Roques*-zout, dat het van eene minder goede hoedanigheid is, dan van sommige pannen op de *Curaçao-sche* eilanden; staande het zout van *Roques* op 37 Amerikaansche centen, (van 100 in een Dollar) of 18½ Nederlandsche stuiver, het vat, terwijl de prijs van hetzelve, op *Bonaire*, 50 centen of 25 stuivers Nederlandsch was." Doch it neemt niet weg, dat er grootelijks reden be-aat, om te vreezen, dat deze, thans verbeterde outpannen, den zouthandel van *Bonaire* zeer zul-en benadeelen.

Vijf en eene halve mijl ten Oosten van *Los Roques* ligt de groep *Orchille*, welke, wel is vaar, door de onzen, als tot *Curaçao* te behoo-en, beschouwd worden, maar tevens als van te veinig belang, om daarover met *Spanje*, dat zich venzeer het regt van eigendom daarvan toekent, n onmin te geraken. Het is evenwel te geloo-en, dat de bekende troostrede van den vos uit le fabel: » die bovenste druiven zijn zuur," hier eer wijsgeerig in praktijk wordt gebragt. De Republiek *Venezuëla* beschouwd dezelve dan ook als aan haar te behooren, en doet niet zelden de Curaçaosche visschers, welke derwaarts gaan om

eenig strandvoordeel te zoeken, kalk te branden, Mangelboomen voor brandhout te kappen, h gras en hooi weg te halen, of nu en dan een groote hoeveelheid schildpadden, en een legio van vogeleijeren, inzonderheid door de meeuwen en Boebi's aldaar gelegd wordende, mede te voeren, door hare Columbiaansche kustbevaarders van daar verdrijven.

TWEEDE AFDEELING.

EERSTE HOOFDSTUK.

ALGEMEEN OVERZIGT VAN HET DERDE GEDEELTE ONZER *WEST-INDISCHE* BEZITTINGEN.

§ 1.

Geographische ligging.

De eilanden *St. Marten*, *St. Eustatius* en *Saba*, welke het derde gedeelte van de Nederlandsche W. I. bezittingen uitmaken, zijn de noordelijkste van derzelver, buiten *Europa* gelegene, koloniën aldaar, liggende *Suriname* op 6°, *Curaçao* op 12° en deze eilanden op 18° N. B.

Vroeger maakten dezelven slechts een gouvernement uit, thans zijn zij onder twee besturen verdeeld, als: *a*. Het Nederlandsche gedeelte van *St. Marten*, en *b*. *St. Eustatius* en *Saba*.

Van het jaar 1802 tot het jaar 1821 stond *Saba* onder het beheer van *St. Marten*, doch in laatstgemeld jaar is het onder *St. Eustatius* teruggebragt, waartoe het ook vroeger behoorde.

Even als dat van *Curaçao*, zijn deze beide gouvernementen, bij de organisatie in het jaar 1828, onder den Kommissaris-Generaal J. VAN DEN BOSCH,

bewerkstelligd, onder het hoofdbestuur van *Suriname* gesteld.

De drie voormelde eilanden liggen als in een klaverblad, en zoo nabij elkanderen, dat van het een de twee overigen kunnen gezien worden. Zij behooren tot de kleine Antilles of bovenwindsche eilanden, door welke de *Caraïbische* of *Caribische* zee ingesloten wordt, waardoor aan dezelven dikwerf den naam van *Caribische* eilanden gegeven wordt. Door de Spanjaarden worden zij *Ilhas Barlo vento* (eilanden boven den wind), door de Engelschen *windward Islands* genaamd, om reden dat zij bovenwinds van de *Caribische* zee gelegen zijn. *St. Eustatius* ligt 120 geographische mijlen ten Oosten van *Bonaire*.

Alvorens over te gaan tot de afzonderlijke beschouwing derzelven, zullen wij vooraf datgene behandelen, waarin zij met elkanderen overeenkomen.

§ 2.

Klimaat.

Het klimaat dezer eilanden moet voorzeker vrij gelijk zijn, aan dat van het zeer nabij, en in het gezigt van alle drie derzelven, gelegene eiland *St. Bartholomeus*, aan de kroon van *Zweden* behoorende. Op hetzelve deed den kundigen en werkzamen SAMUEL FAHLBERG, gedurende eene reeks van meer dan twintig jaren, de naauwkeurigste waarnemingen omtrent het klimaat, de luchtsgesteldheid, wind en weder, stand van den baro-

meter en thermometer, ebbe en vloed, miswijzing van het compas, ziekten, enz.

Na eene observatie van 40 jaren van 1787 tot 1828, zoo op de eilanden *St. Bartholomeus*, *St. Marten*, als *St. Eustatius*, is het den Heer FAHLBERG gebleken, dat de Thermometer naar de schaal van FAHRENHEIT, in de schaduwe waargenomen, de ondervolgende gemiddelde uitkomsten gaf. (*)

's Morgens te 6 Uren.			's Middags te 12 Uren.			's Avonds te 6 Uren.		
Hoogste Stand.	*Laagste Stand.*	*Gemiddelde Stand.*	*Hoogste Stand.*	*Laagste Stand.*	*Gemiddelde Stand.*	*Hoogste Stand.*	*Laagste Stand.*	*Gemiddelde Stand.*
36¼°	19°	27⅜°	97½°	46¼°	72¼°	37°	21°	29°

Na deze zelfde schaal nam den Heer FAHLBERG de stand van den Thermometer in de zon waar, en bevond de hoogste stand op 113°. en de laagste op 48°, hetgeen dus tusschen de grootste morgenkoude, van 19°, en de sterkste middaghitte, van 113°, het verbazende verschil van 94 graden oplevert.

(*) Gemakshalve heb ik de bij FAHLBERG gebruikte Zweedsche Thermometer naar de schaal van FAHRENHEIT herleid. Het kokende water heeft naar de schaal der Zweedsche Thermometer, eene hitte van 100, en naar die van FAHRENHEIT, van 212 graden.

§ 3.

Ziekten.

Dit aanmerkelijk verschil in de luchtgesteldheid schijnt echter niet nadeelig voor de gezondheid te zijn, daar men deze eilanden, en vooral *Saba*, zelfs voor gezond houdt. Bij de saisoens kentering is dan ook het klimaat hier zeer aangenaam.

Epidemische ziekten kent men er slechts bij naam. Zelden heerscht hier de geele koorts, en dan nog heeft dezelve de meeste invloed op nieuw aangekomene Europeanen. Verschrikkelijk werd het in 1801 en 1802 op *St. Marten* komende Engelsche garnizoen door dezelve geteisterd. Ook het *transport* Nederlandsche millitairen, in December 1802 en Februarij 1803 hier aangekomen, werd door de geele koorts aangetast. Van de 171 manschappen, stierven voor ultimo December 1803, en dus in minder dan een jaar tijds, 62 personen, hetgeen het derde deel nog overschreidt. Ook hier wordt de *Lepra* waargenomen, en het ware wenschelijk, dat het bestuur de daarmede besmette personen, gelijk elders geschiedt, van de gezonden afzonderde. Ook ziet men hier onder de Negers, eenige door de *Elephantiasis* en *Jasziekte* aangetaste lijders, echter in eene mindere graad dan te *Paramaribo.*

Men beweerd dat deze eilanden de gezondste van alle de Carabische zouden zijn, en wel op grond, dat men er, vooral onder de vrouwen.

vele oude lieden aantreft. In het jaar 1815, overleed op *St. Marten*, hare geboorteplaats, mevrouw DE LAP, in den ouderdom van 117 jaren, terwijl op *Saba* verscheidene negers van meer dan 100 jaren oud gevonden werden. Ik voor mij houde de grondstelling, dat een land, waar oude lieden gevonden worden, bepaaldelijk een gezond land moet zijn, geenszins voor een voldoend bewijs. Ik zelf toch heb, in het niet gezonde *Paramaribo* dusdanige voorbeelden, waaronder een persoon van 135 jaren, aangetroffen.

§ 4.

Eb en Vloed.

Het dagelijksche verschil van eb en vloed is zeer gering, en hangt grootendeels af van weder en wind. Het gewone verschil wordt op 6 à 7 Rijnlandsche duimen begroot, en bij springtij op 14 duimen. Het schijnt, dat de zon hier meer invloed op de zee of wel op de stroom heeft, dan de maan; althans de stroom loopt des morgens veelal naar het Oosten, en des avonds naar het Westen, terwijl, wanneer de zon ten Noorden der Linie is, de hoogste springvloeden plaats vinden.

Bij stil weder is het bij volle en nieuwe maan te 10 uren hoog water, doch bij aardbevingen of orkanen kan het plotselinge verschil eener lage,

en vervolgens weder hooge zee soms zeer aanmerkelijk zijn.

§ 5.

Aardbevingen.

Op deze eilanden worden dikwerf ligte aardbevingen bespeurd, doch zeer zelden worden er zware schokken gevoeld. De aardbeving van 1755 echter, door welke *Lissabon* zoo veel geleden heeft, was ook hier zeer sterk. Op *St. Marten* liep de baar in *Groot-Baai* geheel droog, en verhoogde te gelijker tijd aanmerkelijk, hetgeen zoo spoedig plaats had, dat de visschen op het zand bleven leggen. Eerst na eene tusschenpozing van omtrent 12 uren, kwam het water terug, met eene verdubbelde snelheid en zoo een verschrikkelijk gedruisch, dat de verschrikte inwoners van *Philipsburg*, naar het gebergte vlugten, meenende, dat het dorp overstroomd zoude worden. Veelvuldig zijn hier later, aardbevingen gevoeld geworden, doch allen van minder belang.

§ 6.

Miswijzing van het Compas.

Voor vijftig jaren was de miswijzing van het kompas op deze eilanden 5° N. W.; in 1829 was dezelve reeds 2° 51′ N. O. Thans wordt door velen door de gemiddelde miswijzing in deze wa-

eren, 4° N. O. gehouden, doch onderscheidene *Azimuths*, door den kundigen zee-officier A. H. BISSCHOP GREVELINK, in Maart 1835, aan boord van Z. M. Brik *Echo* in *Groot-Baai* waargenomen, hebben aangetoond, dat de afwijking toen slechts 0° 2′ 30″ N. O. was.

TWEEDE HOOFDSTUK.

St. MARTEN. (*).

§ 1.

Ligging.

St. Marten, het Noordelijkste der drie thans door ons behandelde eilanden, ligt ten zuiden van *Anguilla* (†) of wel van deszelfs westpunt $3\frac{3}{5}$ Geographische mijlen Z. ten O. $3\frac{1}{4}$ mijl van *Gustavia*.

(*) Sommige schrijvers noemen dit eiland *St. Martin*, naar derzelver Fransche benaming. Ik heb echter vermeend in eene Hollandsche beschrijving, ook den Hollandschen naam te moeten behouden.

(†) *Anguilla* is een zeer laag en vlak eiland, en behoort aan de Engelschen, het is bijna geheel ongecultiveerd, zeer armoedig, en van weinig aanbelang.

hoofdplaats van het eiland *St. Bartholomeus*; N. W. ten W. ¼ W., 7¼ mijlen N. ten W. van *St. Eustatius*, en 7 mijlen N. O. ten N. ¼ O. van *Saba*.

Het Raadhuis te *Philipsburg* ligt 18° 4′ 20″ N. B. en 63° 12′ 36″ W. L. van *Greenwich*.

§ 2.

Hoofdverdeeling.

Hoewel niet bijzonder groot, is *St. Marten* in twee Gouvernementen verdeeld. Het Zuidelijkste en kleinste gedeelte wordt het Hollandsche, en het Noordelijkste, hetwelk tevens het grootste en vruchtbaarste gedeelte is, het Fransche kwartier genaamd.

De grensscheiding tusschen deze beide Gouvernementen, zoo als dezelve, zonder dadelijk bewijs, verondersteld wordt te bestaan, en in 1648 (bij VAN DEN BOSCH, in het Tweede Deel, blaz. 233, staat abusivelijk 1684,) is bepaald geworden, loopt van het Oosten, uit het midden der *Oosterpan*, over den top der berg *Concordia*, naar het Westelijke strand in de *Cupicars-baai* ten Westen van *Simsons-baai*, welke scheidslijn eene lengte heeft van 42,992 voeten.

§ 3.

Gedaante en Grootte.

Het eiland heeft de gedaante van een gelijkzijdige driehoek, hebbende volgens opmeting van FAHL-

BERG eene breedte van het Zuiden naar het Noorden, of wel van *Pointe Blanche* naar *Pointe Fagot* van 46,577 voeten, terwijl de lengte van de van het Oosten naar het Westen loopende scheidslijn boven reeds is opgegeven.

De omtrek, de uitspringende hoeken, kapen en inhammen daaronder begrepen, bedraagt 150,452 voeten. De grootste lengte van het Fransche gedeelte is gelijk aan die der scheidslijn, en de breedte van het Zuiden naar het Noorden 21,180 Rijnlandsche voeten. De lengte van het Nederlandsch kwartier, is 35,180 voeten, en de breedte van *Pointe Blanche* tot aan de grenslijn 21,406 voeten. Het geheele eiland is *nagenoeg 7* uren lang en 3½ uur breed.

Men berekend de bebouwbare grond van *St. Marten* op 55000 akkers, waarvan 35000 akkers aan de Franschen zouden behooren. (*) In 1816 bevonden zich in de vier divisiën van het Fransche kwartier, hetwelk aan het Gouvernement van *Guadaloupe* onderworpen is, volgens autentike opgaven, 30 suikerplantaadjen, en wel in de

Divisie	*Marigot* en *Fryarsbaai*	10
»	*Colombier*	9
»	*Grande Case*	6
»	*d'Orleans*	5
	te zamen	30

dewelke aan 28 eigenaars behoorden. De uitge-

(*) VAN DEN BOSCH, 2de Deel, Bladz. 233.

rektheid dezer plantaadjen werd begroot, op te zamen 6744 akkers, waarvan niet meer dan 3135 akkers bebouwd waren. In gemeld jaar bragten die plantaadjen te zamen op 1,700,000 ponden Suiker, 500 oxhoofden Melassie, 30 dito Rum, 1100 ponden Katoen, enz.

§ 4.

Natuurlijke Gesteldheid.

Geheel *St. Marten* is vol bergen, die zich bijna overal tot aan de zee uitstrekken, en genoegzaam twee derde gedeelte van de oppervlakte des eilands beslaan. Tusschen deze bergen bevinden zich zeer vele vruchtbare valleijen, terwijl ook de hellingen der bergen meerendeels met goede teelaarde bedekt zijn, waarvan de afspoeling door de groote hoeveelheid klippen wordt belet, zoodat de suikervelden zich op sommige plaatsen, tot aan de toppen der bergen uitstrekken. De hoogste berg van het eiland ligt in het Fransche kwartier, en was voorheen *La Montagne des Accordes*, thans *Belasse* geheeten.

Rivieren vindt men op dit eiland niet, maar wel vele kleine beeken, welke echter, even als de weinige springen (bronnen), brak zijn, uitgezonderd die aan de toppen der bergen, welkers water zeer zuiver is. Evenwel wordt grootendeels het water uit de hier veelvuldig gevonden wordende groote regenbakken gebruikt.

St. Marten heeft eene menigte baaijen, welke

veelal tevens landings- en ankerplaatsen opleveren. *Groot-Baai*, aan de zuidzijde in het Nederlandsche gedeelte, is de voornaamste haven van het geheele eiland. Westwaarts omgaande, heeft men vervolgens *Klein-baai*, *kleine Kool-baai*, *Kool-baai*, *Simpsons-baai*, waaraan de buurt en zoutpan van dien naam; voorts een vijftal weinig beteekenende baaijen, aan de zoogenaamde zuidkust der lage landen, genaamd *Burgos-baai*, *Makos-baai*, *Mullet-baai*, *Cupicar-Baai*, door welke de grensscheiding der beide kwartieren in zee loopt, en *Lange-Baai* de eerste in het Fransche gedeelte. Vervolgens heeft men *Pluim-Baai*, *Roodpan-Baai*, en *Marigot-Baai*, naar de naam van het aan dezelve gelegene dorp en fortje, zijnde de hoofdplaats van het Fransche kwartier, waarbij eene zoutpan, almede dien naam voerende, gevonden wordt. Verder Noord-Oostwaarts vindt men *Galge-Baai*, *Vrijheidsbaai*, *Cachar-Baai* (Cachar is de naam van eene veelvuldig hier groeijende doornheester,) *Grancaza-Baai*, waaraan de buurt en zoutpan van dien naam, en *Ante Massei-baai*, vervolgens langs de Oostkust, *Cul de Sac de la Barriere-Baai*, *d'Orleans Baai*, (nu *l'Orient-Baai*) met de pan van dien naam, *Embouchure-Baai*, voorts de *Oester-Baai* en pan, welke door de grenslijn der beide *Gouvernementen* doorsneden worden, en de *Laguane-Baai* weder in het Nederlandsche gebied.

Dit maakt dus te zamen 23 baaijen, waarvan er 10 in het Hollandsche kwartier gelegen zijn.

Het grootste gedeelte der Kapen, en uitsprin-

gende hoeken dragen geen naam. De zuidelijkste punt, ten Oosten *Groot-Baai*, wordt *pointe Blanche* geheeten. De westelijkste punt der lage landen, in het Fransche gedeelte, heet *Lang-baai-point*, buiten welke zich eenen zandbank *Lang-baai-bank* genaamd in zee uitstrekt. Ten Noorden heeft men de *Fagot-pointe*. Ten Oosten van dit eiland ligt een vast koraalrif, alsmede het *vlakke eiland*, ook *Middelburg* geheeten, op hetwelk één enkel huis en een weinig vee gevonden wordt. Het behoort tot het Fransche kwartier. Aan de Oostzijde van het Nederlandsche gedeelte liggen twee klippen, de Noordelijkste *Maly-Burdy* en de meer Zuidelijke de *Pelikaan* geheeten.

Er zijn hier slechts twee nu en dan zoutmakende pannen en wel die van *Groot-baai* en de *Chevries-pan*, welke laatste in het Fransche gedeelte, district *Gran-Caza*, is gelegen.

§ 5.

Bevolking.

In het jaar 1816 bestond de geheele bevolking van dit eiland, het Fransche kwartier daaronder begrepen, uit 1000 blanken, 1000 kleurlingen en 7000 slaven, zijnde te zamen 9000 zielen. (*).

(*) Getrokken uit de antwoorden op de statistieke vragen, betrekkelijk de eilanden *St. Marten* en *Saba*, gevraagd door Zijne Exell. den Heer Staatsraad Directeur-Generaal van het departement van koophandel en koloniën, bij deszelfs

§ 6.

Verdeeling.

Het Nederlandsche kwartier van *St. Marten* is verdeeld in zeven divisiën, *Groot-baai*, *Opper-Prinsen-kwartier*, *Neder-Prinsen-kwartier*, *Cul de Sac*, *Klein-baai*, *Kool baai* en *Simpsons-baai.*

In de divisie *Groot-baai* bestaan geene suiker- of andere plantaadjen, uit hoofde van de steile en rotsige bergen, welke niet bebouwd kunnen worden. *Philipsburg*, de hoofd- en residentieplaats van het Nederlandsche gedeelte, is gelegen aan de *Groot-baai* zelve, waarvan dezen divisie haren naam ontleend.

In deze baai ten anker liggende, ziet men weinig boven het watervlak het nederig vlekje *Philipsburg* noordwaarts voor zich, tusschen de zich links en regts verheffende vrij hooge bergen, waarin de baai als ingesloten is. De klippige hellingen dezer bergen zijn met rotsachtig spichtig gras begroeid, terwijl hooger opwaarts aan de kruinen ronde en ovale vlenten (rolsteenen) worden bespeurd, de grootte van kleine huizen hebbende, waartusschen eenige ellendige kromme doornstruiken groeijen. Ten Noorden van het dorp liggen de zoute- en zoetwater pannen.

---

missive van den 31 October 1815, N°. 2897. Beantwoord door den Kommandant van de eilanden *St. Marten* en *Saba*, den Heere P. R. CANTZLAAR, (later Gouverneur-Generaal der gezamelijke N. W. I. Bezittingen.)

De baai zelve heeft eene ovale gedaante en is ongeveer 10,748 Rijnlandsche voeten breed. Zij is vrij zuiver, doch in het midden, van af het fort *Amsterdam*, dwars door dezelve, naar het tegenover liggende gebergte van *Pointe-blanche*, ligt eene zware zandbank (hier *baar* genaamd) waarop niet meer dan 11 à 12 voeten water staat.

Buiten *Groot-baai*, zuidwaarts van het fort *Nassau* en het vervallen fort *Amsterdam*, liggen twee gevaarlijke klippen, de westelijke *the man of war*, en de oostelijke de *drie-vademsbank* genaamd. De eerste ontving dezen naam, doordien in Maart 1807 het Engelsch oorlogs-fregat *the Proselyte*, op dezelve strandde en verging; de laatste is geheeten, naar de diepte van het op dezelve staande water.

The man of war, (de klip van het oorlogschip) is eene kegelvormige toren, waarvan de spits op twee vademen onder de oppervlakte der zee ligt.

Deze rots verheft zich op een koraalrif met zand, ter grootte van ¼ mijl, waarop van 8 tot 14 vademen water staat; haren voet heeft slechts 10 of 12 vademen in omtrek. Niet alleen dat men in dit heldere water derzelver spits duidelijk zien kan, maar de Luitenant GREVELINK zag bij de opneming derzelve in 1835, een stuk van een anker op die top liggen. Die Luitenant meldt (*) dat er geene branding op deze klip heerschte, maar dat hij

(*) In de Surinaamsche Almanak voor het jaar 1836, blz. 182, alwaar men verscheidene merken en aanwijzingen ter vermijding dezer rotsen vindt.

hier eene ligte overstorting of zwelling waarnam.

De *drie-vademsbank* heeft eenige meerdere oppervlakte dan de vorige.

De Heer GREVELINK geeft, ter verbetering van de opgaven van PURDY, in *the Columbian Navigator*, uitgave 1824, blz. 16, overgenomen uit de *Borrotero de las Antillas*, de volgende merken dezer klippen op.

» *The man of war;* het fort *Nassau* en het vervallene fort *Amsterdam* in een gebragt, en de *Groupers-rock*" (een barre rots van de zoogenaamde vijf eilanden tusschen *St. Marten* en *St. Bartholomeus*) » aan het midden der *helling* van het stompe suikerbrood op laatstgemeld *eiland*, ter plaatse waar zich een klein heuveltje verheft.

De drie-vademsbank · het fort *Amsterdam* even bewesten het fort *Nassau*, en *Groupers-rock* even benoorden den stompen berg op *St. Bartholomeus*."

De betrekkelijke ligging dezer ondiepten is als volgt: *The man of war* ligt van *Pointe-Blanche*, Zuid 41°. West op eene afstand van 2277 Nederl. ellen, en regt Zuiden van het fort *Amsterdam*, op eene afstand van de *West-punt* van 2384 ellen. De *drie-vademsbank* van *Pointe-Blanche*, Zuid 38°. West, afstand 2056 ellen, en 6°. Oost van het fort *Amsterdam*, liggende van de *West-punt* 2310 ellen verwijderd.

De *drie-vademsbank* ligt Noord 70°. Oost op 256 ellen afstand van *the man of war*.

Binnen de *baar* in *Groot-baai* heeft men van 2 tot

3 vademen water. Dwars van *Pointe-blanche*, beneden winds van de oosthoek, ongeveer ¼ van de Oost- en ¾ van de Westhoek heeft men 8 à 10 vademen water; en eene zuivere zandgrond. (*) Groote schepen moeten buiten *de baar* in de mond der wijde, naar het Zuiden geheel opene baai ten anker gaan. Schoeners en andere kleine vaartuigen ankeren meer in de nabijheid van *Philipsburg*. Het binnenzeilen in *Groot-baai* is gemakkelijk, maar nimmer is het eene veilige legplaats voor de schepen, vooral niet in de orkaanmaanden. In die tijd is de *Oesterbaai* veel veiliger, doch door de menigte klippen, is deze weder moeijelijker om binnen te loopen.

De berg, welke de baai aan de Oostzijde insluit, eindigt met eene steile punt in zee. Derzelver steile witte wand, waarna zij *Pointe-blanche* wordt geheeten, is reeds op eene groote afstand, zelfs van *St. Eustatius* en *Saba* te onderkennen, en schijnt eene afgescheurde rots te zijn, veel gelijkende naar het steile Engelsche krijtgebergte *Bevesier*, enz. in het kanaal. Op *St. Marten* beweert men ook dat, deze punt afgescheurd en in zee gestort is. Ten Noorden of achter *Pointe-Blanche* ligt in eene vallei eene kleine veehoederij. Verder stadwaarts, aan den voet van het gebergte, is eene kleine batterij of barbet, *St. Pieter*

(*) Volgens waarneming bij de ankerpeiling op den 12 November 1833, aan boord van de Nederl. brik van Oorlog *Echo*, Kommandant VAN VOSS.

genaamd, welke, ofschoon thans geheel vervallen, vroeger een kruisvuur konde maken, met de tegenoverliggende batterij *Amsterdam*, om het binnenkomen der baai te beletten. Ten Noorden dezer batterij worden eenige particuliere zoutpannen gevonden, toebehoorende aan zekeren Noord-Amerikaan, ATWELL genaamd.

Aan de westzijde der baai, ligt eene vrij hooge en versterkte berg, buiten welke een klein voorgebergte in zee uitsteekt, door eene niet breede vallei, waardoor bij orkanen de zee henen spoeld, van het hoogere gebergte afgescheiden. Op deze naar het zuiden uitstekende rots, ligt het fortje *Amsterdam*, 110 voeten boven de oppervlakte der zee. Ten Noorden van voormelde vallei ligt op de helling der berg het puin der vernielde batterij *Belair*, welke 247 voeten boven de zee was aangelegd. Op de kruin der berg ligt het fort *Willem*, van hetwelk de Hollandsche vlag waait, waarmede men van de aankomende schepen en vaartuigen seint naar *Philipsburg*. Dit fort, dat 747 voeten boven de oppervlakte der zee ligt, werd in 1807 door de Engelschen gebouwd, welken hetzelve, naar een hunner Generaals, *Trigge* noemden. Na de vrede van *Amiens* werd het door den Gouverneur RINK naar deszelfs geboorteland, *Gelderland* genaamd; VERVEER gaf het later den naam van den toenmaligen Koning van *Holland*, LOUIS, en in 1810 herdoopten de Engelschen het weder in *Trigge*, tot dat het eindelijk in 1815 den naam van *Willem* bekwam, dewelken het tot heden be-

hield. Het centrum van dit fort, ligt in eene horizontale lijn, 4275 voeten (Engelsch) van de batterij *Amsterdam*. Hetzelve is geheel van klipsteenen gebouwd, en de van beneden naar hetzelve leidende weg, slingert in drie lijnen den berg op, hetgeen uit de baai gezien, het figuur maakt van de laatste letter van het alphabet (Z.)

In *Groot-baai* ten anker komende, ziet men de gebouwen eener ten Noorden *Philipsburg* achter de groote zoutpan liggende plantaadje, *Madame* geheeten, benevens eenige lichtgroene kwadraten op de hellingen der bergen van *Cul de Sac*, hetgeen suikervelden zijn. Meer op den voorgrond, achter een witte zandzoom, bespeurt men de huizen van het halvemaansgewijze gebouwde *Philipsburg*.

Achter of ten Noorden van laatstgemelde plaats liggen twee pannen of kleine meertjes naast elkanderen, de groote of zoute pan, ten Oosten van de zoete pan, welke door eene dijk van elkanderen gescheiden zijn. Zeer waarschijnlijk zijn beide deze pannen, voor meer dan 100 jaren, met *Groot-baai* vereenigd geweest, en hebben als toen het einde der baai uitgemaakt. Dit boveneinde der baai schijnt echter door eene zandbank van de tegenwoordige *Groot-baai* te zijn afgescheiden. In de groote of zoute pan zijn eenige zoutaderen of wellen, welke veroorzaken dat het water dezer pan zoo veel zouter wordt als het zeewater. Op den 30 Januarij 1829 nam ik het water van de zee en van de groote pan, mitsgaders van ATWELL's

zeutpannen waar, en bevond de ondervolgende verhouding naar het Engelsche gewigt, (*)

	ponden.	oncen.	penny.	grein.
Een gallon regenwater woog......	7	8	15	6
» » zeewater »	7	11	15	6
» » water uit de groote pan woog	8	»	10	»
» » » » ATWELL's » » »	8	7	»	»
» » » » » kleine » »	8	8	6	»

De groote pan is nagenoeg een uur groot in den omtrek en zeer gelijk van diepte, staande er bijna overal 1½ Nederlandsche ellen water, op sommige plaatsen 1 palm meer of minder. De bodem der zoute pan is bijna 1 Nederlandsche el lager dan de bodem der zoete pan, en de laatste 1 el 3 palm beneden de oppervlakte der zee, zoodat de bodem der zoute pan 2 ellen 2½ palm lager dan de zee is.

De zoete pan, welke veel kleiner is, ontvangt het regenwater, hetwelk uit de divisie *Cul de Sac* stroomt en loost het weder naar zee, door een gegraven kanaal van 280 Nederlandsche ellen lengte.

De beide divisiën ***Opper-*** en ***Neder-Prinsen-kwartier*** liggen in eene vallei of vlakte ten Noorden van ***Philipsburg***, welke door twee vrij hooge bergketens gevormd wordt, en zich noordwaarts tot tegen de grenslijn van het Fransche kwartier ***d'Orleans*** uitstrekt. Dezelve is 8061 voeten lang

(*) 1 Engelsch pond heeft 16 oncen, 1 once 20 penny. 1 penny 24 greinen. 100 Engelsche ponden, maken nagenoeg 92 Amsterdamsche ponden.

:n 5374 voeten breed, en bevat 8 suikerplantaad-en van verschillende grootte, waarop te zamen 160 slaven werkzaam zijn. De grond, welke met eene dunne laag van met steengruis vermengde klei overdekt is, is zeer klippig en onvruchtbaar, en vordert dus veel regen, en eene sterke bemesting. In deze vallei zijn verscheidene bronnen, die vrij zuiver water en in eene genoegzame hoeveelheid opleveren, om het vee te drenken; de salpeterachtige deelen, die hetzelve bevat, maken dit water echter voor den mensch onsmakelijk en ongezond, dat veelligt met het vee ook wel het geval is. Er zijn echter ook hier genoegzame regenbakken voorhanden.

De divisie *Cul de Sac* ligt almede in eene vallei, ten N. W. van de zoete pan in de divisie *Groot-baai*, ten Westen van het *Prinsen-kwartier*, ten Zuiden van de Fransche grensscheiding of wel van de *Marigotberg*, en ten Oosten van *Koolbaai* en het Fransche kwartier. Zij is 10748 voeten lang, 5370 voeten breed en heeft 10 suikerplantaadjen, waarop te zamen 527 slaven werken. Men vindt hier eene losse teelaarde, met zand en steengruis, en hier en daar met zwarte tuinaarde en blaauwe klei vermengd. Het is de vruchtbaarste grond van geheel het Nederlandsche gedeelte van het eiland.

De menigvuldige bronnen vormen hier eene beek, welke deszelfs water in de zoete pan loost.

De divisie *Klein-baai* bestaat grootendeels uit de berg, waarop het fort *Willem* gebouwd is,

mitsgaders uit een tak van *Kool-baai-berg*, welk te zamen de *Klein-baai*, waarvan de divisie hare naam ontleent, vormen. Ten Zuiden grenst zij aan de zee, en heeft eene uitgestrektheid van 570 voeten Noordwaarts, terwijl de Oostelijke en Westelijke grenzen in *Cul de Sac* te zamen loopen. De grond bestaat uit eene roodachtige klei, met veel steengruis vermengd en is droog en onvruchtbaar, waarom men hier slechts eene, thans bijna verlatene, suikerplaantadje aantreft, behoorende aan den Heer A. T. KRUYTHOFF, dewelke 60 van derzelver slaven naar *Suriname* heeft overgevoerd, zoodat op dit effect, tegenwoordig niet meer dan 20 slaven werkzaam zijn.

Eene noordwaarts loopende keten van rotsachtige bergen, scheidt de divisie *Kool-Baai* van de twee laatst voorgaanden, en strekt zich langs het zuidelijke strand des eilands, omtrent 12900 voeten en wel van af *Klein-Baai* tot aan de Westpunt van *Kool-Baai*. De divisie vormt een genoegzaam gelijkzijdigen driehoek, waarvan elke zijde ongeveer 12000 voeten uitgestrektheid heeft, en eindigt Westwaarts aan het meer of de pan van *Simpsons-Baai*, en de Fransche grensscheiding.

De steile hellingen van de in deze divisie liggende bergen, bestaan uit barre geheel onvruchtbare klippen. De vlakten hebben eenig zand en klei, en hier zijn dan ook 4 suikerplantaadjen gevestigd, waarop te zamen 150 slaven zijn.

In de divisie *Simpsons-Baai*, ligt een gehucht of klein dorpje op eene smalle zandbank, welke

door de zee opgeworpene bank achter zich eene zoutpan vormt.

Bij de verschrikkelijke orkaan van de maand September 1819, werd deze geheele buurt verwoest, de zandbank brak door ter lengte van 50 voeten, hetgeen de baai met de zoutpan vereenigde. Door deze braak varen de visschers thans met hunne booten langs den oever naar *Marigot*, de hoofdplaats van het Fransche kwartier, waartoe zij vroeger de geheele westpunt der lage landen moesten omzeilen. Eenige der bewoners van *Simpsons-Baai* hebben naderhand hunne huizen wel weder op de genoemde bank herbouwd; doch een ander gedeelte heeft zich aan de Oostzijde der baai, aan de voet van het gebergte neder gezet. Bij langdurige droogten kan het hier zeer ongezond zijn, doordien het water in de pan als dan zoo zout wordt, dat de visch daarin sterft, hetgeen alsdan eene verpestende stank veroorzaakt.

De lengte der meergemelde bank, die eene halve cirkel maakt, en welkers uiterste einden zich klipachtig verhoogen, is nagenoeg 13000 voeten, en strekte zich uit tot aan de Fransche grenslijn in *Mollet-baai*. In de haven vindt men goede ankergrond voor kleine vaartuigen, die van 7 tot 9 voeten diep gaan. Zij is echter voor Zuiden- en Zuid-Westen winden, die hier soms hevig waaijen, open.

Voor de Fransche revolutie, deed zich eenig vooruitzigt voor dit dorp op, op het toenemen van den handel met het Fransche kwartier. Doch de

zich reeds hier neder gezet hebbende Engelsch kooplieden, werden spoedig door de toenmalige staats-orkanen gedwongen, ten einde hunne goederen van confiscatie vrij te waren, weder op te breken.

De bewoners der buurt van *Simpsons-Baai*, alle van beroep visschers, zijn zoo als gewoonlijk lieden van dit beroep arm. De buurt zelve is zamengesteld uit een twaalftal geringe huizen, en omtrent het dubbeltal negerhutten. De huizen zijn allen na de orkaan van 1819 gebouwd, terwijl de hier overal verspreid liggende puinhoopen, op de nog reeds bestaande doorbraak, dit noodlottig voorval in gedurige herinnering brengen.

Over het algemeen bebouwen de land- of grondeigenaren van *St. Marten* slechts een zeker gedeelte hunner bezittingen, eensdeels om het geringe en steeds verminderend aantal slaven, die hier bovendien den teugel zeer ruim wordt gelaten, zeer lui en hoogst ondankbaar zijn, anderdeels om de klip en rotsachtige gronden, terwijl men daarenboven veelal gebrek aan meststof heeft. Daardoor zijn dan ook de bergen van *Pointe Blanche* tot aan de *Laguaan* of *Guana-Baai*, die het Oostelijke strand uitmaken, geheel woest en ongecultiveerd, terwijl de oevers van *Groot-Baai* in de boorden der *zoutpan*, mede in eene natuurlijke onbewerkte staat zijn, hetgeen nagenoeg eene oppervlakte van 1½ □ Geographische mijlen heeft. Deze niet ontgonnene streken zijn met verschillende soorten van Cactusplanten of zoogenaamde ste-

kels begroeit, en leveren voor het vee der bewoners van *Philipsburg* eene schrale weide op.

Om dezelfde redenen zijn ook de bergen van *Klein-Baai* tot aan klein *Kool-Baai*, welker steile hellingen uit lagen van zeer zware keisteenen, kalkgruis en fijne diorieten bestaan, en waarop vele schulpen gevonden worden, in eenen onbebouwden staat.

Behalve de ellendige buurt van *Simpsons-Baai*, heeft men in het Nederlandsche kwartier slechts het enkele dorpje *Philipsburg*. In het Fransche kwartier ligt mede slechts één dorp, dat tevens de hoofdplaats, en *Marigot* genaamd is, en de kleine buurt aan de baai van *Gran-Caza*. In de koloniën is men echter gewoon, dorpen met de naam van steden te vereeren, zoo als ook over het geheel, en thans meer dan ooit, vele kleine dingen groote namen dragen. Dan wij zullen, ons naar deze gebruiken schikkende, daarover niet verder uitweiden, en overgaan tot de beschrijving der stad van het Hollandsche kwartier.

§ 7.

Philipsburg.

Philipsburg is een vrij lang dorp, bestaande slechts uit twee straten, terwijl de dwarsstraten hoogstens den naam van stegen verdienen. Te regt zegt den Eerwaardigen predikant BOSCH, (meer gemeld), ofschon voor de verwoesting van 1819

dit dorp bezoekende, van hetzelve: (*) » Op de straten heerschte eene doodelijke stilte; deuren en vensters waren gesloten, alles maakte een onaangenamen indruk op ons."

Dit dorp werd aangelegd omtrent het jaar *1735* door den toenmaligen Gouverneur, JOHN PHILIPS, naar wien het vervolgens genoemd is. Hetzelve is gebouwd op een dorre zandbank aan *het* Noordeinde van *Groot-Baai*, en volgt de halvemaansgewijze strekking dier bank, welke van het Oosten naar het Westen eene lengte van ongeveer *20 minuten* gaans heeft, terwijl dezelve niet meer dan van een tot twee duizend voeten breed is. Het bleek geele strand, waaraan men *zonder* steiger of iets dergelijks, met booten landt, heeft *veel* gelijkenis met het Hollandsche duinstrand, als *zijnde* door de rolling van het daarop nederstortende zeewater effen en digt. De dwarsstraat *Belly Howel* genaamd, is van het strand tot aan de zoutpan slechts 750 Rijnlandsche voeten lang. De zuidelijke straat, naar de zijde van de reede of *Groot-Baai*, wordt de voor- en de Noordelijkste langs de zoutpan gelegene, de achterstraat genaamd. Het Oosterdeel (het oudste gedeelte van het dorp), wordt boven, en het Westelijke gedeelte, of het nieuwe dorp, alwaar de geringere volksklasse woont, beneden geheten.

In 1816 telde men in *Philipsburg* 178 huizen. Het eerste huis, door den Gouverneur PHILIPS ge-

(*) Deel 1, Bladz. 73.

bouwd, doch met het grootste gedeelte van het dorp in de verschrikkelijke orkaan van 1819 verwoest geworden, stond ten Noorden aan het oosteinde van de Voorstraat, en op deszelfs puinhoopen is thans een gering hutje opgetrokken. Overal ziet men tusschen de weinige huizen, die thans het dorp uitmaken, de ruïnes van omgewaaide of ingestorte huizen, waarvan de fondamenten en gebroken muren, even als te *Paramaribo* na den brand van 1821, met allerlei ruigten begroeit zijn. De straten zijn echter geenszins vast, zoo als die van *Paramaribo*, maar zoo zandig en los, als de duinpaden te *Scheveningen*. De huizen zijn in het geheel niet prachtig gebouwd; behalve dat zij klein zijn, zijn zij laag van verdieping, tot welke bouwrant men door de allesverwoestende orkanen wordt genoodzaakt, hetgeen echter binnen de keerkringen, waar men zoo gaarne in hooge, ruime vertrekken vertoeft, in het geheel niet aangenaam is. De kleinste huisjes zijn geheel van hout opgetrokken, en rondom met kleine plankjes (singels) beslagen. Van de overigen zijn de muren, eveneens als die van de geringere woningen aan *Kaap de Goede Hoop*, van ruwe onregelmatige klipsteenen, wel zwaar, grootendeels zijn zij een paar voeten dik, maar niet hoog opgebouwd. De venster-kozijnen zijn zeer klein, hetgeen bij de dikte der muren, nog te meer in het oog valt. Op de muren wordt dan een zeer vlak dak gelegd, waarvan de kapspanten uit Amerikaansch

hout (*) vierkant gezaagd worden, en even als de daarop gelegen wordende planken, geschaafd zijn. In de meeste huizen vindt men geene zolders, en zoo dezelve er al zijn, liggen zij als eene vliering ter hoogte van het midden des daks, om de lage vertrekken niet nog meer te benaauwen. Grootere huizen zijn van 2 of 3 daken voorzien; en alleen eenige der voornaamste huizen zijn van twee verdiepingen, waarvan als dan het beneden gedeelten of voor een pakhuis van negotie, of voor eene bergplaats van provisiën, enz. gebezigd wordt. Van dezen zijn de muren uitwendig wit bepleisterd, en van binnen zeer bont behangen, en de daken met singels gedekt. De grootste luister, en de meeste aangenaamheid dezer groote huizen, bestaat in derzelver breede gallerijen, waarop ruime *porte brisées* uitkomen.

Het voornaamste publieke gebouw van *Philipsburg* is het Raadhuis, dat midden in het dorp staat, aan de Noordzijde der *voorstraat*, met het vooreinde naar de baai. Deszelfs gevel, die met het zeer groot in dezelve uitgehouwen koninklijke wapen prijkt, draagt een niet hoog vierkant to-

---

(*) Het Amerikaansch hout verdeelt men in *White pine*, eene soort van vuren-, en *Pitchpine*, greenen hout. In 1829 betaalde men te *Philipsburg*, voor de 1000 voeten planken hout van 12 Engelsche duimen breed, en een duim dik, *white pine* *f* 60 à 65, en *pitch pine* *f* 75 à 80, N. C[t].

rentje, waarvan de spits met eene vergulde Ananas is versierd, en waarin eene poort en eene klok zonder uurwerk wordt gevonden. Het gebouw zelf bestaat uit twee verdiepingen. De bovenste bevat de weeskamer en de algemeene secretarie, benevens eene zaal voor de raad van policie en die der justitie, kortom voor het geheele bestuur van het Nederlandsche gedeelte van het eiland. In de beneden-verdieping vindt men de kazerne, de gevangenissen, de magazijnen, bergplaatsen, enz. Dit alles moet ons echter geen te groot denkbeeld van dit gebouw doen opvatten, daar het geheel van weinig beteekenis is, terwijl bij gebrek aan eenig openbaar uurwerk, de klok door een der soldaten zeer onregelmatig geslagen of geluid wordt.

Voor het Raadhuis aan het strand, waar tevens de algemeene landingplaats is, staat het zoogenaamde schaal- of waaghuis, hetgeen echter niet anders is dan een naar alle zijden opene loots, waarin een paar schalen hangen. Voor dit schaalhuis staan twee zesponds kanonnen, welke de reede bestrijken, doch dezelven zijn onbruikbaar, en door roest en ouderdom verteerd, zoodat zij hoogst gevaarlijk zouden zijn, voor hem die het waagde denzelven af te steken.

De Gereformeerde kerk, welke verder westwaardts aan dezelfde straat gebouwd is, is een klein kruiskerkje, met rood geverwde singels gedekt, en van een hoog bemuurd en bloemrijk (*) kerkhof

(*) De meesten der hier in het wild groeijende bloe-

omgeven. De kapel der Methodisten, is slechts een herbouwd particulier huis in de Achterstraat, in welke door een Engelsch zendeling gepredikt wordt. Noch in het Fransche, noch in het Hollandsche kwartier wordt overigens priester noch predikant gevonden, terwijl de leer der Methodisten, door de Notabelste ingezetenen, als het verderf des eilands bewerkende, wordt beschouwd. Zij toch leeren dat: *een Christen geen slaaf zijn kan*, terwijl de landbebouwers beweren, dat een planter, zonder slaven geen planter kan blijven. Eerst na de Engelsche regering van 1810 tot 1816, is deze Godsdienst op *St. Marten* toegelaten geworden.

Van de vroeger bestaan hebbende Synagoge, op het Oosteinde der Achterstraat, aan de Zuidzijde, is niets meer overig dan eenige puinhopen, die boven het hooge onkruid uitsteken. Van de Episcopale kèrk, bij de orkaan van 1819 ingestort, en het daarop volgende jaar verkocht, bestaat niets meer.

Wij gaan nu over tot het in het Fransche kwartier gelegene dorp en buurt, doch zullen daarvan slechts met weinige woorden gewagen, als eigenlijk niet tot ons bestek behoorende.

---

men, zijn eensoortig van gedaante, eenige van eene witte, anderen van eene appelbloesems-kleur, en door de eilanders *Old maids* geheeten.

§ 8.

Marygot.

Marygot, de hoofdplaats van het Fransche gedeelte, telde volgens het handschrift van een ingezeten van hetzelve, HITZLER genaamd, in 1818 slechts 50 huizen, en moet vroeger eene zeer ongezonde plaats geweest zijn, dat thans merkelijk verbeterd is. Tegenwoordig telt men er meer dan 100 huizen, waarvan sommigen vrij groot zijn, en de ruïnes door de orkaan van 1819 ontstaan, zijn geheel verdwenen. Er bevindt zich echter geen enkel godsdienstig of ander publiek gesticht, zoodat zelfs de Kommandant, een woonhuis en secretarie huren moet, waarvan de kosten hem door het Fransche Gouvernement worden vergoed.

Marygot heeft een minder armoedig aanzien dan *Philipsburg*, en is niet gelijk het laatste in lengte gebouwd. Het ligt tusschen eene sedert 1819 zout gewordene pan en eene ruime doch onveilige baai, waarin een steiger met eene kraan is gebouwd. Het fortje, dat geen bijzondere naam heeft, ligt op een niet hooge berg ten noorden van de zoogenaamde stad, en is met 10 stukken en 12 kanoniers bezet, terwijl beneden in het dorp 100 man infanterie in garnizoen liggen.

Op hier drijven de Amerikanen de meeste handel, voeren hout en meel aan, en nemen daartegen in ruiling suiker, rum, melassie, en een

weinig zout, namelijk dan, wanneer er zout geraapt is.

§ 9.

Gran-Caza.

Gran-Caza ligt aan de Noordzijde van *St. Marten*, op eene dorre zandbank, tusschen een zeer lage pan, en de baai die deszelfs naam draagt. Men vindt er 5 of 6 huizen, en 14 of 15 ellendige hutten, benevens een militairen post, uit een sergeant met een tiental soldaten, bestaande.

§ 10.

Uitstapjes op St. Marten.

Ten einde de wetenswaardige bijzonderheden, die het thans door mij beschreven wordende eiland mogt bevatten, meer volledig te doen kennen, laat ik hier, bij wijze van extract uit mijn reisjournaal, een kort verslag volgen, van eenige in 1829 op hetzelve door mij gedane uitstapjes.

Op Donderdag den 29 Januarij van dat jaar, reed ik, in gezelschap van den Luitenant DU CLOUX, die Kommandant van het garnizoen was, het westergebergte op; ten einde het fort *Willem* te bezigtigen, en tevens met oogmerk, om ter voldoening aan het verlangen van den Kommandant, eenige hoogtens en afstanden van dat punt op te nemen. Het fort zelf ziet er ongemeen vervallen uit. Tusschen de omgestorte batterijmuren, ver-

ieft zich eene enkele houten loots, welke het van steen gebouwde, in 1819 omgewaaide blokhuis vervangt. Dit gebouw, waarbij eene ruime steenen regenbak is, waarin het water van eene groote bevloerde vlakte van de helling der berg opgevangen wordt, dient voor kazerne, onder-officierskamer en magazijn van wapening, terwijl verder noordwaarts in den grond een verwulfd kruidmagazijn gevonden wordt, hetgeen echter vooral aan de westzijde ongemeen vochtig is. Ook de batterijen zijn in de orkaan van 1819 verschrikkelijk geteisterd. De ijzeren kanonnen zijn allen zwaar verroest, de zundgaten hebben de wijdte van een kleine vinger, en van de veertien hier aanwezige stukken, zijn er slechts zeven gemonteerd, doordien van devorigen van de vermolmde affuiten onder hunnen last bezweken zijn. Dit overschot is evenwel voldoende voor eene bezetting, uit 1 sergeant, 1 korporaal en 8 soldaten bestaande.

Doch hoe bouwvallig het fort zelve ook zijn moge, treffend schoon zijn de gezigten van hier op de omliggende bergen en valleijen. Oostwaarts ziet men in het slecht bebouwde *Philipsburg*. Links van hetzelve ziet men de groote en kleine zoutpannen, en regts *Groot-baai* en de *reede*, alwaar toenmaals eenige schoeners, sloepen en booten van de omliggende eilanden ankerden. Noordwaarts ziet men de bevallig liggende suikervelden, en plantaadje-gebouwen van de romaneske vallei *Cul de Sac*, en meer aan den voet der berg, het kerkhof en de eenige plantaadje van *Klein-baai*.

Naar het Westen ziet men op de zoogenaamde *Vlakken hoek*, een lage vooruitstekende punt met eene groote zoutpan, terwijl men naar het zuiden de opening van *Grootbaai*, de batterij *Amsterdam*, *Pointe-Blanche*, enz. bespeurd, en in het verschiet een verrukkend gezigt heeft, op de omliggende klippen en eilanden. Wij daalden den steilen bergweg weder af en reden naar de batterij *Nieuw-Amsterdam* (*Belair* bestaat niet meer.) Op dezelve lagen acht stukken kanon, waarvan er slechts één gemonteerd was; er zijn hier geene huizen of woningen, en het is dus onbewoond. En daar eenige fondamenten van ingestorte kazernen en andere gebouwen, omgevallen *batterijmuren*, eene met puin gevulde casemat en vuile regen*bakken*, en dit alles met doornstruiken en cactusstekels bewassen, weinig vervrolijkends of belangrijks opleveren, spoeden wij ons van daar.

Ik ga met stilzwijgen voorbij, eenige bezoeken bij den vriendelijken heer ABRAHAMM CANNEGIETER, op de plantaadje *Mary's fancy* in *Cul de Sac*, en de iets hooger liggende plantaadje *the Retrait*, toebehoorende aan den Oud-Gouverneur Mr. W. H. RINK, afgelegd, alzoo dezelven niets bevatten, waarin den lezer eenig belang zoude kunnen stellen. Alleen zal ik hier opmerken, dat *the Retrait*, vereenigd met de plantaadje *the Farm*, tegenwoordig de belangrijkste plantaadje van het Nederlandsche gedeelte is, hebbende eene uitgestrektheid van 333 akkers, terwijl zij 152 slaven telt, en daarenboven de landen van de tegenoverliggende plantaadje

the Rettijs, waarvan de gebouwen in 1819 verwoest zijn, bij dezelve gebruikt worden.

Opdat mij niets belangrijks van *St. Marten* zoude ontgaan, ontwierp ik eene geregelde verdeeling van hetgeen ik wenschte te bezigtigen, en besloot, daar ik een aanmerkelijk gedeelte der wereld gezien had met van het Oosten naar het Westen te reizen, ook hier die koers te volgen, en alzoo met het Oostelijke gedeelte des eilands aan te vangen.

Op Zondag den 8 Februarij stapte ik des morgens met het haanengekraai, in gezelschap van den luitenant DU CLOUX, eene brandende cigaar in den mond, in de boot, waarmede wij ons naar *pointe blancke* lieten roeijen. De dag brak aan en alles wat ons omringde had bij het opkomen der zon, een Goddelijk schoon aanzien. Onder het genot der verkwikkende morgenlucht, vergaten wij alle overige levenszorgen, en bij onze landing huppelden wij, onder vrolijke boert, de vallei in. » Zoo heerlijk smaakte mij vroeger ook de frissche morgenlucht op het land," (zeide ik,) » doch sedert ik meer van de wereld gezien heb, schijnt mij de avondlucht beter te hebben bevallen; zeker is het althans, dat ik dezelve meer gezocht heb." Dan naauwelijks waren wij eenige schreden voort gegaan, toen wij, als ter beteugeling onzer uitbundige vreugde, het graf van eenen Spaanschen matroos ontwaarden, met het daarop geplante houten kruis, waarop de woorden *Obiit dia* 30 *Junio* 1828 ons de vergankelijkheid

van dit ondermaansche herinnerden. Wij kwamen vervolgens aan de woning van den veehoeder J. VIS, met toestemming hier op 's lands grond gebouwd (*), en wandelden al verder door de met prikkels en heesters begroeide vallei, tot aan het strand, aan de Oostzijde van het eiland, alwaar eene inham wordt gevonden, *Achterpointe Blaacke-Baai* geheeten. De sterk brekende golven veroorzaakten in dezelve een verschrikkelijk gedruis, als van doffe donderslagen, hetwelk dat aan het klippig strand van kaap *l'Aguilas* (zie mijne *Vruchten* enz. 1 Deel, *Bladz.* 242) verre overtrof. Wij wandelden nu links af langs het strand, dat hoe langer zoo woester werd, en zich achter deze baai als eene enkele klip vertoonde, tusschen welker scherpe punten en steile piramiden, zich vele scheuren en grotten bevinden, terwijl de rots door de gestadige en sterke branding der zee tegen dezelve, is ondermijnd en poreus geworden. De woeste schoonheden die de natuur aan deze barre kust ten toon heeft gespreid, en de indruk die het gezigt daarvan in den aanschouwer verwekt, kunnen niet naar eisch beschreven worden. Al voortwandelende kwamen wij aan eene grot, de *Duivelsketel* genaamd, zijnde eene ronde put aan de helling der berg, ongeveer 25 voeten diep en wijd, welke van onderen door twee onregelmatige gangen gemeenschap met de zee heeft, door welke

---

(*) In 1834 vond ik deze vallei verlaten, en de woning afgebroken.

gangen het zeewater bij elke rijzing der golven met een schrikbarend geweld tegen elkander inloopt, waarbij het schuim als van eene sterk kokende ketel, onder een geluid als van een hevigen kanonnendonder, gelijk stof en rook in de lucht opstijgt, terwijl men in deze pekelwolken bij het breken der zonnestralen de prachtigste kleuren der regenboog ziet. Doch hoe woest, hoe verdelging dreigend de natuur zich hier ook vertoone, ziet men aan de naakte wanden van deze *ketel*, in eene onverstoorbare rust eene groote hoeveelheid schelpdieren van verschillende soorten, onder anderen groote roode krabben en lelijke graauwe *long-back's* (*) die het onstuimige water en de verbolgene golven schijnen te trotseeren. Hooger op dezelfde berg is eene met prikkels en heesters begroeide opening, die met de voormelde *Duivelsketel* gemeenschap heeft. Bij elke golfslag in den ketel ontwaard men aan de mond van dit

---

(*) Deze alhier dus genoemde *longback's* zijn ongeveer een vinger lang en ongeveer twee vingeren breed, en hebben in kleur en gedaante, hoezeer veel grooter, wel eenige overeenkomst met de bij ons bekende muurluizen. Dezelve hebben echter geene voelhoorns of sprieten en geen pooten, maar houden zich, even als de hoornslak, aan de rotsen vast. De rug van dit dier, die eene graauwe moskleur heeft, bestaat uit smalle ruwe ringschalen, en zij hebben, aan de rotsen vastzittende, weinig gelijkenis met een bevend schepsel, ja zelfs daar afgenomen, kan men er kop noch staart aan ontdekken. Hun vleesch wordt door sommigen voor eene lekkernij gehouden.

duistere gat, *de Schoorsteen* geheeten, eene heete stiklucht door eene kille luchtzuiging onmiddelijk gevolgd wordende, hetgeen vergezeld gaat van een akelig geluid, veel overeenkomst hebbende met de ademhaling eener gekeelde os, door de geopende luchtpijp.

Verder langs het strand is den oever, door de onophoudelijk daar tegen aanbrekende golven geheel ondermijnd. Verschrikkelijk groote punten rotssteen hangen in eene horisontale, sommige zelfs in eene schuin benedenwaardsche rigting boven de zee; terwijl hier en daar ontzettende steenbrokken van de rotsen afgescheurd en nedergeplofd liggen, uit welkers witste lagen men eene, *tot het metselen van muren zeer geschikte*, kalkaardige *bergsteen* graaft.

Op onzen teruglogt vonden wij, meer bergwaarts gaande, eenige roode zaadbuisjes, groeijende op zekere ronde *Cactusplant* (meloen distel), hier *poops-head* genaamd, in het binnenste, van welke plant eene soort van katoen met lange roode stekels gevonden word. Wij vonden ook nog de vrucht van de *Cactus Opuntia* (hier *prikkel-peren* geheeten), van grootte en gedaante als eene gewone peer in het moederland, waarvan het zachte vleesch bloed rood is (*) en vol pitten zit, eene van welken het hart geheeten, stervormig van gedaante, en ongemeen scherp van punten is, waarom zij bij het eten der vrucht, er

---

(*) Men heeft ook *Cactussen* met gele vruchten.

zorgvuldig uitgenomen moet worden, als zijnde die scherpte zeer nadeelig voor de maag. Dit is echter het eenige ongemak dezer, anderzins smakelijke vrucht niet. Derzelver schel is vol stekels, fijn en scherp als naalden, dewelken mij gedurende eenige dagen eene gezwollene mond en lippen berokkenden. Aan de straks vermelde *achterbaai* teruggekomen, hielden wij ons bezig met aan het strand eenige schelpen te verzamelen, welke aldaar zoo veelsoortig en van ongemeene schoonheid en in zoo groote menigte voorhanden waren, dat ik moeijelijk daarvan konde uitscheiden. Aan onze boot teruggekomen, besloten wij dan ook dezelve ledig te laten terugkeeren, en al zoekende langs het strand van *Groot-baai* naar het dorp te wandelen. De schoone schelpen en fraaije zeegewassen, die wij vonden, maakte althans mij dit zoeken tot eene ware uitspanning, en hoezeer door de scherppuntige klippen ons de voeten gloeiden, terwijl wij nu en dan door een oploopende golf overvallen, doornat werden, vond ik mij bij mijne te huis komst ruim beloond voor mijne aangename bezigheid, daar ik zoo veel schelpen en zeegewassen van alle soorten medebragt, als ik slechts had kunnen bergen. Onder de vriendelijke adsistentie van *Miss* ANN, zuster van den luitenant DU CLOUX, sorteerde ik nu een en ander, en legde elke soort afzonderlijk in een vakje, van een expresselijk daartoe vervaardigde doos, terwijl mejufvrouw DU CLOUX de vriendelijkheid had mij ook bij andere gelegenheden hierin behulpzaam te

zijn, ten einde mijne collectie te completeren, waarvoor ik niet kan nalaten, bij deze gelegenheid haar op nieuw mijnen opregten dank te betuigen.

Behalve *Simpsons baai* was er nu van het Hollandsche gedeelte van *St. Marten*, weinig ter bezigtiging overgebleven. Ik wenschte evenwel ook het Fransche gedeelte te leeren kennen, en besloot te dien einde een togtje te paard door het geheele eiland te doen, dat in twee dagen tijds gemakkelijk geschieden kan. Den heer DU CLOUX was al wederom bereidwillig genoeg mij ook op dezen togt te vergezellen, en nadat wij de noodige schikkingen hadden gemaakt, om ons van paarden te voorzien, die wij ter leen moesten hebben, doch waarin het hulpvaardige en gastvrije karakter der bewoners ons volstrekt geene moeijelijkheid deed ontmoeten, stelden wij den tijd voor onze reis vast.

Op vrijdag morgen den 20 Februarij te 6 uren stegen wij te paard, en reden westwaards om, naar *Marygot*, hetgeen de kortste weg en niet verder dan 5 Eng. mijlen van *Philipsburg* is. Wij reden de ter linkerzijde in *Kool-baai* gelegene, vroeger aan den heer A. T. KRUIJTHOFF behoorende plantaadje voorbij, en bestegen de *Koolbaai-berg*, van welker kruin wij een allerprachtigst gezigt hadden, op de nu achter ons gelegene zoute en zoete pan. Op de helling aan de andere zijde des bergs rusteden wij eenige oogenblikken uit, onder eene lommerrijke *Libloly*-boom, welke een zeer hard timmerhout geeft, en welker stam hier

veelal met paskwillen en spotschriften beplakt is, even als het gebroken beeld van PASQUIN te *Rome*, waarvan dan ook de naam *pasquillen* herkomstig is. Wij zagen van hier vlak op *Simpsons-baai* neder, welke armoedige visschersbuurt, even als *Philipsburg*, op eene zandbank, tusschen de baai en een groot binnenmeer gebouwd is. Laatstgenoemd meer vertoond zich met deszelfs kronkelende oever, en een paar groene bergjes of eilandjes in het midden allerbevalligst, en heeft sedert de orcaan van 1819 twee uitgangen naar zee, de een bij *Simpsons-baai*, de andere bij *Marygot*. Minder aangenaam is het gezigt op de achter het meer gelegene, bijna geheel ongecultiveerde lage landen, maar te heerlijker steekt daarbij af het verrukkende gezigt in de zich regts uitstrekkende vallei *Kool-baai*. Zeer aangenaam en bevallig doet zich van hier de eerste plantaadje in het Fransche kwartier, *Mount-fortune*, voor. De gebouwen dier plantaadje staan op een bergje, op welkers groene grond de witte muren en roode vengsters zeer aardig afsteken. Het gezigt in deze bekoorlijke vallei wordt nu eens door licht- en donkergroene suikervelden, en weilanden met grazend vee, dan weder door graauwe omgespitte gronden, waarop talrijke negers werken, afgewisseld en vervrolijkt. Ver op den achtergrond bespeurd men de lange Z. W. hoek van *Anguilla*, en achter dezelve *Dog-islands* en *Prikly-pear*, twee onbeduidende eilandjes. Dan, gaan wij voort, en vervolgen wij de fraaije, breede, hier en daar met palmboomen beplante weg.

Zoodra men de grensscheiding der beide Gouvernementen is overgetrokken, neemt ter linker zijde de plantaadje *Mount-fortune*, aan den Heer DU RAT behoorende, een aanvang; terwijl de daaraan volgende plantaadje ter linkerzijde aan deszelfs moeder, Mevrouw DU RAT toebehoort. Deze laatste heeft een eenigzins woest voorkomen, door eene menigte daarin gelegene zwarte klippen. Regt voor zich ziet men de berg en het fort van *Marygot*, waarvan toenmaals de witte Fransche vlag wapperde; dat deze thans door de driekleurige is vervangen, spreekt wel van zelve, en het zoude moeijelijk zijn die natie in alle zoodanige veranderingen te volgen (men zie de geschiedenis van den slaaf te *Salé*, aangehaald in de *vruchten mijner werkzaamheden*, Iᵉ Deel, *blz.* 368).

Wij reden nu aan onze regterzijde voorbij de plantaadje van den Heer CH. BLEYDEN, *Anna's hoop* genaamd, en kwamen tegen acht uren in den morgen, in de hoofdplaats van het Fransche kwartier, *Marygot*, aan.

Het Fransche gedeelte van *St. Marten* is in vijf kwartieren of divisiën verdeeld, genaamd *Marygot*, *Fryars-baai*, *Gran-Caza*, *L'orient* en het binnenkwartier *Colombier*, dat het vruchtbaarste is, en men vind er, zoo als wij reeds gezegd hebben, 30 suikerplantaadjen. De bevolking bestaat uit 6 à 700 blanken en vrije lieden en 4000 slaven. De gemiddelde opbrengst wordt begroot op 2000 oxhoofden suiker van 1000 ponden, en pro rato rum en melassie, hetgeen ruim drie ma-

len meer is, dan de opbrengst van het Nederlandsche gedeelte.

Wij namen onzen intrek te *Marygot*, bij den zoo vriendelijken als wellevenden Heer J. L. HITZLER, zoon van den schrijver van het vroeger aangehaalde handschrift, die de goedheid had ons nog denzelfden dag te vergezellen, ten einde de plantaadje *het Paradijs* te gaan bezigtigen. Wij verlieten *Marygot* aan de Noordzijde, gingen over eene vrij lange steenen brug, waar achter ter regterzijde de plantaadje van den Heer VERVEER (vroeger Chef van het Nederlandsche gedeelte) gelegen is, en reden vervolgens een berg op, van waar wij links op *Fryar-baai* en *Anguilla* zagen. Wij sloegen regts af den weg naar *Colombier* in, maar door eene zware regenbui overvallen, werden wij genoodzaakt in de nabijheid van de plantaadje van den Kolonel GUMBES, die op *Anguilla* woont, onder eene groote tamarindeboom te schuilen. Naauwelijks waren wij afgestegen, of twee Engelsche dames kwamen onze schuilplaats deelen, met welke wij, na het ophouden der regen, den weg vervolgden. Wij ondervonden echter spoedig, dat wij hier met echte *Yeoman*-ruiters te doen hadden, en dat de lof der Engelsche vrouwen, omtrent hunne bedrevenheid in het paard rijden, geene onwaarheid behelst. *Ventre-a-terre* ging het nu berg op, berg af, en wij waren ruimschoots in de gelegenheid op te merken, hoe bekoorlijk de linten hunner bevallige hoedjes, met hunne fraaije bruine lokken vereenigd, in den wind vlo-

gen. Ik zal hier nu niet behoeven bij te voegen, dat wij mannen geene poging deden om de vouhoede uittemaken. Onze schoone reisgenooten verlieten ons eindelijk en sloegen links af, terwijl wij de vallei dieper inreden, aan het einde, waarvan wij op de belangrijke, nu vereenigde plantaadjen *La Loterie* en *Le Paradis* aankwamen, voorheen gezamentlijk toebehoorende aan de Heeren JOHN S. CREMONY en GEORGE D'ORMOIS, thans het eigendom van laatstgenoemde alleen, dewelke op *La Loterie* woonde. *Le Paradis* is slechts door eenige negers bewoond, en heeft een weinig beteekenende suikermolen en *kookhuis*. Nadat wij bij den Heer D'ORMOIS *eenige ververschingen* hadden gebruikt, bestegen wij het *vruchtbare gebergte* van het zoogenaamde *Paradijs*, kruipende met onze paarden door het suikerriet, dat door de ongemeen sterke vegetatie, ongelooflijk lang en zwaar is, zoodat de toppen verre boven onze hoofden uitstaken. Op de berg en in de kloven vind men onderscheiden vruchtboomen en heesters, bananen, koffij, cacao, enz., welke bijzonder weelderig groeijen. Het gezigt op deze berg, de hoogste van *St. Marten*, uitgenomen de meer noordelijk liggende *Mount-Bellasses*, is allerverrukkenst. Men overziet genoegzaam het geheele eiland, alle de klippen, baaijen, bergen en valleijen, *Philipsburg* en *Morygot* met derzelver forten, de af en aanvarende, benevens de voor anker liggende vaartuigen, enz., terwijl het klimaat op ongeveer 1600 voeten boven de zee, zeer frisch

:n aangenaam is. Hoezeer in het *Paradijs*, waagde ik het eenige der hier heerlijk groeijende *appel-china's*, die edelsoortiger zijn dan te *Suriname*, te plukken en te eten.

Na eenig vertoeven reden wij naar *la Loterie*, en vervolgens naar *Marygot* terug, alwaar wij het onbeduidende en pas gebouwde koffijhuis gingen bezoeken. Daar wij echter slechts een drietal Heeren aan de billard, en dus gezelschap noch onderhoud vonden, verlieten wij hetzelve spoedig en begaven ons ter ruste.

Gelijk trouwens niet te verwonderen is in een zoo klein plaatsje, had zich intusschen het gerucht verspreid, van de aankomst van een Hollandschen Ingenieur te *Marygot*. Ik vond dan ook 's morgens een invitatie-billet van zekeren PHILIP SCHUCH, een Duitscher, die zich hier als smit, koperslager en metaalgieter nedergezet had, waarbij ik vrienlijk werd verzocht, deszelfs pas aangekocht lot of erf op te meten, en daarvan eene kaart te formeeren. Daar nu de goede man mij de dienst bewees, mij zijn paard te leenen voor de terugreis, kon ik zijn verzoek niet wel afslaan, dan daar het erf onmiddelijk aan den voet van het fort gelegen was, deed ik door den Heer SCHUCH aan den Kommandant tot die opmeting de vergunning vragen. Dit werd echter door dezen geweigerd, en dus bleef de meting en gevolgelijk ook de schetskaart achterwege. Mijn goeden wil werd mij echter voor daad aangerekend, en het beloofde paard gezadeld voor de deur gebragt.

Dan helaas! het arme beest was zeer aan struikelen onderhevig, en daarbij zoo zwak in de bek, dat het niet dan op een losse teugel vooruit wilde, waardoor ik al dadelijk bij het afrijden een vensterluik van een der huizen afreed. Ook was het bij het afrijden der bergen zoo bevreesd voor het vallen, dat het van angst rilde en beefde, en niet dan sterk gespoort doorschieten wilde, hetgeen ook mijne vrees, op deze gevaarvolle bergpaden, niet weinig deed vermeerderen. Op de plaats gekomen, waar ons vroeger de dames verlieten, sloegen wij nu links af, en kwamen, na de berg te zijn overgetrokken, in het kwartier *Gran-Caza*. Het eerst troffen wij hier de *groote en welonderhoudene* plantaadje van den Heer O'REILLY aan, *verder* op stonden, tusschen eene groote pan en de baai, eenige armoedige hutten op eene zandbank. Ter regterzijde van den weg ziet men het kerkhof, waarop voormaals eene kerk stond, en regt voor zich het lage en vlakke eiland *Anguilla*, waarvan de bewoners bij uitstek armoedig zijn. Men vind op hetzelve ongemeen groote landkreeften, van de soort waardoor de Engelsche Admiraal DRAKE op het naburige *Kreeften-eiland* levend verslonden werd. Eenige aan de huizen te *Gran-Caza* hangende netten, deed mij het bedrijf der bewoners dezer buurt kennen.

In het kwartier *d'Orleans* gekomen, reden wij bij zekeren BENJAMIN HODGE, JR. aan, met wien den Heer DU CLOUX over eenige partikuliere zaken te spreken had. Dan op het geheele eiland heb ik

nergens zoo vuil en vervallen gevonden dan hier. HODGE, die geene andere vermaken kent dan een onmatig gebruik van sterken drank, en het bijwonen van hanengevechten, vonden wij in een morsig vertrek, waar eenig Maïstroo over den vloer was gespreid, bezig met eene roes uit te slapen. Wij reden dus zoo spoedig doenlijk verder, doch de weg werd nu gaande weg slechter, en ongemeen klippig. Wij kwamen echter, 3½ uur na het afrijden van *Marygot*, te *Philipsburg* terug.

» Gode zij dank! voor onze behoudene terugkomst," zeide ik bij het afstijgen, terwijl mijn struikelend paard, ofschoon ik telkens met de schrik was vrijgekomen, tweemalen met mij, op de scherppuntige steenen en klipppen was nedergevallen.

§ 11.

Geschiedenis van het eiland St. Marten, *hoofdzakelijk het Nederlandsche gedeelte betreffende.*

Veel moeite heeft het mij gekost eenige geschiedkundige aanteekeningen omtrent dit eiland te verzamelen, daar ik tijdens mijn verblijf niet in de gelegenheid was, een eenig schrijver daaromtrent te kunnen raadplegen. Wel verzekerde men mij, dat er van gewaagd wordt, in het 1ste Deel van HARRIS's *Voyages*, benevens in een Engelsch uittreksel, uit een Spaansch schrijver, OVIEDO genaamd, doch geen van beiden konde ik magtig worden. Ik moest dus mijn toevlugt nemen tot

de Koloniale Secretarie, in welke zich echter voor zoo verre dezelve aanwezig waren de archiven in een zeer gehavende toestand bevonden, daar de Engelschen in 1810 dezelve grootendeels verscheurd hadden. Ik laat den uitslag mijner onderzoekingen hier volgen.

Volgens COOK (*) zoude *St. Marten* door COLUMBUS, op deszelfs tweede reis naar dit wereld-deel, ontdekt zijn geworden, als wanneer hij aan de zuidzijde van het eiland eene diepe baai in zoude zijn gezeild. Men ondersteld, dat de zandbank, waarop thans *Philipsburg* gebouwd *is*, en welke de zoutpan van *Groot-baai* scheidt, toenmaals even als tegenwoordig de baar tegen over het fort *Amsterdam*, onder water *lag*, en eerst later aanmerkelijk is opgespoeld en verhoogd, gelijk ook thans, vooral bij sterke zuidelijke winden met laatstgemelde baar het geval is. Deze vooronderstelling verdient te meer geloof, daar het oude menschen heugt, dat in de zoutpan scheepsankers zijn gevonden.

COLUMBUS kwam hier aan, op den 8ste October (oude stijl), des jaars 1493, na *Guadaloupe* en de tusschen beide liggende eilanden te hebben aangedaan, en vond het eiland door *Cariben* bewoond, die onder bedekking van hooge bosschen, waarmede hetzelve begroeid was, hunne hutten hadden opgeslagen. Deze *Cariben* worden beschreven als grof gespierde en woeste menscheneters te zijn geweest, die zich het donkerbruin

---

(*) Engelsche Uitgav , 2e Deel, bladz. 337.

vel over het geheele ligchaam met roode verw en zwarte figuren beschilderden, welk gebruik nog heden onder de Indianen van *Guiäna* bestaat. Hun lang zwart haar was te zamen gestrengeld, en de vlechten met vederen en schelpen versierd. De mannen waren bijzonder bedreven in het schieten met pijl en boog, terwijl buiten den oorlog hunne hoofdbezigheden in jagt en visscherij bestonden, tot welk laatste zij zich cano's uit uitgeholde boomstammen vervaardigden. De veelwijverij was geoorloofd, de vrouwen werden als slavinnen behandeld, en tot den landbouw gebezigd. Zij verbouwden en sponnen katoen, dat zij rood verfden, en waarvan zij fraaije en sterke hangmatten weefden, terwijl zij ook eenig grof aardenwerk maakten. Wanneer de vrouw beviel, moest, gelijk nog heden bij de Indianen te *Suriname*, de man het kraambed houden. De zon en maan werden door hun aangebeden, en de besnijdenis was bij hen in gebruik. De sterkste en stoutste onder hen werd altijd tot koning of opperhoofd verkozen.

Na twee dagen verblijfs, verliet COLUMBUS dit eiland, doch kort daarna werd het op nieuw door de op *St. Domingo* (nu *Haïti*) gevestigde Spanjaarden bezocht, welken door onverzadelijke gouddorst daartoe aangedreven, de inboorlingen wegroofden, om dezelven elders als mijnslaven te gebruiken. Behalve op het eiland *St. Vincent* vind men op geen dezer eilanden, ten gevolge dezer handelwijze der Europeanen, een eenig oorspronkelijk inboorling meer.

In 1627 werden de Engelschen en Franschen door de Spanjaarden van *St. Christophe* verdreven, en zetteden zich onder den zoo beruchten naam van *Boucaniers*, eigenlijk zeeschuimers, op dit eiland neder. De onmenschelijke gruweldaden, het rooven en moorden door deze lieden van dezen tijd af tot in 1640 gepleegd, beschamende zelfs de woeste horden der *Cariben*. In 1636 waren eenige kooplieden van *Vlissingen*, onder aanvoering van zekeren VAN REE op *St. Eustatius* gekomen, en dreven van daar een kleinen handel met deze *Boucaniers*, tot zij in 1638 (*) zich aan de zuidzijde van *St. Marten*, ter plaatse waar later door de Spanjaarden een fort gebouwd werd, nedersloegen. Spoedig echter werden zij, in *1640*, even zoowel als de Franschen, van hier weder verdreven door de Spanjaarden. Dezen werden het eiland evenwel spoedig moede, daar het hun, volgens LA RAT, jaarlijks 25,000 piasters koste, waarom zij het in 1648 weder verlieten, na vooraf de forten en regenbakken vernield en de huizen verbrand te hebben. Vier Franschen, vijf Hollanders en een Mulat, welke laatste op de zijde der Hollanders was, hadden zich in de bosschen verscholen, en namen nu na het vertrek der Spanjaarden bezit van het eiland.

(*) Zie de Engelsche Uitgave van den Abt RAYNAL, 5e Deel, bladz. 480. *A Philosophical and political History of the Settlements and trade of the Europeans in the East and West-Indies.* — London printed for STRAHAM 1788, VIII D. 8vo.

Deze nieuwe bezitters des eilands beproefden nu, door middel van een vlot, de tijding van het voorgevallene naar *St. Eustatius* over te brengen, hetgeen hen ook werkelijk gelukte. De Gouverneur van laatstgemeld eiland zond dadelijk eene Bark, onder bevel van zekeren MARTEN THOMAS, naar *St. Marten*, dewelke in *Groot-baai* landde en het eiland namens gemelden Gouverneur in bezit nam. Doch de Franschen van *St. Christoffel*, het gebeurde op *St. Marten* vernemende, vermeenden evenzeer tot het bezit van hetzelve geregtigd te zijn, naardien zich, onder de op het eiland achtergeblevenen, vier personen van hunne natie bevonden. Op dien grond betwisteden zij het eigendomsregt aan de Hollanders en zonden dadelijk een officier met 30 manschappen derwaarts, welke echter door de onzen werden afgewezen. Een tweede aanval met 300 gewapende manschappen, had voor hen beter gevolg, en nu namen zij bezit van het Noordelijk gedeelte des eilands, terwijl een' geruimen tijd later, een tractaat van verdeeling tusschen de Hollanders en Franschen werd gesloten, hetwelk bij LA BAT in zijn geheel is overgenomen. In 1688 verlieten de Franschen het eiland, en zetteden zich bij hunne landslieden op *St. Christoffel* neder, doch spoedig door de Engelschen van daar verdreven, kwamen zij, ten gevolge dezer verhuizing geheel verarmd, op *St. Marten* terug.

De Landbouw bepaalde zich toenmaals tot de *Katoen* en *Tabak*, en deze laatste van de beste en

voordeeligste soort, alsmede *Indigo*, waarvoor m later nog eene menigte rotbakken gevonden hee De fabriceering van dit laatste werd echter, u hoofde van de ongezondheid der toenmalige wijz van bereiding, spoedig opgegeven.

Beide natiën leefden nu in de beste verstandhou ding. Elk huisgezin vervaardigde voor zich zelve de benoodigdheden des dagelijkschen levens, en bearbeidde den haar in eigendom behoorende akker, terwijl men in den oogsttijd elkander wederkeerig behulpzaam was. Men kende noch armoede, noch overvloed, en met hun lot tevreden, door niemand benijd, genoten zij, onder een frisch klimaat, bij eene werkzame leefwijze, die stille huisselijke genoegens, welke de groote wereld slechts bij naam kent. Dan ook hier liepen deze dagen van stil geluk spoedig ten einde. De behoeften namen toe, zonder dat de kennis ter verkrijging der middelen om dezelve te vervullen, evenredig vermeerderde. De weelde, die bakermat der ellende, verspreidde zich meer en meer, en in derzelver grondelooze kolk verdwenen de dagen van voorspoed en geluk, om plaats te maken voor armoede en tweedragt.

Vooral onder het bestuur van den Gouverneur JOHN PHILIPS, een zeer trotsch en schraapzuchtig mensch (*), en bekend als stichter van het naar

---

(*) Getrokken uit een in de Engelsche taal geschreven handschrift van zekeren RICHARD ROBINSON RICHARDSON, Procureur en grondeigenaar in het Ned. gedeelte van *St. Marten*.

hem genoemde dorp aan *Groot-baai*, verminderde de staat van zaken. Uit de oude archieven, nog op de Secretarie van *St. Marten* aanwezig, bleek mij, dat deze Gouverneur PHILIPS, in het jaar 1718, huwde met zekere RACHEL HARTMAN, geboortig van *Amsterdam*, en destijds wonende op het aan de Deenen behoorende eiland *St. Thomas*. In 1731 was hij kapitein der burgerij van *St. Marten*, en op den 23 Februarij 1735, werd hij tot bestuurder van *St. Marten* verkozen, met den rang van Vice-Commandeur, als staande onder de bevelen van den Commandeur van *St. Eustatius*. (*)

De Gouverneur, of liever Vice-Commandeur PHILIPS was, door zijn despotiek bestuur, bij de ingezetenen zeer gehaat, en werd door dezelven bij herhaling bij den Gouverneur van *St. Eustatius* aangeklaagd. Steeds echter bleven deze klagten vruchteloos, daar hij, met de wetten en zijne instructiën bijzonder wel bekend, zich altijd goed wist te verdedigen. Eindelijk maakte hij het even-

---

(*) Volgens voormelde archieven, heeft de eerste Vice-Commandeur van *St. Marten*, zekeren MARTEN MEYER, dat eiland van 1729 tot 1733 bestuurd, in welk jaar hij overleed. Hij werd vervangen door zekeren JACOBUS RANY, en deze wederom door JOHN PHILIPS.

Men zegt dat de Vice Commandeur MEYER te *Marigot*, dat toenmaals nog tot het Hollandsche kwartier behoorde, woonde. Later en tot heden is dit dorp steeds beschouwd, als tot het Fransche kwartier te behooren, zonder dat men weet, op welken grond deze verandering heeft plaats gehad.

wel zoo erg, dat men hem gebonden in eene boo zettede, en tegen wil en dank, met een naar *Holland* bestemd schip wegzond. Met moeite beschermden de voornaamste ingezetenen zijn leven, tegen het, door de door hem bevolene onmenschelijke strafoefeningen, verwoedde gemeen.

In *Holland* gekomen, wist PHILIPS ook weder ditmaal, zijne zaak zoo schoon voor te dragen, dat hij van daar, zegevierende naar *St. Marten* terugkeerde, op het vernemen waarvan de notabelste ingezetenen zich van daar wegmaakten, terwijl later door PHILIPS te vergeefs aanzoek werd gedaan, om hunne terugkomst en vriendschap.

Omstreeks dezen tijd, besloot de Vice-*Commandeur* PHILIPS, op de zandbank aan *Groot-baai*, een dorp aan te leggen, en liet daartoe die bank in erven van 40 voeten in het vierkant verdeelen; hij zelf liet te dier plaatse het eerste huis bouwen, hetwelk door de orkaan van 1819 vernield is, doch waarvan de fondamenten nog heden aanwezig zijn. (*) In de Scabinale acten wordt niet vroeger van *Philipsburg* gewag gemaakt dan in 1738, doch het is waarschijnlijk dat men reeds in 1735 heeft begonnen te bouwen, in welk jaar, ook de nu nog bestaande batterij, op het fort *Amsterdam*, werd gemetseld, waarvan de kosten werden bestreden,

(*) Volgens oude overleveringen moet het eerste huis van twee verdiepingen op dit eiland gebouwd zijn in 1730, en wel in *Cul de Sac*, of in *Klein-baai*, en gediend hebben tot een plantaadje huis.

uit de opbrengst van een aantal boeten, die de ingezetenen werden opgelegd, en die niet weinig ongenoegen veroorzaakten. In het reeds aangehaalde handschrift van LOUIS HITZ'LER wordt vermeld, dat de huizen van *Philipsburg* veelal uit de opbrengst der zoutpan zouden zijn gebouwd geworden.

Den 7 Mei 1735 verzocht de Vice-Commandeur uit het moederland te ontvangen, twee windmolens, voor rekening van het bestuur van het Hollandsche gedeelte van het eiland, ter droog making van beide zoute en zoete pannen, doch hieraan is nimmer eenig gevolg gegeven. Dat toenmaals het nieuw aangelegde dorp nog niet de zetel der regering was, blijkt uit de notulen van den Raad van Jussitie van dien tijd, waarin men vindt, dat in 1734 regt gedaan werd, voor de kerk te *Klein-baai*, terwijl de regters zitting hielden op het fort *Amsterdam*. Op den 14 December des jaars 1738 werd de eerste steen gelegd van het kerkgebouw *te Philipsburg*, en de overlevering wil, dat dit grootendeels uit de afbraak der kerk te *Klein-baai* zoude zijn opgetrokken. In 1789 werd het kerkhof met eene muur van klipsteenen omringd. Door de orkaan van 1819 werd ook deze kerk verwoest. In 1827 bouwde men op derzelver fondamenten, eene, hoewel minder hooge, echter even uitgebreide kerk, dewelke echter in 1834 nog niet was voltooid, terwijl men, daar er toch geen leeraar aanwezig was, daarmede geene verdere voortgang maakte.

In 1739 kwam zekeren JOSEPH JACQUES als Predikant op *St. Marten*, en predikte beurtelings in de Engelsche en in de Hollandsche taal, doch na eene tienjarige dienst, werd hem in 1749 de predikstoel ontzegd.

De Vice-Commandeur PHILIPS overleed op den 17 December 1746, en werd begraven in de kerk te *Klein-baai*, of liever op de plaats waar dezelve gestaan had. Nog heden vindt men tusschen de fondamenten, op de plaats waar het midden van het kruis der kerk is geweest, deszelfs marmeren grafsteen, voorzien van de navolgende Inscriptie, in het Engelsch en in het Nederduitsch:

HIER RUST DE WELEDELE HEER
JOHN PHILIPS
HEERE VAN ALMERY-CLOS, COMMANDEUR
OVER HET EYLAND ST. MARTEN &a. &a.
ALHIER OVERLEDEN DEN 17 DECEMBER 1746.
OUD 58 JAAREN.

Hij werd, na eene tusschenregering onder zekeren JAN DE WEVER, den 15 Januarij 1748 in het bewind opgevolgd door ABRAHAM HEYLIGER PIETERSZ, van wien nu nog afstammelingen op het eiland gevonden worden.

Het *Fransche kwartier* was in 1744 door de Engelschen, die onder aanvoering van den bevelhebber van het eiland *Anguilla* landden, jammerlijk geplunderd. (*) Ook reeds in 1689 had die-

(*) Zie de *Tegenwoordige Staat* van *Amerika*, III. D. bladz. 160.

zelfde natie, ditzelfde, toenmaals bijna geheel ontvolkte kwartier, op eene schandelijke wijze verwoest.

Niet voor in het jaar 1769, werd het aan vreemdelingen vergund, zich in het Hollandsche kwartier neder te zetten, en de Abt RAYNAL zegt (*), dat aldaar ook niet voor dit tijdstip suikerriet werd geplant.

In de jaren 1778 en 1779, werd eene steenen brug van drie bogen, over de zoete pan gelegd, terwijl de dijk, welke de zoete van de zoute pan scheidt, met eene steenen muur verhoogd werd, van welk een en ander, de kosten 3086 daalders à *f* 2.40 bedroegen. In eerstgemeld jaar werd eene geringe hoeveelheid, van niet meer dan 250 daalders of piasters van 48 stuivers, aan cartonnen geld, in circulatie gebragt, doch men vond zich genoodzaakt, nog binnen het jaar, deze papieren munt tegen klinkende specie weder te verwisselen.

Sedert dezen tijd, en wel bijzonderlijk sedert 1794, is *St. Marten*, door oorlogen en andere oorzaken, steeds in bloei en welvaart afgenomen. In 1781 nam de beruchte RODNEY bezit van hetzelve, zonder evenwel, gelijk te *St. Eustatius*, te laten plunderen. In 1782 werd het door de Franschen hernomen, en zulks tot groote spijt der inboorlingen, die zeer Engelschgezind waren, ten gevolge waarvan de eensgezindheid ras verdween. In 1785 bouwde men het voormalige gevangenhuis,

---

(*) Engelsche Uitgave D. V. bladz. 431.

en op den 7 Maart 1786 werd er, aan de zoete pan bij de trens, een wind-watermolen opgerigt, die echter zoo slecht aan het doel beantwoordde, dat dezelve in Julij 1789 reeds weder werd afgebroken en verkocht.

De straks vermelde verdeeldheid onder de inwoners, nam hand over hand toe, toen in het jaar 1786 zekeren JOHANNES GIBBES, als opvolger van HEYLIGER, het bestuur in handen kreeg, waartoe hij ten eenenmale ongeschikt was. Hij had volstrekt geene vrienden, terwijl eene magtige partij, aan wier hoofd de Burgerkapitein JOHANNES SALOMONS stond, hem steeds dwarsboomde. Reeds in 1790 werd GIBBES dan ook weder ontslagen, en in het bestuur opgevolgd door Mr. WILLEM HENDRIK RINK, die in 1781, eene dochter van voormelden SALOMONS (*) in huwelijk had genomen.

In het jaar 1794, tijdens den oorlog tusschen *Frankrijk* en het Moederland, namen de Hollanders het fort van *Marygot*, hetgeen door den Ridder DU RAT gekommandeerd werd, bij verrassing in. De loop der zaken in *Europa*, deed echter de Franschen, als onze broeders, wederkeeren, en op Paaschzondag, den 5 April 1795, werden zij broederlijk in het bezit van het fort hersteld. Deze broederschap kwam echter den Hollanders duur te staan, daar er eene schikking gemaakt werd, dat

---

(*) Deze vrouw overleed op *St. Marten*, op den 5 Julij 1828, terwijl de nu hertrouwde Heer RINK nog steeds (1834) als Oud-Gouverneur aldaar woont.

zij tot onderhoud van het uit 400 man bestaande Fransche garnizoen, *f* 5000 's maands zouden bijdragen. De Fransche commissaris LA BRUYÈRE, met deze overeenkomst nog niet te vreden, puttede de beurs der ingezetenen geheel en al uit, door hen te noodzaken, dat garnizoen van kop tot teen te kleeden. Tot vergoeding hiervan, liet hij voor het nieuwe Raadhuis een vrijheidsboom planten, om welke de nu verlichte (ook verligte) ingezetenen, gedwongen werden te dansen en te zingen. Na verloop van 5 jaren kwa mzekeren BRESSON van *Guadaloupe*, ten einde LA BRUYÈRE als kommandant af te lossen, hetgeen daarom geschiedde, omdat dezen laatste in 1799 den Gouverneur RINK op valsche beschuldigingen had doen arresteren, en gedurende zes maanden gevangen houden, gedurende welken tijd het bestuur ad interim was waargenomen door den burgerkapitein MULLER.

In het voorjaar des jaars 1801 landden de Engelschen aan den voet van den in *Klein-baai* gelegene berg, waren daardoor dadelijk buiten het bereik van het geschut van het hooger op den berg liggende fort *Belair*, en bemagtigden alzoo het eiland genoegzaam zonder slag of stoot. Door het gelukken hunner overrompeling opmerkzaam geworden, besloten de Engelschen boven op den top van den berg een blokhuis, door batterijen versterkt, aan te leggen, hetwelk zij den naam van *Trigge* gaven. Nadat bij de vrede van *Amiens* dit eiland weder aan de Hollanders was terug ge-

geven, werd dit blokhuis, bij het op nieuw uitbarsten van den oorlog in 1804, door den laatsten geheel voltooid, terwijl in 1808 de regenbak van Italiaansche steenen, benevens de batterijen en het kruidmagazijn door een Franschen Ingenieur werden in orde gebragt. Gedurende de korten tijd, dat de Engelschen meester waren van *St. Marten*, werden door hun, en voornamelijk door den Kolonel-kommandant ANDREW WILSON, zulke buitensporige verteeringen gemaakt, dat hoezeer het jaar 1800 een zoo voordeelig en vruchtbaar jaar voor de suikerplantaadjen was geweest, als zulks de oudste lieden op het eiland heugde, onderscheidene familiën door de gevorderde *opbrengsten* in de bitterste armoede gedompeld werden.

De Heer RINK, die, toen het eiland in de magt der Engelschen was, naar *Holland* was geweken, kwam van daar terug, met den rang van Luitenant-Generaal der eilanden *St. Marten* en *Saba*, vergezeld van zekeren JAN VERVEER, als koloniale Sekretaris. In het begin des jaars 1806 zond hij VERVEER naar het moederland, om zijn ontslag uit gemelde betrekkingen te verzoeken. Dit werd hem dan ook, onder dagteekening van den 1sten April 1806, eervol verleend, terwijl tevens VERVEER (men weet, dat de Raadpensionaris der Bataafsche republiek het ongeluk had blind te zijn, en daarom deszelfs naam met een stempel drukte) tot zijnen opvolger werd benoemd. Op den 1sten April 1807 werd VERVEER dan ook in zijne nieuwe waardigheid geïnstalleerd, en in zijne plaats

ot koloniale Secretaris benoemd den Heer A. BECKERS. (*)

Ten gevolge van den Amerikaanschen oorlog en et embargo op de schepen, ontstond er in het aar 1808 eenen noodlottigen hongersnood. In het meermalen aangehaalde handschrift van HITZLER, indt men dienaangaande aangeteekend, dat niet lleen de prijs der suiker 35 pCt. verminderde, naar dat de allernoodwendigste levensbehoeften oo ongemeen duur, en tegen zulke buiten alle evenredigheid hooge prijzen verkocht werden, dat lezelven voor den geringeren stand geheel onverkrijgbaar waren, waardoor ongeveer 200 negers en eenige arme blanken van honger omkwamen. Den Heer G. DU CLOUX heeft mij verhaald, dat hij zelf voor een schepel maïs 24 Gulden Nederl. Court. betaald heeft, en dat hij in ruiling tegen een oxhoofd van 1000 ponden suiker, een vat met 200 ponden Amerikaansch roggenmeel ontving, en deze ruil als een bewijs van vriendschap aanmerkte. Het brood werd tegen vijf stuivers de Once, op de goudschaal gewogen, verkocht, hetgeen vier gulden voor het Trooische pond maakt.

In het volgende jaar, 1809, liep een vijandelijk schip, zijnde eene Spaansche fluit, door nood gedreven, *Groot-baai* binnen, aan boord hebbende 49000 Spaansche Piasters aan kontanten. Nadat men haar van dezen last ontdaan had, liet

---

(*) In 1832 gepensioneerd, en naar de Nederlanden vertrokken.

men haar verder ongemoeid weder zee kiezen.

Op den 16den Februarij 1810 ondernamen de Engelschen op nieuw eene landing in *Klein-baai*, met dat gevolg, dat, ofschoon de middelen van defensie onder VERVEER aanmerkelijk waren verbeterd, en de Burger-kompagnie vrij wel in den wapenhandel geoefend was, het eiland aan de aanvallers moest worden afgestaan. VERVEER, weigerende om de voorgeslagene capitulatie te teekenen, gaf zich op discretie over.

In het denkbeeld, dat de 49,000 piasters op het Raadhuis verborgen waren, snelden de Engelschen daarheen, om zich daarvan meester te maken. Doch wie schildert hunne teleurstelling toen zij niets, of volgens anderen slechts *een gering* overschot van die aanzienlijke buit vonden? De vogel was gevlogen, en noch de Engelschen, noch de eilanders hebben immer geweten werwaarts die som is gevoerd. Uit wederwraak over hunne zoo deerlijk mislukte hoop, rukten de Engelschen nu alle authentieke en andere stukken uit de kasten der Secretarie en verscheurden, vernielden en verstrooiden al wat hun voorkwam, waardoor thans alle oude oorkonden of geheel verloren, of slechts gedeeltelijk leesbaar in het archief voorhanden zijn.

Na de groote omwenteling in *Europa*, ten gevolge van welke het Fransche keizerrijk ten gronden ging, werdt *St. Marten* weder aan de Nederlanden terug gegeven en op den 6den Januarij 1816 aanvaardde de Heer P. R. CANTZ'LAAR, van wege dezelven, het bestuur als kommandeur over

de eilanden *St. Marten* en *Saba.* In het jaar 1820 begaf zich den Heer CANTZLAAR naar de Nederlanden, en droeg het bestuur ad interim aan den Fiscaal D. J. VAN ROMONDT op. Toen nu eerstgemelden tot Gouverneur van *Curaçao* benoemd werd, aanvaardde de Heer VAN ROMONDT in 1821, met den rang van President van Policie en Kommandant der burgerij, het bestuur over het Nederlandsche gedeelte van *St. Marten*, terwijl *Saba*, bij de vereenvoudigingen in het bestuur in hetzelfde jaar bewerkstelligd, weder met *St. Eustatius* vereenigd werd, na van 1802 tot 1821 onder het bestuur van *St. Marten* te hebben behoord.

Sedert het jaar 1816 was *St. Marten* merkelijk in bloei en welvaart toegenomen De zegenrijke oogsten van het in 1818 en 1819 geplante riet bragten daartoe niet weinig bij, terwijl de oogst van 1820 die der beide vorige jaren nog scheen te zullen overtreffen, daar het suikerriet nimmer grooter en weelderiger gezien was, dan in het begin der maand September van 1819. Alom bespeurde men de blijken der welvaart van planter en burger in het verbeteren en opsieren hunner woningen. Dan, helaas! een enkele dag vernietigde al die blijde vooruitzigten, een enkele dag verwoestte geheel en al zoo veel welvaart. De voor *St. Marten* zoo noodlottige dag van den 21sten September 1819 brak aan: de snelle drift en onregelmatigen gang der wolken, en hemelhooge zeeën waren de schrikwekkende voorboden van eenen naderenren orkaan, doch geen der bevreesde eilanders

kon zich een denkbeeld vormen van deszelfs geweldige alvernielende kracht, voor dat de rampzalige ondervinding hem zulks had geleerd, voor dat hij met eigene oogen de ijsselijke verwoestingen, door denzelven aangerigt, had gadegeslagen. Helaas! eenige weinige uren waren toereikend om de blijde hoop van landman en planter in bange zorgen te verkeeren. Te regt zegt een der grootste Wijzen: « Beroemt u niet op den dag » van morgen, want gij weet niet wat *één* dag » baren kan." (*)

Indien ik niet de bijzonderheden van de verwoestingen, door dezen orkaan veroorzaakt, in een authentiek stuk, zijnde een *proces-verbaal*, in dato 18 October 1819, onderteekend door *de Heeren* A. DE VEER, Gouverneur-Generaal van *St. Eustatius*, *St. Marten* en *Saba*, CANTZ'LAAR, Kommandant van *St. Marten* en *Saba*, en A. T. KRUYTHOFF, Boekhouder-Generaal dezer eilanden, zelve had gezien, terwijl zij mij bovendien door verschillende geloofwaardige personen zijn bevestigd, ik zoude de opgegeven daadzaken als zeer vergroot en overdreven, ja als onwaarschijnlijk beschouwen. Een letterlijk uittreksel uit dat proces-verbaal, luidt als volgt:

» De orkaan nam een aanvang op Dingsdag den 21sten September 1819 des achtermiddags te 3 uren, en duurde 24 achtereenvolgende uren."

» 23 Blanken, 4 vrije kleurlingen en 54 slaven,

(*) SALOMO, Spreuk. XXVII: vs. 1.

te zamen 81 zielen, zijn daarbij jammerlijk omgekomen," (bij nader onderzoek bleek het, dat dit getal meer dan 200 bedroeg) » benevens 17 paarden, 145 runderen, 25 muilezels, 30 ezels en 353 schapen, geiten en varkens; 384 woonhuizen, zoo van steen als van hout gebouwd, zijn totaal vernield geworden, zoo mede het zich daarin bevindende meubilair en materieel voor de suikercultuur, terwijl de overige 76 huizen, allen zwaar beschadigd zijn geworden.''

Voorts is het dorp *Simpsons-baai* totaal vernield; de zee is aldaar op twee plaatsen doorgebroken en heeft zich met het daar achter liggende meer vereenigd. Alle de gebouwen, met uitzondering van slechts drie huizen, zijn weggespoeld. De totale schade wordt begroot op P^s^. 841,642-3-1." (*)

De van steen gebouwde Gereformeerde kerk was geheel plat gewaaid, de grafsteenen waren omgetuimeld, en gewelfde grafkelders open gestormd. Alle kazernen, zelfs het pas voltooide steenen Blokhuis op het fort *Willem* waren geheel verpletterd. De zoo veel beloovende suikervelden waren geheel verwoest, het riet met wortel en tak uitgerukt en in zee gewaaid, en de aarde duinvormig geslecht. Alle plantaadjegebouwen waren geheel en al tegen de grond geslagen en vernield, en te *Philipsburg* waren slechts 26 huizen eenig-

---

(*) Deze Piasters zijn stukken van 8 realen, de reaal van 6 stuivers, 6 dezer realen staan gelijk met eene Gulden Nederl. Cour^t^., zijnde totaal *f* 1,122,190.—

zins bewoonbaar gebleven, terwijl de overigen in puinhoopen verkeerd waren. Een klein in *Groot-baai* liggend vaartuig, werd door den storm als met handen opgenomen, en in een reeds opengestormd huis, op eene billard-tafel geworpen, waarbij beiden verbrijzelden.

De menschen waren niet alleen niet instaat om te staan of te gaan, maar zelft plat op den grond liggende, had men de grootste moeite zich vast te houden. Door de vreesselijke windstroom voortgestuwd, rolden zij onder een verschriklijk, door den storm verdoofd noodgeschrei, over de puinen der vernielde huizen en gebrokene *meubelen*, elk oogenblik in levensgevaar, terwijl de *kleedingstukken* van het ligchaam werden gescheurd. *Twee* duizend voeten, Amerikaansche planken werden van het strand opgenomen, en dreven als vederen in de lucht, terwijl het geschut, dat met den tromp in de wind stond op de batterijen terug liep. In deze akelige oogenblikken van vertwijfeling dwarrelde de zee door de lucht, alle regenbakken werden brak, en de ziltig geworden grond heeft nimmer hare vorige vruchtbaarheid terug gekregen. Het hoog gezwollene zeewater liep door de onkenbaar gewordene straten, terwijl kisten, kasten boeken en papieren door hetzelve weggespoeld en in de verbolgene zee verzwolgen werden.

Het nare gehuil van den stormwind werd vergezeld, door schrikbarende doffe slagen van de woedende zee tegen het strand. De tastbare duisternis werd onophoudelijk door schitterende bliksemstra-

len en electriek vuur afgewisseld, welker akelig geflikker, het bejammerenswaardige tooneel dezer ellende ijzingwekkend verlichtte. Het scheen alsof alle elementen eenen verdelgenden strijd voerden, die niet dan met de vernietiging van het op derzelver grondvesten schuddende aardrijk eindigen zou. Dan dit was niet de wil van den Almagtigen. De natuur hernam hare kalmte, en de gefolterde eilanders zonken, nog niet hersteld van hunne doodsangst, voor den troon van den Algoeden neder, dankbetuigingen stamelende voor het behoud huns levens.

Alle levensmiddelen, zoo wel de te veld staande, als de in de magazijnen aanwezigen voorraad, waren door dezen orkaan bedorven geraakt, vernield of verloren, waardoor een algemeenen hongersnood ontstond, terwijl tevens alom gebrek aan huisvesting was. Op officieële aanvrage van het bestuur van *St. Marten*, verkreeg men van het naburig eiland *St. Barthelomeus*, alwaar ook alle de in de haven liggende schepen met provisiën verongelukt waren, eenige oxhoofden meel van maïs, doch dit was niet toereikende om het meer dan ⅔ gedeelte der inwoners, die alles verloren hadden, op den duur te voeden. Weldra echter werd er van de naburige koloniën in de eerste behoeften voorzien, en hierdoor verdween de dadelijke vrees voor hongersnood, hoewel de verzorging van buiten af nog gedurende verscheidene maanden moest blijven voortduren. Meer dan drie jaren heeft het aangehouden, voor dat de noodzakelijkste gebouwen

op de plantaadjen hersteld waren, terwijl de verminderde cultivatie, door gebrek aan werkende handen veroorzaakt, de ingezetenen van jaar tot jaar deed achteruit gaan, zoodat het eiland tegenwoordig zeer armoedig is.

Bij besluit van Zijne Excellentie, den Kommissaris-Generaal J. VAN DEN BOSCH, die in 1828 deze kolonie bezocht, is bepaald, dat het Nederlandsche gedeelte van *St. Marten* geene toelage van het moederland zoude genieten, maar ook dat hetzelve daaraan niet zouden behoeven op te brengen, maar uit eigen boezen zichzelven moest onderhouden, en de defensiekosten en belastingen in zichzelven moest vinden.

§ 12.

Middelen van bestaan.

De middelen van bestaan van de inwoners van *St. Marten* zijn in de eerste plaats de landbouw, vervolgens eene geringe visscherij, en eindelijk een zeer weinig beteekenende handel, welke laatste echter vroeger, bij zoutoogsten, van meer belang was.

Het genoegzaam uitsluitend product der landbouw is de suiker, zoo wel in het Fransche als in het Nederlandsche gedeelte. Wij zullen ons in deze afdeeling tot laatstgemeld gedeelte bepalen.

In 1829 bestonden in het Hollandsche kwartier 23 suikerplantaadjen, te zamen bemand met 1200 slaven, waarvan er echter slechts 300 tot werken in staat gerekend werden. Deze plantaadjen be-

oorden aan 19 eigenaren. De kleinere plantaad-
en van 20 à 30 slaven zijn van tijd tot tijd in
e grootere versmolten, de gebouwen gesloopt,
n velen der daartoe behoord hebbende gronden
ı onbebouwde weiden verkeerd. Dit voorval in
e cultivering der gronden heeft vooral toegeno-
ıen sedert de boven beschrevene orkaan van
819, als waardoor niet alleen de grondbezitters
ijn verarmd, maar ook de gronden onvruchtbaar
emaakt; ofschoon het tevens waar is, dat die
erachtering reeds vroeger, ten gevolge van de
ermindering der slaven, bespeurd werd. In het
aar 1816 telde men nog 28 plantaadjen, aan 25
igenaren toebehoorende, waarvan de gezamenlijke
ppervlakte op 3125 acres (à 43,560 ☐ Rijnland-
che voeten) begroot werd, doch waarvan toen
eeds niet meer dan 1475 acres bebouwd werden.
De gemiddelde opbrengst van den oogst destijds,
werd berekend op 1400 oxhoofden suiker en 5 à
6000 ponden katoen. Deze laatste kultuur is geheel
opgehouden, terwijl de jaarlijksche opbrengst der
suiker, thans (ik spreek van 1829) niet meer, dan
600 vaten van duizend Trooische ponden bedraagt,
hetgeen dus in het geheel nog geene 300,000 Ne-
derlandsche ponden uitmaakt. Ter naauwernood
eene enkele scheepslading.

Het tegenwoordig op *St. Marten* verbouwd wor-
dende suikerriet is herkomstig van *Otaheiti*, en
de oorzaak, waardoor hetzelve op dit eiland is ge-
komen, zeer toevallig.

In 1793 zonden de Franschen van *Martinique* een schip naar *Otaheiti*, met oogmerk, om van daar planten en gewassen voor de plantentuin van *Martinique* te halen, hetgeen gelukkig volbragt werd. In 1794 zond men van laatstgemeld eiland een klein vaartuig met eenige dier planten, waaronder ook suikerriet, naar *St. Domingo*, nu *Haïti*, welk vaartuig het Fransche gedeelte van *St. Marten* aandeed. Daar vernam de bevelvoerder van dit vaartuig de tijding van den verschrikkelijken opstand en moord van de negers op *Haïti*, en bragt daarop de kisten en vaten, welke de planten inhielden, te *Marygot* in eene kelder, terwijl hij naar *Martinique* terugkeerde. Intusschen spruitte het riet uit, en groeide weldra buiten de naden der duigen uit, hetgeen niet vergeefs door zekeren Doctor WILLIAMS opgemerkt werdt. Hij ging dadelijk over tot het planten dier jonge spruiten, dewelken zoo weelderig groeiden, dat zij binnen weinige maanden 15 à 16 voeten hoog werden. Thans echter is dit riet merkelijk verbasterd en van minderen groei dan toenmaals.

Het voormaals verbouwde zoogenaamde Creoolenriet werd nimmer uitgenomen of herplant, terwijl iedere krop achttien maanden staan moest, voor en aleer het geoogst kon worden. Het Otaheitische-riet daarentegen wordt meerendeels binnen het jaar geoogst, en bij voordeelige saizoenen wordt de tweede en derde krop niet zelden met de negende maand gekapt. Sommige planters be-

veren, dat het Creoolen-riet, wel is waar, eene nindere hoeveelheid, maar eene edelere soort van uiker geeft.

De geschiktste gronden voor de suiker-cultuur, ijn de valleijen en de meer vlakke hellingen der bergen. Deze laatsten zijn echter door de menigte groote en kleinere klipsteenen moeijelijk te bewerken, terwijl die zelfde steenen daarentegen weder het voordeel hebben, bij zware regens, het afspoelen der op die hellingen zich bevindende teelaarde e beletten. De teelaarde bestaat uit een bruine net steengruis vermengden grond, van 6 tot 18 Rijnlandsche duimen diep, wier oppervlakte grootendeels, gelijk eene dorpsstraat met onregelmatige kei- of rolsteenen is bevloerd. Onder dezen grond vindt men deels steengrond, deels eene roodachtige of licht bruine klei, dewelke zeer compact en onvruchtbaar is.

De bewerking dezer gronden geschiedt met tjappen en pikhouweelen. Wel eens is de proef genomen, om de ploeg hier in werking te brengen, doch de groote hoeveelheid steenen maken het gebruik van dezelve ondoenlijk. Men rekent dat 40 negers eene acre grond per dag kunnen los maken, van het onkruid en de losse steenen zuiveren, en de noodige gaten voor het planten van het riet in dezelve openen.

De Neger-onderofficier, die te *Suriname*, *Bastiaan* wordt geheeten, noemt men hier *Bomba*.

De geschiktste maanden, om het riet te planten, zijn April en Mei, als zijnde de drie eerste maanden van het jaar daartoe gemeenlijk te droog, de ge-

plant wordende toppen hebben gewoonlijk de lengte van 12 à 15 duimen en worden 3 duimen onder den grond gelegd, of wel, men werpt de aarde ter dezer dikte met de handen of met een gedeelte van een' ijzeren hoepel op het riet. Hetzelve wordt op *St. Marten* niet gesnoeid.

Onder het schadelijk ongedierte beslaan de ratten de eerste plaats. Zij houden zich in de rietstukken zeer menigvuldig op, en rigten aldaar groote schade aan, terwijl dezelve zeer moeijelijk te vangen zijn, daar zij zich in de menigvuldige en ontoegankelijke holen en diepe kloven verbergen. Daarom ook looft elken *planter* eene premie van eene stoop dram *uit*, *voor elke* bundel van 100 rattenstaarten, en ik heb negers *gezien* die verscheidene zoodanige bundels hadden verzameld. De muizen doen ook wel schade aan het plantsoen, evenwel van minder aanbelang. Onder het onkruid wordt eene menigte verschillende grassoorten gevonden, hetgeen zeer moeijelijk uit te roeijen is. Het jonge gras wordt met de hand gewied, het oudere met de tjap omgeslagen.

De beste tijd voor den oogst is gedurende de drie eerste maanden van het jaar, en wel voornamelijk in de maand Maart, als wanneer men vrij stellig op droogte rekenen kan.

Het riet wordt door middel van groote karren met twee wielen naar den molen gevoerd. Dezelven zijn bespannen met 2 of 4 ossen, van wier hoorns meerendeels de punten afgezaagd zijn, ter voorkoming van gevaar bij het stooten. Het boven aan de bergen groeijende riet laat men in houten

gooten naar beneden glijden, of wel eenige ezels worden daarmede beladen, die alsdan een grooten dubbelen ijzeren beugel, ter wederzijden van haken voorzien, op den rug dragen, in welke haken het riet gehangen wordt, waarmede zij dan soms uit zich zelven, doch meerendeels onder aandrijving naar den molen gaan.

De inrigting der plantaadje-gebouwen is hier zeer verschillend van die te *Suriname*. Dáár is molen en kookhuis onder een dak vereenigd, terwijl hier de molen afzonderlijk op eene ronde gemetzelde voeting in de opene lucht staat, en met deszelfs klein vierkant dak ronddraait, en gewoonlijk door 4 of 6 ezels bij afwisseling getrokken wordt. De overige bewerking, ofschoon op kleinder schaal, is gelijk aan die te *Suriname*. Voor brandstof tot koking van de *lika* of het verkregene sap, moet hier het uitgeperste riet en de afgevallen bladeren gebezigd worden, daar bij gebrek aan hout andere brandstof te kostbaar, en op het eiland zelf niet te verkrijgen is.

De Negers wonen op de plantaadjen in kleine buurtschappen, ieder heeft zijne eigene woning, eene ellendige hut, wier wanden van rijstwerk, dat zij met klei digt smeeren, opgetrokken zijn, terwijl het dak met bladen van suikerriet gedekt is. Er wordt hier veel minder werk van hen gevorderd dan te *Suriname*, zij zijn beter gekleed doch hebben slechter voedsel; de meesten zijn lui en brutaal, door eene zachte behandeling verwend, en ondankbaar.

De opbrengst der suiker is alhier veel onzeker-

der dan te *Suriname*, als oneindig meer aan sterke droogtens en verwoestende orkanen bloot gesteld zijnde. De gewone berekening is, dat de vruchtbaarste valleijen 3000 ponden suiker per akker geven, terwijl dezelfde uitgestrektheid gronds op de hellingen der bergen 1000 à 2000 ponden geeft. Van dit onzuiver provenu, wordt een derde gerekend ter bestrijding der kosten van voeding en onderhoud der slaven, terwijl de voedingsmiddelen, als koorn, meel, gezouten visch, enz. allen van de Noord-Amerikanen moeten worden gekocht, welke deze artikelen veelal in ruiling tegen melassie en rum leveren.

Drie oxhoofden suiker *worden gerekend* een oxhoofd melassie van 110 gallons op te *leveren*. Het meer of min gunstige van het gewas kan hierin echter eene groote verscheidenheid te weeg brengen.

De opbrengst der suiker in het Nederlandsche kwartier in de navolgende jaren is geweest:

1816	ponden	suiker	1,400,000.
1817	»	»	600,000.
1818	»	»	1,400,000.

1819 was het noodlottige orkaanjaar, sedert wanneer niet alleen de hoeveelheid, maar ook de kwaliteit der suiker zeer is afgenomen.

1825	ponden	suiker	600,000.
1826	»	»	900,000.
1827	»	»	700,000.
1828	»	»	700,000.
1829	»	»	600,000.

Men berekend, dat 600 oxhoofden suiker van

1000 ponden, 200 oxhoofden melassie en 5,500 gallons rum geven.

De Heer G. DU CLOUX, mij in December 1832 te *Paramaribo* bezoekende, verhaalde mij, dat de geheele suikeroogst in 1831 en 1832, door gebrek aan regen, geen 100 vaten per jaar had bedragen, en dat ten gevolge dier droogten eene menigte vee, vooral runderen, op *St. Eustatius* gestorven was.

De suiker wordt of in oxhoofden van 1000 ponden, of in Amerikaansche meelvaten, 230 à 240 ponden inhoudende, naar de Nederlanden afgescheept, en werd in 1829 tegen plus minus *f* 12.— de 100 Trooische ponden verkocht. De rum en de melassie zijn in *Amerika* zeer gezochte handelsartikelen, en worden meestal in ruiling tegen voedsel voor de Negers of hout omgezet. In bovengemeld jaar betaalden de Amerikanen voor de rum 75, en voor de melassie 50 Nederlandsche centen per gallon.

Ik laat hier volgen eene *Balance van* WINST EN VERLIES *eener Suikerplantaadje op* St. Marten, *met* 30 *à* 35 *acres Riet, gerekend dat dezelven jaarlijks opbrengen* 40 *okshoofden Suiker, à* 900 *ponden netto, dat de slavenmagt uit* 50 *koppen bestaat, waarvan de helft tot werken in staat is, en alzoo een jaarlijksch provenu geeft van* 36,000 *ponden Suiker,* 18 *okshoofden Melassie en* 500 *gallons Rum,* waaruit men de slechte opbrengst der daarin geplaatste kapitalen zal kunnen afleiden.

UITGAVEN.

Aan koorn voor negervoedfel, 7½ fchepel per week, is 390 fchepels per jaar, gerekend tegen de gemiddelde prijs van 1 daalder, 4 realen en 3 ftuivers (*)	Ds.	536.
„ Haring of andere visch	„	30.
„ Kleeding	„	60.
„ Dokterloon en medicijnen, 1 daalder per hoofd . .	„	50.
„ Hoofdgelden, 1 daalder per hoofd	„	50.
Voor 50 ftuks flaven	Ds.	726.

Voor het maken van 30 okshoofden, die hier wijder doch minder hoog dan de Surinaamfche fuikervaten zijn, zijn benoodigd 1000 duigen, à 33 duigen per okshoofd, en worden van rood Amerikaansch eikenhout vervaardigd, daar op *St. Marten* geen hout wast.

1000 Duigen	„	40.
400 Hoepels	„	20.
1000 Voeten hout voor onder- en bovenbodems	„	35.
60 ℔ Spijkers, à 1½ pond per vat	„	15.
40 Kwart of Amerikaanfche meelvaten, à 3 realen (†) .	„	10.
3 Vaatjes ongebluschte kalk van 10 gallons of 70 ponden	„	30.
8 Gallons lampolie	„	12.
Kaarfen en fmeer voor de molen en de fuiker . . .	„	7.
2 Koperen lepels, 1 fchuimspaan en 1 ijzeren fchop .	„	32.
24 Houweelen en tjappen	„	24.
12 Kapmesfen	„	12.
Jaarlijksch onderhoud van de molen en de karren (§) .	„	100.
„ „ „ het kookhuis met derzelver vuurwerk	„	100.
Reparatiën aan de overige plantaadje-gebouwen	„	120.
Directeurs-loon	„	320.
Jaarlijksch verlies op de waarde der flaven, tegen 3 pCt. elke flaaf op 100 daalders gerekend	„	150.
Jaarlijksch verlies op 12 muilezels, tegen 10 pCt. en de waarde van elk dier op 100 daalders	„	120.
Totaal der uitgaven . . .	Ds.	1873.

(*) Zie Tabel van munten, maten en gewigten, onder het artikel *Handel*.

(†) Dit zijn vaten, die met meel uit *Amerika* gezonden worden. De 40 stuks houden ongeveer 10 okshoofden, hetgeen met de 20 stuks nieuwe de 40 okshoofden uitmaakt.

(§) De van hout gemaakte kammen moeten jaarlijks vernieuwd worden. Eene nieuwe kar kost 250 daalders.

ONTVANGSTEN.

36,000 Ponden Suiker, à $5\frac{1}{2}$ daalder per 100 ponden . .	Ds. 1980.
5 Okshoofden van 110 gallons Rum. à 45 daalders per okshoofd	» 225.
5 Okshoofden Melasse, 25 daalders per okshoofd .	» 125.
Totaal der Ontvangsten . . .	Ds. 2330.

BALANCE.

De Ontvangsten bedragen	Ds. 2330
„ Uitgaven „	» 1873
Winst per jaar . . .	Ds. 457 of ƒ 914.—

De waarde van dusdanige plantaadje van 30 à 35 akkers en een 50 koppen sterke slavenmagt werd in 1829 gesteld op 13000 daalders.

Interest dezer koopschat, tegen 5 pCt.. . .	Ds. 650.
Extra Taks op de waarde der plantaadje 1 pCt.	» 130.
	Ds. 780.
Winst, volgens de Balance .	» 457.
Mindere opbrengst . .	Ds. 323 of ƒ 646.—

De opbrengst van de grootere plantaadjen, waar de uitgaven naar evenredigheid minder zijn, is wel is waar iets beter, doch daarentegen van de geringeren, uit dezelfde omgekeerde oorzaak, zoo veel minder.

De kleine landbezitters verbouwen, behalve een weinig katoen, yams (zoete aardappelen), peulvruchten, kool en tuingroenten, benevens eenig fijn maïs, eigenlijk Guinea-koorn, waarvan de opbrengst op 40, tot 20 à 25 schepels per akker berekend wordt, naar de betere of mindere hoedanigheden van het bebouwden land. Bananen groeijen hier niet, hetgeen voor de planters zeer ongeriefelijk en nadeelig is, dewijl daardoor de Negers met maïs of Guinea-koorn, hetzij als meel of in den korrel gevoed moeten worden. Dit laatste wordt grootendeels door de Amerikanen aangevoerd, dewijl de grondeigenaren zich op de cultivatie van dit product niet genoegzaam toeleggen, om in de behoefte te voorzien, en de ruiling tegen rum en melassie als voordeeliger beschouwen.

De veeteelt is van zeer geringen omvang, en het vee over het algemeen groot noch zwaar. Echter teelt het rundvee hier vrij goed voort, gelijk mede de schapen en cabrieten, welke laatsten vooral hier bijzonder wel aarden. Ook de varkens groeijen spoedig en leveren smakelijk vleesch op. Doch ondanks dit alles kan men niet in de vereischte hoeveelheid versch vleesch, melk en boter

voorzien. De huiden en hoorns hebben hier geene waarde.

Paarden worden van *Amerika* aangevoerd, en de weinige Creoolen of inlandsche paarden zijn zeer klein van gestalte. Muil- en steenezels worden veel van *Portorico* aangebragt. Door het bestuur van het Fransche gedeelte is eene premie uitgeloofd van 50 francs, voor ieder op het eiland geteeld tweejarig muilezel. Mevrouw DU RAT heeft eenige paarden en ezels doen plaatsen op een eilandje, het grootste, dat in de uitgestrekte pan, welke *Simpsons-baai* van *Marygot* scheidt, gevonden wordt, hetgeen voor de fokkerij van muildieren zeer gelukkige resultaten heeft opgeleverd

In het jaar 1816 telde men op het Nederlandsche gedeelte van dit eiland 83 paarden, 254 muilezels, 24 ezels, 705 runderen en 1375 schapen; het getal der cabrieten en varkens is moeijelijk te bepalen. Zeer overvloedig is hier ook allerlei soort van pluimgedierte, terwijl er vroeger ook honigbijen gevonden werden. De nu aanwezige zwarte bijen hebben meer overeenkomst met de wespen. Kapellen zijn hier hoogst zeldzaam, misschien wel daarom, omdat er zeer weinig bloemen groeijen.

De jagt bepaald zich op *St. Marten* tot eenig weinig gevogelte, dat zich in de baaijen en op de klippen ophoudt. Viervoetig wild wordt er volstrekt niet gevonden. De visscherij is van meer belang, en levert aan de bewoners der buurt aan *Simpsons-baai* een hoewel sober bestaan op. De geheele omtrek dezes eilands is ongemeen rijk

aan velerlei soorten van visch, in verscheidenheid, gedaante en kleur alles overtreffende, wat ik immer van dien aard heb gezien, en in smaak de Curaçaosche visch te boven gaande, benevens overheerlijke schildpadden, kreeften en garnalen. Onder de op de kusten van *St. Christopher* en *St. Eustatius* gevangen wordende vischsoorten, zijn er velen vergiftig, hetgeen minder het geval is op de kusten van *St. Marten*. De visschers van *Simpsons-baai* zijn in de kennis daarvan zeer bedreven, en als de stoutste zeelieden dezer troep eilanden beroemd.

De geringen handel op dit eiland bestaat slechts uit den uitvoer der voortbrengselen *van den landbouw*, en dan weder invoer van eenige *noodwendigheden* en levensbehoeften. Het geheele bedrag van den opbrengst van het Nederlandsche gedeelte, bedraagt niet veel meer dan den opbrengst van eene der voorname suiker-plantaadjen te *Suriname*. De jaarlijksche uitvoer wordt begroot op 600,000 ponden suiker, 22,000 gallons melassie en 5,500 gallons rum, waarvoor ongeveer *ƒ* 87,125 betaald wordt, minder of meer naar gelang van de prijzen der producten. Daarna regelt zich ook den weder-invoer, hoofdzakelijk bestaande in voedsel en kleeding voor de Negers, en gereedschappen voor de landbouw en de suiker-cultuur, benevens kleeding, meubelen, mode-artikelen, en levensbehoeften voor de blanken. Dit alles moet echter uit de bovenvermelde uitvoer worder gevonden; behalve dat zijn de meeste

plantaadjen met zware hypotheken belast, terwijl jaarlijks ongeveer *f* 200,000 aan landsbelastingen moet worden opgebragt, waaruit de bezoldigingen der ambtenaren en van het garnizoen, mitsgaders het onderhoud der plubieke werken en gebouwen moeten worden gevonden. De bloei en welvaart dezer kolonie vermindert dan ook grootelijks, en de kleine handel voor eigene consumtie is genoegzaam geheel vernietigd. Fabrieken of trafieken bestaan hier niet, en de handwerks- en ambachtslieden zijn van weinig beteekenis.

§ 13.

Munten, Maten en Gewigten.

Munten.

1 Daalder heeft 12 realen.

1 Reaal of bits heeft zes stuivers.

1 Reaal staat gelijk met 16⅔ Nederlandsche centen.

Maten.

De acre, hier als landmaat gebezigd, heeft eene uitgestrektheid van 302¼ vierkante Rijnlandsche roeden. De ellemaat is de oude Amsterdamsche en de voetmaat de Rijnlandsche. De korenmaat, is de Amerikaansche schepel of bushel, houdende 8 gallons.

De gallon (vochtmaat) houdt 6 Hollandsche pinten.

Het hier gebezigde gewigt is het oude Trooische of Amsterdamsche pond met deszelfs onderdeelen.

§ 14.

Regering en Wetten.

De President van den Raad van Policie is tevens Kommandant van het Hollandsche kwartier. Volgens besluit van Z. M. den Koning der Nederlanden, van den 13den Julij 1816, N°. 48, bestaat de verdere regering uit een Raad van Policie en een Raad van Justitie.

In 1829 bestond eerstgemelden Raad uit de Heeren D. J. VAN ROMONDT, President.

G. DU CLOUX, Hoofdambtenaar van Financiën.
JOSEPH ROMNEY, Planter.
THOMAS ROMNEY, Eigenaar.
GEORGE ILLIDGE, Koopman.
A. BECKERS, Secretaris.

De Leden van den Raad van Justitie, waaronder geen enkel regtsgeleerde gevonden werd, waren de Heeren ABRAH. HEYLIGER, Lz., President.

F. C. MACKLOT, Koopman.
L. PERCIVAL, Eigenaar.
A. BECKERS, Lid en Secretaris.

Het Geregtshof regelt deszelfs uitspraken, volgens Art. 61 van de *Orde van regering in plaatsen veroverd en te veroveren in de* West-Indiën, *gearresteerd door de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden*, *den* 13*den October* 1629.

In huwelijkszaken houdt men zich aan de *Politieke Ordonnantie van de Staten van Holland*, *geëmaneerd in den jare* 1580, met die uitzondering, dat sedert de afscheiding van Kerk en Staat

in 1795, geen acht meer wordt geslagen op de Godsdienstige gezindheden, maar alle huwelijken zonder onderscheid voor den Magistraat voltrokken worden. In successiën ab intestato wordt de Resolutie van gezegde Staten-Generaal, van 4 October 1774, naar het *Aardom's Versterfregt van den* 18*den December* 1599 gevolgd, en regelt men zich verder naar de plakaten en orders van het Moederland, en naar de plaatselijke reglementen en publicatiën.

Er bestaat tevens eene Wees- en Desolate Boedelkamer, waarvan leden waren:

de Heeren G. DU CLOUX, President, en tevens Boekhouder en Magazijnmeester.
» L. PERCIVAL, en tevens Klerk ter Secretarie.
» J. W. VAN ROMONDT, Betaalmeester en tevens Commies van in- en uitklaring, koloniale Ontvanger en Distributeur van het Klein Zegel.
» A. BECKERS, Griffier.

De Administratie van het Pensioenfonds bestond uit de Heeren D. J. VAN ROMONDT, President.
» G. DU CLOUX, Lid.
» J. W. VAN ROMONDT, Betaalmeester.
» A. BECKERS, Boekhouder.

Het personeel der overige ambtenaren op het eiland was, als volgt:

ABRAHAM DU CLOUX, eerste gezworen Klerk ter koloniale Secretarie.
ABRAHAM HEYLIGER Lz., Kommissaris van het Klein Zegel, en Ontvanger der Successie-regten.

N. D. BLEYDEN, Havenmeester, Visiteur en Loods.
DIDERIK C. VAN ROMONDT, Translateur in de Hollandsche en Engelsche talen.
A. BECKERS, Vendu-meester.
JAN SAUER, Geregtsbode, Deurwaarder, Cipier en Doodgraver.
JAN RUTTER, Onderschout;
en eindelijk den Gouvernements-slaaf
POLIDORE, die de functiën van Scherpregter waarnam.

Het Garnizoen bestaat, even als te *St. Eustatius*, uit een detachement van het 27ste bataillon jagers en was slechts 21 man sterk, behalve de kommandant, de 2de luitenant D. A. DU CLOUX.

Volgens het ter koloniale secretarie aanwezige soldijboek schijnt het, dat hier, voor het jaar 1739, geene militairen geweest zijn.

§ 15.

Taal, Zeden en Gewoonten.

Men vindt in deze Hollandsche kolonie slechts vier geboren Nederlanders, die allen reeds bejaarde lieden zijn. De taal, die er gebezigd wordt, is uitsluitend de Engelsche, zoodanig zelfs, dat de vrouwen, kinderen, en nog veel minder de huisbedienden, de Hollandsche taal verstaan noch spreken. Als een gevolg daarvan zijn dan ook alle Creoolen, zoowel op *St. Eustatius* als hier, anti-Hollandsch, en daartegen volkomen Engelsch-gezind, en worden dan ook de zeden en gewoonten dier laatstgemelde natie nagevolgd. Alles is

hier *English fashion* en de oud-vaderlandsche zeden en gebruiken staan bij de bewoners van *St. Marten* even laag als de Hollandsche produkten, (hiervan eervol uit te zonderen boter, kaas en ham,) aangeteekend. Zonder te beslissen of dit al of niet gegrond is, zal ik hier alleen aanvoeren, dat men in *Engeland* gewoon is, de beste provisiën en manufacturen naar de koloniën te verzenden, en ik meen op goede gronden te mogen veronderstellen, dat dit in *Holland* het geval niet altijd is; dat daar wel eens als goed genoeg naar de koloniën wordt afgescheept, wat in het vaderland niet kan worden afgezet.

Het is de gewoonte om twee malen daags te eten. Des morgens tusschen 9 en 10 uren heeft men het *Breakfast*, dat gewoonlijk uit garnalen, kreeften en gebakken visch bestaat. Het middagmaal wordt tusschen 4 en 5 uren gehouden, en nimmer behoeft men een oogenblik in twijfel te staan, welke spijs er zal worden opgedragen. Altijd en onveranderlijk is het visch, gekookt, gesmoord, gebraden, gebakken, in het kort op alle mogelijke wijzen toebereid, doch steeds op hetzelfde, namelijk visch, nederkomende. Visch is de hoofdspijs van alle maaltijden, en elke verandering van geregten, is slechts eene variatie op hetzelfde thema.

Dikwijls begon ik tegen etenstijd in mij zelven te neuriën:

(Wijze: *Klemeen, waarheen?* enz.)

Nooit mis,
't Is visch!
Wel frisch,
Maar 't is
Toch visch hier alle dagen,
En door 't gebruik van visch ontstaat het bijgeloof.
Toch wordt er visch gegeven,
Op 't eiland *St. Martin*
Houdt visch den visch in 't leven,
Met elk huisgezin.

Gewis,
De visch,
Hoe frisch,
Dat is
Geen visch voor alle magen;
En haar gegeven lof maakt mij wel zat en doof.
Toch wordt er, enz.

Komt disch
Dan bis,
Weer visch.
Ja 'k gis,
Een visch zij hier eens 't wapen,
Want eerst komt visch, dan visch, ja zelfs disserd is visch.
Steeds wordt er, enz.

En gis
'k Niet mis,
Gewis,
Men is
In visch hier straks herschapen,
Met schubben en een staart, gelijk een *Triton* is.
Toch wordt er visch gegeven,
Op 't eiland *St. Martin*
Houdt visch de visch in 't leven,
Met elk huisgezin.

Grogg (rum met water) is de geliefkoosde avonddrank, en niet zelden geven de inboorlingen zich aan een onmatig gebruik daarvan over. Eenmaal beschonken zijnde, is de Creool een gevaarlijk en kwaadaardig twistzoeker.

Ten opzigte der beschaving kan ik niet beter doen, dan eene zinsnede uit het rapport, in 1815 door den Heer CANTZ'LAAR uitgebragt, en die ook thans nog volkomen toepasselijk is, aan te halen; die Heer zegt daarin: » Indien ik het woord beschaving wel begrijp, en daardoor moet verstaan worden, eene toeneming in beschaafdheid, moet ik aanmerken, dat in het algemeen het tegenwoordige geslacht op *St. Marten* ten dezen opzigte, een te groot denkbeeld van zichzelven vormt, dan dat daartoe, zelfs indien het anders ware, eene poging ter verbetering met vrucht zoude kunnen worden aangewend." Trotsch zonder geld, verwaand en eigenwijs zonder verstand zijn de Creoolen over het algemeen met eene groote mate van eigenliefde begiftigd. Wee dengenen, die op het adres van een partikulier briefje, achter den naam, het woord *Esquire* vergat te schrijven. Als eene onvergeeflijke beleediging zoude hem zulks worden aangerekend. Volgaarne echter erken ik, dat er ook lieden gevonden worden, die eene gunstige uitzondering verdienen, en wier gulle gastvrijheid het verblijf op het eiland voor den vreemdeling zoo veel mogelijk tracht te veraangenamen. Eene treffelijke gewoonte is die van vroeg ter ruste te gaan en 's morgens weder vroeg op te staan. Zoo

als trouwens in de meesten der koloniën, zijn de zeden hier overigens niet zeer prijzenswaardig, en hoezeer de mannen beschaafdheid genoeg bezitten, om in tegenwoordigheid der teedere kunne, zelfs geen woord te uiten, dat het kiesch gevoel der schoonen, welke naam zij met alle regt verdienen, zoude kunnen kwetsen, ware het te wenschen, dat hun gedrag vooral te dezen opzigte over het geheel zich meer gelijk bleef. De vrouwen zijn over het algemeen zeer schoon, en hartstogtelijke liefhebsters der muzijk en van het dansen. Eene fraaije leest, gepaard met helder blaauwe oogen en fraai bruin haar zijn niet zeldzaam. Zij zijn ook zeer wel bespraakt, hetgeen echter bij sommigen, door zekere scherpte in den *tongval* ontsierd wordt. De vrouwen van dit eiland zijn de schoonsten van alle onze West-Indische bezittingen, en bij gevolg ook van alle onze koloniën.

De Abt RAYNAL zegt, dat de zwangere vrouwen zich naar het nabij gelegene *Anguilla* begeven, om hunne kinderen op Engelsch grondgebied ter wereld te brengen. Eene hier geborene vrouw, wel overtuigd, dat de vrouwen door de Hollanders veel hooger geacht worden dan door de Engelschen, verzekerde mij echter, dat zij liever een arme visscher en echte Hollander, dan een Engelsche Prins ten huwelijk zoude nemen.

§ 16.

Godsdienst.

Uit den staat der bevolking is ons gebleken, dat de Methodisten-leer, de heerschende Godsdienst

is. In het Fransche kwartier vindt men echter meer lieden, welke de Roomsch-Katholijke, en de Episcopale geloofsleer belijden. Over het algemeen weten echter de eilanders weinig meer dan den naam van het geloof, dat zij heeten te belijden.

Wanneer bij toeval een geestelijke op het eiland komt, om het even van welke gezindheid, haast men zich, om hem de kinderen ter bediening van den H. Doop aan te bieden, en dezen heeft dan ook weder, de omstandigheden in aanmerking genomen, de inschikkelijkheid, deze plegtigheid te verrigten, in zoodanig geloof als de ouders verkiezen, natuurlijkerwijze tegen eene geëvenredigde belooning, want die het altaar bedient, is het billijk, dat er ook van leve.

Het grootste gedeelte der Creoolen is ongemeen bijgeloovig. Droomen, nachtgezigten, voorteekens, enz., hebben een grooten invloed op hunne handelingen, terwijl hunne zielsrust dikwerf door spookverbeeldingen gestoord wordt. Een en ander moet, dunkt mij, worden toegeschreven aan het onmatig gebruik van visch, welke ik wegens deszelfs slijmachtigheid als voor ziel en ligchaam even nadeelig beschouw. Ook vindt men in alle visschersplaatsen de meeste bijgeloovigheid.

De Methodisten, die onder het Engelsche bestuur het eerst hier toegelaten zijn, namen vooral toe in 1819, en vinden den meesten aanhang onder de geringere volksklasse, terwijl zij bij de welgezetene bewoners tamelijk in kleinachting staan, om hunne ware of voorgewende huichelarij. In

hunne kerk zijn vooral de vrouwen de grootste redenaars. In het jaar 1819 hebben zij een partikulier huis, tusschen de achterstraat en de zoutpan, tot een kapel of kerkje ingerigt, terwijl zij in 1829 bezig waren, een tweede kerkje te bouwen aan de oostzijde der weg in *Kool-baai*.

§ 17.

Lager onderwys.

Het schoolwezen is hier zeer gebrekkig, en bepaald zich tot het onderwijs in de Engelsche taal. De meer gegoede ingezetenen zenden hunne zonen ter opvoeding naar *Europa*, en de dochters naar *Antigua* of een der andere Engelsche eilanden.

§ 18.

Uitspanningen.

Openbare uitspanningen vindt men hier in het geheel niet. De eilanders vergenoegen zich met onderlinge bezoeken, waarbij het kaartspel eene hoofdrol speelt. Nu en dan houdt men ook wel eens eene soort van *Maroon* of onderlinge veldmaaltijd in de een of andere vallei. De benaming is herkomstig van de *Marons* of boschnegers. Men vindt hier ook een leesgezelschap, onder de zinspreuk: *Neêrlandsch-Eersteling*. In het begin maakte hetzelve nog al opgang, maar in 1829 vond ik bij het zevende lid een onopgesneden boek, hetgeen door de zes vroegere leden onin-

gezien was verzonden. Misschien is hetzelve dan ook thans wel reeds vervallen.

§ 19.

Dure leefwijze.

De leefwijze is hier niet goedkoop, hetgeen veroorzaakt wordt, door diengenoegzaam alle levensmiddelen van elders aangebragt moeten worden, en ook omdat men veel, misschien te veel gebruik maakt van fijne wijnen, likeuren, Porterbier, enz.

Ook de kleeding voor beide sexen is zeer kostbaar, doordien de handel in de noodwendigheden tot dezelve zoo zeer beperkt is.

§ 20.

Dieren, Planten en Delfstoffen.

Niet zeer belangrijk is *St. Marten*, voor wat betreft de natuurlijke historie. Viervoetig wild levert het eiland in het geheel niet op. Men vindt er eenige niet groote maar zeer giftige slangen, en een legio lastige insecten, waaronder muskieten, mompieren, kakkerlakken, duizendbeenen en giftige schorpioenen. Zeer rijk is den omtrek en de baaijen van het eiland in vischsoorten, doch niets overtreft de pracht en de verscheidenheid van de menigvuldige soorten schelpen van schelpdieren, die aan de kusten worden gevonden.

Onder de boomen, planten, kruiden en heesters, die het eiland voortbrengt, treft men aan, de tamarinde, de kokos-palm, de mammy, de

zuurzak, de suikerappel, de *cherry*, waaraan de cashew (*) groeit, en de fraaije palmiet of koninklijke palm. Men vindt hier ook nog de *Manchineel*, welke boom een giftigen appel draagt, volkomen gelijkende op de peppeling (†). De schors is donker bruin, en de bladeren zijn rond en vleezig. Dezelve is zoo vergiftig, dat daarvan af vallende waterdruppelen blaaren verwekken. In *Suriname* bloeit een heester, welker vrucht veel overeenkomst heeft met die van den *Manchineel*. Het is de *Sodoms-appel*, door de inboorlingen *New-Winti-bobbi* geheeten.

Van de verschillende banannen-soorten vindt men hier slechts de *Bacove's*. De *Pompelmoes* (citrus decumanus), hier *Chaddock* geheeten, draagt *peervormige* vruchten, van grootte als een kinderhoofd. Nog vindt men op het eiland de *Mountain-Cabago* of *Kabbespalm*, de *Sjirry* met driehoekig zaad, van welke men in *Suriname* twee soorten vindt, een zeker soort van pruimen en kersen, citroen- en oranjeboomen, de zeedruif, de *Mangrove*, *Brittish Lowe* (Britsche liefde), waaraan een zoogenaamd zeekatoen groeit, hangende in ronde ballen, die ongeveer de grootte van een zesponds kogel hebben. De vleezige bladen zijn groot en breed, en eenigzins blaauwachtig van kleur. De bloem heeft vijf bladeren, met appelbloesemkleurige punten, in het midden waarvan eene

---

(*) Te *Suriname* cachou geheeten.

(†) Zie *Manchenille*, 1e Stuk, bladz. 299.

vijfzijdige buis gezien wordt, uit wier zijden vijf violetkleurige stijltjes schieten. Dezelve groeijen bij bossen en gelijken, uit de verte gezien, veel op aurikels. De Indiaansche vijgenboom, *Nopal* genaamd, op welke men misschien de *Cochenille* zoude kunnen kweeken, terwijl het zoogenaamde *Friderici-katoen*, eene soort van *Epecacuana*, gelijk mede de *Vienca* of *Oldmaids* (*), even als te *Suriname*, veelvuldig in het wild groeijen.

Men vindt hier ook eene groote verscheidenheid van *Aloës* en prikkels (*Cactus*), waarvan het eene blad uit het andere groeit, tot welk geslacht ook behooren de *Poops-heads*. De doornheesters worden in het algemeen met de naam van *Casse* bestempeld, gelijk men dezelven te *Suriname*, van welke soort zij ook mogen zijn, *Maká* noemt.

Ook delfstoffen of mineralen worden op dit eiland weinig gevonden, terwijl de bergen meerendeels uit arduin- en keisteen, en kalkaarde bestaan. Wel heeft men beoosten *Philipsburg*, aan *Pointe-blanche*, eenig gouderts gevonden, waarvan eene kleine hoeveelheid ter beproeving naar *Engeland* is gezonden; dan men heeft bevonden, dat hetzelve de kosten niet zoude kunnen opbrengen.

Met een weinig ondersteuning van het Moederland, zoude er echter eene nieuwe bron van ten minste betrekkelijke welvaart, voor dit thans in diepe armoede verkeerend eiland te openen zijn; door namelijk aan de zoutpan achter het dorp

---

(*) Te *Suriname* Parasolbloem geheeten.

Philipsburg een molen te plaatsen, om het overtollige water uit te malen. De zon zoude alsdan het overblijvende water kunnen doen uitdampen, waardoor de achterblijvende zoutdeelen spoedig zouden kristalliseren. Het zout uit deze pan is ongemeen blank en zuiver, fraai gekristalliseerd, en zeer groot van grein, ten gevolge waarvan hetzelve zeer gezocht en tevens prijshoudend was.

Van 1789 tot 1792 werden van hier 705,000 barrels (vaatjes) uitgevoerd, hoewel zelden meer dan eene halve zoutoogst naar buiten werd vervoerd, terwijl de andere helft door regen en zonneschijn verteerd of op het eiland zelf geconsumeerd werd. In den oogsttijd bouwt men het zout, bij gebrek aan lootsen, aan groote *pilaren* of hopen langs den oever der pan, welke alsdan aan regen en zonneschijn blootgesteld blijven. Spoedig echter vormt de hitte der zon eene korst rondom de zoutkolom, welke alsdan het binnenste tegen verdere verwatering beveiligd, en in de sterke zonneschijn eene prachtige en veelkleurige glans van zich geeft. Deskundige bewoners van *Philipsburg* verzekeren, dat de pan jaarlijks drie millioenen barrels zoude kunnen opleveren, de barrel van drie bushels, en de bushel van 96 Amsterdamsche ponden. Vroeger was dit dan ook een zeer belangrijk voortbrengsel, en men had geene andere kosten dan die der inzameling.

In 1797, het laatste jaar, dat er eene oogst van eenig belang geweest is, stond de berekening aldus:

20 Negers zamelden per dag in, 100 barrels zout, hetgeen tegen 6 realen de barrel verkocht werd, maakt Ned. C[t]. . . . . ƒ 100.—

Huur van 20 Negers tegen 3 realen	ƒ 10.—	
Dubbel rantsoen-voedsel, uithoofde van het zware werk. . .	» 10.—	
		ƒ 20.—
blijft Ned. C[t].		ƒ 80.—

hiervan moeten echter nog afgetrokken worden de kosten van draagbakken, manden, houweelen, en houtvlotten, waarop het zout geraapt en aan wal gebragt wordt, doch deze bedragen niet meer dan 1 pCt.

Door de langdurige en sterke droogten in evengenoemd jaar, werden op eene dag met 500 vlotten, 75,000 vaten zout geraapt. De daarop volgende regenachtige jaren veroorzaakten echter, dat er hoegenaamd niets geoogst werd. Bij zware regens is de toevloed van zoet water zoo groot, dat in weinige uren de zoete pan 7 à 8 voeten opzwelt, terwijl de zoute pan naar alle zijden, ongeveer 100 voeten breeder wordt. Meermalen is het ook gebeurd, dat de dijk, welke de zoete van de zoute pan scheidt, bij zware en aanhoudende regens is doorgebroken. Dit was het geval in 1805, en hoezeer men veel geld aan derzelver herstelling ten koste legde, brak hij in 1806 op nieuw door. In het jaar 1809 werd deze doorbraak weder, op last van den Gouverneur VERVEER, gedempt, en nu zoude den dijk in een' goeden staat

zijn gebragt, ware het eiland niet in 1810 door de Engelschen genomen geworden. In *Augustus* 1814 onder het bestuur der Engelschen, werd den dijk al wederom door het zoete water overstroomd, welke doorbraak in 1815 slechts ten halve is gedigt geworden, en ten gevolge waarvan deselve nog heden (1834) zeer vervallen uitziet. In het jaar 1825 raapten echter de Franschen en de Hollanders, (*) ten gevolge der zeer drooge zomer, 6000 vaten zout, welker gemiddeld tegen 5 shill. per vat verkocht werden, de schilling gelijkstaande met een reaal. Dit is de laatste zoutoogst geweest, die tot nu toe heeft plaats gehad.

(*) Wanneer er eene zoutraping plaats heeft, onverschillig in welk gedeelte des eilands, zijn zoowel de Hollanders als de Franschen daartoe geregtigd. De uitgaande regten tegen 10 ten honderd, komen echter ten voordeele van dat kwartier, waar het zout geoogst wordt.

DERDE HOOFDSTUK.

St. Eustatius.

§ 1.

Ligging.

St. Eustatius ligt tusschen de eilanden *St. Marten*, *St. Bartholomeus*, *St. Christophorus* en *Saba*.

Pointe-blanche op *St. Marten* ligt 7¼ mijl Noord ten Westen van de naaste punt van dit eiland. De haven van *Gustavia* op *St. Barth*, (zoo wordt het eiland *St. Bartholomeus* bij verkorting geheeten, gelijk *St. Christophorus*, *St. Kitt's* genoemd wordt, en welke verkortingen ook wij hier zullen volgen) ligt N. N. O. op 6¼ mijlen afstands. De haven van *Basselterre*, de hoofdplaats van *St. Kitt's*, ligt op 5¼ mijlen ten Z. O. van de reede van *St. Eustatius*. De onderlinge afstand tusschen de beide laatstgenoemde eilanden is slechts 3 mijlen, terwijl het kanaal tusschen dezelven, volgens

PURDY, *The Columbian Navigator*, zeer zuiver is en zonder eenig gevaar kan worden bevaren, en de geschiktste doortogt is, van *St. Marten* naar de reede van *St. Eustatius*. *Saba* ligt op 5½ mijlen afstand W. ten N., terwijl de afstand tusschen *St. Eustatius* en *Bonaire*, 120 geographische mijlen bedraagt.

Het fort *Hollandia*, hetwelk de reede van *St. Eustatius* bestrijkt, ligt op 17° 29′ 30″ N. B. en 63° 4′ 30″ W. L.

§ 2.

Grootte en Gedaante.

St. Eustatius is langwerpig rond, van het Oosten naar het Westen 1425 Rijnlandsche roeden *lang*, en van het Zuiden naar het Noorden, op het breedste 955, en op het smalste 575 roeden breed. Het strekt zich in lengte van de *witte muur* of *witte punt*, naar de *Jenkens-baai*, van het Z. O. ten O. naar het N. W. ten W. uit, en van de stad, dwars over het eiland, door de vallei naar de tegenoverliggende *Concordia-baai*, of van het Z. W. ten Z. naar het N. O. ten N.; is ruim een uur gaans.

Op 6 of 7 mijlen afstands, vertoont zich dit eiland, als twee woeste elk op zichzelven uit zee oprijzende bergen, terwijl men op die afstand de niet zeer breede en lage vallei niet kan bespeuren. Eerst van meer nabij ontwaard men de vereeniging der beide bergen.

§ 3.

Bergen en Valleijen.

Op het Zuid-Oostelijke gedeelte van dit eiland evindt zich een vrij hooge berg, de gedaante ebbende van een afgeknot suikerbrood, dewelke p sommige plaatsen zoo steil uit zee oprijst, dat ıen dezelve niet omgaan kan. Als een bewijs, at dit eertijds een vuurspuwende berg is geweest, men stelt echter de eruptie vóór COLUMBUS ont·:ekking), vindt men op dezelve nu nog deszelfs ontzagwekkende krater, door de inwoners *Kwill* of *Punch-bowl* geheeten. Deze berg verheft zich 2300 Fransche voeten boven de oppervlakte der zee. De krater, die men van de reede af zien kan, van waar deszelfs woeste wanden van puimsteen, en zwarte en blaauwe naaldvormige torens van arduin en graniet een majestueus gezigt opleveren, vormt eene grot van nagenoeg 600 voeten diepte. Hij, die *St. Eustatius* bezoekt, verzuime vooral niet dit prachtige natuurgewrocht te gaan bezigtigen. Buiten om den krater liggen aan de helling der berg zeer groote zwarte keisteenen, die waarschijnlijk door de kracht der Vulcanische uitbarstingen uitgeworpen zijn. Deszelfs middellijn is ongeveer 1000 voeten. De bodem van de evengemelde grot, die voorzeker eene uitgestrektheid van een halve bunder gronds heeft, is ongemeen vruchtbaar, en met verschillende boomen, heesters, planten en kruiden begroeit, in hetwelk een somber en statig licht heerscht. De overlevering wil, dat

vroeger nu en dan, weggeloopene Negers zich daarin hebben opgehouden, en C. DE JONG (*) verhaald, dat men, in 1780, 50 van de zoodanigen te gelijk daarin verborgen vond.

Op 650 roeden ten Noord-Oosten van het fort *Hollandia*, verheft zich de 1150 voeten hooge *Signal-Hill*. Het gebergte, waarvan dezelve een gedeelte uitmaakt, heeft eene menigte hooge naakte punten, welke door ontoegankelijke kloven van elkander zijn gescheiden.

De vallei, die het midden des eilands uitmaakt, heeft aan de zijde van de stad een hoogen steilen oever, doch loopt aan de Noord-Oostzijde zacht glooijende, zeewaarts, zoodat men daar op sommige plaatsen met kleine booten landen kan.

Rivieren, beeken, of bronnen, worden op *St. Eustatius* niet gevonden. Zeer moeijelijk zelfs is het graven van waterhoudende putten. Men vindt er echter eenige van 120 tot 150 voeten diepte, waarin het water evenwel slecht en ter naauwernood drinkbaar is, waardoor het alleen voor het vee geschikt is, en waarvoor deze putten dan ook zijn daargesteld. Veel zuiverder water wordt gevonden in *Koelsak*, eene berggrot bij *Signal-Hill*. Goede regenbakken is echter eene eerste behoefte op dit eiland. Op de plantaadjen zijn aan de hellingen der bergen groote vierkante vlakken gemetseld, en wordt het daarop vallende regenwater in ruime daartoe aan de benedeneinden

(*) *Reize naar de Caribische eilanden* enz., bladz. 177.

derzelve gemetselde bakken opgevangen. Somtijds is men genoodzaakt water van *St. Kitt's* te gaan halen, en meermalen worden de zeelieden, vooral zij, die hoornvee en muilezels aan boord hebben, wanneer zij water willen innemen, afgewezen.

Zoowel door het gebrek aan natuurlijke bronnen, als door gebrek aan regen, heeft het eiland een treurig en dor voorkomen. Daarom zegt den Heer J. C. KOOPMAN (*) te regt, dat dit berg- en steenachtig eiland aan groote uitdroogingen blootgesteld is, terwijl de Heer DE JONG, in zijn bovenaangehaald werk, bladz. 105, *St. Eustatius* een barre klip noemt.

§ 4.

Kapen en Baaijen.

Men vindt rondom dit eiland zeer vele kapen of uitspringende hoeken, benevens groote en kleinere baaijen, doch waarvan een goed gedeelte geen naam dragen. Wanneer men van de stad westwaarts om het eiland vaart, komt men allereerst aan *Tamble down dik*, hetgeen een zeer steil uit zee oprijzende roode rotswand is, waar achter zich eene bergkloof bevindt, door welke nu en dan geweldige rukwinden waaijen; achtervolgens vindt men voorts de *Jenkens-baai*, *de Cochons-baai*, en

---

(*) Zie de zeevaartkundige waarnemingen in den Almanak ten dienste der zeelieden voor het jaar 1823, bladz. 544.

de *Venus-baai*, tegenover *St. Marten*, de *Concordia-baai*, tegenover *St. Barth*, ten Oosten waarvan de Schildpadspunt ligt; Oost ten Noorden van de *Kwill* steekt een rif in zee uit, hetwelk *Corry Corry* genaamd wordt, terwijl het Zuid-Oost-einde des eilands de *Witte Muur* of *Pointe-blanche* wordt geheeten.

De reede voor de stad is geheel open en is niet dan eene zeer onveilige legplaats, en in de orkaanmaanden zelfs zeer gevaarlijk. De kerktoren N. N. O. van zich hebbende, vindt men op 15 à 20 vademen water eene goede ankergrond. Volgens PURDY moet men op een kleinen afstand van de Oostpunt, op 12 vademen water, *voor* de stad ten anker komen, alwaar men koraalrif *en grof* zand vindt. De ankermerken zijn: de kerk O. N. O. of O. ten N. omtrent ¼ Engelsche mijl van de wal, en het Westeinde der baai, N. W. ten W. Iets verder na buiten op 14 à 15 vademen water vindt men gelijke ankergrond. In de orkaan-maanden moet de lucht naauwkeurig gade geslagen worden, en wanneer dezelve in het Zuiden opkomt, onmiddelijk zee worden gekozen.

De tegenwoordige Gouverneur VAN RADERS deed in 1829 beginnen, een zoogenaamd *Breekwater* of *Steenenhoofd* te doen leggen van 700 voeten lengte, waarvan de voltooijing, volgens de begrooting, *f* 60,000 zoude hebben gekost. Dit hoofd, dat halvemaansgewijze aangelegd werd, zoude de Baai zeer veel verbeterd, en de zware dijning en rolling op het strand verminderd heb-

ben. Het schijnt echter, dat de later ingevoerde bezuinigingen, de uitvoering van dit plan hebben verhinderd, althans in Februarij 1834 bevond het hoofd zich in een zeer haveloozen toestand, en was reeds voor een groot gedeelte weggeslagen en gezonken.

§ 5.

Luchtsgesteldheid, Eb en Vloed.

Het klimaat is hier gelijk aan dat van het eiland *St. Marten*. Over het algemeen waait hier een frisschen wind, en daardoor heeft men eene zuivere en gezonde lucht. Plasregens worden als zeer nadeelig beschouwd. De orkanen zijn hier minder hevig geweest dan op *St. Marten*, en de aardbevingen hebben altijd van half Julij tot ultimo October plaats gevonden.

De waarnemingen omtrent de Barrometer, Thermometer, ebbe en vloed zijn gelijk aan die op *St. Marten*. Voor 50 jaren had het kompas hier eene miswijzing van 5 graden N. W. In 1829 was dezeive 2° 51′ N. O.

Epidemische ziekten zijn hier tot heden niet waargenomen.

§ 6.

Stad en Fort.

De stad of liever het dorp op *St. Eustatius* wordt *Oranje*, en het fort *Hollandia* geheeten, terwijl volgens anderen ook het fort *Oranje* ge-

naamd werd. Beiden liggen aan den vrij steilen oever der zee, terwijl een klein gedeelte der stad aan de baai ligt, en de *beneden-stad* genoemd wordt, in tegenoverstelling van het andere hooger liggende deel, dat het *bovengedeelte* wordt geheeten. De barre bijna loodregten rotswand, die zich boven de benedenstad verheft, is ruim 100 voeten hoog, en bestaat geheel en al uit tras en naakte klippen. Beneden dezen regtstandigen oever, ziet men eene smalle strook gronds, slechts weinig verheven boven de oppervlakte der zee, welker geweldige branding het landen zeer moeijelijk maakt, om waarin te voorzien het vroeger vermelde steenenhoofd werd aangelegd (*).

De benedenstad, gewoonlijk *de baai genoemd*, bestaat uit winkels en pakhuizen, die op eene ruimte van ongeveer 100 treden breed, en een kwartier uur gaans lengte gebouwd zijn. De huizen zijn ruim en hecht, en in eene dubbele rij doch zeer onregelmatig geplaatst, waardoor naauwe kromme steegjes, straten genoemd, gevormd worden. Over het algemeen, maar vooral in de benedenstad, zijn de gebouwen in een bijzonder vervallen toestand, hetgeen niet nalaat, bij de aankomst op den vreemdeling een onaangenamen indruk te weeg te brengen. Daarbij staan deze huizen zeer gevaarlijk, aan den eenen kant bedreigd door te vreezen afstortingen van de loodregt achter dezelven oprijzenden rotswand, en aan de andere zijde door de gestadig bruischende golven, waar-

(*) Zie het vignet van het eerste Stuk.

loor de fondamenten van sommigen derzelven reeds zijn bloot gespoeld. Drie onderscheidene wegen, met groote keisteenen bestraat, loopen van de *baai* al slingerende langs de rots naar boven. Het middelste en oudste pad leid naar het fort *Hollandia*. Het nieuwe pad, omtrent 800 treden (*) Zuid-Oostelijker gelegen, is zeer steil en moeijelijk te beklimmen, terwijl het Noord-Westelijke pad, dat naar de batterij *Amsterdam* leid, een grooten helling heeft en dus minder vermoeijende is.

De geheele stad, waarin vrij groote huizen gevonden worden, van roode of geele tigchelsteenen, of ook van blaauwe klipsteenen opgetrokken, vertoont vele sporen van voormalige rijkdom en welvaart. De aanleg, wel is waar, is zeer onregelmatig, en het geheel is met regt een doolhof te noemen, hetgeen een groot verschil maakt met het regelmatig gebouwde *Philipsburg* op *St. Marten*. Doch daar zijn daarentegen de op een dorre zandbank gelegene, schaduwlooze huizen aan zon, regen en wind zonder eenige bescherming blootgesteld, terwijl hier de huizen van de bovenstad meest allen van een klein tuintje zijn voorzien, en grootendeels door eenige kokos- of tamarindeboomen zijn beschaduwd.

Midden in de stad ligt het van arduin- en tigchelsteenen gebouwde, doch zeer vervallen fort *Hollandia*. De omgevallen muren leveren een

---

(*) De door mij in deze gebezigde treden moeten ongeveer op de lengte van een Nederlandsche el gerekend worden.

treurig gezigt op, en het binnengedeelte, de gebouwen, ja zelfs de plaats, waar de vlaggestok staat, waren met gras en onkruid begroeit. In het jaar 1834 was dit alles echter merkelijk verbeterd, de officierswoning geheel hersteld, en het fort met 13 stukken geschut gewapend.

Links van het fort *Hollandia* liggen de sterktens *Nassau* en *de Wind*, aldus genaamd naar den stichter, de Gouverneur DE WIND; regts ligt het waterfort *Amsterdam* en het fortje *Fietchy*, waarvan eigenlijk slechts de naam is overgebleven.

De Gereformeerde kerk is een laag half kruisgebouw, aan het Westeinde met een *vierkanten* omtrent 70 voeten hoogen *toren, het bovenste* derde deel der toren is van hout met een *achtzijdig* blaauw dak. Dezelve is voorzien van een uurwerk en 4 wijzerplaten. Zoowel de kerk als de toren zijn aan de naar de reede gekeerde Zuidzijde wit bepleisterd, waardoor men dezelve op *Saba* zeer duidelijk met het bloote oog kan onderscheiden. De kerk is van binnen met hout bekleed, zeer donker en er bevind zich noch orgel, noch eenig ander sieraad in dezelve. Dit, en de hooge banken en kleine glazen, doen het geheel een somber aanzien verkrijgen. Uitwendig aan de Noordzijde, waar het kruisgebouw is, zijn de van klipsteenen opgetrokkene muren zwart, met mos en spichtig gras begroeit.

Op het kerkhof vindt men, tusschen *Viencas* en bloeijende distels, zeer veel gewelfde en wit gepleisterde graven, welke zich met een cilinder-

vormig halfrond boven den grond verheffen. Sedert 1817 is in deze kerk geene dienst verrigt geworden, terwijl de eenige thans op het eiland uitgeoefend wordende Godsdienst die der Methodisten is.

Het kerkgebouw der Methodisten, ongeveer 200 Nederlandsche ellen, ten Oosten van de Gereformeerde kerk gelegen, wordt sedert 1823 door een Britsche zendeling bediend, die door het Engelsche zendelinggenootschap wordt onderhouden.

Vroeger bestond hier ook nog eene Luthersche en eene Engelsche kerk, mitsgaders eene Israëlitische Synagoge, doch dit alles vindt men thans niet meer.

In het Noord-Westelijke gedeelte der stad vindt men een klein onbeduidend hospitaal voor het Garnizoen.

§ 7.

Bevolking.

Eenigen der oudste bewoners van *St. Eustatius* hebben mij verzekerd, dat in het jaar 1780, toen dit eiland ten toppunt van bloei en welvaart gestegen was, derzelver bevolking meer dan 25000 zielen beliep. In het jaar 1818 bestond dezelve nog slechts uit 2668 zielen, terwijl 10 jaren later, in 1828, volgens autentieke opgave van den Heer Gouvernements-Sekretaris aldaar, P. D. T. M. SPIRO, dat getal slechts 2273 bedroeg, uitwijzens onderstaande Tabel.

TABEL der Bevolking van St. Eustatius, *op den eersten Januarij* 1829.

OUDERDOM.	Blanken.		Vrije lieden van de kleur.		Vrije Zwarten.		Gekleurde Slaven.		Zwarte Slaven.	
	Mannelijk.	*Vrouwelijk.*	*Mannelijk.*	*Vrouwelijk.*	*Mannelijk.*	*Vrouwelijk.*	*Mannelijk.*	*Vrouwelijk.*	*Mannelijk.*	*Vrouwelijk.*
boven de 60 jaren	10	20	1	5	1	10	2	»	42	48
van 16 tot 60 jaren	87	120	40	54	9	42	11	15	374	429
beneden de 16 jaren	69	73	59	37	16	11	15	20	305	349
Totaal	166	213	100	96	26	63	28	35	721	825
Totalen Generaal	379		196		89		63		1546	

Uit deze opgaven blijkt al dadelijk de tegenwoordige minbelangrijkheid dezer kolonie. Van het getal der slaven worden er slechts 667, als op de plantaadjen werkende, opgegeven. Dit zoude, volgens de wijze waarop men te *Suriname* gewoon is zulks te berekenen, slechts 222 hoofden opleveren, als tot werken in staat te beschouwen.

§ 8.

Uitstapje op St. Eustatius.

Toen ik mij in 1829 op *St. Marten* bevond, ten einde aldaar bij de groote zoutpan een vijzel-

molen op te rigten, tot het gedeeltelijk droogmalen dier pan, kwam het mij voor het best te zijn, tot eenige door mij ontworpene metselwerken, cement van *St. Eustatius* te bezigen, en om daaromtrent een en ander te onderzoeken, begaf ik mij derwaarts.

Nadat daartoe van gouvernementswege eene sloep gehuurd was, ging ik op dingsdag den 13 Januarij 1829, vergezeld van den Heer Secretaris der kolonie A. BECKERS en deszelfs zoontje, in *Grootbaai* scheep. Te half twaalf uren des voormiddags stevenden wij *Pointe blanche* voorbij, en daar de wind hier bijna altijd oostelijk is, heeft men des achtermiddags het voordeel van in de schaduw van het zeil te zitten. Des avonds, juist te acht uren, met het vallen van het schot, kwamen wij ter reede van *St. Eustatius*, alwaar Z. M. brik *de Panther* lag, zeilree om naar *Curaçao* te vertrekken, en aangezien het landen te *St. Eustatius* vooral des avonds zeer moeijelijk is, besloot ik mijne vrienden aan boord van *de Panther* een bezoek te gaan geven, dewelke mij uitnoodigden de nacht aan boord van dat schip te blijven.

Des anderen daags morgens met het krieken van den dag, was ik reeds op de been, om bij den schoonen morgen de bevallige ligging der stad te kunnen gadeslaan. Allerprachtigst is het gezigt op dezelve van de reede af, wanneer de zon de nevelen doet verdwijnen en de bergtoppen verguldt.

Nadat met de sloep van *de Panther* mijne goe-

leren van de sloep, die mij had overgebragt, varen afgehaald, voer ik in gezelschap van een paar officieren Noord-Oostwaarts naar de *landingplaats*. Na eene moeijelijke landing, waarbij wij niet weinig nat werden, namen wij met onze koffers onzen intrek in het pakhuis van den Heer JAN VERSCHUUR, en na hier van kleeding te hebben verwisseld, klommen wij langs het *Oude pad* naar de bovenstad. Boven zijnde, heeft men regts eene steile bergkloof, *Brooke-nek* geheeten, waar achter het fort *Hollandia* ligt. Verder regts heeft men de Gereformeerde Kerk, op welker kerkhof eenige marmeren grafsteenen mij tot het lezen der inscriptiën uitlokten. Links van *het Noorder halve* kruis vond ik het graf van JAN DE WINDT, *in leven* Gouverneur der eilanden *St. Eustatius*, *St. Marten* en *Saba*, een zeer rijk man, op den 19 Januarij 1775 (dus voor de plundering van dit eiland) in den ouderdom van 58 jaren overleden, en van Mevrouw ALETTA DE WINDT, geb. VAN RINCOM, den 25 Maart 1775 in den ouderom van 65 jaren overleden.

De Schout-bij-Nacht WILLEM KRULL, Heere van BURGHT, die den 4 Februarij 1781, in de nabijheid van het eiland *Sombrera*, op 's lands fregat *Mars* sneuvelde, werd hier ook in het Gouvernements-graf ten Noorden van den toren bijgezet. Men vindt echter geene inscriptie, die zijnen naam of verdiensten vermeldt.

Wij wandelden nu naar den Kommandeur over de eilanden *St. Eustatius* en *Saba*, den Heer

W. J. L. VAN RADERS, bij wien wij ongemeen vriendelijk gerecipieerd werden, gelijk mede bij den Gouvernements-Secretaris, den Heer P. D. T. MILTON SPIRO, bij wien ik vervolgens mijn intrek nam.

Behalve het huis van den Kommandeur, is het huis van den Heer P. T. RICHARDSON, regt boven het waaghuis gelegen, in de bovenstad het voornaamste. In 1834 was dien Heer naar *Noord-Amerika* vertrokken en bewoonde den Heer SPIRO het bedoelde huis. In de benedenstad vindt men een thans zeer vervallen koopmanshuis van zekeren VAUCROSSON, hetwelk bij de landing van RODNEY nog niet geheel voltooid was, doch evenwel toenmaals reeds een paleis evenaarde. Het was zeer uitgestrekt van een regelmatige bouworde; de kamers waren allen kostbaar behangen en met vergulde lijsten afgezet, terwijl van de bovengaanderij, eene brug over de straat naar eene tuin leidde, op het platte dak van een tegenoverstaand pakhuis aangelegd.

Hoewel *St. Eustatius*, den *Nederlanden* behoord, is de geest er geheel en al anti-Hollandschgezind. Zeer waar zegt den Heer C. DE JONG: (*) » De levenswijze der inwoners, in zeden, manieren, kleeding, en huishoudelijke inrigtingen, is zoo volmaakt Engelsch, dat aan het Hollandsche eiland *St. Eustatius*, alleen de vlag ontbreekt, om hetzelve geheel en al Engelsch te doen zijn."

De Oud-Vaderlandsche zeden worden hier ver-

(*) *Reize naar de Caribische eilanden*, blz. 108.

acht. Eerlijkheid is eene hoogst zeldzame waar, en zelfs de besten onder de ingezetenen, verliezen haar, door te ver gedrevene winzucht, maar al te zeer uit het oog. Zoo erg is dit zelfs, dat men in 1829 wegens eene actie van sluikhandel, meer duidelijk gesproken, wegens openbare zeerooverij geene teregtzitting konde houden, doordien de regters zelven aan het feit handdadig waren. Niet te verwonderen is het dan ook, dat de Engelschen *St. Eustatius*, meer dan eens, voor een zeerooversnest uitmaakten. (*)

Op den morgen van den 15den Januarij begaf ik mij reeds vroegtijdig buiten de stad, om, vergezeld van een kleinen Negerjongen, den zoo beroemden krater te beklimmen. Ten vijf uren bevonden wij ons reeds aan den voet der berg, die wij nu met een vasten tred begonnen te beklimmen. Zoodra ik de schalen op mijn Thermometer konde onderscheiden, bevond ik, dat dezelve naar FAHRENHEIT, op 75° stond. Wij bevonden ons nu bij de plantaadje, of liever veehoederij van den Heer J. MARTINS. De tuin en het erf dezer bovenplantaadje waren ongemeen vruchtbaar, en met edele soorten van boomen beplant. De zwarte lava-aarde was met eene menigte meststoffen doormengd, terwijl den omtrek met weelderig kreupelhout en voedzaam gras begroeid was. Nu brak

---

(*) Zie G. B. BOSCH, 1e Deel, blz. 36; zoo mede PICARY, *Detail of the Case of the Brig* Caraboo of Liverpool, 1828.

de dageraad aan, en verrukkend, ja Goddelijk schoon was het gezigt, dat ik nu genoot, op de beneden liggende suikervelden, het dorp en de reede. Het pad werd nu allengs moeijelijker, en was met eene menigte kleine zwarte keisteentjes bedekt, hooger gaande, slingerde hetzelve, steeds steiler wordende, tusschen en over groote klipsteenen, totdat men eindelijk in een digt kreupelhout komt, waardoor het moeijelijke pad geheel overschaduwd is, terwijl de op derzelver bladeren gevallen daauw, mij weldra doornat maakte. Heigende, naderde ik nu den rand van den Krater, en gretig verlangend eenige rust te nemen, zette ik mij op een der zware klipsteenen, die hier op de vervaarlijke steilte eener berggrot lagen, neder. Dan hoe overheerlijk het gezigt van dezen bergtop, zoowel op *St. Eustatius* als op de omliggende eilanden ook ware, noodzaakte mij de koude, die ik op deze zitplaats ontwaarde, mij weldra weder in beweging te stellen. Ik wierp dus nog eenen blik op het voor mij liggende panorama, op de stad aan mijne voeten, op de reede, waarop een aantal vaartuigen, van verschillende vlaggen lagen, op de niet zeer breede maar vruchtbare vallei met hare menigte suikervelden, en op de velden in het gebergte *Signal-Hill* gelegen, en besloot nu, daar een fijne wind door mijne natte kleederen trok, in de diepte af te dalen. Op de rand des kraters teekende de thermometer 71°.

Ik liet mij nu van tak tot tak en van klip tot klip in den krater nederzakken. Het Oost- en

Zuid Oostelijk pad gaat verschrikkelijk steil benedenwaarts, terwijl het afklimmen, altijd moeijelijker dan het opstijgen, nu dubbel zwaar viel, doordien de klippen nat van den daauw en daardoor zeer glad waren.

De verscheidenheid, weelde en geurigheid der boomen en heesters, die uit de vette zwarte lava-aarde, welke tusschen de rotspunten en scheuren is blijven hangen, opschieten, is allerbekoorlijkst. Overal ziet men Bananen-boomen, die echter door de vochtigheid, en weelderige groei, kleine vruchten dragen, fraaije cacao- en koffijboomen, zuurzakken en meer anderen. Ook vindt men eene groote verscheidenheid van planten, kruiden en bloemen, terwijl beneden, zich tallooze mieren en honigbijën ophouden. Nadat men 600 voeten is afgedaald, bevindt men zich op den bodem, die nagenoeg de uitgestrektheid van een morgen heeft. De menigte smalle slingerpaden, welke zich in het digte geboomte doorkruisen, vormen hier een waar doolhof. De Negerjongen, die mij tot gids verstrekte, was al spoedig verdwaald, en zonder kompas zoude het tijd en moeite gekost hebben, om er weder uit te komen.

Welk een majestueus en eerbiedwekkend gezigt leverden de trotsche en donkere wanden dezes kraters op! Geheel van barre rotsmuren omgeven, wier toppen door de zonnestralen als verguld waren, stond ik roerloos dit ontzagwekkend natuurgewrocht te aanschouwen. Geen gloeijende lavastroom stijgt thans uit deze diepte meer op, geene

verstikkende zwaveldampen en zwarte rookkolommen bedreigen den beschouwer, doch de hooge steile wanden van dezen wijden, thans uitgedoofden vuurkolk, geven een huiveringwekkend denkbeeld van de verwoestingen, die zij eens heeft kunnen aanrigten. Eene sombere donkerheid overdekte deze diepte, en eene onafgebrokene stilte heerschte in derzelver midden. Geen blad bewoog zich, alles zweeg en scheen den indruk te gevoelen, van de hier zoo duidelijk door de natuur verkondigde grootheid des Scheppers. Ook ik dacht aan de woorden uit het boek der waarheid: » God is groot! en woont in geene tempelen met handen gemaakt."

Schrikinboezemend was het gezigt op de hangende rotsklompen, die zich naakt en onbegroeid aan den rand en de wanden des kraters verheffen, vooral aan de Noordzijde, waar het hoogste punt der berg is. Niet veel minder hoog en steil is de Zuidoostzijde, wier rotswanden echter door een bevallig groen van bloemrijke heesters en planten wordt afgewisseld.

Na een klein uur toevens, nam ik den terugtogt weder aan, terwijl mij onderweg door den kleinen neger allerlei vruchten als opgedrongen werden. Bij al wat hij mij aanbood, voegde hij tevens de opsomming van derzelver heilzame eigenschappen. De *appel-china* was dorstlesschend, de *zuurzak* bloedzuiverend, de *pindas*, eene zoetachtige peulvrucht, van grootte als een hazelnoot, was voedzaam, en zoo verder. Wij bezigtigden

in het voorbijgaan de eertijds luisterrijke danszaal op de veehoederij van MARTINS, welke thans in eene schaapskooi is verkeerd, zoodat deze dieren in de zalen, door verscheurde behangsels en gebrokene kroonen omgeven, hun nachtverblijf houden. Het was reeds omstreeks elf uren, toen ik met eene ledige maag aan het huis van den Heer SPIRO terugkwam, zoodat mij het gereedstaande *breakfast* zeer welkom was.

Des Zaturdags deden wij, vergezeld van den gepensioneerden kapitein DE VEER, zoon van den voormaligen Gouverneur dezes eilands, en van een drietal andere Heeren, een tourtje te paard, en reden de vallei rond. Bij deze *gelegenheid* bestegen wij het eerst de bevallige berg *Round-Hill* genaamd, waarin zich de straks beschrevene *Punchkom* bevind. Wij vonden hier een vervallen gebouw van eene voormalige veehoederij, voorheen door den Heer GERRIT HOFKAMP KNIJPENGA, officier bij de koloniale jagers, bewoond geweest. Dominé BOSCH, predikant te *Curaçao*, schijnt hier in het jaar 1816 te hebben gelogeerd, en noemt KNIJPENGA een Vries, en wel, zoo als hij zegt: » hetwelk ook daaruit bleek, dat zijn naam op *a* uitging." (*)

De Heer KNIJPENGA, een zeer werkzaam man, die na het verlaten van den militairen loopbaan, hier den landbouw practisch beoefende, was echter een geboren Appingadammer. Hij is hier kin-

(*) Zie deszelfs meer aangehaalde reizen.

derloos overleden, terwijl zijne nagebleven weduwe, geboortig van *Delfzijl*, thans in bittere armoede verkeert.

Van hier reden wij door het Engelsche kwartier, waarin wij de plantaadje van den Heer HEYLIGER bezigtigden, weder stadwaarts, latende de *Concordia-baai* aan onze regterzijde.

Zondag middag, den 18den Januarij verlieten wij *St. Eustatius*. Des avonds praaiden wij de Nederlandsche brik van oorlog *de Valk*. De overste VAN ES mij herkennende, hield naar ons toe, en zeide, hier te kruisen, en nadat ook wij de plaats onzer destinatie hadden opgegeven, hielden wij af. De wind was ongunstig en wij moesten dus des nachts op zee blijven. De ellendige legplaats op vaten en ballaststeenen, die mij nu ten deel viel, deed mij zuchten over de ongelijkheid der goederen op dit benedenrond. Wel zocht ik mij te troosten, door te overdenken hoe veel geruster menigmaal de soldaat op het veldbed, en de zeeman op het dek slaapt, dan vorsten op hunne met purper omhangene legersteden van het zachtste dons. Dan hoe verheven mijne bespiegelingen daaromtrent ook waren, beletten mij mijne harde legplaats en de nachtkoude den slaap te vatten. Niet vroeger dan Maandag voormiddag te 11 uren kwamen wij in *Groot-baai* terug, waar spoedig daarna ook Z. M. brik *de Valk* ten anker kwam.

§ 9.

Geschiedenis van het eiland St. Eustatius.

Na de komst der Nederlanders in deze gewesten, werd dit eiland het eigendom van de kooplieden VAN REE's, uit de stad *Vlissingen*. De juiste tijd hunner komst op *St. Eustatius* is mij niet gebleken. Zeker is het echter, dat zij in 1639 reeds bezit van dit eiland genomen hadden. RAYNAL zegt, (*) dat in 1629 eenige Franschen van *St. Christopher*, dat toen zeer schaarsch bewoond was, aangedreven zijn, en vervolgd » *that in* 1639 » *the Dutch were in possession of it.*" In 1665 werd hetzelve door de Engelschen van *Jamaika* overweldigd, niettegenstaande onze beroemden DE RUITER hetzelve kort te voren van buskruid had voorzien, (†) maar kort daarna werd het door de onzen, met behulp der Franschen heroverd, en wij in het bezit daarvan, bij de vrede van *Breda* in 1667 bevestigd, hoezeer hetzelve nog niet door de Franschen voor ons ingeruimd was. Hetzelve werd echter door den beroemden Zeeuw CORNELIS EVERTSEN, zoon van den Admiraal van dien naam, die in de vierdaagsche zeeslag in 1666 was gesneuveld, op deszelfs terugtogt van de bemagtiging van *Nieuw-Nederland* (*New-IJork*, 9 Augustus 1673) van het Fransch gezag bevrijd, waarop de onzen het fort *Hollandia* bouwden.

(*) Zie de Engelsche vertaling, 5de deel, pag. 427.

(†) BRANDT, *de Ruiter*, bladz. 368.

In 1689 werd *St. Eustatius*, op eene verraderlijke wijze door de Franschen bemagtigd, doch met behulp der Engelschen onder zekeren THORNHILL, door de onzen in het volgende jaar weder hernomen, terwijl wij bij de vrede van *Rijswijk* in het volkomen bezit van hetzelve weder hersteld werden. (*)

Wij zullen een tijdvak van 90 jaren met stilzwijgen voorbijgaan, als zijnde de gebeurtenissen, in dat tijdverloop voorgevallen, te min belangrijk om in deze korte schets te worden opgenomen. Daarentegen zullen wij eenigzins breedvoeriger behandelen, de merkwaardige en voor dit eiland zoo noodlottige verovering door de Engelschen in 1781.

Door de opstand in de Engelsche Noord-Amerikaansche koloniën, thans de vereenigde staten van *Noord-Amerika*, en de daaruit gevolgde aanhoudende oorlogen, werd ook ons vaderland in eenen oorlog ter zee met *Engeland* gewikkeld. Op den 20sten December des jaars 1780 vaardigde de Koning van *Engeland*, na eene twee en dertig jarige vrede, het manifest van oorlog uit aan de Staten-Generaal der vereenigde *Nederlanden*, en reeds den volgenden dag na de oorlogsverklaring, werd er eene sloep naar *Barbados*, alwaar de bevelhebber der Engelsche zeemagt in de *West-Indiën*, den

---

(*) Zie *Hedendaagsche Historie of tegenwoordige staat van* Amerika, te *Amsterdam* bij ISAÄK TIRION, 1769. 3de Deel, blz. 156.

Admiraaal GEORGE BRIDGES RODNEY, gestationeerd was, gezonden, om den last over te brengen *St. Eustatius*, alwaar niemand aan den oorlog dacht, weg te nemen.

Ten gevolge van dien werd dan ook door de Engelschen, onder het bevel van RODNEY, als Vlootvoogd en den Generaal JOHN VAUGHAN, over de landingtroepen, op den derden Februarij 1781 *St. Eustatius*, en op den vierden *Saba* bij verrassing overweldigd en geplunderd. De onschuldige ingezetenen werden daarbij van alles beroofd, terwijl de Engelschen beweerden, dat in dit roofnest geen enkel onschuldig schepsel aanwezig was, en dat al de schatten van het eiland *door zeeroof en sluikhandel* verzameld waren. Geheele pakhuizen van partikulieren, werden met de zich daarin bevindende goederen, zonder eenige specificatie, bij de massa verkocht, hetgeen tusschen de vier en vijf millioenen ponden sterling opbragt, ongerekend de menigte andere gestolene en verdonkerde goederen. Men kan hieruit berekenen, welke schatten dit alles waard zoude zijn geweest, ware het op de gewone wijze verkocht, en dus welke ontzettende verliezen de ongelukkige eilanders daardoor kwamen te lijden.

Tijdens deze schandelijke roof eenen RODNEY en de zijnen waardig, was JOHANNES DE GRAAFF Gouverneur van het eiland, terwijl OLIVE OIJEN, JACOBUS SEYS en HENDRIK PANDT, leden van den Raad waren. Er bestond nog bij de Engelschen eene oude veete tegen den Gouverneur DE GRAAFF. Hij

was het namelijk, die het allereerst de vlag der Noord-Amerikaansche republiek erkende, waardoor men in die staten nog steeds met zekere achting van *St. Eustatius*, en deze Gouverneur gewaagd.

Reeds in 1777 had Lord GREATHEAD, Gouverneur van *St. Kitts*, zich beklaagd, dat DE GRAAFF de Amerikaansche vlag niet alleen erkende, maar dat hij dezelve met het Nederlandsche geschut had begroet, terwijl hij vrijheid gegeven had tot het laden van krijgs- en mondbehoeften voor het Amerikaansche leger. DE GRAAFF weigerachtig zijnde daaromtrent eenige opheldering te geven, werd YORKE als Engelsch gezant naar de *Nederlanden* gezonden, om deswegens voldoening te vragen. De Staten-Generaal echter, niet verschrikt door den hoogen toon, waarop deze eisch geschiedde, ontboden DE GRAAFF, om zich wegens zijn gehouden gedrag te verantwoorden, waarmede deze zaak scheen geëindigd te zijn. (*) DE GRAAFF keerde naar *St. Eustatius* terug en begunstigde even als vroeger, de uitgebreiden handel, die op *Amerika* en de Fransche en Spaansche *West-Indiën* gedreven werd. De gevolgen van een en ander bleken echter nu allernoodlottigst voor *St. Eustatius* te zijn.

Ten einde de treurige gebeurtenis, die den geheelen ondergang van *St. Eustatius* berokkende, en ten gevolge waarvan de bewoners nog heden

---

(*) STUART, *Vervolg op* WAGENAAR, 3e Deel, blz. 94 en volgende.

in ellende en armoede verkeeren, meer in derzelver bijzonderheden te kunnen nagaan, laat ik hier volgen een letterlijk uittreksel uit een brief, waarvan het oorspronkelijke mij welwillend door den tegenwoordigen Kommandeur, den Heer VAN RADERS, werd ter hand gesteld. Deze brief was geschreven door zekere CATHARINA DOEKE GROEBE, weduwe van den Heer TERTOOREN (*) te *St. Eustatius*, onder dagteekening van den 19den November 1781, aan den Heer MICHIEL VAN DER MEULEN te *Curaçao*, en luid als volgt:

» Op Saterdag den 3 Februarij 's morgens, zag men een Engelsche vloot van 17 schepen van linie en een of twee branders er bij, hebbende eenige dier schepen ons Hollandse vlag verkeert op hun stingen, wanneer dezelve door onse Kapitein Graaf VAN BIJLAND (†) gezien was, schoot zijn Ed. twee of drie kogels; het schip van de Engelschen Admiraal kwam intusschen ten anker, alsmede de rest der vlooten, alle in slagorder; wij als nog niet wetende wat op handen was, sag men een officier met de witten vlag bij ons Commandeur koomen (§), doe sag men eerst wat uitbroeijen zou. Sijn aanspraak aan ons Commandeur was de volgende: » Uit naam van den Koning mijn mees-

---

(*) Bij DE JONG, blz. 289 verkeerdelijk TENTOOR genaamd

(†) Denzelven kommandeerde *de kleines Mar*, een fregat van 36 stukken.

(§) DE GRAAFF.

ter, doet Admiraal RODNY en Generaal VAUGAN (*) het eiland met dezelve dependentie en onderhoorige districten afforderen, gevende ijou een uur tijd." Nemende sijn orlogie en zijde: » Het is omtrent 12 uuren." » Considereert, mijn vriend, hoe onse Commandeur gesteld was, hij konde geen woord uiten door zoo een onverwagte slag; eindelijk met traanen in de oogen versogte hij 4 uren tijd om zijn raad te doen vergaaderen, maar zulkx wierd gewijgert, met aansegging de tijd haast om was; waarop eenige raaden ten huijse van den Commandeur kwam, en resolveerde te voldoen aan den eisch. De officier vertrok intusschen weg met zijn schriftelijk overgaaf aan boort; hun Admiraal, die op het moment zijn boot bij de jonge Heer Graaf VAN BYLAND liet affaaren, met order van sijn vlag te strijken en zig over te geven, maar de Graaf VAN BYLAND liet hem andwoorden, dat, ofschoon de Engelsche vloot groot was, hij eerst eenige canonkogels woude wisselen, gelijk zo ook was geschiet, want 5 schepen begon op hem te canoneeren, en hij ook van sijne zijde, dat men dagt geen eijnde zou komen, maar in overmagt hem bevinde, strook hij zijn vlag, en wiert door de Engelsche Admiraal in arrest als krijgsgevangen van het fregat afgehaald; men zegt, dat drie Engelsche Capiteins voor eenige dagen in arrest zijn gehouden, voor het schieten tegen de Graaf VAN BYLAND, enz."

(*) RODNEY en VAUGHAN.

Verders maakt de schrijfster gewag van het sneuvelen van onzen Vlootvoogd, den *Schout-bij-Nacht*, WILLEM KRULL, Heere van *Burgst*, dewelken met 's lands oorlogschip *Mars* van 60 *stukken*, 23 koopvaardijschepen, meerendeels met suiker geladen, naar het vaderland zoude convoijeeren, doch door twee Engelsche linieschepen en een fregat, onder zekeren REINOLDS achtervolgd werd, en met dezelven slaags geraakte. Reeds in den aanvang van het gevecht sneuvelde den braven KRULL, waarop het konvooi door den Luitenant VAN HALM werd overgegeven, die vervolgens het lijk van den gevallenen Kommandant naar *St. Eustatius* voerde, alwaar hetzelve *zeer plegtig in* den gouvernements-grafkelder werd bijgezet. *Krull* sneuvelde den 4 Februarij van het jaar 1781. De schrijfster doet vervolgens opgave van het lot des eilands, na de overgave, waaromtrent zij zegt:

» Ondertusschen lande op de dag van het opgaaff dezes eilants, 2000 man onder bevel van Generaal VAUGHAN, en wiert door ons Commandeur het fort, benevens compagnie dienaren, overgeleevert. Een Engelsche vlag werd terstond in het fortres opgeheeschen, en tegen den avond bestelde men bij eenige inwoonders hun soldaa*ten*; bij sommige 20, andere 40, andere 60, andere 90 en so volgende, met order om eider man een pont vleesch een pont brood en een pint rum de dag te geeven. Eenigen hebben dese last gehad 14 dagen, andere zes weeken, na raato hun noble geselschap was, de tijd dan gekoomen zijnde

van hun te verplaatsen, hebben ze onze huijzen tot gebruik genoomen."

» Des anderen daags na het neemen van dit land, kreeg ijder last, hun neeger te zenden, om de stukken boven de berg te brengen, wederom last de vortressen te maken, en geen pakhuijs open te maken, kooplieden hun sleutel, alle inwoonders bij inventaris den staat van al hun silverwerk, viervoetige beestiaalen, Negers, Negerinnen, slaven groot en klein, op poene, bij achterhoudenheid, van confiscatie en bannissement, enz."

Achtergehouden of niet, RODNEY roofde evenwel alles weg, en buiten en behalve het door anderen ontvreemde en verdonkerde, verantwoordde hij vier millioenen ponden sterling wegens de gemaakte buit aan het Engelsche Gouvernement. Vele der ongelukkige van have en goed beroofde inwoners, werden tegen wil en dank naar het nabij gelegene eiland *St. Kitts* overgevoerd, vooral de Joden, en later ook Amerikanen, Franschen, benevens eenige Hollanders, terwijl de koopwaren, die meerendeels voor een vierde der waarde door de Deenen waren opgekocht, naar het thans zoo bloeijende eiland *St. Thomas* werden vervoerd, en aldaar met enorme winsten werden omgezet. De beruchte wegvoering der Joden had plaats op den 13den Februarij 1781.

Gods straffende hand scheen evenwel de onmenschelijke roovers te achtervolgen. Op de terugreize naar *Engeland*, vielen drie en twintig der

met buit beladene schepen, in handen van den Franschen Admiraal DE LA MOTHE-PIQUET, terwijl de overigen door een zwaren storm beloopen werden, welke door eene plotselinge en doodelijke stilte achtervolgd werd, waardoor de linieschepen zoo verschrikkelijk aan het slingeren geraakten, dat velen eene prooi der golven werden.

Nog in hetzelfde jaar 1781, en wel in den nacht tusschen den 24 en 25sten November, werden de Engelschen op hunne beurt, ten gevolge hunner achteloosheid, door de Franschen overrompeld. Drie fregatschepen, onder bevel van den Admiraal DE BOUILLÉ van *Martinique* gekomen, van welk eiland toenmaals de Marquis DE BOUILLÉ Gouverneur was, zetteden met de grootst mogelijke stilte, op twee verschillende plaatsen hunne troepen aan land, waarbij echter verscheidene hunner sloepen verbrijzelden, zoodat er slechts 400 man aan wal kwam. Deze sloopen nu naar het dorp, verrasten de wacht van het fort *Oranje*, en namen het in bezit, alvorens zij tijd gehad had in het geweer te komen, terwijl de overige bezetting, uit 500 à 600 manschappen bestaande, meestal in den slaap gevangen werd gemaakt; ook de door RODNEY achtergelaten bevelhebber COCKBURNE werd krijgsgevangen genomen.

Er werd voorts een fregat naar *St. Marten* gezonden, om ook dat eiland weder te hernemen, hetgeen (zie de geschiedenis van dat eiland) even als met het eiland *Saba* volkomen gelukte. Een en ander werd op den 14den Januarij 1783 door

een wapenstilstand opgevolgd, terwijl eindelijk bij het traktaat van *Versailles*, of de vrede tusschen *Holland* en *Engeland*, den 20sten Mei 1784 te *Parijs* geteekend, deze eilanden aan de *Nederlanden* werden terug gegeven; zijnde handel en scheepvaart op *St. Eustatius* en *St. Marten* voor alle bevriende natiën vrijgesteld.

De latere gebeurtenissen, dit eiland betreffende, staan of met *St. Marten* in verband, of zij zijn te onbelangrijk om bijzondere vermelding te verdienen.

§ 10.

Middelen van bestaan.

Ook op *St. Eustatius* is de landbouw van weinig beteekenis, en bepaald zich hoofzakelijk tot de suiker-cultuur.

In het jaar 1819 bevonden zich, volgens eene statistieke opgave, den 27sten Augustus van dat jaar, door den Gouverneur-Generaal A. DE VEER opgemaakt, en ingezonden aan den Staatsraad, Directeur-Generaal van koophandel en koloniën, op dit eiland 16 suikerplantaadjen, welke gezamenlijk niet meer dan 800 vaten van 1000 ponden opbragten, terwijl de katoenbouw, door de lage prijzen van dat product, reeds voor lang was opgegeven. Ook de suikerplantaadjen verminderen, vooral door het verbod van den slavenhandel, van jaar tot jaar. In 1829 telde men 14 suikerplantaadjen, welke 400,000 ponden, of 500 vaten van 8 à 900 ponden suiker, en 180 oxhoofden rum en siroop (me-

lassie) opbragten. De voorbeelden zijn echter niet zeldzaam, dat ten gevolge van langdurige droogtens de oogst geheel mislukt. De gezamenlijke planters van het eiland worden berekend 2462 akkers grond in eigendom te bezitten, waarvan 772 akkers door hen gebezigd worden tot het verbouwen van suikerriet; het vruchtbaarste gedeelte daarvan wordt in de vallei achter de stad en in het N. W. gebergte gevonden. Een derde gedeelte van dit aantal akkers is echter nog ongecultiveerd. 143 akkers tot den verbouw van IJams (*) patatos of zoete aardappelen, maïs, kassave, moeskruiden en groenten, hetgeen meerendeels door kleine landeigenaren verbouwd wordt. 1051 *akkers* weilanden en 496 idem onvruchtbare velden.

Er bevinden zich elf veeplantaadjen op het eiland, hoewel in 1829 al het aanwezige vee uit niet meer bestond, dan 132 paarden, 130 muilezels, 90 ezels, 302 stuks rundvee, 91 kalveren, 570 schapen, 52 geiten en 55 varkens, er zoude voor eene grootere hoeveelheid vee voedsel gevonden worden, wanneer er in drooge tijden slechts drinkbaar water voorhanden was.

De staat der landbouw is voor het overige gelijk aan die van *St. Marten*, even als daar worden de molens door een paar span muilezels getrokken, die in een cirkel van 18 à 20 voeten middellijn loopen. Volgens opgave van den Heer

(*) De *IJams* van *St. Eustatius*, zijn de beste van alle W. I. eilanden.

T. G. HEYLIGER, een planter in het zoogenaamde Engelsche kwartier wonende, wordt een akkergrond, bij een goeden oogst, berekend 1500 ponden suiker op te leveren. Het is mij voorgekomen, dat het riet van *St. Eustatius* minder lang en zwaar, lediger en geeler van kleur is, dan dat van *Suriname*, doch daarentegen geeft het een betere grein; ook de bladen zijn lichtergroen. Tabak groeit op dit eiland evenmin als op *Curaçao*, ofschoon zulks door den Nederlandschen geschiedschrijver VAN KAMPEN beweerd wordt. (*) Ook hier zijn geene bosschen, zelfs niet voor brandhout, veel minder voor de vervaardiging van suikervaten. Merkwaardig is daaromtrent, de het verval des eilands zoo zeer kenmerkende uitdrukking, in de meer aangehaalde statistieke opgave van den Gouverneur DE VEER voorkomende, waarbij hij zegt: » Er zijn geene bosschen, en hierdoor is het brandhout zeer duur *en wordt meestal van de afbraak der huizen genomen.*"

De gezamenlijke waarde van de roerende en onroerende goederen, plantaadjen, landerijen, huizen, erven, enz., wordt geschat op *f* 500,000 Ned. Ct., waarop *f* 76,597 hijpothecaire schulden gevestigd zijn. In 1829 berekende de Gouverneur VAN RADERS de inkomsten in het algemeen op *f* 60,000, terwijl de belastingen, die inzonderheid

---

(*) *De Nederlanders buiten* Europa, te *Haarlem* bij F. BOHN 1831, 2e deel, bladz. 181.

den landbouwenden stand drukken, *f* 20,000 en dus ⅓ der inkomsten, bedroegen.

Uit een en ander laat zich genoegzaam de min belangrijkheid van dit eiland opmaken. Wanneer er een rund zal geslagt worden, gaat er vooraf eene lijst van inteekening rond, om zeker te zijn het vleesch te kunnen verkoopen. De runderen zijn hier zwaarder en meer vleezig dan de Surinaamsche. Ook de varkens zijn veel grooter. De schapen zijn ligt en hebben korte en haarachtige wol; de geiten tieren er ongemeen goed, de paarden zijn klein maar sterk, en worden van *Noord-Amerika*, *Curaçao* (waar men dezelven van de Spaansche kust bekomt) en *Braziliën* aangebragt. Muil- en steenezels worden van de Spaansche *kust* en van *Portorico* aangevoerd, en voor de suikermolens gebezigd. Voor de karren, om het riet naar de molen te brengen, en de suiker af te schepen, bezigd men veelal ossen.

Boter wordt hier zeer weinig gemaakt en is wit van kleur, terwijl de huiden en hoorns ook hier geen artikel van handel uitmaken. Pluimgedierte is hier veel en in alle verscheidenheid, en er worden ook tamme en wilde bijen gevonden; hunne teelt is hier evenwel geheel onbekend. De visscherij wordt hier op dezelfde wijze als te *St. Marten*, hoewel in een ongelijk minderen graad uitgeoefend.

De koophandel, waardoor dit eiland vroeger ontzaggelijke schatten heeft gewonnen, en den naam van geldberg der Caribische eilanden ver-

kreeg, is thans geheel en al vervallen. Al de vermogende en ondernemende eilanders zijn of gestorven, of naar elders vertrokken, en de Deensche eilanden *St. Thomas* en *St. Cruz*, alsmede het aan de kroon van *Zweden* behoorende eiland *St. Bartholomeus*, zijn thans de hoofdmarktplaatsen der *Antilles*.

Reeds in het midden der vorige eeuw waren de Deenen van *St. Thomas* onze sterkste mededingers in den handel op deze eilanden, hetgeen het Nederlandsche Gouvernement in 1756 besluiten deed, de een pCt. regten op de handels-objecten, op dit eiland geheven wordende, op te heffen, waardoor nu *St. Eustatius* de algemeene markt van deze geheele groep eilanden werd, en tot eene verbazende welvaart en rijkdom geraakte. De noodlottige gebeurtenis van 1781, vernietigde echter in een oogenblik alle bestaande welvaart, en benam alle vooruitzicht in de toekomst, en de van toen af kwijnende handel, verviel meer en meer, toen de Engelschen in 1822 de havens hunner W. I. bezittingen voor de Noord-Amerikanen openden. In 1826 sloten echter de Engelschen hunne havens weder, en de handel van *St. Eustatius* begon zich weder eenigzins te verheffen, zoo wel met de Noord-Amerikanen, als door een kleinen sluikhandel op de Engelsche eilanden

In 1827 werd tusschen ons rijk en *Zweden* een handels-tractaat gesloten, waarbij overeen werd gekomen, dat de te *St. Bartholomeus* aankomende schepen van beide natiën op dezelfden voet zouden

worden toegelaten, terwijl de inkomende regten zeer laag gesteld waren. Het nu meer en meer bezocht wordende *St. Barth* en deszelfs veilige haven, trok nu den handel geheel tot zich.

Bij besluit van 28 Maart 1828, N°. 2, van den Kommissaris-Generaal voor de W. I. bezittingen, den Heer J. VAN DEN BOSCH, werd *St. Eustatius* voor eene vrije haven verklaard. Er werden nu handels-betrekkingen met *St. Kitts*, *Nives*, *Antigua* en *Montserat*, welke vier Engelsche eilanden gezamenlijk meer dan 100,000 inwoners tellen, aangeknoopt; een drietal kooplieden kwam zich van elders op dit eiland nederzetten, en de reede werd weder meer en meer *door verschillende* vaartuigen, vooral der Noord-Amerikanen *bezocht*. Een later besluit van den 13den Julij deszelfden jaars, waarbij een nieuw stelsel van belastingen werd ingevoerd, drukte de pas heropende uitzichten wederom neder, deed de Amerikanen weg blijven, en de van *St. Barth* overgekomene vreemdelingen, die de een pCt. tonnengeld van de aangebragte goederen niet genegen waren te voldoen, vertrokken weder derwaarts.

Men vindt hier geene fabrieken, dan de zoodanigen, die in betrekking staan tot de suiker-cultuur, en wijders eenige vrij wel geoefende handwerk- en ambachtslieden.

Het stelsel der munten, maten en gewigten, is gelijk aan dat van *St. Marten*.

§ 11.

Regering en Wetten.

Het personeel der civiele ambtenaren op ***St. Eustatius*** bestond in 1829 uit de

Heeren W. J. L. VAN RADERS, Kommandeur der eilanden *St. Eustatius* en *Saba*, dewelke een tractement van *f* 5000 genoot.
» M. W. CRUGER, Boekhouder en Magazijnmeester.
» F. G. GROEBE, Secretaris van den raad van policie, en van civiele en crimineele justitie, Vendumeester, enz.
» P. D. T. M. SPIRO, Gouvernements-Secretaris.
» ROBERT MITCHELL, Ontvanger.
» JAN MARTINS, Ontvanger der successie-regten.
» A. P. GILLARD, Land- en Scheepsmeter.
» A. BIAGINO, Geregtsbode en Deurwaarder.

Men vindt op dit eiland, eene raad van civiele en crimineele justitie, waarvan ten gevolge van het voorval, met de genomene en alhier opgebragte Engelsche Brik *Caraboo*, in 1829, eenige leden ontslagen waren; verder eene regtbank van kleine zaken, een colegie van koophandel en zeezaken; een Gemeente-bestuur, wees- en onbeheerde boedels-kamer, enz., terwijl het uit den aard der zaak is af te leiden, dat alle deze afdeelingen van bestuur, nagenoeg door dezelfde personen worden waargenomen.

Uitgenomen eenige plaatselijke en huishoudelijke keuren en bepalingen, worden dezelfde wetten gevolgd en in acht genomen als te *St. Marten.*

§ 12.

Belastingen.

De haven is geheel vrij en onbelast. In of uitgaande regten, noch waaggeld wordt niet geheven, doch van de ingevoerde goederen, bestemd om op het eiland te verblijven, wordt 1 pCt. patent-regt gevorderd. De belasting op het houden van publieke verkoopingen bedraagd 7½ ten honderd.

§ 13.

Defensie.

Het garnizoen bestond in 1829, uit een detachement van slechts 21 manschappen van het bataillon jagers, N°. 27, onder het bevel van den 2de luitenant G. J. VAN SPALL. Met een behoorlijk garnizoen zoude het eiland gemakkelijk te verdedigen zijn, doordien de eenige landingplaats, onmiddelijk onder het fort *Hollandia* gelegen is.

§ 14.

Taal, Zeden en Gewoonten.

De gebruikelijke taal is bij uitsluiting de Engelsche, zeden en gewoonten zijn mede op Engelschen voet geschoeid. De inwoners zijn hoovaardiger dan die van *St. Marten*, doch hebben onderling een

meer vreedzaam karakter. Eene te ver gedrevene winzucht, en de gewoonte van het drijven van sluikhandel maakt hun oneerlijk van aard, terwijl zij eene sterke geneigdheid tot sterken drank hebben.

§ 15.

Godsdienst en Lager Onderwijs.

Het grootste gedeelte der bevolking beleid de leer der Methodisten, welke door Engelsche zendelingen wordt geleeraard. Slechts 190 personen belijden de Hervormde en Episcopalen Godsdienst, terwijl het getal der Roomschen, Lutherschen, Israëlieten en anderen, nog geene 20 beloopt.

Er worden vier scholen op dit eiland gevonden, in allen welken de Engelsche taal wordt onderwezen. Op twee derzelven zijn blanke onderwijzers; de twee anderen worden door gekleurde vrouwen gehouden. Ook wordt er twee malen 's weeks school gehouden voor onvermogenden, in de Methodisten kapel, waar echter de kinderen niet anders dan in het lezen worden onderwezen.

§ 16.

Uitspanningen.

Openbare uitspanningen vindt men hier niet. Aan de baai vindt men wel eenige kroegen, waaronder een billard-huis geteld wordt, doch societeiten of andere vereenigingen tot vermaak, zijn hier evenmin als op *St. Marten.* Het paard rijden

en wandelen op scherpe, schaduwlooze wegen, wordt op eene zoo beperkte ruimte al spoedig eentoonig en daardoor vervelend; terwijl de plaisiertogtjes te water, waartoe ruimschoots gelegenheid zoude zijn, wijl hier en te *Saba* 14 vaartuigen zijn, allen van zeebrieven voorzien, en te zamen 427 tonnen groot, hier niet gezocht worden.

§ 17.

Dieren, Planten en Delfstoffen.

Viervoetig wild wordt ook op dit eiland niet gevonden. Daarentegen eene groote hoeveelheid ongedierte en lastige insecten. Onder de eerste munten vooral uit een legio ratten, en eenige soorten kleine doch niet giftige slangen. Onder de laatstgenoemden, de insecten namelijk, verdient vooral de groote bosch-spin bijzondere vermelding. Met eigene oogen heb ik er gezien, wier ligchamen de grootte van een Nederlandsche gulden hadden, terwijl hunne ruig begroeide pooten een vinger lang waren. De jong geeft echter in zijn meer aangehaald werk, op bladz. 273, eene allezins overdrevene beschrijving van dezelven. Nadat hij aldaar gezegd heeft, dat hier allerliefste vogelen gevonden worden, waaronder de *Colibri*-bloemzuiger, en het suikervogeltje (sucrier), slechts weinig grooter dan het eerste uitmunten, vervolgt hij: » beide vogelsoorten worden meer dan eens in de sterke webben van den schrikverwekkendenb osch-spin gevangen en verslonden, welke bosch-spinnen

veel grooter zijn dan de *Colibri.*" Deze vogelvangst door die spinnen wordt echter stellig ontkend, terwijl ik verklaar nimmer eene webbe van dezelve te hebben gezien, door de zeer eenvoudige reden, dat zij geene webben maken, maar zich in schuilnesten ophouden. Verders vindt men hier *Muskieten*, *Kakkerlakken*, zeer lange en breede *Duizendbeenen*, en de *Chica* of zandvloo, door de Franschen *luis van* PHARAO genoemd, die in 's menschen voeten en teenen kruipen, daar onder het vel een nest met eijeren maken, en wanneer dit niet zeer zorgvuldig wordt uitgehaald, en allergevaarlijkste ontsteking en kwaadaardige wonden veroorzaken. Straks genoemde schrijver zegt, dat het gebeurd is, dat er beenen om zijn afgezet. Het is een klein leelijk diertje, van de grootte van een korrel fijn klaverzaad. Door de microscoop gezien, gelijkt het naar eene bruine spin, en heeft zes pooten, en twee knijpers, gelijk aan die eener krab, waar boven men twee groote zwarte uitpuilende oogen bespeurd. Onder de mieren vindt men de kleine roode brandmier, en de zwarte of hondsmier, welkers beet zeer pijnlijk is, en eene ondragelijke hitte veroorzaakt.

De kusten van *St. Eustatius* zijn rijk aan visch, doch doordien er velen onder gevonden worden, die vergiftig zijn, hetgeen reeds aan menigeen het leven heeft gekost, worden dezelve weinig gegeten, en de versche visch van elders aangevoerd.

Boom- en tuinvruchten groeijen op dit eiland zeer goed. In het wild groeijen eene menigte

doornheesters, aloë, en cactusplanten. Onder de bloemen vindt men zeer vele wilde bastaardsoorten van de *Ipecacuanha* (te *Suriname* Friderici-katoen geheeten) alsmede *Vienca's* of *Olmaid's*, een vijfbladige platte bloem, van kleur appelbloesem of wit. De *Berum* van *St. Eustatius* is algemeen beroemd. Zij is het blad van de *Baytree*, eene niet hooge boom, hetwelk op rum gedistilleerd of overgehaald, een zeer heilzaam uitwendig middel is voor gevatte koude, of voor zeelieden die een geruimen tijd doornat geweest zijn.

Het Delfstoffelijk rijk levert weinig belangrijks op. Alleen klip– en arduinsteen wordt gebezigd tot het metselen van muren, *het bestraten* van wegen, enz. Ook vindt men hier een zeer *goede* cement of tras, waarvan eene groote hoeveelheid naar *Curaçao* is gevoerd, voor de vestingbouw aldaar, ofschoon dezelve daarook aanwezig was, en zelfs zoo als sommige beweeren, van betere soort dan hier.

Zoutpannen worden hier niet gevonden. Dezelven zouden wel, vooral aan de Oostzijde des eilands, door kunst daar te stellen zijn, doch de opbrengst zoude de daaraan te besteden kosten niet vergoeden.

VIERDE HOOFDSTUK.

SABA.

§ 1.

Ligging.

Saba ligt 5¼ geographische mijlen W. ten N. van *St. Eustatius*, 8½ mijlen Z. W. van *St. Bartholomeus*, en 7 mijlen Z. W. ten Z. ¼ W. van *St. Marten.*

Het dorp op het midden des eilands ligt op 17° 39′ 20″ N. B. en 63° 19′ W. L.

§ 2.

Grootte en Gedaante.

Saba heeft slechts 15 Engelsche mijlen (*) in omtrek, en 18000 akkers oppervlakte. (†) Het rijst

---

(*) Mijlen van 1760 IJards, de IJard van 36 Rijnlandsche duimen.

(†) Een akker is 4840 □ IJard of 302⅛ Rijnlandsche roeden.

als een barre rots zeer steil uit zee op, vertoont zich op eenigen afstand als een eenige berg, en kan op een afstand van 15 geographische mijlen gezien worden. Aan de N. W. zijde ligt op een geweerschot van de wal, een hooge zeer steile naaldvormige klip, *de Diamant* genaamd. Z. en Z. Z. W. van het eiland strekt zich vijf en drie vierde mijlen van de wal af, een rif of bank uit, waarop 12 tot 17 vademen water staat.

Op vier Engelsche mijlen afstands Zuidwaarts van *Saba* ligt een kleine droogte, op welke men 3 à 4 vademen water vindt, en waarop de zee bij sterke wind geweldig breekt. Men gelooft, dat in 1794 een Engelsch schip, van *Jamaika* naar *Martinique* stevende, op deze droogte is gebleven. De juiste ligging van dezelve is nog niet naauwkeurig bekend. In de achtermiddagwacht van den 6den Februarij 1834 voeren wij met de *Echo* over dezelve heen, loodende op dezelve 7½ vademen water, vervolgens 9, 10, 11, 20, 25, 30 en daarna met 40 vademen geen grond. Toen wij het hoogste punt of het midden van *Saba*, N. ½ W. en de N. W. hoek van het eiland *St. Eustatius* N. O. ten O. van ons hadden, waren wij op de kant van het rif, en werd ook het water donkerder van kleur. Deze bank welke 100 à 120 Rijnlandsche roeden breed is, bestaat uit onregelmatige koraalsteen, van eene witte en zwarte kleur, en graauw klipsteen gruis. Men vindt dezelve op de kaart van *Noiri* aangeteekend, doch op meerdere diepte.

§ 3.

Bergen en Valleijen.

De bergen zijn ongemeen steil, en leveren slechts hier en daar eenige weide voor het vee op. Men kan het geheele eiland beschouwen als eene enkele berg, met eenige valleijen. De hoogste top wordt *de Piek* genaamd en verheft zich 3330 voeten boven de zee. De huizen van *Crispijn* staan 2430 voeten, en de kerk in de vallei 1680 voeten boven derzelver oppervlakte verheven. De voornaamste vallei wordt *de Bodem* geheeten, en bevat behalve de gemelde kerk eenige huizen, hetgeen gezamenlijk het dorp genoemd wordt.

Rivieren, beeken, baaijen of havens worden op dit eiland niet gevonden. Er zijn drie zoet water bronnen, en vijf heetwater-springen. Het drinkwater moet ook hier in regenbakken worden vergaard, dewelken, wanneer zij droog zijn, voor gevangenissen dienen.

Men vindt hier slechts twee landingplaatsen. Een aan het zoogenaamde fort *Road-Stead* naar het Zuiden, en de andere, dat de voornaamste is, *de Ladder* genaamd, ligt N. W. ten N. van het dorp.

Het was hier, dat het roovervaartuig, de snelzeilende en gekoperde schoener *Gouverneur Dorego*, onder bevel van ALEXANDER BARITEAU, zijnde een vaartuig van *Buenos Ayres*, met het Braziliaansche drie mast prijsschip *Lebre*, ten anker lag, toen beiden in April 1829 door Z. M. brik van

oorlog *de Valk*, Kommandant VAN ES, werden genomen en naar *Suriname* opgebragt. (*)

De wegen of liever de paden, welke van de gemelde landingplaatsen naar de vallei leiden, zijn ongemeen steil en moeijelijk, en elk nagenoeg een uur gaans lang, daarbij zoo smal en naauw, tusschrikbarende kloven opgaande, dat geen twee personen naast elkanderen gaan kunnen. Alles wat men op of af wil brengen moet bij kleine hoeveelheden van of naar de vallei worden *getorscht*.

De Negers brengen evenwel, met ongeloofiijke vaardigheid, de geraamten van booten, welke op *den bodem* gebouwd zijn, op hunne hoofden naar beneden, hetgeen den vreem*deling*, *bijaldien* hij het niet zag, ondoenlijk zoude voorkomen.

§ 4.

Verdeeling.

Het eiland is in zes divisiën afgedeeld, welke genoemd worden, *Palmata-punt*, *de Vallei*, *Crispijn*, *St. Jan*, *Helpoort* en *de Piek.*

Ook hier heeft men van half Julij tot half Octo-

(*) De rooverkapitein BARITEAU werd bij vonnis van het Hof van civiele en criminele justitie te *Suriname*, van den 29sten September 1830, tot 20 jarige dwangarbeid veroordeeld. De tweede persoon STEVAN DONAY voor 15 jaren; MANUEL ECHANIS en CHARLES STUART beiden voor 3 jaren, terwijl EUGENE GOVERNOU benevens de overige manschappen werden geabsolveerd en op vrije voeten gesteld.

ber de zoo gevreesde orkaanmaanden. Gewoonlijk komen dezelven uit het Noorden op, en loopen vervolgens Westwaarts het compas, tot weder aan het Noorden, rond. Zelden duren zij echter langer dan 24 uren achtereen. Niet tegenstaande *de Piek* zelden anders dan in de maand Februarij onbewolkt is, valt hier minder regen dan de landlieden wel verlangen.

Epidemische ziekten zijn hier genoegzaam onbekend, dat aan de verfrisschende zeewinden wordt toegeschreven. Op het geheele eiland is geen Doctor in de Geneeskunde, waarom het dan ook niet te verwonderen is, dat de lieden oud worden, en de bevolking toeneemt. Slechts zeer weinige *lepra* zieken worden hier gevonden, en de *Jaws* en *Elephantiasis* zijn hier geheel onbekend.

§ 5.

Dorp en Fort.

De in de vallei, *den Bodem* geheeten, versprei-de huizen, worden, aangezien er eene kerk in derzelver midden staat, het *dorp* genaamd, niettegenstaande de buurt *Windwardssij* meer huizen bevat.

De eenige Godsdienstleeraar, die zich hier bevindt, en JOHN TOLAND genaamd is, verkondigt de Presbyteriaansche Godsdienst. Methodisten worden hier niet gedoogd.

Het kerkgebouw is na de orkaan van 1772, geheel vernieuwd, waarvoor op de naburige eilanden eene collecte is gedaan. In 1821 werd het-

zelve hertimmert en merkelijk verbeterd. Het is een niet groot langwerpig vierkant gebouw, wier zware muren van klipsteenen zijn opgetrokken. Hetzelve dient tevens voor raadhuis en school.

De huizen zijn over het algemeen niet groot, maar in eene zindelijke wel onderhoudene staat, zelfs hiervan niet uit te zonderen de tusschen dezelven staande stroohutten, met hunne tuinen en voorgronden.

Nergens ziet men puinhoopen van verwoeste en niet herbouwde huizen, waardoor *Paramaribo*, *St. Eustatius* en *St. Marten* zoo zeer ontsierd zijn.

§ 6.

Defensie.

De Zuidpunt van het eiland wordt het fort geheeten. Men vindt daar echter niet anders dan vier onbruikbare stukken geschut. Bezetting van militairen is hier niet, maar de burgers zijn goede schutters, en ongerekend deszelfs onbelangrijkheid, zoude hetzelve bij de minste tegenweer, genoegzaam inaccessibel zijn.

§ 7.

Bevolking.

In 1816 bestond de geheele bevolking uit 1145 zielen, waarvan 656 blanken, allen Creoolen, 27 vrije kleurlingen en zwarten en 462 slaven. In 1829 bedroeg de bevolking 1200 zielen.

§ 8.

Middelen van Bestaan.

Men vindt hier slechts eene enkele suiker-plantaadje, die in *den Bodem* gelegen is, en aan zekeren DINZEY toebehoort. Zij heeft 20 à 25 akkers in cultuur, en eene slavenmagt van 60 koppen, doch waarvan bijna de helft kinderen zijn. De opbrengst hangt geheel en al af van de meerdere of mindere mate van regen of droogte. De oogst van 1828 bedroeg 150 vaten. Die van 1829 werd op niet meer dan 30 vaten (*) berekent.

Ieder huis, men berekend, dat er, behalve eenige stroohutten, 150 zijn, heeft eene eigene tuin, met suiker en katoen beplant, benevens eenige Bananen (Bacoves). In de bergkloven vindt men eenige zeer weelderig groeijende en edelsoortige koffijboomen, en aan de hellingen der bergen, eenig *Maïs* en eene grootere hoeveelheid *Guinea-koorn*.

Ieder huis van eenig aanbelang heeft een handsuikermolen, uit twee horisontale cilinders bestaande, die door twee Negers tegen elkander rond gedraaid worden.

De vrouwen, die de katoen planten, maken zelve spinnewielen, en breiden zeer fraaije sokken en handschoenen, die fijn en sterk zijn. Voor de eersten betaalde ik zes, voor de laatsten acht Gulden het dozijn.

(*) Amerikaansche meelvaten, houdende aan suiker 230 à 240 Trooische ponden.

Men vindt hier zeer schoone en vette runderbeesten, schapen, geiten en varkens, om reden, dat zij hier ruim en goed voedsel vinden.

Volgens opgave van den Gouverneur CANTZ'LAAR, bestond het vee in 1816 uit 1 paard, 8 muilezels, 191 runderen en vele schapen en geiten. In 1829 waren hier 3 paarden, 5 muilezels, 150 runderen, 300 schapen, 800 geiten en 600 varkens, waaronder er van meer dan 300 ponden zwaarte gevonden worden. Hoenders en pulputanen zijn hier veel, maar geene eenden of doksies. Tuinvruchten zijn hier mede veel, zoo als taijers, aardappelen en andere aardvruchten, alsmede kool en groenten. Het brood bakt *men hier veel van cassave-meel*, hetgeen een zeer droog, meer *gezond* dan smakelijk voedsel geeft.

Levert nu de landbouw en veeteelt weinig meer op, dan voor eigene consumptie benoodigd is, ook den handel is zeer gering. De mannen, veelal visschers, vangen eene groote hoeveelheid schildpadden en andere soorten van visch, welke zij op de naburige eilanden gaan verkoopen, terwijl ook op dit eiland uitmuntende en zeer gezochte, snelzeilende roeibooten en kanoo's worden vervaardigd. De vrouwen spinnen en breiden verschillende katoenen kleedingstukken, terwijl de verdere uitvoer in eenig vee en tuingroenten bestaat. De geheele uitvoer van de vermelde voorwerpen bepaalt zich evenwel grootendeels tot een ruilhandel met *St. Thomas*, waarvan alsdan klee dingstukken, schoenen, hoeden, (men vindt op

Saba noch kleer- noch schoenmaker ,) meel , gezouten spek en vleesch , katoen , koffij , wijn en gedisteleerd , in ruiling wordt terug ontvangen.

De inkomende regten zijn zeer gering en zoo wel ten gevolge van dien , als van den weinigen invoer , is de heffing daarvan van bijzonder weinig belang , en kan over een geheel jaar naauwelijks *f* 80 bedragen.

§. 9.

Regering.

De bevelhebber van *Saba* voert den titel van Vice-Commandeur ; aan denzelven zijn drie of vier ambtenaren toegevoegd , en hij is verantwoordelijk aan den Kommandeur van *St. Eustatius.*

De tegenwoordige (1829) Vice-Commandeur van *Saba* , EDWARD BEAKS Jr. , een inboorling van het eiland , was onlangs in zijne betrekking geschorst , en vervangen door den Heer RICHARD JOHNSON , een grijsaard van 72 jaren , die nimmer eene boot , veel minder eenig vreemd gewest , zelfs geen der naburige eilanden had betreden.

De raad van policie bestond uit

de Heeren R. JOHNSON , President.

» J. D. WINFIELD , Lid , Schoolmeester en Koopman.

» HENDRIK JOHNSON HASSELL , Lid.

» H. HASSELL , »

» CHARLES SIMMONS , Secretaris.

» JOHN DAVIS , Marshal of Bode.

den Heer MOZES LEVEROCK, Vendumeester.

De eenige het eiland opgelegde belasting, is de opbrengst van het tractement van den Vice-Commandeur, dat *f* 800 's jaars bedraagd. Het wordt gevonden uit de inkomende regten, uit de opbrengst der belasting op de verkoopingen en uit eenige andere geringe emolumenten. Bedraagt dit alles meer dan de gemelde som, dan is zulks ten voordeele van den Vice-Commandeur; bedraagt het echter minder, dan wordt het te kort over de ingezetenen omgeslagen. De Secretaris heeft geene andere belooning dan het genot van eenige emolumenten, die ongeveer 100 gulden *'s jaars* kunnen opleveren.

§ 10.

Taal, Zeden en Gewoonten.

De hier gebezigde taal is een verbasterd Engelsch, en geen enkel ingezeten verstaat een woord Hollandsch. Hoezeer over het algemeen arm, leven de bewoners van *Saba* onderling zeer vreedzaam en eensgezind, waarvan als een bewijs kan worden aangevoerd, dat sedert de overname van het eiland in 1816, niet eene eenige actie voor den Regter is gebragt. Hiertoe brengt mogelijk niet weinig bij, de onderlinge huwelijken, waardoor bijna de geheele blanke bevolking aan elkander vermaagschapt is. De inboorlingen zijn zoo zeer aan hunne geboortegrond verknocht, dat *zij* zich elders, al is het ook op een der naburige eilan-

den, nederzettende aan het heimwee sterven. De verhuizing naar *St. Eustatius* is bij enkelen nog wel eens met een goed gevolg gelukt.

Men beweert dat de vrouwen van *Saba* de schoonsten van alle onze West-Indische bezittingen zijn, aangezien zij bij eene welbesnedene leest, blanke en bloozende kleur, een gezond Europisch voorkomen hebben. De abt RAYNAL, (en wie zoude in dezen de getuigenis van eenen abt durven betwijfelen,) zegt daaromtrent. (*)

» Troughout America there is no blood so pure as that of *Saba*; the whomen there preserve a freshness of complextion, which is not to befound in any other of the Caribbee islands." Ik voor mij heb de vrouwen van *Saba* meer beminnelijk dan schoon gevonden; over het algemeen zijn zij zachtaardig en huishoudelijk.

De slaven worden hier met bijzondere menschlievenheid behandeld, en gevoelen naauwelijks hunne slavernij. Ook ten opzigte van vreemdelingen, oefenen de ingezetenen eene ongemeene gastvrijheid uit, en ofschoon hunne taal zoo als gezegd is, een basterd Engelsch is, zijn zij echter op verre na zoo bevooroordeeld tegen de Hollanders niet, als de bewoners van *St. Eustatius*. Over het geheel zijn zoo wel hunne eenvoudige leefwijze, als

---

(*) *A Philosophical and Political History, of the settlements and trade of Europeans in the east and Westindies.* X Vol. bij the Abbé RAYNAL. Vol. V, pag. 428.

hunne zeden en gewoonten allen lof waardig.

§ 11.

Geschiedenis

Saba werd door COLUMBUS in 1492 ontdekt op een Zondag of *Sabbath*, bij de Spanjaarden *Domingo* of *Saba* geheeten, dewelke hetzelve onbewoond vonden. Men beweerd, dat de eerste bevolking bestond uit Emigranten, van *St. Eustatius* en *St. Kitts*, (*) Hollanders, Schotten en Ieren, dewelken zich hier in 1665 nederzetteden, en eerst een weinig katoen en koffij, en later ook suiker verbouwden, terwijl een en ander over *St. Eustatius* naar *Holland* werd uitgevoerd.

Zeide ik vroeger. dat het eiland door de natuur versterkt is, door deszelfs naauwe, steile en moeijelijk te beklimmen bergpaden, de Franschen, die dit eiland bij verrassing zochten te bemagtigen, ondervonden dit tot hunne schade. De eilanders verdedigden zich eenvoudiglijk door steenen naar beneden te rollen, waardoor de onderneming geheel en al mislukte.

De verschrikkelijke orkaan van 1772 heeft *Saba* bijna geheel verwoest. Behalve de kerk werden er 100 huizen verpletterd, katoen- en koffijboomen stormden in zee, en de grond werd door het overslaande zeewater onvruchtbaar gemaakt. Dit had

---

(*) Zie *Tegenwoordige Staat van Amerika*, Deel 3, bladz. 158.

bittere armoede en verhuizing der ingezetenen naar elders ten gevolge. Sedert dien tijd is de hier geteeld wordende koffij en katoen niet toereikende geweest voor eigene consumtie, en wordt het ontbrekende van *St. Thomas* aangevoerd. Ook de orkaan van 1819 rigtte hier veel schade aan, hoewel in ongelijk mindere mate dan te *St. Marten*. Van minder belang was de orkaan van 1821.

§ 12.

Dieren, Planten en Delfstoffen.

Het dierenrijk levert op dit eiland niets merkwaardigs op. In de orkaan-maanden alleen, vindt men er eenige wilde duiven. Ongedierten en insecten zijn hier even ruimschoots en van dezelfde soorten als te *St. Eustatius*.

Behalve de bij ons verslag van den landbouw opgenoemde planten, vindt men in de bergkloven in de vruchtbare maar door klippen en steilten moeijelijk te bewerken grond, eenige cacao- en kokos-boomen, en eene menigte *Vienca's* cactus- en Aloë-planten.

In het gebergte van Crispijn, is eene grot, waarin wit krijt, zwavel en pluim-aluin gevonden wordt. Ook aan den top der *piek* vindt men twee dergelijke mijnen, dan de moeite en kosten die met de bewerking zouden gepaard gaan, zouden in de geringe opbrengst geene belooning vinden. Aan de Oostzijde der *Piek* vindt men eene put van misschien meer dan 3000 voeten diepte,

of tot op de oppervlakte der zee. Eene daarin geworpene steen kan men niet hooren vallen. Vroeger heeft men hier ook *arsenicum* (rattenkruid) gevonden, dan de vrees, dat de Negers daarvan misbruik zouden maken, heeft de plaats wáár geheim doen houden, en thans is dezelve geheel verloren geraakt.

§ 13.

Uitstapje naar Saba.

Ten slotte laat ik hier eenige aanteekeningen volgen, door mij op een reisje naar *Saba* in mijn journaal gemaakt.

Ik huurde te dien einde dezelfde kapitein FLAUN en deszelfs sloep, met welke ik vroeger naar *St. Eustatius* gevaren was, wij kwamen overeen; dat hij mij naar *Saba* zoude brengen, en hier twee dagen zoude wachten, waarna hij mij naar *St. Marten* terugvoeren zoude, waarvoor ik hem twintig gulden moest betalen, terwijl ik mij zelven van spijs en drank moest voorzien.

Op Vrijdag morgen den 13den Februarij 1829 verliet ik tot dit togtje *St. Marten*, terwijl ik tot reisgenoot had den Heer A. D. DU CLOUX, Kommandant van het aldaar in garnizoen liggende detachement jagers. Te acht ure stevenden wij met eene stijve N. O. koelte *Groot-baai* uit, en kwamen des middags te een ure aan de Z. W. zijde van *Saba*, aan de *Ladder*, eene ellendige landingplaats, ten anker. Zeer woest en bar doet

zich het eiland voor. Bij het omzeilen der Westzijde van hetzelve, zagen wij buiten *Marij'spoint*, de naakte rots de *Diamant* geheeten, zich uit de zee verheffen. Op 15 vademen diepte, staat zij geheel op zichzelven als een toren, 90 voeten boven water. Verschrikkelijk is het breken der zee zoo wel op deze klip, als op *Marij'point* zelve, welkers verbazend steile kust met blaauwe en roode naaldvormige klippen is omgeven. Boven deze klippen ziet men op de steile helling der berg eenige nederige hutten en kleine huizen staan, welke buurt de naam dezer punt draagt.

Zuchtende zag ik nu tegen de steile landingplaats op, en wenschte uit den grond mijns harten, dat wij reeds boven mogten zijn. Was ik vroeger van meening, dat de landing te *St. Eustatius* moeijelijk was, zulks kan niet in vergelijking komen met de landing aan dit eiland. Er is geene baai en de smalle vlakke bank, beneden aan het steile gebergte, bestaat uit enkele vlenten, of liever rond gespoelde ballen en rolsteenen, waarop altoos eene hooge branding staat. En na deze gevaarlijke landing, vangt het moeijelijke van den togt eerst aan. Met alle regt draagt het bergpad den naam van *Ladder*, want langs eene door klippen gevormde onregelmatige trap, klimt men bijna 1700 voeten naar boven. Hoe de eilanders kunnen zeggen „Up in the *Botton*," (boven naar den *bodem*) begrijp ik niet, want men moet waarlijk met alle inspanning van krachten een geheel uur klauteren, alvorens men dien *Bodem* bereikt heeft. Daarbij

brandde de achtermiddag zon verschrikkelijk, en ik zal dus niet behoeven te zeggen, dat wij in het zweet onzes aanschijns het doel van onzen togt bereikten. Eindelijk waren wij boven en daalden nu in de ruime en vruchtbare vallei af, waarvan het overheerlijk groen een allerverrassendst contrast opleverde, met de haar omringende naakte bergspitsen. Zij heeft twee uitgangen, de een van welke naar het Zuider- de andere naar het Westerstrand leidt. Dat *Saba* eene brandende berg is geweest, is zoo klaarblijkelijk, dat zulks geen betoog behoeft, en het is waarschijnlijk, dat dezen zoogenaamden *Bodem* daarvan toenmaals de krater was.

Naauwelijks tusschen de hier ten getalle van 40 à 45 verspreid staande huizen gekomen, waren wij zeer verlangend om een van *Saba's* zoo hoog geroemde schoonheden te zien, dan als om dat verlangen te beteugelen, was de eerste vrouw die ons te gemoet kwam hompelen, zoo afzigtelijk mismaakt en misvormd, dat zij tot een toonbeeld van al wat leelijk ja afschuwelijk is zoude hebben kunnen strekken, en dat mij dadelijk bij haar gezicht, de door onzen vader CATS zoo wel beschrevene toverkol in de gedachten kwam.

Bij de kerk gekomen, werden wij door de voornaamste ingezetenen, die ons als met eene belangrijke zending belast beschouwden, verwelkomt, terwijl zij met eene angstige nieuwsgierigheid de reden onzer komst trachteden uit te vorschen.

In de kerk komende vonden wij den Heer J. D.

WINFIELD, Lid van den raad van policie, in zijne kwaliteit van Schoolmeester bezig, een vijftiental kinderen te onderwijzen in de Engelsche taal, terwijl de Hollandsche hier zoo vreemd is, dat niemand dezelve zelfs verstaat. Wij begaven ons vervolgens met den Heer EDWARD BEAKS, gewezen Vice-Kommandeur, naar deszelfs woning, naast de kerk, alwaar wij buitengewoon vriendelijk en gulhartig ontvangen werden. Ik die mij voorgesteld had op *Saba* niet dan eene armoedige bevolking, in beschaving eene halve eeuw ten achteren, te vinden, vond mij hier in deze mijne verwachting zeer ten goede bedrogen. Het huis was zindelijk en kostbaar gemeubileerd, en de ons voorgediende spijzen en dranken overvloedig en overheerlijk. Nadat wij dien dag met een grogg van heerlijke oude rum hadden besloten, wenschten wij ons vroegtijdig ter rust te begeven, om des anderendaags onder het genot der koele morgenlucht de bergen te beklimmen en *Saba* naauwkeurig te bezichtigen; het te bed gaan werd echter van de eene sigaar tot de andere, die dan wederom behoorlijk bevochtigd werden, uitgesteld. Daaruit volgde een laat ontwaken, en eenige onpasselijkheid, en ziende, dat deze tijd onherroepelijk verloren was, besloot ik nog een dag te vertoeven, en de kapitein een dag leggeld te betalen, hetgeen de reiskosten niet weinig vermeerderde, daar mijn goede FLAUN, zich aan de spreuk hield. » Ieder vischt op zijn getij."

Het was reeds 9 uren, toen wij Oostwaards naar

het gebergte gingen, om het 750 voeten hooger dan *den Bodem* gelegene *Crispijn* te beklimmen; de weg derwaarts gaat langs een slingerend en rotsachtig bergpad. Schilderachtig is het gezicht van daar benedenwaards op het dorp, terwijl men door de sterke weêrkaatsing der geluiden, een ieder beneden in de vallei beroepen kan. Wij zagen van deze hoogte, waar het vrij koud was, *St. Eustatius* liggen, hetgeen ons vandaar toescheen zeer nabij te zijn. Het levendige groen der weide, die hier gevonden wordt, en waarop zeer best gras groeit, levert een allerbekoorlijkst gezicht op. Wij wandelden nu van deze groene helling, benedenwaards, langs een zeer smal en gevaarlijk rotspad, naar *Wind-wards-side*, de woonplaats van den Vice-Kommandeur RICHARD JOHNSON. Dit naauwe kromme pad, dat ter halver hoogte langs de bergen, om diepe kloven en steile afgronden slingert, is allerwege ijzingwekkend. Naar boven ziet men tegen zwarte gescheurde en afgebrokkelde rotsgevaarten, die door de overdrijvende wolken als naar beneden schijnen te storten, terwijl de wijd gapende kloven, de diepe afgronden, en de reeds afgescheurde steenmassa's beneden, den wandelaar doen huiveren.

Wij hoorden nu het geroep hoe! oe!, het sein van onze nadering reeds aanheffen, en kort daarna kwamen de Vice-Kommandeur en de Leden van den raad HASSELL en WINFIELD ons reeds buiten het dorp verwelkomen, waarop wij gezamenlijk naar de woning van den Heer HASSELL togen.

Hier vonden wij ter onzer beschaming, over ons laat opstaan, de Heeren Oud-Kommandeur BEAKS Jr. vader van den ons vergezellenden Heer van dien naam, een man van 75 jaren, en MATTHEUS WINFIELD, 64 jaren oud, die beiden op *den Bodem* woonden, en reeds twee uren voor ons hier waren aangekomen, terwijl zij dit moeijelijke bergtogtje, dat zij in geen drie jaren hadden gemaakt, ten onzen genoege te voet hadden ondernomen.

De bewoners van *Wind-wards-side* wonen als het ware in de wolken, doch genieten in deze hunne afzondering, bij een sterk en gezond ligchaamsgestel, huisselijke genoegens zoo als men maar schaars in de benedenwereld aantreft. Na hier eenigen tijd te hebben uitgerust, wandelden wij naar *Spring-baai*, aan de N. O. zijde van het eiland, alwaar eene bron van kokend water is. Van hier kwamen wij aan de buurt van *Hel-gate* of Helpoort, eene barre steile hoek, waarop 107 menschen woonden, die zich om het zeerst beijverden, om ons genoegen te doen, en ons in een en ander onderzoek te helpen. Deze vertoonden ons vreemde visschen en zeegewassen, die bloemen en planten, en geene wederom ertsen en andere mineralen, terwijl men ons ook verhaalde de oorsprong van den naam *Helgate*, daarin bestaande, dat hier een klip wordt gevonden, waarin men eenige kuilen ziet, gezamenlijk wel iets naar den afdruk van een zeer groote hand gelijkende, en daar nu geen menschelijk schepsel met zooda-

nige hand begiftigd is, kan het niet wel anders of het moet die van den Hel-vorst zijn.

Op den terugweg begaven wij ons bij den Vice Kommandeur JOHNSON. Deszelfs echtgenoote was als eene Vriesche boerin gekleed, en even vreemd ofschoon minder vergelijkbaar was de tooi en kleeding van twee harer dochters, die aan een bevallig gelaat, waarop deugd en onschuld uitgedrukt stonden, een schoone leest paarden.

Niemand der huisgenooten had ooit zelfs een der naburige eilanden bezocht, en het ontvangen van vreemdelingen was hen dus ook niet weinig vreemd. Dan hoezeer de woning kleiner, en de Luxe minder was dan bij den *Heer* BEAKS, *het* onthaal was even gulhartig, en ieder beijverde *zich* ons wel te ontvangen. Een tafel van 12 Couverts zoude voor een drie dubbel aantal toereikend zijn geweest. En niet alleen de vleesch- en vischspijzen waren overheerlijk, maar ook de groenten en aardvruchten zijn hier beter en komen in geur en smaak, meer met de Europesche vruchten overeen, dan die van onze lagere en warmere koloniën, zoo als het vlakke en waterachtige *Suriname*, en de *Nickerie*. Niet voor des avonds keerden wij, onder uitgeleide van deze gulle en gastvrije menschen naar *den Bodem* terug.

Des Zondags brak de morgen met een heldere lucht aan, en zulks lokte ons uit om *de Piek* te beklimmen, op welk vermoeijend klautertogtje, den Heer H. J. HASSELL de vriendelijheid had *ons* te vergezellen. Even als van de *Diana-piek* op

St. Helena, zagen wij van dezen bergtop als door de wolken op de ruime zee neder, terwijl de fregatten en brikken als ware het kinderspeelgoed voorkomen.

Maandag morgen den 16den Februarij 1829 gingen wij onder uitgeleide van de notabele ingezetenen des eilands die ons bij herhaling hunne belangen opdroegen, weder naar de *Ladder*, en nadat wij deze ijsselijke steilte afgedaald waren, kwamen wij door de sterke branding doornat aan boord terug. Dadelijk werd het anker geligt, wij gingen ten 8 ure des morgens met eene Zuid-Oosten en dus niet ongunstigen wind onder zeil, en waren des achtermiddags te 3 ure te *St. Marten* terug.

Tot hiertoe gaan mijne aanteekeningen, die voor het algemeen van eenig belang kunnen zijn, en ik eindige dus hiermede mijne beschrijving van de Nederlandsche West-Indische eilanden.

EINDE.

14 DAY USE
RETURN TO DESK FROM WHICH BORROWED

LOAN DEPT.

This book is due on the last date stamped below, or on the date to which renewed.
Renewed books are subject to immediate recall.

8 Jul'63SS	
REC'D LD	
AUG 26 1963	

LD 21A-50m-11,'62
(D3279s10)476B

General Library
University of California
Berkeley

Digitized by Google

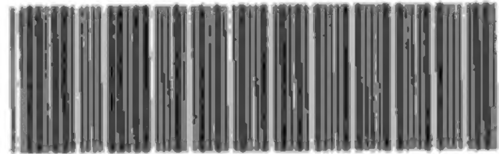

Digitized by Google